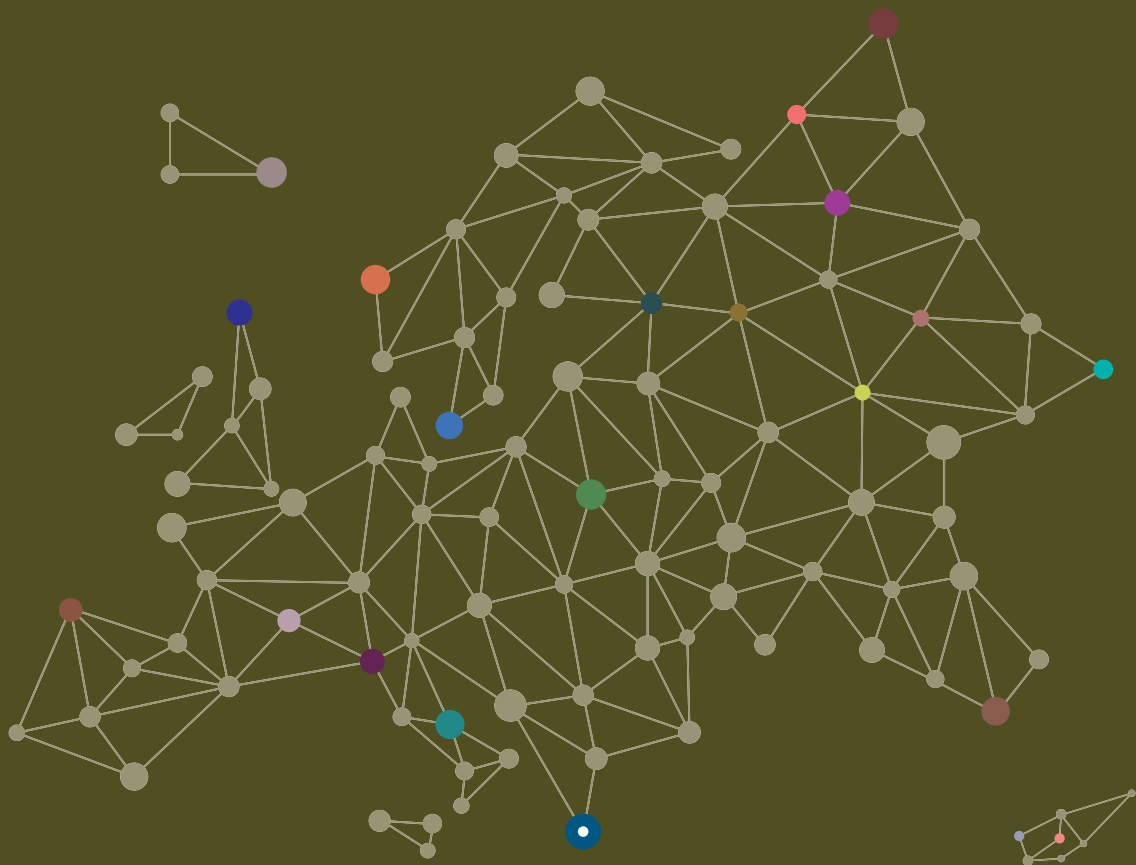

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2018

20 Χρόνια
ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ **2018**

ΟΜΑΔΑ ΕΤΗΣΙΑΣ ΕΚΘΕΣΗΣ 2018

Στην προετοιμασία της Ετήσιας Έκθεσης 2018 συνέβαλε το σύνολο του προσωπικού του Συνηγόρου του Πολίτη

Ειδικότερα καθήκοντα ανέλαβαν οι εξής:

Σχεδιασμός, συντονισμός, γενική επιμέλεια έκδοσης,
Κεντρική συντακτική ομάδα: **Ζωή Καραμήτρου, Ευανθία Μπενέκου**

Επιστημονική επεξεργασία κειμένων:

Αριστείδης Αλέστας, Σωτήρης Ασημάκης, Βίκυ Βασιλαντωνοπούλου, Νίκος Δουλαδής, Σπύρος Ευαγγελάτος, Βέρα Θεοφυλάκτου, Μαρία Κετσιτζίδου, Ισαβέλλα Μονιούδη, Αλεξάνδρα Μοσκοπούλου, Αγγελική Πανοπούλου, Στέργιος Πρεβέντης, Θάλεια Ρουκουνάκη, Ελενα Σταμπουλή, Μιχάλης Τσαπόγας, Χρύσα Χατζή

Ανάκτηση, σύνθεση και επεξεργασία στατιστικών στοιχείων:

Ηλίας Βουρόπουλος, Δημήτρης Βράζος, Μαρία-Αριστεά Καλαματιανού

Σχολιασμός στατιστικών στοιχείων

Ίων Σαγιάς

Η **Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη** για το **2018**

διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Αρχής:

www.synigoros.gr

Η **Ετήσια Έκθεση του 2018** τυπώθηκε τον Μάρτιο του 2019
στο **Εθνικό Τυπογραφείο** σε 700 αντίτυπα

Επιμέλεια κειμένων:

Από την Εταιρεία ΣΥΝΘΕΣΗ: **Μαρία Ζιώγου**

Layout:

Ιωάννης Πανδής / jpandis@hotmail.com

Συνήγορος του Πολίτη

Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 Αθήνα

Τηλ: (+30) 213 1306 600

www.synigoros.gr

ISSN: 1 108 8206

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το έτος 2018.....	3
Εισαγωγή	17
Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ	19
Η ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2018	24
Η ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ	26
1. Πλήθος αναφορών και θεματικές.....	26
2. Γεωγραφική κατανομή και εποχικότητα κατάθεσης αναφορών.....	28
3. Επισκεψιμότητα ιστοσελίδας – Κοινωνικά δίκτυα – Τηλεφωνικό κέντρο ...	30
4. Αναρμοδιότητες και αποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης	33
5. Η «ακτινογραφία» της κακοδιοίκησης	34
6. Φορείς κακοδιοίκησης	35
α) Υπουργεία	36
β) Τοπική Αυτοδιοίκηση	36
γ) ΝΠΔΔ	38
Αντί συμπερασμάτων	39
Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΑΚΩΝ ΔΕΣΜΕΥΣΕΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	41
Κεντρικός Θεματικός Φάκελος	41
1. Επιστροφές αλλοδαπών.....	43
Εισαγωγή και νομικό πλαίσιο	43
1.1. Συνοπτική παρουσίαση του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών	45
1.2. Χρηματοδότηση, οργάνωση και δικτύωση της δράσης του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών	46
1.3. Αριθμητικά στοιχεία επιστροφών και κρατουμένων σε Προαναχωρησιακά Κέντρα	46
1.4. Επισκέψεις σε Προαναχωρησιακά Κέντρα – Προβλήματα διοικητικής κράτησης κατά τη διαδικασία επιστροφών	47
1.5. Εξωτερικός έλεγχος σε επιχειρήσεις επιστροφών/ επανεισδοχών πολιτών τρίτων χωρών	48
1.6. Κοινές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αεροπορικής απομάκρυνσης	49
1.7. Επιχειρήσεις επανεισδοχής στην Τουρκία.....	49
1.8. Συμπερασματικά	50
2. Πρόληψη βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας	50
Εισαγωγή	51
2.1. Αυτοψίες και θεσμικές παρεμβάσεις	52
2.1.1. Φυλακές - Αυτοψίες	52
2.2. Ειδικά θέματα που αναδείχθηκαν κατά το 2018	52
2.2.1. Κίνδυνος επανάληψης φαινομένων υπερπληθυσμού	52
2.2.2. Πλημμελής αντιμετώπιση περιστατικών βίας μεταξύ κρατουμένων.....	53
2.2.3. Φθορά υποδομών και αδυναμία επισκευών.....	53
2.2.4. Πρόοδοι και δυσχέρειες στο επισκεπτήριο.....	54
2.2.5. Αιτιολογία απόρριψης αδειών.....	54

2.2.6. Θέσεις εργασίας	55
2.2.7. Σχολεία	55
2.2.8. Δυνατότητες ψυχαγωγίας, απασχόλησης και κατάρτισης	56
2.2.9. Νομολογιακές, νομοθετικές και οργανωτικές εξελίξεις	56
2.3. Κρατητήρια Ελληνικής Αστυνομίας και Λιμενικού Σώματος	57
2.3.1. Αυτοψίες	57
2.3.2. Έλλειψη προαυλισμού και ακαταλληλότητα για μακρά κράτηση	57
2.3.3. Φρούρηση και διαχωρισμός κρατουμένων	57
2.3.4. Χωρητικότητα και καθαριότητα	58
2.4. Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών	58
2.4.1. Αυτοψίες	58
2.4.2. Ιατρικές υπηρεσίες, εντοπισμός και αντιμετώπιση μεταδοτικών νοσημάτων ...	58
2.5. Ψυχιατρικός εγκλεισμός	59
2.5.1. Αυτοψίες	59
2.5.2. Συχνότητα και κατανομή ακούσιων εισαγωγών	59
2.5.3. Περιοριστικά μέτρα	59
2.5.4. Ενημέρωση των ασθενών για τα δικαιώματά τους	60
2.5.5. Προβλήματα στελέχωσης και υποδομών	60
2.5.6. Μετανοσοκομειακές Δομές Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης	60
2.5.7. Θεσμική παρέμβαση για τη διαδικασία αναγκαστικής εξέτασης	60
2.6. Ιδρύματα κλειστής φροντίδας ατόμων με αναπηρία	61
2.7. Συνεργασίες και διεθνής παρουσία	62
2.7.1. Δικτύωση Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης	62
2.7.2. Συνεργασίες - Επισκέψεις	62
3. Διερεύνηση περιστατικών αυθαιρεσίας προσωπικού Σωμάτων Ασφαλείας και Καταστημάτων Κράτησης	63
Εισαγωγή	63
3.1. Στατιστικά δεδομένα	64
3.2. Παρακολούθηση ενεργειών της διοίκησης	65
3.2.1. Αναπομπή για συμπλήρωση	65
3.2.2. Μη αξιοποίηση αποδεικτικών στοιχείων	65
3.2.3. Εσφαλμένη αξιολόγηση / εκτίμηση αποδεικτικών μέσων	66
3.2.4. Παράνομη / παράτυπη χρήση όπλου	67
3.2.5. Μη αξιοποίηση ή μη λήψη ιατροδικαστικών εξετάσεων και μαρτυριών ...	68
3.2.6. Εγγυήσεις αμεροληψίας διενεργούντων τη διοικητική εξέταση	68
3.2.7. Διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου	69
3.2.8. Περιστατικά κατά τη διενέργεια αστυνομικού ελέγχου	69
3.3. Γενικές επισημάνσεις-παρατηρήσεις	70
3.4. Διενέργεια αυτοτελούς διερεύνησης από τον Μηχανισμό	73
3.4.1. Για την καταστολή επεισοδίων στη Μόρια Λέσβου	73
3.4.2. Για κακοποίηση αλλοδαπών στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Ταύρου	73
3.4.3. Για κακές συνθήκες κράτησης στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής ...	74
3.5. Εκ νέου διερεύνηση σε περίπτωση καταδικαστικής απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ...	74
3.6. Συμμόρφωση με την απόφαση Zontul κατά Ελλάδος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	74
3.7. Συμμόρφωση με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων	

	του Ανθρώπου Μακαρατζής (2001, 2004), Καραγιαννόπουλος (2007), Celniku (2007), Μπέκος – Κουτρόπουλος (2005), Πετροπούλου – Τσακίρη (2007) Ζελίλοφ (2007) και Galotskin (2010) – Εξέταση εκ νέου πειθαρχικής διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας	76
4.	Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες	78
	Εισαγωγή	78
4.1.	Προσβασιμότητα στα νέα κτίρια	80
4.2.	Αυθαίρετη δόμηση	81
4.3.	Δελτίο Στάθμευσης για ΑμεΑ	83
4.4.	Κυκλοφοριακές ρυθμίσεις – Προσβασιμότητα σε κοινόχρηστους χώρους. ...	84
4.5.	Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση μαθητών Επαγγελματικών Λυκείων που πάσχουν από σοβαρές παθήσεις.....	85
4.6.	Φορολογική αντιμετώπιση προνοιακών επιδομάτων	87
4.6.1.	Προσμέτρηση των προνοιακών επιδομάτων στο φορολογητέο εισόδημα..	87
4.6.2.	Προνοιακό επίδομα κρατούμενων ΑμεΑ.....	88
4.7.	Εξαίρεση κατηγοριών ατόμων με αναπηρία από την απαλλαγή υποχρέωσης καταβολής της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης	89
4.8.	Απαλλαγή επιβατικών αυτοκινήτων από τα τέλη ταξινόμησης	89
4.9.	Καταλογισμός αχρεωστήτως εισπραχθεισών παροχών, λόγω προσαύξησης οικογενειακών βαρών, σε χαμηλοσυνταξιούχους λόγω αναπηρίας.....	90
4.10.	Χορήγηση προνοιακών παροχών σε υπερήλικες και άτομα με αναπηρία όταν δεν λαμβάνουν σύνταξη λόγω οφειλών στα άλλοτε ταμεία του ΟΑΕΕ, του ΕΤΑΑ και στον ΟΓΑ.....	91
4.11.	Επανεξέταση γνωματεύσεων του ΚΕΠΑ για αποκατάσταση ασφαλιστικών, προνοιακών και άλλων δικαιωμάτων	92
4.12.	Μεταμόσχευση συμπαγών οργάνων ως δευτερεύουσας νόσου επειδή χρονικά έπεται της αιτίας που την προκάλεσε	92
4.13.	Περιπτώσεις ασφαλιστικής αναπηρίας	92
5.	Δικαιώματα του παιδιού	93
	Εισαγωγή	93
5.1	Θεσμικές παρεμβάσεις και συνεργασίες με φορείς	94
5.1.1.	Θεσμικές παρεμβάσεις για την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού ..	94
5.1.2.	Συνεργασίες με φορείς και συμμετοχή σε συλλογικά όργανα – Δικτύωση για την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού.....	96
5.1.3.	Δικτύωση για την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού σε ευρωπαϊκό επίπεδο	97
5.2.	Παιδιά που μετακινούνται – Παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες.....	98
5.2.1.	Μηχανισμός και Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται ...	98
5.2.2.	Θεσμικές παρεμβάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη στο πλαίσιο της προάσπισης των Δικαιωμάτων των Παιδιών που Μετακινούνται	99
5.2.3.	Επισκέψεις σε δομές υποδοχής παιδιών για τη διάγνωση των προβλημάτων.....	101
5.2.4.	Στόχοι του Δικτύου για το επόμενο χρονικό διάστημα	102
5.3.	Επικοινωνία του Συνηγόρου με παιδιά	103
5.4.	Συμμετοχή στον Εθνικό Μηχανισμό Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού – Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.....	104

5.5.	Συνήγορος του Πολίτη και Βουλή των Εφήβων	104
5.6.	Παραγωγή ενημερωτικού υλικού για παιδιά.	104
6.	Ίση μεταχείριση	105
	Εισαγωγή	105
6.1.	Διακρίσεις στην απασχόληση και την εργασία: Η ενεργή παρουσία του Συνηγόρου στις εργατικές διαφορές	106
6.1.1.	Σεξουαλική παρενόχληση	107
6.1.2.	Μονομερής δήλωση εργοδότη περί οικειοθελούς αποχώρησης εγκύου εργαζόμενης	108
6.2.	Η απαγόρευση διακρίσεων στο πεδίο παροχής αγαθών και υπηρεσιών. ...	108
6.2.1.	Μεροληπτική αντιμετώπιση και εντέλει διάκριση αντιμετωπίζεται σε αναφορά σχετικά με την απαγόρευση πρόσβασης σε οργανωμένη δημοτική παραλία (στη Λέσβο) σε υπηκόους τρίτων χωρών αιτούντων άσυλο στη χώρα μας	109
6.3.	Νέες έννοιες διακρίσεων στον Ν. 4443/2016	109
6.3.1.	Η πολλαπλή διάκριση	110
6.3.1.1.	Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την πρόσληψη πτυχιούχου ψυχολόγου ορφανοτροφείου. Ειδικότερα, στα απαιτούμενα προσόντα προβλεπόταν, μεταξύ άλλων, ότι οι υποψήφιοι έπρεπε να είναι θηλυκού γένους και ηλικίας από 25-40 ετών.	110
6.3.2.	Η διάκριση λόγω σχέσης με πρόσωπο που φέρει προστατευόμενο χαρακτηριστικό.	110
6.3.2.1	Αναφορά εκπαιδευτικού που αιτήθηκε την ανανέωση της απόσπασής του, την οποία είχε ζητήσει προκειμένου να παρέχει την κατάλληλη και εξειδικευμένη φροντίδα στο τέκνο του που έπασχε από χρόνια πάθηση ..	111
6.3.3.	Η κοινωνική κατάσταση	111
6.3.3.1.	Ο Συνήγορος επικαλείται την «κοινωνική κατάσταση» ως συνθήκη αποκλεισμού που παραβιάζει τη νομοθεσία για την απαγόρευση των διακρίσεων και παρεμβαίνει προς τον ΟΑΕΔ για τη μη εγγραφή στα μπρώα ανέργων προσώπων που δεν διαθέτουν μόνιμη κατοικία (πρόσφυγες, αιτούντες πολιτικό άσυλο, γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής ή σεξουαλικής βίας, άστεγοι ή/και προσωρινά φιλοξενούμενοι).	112
6.3.4.	Η πρόβλεψη για τις εύλογες προσαρμογές του εργοδότη σε περίπτωση αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης	113
6.3.4.1.	Εργαζόμενη που πάσχει από σκλήρυνση κατά πλάκας και απολύθηκε από μεγάλη εταιρεία	113
6.4.	Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και η απαγόρευση των διακρίσεων	114
6.5.	Φορολογική ισότητα των φύλων – Υποχρέωση των συζύγων να υποβάλλουν κοινή φορολογική δήλωση	114
7.	Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας εφαρμογής των αρχών της καλής νομοθέτησης.	115
	Ειδικές Θεματικές Ενότητες	119
1.	Κοινωνική ασφάλιση	122
	Συνοπτική παρουσίαση.	122
1.1.	Ενημέρωση των ασφαλισμένων για τον τρόπο υπολογισμού των ποσών που τους επεστράφησαν ως αχρεωστήτως	

	παρακρατηθείσες εισφορές ασθένειας	123
1.2.	Διαφοροποίηση στη χορήγηση παροχών των συνταξιούχων οι οποίοι έχουν ποσοστό αναπηρίας 80% και είναι δικαιούχοι του ΕΚΑΣ σε σχέση με την ίδια κατηγορία συνταξιούχων που λαμβάνουν τα αντισταθμιστικά μέτρα ..	124
1.3.	Επιστροφή ποσού που καταβλήθηκε για εξαγορά χρόνου στρατιωτικής θητείας λόγω πλάνης που δημιουργήθηκε με υπαιτιότητα της διοίκησης ...	125
1.4.	Διόρθωση της κράτησης Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης του Ν. 3986/2011 (υπέρ ΑΚΑΓΕ) στις επικουρικές συντάξεις	125
1.5.	Μείωση του επιτοκίου που επιβάλλεται στις περιπτώσεις επιστροφής αχρεωστήτως καταβληθεισών μερισμάτων στο Μετοχικό Ταμείο Στρατού. .	126
1.6.	Διακοπή κρατήσεων Εισφοράς Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΑΣ) στους συνταξιούχους του Δημοσίου	126
1.7.	Προβλήματα από τη μεταφορά των αρμοδιοτήτων της Γενικής Διεύθυνσης Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους στον ΕΦΚΑ	127
1.8.	Μη ορθή εφαρμογή αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας για τους μισθούς και τις συντάξεις των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας	127
1.9.	Διακοπή της παραγραφής των κοινωνικοασφαλιστικών αξιώσεων του πρώην ΙΚΑ	128
1.10.	Επιστροφή καλοπίστως εισπραχθεισών παροχών - Απαλλαγή από καταλογισμό ποσού που προέκυψε λόγω σφάλματος της διοίκησης μετά τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη	128
1.11.	Αδυναμία λήψης σύνταξης και προνοιακών παροχών λόγω ασφαλιστικών οφειλών	129
1.12.	Επανεισαγωγή υπόθεσης σε Τοπική Διοικητική Επιτροπή (ΤΔΕ) λόγω πλημμελούς αιτιολογίας της προηγούμενης απόφασης	130
1.13.	Χορήγηση εφάπαξ παροχής από το ΕΤΕΑΕΠ (πρώην ΤΑΔΚΥ) κατ' εφαρμογή νεότερης ευμενέστερης νομοθεσίας	130
1.14.	Διαγραφή υπηρετούντων στην Ελληνική Αστυνομία από το ΕΤΕΑΕΠ (πρώην ΤΠΔΥ) και σχετικό αίτημα επιστροφής εισφορών.	131
1.15.	Συνταξιοδότηση λόγω γήρατος πατέρα αναπήρου τέκνου.	132
1.16.	Συνταξιοδότηση μητέρας με ανήλικο τέκνο με διατάξεις διαδοχικής ασφάλισης	132
1.17.	Καθυστερήση συνταξιοδότησης πλέον των πέντε ετών εργαζομένου, λόγω εκκρεμοδικίας ενώπιον δικαστηρίων, ύστερα από καταγγελία κατά του εργοδότη του	133
1.18.	Ασφαλιστική κάλυψη εγγονής από συνταξιούχο του ΟΑΕΕ	134
1.19.	Αμφισβήτηση από τον ΕΦΚΑ της ισχύος πληρεξουσίου συνταξιούχου του Ταμείου.	134
2.	Κοινωνική αλληλεγγύη και πρόνοια.	135
	Συνοπτική παρουσίαση.	135
2.1.	Εγγραφή αστέγων στο μητρώο ανέργων	136
2.2.	Ζητήματα που προέκυψαν από τη διαδικασία χορήγησης του κοινωνικού μερίσματος του Ν. 4501/2017	136
2.3.	Κατασχέσεις ακατάσχετων κοινωνικών παροχών	138
2.4.	Κατάσχεση επιδομάτων μητρότητας και συμπληρωματικής παροχής ΟΑΕΔ. ...	138

2.5.	Οι κυρώσεις στους δικαιούχους Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης οι οποίοι τέθηκαν σε καθεστώς αναστολής	139
2.6.	Συμπερίληψη πασχόντων από πρωτοπαθή ανοσοανεπάρκεια στο πλαίσιο του προγράμματος ατόμων που πάσχουν από αιματολογικές παθήσεις ...	141
3.	Παροχή υπηρεσιών υγείας	141
	Συνοπτική παρουσίαση	141
3.1.	Πρόσβαση σε υπηρεσίες Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας.....	142
3.2.	Αποτελεσματική λειτουργία Τμήματος Επειγόντων Περιστατικών και ιατρείου διαλογής Γενικού Νοσοκομείου κατά την εφημερία	143
3.3	Απόρριψη αιτήματος απόδοσης δαπάνης μετακίνησης εκτός του τόπου κατοικίας λόγω δυνατότητας παροχής υπηρεσιών υγείας από το συμβεβλημένο ιδιωτικό κέντρο του τόπου κατοικίας	143
3.4.	Άρνηση ιατρού δερματολόγου Γενικού Νομαρχιακού Νοσοκομείου να χορηγήσει βεβαίωση απαραίτητη για την χορήγηση στον ασθενή δαπάνης μετακίνησης	145
3.5.	Επιβάρυνση αλλοδαπής γυναίκας χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα σε εγκυμοσύνη με δαπάνη για νοσηλεία λόγω τοκετού τον Σεπτέμβριο του 2017	146
3.6.	Υποχρεωτικότητα εμβολιασμών σε παιδικούς σταθμούς και στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.....	147
3.7.	Εμβολιασμός ανηλίκων στερούμενων ΑΜΚΑ	147
4.	Προβλήματα πρόσβασης στην αγορά εργασίας.....	148
	Συνοπτική παρουσίαση.....	148
4.1.	Προβλήματα στη διεκπεραίωση των αιτήσεων αναγνώρισης της ισοτιμίας ή ισοτιμίας και αντιστοιχίας αλλοδαπών τίτλων σπουδών από τον Διεπιστημονικό Οργανισμό Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (ΔΟΑΤΑΠ)	148
4.2.	Υπέρμετρες καθυστερήσεις στην επαγγελματική αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών από το Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων (ΣΑΕΠ)	149
4.3.	Περιορισμοί στην άσκηση του επαγγέλματος «προπονητής ποδοσφαίρου»	150
4.4.	Μη θεώρηση αποδεικτικών ναυτικής ικανότητας Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού Γ΄ Τάξης	151
5.	Προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού	151
5.1.	Ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του παιδιού	151
	Συνοπτική παρουσίαση	151
5.1.1.	Γονική μέριμνα και αυτονομία του παιδιού	152
5.1.2.	Διατροφή ανήλικου τέκνου	152
5.1.3.	Δικαίωμα παιδιού να ζει με τους γονείς του.....	153
5.1.4.	Δικαίωμα επικοινωνίας με τον γονέα που δεν ζει με το παιδί.....	154
5.1.5.	Ενδοοικογενειακή βία – παραμέληση - Ο ρόλος του σχολείου.....	154
5.1.6.	Σεβασμός της ιδιωτικής ζωής - Η εικόνα του παιδιού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης	155
5.2.	Δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση	156
	Συνοπτική παρουσίαση.....	156

5.2.1. Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Ελλιπής υλοποίηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης	157
5.2.2. Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Παρεμβάσεις για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (εεα) στη γενική εκπαίδευση	157
5.2.3. Κίνδυνος αποκλεισμού από το νηπιαγωγείο παιδιού με ανάγκες ειδικής εκπαιδευτικής στήριξης	159
5.2.4. Μεταφορά μαθητών	159
5.2.5. Ένταξη αλλοδαπών μαθητών στην εκπαίδευση	160
5.2.6. Κατάσταση σχολικών κτιρίων και χώρων αναψυχής ανηλίκων	161
5.3. Ζητήματα φιλοξενίας σε παιδικούς σταθμούς	162
Συνοπτική παρουσίαση.	162
5.3.1. Πρόγραμμα ΕΣΠΑ-ΕΕΤΑΑ «Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής»: έλεγχος δικαιολογητικών φακέλων	162
5.3.2. Τροφεία δημοτικών και ιδιωτικών παιδικών σταθμών	162
5.3.3. Αποκλεισμός νηπίων από (προ)νηπιακά τμήματα παιδικών σταθμών λόγω χρήσης πάνας	163
6. Τριτοβάθμια εκπαίδευση	164
Συνοπτική παρουσίαση.	164
6.1. Μετεγγραφές κανονικής διαδικασίας.	165
6.1.1. Το οικογενειακό εισόδημα ως βασικό κριτήριο για τη μοριοδότηση αιτημάτων μετεγγραφής.	165
6.1.2. Μετεγγραφές αδελφών προπτυχιακών φοιτητών με εισοδηματικά κριτήρια	166
6.2. Κατ' εξαίρεση μετεγγραφές	166
6.3. Θέματα νομιμότητας στη διαδικασία κατατακτήριων εξετάσεων πανεπιστημίου	167
6.4. Χορήγηση στεγαστικού επιδόματος φοιτητών	168
6.5. Ζητήματα δυσλειτουργίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου	169
6.6. Πρόβλεψη χρονικού ορίου για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής	171
7. Διαχείριση και προστασία φυσικού περιβάλλοντος	171
7.1. Προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας	171
Συνοπτική παρουσίαση.	171
7.1.1. Κατολίθηση στο λιγνιτωρυχείο Αμυνταίου – Περιβαλλοντικές επιπτώσεις και περαιτέρω εκμετάλλευση	172
7.1.2. Δασική πυρκαγιά στο Μάτι.	173
7.1.3. Επιπτώσεις στη δημόσια υγεία και στο περιβάλλον από τη διαχείριση απορριμμάτων και τη διάθεση λυμάτων του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης προσφύγων στη Μόρια Λέσβου	174
7.1.4. Παρακολούθηση της αντιμετώπισης των συνεπειών της διαρροής πετρελαιοειδών από το δεξαμενόπλοιο «Αγία Ζώνη II»	175
7.2. Διαχείριση αποβλήτων και διατήρηση-βελτίωση φυσικού περιβάλλοντος	176
Συνοπτική παρουσίαση	176
7.2.1. Παράνομη εξορυκτική δραστηριότητα και απόρριψη αποβλήτων στην Αγ. Μαρίνα Χανίων – Ακύρωση Ειδικής Μελέτης Αποκατάστασης	176
7.2.2. Αποκατάσταση χώρου ανεξέλεγκτης διάθεσης αποβλήτων στη Ζάκυνθο	177

7.2.3.	Εγκατάσταση βιολογικού καθαρισμού στον Δήμο Δοξάτου Δράμας	178
8.	Δίκτυα κοινωνικής ωφέλειας και κοινωνική ευθύνη	178
	Συνοπτική παρουσίαση.	178
8.1.	Οφειλές από παράνομη υδροδότηση σε κτίριο κατειλημμένο από πρόσφυγες.	179
8.2.	Απαλλαγή τελών αποχέτευσης λόγω μη σύνδεσης με το αποχετευτικό δίκτυο στους Δήμους Κηφισιάς και Αχαρνών	180
8.3.	Μειώσεις οφειλών προς τη ΔΕΗ και ακυρώσεις λογαριασμών έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη.	181
	Συγκεκριμένα, οι πολίτες διαμαρτυρήθηκαν για:	181
8.4.	Διαγραφές οφειλών από την ΕΥΔΑΠ και τη ΔΕΗ και εντοπισμός των πραγματικών υπόχρεων.	182
8.5.	Κεραίες κινητής τηλεφωνίας.	182
9.	Διαχείριση κοινόχρηστων χώρων	184
	Συνοπτική παρουσίαση.	184
	Ενδεικτικά, η Αρχή κλήθηκε να αντιμετωπίσει:	184
9.1.	Διαχείριση κοινόχρηστων χώρων – Προβλήματα επί της οδού Καλλιρρόης . .	185
9.2.	Διαφύλαξη κοινόχρηστου χώρου στην παραλιακή ζώνη Πανόρμου στη Νάξο	185
9.3.	Κατάληψη κοινοχρήστων χώρων από Καταστήματα Υγειονομικού Ενδιαφέροντος	186
9.4.	Καταβολή αποζημίωσης λόγω απαλλοτρίωσης ακινήτου	188
9.5.	Καταβολή αποζημίωσης ρυμοτομούμενων ακινήτων στον Δήμο Φυλής . .	188
9.6.	Καταβολή αποζημιώσεων από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού λόγω στέρσης χρήσης ακινήτων έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη	189
9.7.	Μετακίνηση - χωροθέτηση κάδων απορριμμάτων λόγω έλλειψης συγκεκριμένου σχεδιασμού	190
10.	Επιβολή και είσπραξη δημοτικών εσόδων	191
	Συνοπτική παρουσίαση	191
10.1.	Απαλλαγή από τα δημοτικά τέλη σε ακίνητα που δεν χρησιμοποιούνται και δεν ηλεκτροδοτούνται	192
10.2.	Επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών για Τέλος Ακίνητης Περιουσίας σε χώρους πιλοτής	193
10.3.	Διαγραφή χρεών τα οποία έχουν υποπέσει σε καθεστώς παραγραφής . .	194
11.	Μεταφορές	196
11.1.	Η διαλειτουργικότητα των πληροφοριακών συστημάτων καταγραφής της νομικής και πραγματικής κατάστασης των οχημάτων . . .	197
12.	Φορολογία εισοδήματος	200
	Συνοπτική παρουσίαση.	200
12.1.	Παραγραφή παρακρατηθέντος φόρου εισοδήματος.	200
13.	Αστική κατάσταση και ιθαγένεια	201
13.1	Αστική κατάσταση	201
	Συνοπτική παρουσίαση.	201
13.1.1.	Διόρθωση ήσσονος σημασίας σφαλμάτων στις ληξιαρχικές πράξεις χωρίς δικαστική απόφαση ή εισαγγελική εντολή	202
13.1.2.	Απόρριψη αιτημάτων χορήγησης διαβατηρίων λόγω συντετμημένης	

αναγραφής του τόπου γέννησης στα δελτία ταυτότητας	203
13.1.3 Λατινική μεταγραφή ονοματεπωνυμικών στοιχείων στα ναυτικά φυλλάδια κατά παρέκκλιση του προτύπου ΕΛΟΤ 743.....	203
13.2. Ιθαγένεια	204
Συνοπτική παρουσίαση.....	204
13.2.1. Απονομή της ελληνικής ιθαγένειας	205
13.2.2. Ζητήματα καθορισμού της ελληνικής ιθαγένειας ανηλίκων	206
13.2.3. Ανάκληση ιθαγένειας πολιτογραφημένων ομογενών	207
14. Μετανάστευση	208
14.1. Τροποποιήσεις του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης.....	208
14.2. Καθυστερήσεις στη διαδικασία χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους	209
15. Πολιτικό άσυλο	211
Συνοπτική παρουσίαση.....	211
15.1. Είσοδος και συνθήκες υποδοχής αιτούντων άσυλο	211
15.2. Πρόσβαση στο άσυλο	213
15.3. Έκθεση για τη μετεγκατάσταση αιτούντων άσυλο (Relocation)	213
Νομοθετικές & Οργανωτικές Προτάσεις – Παρατηρήσεις επί Σχεδίων Νόμου – Ειδικές Εκθέσεις	215
ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	217
1. Υπουργεία.....	217
1.1. Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.....	217
1.2. Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης	217
1.3. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης	218
& Υπουργεία Μεταναστευτικής Πολιτικής και Υγείας	218
& Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης	219
ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ.....	219
1.4. Υπουργείο Εσωτερικών	219
ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ.....	221
1.5. Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής	221
& Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη	222
ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ.....	222
1.6. Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής	222
& Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων	222
1.7. Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης	223
1.8. Υπουργείο Οικονομικών.....	223
& Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων	224
& Υπουργεία Εσωτερικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.....	224
& Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης	225
ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ.....	226
1.9. Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων	226
& Υπουργείο Οικονομικών.....	227
1.10. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας	228
1.11. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού.....	229

1.12.	Υπουργείο Υγείας.....	230
	ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ.....	231
2.	Λοιποί φορείς	231
2.1.	Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας	231
	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ	232
1.	Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου «Επείγουσες ρυθμίσεις αρμοδιότητας Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής» (Ν. 4587/2018)	232
2.	Επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του νομοσχεδίου «Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης – Εμβάθυνση της Δημοκρατίας – Ενίσχυση της Συμμετοχής – Βελτίωση της οικονομικής και αναπτυξιακής λειτουργίας των ΟΤΑ [Πρόγραμμα «ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ Ι»] – Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας των ΦΟΔΣΑ – Ρυθμίσεις για την αποτελεσματικότερη, ταχύτερη και ενιαία άσκηση των αρμοδιοτήτων σχετικά με την απονομή ιθαγένειας και την πολιτογράφηση – Λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας ΥΠΕΣ» (Ν. 4555/2018).....	233
3.	Οι θέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του νομοσχεδίου «Μέτρα για την Προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας» (Ν.4538/2018)	234
4.	Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη στο σχέδιο νόμου για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (Ν. 4540/2018) ...	235
1.	Ειδική Έκθεση «Εσοδα δήμων και κράτος δικαίου»	235
2.	Ειδική Έκθεση «Κατασχέσεις τραπεζικών λογαριασμών για οφειλές προς το Δημόσιο»	236
	Παραπομπές σε Εισαγγελικές αρχές — Πειθαρχικοί Έλεγχοι	239
	ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ	241
	ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ	242
	Δράσεις Δημοσιότητας & Συνεργασίες	243
	ΔΡΑΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ	245
1.	ΗΜΕΡΙΔΕΣ	245
2.	ΟΜΙΛΙΕΣ – ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	246
3.	ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ	246
3.1.	Με τη Διεθνή Ένωση Συνηγόρων (ΙΟΙ) για το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα	246
3.2.	Με τον Ολλανδό Συνήγορο του Πολίτη	247
3.3.	Με τη Ρωσίδα Συνήγορο του Πολίτη για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	247
3.4.	Με το Συμβούλιο της Ευρώπης	248
3.5.	Με την Ευρωπαϊά Διαμεσολαβήτρια	248
3.6.	Με την Επίτροπο Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Κύπρου	248
3.7.	Με τον Πρόεδρο του Κινεζικού Οργανισμού για την Ανάπτυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	249
3.8.	Με τον Πρέσβη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Ολλανδίας	249
3.9.	Με τους Εθνικούς Μηχανισμούς Πρόληψης Βασανιστηρίων της Μ.Βρετανίας και της Αυστραλίας	249
4.	Εξορμήσεις στην περιφέρεια – Αυτοψίες / επισκέψεις	250

4.1.	Εξορμήσεις στην περιφέρεια	250
4.2.	Αυτοψίες / επισκέψεις	250
5.	Συμμετοχή σε διεθνή δίκτυα και προγράμματα	251
5.1.	Το Διεθνές Ινστιτούτο Διαμεσολαβητών (IOI).....	251
5.2.	Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαμεσολαβητών (ENO)	251
5.3.	Το Δίκτυο των Συνηγόρων των Μεσογειακών Χωρών (AOM)	251
5.4.	Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC)	252
5.5.	Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα (EQUINET)	252
5.6.	Το Δίκτυο Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης της Νοτιοανατολικής Ευρώπης	252
5.7.	Το Πρόγραμμα Παρακολούθησης Επιστροφών Αλλοδαπών (Forced-Return Monitoring project)	252
5.8.	Το ευρωπαϊκό δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων	253
6.	Συνεργασίες με ευρωπαϊκούς και διεθνείς φορείς και οργανισμούς	253
6.1.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών –Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες	253
6.2.	Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA)	253
6.3.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)	254
7.	Συνεργασία με εθνικούς φορείς	254
7.1.	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ)	254
7.2.	Σώμα Επιθεωρητών-Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης (ΣΕΕΔΔ)	254
7.3.	Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος (ΚΕΔΕ).....	255
8.	Συνεργασία με το Ελληνικό Κοινοβούλιο	255
9.	Συμμετοχή σε Εθνικές Επιτροπές/Συμβούλια	255
9.1.	Συμβούλιο Υψηρεσιακής Κατάστασης Προϊσταμένων Γενικών Διευθύνσεων	255
9.2.	Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Διοικήσεων (ΕΣΕΔ).....	255
	Θεσμικό πλαίσιο και στελέχωση του θεσμού	257
1.	Νομικό πλαίσιο του θεσμού.....	259
2.	Εμπλουτισμός του νομικού πλαισίου το 2018	259
2.1.	Ο Ν. 4512/2018 – άρθρ. 105 παρ. 6	259
2.2.	Ο Ν. 4538/2018 – άρθρ. 2 παρ. 4	260
2.3.	Ο Ν. 4555/2018 - άρθρ. 115, 160 παρ 9, 162 παρ. 3, 170, 171 παρ. 2, 173, 256 παρ. 3	261
	Οργάνωση και Στελέχωση του Συνηγόρου του Πολίτη	264

Εισαγωγή

Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

Το 2018 αποτέλεσε χρονιά ορόσημο. Για την κοινωνία, την οικονομία, τη δημόσια διοίκηση, για την ίδια την Ανεξάρτητη Αρχή.

Η ολοκλήρωση μέσα στη χρονιά των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής και των θεσμικών μεταρρυθμίσεων που τα συνόδευσαν οριοθετούν το πέρασμα στην επόμενη εποχή, αυτή της ανασυγκρότησης της οικονομίας, της άμβλυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων και αδικιών, της αναβάθμισης των διοικητικών δομών του κράτους. Ο αγώνας για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων, την εμπέδωση του κράτους δικαίου, την αναβάθμιση της διοικητικής λειτουργίας είναι συνεχής, ακόμη και στις πιο προηγμένες δημοκρατίες. Την τελευταία δε δεκαετία ο αγώνας αυτός κατέστη στη χώρα μας πιο έντονος, πιο επίκαιρος, πιο επιτακτικός.

Η Ελλάδα βρέθηκε τη δεκαετία που πέρασε στο επίκεντρο δύο παράλληλων, κορυφαίων, υπαρξιακών κρίσεων για τη συνοχή ολόκληρης της Ευρώπης ως οικονομικής και πολιτικής οντότητας. Τόσο η οικονομική-δημοσιονομική κρίση όσο και η κρίση στη διαχείριση του μεταναστευτικού και προσφυγικού φαινομένου αφήνουν την Ένωση βαθιά λαβωμένη και τα κράτη μέλη της σε αμηχανία. Η έντονη αμφισβήτηση της αποτελεσματικότητας των ευρωπαϊκών και εθνικών θεσμών και πολιτικών πυροδότησε την αποσιτιστική ρητορική. Και πλέον, πρόσφατα η ρητορική αυτή απέκτησε ουσία και περιεχόμενο.

Η ελληνική κοινωνία, αλλά και η οικονομία και η διοίκηση δοκιμάστηκαν όπως ποτέ άλλοτε σε περίοδο ειρήνης. Η χώρα μας είχε και έχει το ατυχές προνόμιο να αποτελεί πεδίο δοκιμής πολιτικών διαχείρισης κρίσεων. Αυτό συνέβη και εν πολλοίς συμβαίνει για την οικονομική και δημοσιονομική κρίση. Αυτό εξακολουθεί να συμβαίνει και στο ζήτημα της διαχείρισης των πληθυσμιακών ροών.

Οι συνέπειες στο κράτος, στην αποτελεσματικότητα του διοικητικού μηχανισμού, στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και συνακόλουθα στο επίπεδο κοινωνικής συνοχής και δικαιοσύνης υπήρξαν αισθητές σε όλα τα μήκη και πλάτη της ευρωπαϊκής ηπείρου, με ιδιαίτερη ένταση στη χώρα μας. Το κράτος υποχρεώθηκε να συρρικνώσει την ευρύτητα δράσης της παροχικής διοίκησης, ενώ παράλληλα εξαναγκάστηκε να περιορίσει τον ελεγκτικό του ρόλο. Φυσικό επακόλουθο ήταν να συμπειστούν υπέρμετρα τα δικαιώματα, ατομικά, πολιτικά, κοινωνικά, να συρρικνωθεί δραματικά το κοινωνικό, προνοιακό κράτος, να περιοριστεί σε οριακά επίπεδα η δυνατότητα του κράτους να τονώ-

σει τη βιώσιμη και ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη, να διαταραχθεί η κοινωνική συνοχή, να αυξηθεί η κοινωνική αντίδραση και αντίσταση, σε επίπεδα μάλιστα επικίνδυνα για τις σύγχρονες φιλελεύθερες δημοκρατίες.

Η δημόσια διοίκηση, ειδικά τα τελευταία δέκα χρόνια, κατά τη διάρκεια της μεγάλης δημοσιονομικής, οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, κλήθηκε να εναρμονιστεί με διαδοχικές μεταρρυθμίσεις, πολλές από τις οποίες έμειναν ημιτελείς ή και αποδείχθηκαν ατελέσφορες. Βίωσε αιφνίδιες και συχνά όχι καλομελετημένες αλλαγές και αναδιαρθρώσεις, υπέστη συντριπτική συρρίκνωση σε προσωπικό και πόρους. Φυσικό επακόλουθο ήταν η αποτελεσματικότητά της να κινείται στα ίδια επίπεδα, αν όχι σε φθίνουσα πορεία, η ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών να υπολείπεται να προσδοκώμενου, ενώ την ίδια στιγμή οι απαιτήσεις στις οποίες καλείται να ανταποκριθεί να έχουν αυξηθεί.

Σε αυτό το δυσμενές περιβάλλον, η έκρηξη των μεικτών πληθυσμιακών ροών, προσφύγων και μεταναστών, που χτύπησαν την πόρτα της Ευρώπης βρήκε τους κρατικούς μηχανισμούς και τους πολιτικούς οργανισμούς, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, αδικαιολόγητα απροετοίμαστους. Έπειτα από την αρχική άρνηση αναγνώρισης του ζητήματος, ήρθε η αμχανία μπροστά στη μαζικότητα των φαινομένων και, κατόπιν, οι απόπειρες διαχείρισής του, όταν οι ροές των πληθυσμών που μετακινούνται σταθεροποιήθηκαν. Οι προκλήσεις ήταν και εξακολουθούν να είναι πολλές. Για τη διοίκηση, στη δικαιοκρατική εξέταση των αιτημάτων παροχής προστασίας σε υπηκόους τρίτων χωρών, τη διαμόρφωση αποτελεσματικών και ολοκληρωμένων προγραμμάτων ενσωμάτωσης και ένταξης των πληθυσμών αυτών στην κοινωνική και οικονομική ζωή. Για το πολιτικό προσωπικό, τόσο στο επίπεδο της ΕΕ όσο και σε αυτό των κρατών μελών, στη διαμόρφωση ενός κοινού σχεδίου δράσης, μιας συνεκτικής πολιτικής διαχείρισης των μεικτών ροών, με σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα και στο κράτος δικαίου.

Οι αντοχές της κοινωνίας, όποιας κοινωνίας, μπροστά στη διαχείριση τόσο μεγάλων προκλήσεων δεν θα μπορούσαν παρά να είναι στα όρια της εξάντλησης. Ο κίνδυνος μάλιστα αποπροσανατολισμού της κοινωνίας, μιας κοινωνίας σε προφανή σύγχυση, ο κίνδυνος χειραγώγησης της κοινής γνώμης, τροφοδότησης της διάκρισης ανάμεσα σε «εμάς» και στους «άλλους», ενίσχυσης της ρητορικής μίσους, της ξενοφοβίας, του ρατσισμού είναι παρών, είναι υπαρκτός.

Οι σύγχρονες προκλήσεις στο κράτος, την κοινωνία, την οικονομία, τα δικαιώματα του ανθρώπου αποτελούν προκλήσεις και για τον ίδιο τον θεσμό του Συνηγόρου του Πολίτη. Προκειμένου να παραμένει επίκαιρος και χρήσιμος, να είναι σύγχρονος, ουσιαστικός και αποτελεσματικός και να παρακολουθεί τις αλλαγές που συντελούνται στο κράτος, τη διοίκηση, την κοινωνία, την οικονομία, την καθημερινότητα. Και για να μπορεί να ανταποκριθεί στις σύγχρονες προκλήσεις, ο θεσμός οφείλει να αναζητά νέα θεσμικά εργαλεία, να αποζητά ισχυρή νομιμοποίηση, να διασφαλίζει τη λειτουργική του πληρότητα, να θωρακίζει ακόμη περισσότερο την ανεξαρτησία του.

Για τον Συνήγορο του Πολίτη, το 2018 σηματοδότησε την ολοκλήρωση 20 χρόνων λειτουργίας της Ανεξάρτητης Αρχής. Ενός θεσμού που γεννήθηκε σε χώρες με δημόσια διοίκηση υψηλών προδιαγραφών, με παροχή υπηρεσιών υψηλής ποιότητας, και όχι το αντίθετο. Σε χώρες με μακρά παράδοση λογοδοσίας και διαφάνειας στη δημόσια ζωή. Ενός θεσμού που εισήχθη στο θεσμικό αρχιτεκτόνημα της ελληνικής πολιτείας με αξιοσημείωτη καθυστέρηση σε σχέση με τα τότε υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ. Η καθυστέρηση αυτή έναντι των λοιπών ευρωπαϊκών κρατών θα πρέπει να αναγνωρισθεί ως σύμπτωμα της απροθυμίας του πολιτικού προσωπικού και του συστήματος διακυβέρνησης της χώρας να αποδεχθεί ένα νέο, εξωτερικό και ανεξάρτητο επίπεδο ελέγχου. Παράλληλο και συχνά

συμπληρωματικό προς τον δικαστικό, τον διοικητικό και τον κοινοβουλευτικό έλεγχο.

Οι πολίτες, από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της Αρχής, στράφηκαν κατά εκατοντάδες χιλιάδες προς τον Συνήγορο του Πολίτη, προκειμένου να αναχαιτίσουν τις δυσμενείς επιπτώσεις στα δικαιώματά τους, στο βιοτικό τους επίπεδο, στη καθημερινότητά τους, αλλά και στους μελλοντικούς σχεδιασμούς για την προσωπική, οικογενειακή και κοινωνική ζωή τους από τις δυσλειτουργίες ή και αυθαιρεσίες της διοίκησης.

Ήδη, περισσότεροι από ένα εκατομμύριο πολίτες έχουν απευθυνθεί στον Συνήγορο του Πολίτη προστρέχοντας στις υπηρεσίες του. Ζητώντας τη διαμεσολάβησή του για την επίλυση ενός προβλήματός τους, την παρέμβασή του για την άρση μιας αδικίας, την ανάδειξη και αντιμετώπιση μιας συστημικής δυσλειτουργίας. Μόνο οι αυτοτελείς αναφορές που έχουν κατατεθεί στην Αρχή έχουν υπερβεί τις 250.000. Πολλές, μάλιστα, από αυτές δεν σχετίζονται με μεμονωμένα, ατομικά προβλήματα που επιζητούν επίλυση, αλλά με ζητήματα που αφορούν μεγάλες ομάδες πληθυσμού, κοινωνικές ενώσεις, επαγγελματικούς συλλόγους, οικονομικές δραστηριότητες. Για την προστασία δικαιωμάτων και ελευθεριών. Για το αστικό, φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, για την ατομική ιδιοκτησία, τον ενεργειακό πλούτο της χώρας, για την υγεία, τις προνοιακές παροχές, την εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες της, στην εργασία, την παιδική αλλά και την τρίτη ηλικία.

Ο Συνήγορος του Πολίτη ακολούθησε από συστάσέως του το μοντέλο συνομηλικών του θεσμών, αυτό του συνδυασμού των ιδιοτήτων του διαμεσολαβητή για την επίλυση περιστατικών και εστιών προβληματικής λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης με εκείνο του υπερασπιστή, προστάτη, θεματοφύλακα των δικαιωμάτων όλων των κατοίκων της επικράτειας, μέσα από ένα ευρύ πλαίσιο αρμοδιοτήτων.

Η επιλογή αυτή σηματοδότησε και τη φιλοσοφία του Συνηγόρου έκτοτε. Στην εικοσαετή αυτή διαδρομή που έχει διανύσει η Ανεξάρτητη Αρχή, οι αρμοδιότητές της στον τομέα της προάσπισης και προστασίας των δικαιωμάτων διευρύνθηκαν σημαντικά. Ο Συνήγορος ανέλαβε την προαγωγή και προάσπιση των δικαιωμάτων των ανηλικών και κατέστη, έπειτα από διαδοχικές νομοθετικές ρυθμίσεις, ο φορέας ίσης μεταχείρισης στη χώρα, καταπολέμησης πάσης φύσεως διάκρισης σε όλους τους χώρους δράσης, ατομικής και συλλογικής, στη διοίκηση, στην εργασία, στην αγορά, στην κοινωνία.

Παράλληλα, οι διαμεσολαβητικές, ελεγκτικές αλλά και ολοένα περισσότερες επιχειρησιακές αρμοδιότητες και δράσεις του αξιοποιήθηκαν για την παρακολούθηση της εφαρμογής διεθνών υποχρεώσεων της χώρας στο επίπεδο της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, αλλά και της διαφανούς και αποτελεσματικής και δημοκρατικής διοίκησης και διακυβέρνησης. Τα τελευταία χρόνια, ο Συνήγορος αναγορεύθηκε σε:

- φορέα εξωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών, στη βάση της Οδηγίας Επιστροφών της ΕΕ, με αποστολή να εποπτεύει την τήρηση της νομιμότητας των διαδικασιών και τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων των απομακρυνόμενων κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων,
- προνομιακό θεσμικό συνομιλητή με τη νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία, αναδεικνύοντας τους κανόνες και τις αρχές καλής νομοθέτησης, όπως έχουν διαμορφωθεί σε επίπεδο ΕΕ και έχουν μεταφερθεί στην ελληνική έννομη τάξη, και συμβάλλοντας στη βελτίωση της ποιότητας του νομοθετικού και ρυθμιστικού πλαισίου με καίριες και πολύτιμες συστάσεις, επισημάνσεις, προτάσεις και αξιολογήσεις –ex post και ex ante– πολιτικών και νομοθετικών πρωτοβουλιών,

- εθνικό μηχανισμό πρόληψης βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, στη βάση του σχετικού πρωτοκόλλου του ΟΗΕ, για την εποπτεία των συνθηκών διαβίωσης και τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων όσων βρίσκονται σε καθεστώς στερητικό της πλήρους ελευθερίας τους,
- πλαίσιο προαγωγής των δικαιωμάτων των ΑμεΑ, όπως αναγνωρίζονται από τη σύμβαση του ΟΗΕ, για την παρακολούθηση της εφαρμογής σε εθνικό επίπεδο αυτών που προβλέπει η διεθνής σύμβαση και την ενεργή προώθηση θετικών πολιτικών για την άρση των διακρίσεων,
- εθνικό μηχανισμό διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας στα Σώματα Ασφαλείας και στους υπαλλήλους των Καταστημάτων Κράτησης, για την αναβάθμιση της ποιότητας του πειθαρχικού ελέγχου και για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης προς τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Η παρούσα έκθεση αναδεικνύει αυτή την προοδευτική ενίσχυση του ρόλου του Συνηγόρου του Πολίτη για τη θωράκιση του κράτους δικαίου και την υπεράσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Στα τελευταία χρόνια, τα χρόνια της οξείας δημοσιονομικής, οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, που τα δικαιώματα και το βιοτικό επίπεδο συμπιέστηκαν σημαντικά, με παρεμβάσεις μας διασφαλίσαμε το εισόδημα των συμπολιτών μας. Ειδικά στη χρονιά που πέρασε, επιτύχαμε τον επανυπολογισμό κρατήσεων, φόρων και τελών, την επιστροφή παρακρατηθέντων ή κατασχεθέντων ποσών. Με διαρκείς και επίμονες διαμεσολαβήσεις και θεσμικές παρεμβάσεις, πείσαμε για τη λήψη σειράς μέτρων και αποφάσεων, μεταξύ άλλων, για τη θωράκιση του ακατάσχετου ορίου καταθέσεων και του ακατάσχετου χαρακτήρα επιδομάτων προνοιακού χαρακτήρα, για την αναγνώριση του αχρεώστητου χαρακτήρα ασφαλιστικών κρατήσεων υγείας και ανταποδοτικών δημοτικών τελών. Παράλληλα, δράσαμε αποφασιστικά για την προστασία του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος, για την εμπέδωση της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε όλους τους χώρους της ανθρωπίνης δράσης και κοινωνικής οργάνωσης, για την άρση διακρίσεων λόγω καταγωγής, πεποιθήσεων, φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, για την εφαρμογή θετικών πολιτικών αντιμετώπισης των διακρίσεων εις βάρος των πλέον ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, των οικονομικά και κοινωνικά «περιθωροποιημένων», για τα ΑμεΑ, τους άνεργους, τους πρώην και νυν φυλακισμένους, τους μετανάστες, για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ασθενών/ληπτών υπηρεσιών υγείας, για την εξασφάλιση του επιπέδου ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών προς τα παιδιά, για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο, για τον ουσιαστικό και αποτελεσματικό έλεγχο και περιορισμό φαινομένων αυθαιρεσίας από τα Σώματα Ασφαλείας και τους υπαλλήλους των Καταστημάτων Κράτησης. Για πιο διάχυτη διαφάνεια, πιο μετρήσιμη αποτελεσματικότητα, για πληρέστερη και ουσιαστικότερη λογοδοσία. Για ένα επίπεδο δημοκρατικής διακυβέρνησης που αρμόζει σε κράτος μέλος της ΕΕ.

Στην αυγή της τρίτης δεκαετίας λειτουργίας του θεσμού, είμαστε υπερήφανοι για όσα κατορθώσαμε να πετύχουμε, για όλες τις θεσμικές αλλαγές που προκαλέσαμε, για όλα τα συστημικά προβλήματα στην επίλυση των οποίων συμβάλαμε. Και αυτό μας δίνει την αναγκαία αυτοπεποίθηση να συνεχίσουμε με την ίδια ένταση και επιμονή.

Φυσικά, δεν εφησυχάζουμε, δεν επαναπαυόμαστε.

Εργαζόμαστε για να βελτιώσουμε τις δικές μας υπηρεσίες. Να έχουμε και νέα, πιο

αποτελεσματικά θεσμικά εργαλεία. Να έχουμε λιγότερους περιορισμούς στη δράση μας, στα περιθώρια των παρεμβάσεών μας. Να αναπτύξουμε ακόμη μεγαλύτερους και ουσιαστικότερους διαύλους επικοινωνίας με την κοινωνία, με την οικονομική δραστηριότητα. Να έρθουμε κι εμείς πιο κοντά στον πολίτη. Να ενισχύσουμε τη δική μας εξωστρέφεια, να επιμείνουμε στη διαφάνεια της δράσης μας και στην ευρεία δημοσιότητα των παρεμβάσεών μας.

Νέες, σύγχρονες προκλήσεις, πολύμορφες και πολυεπίπεδες έρχονται να προστεθούν σε ήδη υφιστάμενες. Η μετάβαση στη «μετα-μνημονιακή» εποχή της νέας «κανονικότητας» αποτελεί από μόνη της τεράστια πρόκληση.

Προσπλωμένοι στην υπεράσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, του κράτους δικαίου, της κοινωνικής συνοχής και της ισόρροπης και βιώσιμης ανάπτυξης, προετοιμαζόμαστε για τις προκλήσεις της νέας εποχής. Με συσσωρευμένη εμπειρία και τεχνογνωσία. Με πίστη ότι μπορούμε να συμβάλουμε αποφασιστικά στην εξασφάλιση διοικητικής δράσης διαφανούς, σύννομης, αποτελεσματικής, δημοκρατικής. Για ένα κράτος πιο δίκαιο, για μια κοινωνία πιο ανθρώπινη.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη

Η ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2018

Τον Οκτώβριο του 1998 ο Συνήγορος του Πολίτη, αρχίζοντας τη λειτουργία του, εισήγαγε έναν καινοτόμο θεσμό τόσο για την ελληνική κοινωνία, στην οποία και απευθύνθηκε, όσο και για τη δημόσια διοίκηση, τον κατεξοχήν συνομιλητή του. Υλοποιώντας το νομοθετικό πλαίσιο που τον όριζε, είχε τη φιλοδοξία να προτείνει και να εγκαταστήσει μια νέα διοικητική κουλτούρα, με κύριο και δυναμικό μοχλό το εργαλείο της διαμεσολάβησης.

Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης διοικητικών διαφορών, μικρών και μεγαλύτερων, απλών και πλέον σύνθετων προβλημάτων τα οποία ταλάνιζαν την καθημερινότητα των πολιτών που δεν εξυπηρετούνταν ήταν ξένη στη σφαίρα της δράσης της διοίκησης. Η αντιμετώπιση των πολιτών εκ μέρους των δημοσίων υπαλλήλων μετεωριζόταν -εξαιτίας της δέσμευσης των υπαλλήλων από το ισχύον νομοθετικό καθεστώς ή της αγκύλωσής τους στη στενή αντίληψη της γραφειοκρατικής δομής- ανάμεσα στο άλυτο των ζητημάτων, στο χρονοβόρο, το επαχθές της συναλλαγής και στο απελπιστικά προσβλητικό καθεστώς της μη λειτουργικότητας των υπηρεσιών.

Την εικοσαετία που διανύσαμε, ο Συνήγορος του Πολίτη δεν ανέτρεψε λογικές και πρακτικές βαθύτατα ριζωμένες στην υπάρχουσα δομή της δημόσιας διοίκησης. Δεν υπήρξε επαναστατικός και ανατρεπτικός. Εγκαταστάθηκε, όμως, ως ήρεμη δύναμη στη συνείδηση των πολιτών, υπήρξε παρεμβατικός και επίμονος, αναζήτησε συναίνεση και κατέθεσε καινοτόμες προτάσεις, ιδέες και πρακτικές, πολλές από τις οποίες, υιοθετούμενες από τον διοικητικό μηχανισμό, διευκόλυναν την ελληνική κοινωνία, επέλυσαν χρόνια ζητήματα, αλλά κυρίως αντιμετώπισαν το προσωπικό πρόβλημα του πολίτη που με εμπιστοσύνη κατέθεσε την ατομική του αναφορά.

Οι ετήσιοι απολογισμοί των παρελθόντων ετών έδωσαν τη δυνατότητα στην Αρχή να αναδείξει τα μείζονα προβλήματα της παραβιαζόμενης από τη διοίκηση νομιμότητας, να προβάλλει τον τρόπο άσκησης της διαμεσολάβησης και να αποτυπώσει τα αποτελέσματα της δράσης της. Έδωσαν όμως επίσης τη δυνατότητα να αναδειχθεί η εγκατάσταση του θεσμικού ρόλου του Συνηγόρου του Πολίτη ως μιας Αρχής νομοθετικά και λειτουργικά ανεξάρτητης, με αδιαμφισβήτητα εκέγγυα αυτόνομης, αυτοτελούς και επιτυχημένης δράσης.

Η ανάπτυξη αυτής της πλευράς της Αρχής, της επέτρεψε να αναδειχθεί σε συνομιλητή

διεθνών οργανισμών, θεσμών και οργάνων παγκόσμιου βεληνεκούς, που αναγνώρισαν στο πρόσωπό της έναν ασφαλή εγγυητή διεθνών συμβάσεων, προασπιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, φερέγγυο συνομιλητή με γνώση, εξωστρέφεια και αποδοχή των νέων προκλήσεων που αντιμετωπίζει η διεθνής κοινωνία.

Οι προκλήσεις αυτές, που σχετίζονται κατά μείζονα λόγο με την αναγνώριση και προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, υπαγόρευσαν την κεντρική θεματική της παρούσας Ετήσιας Έκθεσης. Ο Συνήγορος του Πολίτη, χωρίς να απεμπολεί την αρχική και ουσιώδη εντολή διαμεσολάβησης, στρέφεται προς τη ζοφερή κοινωνική πραγματικότητα της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αναδεικνύει τον ρόλο του στη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος, των ζητημάτων των παράτυπων μεταναστών και της προστασίας του παιδιού, εναγκαλίζεται τους ανθρώπους με αναπηρία και αγρυνά για τα δικαιώματά τους, ελέγχει τη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση, διερευνά περιστατικά αυθαιρεσίας του ένστολου προσωπικού, αποτυπώνει το καθεστώς των φυλακών και των κρατουμένων και καθίσταται ο αρμόδιος φορέας εποπτείας και προώθησης της εφαρμογής της ίσης μεταχείρισης στην ελληνική έννομη τάξη.

Με τη βεβαιότητα ότι τα ζητήματα αυτά, που αποτελούν σοβαρές και δύσκολα διαχειρίσιμες πλευρές της κοινωνικής πραγματικότητας, έτυχαν αποτελεσματικής αντιμετώπισης εκ μέρους του Συνηγόρου του Πολίτη κατά το διαρρέυσαν έτος, καταθέτουμε την αποτίμηση της χρονιάς ως παρακαταθήκη ορθής διαχείρισης και ως πρόκληση εμπέδωσης και ομαλής λειτουργίας.

Η Κεντρική Συντακτική Ομάδα

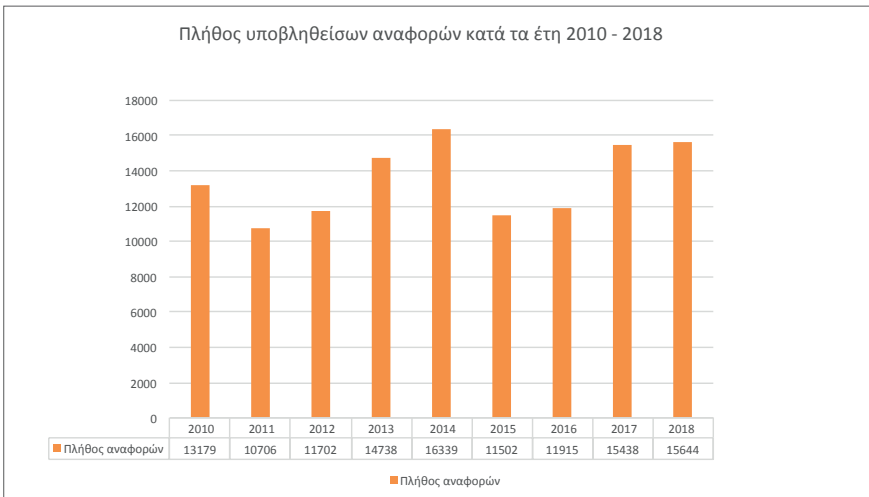
Η ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ-ΠΟΛΙΤΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΟΝ ΣΥΝΗΓΟΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΤΟ 2018

1. Πλήθος αναφορών και θεματικές

Ο αριθμός των αναφορών στον Συνήγορο του Πολίτη συνεχίζει να είναι υψηλός και να ακολουθεί ανοδική πορεία και τη χρονιά αυτή. Η ποσοστιαία αύξηση από το 2017 είναι μεν οριακή (περίπου 1%), την τελευταία τετραετία όμως η αύξηση των αναφορών ανέρχεται στο 36%, από 11.502 το 2015 σε 15.644 αναφορές το 2018. Επιπλέον, οι αναφορές της τετραετίας αυτής αντιπροσωπεύουν το 45% του συνόλου των αναφορών από το 2010 και το ένα τέταρτο των αναφορών που υποβλήθηκαν κατά τα 20 χρόνια λειτουργίας της Αρχής (βλ. **Γράφημα 1**).

ΓΡΑΦΗΜΑ 1

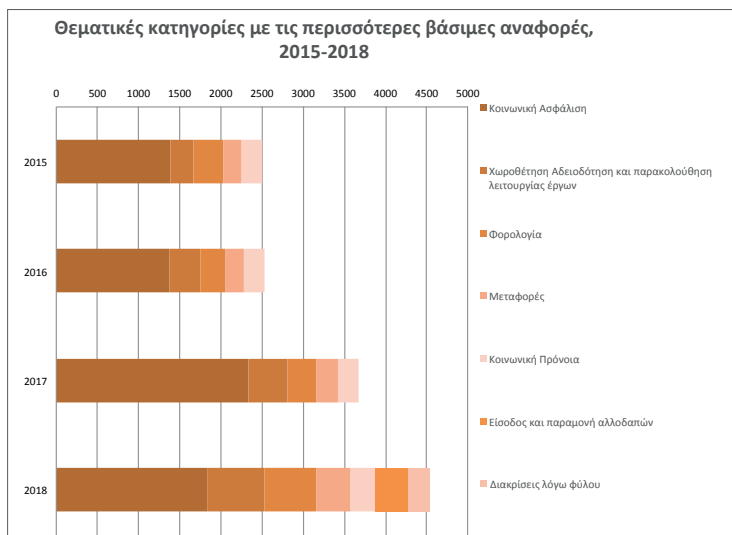
Εξετάζοντας την κατανομή σε επιμέρους θεματικές κατηγορίες των αναφορών που διερευνήσε ο Συνήγορος του Πολίτη και οι οποίες κρίθηκαν ότι ήταν εντός αρμοδιότητας και

ότι περιείχαν ενδείξεις περί ύπαρξης κάποιας μορφής κακοδιοίκησης, παρατηρούμε ότι οι πέντε κυριότερες από πλευράς πλήθους κατηγορίες παρουσιάζουν μια εντυπωσιακή σταθερότητα διαχρονικά (βλ. Γραφήματα 2 και 2α).

ΓΡΑΦΗΜΑ 2

ΓΡΑΦΗΜΑ 2Α

Ζητήματα που αφορούν την κοινωνική ασφάλιση αντιπροσωπεύουν συστηματικά την πλειονότητα των βάσιμων αναφορών που υποβλήθηκαν στην Αρχή, παρόλο που φαίνεται να μειώνεται η σημασία τους τα τελευταία χρόνια ενδεχομένως λόγω της «σταθεροποίησης» της σχετικής νομοθεσίας. Σε σταθερή βάση ακολουθούν θέματα που σχετίζονται

με τη «Χωροθέτηση - Αδειοδότηση και Παρακολούθηση Λειτουργίας Έργων», η οποία περιλαμβάνει και ζητήματα-προβλήματα με τις ΔΕΚΟ (ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ, ΔΕΥΑ). Τα ζητήματα φορολογίας, τα οποία συγκροτούν την τρίτη σε μέγεθος ομάδα θεμάτων που διερευνά ο Συνήγορος του Πολίτη, αν και παρουσίαζαν μια μικρή κάμψη τα τελευταία χρόνια, στο τρέχον έτος παρουσιάζουν αυξητική τάση. Η αύξηση αυτή ενδεχομένως οφείλεται στα προβλήματα που δημιούργησε το νέο κανονιστικό πλαίσιο που αφορά το στεγαστικό επίδομα φοιτητών¹ καθώς και τη διαδικασία τελωνισμού των εισερχόμενων ταχυδρομικών αποστολών μέσω ΕΛΤΑ. Παράλληλα, εξακολουθούν να υφίστανται τα προβλήματα που σχετίζονται με τη λήψη μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης² για οφειλές προς το Δημόσιο. Τέλος, σταθερή είναι και η εμφάνιση των θεμάτων των μεταφορών και της κοινωνικής πρόνοιας στις πρώτες θέσεις των προβλημάτων για την επίλυση των οποίων διαμεσολαβεί η Αρχή. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2018 εμφανίζονται ως σημαντικές σε πλήθος δύο νέες κατηγορίες, τα ζητήματα της εισόδου και της παραμονής αλλοδαπών και εν γένει της αστικής τους κατάστασης, καθώς και οι διακρίσεις λόγω φύλου, που αποτυπώνουν η μεν πρώτη κατηγορία την έξαρση του προσφυγικού ζητήματος και η δεύτερη τη συστηματικοποίηση της παρέμβασης της Αρχής μέσω της δημιουργίας του Κύκλου Ίσης Μεταχείρισης το 2016³.

Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει στην αυξητική τάση που συνεχίζει να παρατηρείται λόγω της διαχρονικής σημασίας των κυριότερων αυτών θεματικών κατηγοριών, στις οποίες συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός των αναφορών. Μέχρι το 2015 το ποσοστό που αντιπροσώπευαν οι εν λόγω θεματικές δεν ξεπερνούσε το 50% του συνόλου των βάσιμων αναφορών προς την Αρχή. Τα τρία τελευταία χρόνια όμως ξεπερνά το μισό του συνόλου των αναφορών και το 2018 φθάνει στο 55%. Η συνεχιζόμενη «συστημικότητα» των προβλημάτων αυτών, που έχει κατ' επανάληψη επισημανθεί και αναλυθεί στις Ετήσιες Εκθέσεις της Αρχής στο παρελθόν, δείχνει ότι, παρά τις όποιες «μεταρρυθμιστικές προσπάθειες», συνεχίζει να αποτελεί τον πυρήνα της κακοδιοίκησης και τη ραχοκοκαλιά των προβλημάτων της καθημερινότητας των πολιτών.

2. Γεωγραφική κατανομή και εποχικότητα κατάθεσης αναφορών

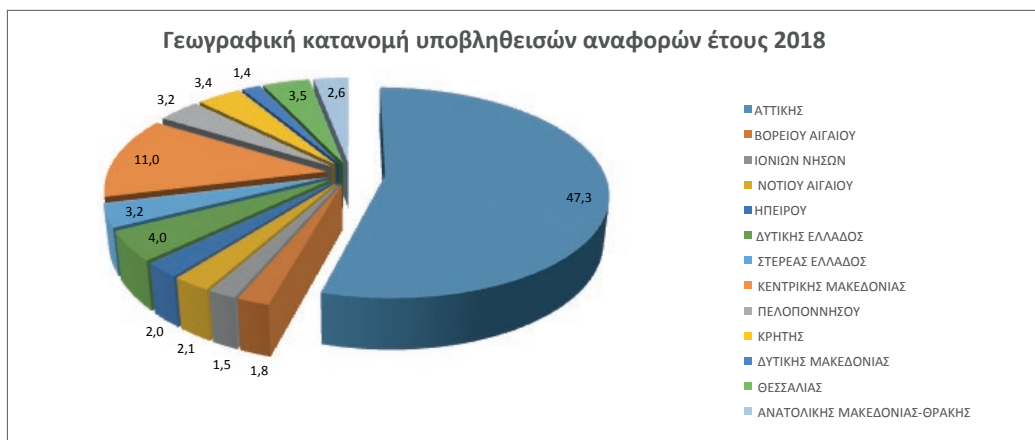
Η γεωγραφική κατανομή των αναφορών που διερεύννησε η Αρχή κατά το 2018 δεν μεταβάλλει την εικόνα των τελευταίων ετών, καθώς οι επιπτώσεις των προβλημάτων της δημοσιονομικής κρίσης συνεχίζουν να διαχέονται και εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων. Έτσι, και το 2018, εξαιρουμένων των κατοίκων της Αττικής, οι κάτοικοι των νησιών του Αιγαίου και του Ιονίου απευθύνονται στον Συνήγορο του Πολίτη σε μεγαλύτερους αριθμούς, κατ' αναλογία, απ' ό,τι οι κάτοικοι άλλων περιφερειών της χώρας που συγκεντρώνουν μεγαλύτερο αριθμό κατοίκων και άλλων αστικών περιοχών (βλ. Γραφήματα 3 και 3α).

1 Βλ. σελ. 168

2 Βλ. Ειδική Έκθεση, <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.files.529835>

3 Βλ. σελ. 105

ΓΡΑΦΗΜΑ 3

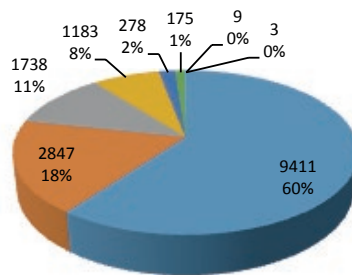
ΓΡΑΦΗΜΑ 3Α

Για μία ακόμη χρονιά, βέβαια, η κυριαρχία της Αττικής μένει ανεπηρεάστη. Οι ηλεκτρονικοί και εξ αποστάσεως τρόποι υποβολής των αναφορών μέσω της ιστοσελίδας της Αρχής και του fax κυριαρχούν και βαίνουν αυξανόμενοι (το 68% των αναφορών του 2018 υποβλήθηκε με τους τρόπους αυτούς). Αξιοσημείωτη όμως είναι η σημαντική προσέλευση πολιτών στα γραφεία της Αρχής για παροχή πληροφοριών και ενημέρωση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους και εντέλει για υποβολή αναφορών, που αντιστοιχεί στο 20% του συνόλου (βλ. **Γράφημα 4**).

ΓΡΑΦΗΜΑ 4

Κατανομή των αναφορών που υποβλήθηκαν κατά το έτος 2018 βάσει του τρόπου παραλαβής τους

■ WEB ■ ΓΠΕΠ ■ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ ■ FAX ■ ΙΔΙΟΧΕΙΡΩΣ ■ E-MAIL ■ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ■ ΟΙΚΟΘΕΝ

3. Επισκεψιμότητα ιστοσελίδας – Κοινωνικά δίκτυα – Τηλεφωνικό κέντρο

Επιπλέον, στο πλαίσιο της ψηφιοποιημένης επικοινωνίας της Αρχής με τους πολίτες, στη συνέχεια καταγράφεται και η επισκεψιμότητα της ιστοσελίδας του Συνηγόρου του Πολίτη, καθώς και η ανταπόκριση στις αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Καταγράφεται επίσης και η εξυπηρέτηση των πολιτών μέσω του τηλεφωνικού κέντρου.

synigoros.gr (1/1/2018 - 31/12/2018)	
Πλήθος μοναδικών επισκεπτών	312.403 (+4,40% σε σχέση με το 2017)
Προβολές ιστοσελίδων	1.438.117 (+4,44% σε σχέση με το 2017)
ΠΗΓΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑΣ	
Μηχανές αναζήτησης (81,71%)	Απευθείας πρόσβαση (9,79%)
Ιστοχώροι και παραπομπές (6,25%)	Μέσα κοινωνικής δικτύωσης (2,25%)

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ (Η/Υ, smartphone, κινητό)	
Πρόσβαση από υπολογιστή (67,42%)	Πρόσβαση από smartphone (27,56%)
Πρόσβαση από tablet (5,02%)	

synigoros-solidarity.gr (1/1/2018 - 31/12/2018)	
Πλήθος μοναδικών επισκεπτών	74.769 (+24,81% σε σχέση με το 2017)
Προβολές ιστοσελίδων	248.183 (+26,3% σε σχέση με το 2017)
ΠΗΓΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑΣ	
Μηχανές αναζήτησης (76,26%)	Απευθείας πρόσβαση (19,59%)
Ιστοχώροι και παραπομπές (2,7%)	Μέσα κοινωνικής δικτύωσης (1,45%)

ΟΙ ΑΝΑΡΤΗΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ

1. Παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας
2. Ευάλωτες / Ευπαθείς ομάδες
3. Επίδομα ή προσαύξηση στη σύνταξη λόγω απόλυτης αναπηρίας
4. Πιστοποίηση αναπηρίας
5. Στεγαστικά δάνεια ΟΕΚ
6. Επίδομα βαριάς αναπηρίας
7. Ηλεκτρονική υποβολή αιτήματος για εξέταση από Υγειονομική Επιτροπή ΚΕΠΑ
8. Ειδικότερα επιδόματα αναπηρίας
9. Συντάξεις ανασφάλιστων υπεργολάγων
10. Εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ατόμων που πάσχουν από σοβαρές παθήσεις

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ (Η/Υ, smartphone, κινητό)
Πρόσβαση από υπολογιστή (54,64%)
Πρόσβαση από smartphone (37,81%)
Πρόσβαση από tablet (7,55%)
SOCIAL MEDIA (1/1/2018 – 31/12/2018)
Facebook (/synigoros)
Μοναδικοί χρήστες που έχουν κάνει <i>Like</i> στο επίσημο προφίλ/μέλη του δημόσιου προφίλ της Αρχής στα τέλη του 2018
18.270 (+7,25% από τις αρχές του 2018)
Twitter (@synigoros)
Μοναδικοί χρήστες που έχουν κάνει <i>follow/Ακόλουθοι/followers</i> του δημόσιου προφίλ της Αρχής στα τέλη του 2018
5.700 (+7,24% από τις αρχές του 2018)

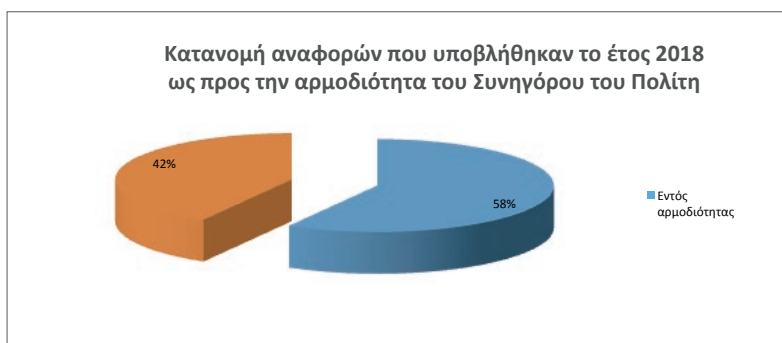
ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

	Εισερχόμενες κλήσεις	Απαντημένες κλήσεις
Ιανουάριος 2018	5360	2627
Φεβρουάριος 2018	4744	2372
Μάρτιος 2018	5188	2858
Απρίλιος 2018	4061	2072
Μάιος 2018	5245	2733
Ιούνιος 2018	5147	2591
Ιούλιος 2018	5467	2448
Αύγουστος 2018	4350	1894
Σεπτέμβριος 2018	4806	2615
Οκτώβριος 2018	6122	2772
Νοέμβριος 2018	5459	2815
Δεκέμβριος 2018	4060	2050
Σύνολο	60009	29847

4. Αναρμοδιότητες και αποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης

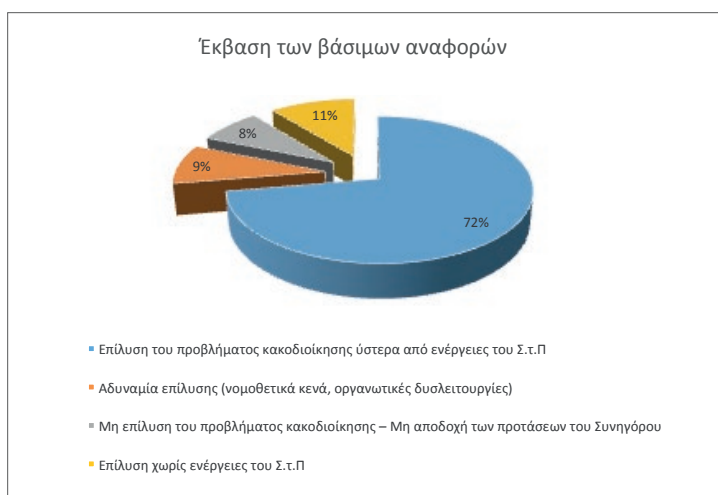
Οι αναφορές που κατατίθενται στον Συνήγορο του Πολίτη κάθε χρόνο είναι πολλαπλάσιες αυτών που διερευνώνται και πολλαπλάσιες αυτών στις οποίες τελικά διαπιστώνεται κάποιας μορφής κακοδιοίκηση. Στο **γράφημα 6** φαίνεται ότι για το 2018 το ποσοστό των αναφορών που αρχειοθετήθηκαν (ολοκληρώθηκε η διαμεσολαβητική προσπάθεια της Αρχής) κατά το τρέχον έτος, ανεξαρτήτως της ημερομηνίας υποβολής τους, και ήταν εντός των κατά νόμο αρμοδιοτήτων της Αρχής έφτασε το 58%.

ΓΡΑΦΗΜΑ 6

Τα διαθέσιμα στοιχεία της Αρχής καταγράφουν τη διαχρονική αποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης του Συνηγόρου του Πολίτη, η οποία πλέον σταθεροποιείται σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα, με ποσοστό 72% των βάσιμων αναφορών να επιλύεται θετικά για τους αναφερόμενους πολίτες (βλ. **Γράφημα 7**). Αντίθετα, σημαντικά υψηλότερη από άλλες χρονιές εμφανίζεται η μη ανταπόκριση της διοίκησης στις προτάσεις της Αρχής (8% από 4% το 2017), ενώ σταθερό παραμένει το ποσοστό αδυναμίας επίλυσης των προβλημάτων (9%) λόγω νομοθετικών κενών και οργανωτικών προβλημάτων της διοίκησης.

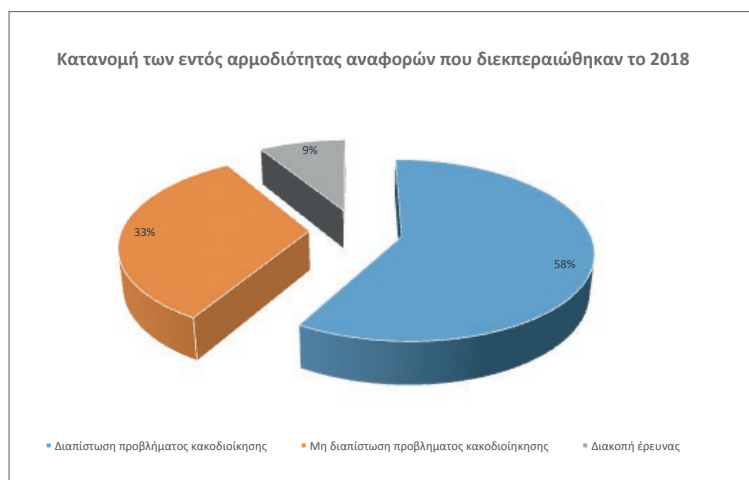
ΓΡΑΦΗΜΑ 7

5. Η «ακτινογραφία» της κακοδιοίκησης

Η καταπολέμηση και η επίλυση των φαινομένων κακοδιοίκησης είναι η κύρια αποστολή της Αρχής. Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται ποσοτικά δεδομένα που αφορούν τις βάσιμες αναφορές που έχουν κατατεθεί διαχρονικά στον Συνήγορο του Πολίτη και των οποίων η διερεύνηση ολοκληρώθηκε το 2018. Η ανάλυση των δεδομένων αυτών στα παρακάτω γραφήματα παρουσιάζει την κατανομή των αναφορών σε λεπτομερέστερες θεματικές κατηγορίες και φορείς όπου διαπιστώθηκαν τα περισσότερα προβλήματα κατά τη διερεύνησή τους. Σε αθροιστικό επίπεδο, πάντως, επί του συνόλου των βάσιμων αναφορών που αρχειοθετήθηκαν το 2018 διαπιστώθηκε κατά την εξέτασή τους πρόβλημα κακοδιοίκησης στο 58% των περιπτώσεων (βλ. **Γράφημα 8**), ποσοστό που παρουσιάζει διαχρονική σταθερότητα τα τελευταία χρόνια.

ΓΡΑΦΗΜΑ 8

Η διαχρονική εξέταση των ιδιαίτερων θεματικών κατηγοριών για την περίοδο 2015-2018 επιβεβαιώνει και εξειδικεύει τη διαπίστωση ότι οι κυριότερες περιπτώσεις κακοδιοίκησης καταγράφονται στους τομείς του κράτους πρόνοιας, των οργανισμών κοινής ωφέλειας, της εκπαίδευσης (όλων των βαθμίδων), των υπηρεσιών που παρέχει η Τοπική Αυτοδιοίκηση και του οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος. Ιδιαίτερα σημαντική διαπίστωση όμως από την εξέταση των ειδικών αυτών κατηγοριών είναι ο σημαντικός αριθμός αναφορών που εστιάζει στα ανθρώπινα δικαιώματα και στα προβλήματα του προσφυγικού ζητήματος (βλ. **Γράφημα 9**). Αθροιστικά οι δύο αυτές κατηγορίες αντιπροσωπεύουν το 13% περίπου των αναφορών των ειδικών αυτών κατηγοριών. Σημειώνεται εδώ ότι η Αρχή εκπόνησε και δημοσιοποίησε το 2017 δύο σχετικές ειδικές εκθέσεις, που αναφέρονται στα σχετικά κεφάλαια της Έκθεσης⁴.

4 Βλ. σελ. 208 επ.

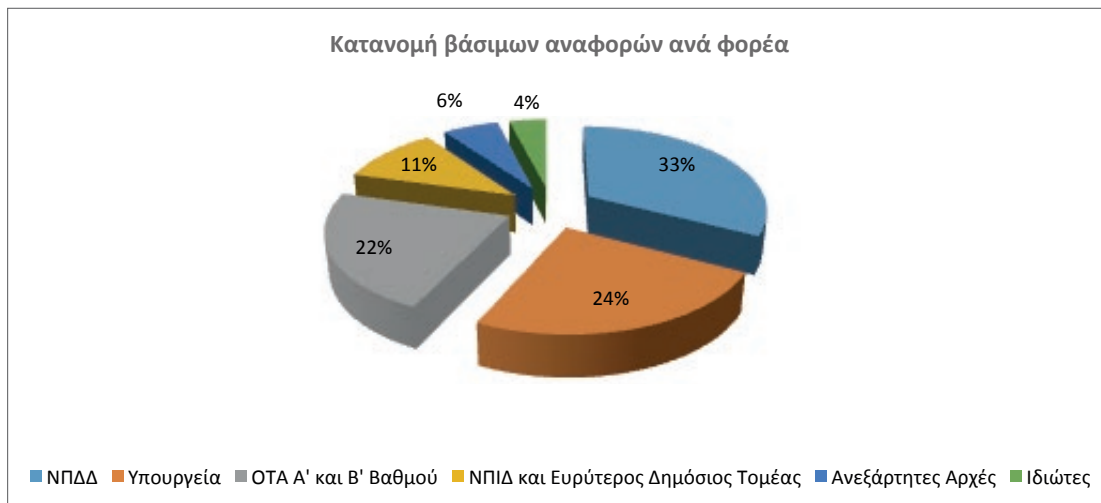
ΓΡΑΦΗΜΑ 9

6. Φορείς κακοδιοίκησης

Διαχωρίζοντας τις υπηρεσίες και τους φορείς όπου, μέσω αναφορών πολιτών στην Αρχή, διαπιστώνονται προβλήματα κακοδιοίκησης σε: α) Υπουργεία, β) Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α΄ και Β΄ Βαθμού και γ) ΝΠΔΔ και λοιπούς φορείς που εποπτεύονται από την Κεντρική Κυβέρνηση, παρατηρούμε ότι:

ΓΡΑΦΗΜΑ 10

α) Υπουργεία

Στα Υπουργεία συγκεντρώνεται το 24% περίπου των περιπτώσεων κακοδιοίκησης που διαπιστώθηκαν στις αναφορές των οποίων η διερεύνηση ολοκληρώθηκε το 2018. Συγκεκριμένα, το Υπουργείο Εσωτερικών συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό αναφορών στις οποίες διαπιστώθηκε κάποιας μορφής κακοδιοίκηση, δεδομένης της αρμοδιότητάς του στον χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ακολουθούν τα Υπουργεία Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Οικονομικών, Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας και Μεταναστευτικής Πολιτικής (βλ. **Γράφημα 11**).

ΓΡΑΦΗΜΑ 11

β) Τοπική Αυτοδιοίκηση

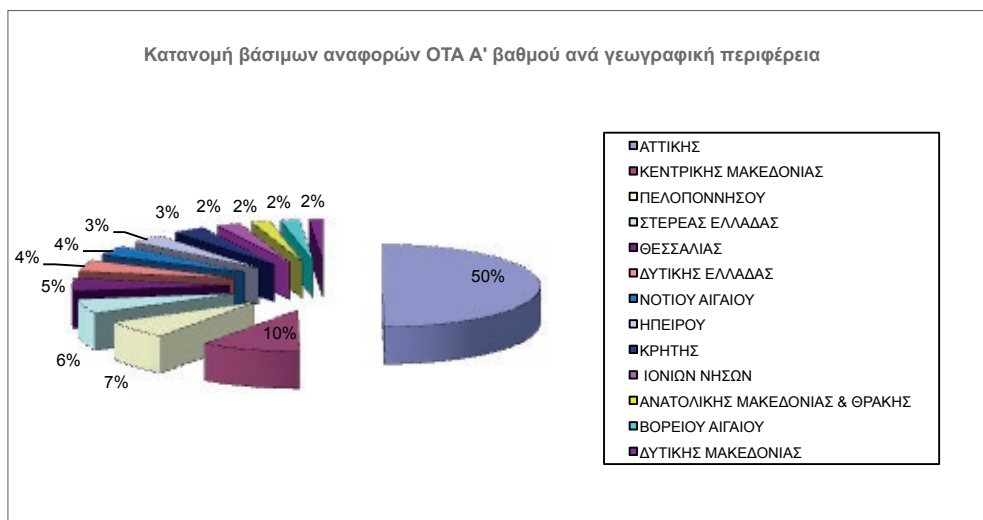
Στην Τοπική Αυτοδιοίκηση συγκεντρώνεται το 22% περίπου των περιπτώσεων κακοδιοίκησης που διαπιστώθηκαν κατά τη διερεύνηση από την Αρχή των αναφορών οι οποίες αρχειοθετήθηκαν το 2018. Η πλειονότητα των περιπτώσεων κακοδιοίκησης αφορά τον Α΄ Βαθμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης (87% των βάσιμων αναφορών). Στους δήμους, άλλωστε, έχει μεταφερθεί πλέον το μεγαλύτερο μέρος των ζητημάτων της καθημερινότητας των πολιτών και, όπως είδαμε και παραπάνω, αυτοί συγκεντρώνουν ένα μεγάλο μέρος

των θεματικών κατηγοριών στις οποίες κατανέμονται οι βάσιμες αναφορές προς την Αρχή, όπως τα σχετικά τέλη, οι παρεμβάσεις πολεοδομικού χαρακτήρα σε κοινόχρηστους χώρους κ.λπ., θέματα τα οποία η Αρχή έχει αναδείξει στην πρόσφατη Ειδική της Έκθεση «Έσοδα Δήμων και Κράτος Δικαίου»⁵ (βλ. **Γραφήματα 12, 12α, 12β**).

ΓΡΑΦΗΜΑ 12

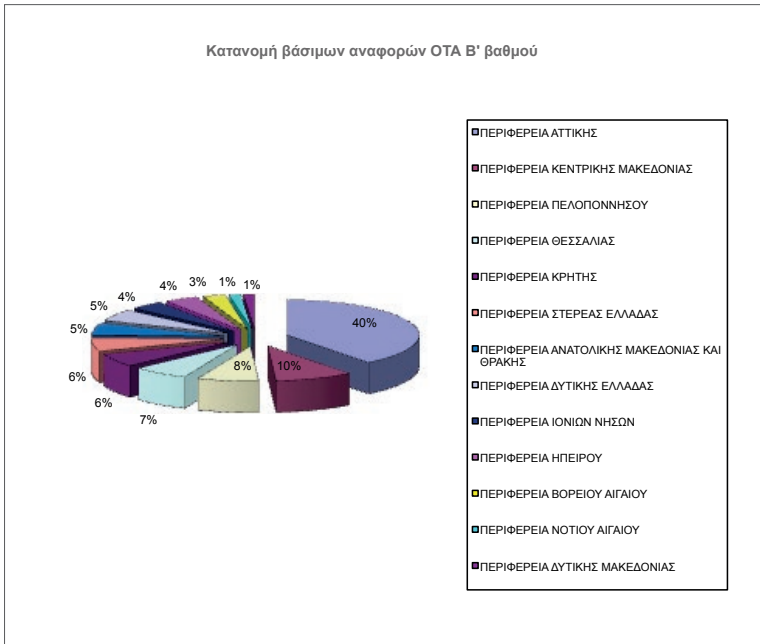

ΓΡΑΦΗΜΑ 12Α

5 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.files.479564>

ΓΡΑΦΗΜΑ 12B

Η γεωγραφία της κακοδιοίκησης στους δήμους της χώρας αποτυπώνει, όπως είναι αναμενόμενο, κατά κύριο λόγο την κατανομή του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά Κέντρα (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα). Ανάλογη είναι και η γεωγραφική συγκέντρωση της κακοδιοίκησης στον Β΄ Βαθμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Για μία ακόμη φορά διαπιστώνονται οι ελλείψεις και οι παθογένειες του λεγόμενου «κυττάρου της δημοκρατίας» σε ό,τι αφορά τη διάρθρωση, τη στελέχωση και τη χρηματοδότηση υπηρεσιών των οργανισμών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που καλούνται καθημερινά να προσφέρουν πληθώρα υπηρεσιών και να επιλύσουν κρίσιμα προβλήματα, πολλά από τα οποία συχνά ξεπερνούν τις αρμοδιότητες και τις δυνατότητές τους. Οι αδυναμίες αυτές των τοπικών υπηρεσιών ενισχύουν τον λεγόμενο «χωρικό αποκλεισμό» των κατοίκων της περιφέρειας, λειτουργώντας έτσι σωρευτικά με τις ήδη δύσκολες συνθήκες του κοινωνικού αποκλεισμού των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού.

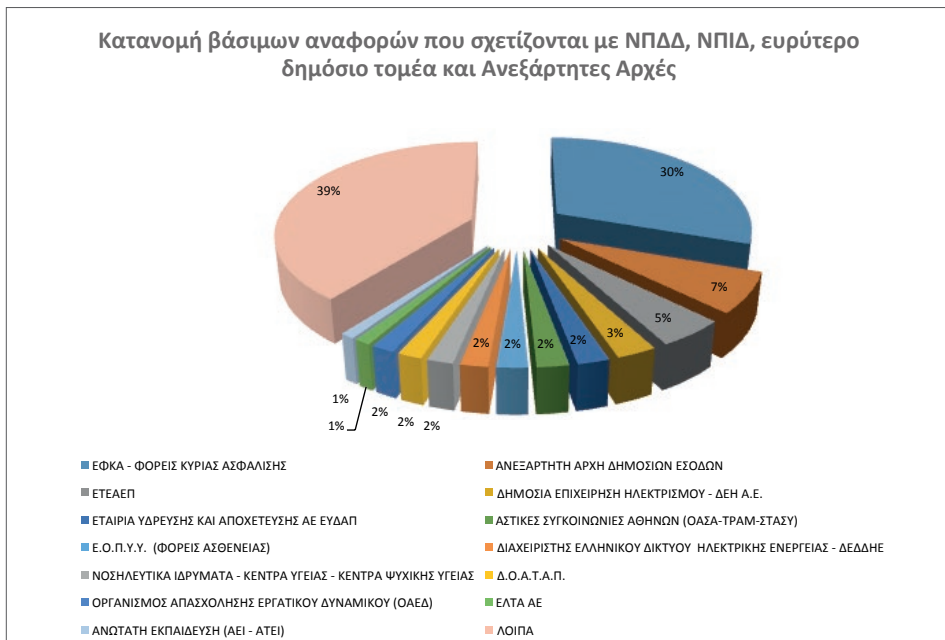
γ) ΝΠΔΔ

Το μεγαλύτερο ποσοστό των αναφορών κατά τη διερεύνηση των οποίων ανιχνεύθηκε κακοδιοίκηση συγκεντρώνεται στα ΝΠΔΔ (32%), και ιδιαίτερα για μία ακόμη φορά σε εκείνα που σχετίζονται άμεσα με την κοινωνική ασφάλιση και πρόνοια, την κυρίαρχη, τα τελευταία χρόνια, θεματική κατηγορία αναφορών προς την Αρχή. Συγκεκριμένα, ο ΕΦΚΑ, το ΕΤΕΑΕΠ και ο ΕΟΠΥΥ συγκεντρώνουν σχεδόν το 62% των αναφορών κατά τη διερεύνηση των οποίων διαπιστώθηκε κακοδιοίκηση. Αυξητική τάση επίσης εμφανίζουν τα φαινόμενα κακοδιοίκησης που διαπιστώθηκαν στο θεματικό πεδίο της φορολογίας,

όπως προαναφέρθηκε, και αυτό αποτυπώνεται στις βάσιμες αναφορές που αφορούν την ΑΑΔΕ (11%) (βλ. Γράφημα 13).

Τέλος, τα προβλήματα που διαπιστώνονται στους φορείς κοινής ωφέλειας (ΔΕ-Η-ΔΕΔΔΗΕ, ΕΥΔΑΠ, ΕΛΤΑ) εμφανίζουν και αυτά μια διαχρονική σταθερότητα βάσιμων αναφορών.

ΓΡΑΦΗΜΑ 13

Αντί συμπερασμάτων

Ο σταθερά υψηλός αριθμός των αναφορών που κατατίθενται στην Αρχή, ενισχύει τις διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την ανάγκη σοβαρών παρεμβάσεων στους τομείς που επηρεάστηκαν καθοριστικά στα χρόνια της δημοσιονομικής κρίσης. Η αλλαγή στην καθημερινότητα των πολιτών υπήρξε ραγδαία.

Η επαναφορά στην προ κρίσης «κανονικότητα» θα απαιτήσει ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις σε πολλά και κρίσιμα πεδία διοικητικής δράσης, που συνεχίζουν να εμφανίζουν σοβαρές «*συστημικές*» δυσλειτουργίες, οι οποίες σε αρκετές περιπτώσεις αναδεικνύουν ακραίες μορφές κακοδιοίκησης. ●

Ο **ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ** ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ
ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ
ΕΝΩΣΙΑΚΩΝ ΔΕΣΜΕΥΣΕΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Κεντρικός Θεματικός
Φάκελος

1. Επιστροφές αλλοδαπών

Οι επιστροφές πολιτών τρίτων χωρών στις χώρες καταγωγής τους αποτελούν μια ενωσιακή πολιτική με μεγάλη συμβολική σημασία, αυτή της αποτροπής εισόδου παράτυπων μεταναστών στην Ευρώπη. Η αποτελεσματικότητα του συστήματος επιστροφών εξασφαλίζεται να εντάσσεται στους πρωταρχικούς στόχους της πολιτικής για τη μετανάστευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁶.

Ο ενωσιακός χώρος διέπεται από τις αρχές της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης, αρχές που διέπουν και την Οδηγία Επιστροφών⁷, η οποία επικαλείται μία δέσμη θεμελιωδών δικαιωμάτων για τις αναγκαστικές επιστροφές, μεταξύ των οποίων: τη μη επαναπροώθηση βάσει του διεθνούς δικαίου (non-refoulement), το δικαίωμα προσφυγής και δικαστικής προστασίας κατά της αναγκαστικής απομάκρυνσης, την ανθρωπινή μεταχείριση σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, τη στέρηση της ελευθερίας των επιστρεφόμενων ως εξαίρεση όταν ηπιότερα, εναλλακτικά μέσα δεν μπορούν να εφαρμοστούν, αλλά και τη θεσμική εγγύηση ενός φορέα εξωτερικού ελέγχου των αναγκαστικών επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών στις χώρες καταγωγής τους.⁸ Κατά την εναρμόνιση του ελληνικού δικαίου με την Οδηγία αυτή, ο νομοθέτης⁹ όρισε τον Συνήγορο του Πολίτη ως μηχανισμό εξωτερικού ελέγχου των αναγκαστικών επιστροφών και η Ανεξάρτητη Αρχή προβαίνει σε δειγματοληπτικούς ελέγχους σε όλα τα στάδια της διαδικασίας που ακολουθούν την έκδοση της απόφασης επιστροφής αλλοδαπού, δηλαδή την ενδεχόμενη διοικητική κράτησή του για τη διασφάλιση της απομάκρυνσης και την εκτέλεση της αστυνομικής επιχείρησης με χερσαία, θαλάσσια ή αεροπορική απομάκρυνση.

Εισαγωγή και νομικό πλαίσιο

Ο Νόμος 3907/2011¹⁰ ψηφίστηκε με σκοπό τον εξορθολογισμό και την αναμόρφωση του συστήματος διεθνούς προστασίας, υποδοχής, καταγραφής και ταυτοποίησης των νεοεισερχόμενων πολιτών τρίτων χωρών, καθώς και του συστήματος υποδοχής και φιλοξενίας των αιτούντων διεθνούς προστασίας σύμφωνα με το διεθνές και ενωσιακό δίκαιο και πέτυχε την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας»¹¹, που αφορούσαν ιδίως αναγκαίες τροποποιήσεις στον Κώδικα Μετανάστευσης, προκειμένου να αντιμετωπισθούν οργανωτικά και ουσιαστικά ζητήματα που άπτονταν της εφαρμογής του ισχύοντος πλαισίου, καθώς και την εξορθολογισμένη ρύθμιση υπαρχουσών αναγκών. Με το σχέδιο νόμου προβλέπονταν διατάξεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση τόσο των έκτακτων αναγκών λόγω της προσφυγικής κρίσης όσο και των μελλοντικών ή/και πάγιων αναγκών για τη λειτουργία ενός δίκαιου και αποτελεσματικού συστήματος εξέτασης αιτήσεων διεθνούς προστασίας και ενός λειτουργικού συστήματος επαναπροώθησης.

6 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4106_en.htm

7 Οδηγία Επιστροφών 2008/115/ΕΚ.

8 Οδηγία Επιστροφών άρθρ. 8, παρ. 6.

9 Ν. 3907/2011 άρθρ. 23, παρ. 6.

10 Ν. 3907/2011 (ΦΕΚ Α' 7/26.01.2011).

11 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ%3AL%3A2013%3A180%3ATOC>

Στο άρθρ. 23 του Νόμου και συγκεκριμένα στην παρ. 6 12 το σύστημα εξωτερικού ελέγχου της απομάκρυνσης των αλλοδαπών ανατίθεται στον Συνήγορο του Πολίτη, ο οποίος αποτυπώνει στη συνέχεια τη δράση του για το έτος 2018. Η αρμοδιότητα του Συνηγόρου ως εξωτερικού μηχανισμού ελέγχου διαδικασιών και επιχειρήσεων αναγκαστικής απομάκρυνσης αλλοδαπών ενεργοποιήθηκε πλήρως με την έκδοση, κατόπιν εισήγησής του, της προβλεπόμενης Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ)¹³ με την οποία εξειδικεύονται οι ρυθμίσεις για τον εξωτερικό έλεγχο των επιστροφών. Η ΚΥΑ προβλέπει σταθερή ροή δεδομένων από όλες τις αρμόδιες για τις αναγκαστικές επιστροφές και επανεισδοχές υπηρεσίες και από τα μέσα του 2015 η Ανεξάρτητη Αρχή λαμβάνει συνεχή ενημέρωση από την ΕΛΑΣ για τις επικείμενες επιχειρήσεις, προκειμένου να είναι σε θέση να ασκήσει τον προβλεπόμενο έλεγχο νομιμότητας. Για τον έλεγχο των πράξεων, παραλείψουν και υλικών ενεργειών των αρμόδιων υπηρεσιών, ο Συνήγορος μπορεί να χρησιμοποιήσει όλα τα θεσμικά εργαλεία που προβλέπουν οι καταστατικές του διατάξεις, διενεργεί αυτοψίες έχοντας απρόσκοπτη πρόσβαση σε κάθε χώρο κράτησης, αναμονής ή διέλευσης (transit) σε όλη την επικράτεια και, επιπλέον, συμμετέχει με στελέχη του ως παρατηρητές στις αστυνομικές επιχειρήσεις αναγκαστικής απομάκρυνσης. Ο Συνήγορος απευθύνει εκθέσεις και προτάσεις για τη βελτίωση των διαδικασιών επιστροφής προς τη διοίκηση, η οποία υπέχει υποχρέωση αιτιολογημένης απάντησης. Δημοσιοποιεί τα συμπεράσματά του σε ειδική έκθεση, την οποία υποβάλλει κατ' έτος στη Βουλή των Ελλήνων.

Μετά δε τη θέση σε ισχύ του Ευρωπαϊκού Κανονισμού¹⁴ για τη μετατροπή της FRONTEX σε Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή¹⁵ και την ενίσχυση των αρμοδιοτήτων της στη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπάρχει αυξημένη συνεργασία του Συνηγόρου και με αυτό τον ευρωπαϊκό φορέα. Ο Κανονισμός προβλέπει αυτοτελή Μηχανισμό Αναφορών που λειτουργεί υπό τον υπεύθυνο θεμελιωδών δικαιωμάτων της FRONTEX.¹⁶

Στον Μηχανισμό Αναφορών έχουν δικαίωμα ευθείας προσφυγής οι θιγόμενοι για ενέργειες τόσο των οργάνων της FRONTEX κατά τις επιχειρήσεις της όσο και των εμπλεκόμενων οργάνων των κρατών-μελών, τα οποία καλούνται να ερευνήσουν τα καταγγελλόμενα γεγονότα και να αναφέρουν τα σχετικά αποτελέσματα εντός προθεσμίας έξι μηνών στον ευρωπαϊκό φορέα, ενώ η αναφορά κοινοποιείται παράλληλα στον οικείο εθνικό μηχανισμό προστασίας δικαιωμάτων, εν προκειμένω τον Συνήγορο.¹⁷ Η εξέλιξη των τριών αναφορών που η FRONTEX κοινοποίησε στον Συνήγορο το 2017 στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κανονισμού αναλύεται στην προηγούμενη έκθεσή του,¹⁸ ενώ μέχρι το τέλος του 2018 δεν υπήρξε έκβαση σε μία εξ αυτών. Συγκεκριμένα, παρέμεινε εκκρεμής

12 N. 3907/2011 άρθρ. 23 παρ. 6. Οι διαδικασίες της απομάκρυνσης υπόκεινται σε σύστημα εξωτερικού ελέγχου, που λειτουργεί με μέριμνα της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Πολίτη», η οποία συνεργάζεται για τον σκοπό αυτό με διεθνείς οργανισμούς και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Προστασίας του Πολίτη, που εκδίδεται έπειτα από πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη, ρυθμίζεται η οργάνωση και λειτουργία του ως άνω συστήματος ελέγχου.

13 ΦΕΚ Β΄ 2870/24.10.2014.

14 Ευρωπαϊκός Κανονισμός 2016/1624.

15 <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-29-2016-INIT/el/pdf>

16 Άρθρ. 72.

17 Άρθρ. 72, παρ.4.

18 <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.525805> σελ. 21 εν.

η έρευνα της παραβίασης του δικαιώματος διεθνούς προστασίας οικογένειας Σύρων πολιτών κατά την επανεισδοχή της 20.10.2016¹⁹ για την οποία ενάμισι έτος αργότερα η έκθεση ελέγχου²⁰ της Γενικής Επιθεωρήτριας Δημόσιας Διοίκησης δεν κατέληξε ως προς τυχόν πράξεις ή παραλείψεις της ΕΛΑΣ, επικαλούμενη έλλειψη αρμοδιότητας, και ο Συνήγορος ζήτησε από την ΕΛΑΣ να προβεί σε επείγουσα εσωτερική διοικητική έρευνα προκειμένου να μην καταλείπονται περιθώρια εντυπώσεων αδιαφάνειας.

Ο ίδιος Κανονισμός προβλέπει ότι η FRONTEX συγκροτεί ευρωπαϊκή δεξαμενή παρατηρητών εγνωσμένης εμπειρίας, οι οποίοι υποδεικνύονται και από τα κράτη-μέλη και καλούνται από τον ευρωπαϊκό οργανισμό να συμμετέχουν σε ευρωπαϊκές επιχειρήσεις επιστροφής²¹. Στο πλαίσιο αυτό ο Συνήγορος ως εθνικός μηχανισμός όρισε 8 στελέχη του προς συμμετοχή στην ευρωπαϊκή δεξαμενή παρατηρητών.

Ωστόσο, δύο έτη μετά τη θέσπιση του Κανονισμού 2016/1624, ο Συνήγορος διατηρεί τις επιφυλάξεις του²² ως προς την αρχιτεκτονική του, όχι μόνο για την έλλειψη σαφών κανόνων λειτουργίας και χρηματοδότησης της ευρωπαϊκής δεξαμενής παρατηρητών αλλά, κυρίως, για ζητήματα λογοδοσίας, δεδομένου ότι η εγγύηση του εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών²³ εσωτερικοποιείται, αφού οι παρατηρητές της ευρωπαϊκής δεξαμενής αναφέρονται στη FRONTEX. Το ίδιο συμβαίνει και με την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της καταγγελίας του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Αναφορών από την ίδια τη FRONTEX. Η παραχώρηση αυτή του ελέγχου των αναγκαστικών επιστροφών από εθνικούς, πλην ανεξάρτητους και εξωτερικούς μηχανισμούς ελέγχου στη FRONTEX ως ενιαίο φορέα, εκτελεστικό και ελεγκτικό, της ευρωπαϊκής επιστροφής είναι ακόμη πιο κρίσιμη λόγω της εκπεφρασμένης κατεύθυνσης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προς ενίσχυση έτι περαιτέρω της δράσης της FRONTEX στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης.²⁴

1.1. Συνοπτική παρουσίαση του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών

Ο Συνήγορος του Πολίτη επισκέφθηκε:

- 4 Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών (ΠΡΟΚΕΚΑ) σε 7 αυτοψίες,
- τα κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης και τα 4 Τμήματα Διαχείρισης Μετανάστευσης σε 8 αυτοψίες, καθώς και άλλα κρατητήρια αστυνομικών τμημάτων στα οποία κρατούνται αλλοδαποί προς επιστροφή.

Ο Συνήγορος μετείχε με στελέχη του ως παρατηρητές στις εξής επιχειρήσεις απομάκρυνσης έως τον Νοέμβριο του 2018:

- 6 Εθνικές Επιχειρήσεις Επιστροφής (πτήσεις) προς το Πακιστάν και τη Γεωργία,
- 6 Κοινές Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις (πτήσεις) με τον συντονισμό της FRONTEX προς το Πακιστάν και τη Γεωργία
- 21 επανεισδοχές, ακτοπλοϊκές ή αεροπορικές, προς την Τουρκία και

19 Υπόθεση CMP 001/2017.

20 Έκθεση ελέγχου υπ' αριθ. 2/2018.

21 Άρθρ. 29.

22 Έκθεση επιστροφών 2016, <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.457308> σελ. 15 επ.

23 Άρθρ. 8 παρ. 6 της Οδηγίας Επιστροφών.

24 Βλ. ανακοινώσεις Συμβουλίου ΕΕ 28.6.2018 παρ.11, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/29/20180628-euco-conclusions-final/pdf>

- 8 χερσαίες επιχειρήσεις απομάκρυνσης από τη Θεσσαλονίκη και την Αθήνα προς τα αλβανικά σύνορα.

1.2. Χρηματοδότηση, οργάνωση και δικτύωση της δράσης του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών

Η χρηματοδότηση της δράσης από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (Asylum, Migration and Integration Fund - AMIF) έως το τέλος του 2018 επέτρεψε στην Ανεξάρτητη Αρχή να συνεχίσει με αυξημένο ρυθμό και το έτος αυτό τους εξωτερικούς ελέγχους και να ανασυγκροτήσει τη σχετική ομάδα εργασίας με εκπαίδευση νέων στελεχών ως παρατηρητών σε εκπαιδευτικό σεμινάριο που διοργάνωσε στις 13.6.2018.

Το νέο στοιχείο στο πεδίο των επιστροφών το 2018 ήταν η έναρξη Εθνικών Επιχειρήσεων Επιστροφής από την ΕΛΑΣ από το αεροδρόμιο «Ελ. Βενιζέλος», χωρίς δηλαδή τη συμμετοχή άλλων κρατών-μελών ή αξιωματούχων της FRONTEX. Ο Συνήγορος έδωσε προτεραιότητα σε αυτούς τους ελέγχους συμμετέχοντας σε 6 από τις 7 Εθνικές Επιχειρήσεις, που πραγματοποιήθηκαν προς το Πακιστάν και τη Γεωργία.

Επίσης, το 2018 ολοκληρώθηκε το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Forced Return Monitoring (FREM) II, στο δίκτυο του οποίου ο Συνήγορος είχε ενεργό ρόλο ως συστατικό μέλος. Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού πραγματοποιήθηκαν εκπαιδεύσεις στελεχών του Συνηγόρου του Πολίτη ως παρατηρητών επιστροφών (monitors) καθ' όλη τη διάρκεια του 2018. Επίσης, άλλα δύο στελέχη του Συνηγόρου εκπαιδεύθηκαν ως εκπαιδευτές παρατηρητών της ευρωπαϊκής δεξαμενής παρατηρητών της Ευρωπαϊκής Ακτοφυλακής και Συνοριοφυλακής (FRONTEX).

1.3. Αριθμητικά στοιχεία επιστροφών και κρατουμένων σε Προαναχωρησιακά Κέντρα

Οι αναγκαστικές επιστροφές που πραγματοποιήθηκαν κατά τους πρώτους δέκα μήνες του 2018 εμφανίζουν μεγάλη μείωση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Τα διαβιβασθέντα από την ΕΛΑΣ στοιχεία εμφανίζουν 6.849 αναγκαστικές επιστροφές, συμπεριλαμβανομένων των απελάσεων και επαναπροωθήσεων βάσει διμερών συμφωνιών με όμορες χώρες (κατά περίπου 83% πολιτών Αλβανίας), έναντι 11.187 το προηγούμενο έτος για το αντίστοιχο διάστημα, δηλαδή μείωση της τάξης του 38%.

Ως προς τους χώρους κράτησης, η ΕΛΑΣ ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι την 1.11.2018 κρατούνταν συνολικά 2.137 αλλοδαποί στα Προαναχωρησιακά Κέντρα, αριθμός λίγο μικρότερος από τους 2.598 αλλοδαπούς που κρατούνταν την αντίστοιχη ημερομηνία του 2017, ενώ στα ίδια περίπου επίπεδα κυμαίνεται ο αριθμός των προς επιστροφή αλλοδαπών σε αστυνομικά κρατητήρια (890 την 1.11.2018, 974 την αντίστοιχη ημερομηνία του 2017). Παρατηρούμε ότι ο συνολικός αριθμός των διοικητικά κρατούμενων αλλοδαπών υπερβαίνει για δεύτερη χρονιά τους 3.000. Η δε συστηματική κράτηση αλλοδαπών σε κρατητήρια αστυνομικών τμημάτων ανά τη χώρα αντί σε Προαναχωρησιακά Κέντρα είναι ιδιαίτερα ανησυχητική, δεδομένου ότι εξ ορισμού τα κελιά των αστυνομικών τμημάτων είναι χώροι που δεν προορίζονται για κράτηση πολλών ημερών, πολλώ δε μάλλον μηνών.

1.4. Επισκέψεις σε Προαναχωρησιακά Κέντρα – Προβλήματα διοικητικής κράτησης κατά τη διαδικασία επιστροφών

Η υπέρβαση του μέτρου της διοικητικής κράτησης για αλλοδαπούς που εισέρχονται παράτυπα στη χώρα και το έλλειμμα ως προς την αιτιολογία, όταν αυτή ανάγεται σε λόγους δημόσιας τάξης, αποτελεί μια πάγια σχεδόν διαπίστωση του Συνηγόρου του Πολίτη, η οποία έχει καταγραφεί επανειλημμένα στις επτήσεις και ειδικές εκθέσεις του. Κατά το 2018, επιπρόσθετα της διαπίστωσης αυτής παρατηρείται η εκτεταμένη χρήση αμφίβολων διοικητικών πρακτικών, γεγονός που δημιουργεί νέα ζητήματα νομιμότητας ως προς τη διαδικασία των επιστροφών. Μία από αυτές σχετίζεται με τη διοικητική κράτηση που διατάσσεται για λόγους δημόσιας τάξης ή ασφάλειας, ο κίνδυνος για την οποία θεμελιώνεται στην επιβολή ποινής που αναστέλλεται, δυνάμει προηγηθείσας καταδικαστικής απόφασης ποινικού δικαστηρίου.

Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, οι ποινές που επιβάλλονται αφορούν συνήθως την κατοχή πλαστών ταξιδιωτικών εγγράφων σε συνδυασμό με την παράνομη είσοδο, έξοδο ή διαμονή στη χώρα, ενώ το ύψος τους επισύρει υποχρεωτικά ανασταλτικό αποτέλεσμα ως προς την έκτισή τους²⁵ λειτουργώντας ταυτόχρονα δηλωτικά και ως προς την έλλειψη επικινδυνότητας του δράστη. Παρ' όλα αυτά, η διοικητική κράτηση που ακολουθεί διατάσσεται ακριβώς λόγω της επικινδυνότητας του καταδικασθέντος αλλοδαπού για τη δημόσια τάξη ή ασφάλεια, η οποία τεκμαίρεται από την ύπαρξη της προγενέστερης καταδικαστικής απόφασης σε βάρος του. Πέραν του κυκλικού επιχειρήματος που σχηματίζεται, η διοικητική κράτηση εν προκειμένω εγείρει θέματα υπέρβασης εξουσίας και καταστρατήγησης της αρχής της διάκρισης των εξουσιών. Η ταυτόχρονη εγγραφή των εν λόγω αλλοδαπών ως επικινδύνων στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθυμητών Αλλοδαπών (ΕΚΑΝΑ) και υπό προϋποθέσεις και στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν II (Schengen Information System - SIS II) αποτελεί περαιτέρω τη νομιμοποιητική βάση των επερχόμενων διοικητικών αποφάσεων επιστροφής με παράλληλη απαγόρευση μελλοντικής εισόδου στη χώρα.

Η παγίωση μιας τέτοιας πρακτικής, μέσω της συχνής επίκλησης του ποινικού όρου της επικινδυνότητας ως δικαιολογητική βάση για την έκδοση διοικητικών πράξεων, δημιουργεί επιπλέον ζητήματα εργαλειοποίησης του ποινικού δικαίου, με αποτέλεσμα το καταναγκαστικό μέτρο της διοικητικής κράτησης να μη λειτουργεί ως το έσχατο μέσο της διοίκησης, με ρητή υποχρέωση πραγματικής και νομικής αιτιολόγησής της, όπως υπαγορεύει το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο,²⁶ αλλά να τείνει να μετεξελίσσεται σε βασικό κανόνα.

Το ενδεχόμενο άσκησης ένδικου μέσου κατά της πρωτόδικης καταδικαστικής απόφασης και κατά συνέπεια η εκκρεμοδικία ενώπιον δευτεροβάθμιων δικαστηρίων δεν λειτουργεί ανασταλτικά ως προς την εκτέλεση των αστυνομικών επιχειρήσεων απομάκρυνσης, κατά παράβαση του τεκμηρίου αθωότητας και του συναφούς δικαιώματος στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης.²⁷ Στο ενδεχόμενο υποβολής αιτήματος ασύλου η επιστροφή μεν αναστέλλεται, αλλά η διοικητική κράτηση για λόγους δημόσιας τάξης συνεχίζεται, ανατρέποντας έτσι τον εξαιρετικό και εξατομικευμένο χαρακτήρα της που υπαγορεύει το εσωτερικό δίκαιο²⁸ και εγείροντας ζήτημα καταστρατήγησης της Σύμβασης της Γενεύης²⁹,

25 Άρθρ. 99 ΠΚ.

26 Ν. 3907/2011 άρθρ. 30 παρ. 1 και 2.

27 Κατά το άρθρ. 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).

28 Άρθρ. 46 παρ. 2 του Ν. 4375/2016.

29 Άρθρ. 31 παρ. 1.

η οποία προβλέπει ότι οι συμβαλλόμενες χώρες δεσμεύονται να μην επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις στους πρόσφυγες λόγω της παράνομης εισόδου ή διαμονής στο έδαφός τους.

Επιπλέον ζητήματα εγείρονται όταν σε τέτοιες περιπτώσεις διοικητικής κράτησης έχει προηγουμένως καταστεί ανέφικτη η επιστροφή αλλοδαπού. Η συνέχιση της διοικητικής κράτησης, εν προκειμένω, κατά παράβαση ρητής διάταξης³⁰ για λόγους δημόσιας τάξης, που δεν διευκρινίζονται αλλά παράλληλα δεν επαρκούν για την άσκηση ποινικής δίωξης, ώστε η κράτησή του να επιβληθεί ως περιοριστικός όρος, στερείται κάθε νόμιμου ερείσματος.

Η κατάσταση επιδεινώνεται ακόμη περισσότερο αν στα ανωτέρω προστεθεί και η εμπειρία από τις αυτοψίες που διενήργησε ο Συνήγορος του Πολίτη το 2018 σε χώρους διοικητικής κράτησης αλλοδαπών. Από τις επισκέψεις του Συνηγόρου το 2018 στα ΠΡΟ-ΚΕΚΑ Ταύρου, Κορίνθου, Αμυδαλέζας και Μόριας Λέσβου, καθώς και στα κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης, στα 4 Τμήματα Διαχείρισης Μετανάστευσης της ίδιας Διεύθυνσης, καθώς και σε άλλα κρατητήρια αστυνομικών τμημάτων ανά τη χώρα στα οποία κρατούνται αλλοδαποί προς επιστροφή επιβεβαιώθηκαν κάποια από τα προβλήματα που είχαν επισημανθεί στην προηγούμενη Ετήσια Έκθεσή του³¹ σε σχέση με την Οδηγία Επιστροφών. Μείζονος σημασίας παραμένει η αδυναμία της διοίκησης να ανταποκριθεί στις νομοθετικές υποχρεώσεις της εξασφαλίζοντας αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης για τους διοικητικά κρατούμενους αλλοδαπούς, καθώς και διαθεσιμότητα κατάλληλων χώρων κράτησης,³² στοιχειοθετώντας παράλληλα την παραβίαση μιας σειράς θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία πολλαπλασιάζονται ιδιαίτερα για τους υπηκόους χωρών που τυχάνουν χαμηλών ποσοστών αναγνώρισης καθεστώτος διεθνούς προστασίας (low profile project).

Πέραν των ανάρμοστων συνθηκών διαβίωσης, σε πολλά αστυνομικά κρατητήρια καταγράφεται επιπλέον ο μη διαχωρισμός των διοικητικά κρατούμενων από τους ποινικούς κρατούμενους, όπως και ο μη διαχωρισμός των ανηλίκων από τους ενήλικες διοικητικά κρατούμενους.³³ Ως γενικότερο ζήτημα υπογραμμίζεται η πλημμελής καταγραφή και ταυτοποίηση αλλοδαπών, με αποτέλεσμα ευάλωτα άτομα, που συχνά τυχάνουν και αιτούντες άσυλο, να παραμένουν διοικητικά κρατούμενοι και σε κάθε περίπτωση να μη λαμβάνουν την προβλεπόμενη από το νόμο ιδιαίτερη μέριμνα.³⁴ Εν προκειμένω, η τεκμαιρόμενη ευαλωτότητα τόσο μέσω των αυτοψιών όσο και μέσω των αναφορών που χειρίστηκε ο Συνήγορος του Πολίτη για το έτος 2018 αφορούν ως επί το πλείστον σε άτομα με σοβαρά προβλήματα υγείας, ανήλικα άτομα και θύματα βασανιστηρίων.

1.5. Εξωτερικός έλεγχος σε επιχειρήσεις επιστροφών/ επανεισδοχών πολιτών τρίτων χωρών

Η πρόσβαση σε διεθνή προστασία και τα λοιπά θεμελιώδη δικαιώματα των παράτυπων μεταναστών διασφαλίζονται από τον εξωτερικό έλεγχο με παρουσία στελεχών του Συ-

30 Του άρθρου 30 παρ. 4 Ν. 3907/2011.

31 Σελ. 212.

32 Άρθρο 30 παρ. 1 του Ν. 3907/2011.

33 Βλ. επίσης σελ. 50 την ειδική ενότητα της παρούσας έκθεσης για την πρόληψη βασανιστηρίων και κακομεταχείρισης.

34 Άρθρο 31 παρ. 3 και άρθρο 32 του Ν. 3907/2011, καθώς και άρθρο 14 παρ. 8 του Ν. 4375/2016.

νηγόρου του Πολίτη σε κερσαίες, θαλάσσιες και αεροπορικές επιχειρήσεις επιστροφής αλλοδαπών και σε επανεισδοχές από τη Λέσβο στην Τουρκία.

1.6. Κοινές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αεροπορικής απομάκρυνσης

Ο Συνήγορος συμμετείχε με στελέχη του ως παρατηρητές (monitors) σε 6 Εθνικές Επιχειρήσεις Επιστροφής (πτήσεις) και επίσης σε 6 Κοινές Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις (πτήσεις) με τον συντονισμό της FRONTEX προς το Πακιστάν και τη Γεωργία. Κατά το 2018 καταγράφεται ως σημαντική βελτίωση των ακολουθούμενων διαδικασιών η λελογισμένη χρήση μέσων περιορισμού ή δέσμμευσης, κατόπιν συγκεκριμένης ανάλυσης κινδύνου, σε ανταπόκριση προς τη σχετική πρόταση του Συνηγόρου σε προηγούμενες εκθέσεις του. Γενικότερα οι διαδικασίες διεξάγονται με επαγγελματισμό και ευπρέπεια από τους συνοδούς αστυνομικούς.

Παραμένει, ωστόσο, έντονο το πρόβλημα της έλλειψης προηγούμενης έγκαιρης ενημέρωσης των αλλοδαπών για την επικείμενη απομάκρυνσή τους (προ 24 τουλάχιστον ωρών), γεγονός που δημιουργεί αλυσιδωτά προβλήματα την ημέρα της επιχείρησης απομάκρυνσης. Τα ζητήματα εφοδιασμού σε όλες τις περιπτώσεις με πιστοποιητικό ιατρικής εξέτασης για την ικανότητα ταξιδίου (“fit to travel”) ή ιατρικού ιστορικού των επιστρεφόμενων δεν έχουν ακόμη πλήρως επιλυθεί, όπως δεν έχουν επιλυθεί και τα ζητήματα πληρότητας από πλευράς επιδόσεων και διερμνεύσεως στα σχετικά έγγραφα. Επίσης γενικότερο πρόβλημα είναι οι υποβαθμισμένες συνθήκες στα κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής ως Προαναχωρησιακού Κέντρου και σημείου αναχώρησης και η συναφής έλλειψη διερμνεύσεως από τις ελληνικές αρχές τόσο στους χώρους κράτησης όσο και στο σημείο συγκέντρωσης των επιστρεφόμενων.

1.7. Επιχειρήσεις επανεισδοχής στην Τουρκία

Το 2018 συνεχίσθηκε η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας της 18.3.2016 με την επανεισδοχή πολιτών τρίτων χωρών στην Τουρκία. Η βασική διαπίστωση του Συνηγόρου από τις 21 επανεισδοχές -στις οποίες συμμετείχε με παρατηρητές έως τον Νοέμβριο του 2018- από τη Λέσβο στην Τουρκία είναι ότι συνεχίζουν να υφίστανται κάποια από τα προβλήματα που έχει επισημάνει σε προηγούμενες εκθέσεις του.

Συγκεκριμένα:

- Η μη έγκαιρη ενημέρωση των πολιτών Συρίας ή άλλων πολιτών τρίτων χωρών ότι πρόκειται να περιληφθούν σε επιχείρηση επανεισδοχής στην Τουρκία, σε συνδυασμό με ζητήματα νομότυπης επίδοσης των σχετικών αποφάσεων και την έλλειψη διερμνεύσεως στους χώρους κράτησης αλλά και τη συνθήκη έλλειψη διερμνεύσεως για όλες τις γλώσσες των επιστρεφόμενων κατά τη διάρκεια της επιχείρησης.
- Η έλλειψη εξατομικευμένης κρίσης για την αναγκαιότητα ή μη δέσμμευσης με χειροπέδες. Η δέσμμευση σε κάποιες περιπτώσεις εφαρμόζεται σε όλη ή σε μέρος της επιχείρησης και σε άλλες περιπτώσεις καθόλου.
- Η παράλειψη εφοδιασμού με πιστοποιητικό ιατρικής εξέτασης για την ικανότητα ταξιδίου (“fit to travel”) ή ιατρικού ιστορικού των επιστρεφόμενων.

Κατά το 2018 παρατηρήθηκε ιδιαίτερα ότι η έλλειψη πληρότητας του υπηρεσιακού φακέλου που συνοδεύει τους κρατούμενους δεν εξαρτάται μόνο από την αστυνομική διεύθυνση προέλευσης αλλά και από τα στοιχεία του αντίστοιχου Περιφερειακού Γραφείου Ασύλου. Για παράδειγμα, η εφαρμογή στην πράξη του πρόσφατου Ν. 4540/2018 δεν επέλυσε το πρόβλημα της ανάγκης ταχείας εκκαθάρισης μεταγενέστερων αιτημάτων ασύλου. Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι θεωρεί προβληματική τη συμπερίληψη σε επιχειρήσεις επανεισδοχής πολιτών τρίτων χωρών που προβάλλουν νέους ουσιώδεις λόγους προκειμένου να τύχουν διεθνούς προστασίας ή/και προβάλλουν λόγο εξαιρέσεως από τη διαδικασία των συνόρων του Ν. 4375/2016 λόγω ευαλωτότητας, χωρίς καν να έχει εξετασθεί σε στάδιο προκαταρκτικό το μεταγενέστερο αίτημά τους.

Ωστόσο, η καλή συνεργασία των αστυνομικών αρχών με την Ανεξάρτητη Αρχή επενεργεί θετικά στη συνεννόηση για την εξεύρεση λύσεων προς βελτίωση της διαδικασίας, τόσο επιτόπου όσο και με τη Μονάδα Επανεισδοχής της Διεύθυνσης Διαχείρισης Μετανάστευσης του Αρχηγείου. Επίσης η ΕΛΑΣ τηρεί τη δέσμευσή της προς τον Συνήγορο για εξαίρεση προσώπων από επανεισδοχή όταν εκκρεμεί στο δικαστήριο αίτημα προσωρινής διαταγής αναστολής εκτέλεσης, στην κατεύθυνση του σεβασμού της εκκρεμούς δικαστικής κρίσης και του συνταγματικού δικαιώματος δικαστικής προστασίας.

1.8. Συμπερασματικά

Ο Συνήγορος του Πολίτη συνέχισε με αμείωτη προσπάθεια και κατά το έτος 2018 να έχει ενεργό ρόλο ως εθνικός μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου στις διαδικασίες επιστροφών/επανεισδοχών από το ελληνικό κράτος αναζητώντας, σε συνεργασία και με ευρωπαϊκούς και διεθνείς φορείς, ένα πληρέστερο σύστημα για την εφαρμογή του εξωτερικού ελέγχου. Παράλληλα, παρενέβη σε περιπτώσεις επιστρεφόμενων που κατά τον προαναχωρησιακό έλεγχο διαπίστωσε ότι έχρηζαν προστασίας, αλλά και σε περιπτώσεις διοικητικής κράτησης αμφιβόλου νομικής βασιμότητας. Με πλήρες αίσθημα ευθύνης για την αποστολή της Ανεξάρτητης Αρχής ως θεσμικής εγγύησης τόσο των θεμελιωδών δικαιωμάτων των επιστρεφόμενων αλλοδαπών όσο και της νομιμότητας και διαφάνειας της σχετικής διοικητικής δράσης, ένα πεδίο όπου συγκλίνουν ποικίλες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε έναν μετέωρο βηματισμό, ο Συνήγορος θα εξακολουθήσει να προωθή την εμπέδωση της αντίληψης ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα είναι αναπόσπαστο τμήμα της νομιμότητας σε ένα λειτουργικό κράτος δικαίου.

2. Πρόληψη βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

Το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του ΟΗΕ «κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας» (OPCAT)³⁵,

35 Optional Protocol to the Convention against Torture (OPCAT). Το Προαιρετικό Πρωτόκολλο υιοθετήθηκε τον Δεκέμβριο του 2002 από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και τέθηκε σε ισχύ τον Ιούνιο του 2006.

που τέθηκε σε ισχύ το 2006, προέβλεψε τη θέσπιση ενός συστήματος παρακολούθησης -από διεθνείς και ανεξάρτητους εθνικούς φορείς- των συνθηκών σε χώρους στέρφσης της ελευθερίας, προκειμένου να αποφεύγονται συμπεριφορές που συνιστούν βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία.

Η κύρωση του Πρωτοκόλλου από την εθνική αντιπροσωπεία το 2014 δημιούργησε νέες προκλήσεις και αυξημένες ευθύνες για τον Συνήγορο του Πολίτη: Η Ανεξάρτητη Αρχή, έχοντας πολυετή εμπειρία και διευρυμένη εξειδίκευση και τεχνογνωσία στην προστασία των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανέλαβε τον ρόλο του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης (ΕΜΠ) που προβλέπεται στο Πρωτόκολλο, του ανεξάρτητου δηλαδή εθνικού φορέα παρακολούθησης των συνθηκών σε χώρους εγκλεισμού.³⁶ Πρόσθετο εκέγγυο επιτυχούς εκπλήρωσης της αποστολής της Αρχής ως ΕΜΠ υπήρξε η μακρόχρονη εποπτεία ειδικότερα ζητημάτων που αφορούν την κατοχύρωση συνθηκών κράτησης και διαβίωσης σύμφωνα προς τις διεθνείς συμβάσεις και τις ενωσιακές επιταγές ήδη πριν από την ανάθεση της ειδικής αρμοδιότητας στον Συνήγορο του Πολίτη.

Εισαγωγή³⁷

Το 2018 ήταν η πέμπτη χρονιά άσκησης από τον Συνήγορο του Πολίτη της ειδικής αρμοδιότητας του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης σύμφωνα με τη σχετική πρόβλεψη του Ν. 4228/2014, με τον οποίο η Ελλάδα κύρωσε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας. Το 2018 υπήρξε επίσης έτος προγραμματικού αναστοχασμού, επιχειρησιακής ανάπτυξης και συστηματικών παρεμβάσεων για την προστασία των δικαιωμάτων σε κάθε καθεστώς κράτησης: ποινικό, διοικητικό, ψυχιατρικό, προνοιακό. Ο κεντρικός σχεδιασμός της Αρχής για τακτικές μηνιαίες εξορμήσεις κλιμακίων της στις Περιφέρειες της χώρας έδωσε την ευκαιρία στον ΕΜΠ να συστηματοποιήσει τις αυτοψίες του στους τόπους κράτησης, ενώ εντάθηκε η παρουσία του σε διεθνές επίπεδο με συμμετοχή σε πανευρωπαϊκές ή περιφερειακές συναντήσεις και σε αντίστοιχα δίκτυα. Εκτός από τις τακτικές επισκέψεις και την άντληση υλικού από αναφορές κρατουμένων στον Συνήγορο του Πολίτη, ο ΕΜΠ παρακολουθεί την επικαιρότητα και έχει εγκαινιάσει σειρά διερευνητικών επαφών με τα αρμόδια υπουργεία και τις διοικήσεις χώρων κράτησης, προκειμένου να εντοπίσει περιπτώσεις, ιδίως θανάτων ή τραυματισμών, που θα μπορούσαν να προκαλέσουν αυτεπάγγελτες παρεμβάσεις της Αρχής για ζητήματα όπως οι συνθήκες κράτησης, τα μέτρα ασφαλείας, η επάρκεια προσωπικού, η μέριμνα για την έγκαιρη αντιμετώπιση ιδιαίτερων αιτημάτων ή συμπεριφορών και τη διαχείριση έκτακτων περιστατικών.

36 Άρθρ. 2 Ν. 4228/2014 (ΦΕΚ Α΄ 7/10.01.2014).

37 Το παρόν κεφάλαιο της Ετήσιας Έκθεσης του Συνηγόρου του Πολίτη αποτελεί περίληψη εκτενέστερης ειδικής Ετήσιας Έκθεσης του ΕΜΠ, η οποία εκδόθηκε αυτοτελώς για τα έτη 2016 και 2017, σύμφωνα με σχετική νομοθετική πρόβλεψη.

2.1. Αυτοψίες και θεσμικές παρεμβάσεις

2.1.1. Φυλακές - Αυτοψίες

Κατά το 2018 ο ΕΜΠ διενήργησε αυτοψίες στα Καταστήματα Κράτησης (ΚΚ) Πάτρας (30.1.18), Νέας Αλικαρνασσού Ηρακλείου (28.2.18), Νεάπολης Λασιθίου (1.3.18), Χανίων «Κρήτη 1» (1.3.18), στην Αγροτική Φυλακή Αγίας Χανίων (2.3.18), στο Κατάστημα Κράτησης και το Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων Ελεώνα Θηβών (6.3.18), στο ΚΚ Λάρισα (27.3.18), στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Βόλου (27.3.18), στο Ειδικό Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Κασσαβέτειας Βόλου (28.3.18), στα ΚΚ Κέρκυρας (26.4.18), Κω (4.6.18), Γρεβενών (28.6.18), Τρικάλων (29.6.18), Δομοκού (19-20.9.18), Χαλκίδας (21.9.18), Ναυπλίου (12-13.11.18), στην Αγροτική Φυλακή Τίρυνθας (12-13.11.18), στα ΚΚ Κορίνθου (14.11.18) και Τρίπολης (15.11.18).

Η μεθοδολογία των αυτοψιών³⁸ εμπλουτίστηκε κατά το 2018 με πιλοτική εφαρμογή νέων εργαλείων και πρακτικών που κατ' αρχήν αποτιμώνται ως επιτυχείς. Ειδικότερα, η διάρκεια ορισμένων αυτοψιών επεκτάθηκε σε δύο ημέρες (ΚΚ Δομοκού και Ναυπλίου, Αγροτική Φυλακή Τίρυνθας). Πέραν των ανοικτών συζητήσεων με κρατούμενους, διενεργήθηκαν ατομικές συνεντεύξεις σε ξεχωριστό χώρο (ΚΚ Δομοκού, Αγροτική Φυλακή Τίρυνθας). Ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν, συμπληρώθηκαν και συλλέχθηκαν για περαιτέρω επεξεργασία (ΚΚ Ναυπλίου και Τρίπολης, Αγροτική Φυλακή Τίρυνθας). Τέλος, στα σχολεία του Ειδικού Αγροτικού Καταστήματος Κράτησης Νέων Κασσαβέτειας και του ΚΚ Κορίνθου τα κλιμάκια του ΕΜΠ συζήτησαν με μαθητές και εκπαιδευτικούς. Κατ' αυτούς τους τρόπους επεκτάθηκαν οι πηγές πληροφόρησης του ΕΜΠ για τις συνθήκες κράτησης, ενώ το υλικό που συγκεντρώθηκε αξιοποιείται στο πλαίσιο στοχευμένων παρεμβάσεων.

2.2. Ειδικά θέματα που αναδείχθηκαν κατά το 2018

2.2.1 Κίνδυνος επανάληψης φαινομένων υπερπληθυσμού

Σε προηγούμενες εκθέσεις του ο ΕΜΠ επαίνουσε μεν το γεγονός ότι είχαν παύσει να παρατηρούνται ακραία φαινόμενα υπερπληθυσμού και ότι το σύνολο των κρατουμένων στη χώρα δεν υπερέβαινε την προβλεπόμενη χωρητικότητα, ταυτόχρονα όμως προειδοποιούσε ότι οι νομοθετικές επιχειρήσεις αποσυμφόρησης δεν αποτελούν οριστική λύση, αν δεν συνοδευθούν από παρεμβάσεις στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης στα πεδία τόσο της θέσπισης ποινών όσο και της εφαρμογής τους.

Τα ευρήματα του 2018 επαληθεύουν εκείνη την προειδοποίηση, καθώς σε σειρά καταστημάτων κράτησης ο υπερπληθυσμός επανέρχεται. Ήδη παρατηρούνται θεαματικές υπερβάσεις στα ΚΚ Κέρκυρας (προβλεπόμενες θέσεις 138, κρατούμενοι τη μέρα της αυτοψίας 194), Τρίπολης (θέσεις 64, κρατούμενοι 118), Ναυπλίου (θέσεις 273, κρατούμενοι 351), Κω (θέσεις 56, κρατούμενοι 105) και Χαλκίδας (θέσεις 127, κρατούμενοι 179), καθώς και σχετικά διαχειρίσιμες υπερβάσεις στα ΚΚ Πάτρας (θέσεις

38 Ετήσια Έκθεση ΕΜΠ 2017, σελ. 16-17.

446, κρατούμενοι 504) και Λάρισας (θέσεις 554, κρατούμενοι 567). Οι πραγματικές συνέπειες του υπερπληθυσμού είναι ιδιαίτερα ορατές σε μικρές φυλακές χωρίς περιθώρια αξιοποίησης συμπληρωματικών χώρων, όπως στις περιπτώσεις των ΚΚ Χαλκίδας και Τρίπολης, όπου οι ασφυκτικές συνθήκες διαβίωσης στους θαλάμους αποκλείουν κάθε μορφή ιδιωτικότητας και αποκλίνουν από τα ελάχιστα όρια χώρου ανά κρατούμενο σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές.

2.2.2. Πλημμελής αντιμετώπιση περιστατικών βίας μεταξύ κρατουμένων

Με αφορμή αναφορές κρατουμένων στο πλαίσιο της γενικής αρμοδιότητας του Συνηγόρου του Πολίτη, ο ΕΜΠ κατά το 2018 επιζήτησε ιδιαίτερη ενημέρωση για τον τρόπο αντιμετώπισης περιστατικών βίας μεταξύ κρατουμένων, σε σχέση τόσο με την καταγραφή και την ιατρική αντιμετώπιση όσο και με την περαιτέρω πειθαρχική και ποινική διαχείριση, εστιάζοντας στην αυξημένη ευθύνη της πολιτείας και στην ανάγκη ενθάρρυνσης των θυμάτων προκειμένου να ασκήσουν τα δικαιώματά τους.

Το πρόβλημα αναδείχθηκε με έντονο τρόπο στο ΚΚ Δομοκού, όπου οι καταγγελίες δύο τουλάχιστον αναφερομένων επιβεβαιώθηκαν πλήρως, καθώς οι μεν εγγραφές στο Βιβλίο Τραυματισμών αποδείχθηκαν ελλιπείς και αναντίστοιχες προς τις πραγματοποιηθείσες διακομιδές σε νοσοκομείο, οι δε εισαγγελικές αρχές φέρονταν να ενημερώνονται από τη διοίκηση μόνο όταν το θύμα ζητούσε να καταθέσει έγκληση, κάτι για το οποίο εκ των πραγμάτων αποθαρρυνόταν. Αντίθετα, στο ΚΚ Ναυπλίου, μολοντί το φυλακτικό προσωπικό επικαλείται δυσχέρεια απόδειξης επειδή οι μάρτυρες είναι απρόθυμοι και οι κάμερες υπολειπούνται, το πειθαρχικό συμβούλιο φαίνεται να καταβάλλει προσπάθειες για ενδελεχή διερεύνηση των περιστατικών βίας.

2.2.3. Φθορά υποδομών και αδυναμία επισκευών

Αποτελεί πλέον γενικευμένο φαινόμενο η αδυναμία συντήρησης ή έγκαιρης επισκευής φθορών στις υποδομές. Στο ΚΚ Χανίων διατηρείται κλειστή μία από τις πέντε πτέρυγες, αλλά και στις υπόλοιπες παρατηρείται σωρεία κακοτεχνιών, κυρίως υδραυλικών, οπωσδήποτε αδικαιολόγητων για κτίριο που οικοδομήθηκε μόλις προ εξαιτίας. Στο ΚΚ Αλικαρνασσού 18 κελιά του παμπάλαιου κτιρίου παραμένουν εκτός χρήσης λόγω κατάρρευσης τμήματος σκάλας και στέγης. Στο Ειδικό Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Κασσαβέτειας, παρά τις συνεχείς επισκευές και ανακατασκευές, οι οικίσκοι των εργαζόμενων κρατουμένων παραμένουν απολύτως ακατάλληλοι, ιδίως για τους καλοκαιρινούς μήνες. Στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Βόλου παρατηρούνται αποξηλωμένες ηλεκτρικές κατασκευές, διαρροή υδραυλικών εγκαταστάσεων, δυσσομία και ελλιπής εξασρισμός, ενώ η διεύθυνση αποδίδει μέρος των βλαβών σε ευθύνη των κρατουμένων. Οξυμένα προβλήματα και υψηλό κίνδυνο πυρκαγιάς αντιμετωπίζουν οι ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις στο ΚΚ Χαλκίδας, ενώ και στο ΚΚ Κέρκυρας μία ακτίνα παραμένει κλειστή για λόγους ασφαλείας, εξαιτίας κακής σύνδεσης παροχών ρεύματος και νερού κατά την πρόσφατη ανακαίνισή της.

Οι καταστάσεις αυτές οφείλονται κατά κανόνα στην παλαιότητα των εγκαταστάσεων, στην ταμειακή στενότητα, στην έλλειψη δημοσιονομικής ευελιξίας και σε ενδεχόμενες αβλεψίες κατά την εκτέλεση ή παραλαβή κατασκευαστικών έργων. Ενίστε όμως

συντρέχουν και ειδικότεροι λόγοι, όπως στο ΚΚ Νεάπολης, όπου μείζονες παρεμβάσεις αποκλείονται επειδή ολόκληρο το κτίριο φαίνεται πως ουδέποτε διέθετε πολεοδομική αδειοδότηση, ή στην Αγροτική Φυλακή Τίρυνθας, που βρίσκεται σε Α΄ Αρχαιολογική Ζώνη. Σε κάθε περίπτωση, τα φαινόμενα αυτά επιτείνονται κάθε χρόνο και έχουν ως εμφανή συνέπεια τη βαθμιαία υποβάθμιση των συνθηκών κράτησης.

2.2.4. Πρόοδοι και δυσχέρειες στο επισκεπτήριο

Πρόσφατες καινοτόμες πρωτοβουλίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την οργάνωση του επισκεπτηρίου έχουν ήδη αρχίσει να παράγουν εμφανή αποτελέσματα. Έτσι στο ΚΚ Γρεβενών, το κλιμάκιο του ΕΜΠ είχε την ευκαιρία να δει τον κατάλληλα διαμορφωμένο και διακοσμημένο χώρο παιδικού επισκεπτηρίου, όπου ακόμη και το σύστημα βιντεοεπιτήρησης είναι καμουφλαρισμένο, ώστε οι μικροί επισκέπτες να νιώθουν άνετα. Υπάρχει, επίσης, χώρος οικογενειακού επισκεπτηρίου, κατάλληλος για ιδιωτικές συναντήσεις των κρατουμένων με συντρόφους τους, ενώ ήδη παρέχεται στους κρατούμενους η δυνατότητα ηλεκτρονικού επισκεπτηρίου με χρήση skype. Ηλεκτρονικό επισκεπτήριο παρέχεται και στο ΚΚ Τρικάλων.

Ωστόσο, σε αρκετές περιπτώσεις παρατηρούνται δυσλειτουργίες, κυρίως λόγω υστέρησης των σχετικών υποδομών. Στο Ειδικό Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Κασσαβέτειας αναφέρεται αδυναμία συνάντησης των νεαρών κρατουμένων με τις συζύγους και τα παιδιά τους σε ανοικτό επισκεπτήριο, καθώς, ελλείπει κατάλληλο μηχανικό εξοπλισμό για τον έλεγχο των επισκεπτών, αυτό εγκρίνεται με ιδιαίτερη φειδώ και κυρίως σε άτομα που βρίσκονται αρκετό καιρό στο κατάστημα, ώστε να έχει προηγηθεί εκτίμηση της επικινδυνότητάς τους. Στο ΚΚ Ναυπλίου, η θέση του φρουρού στην αίθουσα του ανοικτού επισκεπτηρίου βρίσκεται σε τόσο μικρή απόσταση από τους συνομιλούντες, ώστε παραβιάζεται το απόρρητο της επικοινωνίας δικηγόρου και εντολέα. Στο ΚΚ Κορίνθου, ελλείπει ειδική αίθουσα, το ανοικτό επισκεπτήριο πραγματοποιείται σε χώρο πλησίον του θυρωρείου, ενώ μετά το πέρας του, προκειμένου να αποτραπεί η εισαγωγή απαγορευμένων ειδών, οι κρατούμενοι υποβάλλονται σε σωματικό έλεγχο με γύμνωση, όχι βάσει εξατομικευμένων ενδείξεων ή πληροφοριών αλλά γενικευμένα.

2.2.5. Αιτιολογία απόρριψης αδειών

Συνεχίζοντας το πάγιο ενδιαφέρον του Συνηγόρου του Πολίτη³⁹ για κατοχύρωση του δικαιώματος των κρατουμένων σε αιτιολογημένη εξέταση των αιτήσεων αδειών βάσει του Σωφρονιστικού Κώδικα, ο ΕΜΠ κατά τις αυτοψίες του μελετά δείγμα ή και ολόκληρο το σώμα των σχετικών αποφάσεων. Αποτελούν ακόμη κανόνα οι ελλείψεις, αόριστες, ταυτολογικές και μη εξατομικευμένες απορριπτικές αποφάσεις με στερεότυπη επανάληψη των διατάξεων και χωρίς ενημέρωση για το προβλεπόμενο δικαίωμα προσφυγής. Τέτοιες πρακτικές παρατηρούνται ιδίως σε μεγάλες φυλακές όπως τα ΚΚ Πάτρας και Γρεβενών, ενίοτε όμως και σε μικρότερες όπως το Ειδικό Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Κασσαβέτειας.

Ακραίο παράδειγμα προς αποφυγή παραμένει το ΚΚ Τρίπολης, όπου οι απορρίψεις φαίνεται να στηρίζονται στην προκατάληψη ότι οι καταδικασθέντες για εγκλήματα ηθών

39 <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.fulakes.28882>
Ειδική Έκθεση «Τακτικές άδειες κρατουμένων».

είναι εξ ορισμού ύποπτοι τέλεσης νέων εγκλημάτων, χωρίς προσπάθεια εξατομίκευσης ή διερεύνησης των αναγκών και της προσωπικότητας κάθε κρατουμένου.

2.2.6. Θέσεις εργασίας

Σε γενικό επίπεδο, η κάλυψη των θέσεων εργασίας φαίνεται να εξασφαλίζει ικανοποιητική ισορροπία, με μάλλον μεμονωμένα παράπονα περί ανισότητας. Στην Αγροτική Φυλακή Τίρυνθας αποτελεί αιτία αναστάτωσης η αριθμητική ανεπάρκεια των θέσεων εργασίας και η διαφοροποίηση μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών θέσεων με επίπτωση στον ευεργετικό υπολογισμό ημερών έκτισης ποινής. Εκεί, αλλά και στο ΚΚ Χαλκίδας, εντοπίζεται και γενικότερη δυσарέσκεια για ανορθολογική μέτρηση των ημερών για όσους απασχολούνται σε θέσεις εργασίας ή συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, καθώς και για δυσμενέστερη μεταχείριση σε σύγκριση με την Κεντρική Αποθήκη Υλικού Φυλακών.

Με αφορμή διαμαρτυρία κρατουμένων στο ΚΚ Ναυπλίου, αξίζει επίσης να σημειωθεί το γενικότερο πρόβλημα των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας, οι οποίοι δεν μπορούν να φοιτήσουν, ούτε καν άτυπα, στο σχολείο επειδή και αυτό λογίζεται ως θέση εργασίας. Έτσι, κυρίως νέοι κατάδικοι στερούνται στην πράξη τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν την παρεχόμενη εκπαίδευση.

2.2.7. Σχολεία

Κλιμάκια του ΕΜΠ είχαν την ευκαιρία να διαπιστώσουν την καλή λειτουργία των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας, τα ευεργετικά αποτελέσματα της οποίας δεν περιορίζονται στην αξιοποίηση του χρόνου των κρατουμένων, αλλά ενδεχομένως επεκτείνονται και στις προοπτικές αποκατάστασης μετά την αποφυλάκιση. Πολλά σχολεία έχουν καταφέρει να εξασφαλίσουν δωρεές ιδρυμάτων και να επιτύχουν εποικοδομητική συνεργασία με τοπικούς φορείς. Σημειώνονται ιδιαίτερα οι πολυσιχιδείς δραστηριότητες στο ΚΚ Κέρκυρας, όπου μεταξύ άλλων έχει αναπτυχθεί Ψηφιακή Βιβλιοθήκη σε συνεργασία με το Ιόνιο Πανεπιστήμιο, στο ΚΚ Λάρισας, όπου μεταξύ άλλων λειτουργεί μουσείο με έργα κρατουμένων, στο ΚΚ Τρικάλων, με υποδειγματική αίθουσα ηλεκτρονικών υπολογιστών και βραβεύσεις σε διεθνείς μαθητικούς διαγωνισμούς κινηματογραφικών ταινιών, αλλά και στα ΚΚ Κορίνθου, Πάτρας και στο Ειδικό Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Κασσαβέτειας. Εξίσου σημαντική είναι η δυνατότητα που παρέχεται σε κρατουμένους να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε τοπικά Εσπερινά Επαγγελματικά Λύκεια, εξεταζόμενοι ως κατ' ιδίαν διδασκέντες, καθώς και στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Παρατηρείται πάντως ότι ορισμένα σχολεία δεν διαθέτουν εκπαιδευτικό υλικό κατάλληλα προσαρμοσμένο στις ανάγκες ανηλίκων και νέων που φοιτούν σε μικρές τάξεις του δημοτικού, αλλά και παιδιών που δεν γνωρίζουν καθόλου ή γνωρίζουν ελάχιστα την ελληνική γλώσσα. Το γεγονός αυτό δυσχεραίνει την εκπαιδευτική διαδικασία και υποβαθμίζει την αποτελεσματικότητά της, παρά τις προσπάθειες των δασκάλων να καλύψουν με ίδια μέσα τα παραπάνω κενά, όπως στην περίπτωση του ΚΚ Κορίνθου. Στο γυμνάσιο, ανάλογη υποβάθμιση επιφέρει η ανεπαρκής κάλυψη των αναγκών διδασκαλίας με ολιγάριθμους καθηγητές που διδάσκουν όλα τα μαθήματα.

Η άκρως ικανοποιητική εντύπωση από ορισμένα καταστήματα κράτησης μετριάζεται, ωστόσο, από την υφιστάμενη ανισότητα, καθώς σε άλλα δεν έχει ακόμη καταστεί δυνατή η ίδρυση σχολείου. Ο ΕΜΠ γίνεται συχνά αποδέκτης διαμαρτυριών κρατουμένων

των οποίων η μεταγωγή σε κατάσταση κράτησης χωρίς σχολείο είχε ως αποτέλεσμα την απότομη διακοπή της σχολικής τους προόδου και τη συνακόλουθη επιβάρυνση της ψυχολογικής τους κατάστασης. Μέχρις ότου επιτευχθεί πλήρης ανάπτυξη και διασύνδεση των σχολείων, θα ήταν χρήσιμη η εξατομικευμένη συνεκτίμηση εκπαιδευτικών αναγκών σε κάθε απόφαση μεταγωγής.

2.2.8. Δυνατότητες ψυχαγωγίας, απασχόλησης και κατάρτισης

Όπως τα σχολεία, έτσι και οι δυνατότητες ψυχαγωγίας, απασχόλησης και εξωσχολικής επαγγελματικής κατάρτισης αποτελούν πρόκληση για γεφύρωση του χάσματος ανάμεσα σε περιπτώσεις καταστημάτων κράτησης με εντυπωσιακές δυνατότητες ή ευκαιρίες και σε περιπτώσεις άλλων με μηδαμινές.

Στο ΚΚ Τρικάλων επισημαίνονται τα σεμινάρια Κινητής Μονάδας Ψυχικής Υγείας και τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης. Στο ΚΚ Αλικαρνασσού η λειτουργία φυτωρίου, σαπωνοποιείου και ξυλουργικού εργαστηρίου, καθώς και τα σεμινάρια μαγειρικής. Στο ΚΚ Ναυπλίου και την Αγροτική Φυλακή Τίρυνθας η συνεργασία με το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Στο ΚΚ Πάτρας η λειτουργία θεατρικής ομάδας και η συνεργασία της με το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο. Στο ΚΚ Κορίνθου, μόνο όμως για τους ανήλικους κρατούμενους, οι εκπαιδευτικές εκδρομές σε μουσεία και άλλους χώρους πολιτισμού. Αντιθέτως, και ανεξαρτήτως διαθεσιμότητας ή έλλειψης κατάλληλων χώρων, στα ΚΚ Χανίων και Γρεβενών, στην Αγροτική Φυλακή Αγιάς και στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Βόλου κάθε δυνατότητα ψυχαγωγίας, απασχόλησης και κατάρτισης περιορίζεται στη διάθεση οργάνων γυμναστικής και στη διοργάνωση αθλητικών δραστηριοτήτων, αυτοσχέδιων ή σε συνεργασία με τοπικούς φορείς, ενώ αλλού, όπως στο ΚΚ Τρίπολης, δεν προσφέρεται απολύτως τίποτε.

2.2.9. Νομολογιακές, νομοθετικές και οργανωτικές εξελίξεις

Κατά το 2018 προστέθηκαν τρεις ακόμη αποφάσεις στη μακρά νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που παραπέμπει σε εκθέσεις αυτοψίας του Συνηγόρου του Πολίτη: πρόκειται για τις υποθέσεις «Κουρέας κ.ά. κατά Ελλάδος» (18.1.18) για τις συνθήκες κράτησης στο ΚΚ Γρεβενών, «Ζαμπέλος κ.ά. κατά Ελλάδος» (17.5.18) για τις συνθήκες κράτησης στο Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού και «Κωνσταντινόπουλος κ.ά. κατά Ελλάδος» (22.11.18) πάλι για το ΚΚ Γρεβενών.

Στο πεδίο των θεσμικών εξελίξεων επισημαίνεται η έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος (ΠΔ) 100/2018 για την ένταξη του Νοσοκομείου Κρατουμένων Κορυδαλλού στο ΕΣΥ, ρύθμιση την οποία ο Συνήγορος του Πολίτη είχε προτείνει ήδη από το 2014, αμέσως μετά την ανάληψη της αρμοδιότητάς του ως ΕΜΠ.⁴⁰ Εκκρεμεί, μέχρι την ολοκλήρωση της παρούσας Έκθεσης, ανάλογη ρύθμιση για το Ψυχιατρείο Κρατουμένων. Τέλος, η επιτροπή για τη μελέτη και εισήγηση μεταρρύθμισης των διάσπαρτων διατάξεων που προβλέπουν κωλύματα επαγγελματικής αποκατάστασης λόγω καταδίκης, την οποία είχε συγκροτήσει το Υπουργείο Δικαιοσύνης σε συνέχεια αλληλέλληλων παρεμβάσεων του Συνηγόρου του Πολίτη⁴¹, ολοκλήρωσε και δημοσίευσε το έργο της σε ειδική έκδοση υπό τον τίτλο «Αόρατες ποινές».

40 <https://www.synigoros.gr/resources/docs/deltio-typou.pdf>

41 Ετήσια Έκθεση Συνηγόρου του Πολίτη 2015, σελ. 56.

2.3. Κρατητήρια Ελληνικής Αστυνομίας και Λιμενικού Σώματος

2.3.1. Αυτοψίες

Κατά το 2018, με χρονολογική σειρά, ο ΕΜΠ διενήργησε αυτοψίες στα κρατητήρια του Αστυνομικού Τμήματος (ΑΤ) Παγκρατίου Αθηνών (11.1.18), της Αστυνομικής Διεύθυνσης (ΑΔ) Αχαΐας, του Τμήματος Μεταγωγών Πάτρας και του ΑΤ Ζαρουχλείων Πάτρας (31.1.18), του Κεντρικού Λιμεναρχείου Πάτρας (1.2.18), του ΑΤ Κισσάμου Χανίων (2.3.18), του Τμήματος Μεταγωγών Ηρακλείου Κρήτης (2.3.18), της ΑΔ και του Τμήματος Μεταγωγών Λάρισας (29.3.18), του ΑΤ Τρικάλων και Καλαμπάκας (30.3.18), της ΑΔ και του ΑΤ Κέρκυρας (27.4.18), του ΑΤ Καλλιθέας Αττικής (15.5.18), της ΑΔ Κυκλάδων και του ΑΤ Ερμούπολης (4.6.18), της ΑΔ Β' Δωδεκανήσου και του ΑΤ Κω (6.6.18), της ΑΔ Α' Δωδεκανήσου και του ΑΤ Ρόδου (7.6.18), του ΑΤ Κυψέλης Αθηνών (13.6.18), του Τμήματος Διαχείρισης Μετανάστευσης (ΤΔΜ) Αγίου Αθανασίου Θεσσαλονίκης (25.6.18), της ΑΔ Κοζάνης (28.6.18), της ΑΔ και του Τμήματος Μεταγωγών Γρεβενών (28.6.18), της ΑΔ Σερρών (4.7.18), του ΤΔΜ Μυγδονίας Θεσσαλονίκης και του ΤΔΜ Θέρμης Θεσσαλονίκης (5.7.18), του ΑΤ Μυτιλήνης και του Τμήματος Τροχαίας Μυτιλήνης (22.8.18), του ΤΔΜ Αγίου Αθανασίου Θεσσαλονίκης (31.8.18), της ΑΔ Φθιώτιδας (19.9.18), της ΑΔ Αερολιμένα Αθηνών (26.9.18) και του ΤΔΜ Θέρμης Θεσσαλονίκης (19.10.18), του ΤΔΜ Αγίου Αθανασίου Θεσσαλονίκης (9.11.18), του ΑΤ Σάμου (20.11.18).

2.3.2. Έλλειψη προαυλισμού και ακαταλληλότητα για μακρά κράτηση

Τόσο ως ΕΜΠ όσο και στο πλαίσιο της γενικής του αρμοδιότητας, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επανειλημμένα επισημάνει και τεκμηριώσει⁴² την κατάχρηση των αστυνομικών κρατητηρίων για σκοπούς άσχετους από τον αρχικό τους προορισμό και αναντίστοιχους προς τις κατασκευαστικές τους δυνατότητες. Το πρόβλημα αυτό αναδείχθηκε και κατά το 2018, καθώς τα κοινά κρατητήρια, ιδίως στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, χρησιμοποιούνται πλέον πρωτίστως για διοικητική κράτηση και δευτερευόντως για κράτηση συλληφθέντων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, με αποτέλεσμα τον υπερπληθυσμό, ο οποίος εντέλει επιβαρύνει τους πάντες.

Η ακαταλληλότητα των κρατητηρίων για πολυήμερη ή ακόμη και πολύμηνη διοικητική κράτηση καθίσταται ιδιαίτερα εναργής στο ζήτημα του ελλιπούς προαυλισμού. Στις περισσότερες περιπτώσεις, προαύλιο είτε δεν υπάρχει καν (Τμήμα Μεταγωγών Ηρακλείου, ΑΤ Κέρκυρας, ΤΔΜ Θέρμης, Μυγδονίας και Αγίου Αθανασίου) είτε υπάρχει αλλά δεν χρησιμοποιείται με επίκληση λόγων ασφαλείας (ΑΤ Παγκρατίου και Κυψέλης), κυρίως λόγω της ανεπάρκειας του προσωπικού φρούρησης.

2.3.3. Φρούρηση και διαχωρισμός κρατουμένων

Η ανεπάρκεια της φρούρησης, εκτός από την επίπτωσή της στην αδυναμία προαυλισμού, πλήττει ακόμη και την ασφάλεια των κρατουμένων, όπως στο ΑΤ Κισσάμου, όπου δεν

42 https://www.synigoros.gr/resources/docs/greek_ombudsman_migrants_refugees_2017-el.pdf
Ειδική Έκθεση «Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων. Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων», σελ. 55-59, 75-76.

υπάρχει σκοπός κρατητηρίου και κρατούμενος απαγχονίσθηκε σε σημείο μη ορατό από τις κάμερες. Επίσης σχεδόν παντού, κατά παράβαση του νόμου, κρατούνται μαζί διοικητικοί και ποινικοί κρατούμενοι ελλείψει πρακτικής δυνατότητας διαχωρισμού (ΑΤ Τρικάλων, Τμήμα Μεταγωγών Ηρακλείου, ΑΤ Κω, Παγκρατίου και Κυψέλης).

2.3.4. Χωρητικότητα και καθαριότητα

Ανακατανέμοντας συνεχώς τους διοικητικούς κρατουμένους, η ΕΛΑΣ προσπάθει να συγκρατεί τον αριθμό τους ανά τμήμα μέσα στα προβλεπόμενα όρια χωρητικότητας. Ωστόσο, όπως σε συγκεκριμένες περιπτώσεις έχουν διαπιστώσει τα κλιμάκια αυτοψιών του ΕΜΠ, ακόμη και η επίσημα δηλούμενη χωρητικότητα είναι συμβατική και δεν ανταποκρίνεται στην πραγματική κατάσταση, καθώς τα κτιστά κρεβάτια δεν αρκούν και οι περισσότεροι κρατούμενοι κοιμούνται στο πάτωμα (ΤΔΜ Θέρμης και Μυθονίας).

Τέλος, ο υπερπληθυσμός μοιραία προκαλεί αδυναμία αποτελεσματικής επιμέλειας και συντήρησης των χώρων, με αποτέλεσμα την έλλειψη καθαριότητας και την αδυναμία επισκευής βλαβών (ΑΤ Κισσάμου, Κω, Ρόδου, Κυψέλης). Ενίοτε μάλιστα δημιουργούνται συνθήκες απολύτως ασφυκτικές, υγειονομικά επικίνδυνες και πέρα από κάθε όριο ανθρώπινης αντοχής και αξιοπρέπειας (Τμήμα Μεταγωγών Πάτρας). Καθώς οι συνθήκες αυτές μοιραία επιβαρύνουν και τους ποινικούς κρατουμένους, είναι πιθανό μέσω αυτών να μεταφέρονται μεταδοτικές ασθένειες και στις φυλακές.

2.4. Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών

2.4.1. Αυτοψίες

Κατά το 2018, ο ΕΜΠ διενήργησε αυτοψίες στα Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών (ΠΡΟΚΕΚΑ) Αμυδαλέζας Αττικής (7.3.18, 14.6.18), Μόριας Λέσβου (30.3.18, 26.4.18, 13.6.18, 25.7.18, 22.8.18, 21.11.18), Κω (5.6.18), Θεσσαλονίκης (κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών που καταχρηστικώς χρησιμοποιούνται ως ΠΡΟΚΕΚΑ, 24.6.18, 31.8.18, 2.9.18, 18.10.18), Ταύρου (27.9.18) και Κορίνθου (12.11.18). Στις αυτοψίες προστίθενται περιστασιακά συμπεράσματα από αλληπάλληλες επισκέψεις κλιμακίων του Συνηγόρου του Πολίτη καθ' ολόκληρο το έτος σε χώρους κράτησης (Ταύρος, Μόρια, Θεσσαλονίκη) που αποτελούν αφετηρία για συνοδείες εξωτερικού ελέγχου αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών στο πλαίσιο του Ν. 3907/2011.

2.4.2. Ιατρικές υπηρεσίες, εντοπισμός και αντιμετώπιση μεταδοτικών νοσημάτων

Το έλλειμμα στην εξασφάλιση συνεχούς και αποτελεσματικής παροχής ιατρικών υπηρεσιών έχει ως άμεσο αποτέλεσμα την αδυναμία εντοπισμού και αντιμετώπισης λοιμωδών ή μεταδοτικών νοσημάτων. Σε δύο τουλάχιστον περιπτώσεις (ΠΡΟΚΕΚΑ Θεσσαλονίκης και Κω) παρατηρήθηκαν έντονα προβλήματα ψώρας σε κρατούμενους, τα οποία επιτείνονταν από την ελλιπή καθαριότητα και αντιμετωπίζονταν μόνο από νοσηλευτικό προσωπικό, ενώ στο ΠΡΟΚΕΚΑ Κορίνθου τα συμπτώματα αντιμετωπίστηκαν από ιατρό του Κέντρου, παρέμεινε όμως άλυτο το πρόβλημα της καθαριότητας.

Στο ΠΡΟΚΕΚΑ Μόριας, η Ανώνυμη Εταιρεία Μονάδων Υγείας ανέλαβε μόλις τον Αύγουστο του 2018 την παροχή υπηρεσιών περίθαλψης, αλλά δεν έχει εξασφαλίσει ιατρικό προσωπικό, οπότε οι ανάγκες των κρατουμένων καλύπτονται είτε με εξέτασή τους στον χώρο του ΚΕΕΛΠΝΟ που προορίζεται να εξυπηρετεί το Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης είτε με παραπομπή στο Γενικό Νοσοκομείο Μυτιλήνης. Ωστόσο, σε αμφότερες τις εναλλακτικές διαπιστώνεται αντικειμενική δυσχέρεια ανταπόκρισης. Επιπλέον, όπως παγίως διαπιστώνουν τα κλιμάκια του Συνηγόρου του Πολίτη, οι φάκελοι των απελαυνομένων δεν περιλαμβάνουν εμπειριστατωμένη καταγραφή ιατρικού ιστορικού, ενώ άτομα με σοβαρά προβλήματα υγείας δεν εντοπίζονται κατά τη διαδικασία καταγραφής και ταυτοποίησης, με αποτέλεσμα να χρειάζεται να παραπεμφθούν σε ιατρικές υπηρεσίες προκειμένου να ληφθεί η κατάλληλη ιατροφαρμακευτική μέριμνα ή να αρθεί η κράτησή τους.

2.5. Ψυχιατρικός εγκλεισμός

2.5.1. Αυτοψίες

Κατά το 2018, με χρονολογική σειρά, ο ΕΜΠ διενήργησε αυτοψίες στον Ψυχιατρικό Τομέα του Πανεπιστημιακού Γενικού Νοσοκομείου (ΠΓΝ) Πατρών (1.2.18), στην Ψυχιατρική Κλινική του ΠΓΝ Λάρισας (30.3.18), στον Ψυχιατρικό Τομέα του Γενικού Νοσοκομείου (ΓΝ) Κέρκυρας (26.4.18), σε Μετανοσοκομειακές Δομές Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης Κέρκυρας (οικοτροφεία «Ψφος», «Κλειώ» και «Ερατώ», ξενώνες «Ν. Μώρος» και «Αλκυόνα», 27.4.18) και στις Ψυχιατρικές Κλινικές των ΓΝ Άργους και Τρίπολης (14.11.18).

2.5.2. Συχνότητα και κατανομή ακούσιων εισαγωγών

Στο ΓΝ Τρίπολης οι ασθενείς με ακούσια εισαγωγή ανέρχονται σε ποσοστό τουλάχιστον 90%. Ομοίως στο ΠΓΝ Πάτρας ο αριθμός των ακούσιων εισαγωγών είναι πολύ υψηλός, με περιστατικά εκτός κοινότητας που θα έπρεπε να μεταφερθούν σε άλλες δομές, ωστόσο παραπέμπονται με εντολή του Εθνικού Κέντρου Επιχειρήσεων Υγείας (ΕΚΕΠΥ), χωρίς να τηρούνται οι γενικές αρχές για παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας στον τόπο κατοικίας ή διαμονής και σε κατάλληλες μονάδες στην κοινότητα. Στο ΠΓΝ Πάτρας εντοπίστηκαν περιστατικά εφήβων 16-17 ετών παρά το γεγονός ότι ο Παιδοψυχιατρικός Τομέας του Καραμανδανειού Νοσοκομείου Παίδων εφημέρευε. Ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί την εισαγωγή ανήλικων ασθενών σε ψυχιατρική κλινική για ενήλικες μη νόμιμη και σίγουρα ιδιαίτερα επισφαλής για το θεραπευτικό αποτέλεσμα.

2.5.3. Περιοριστικά μέτρα

Στο ΠΓΝ Πάτρας κατά την επίσκεψη δεν βρέθηκε κανείς καθηλωμένος, ενώ ο μέσος όρος νοσηλείας δεν ξεπερνά τις 21-22 ημέρες. Οι νοσηλευτές είναι εκπαιδευμένοι στην ψυχιατρική και αυτό επιδρά θετικά στον μέσο όρο νοσηλείας και στην αποφυγή περιοριστικών μέτρων.

Αντιθέτως, στο ΠΓΝ Λάρισας παρατηρείται ευρεία χρήση καθήλωσης και μάλιστα όχι πάντα με κατάλληλους ιμάντες, χωρίς να τηρούνται καταγραφές για επανέλεγχο του μέτρου ανά ημίωρο ή να είναι σε όλες τις περιπτώσεις σαφές πότε και από ποιον δίδεται εντολή άρσης της καθήλωσης. Στο ΓΝ Κέρκυρας, στο Τμήμα Οξέων γίνονται καθηλώσεις με μεγάλη διάρκεια, ωστόσο τηρείται ο επανέλεγχος αυτών ανά ημίωρο. Στο ΓΝ Τρίπολης, έπειτα από περιστατικό θανάτου καθηλωμένου ασθενούς το 2013, γίνεται κατά κύριο λόγο χρήση χημικής καθήλωσης.

2.5.4. Ενημέρωση των ασθενών για τα δικαιώματά τους

Στο ΠΓΝ Λάρισας δεν χορηγείται σε έντυπη μορφή κατάλογος των δικαιωμάτων ή των ένδικων μέσων που διαθέτουν οι ασθενείς, δεν υπάρχει σε εμφανές σημείο αναρτημένο σχετικό πληροφοριακό υλικό ούτε προκύπτει ότι γίνεται προφορική ενημέρωση προς τους ασθενείς και τους οικείους τους. Συνολικά, σε επίπεδο νοσοκομείου, κρίνεται προβληματική η λειτουργία του Γραφείου Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας.

2.5.5. Προβλήματα στελέχωσης και υποδομών

Στο ΓΝ Άργους, αν και το Ψυχιατρικό Τμήμα εγκαινιάστηκε το 2015 και διαθέτει κατάλληλη και σύγχρονη υποδομή 15 κλινών, δεν έχει λειτουργήσει ακόμα ως Ψυχιατρική Κλινική για τη νοσηλεία ασθενών, με αποτέλεσμα να παρέχονται μόνο οι υπόλοιπες υπηρεσίες (Εξωτερικά Ιατρεία, Μονάδα Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης, Κινητή Μονάδα Ψυχικής Υγείας, προγράμματα εργοθεραπείας). Η καθυστέρηση αυτή αποδίδεται σε έλλειψη προσωπικού. Στο ΓΝ Τρίπολης παρατηρείται υποστελέχωση των Τμημάτων και κυρίως απaráδεκτες υποδομές, εγκαταστάσεις κατασκευής 1945, οι οποίες παραμελούνται συστηματικά ενόψει της επί δεκαετία επικείμενης μετεγκατάστασης στο Παναρκαδικό Νοσοκομείο.

Στο ΠΓΝ Λάρισας οι χώροι κρίνονται γενικώς κατάλληλοι και διασφαλίζουν αξιοπρεπείς συνθήκες πρόσβασης και διαβίωσης.

2.5.6. Μετανοσοκομειακές Δομές Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης

Στην Κέρκυρα οι περισσότερες Μετανοσοκομειακές Δομές Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης δεν φαίνεται να έχουν ανακαινισθεί από την εποχή που έκλεισε το ψυχιατρείο, το έτος 2005. Οι χώροι διατηρούνται μεν κατά κανόνα καθαροί και ευπρεπείς, ωστόσο φαίνεται να έχουν μετατραπεί σε γηριατρεία, με ελλιπή ενημέρωση ιατρικών φακέλων και χωρίς ατομικό θεραπευτικό πλάνο. Κρίνεται απαραίτητο να επανασχεδιασθεί η οργάνωση της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης.

Στο ΠΓΝ Λάρισας εξελίσσεται πρωτοβουλία για ανάπτυξη προγράμματος βοήθειας στο σπίτι, σε συνεργασία με τον δήμο και με αξιοποίηση του προσωπικού της κλινικής.

2.5.7. Θεσμική παρέμβαση για τη διαδικασία αναγκαστικής εξέτασης

Κατά τη διαδικασία αναγκαστικής εξέτασης, ο Ν. 2071/1992 ορίζει ότι «η μεταφορά διενεργείται υπό συνθήκες που εξασφαλίζουν τον σεβασμό στην προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια του ασθενή». Ωστόσο, όπως έχει επισημανθεί⁴³ ήδη από το 2007, κατά

43 <https://www.synigoros.gr/resources/docs/206391.pdf> Ειδική Έκθεση «Ακούσια Νοσηλεία Ψυχικά Ασθενών».

κανόνα η εκτέλεση της εισαγγελικής παραγγελίας ανατίθεται στα κατά τόπον αρμόδια αστυνομικά τμήματα. Από την εξέταση σχετικών αναφορών προέκυψε ότι αρκετές φορές οι μεταφερόμενοι προς εξέταση δεσμεύονται με χειροπέδες, μέτρο δυσανάλογο ακόμη και για συλληφθέντες όταν δεν προβάλλουν αντίσταση, πολύ περισσότερο μάλιστα για φερόμενους ως ασθενείς οι οποίοι χρειάζονται τη συνδρομή της αστυνομίας προκειμένου να τους παρασχεθεί η απαραίτητη ιατρική βοήθεια. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισημαίνει ότι οι μεταφερόμενοι προς εξέταση πρέπει να αντιμετωπίζονται με σεβασμό στην ανθρωπινή αξιοπρέπεια.

2.6. Ιδρύματα κλειστής φροντίδας ατόμων με αναπηρία

Ειδικό θέμα που αναδείχθηκε κατά το 2018: Ολοκλήρωση πιλοτικής παρέμβασης και υλοποίηση προγραμμάτων αποϊδρυματοποίησης.

Κατά το 2018 ο ΕΜΠ διενήργησε αυτοψία στο Παράρτημα ΑμεΑ Λεκαίων του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (29.1.18). Ο Συνήγορος του Πολίτη παρακολουθεί⁴⁴ τις συνθήκες διαβίωσης στο συγκεκριμένο ίδρυμα ήδη από το 2011, έχει επισημάνει τις σοβαρές ελλείψεις και παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων των φιλοξενούμενων και έχει προτείνει τον επανασχεδιασμό της παρεχόμενης φροντίδας και την υιοθέτηση μέτρων αποϊδρυματοποίησης, σύμφωνα με τις Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στην πρόσφατη επίσκεψη έγιναν αντιληπτές αλλαγές σε σχέση με τη φροντίδα των φιλοξενούμενων ανηλίκων και ενήλικων και διαπιστώθηκε σημαντική βελτίωση, καθώς δεν παρατηρούνται μηχανικές καθηλώσεις και έχει μειωθεί η χρήση κουβουκλίων και η φαρμακευτική καταστολή. Οι αλλαγές οφείλονται ιδίως στην εφαρμογή πιλοτικού προγράμματος παρέμβασης προς την κατεύθυνση της αποϊδρυματοποίησης, από τη Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού (ΙΥΠ) σε συνεργασία και με την τεχνική υποστήριξη του διεθνούς μη κερδοσκοπικού βρετανικού οργανισμού Lumos.

Σε συνέχεια της προσπάθειας και με στόχο την αναμόρφωση των υπηρεσιών και τη μετάβαση της φροντίδας από τα ιδρύματα στην κοινότητα για τους φιλοξενούμενους με αναπηρίες, εκδόθηκε η Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) 60135/1579/27.12.2017 για το Πρόγραμμα «Αποϊδρυματοποίηση ατόμων με αναπηρία» με σκοπό την οργάνωση και τη λειτουργία δομών, δράσεων και προγραμμάτων αποϊδρυματοποίησης. Ειδικότερα, προβλέπεται η μεταστέγαση των φιλοξενούμενων και η διαβίωσή τους σε ασφαλή και υποστηρικτική δομή ή σε δομή οικογενειακού τύπου ή η επιστροφή στην οικογένεια με ταυτόχρονη υποστήριξή τους από το πρόγραμμα. Ωστόσο, το πιλοτικό πρόγραμμα έχει περιορισμένη χρονική διάρκεια, ενώ η υλοποίηση της αποϊδρυματοποίησης στη βάση εφαρμογής της υπουργικής απόφασης εκκρεμεί, με συνέπεια να δημιουργείται ανησυχία για πιθανή επαναφορά των φιλοξενούμενων στην προγενέστερη κατάσταση. Ο Συνήγορος του Πολίτη παρακολουθεί το θέμα.

44 <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.anaphries.46868>

2.7. Συνεργασίες και διεθνής παρουσία

2.7.1. Δικτύωση Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης

Ο ΕΜΠ εκπροσωπήθηκε, είτε από τον Βοηθό Συνήγορο, υπεύθυνο για την εκτέλεση της αρμοδιότητας του ΕΜΠ, είτε από ειδικούς επιστήμονες της Αρχής, στο συνέδριο του Δικτύου ΕΜΠ «Ελέγχοντας τους Οίκους Ευγηρίας» (Τρίερ, 10-14.3.18), σε συνάντηση του Συμβουλίου της Ευρώπης με εκπροσώπους ΕΜΠ (Βιέννη, 26-28.3.18), στη συνάντηση του Συμβουλίου της Ευρώπης «NPM Impact Assessment» (Λιουμπλιάνα, 16-19.4.18), στη συνάντηση των ΕΜΠ Νοτιοανατολικής Ευρώπης «Πρόληψη αυτοκτονιών και θανάτων από υπερβολική δόση ναρκωτικών σε κέντρα κράτησης» (Ποντογκόριτσα, 29-30.5.18), σε περιφερειακό σεμινάριο των ΕΜΠ Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής (Αμμάν, 31.7.-1.8.18), στη διημερίδα «Χρήση καταναγκασμού από αστυνομικές υπηρεσίες» (Βρυξέλλες, 25-27.10.18), στη συνάντηση εργασίας των ΕΜΠ «Strengthening the follow-up on NPM recommendations» (Κοπεγχάγη, 6-9.11.18), σε διεθνή επετειακή συνάντηση για τον ΕΜΠ της Αρμενίας (Γιερεβάν, 27-29.11.18) και στη 2η συνάντηση ΕΜΠ «Πρόληψη βασανιστηρίων στο πλαίσιο της κράτησης των μεταναστών» (Μιλάνο, 2-5.12.18).

2.7.2. Συνεργασίες - Επισκέψεις

Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (Committee for the Prevention of Torture - CPT) πραγματοποίησε επίσκεψη στην Ελλάδα (10-19.4.18), στο πλαίσιο της οποίας συναντήθηκε⁴⁵ με εκπροσώπους του ΕΜΠ, προκειμένου να παρουσιαστούν το ελληνικό σύστημα ψυχικής υγείας, οι συνθήκες νοσηλείας των ψυχικά πασχόντων και οι περιπτώσεις παραβίασης δικαιωμάτων των ψυχικά ασθενών. Ο ΕΜΠ παρέσχε πληροφορίες για ψυχιατρικές κλινικές που παρουσιάζουν σοβαρές δυσλειτουργίες, ερμηνείες σχετικών διατάξεων και στοιχεία επικοινωνίας με φορείς ψυχικής υγείας.

Στο πλαίσιο προγράμματος συνεργασίας του ΕΜΠ με τον ομόλογο θεσμό της Μεγάλης Βρετανίας και το Κέντρο Εγκληματολογίας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, ειδικός επιστήμονας της Αρχής έλαβε μέρος σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες ανταλλαγής τεχνογνωσίας (Λονδίνο, 13-18.5.18). Στο ίδιο πλαίσιο, ο Προϊστάμενος της Βασιλικής Υπηρεσίας Επιθεώρησης Φυλακών⁴⁶ και συνεργάτες του πραγματοποίησαν στα γραφεία του Συνηγόρου του Πολίτη εκπαιδευτικό σεμινάριο για όλα τα στελέχη του ελληνικού ΕΜΠ (28.9.18) με αντικείμενο τη μεθοδολογία διενέργειας αυτοψίας σε χώρους ποινικής και διοικητικής κράτησης, τη σύνταξη εκθέσεων, παρατηρήσεων και συστάσεων προς τη διοίκηση καθώς και την παρακολούθηση της υλοποίησής τους.

Στο πλαίσιο εκπαιδευτικής επίσκεψης του ΕΜΠ της Αυστραλίας (5-6.3.18), κλιμάκιο του ελληνικού ΕΜΠ τον ενημέρωσε για τη λειτουργία και τις πρακτικές του και τον συνόδευσε στο Κατάστημα Κράτησης και το Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων Ελεώνα Θηβών. Εκπρόσωποι του ευρωπαϊκού δικτύου ΕΜΠ συμμετείχαν σε συνάντηση εργασίας (Ναύπλιο, 14.10.18) για τη διαχείριση και λειτουργία παρατηρητών για τα ανθρώπινα δικαιώματα που μετέχουν σε επιχειρήσεις της Frontex.

45 <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.danews.491717>

46 HMIP: Her Majesty Inspectorate of Prisons.

3. Διερεύνηση περιστατικών αυθαιρεσίας προσωπικού Σωμάτων Ασφαλείας και Καταστημάτων Κράτησης

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της γενικής του αρμοδιότητας για την προάσπιση της νομιμότητας, χειριζόταν ήδη από την αρχή της λειτουργίας του αναφορές για τα Σώματα Ασφαλείας και τα Καταστήματα Κράτησης και είχε παρέμβει σε καίρια ζητήματα ενισχύοντας τη νόμιμη δράση τους.⁴⁷ Ειδικότερα, η Αρχή έχει ήδη από το 2004 υποβάλει συγκεκριμένες προτάσεις που αφορούν την πειθαρχική διερεύνηση των καταγγελιών για αστυνομική βία⁴⁸, με σκοπό να ελέγχεται αποτελεσματικά η παράβαση των νόμιμων ορίων άσκησης της παρεχόμενης από τον νόμο διακριτικής ευχέρειας των αστυνομικών. Η απουσία αποτελεσματικής διερεύνησης των περιστατικών αυτών από τις ελληνικές αρχές τονίζεται και σε μία σειρά από καταδικαστικές αποφάσεις σε βάρος της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) (βλ. ενδεικτικά αποφάσεις: Μακαρτζής κατά Ελλάδος, 20.12.2007, Zontul κατά Ελλάδος, 17.1.2012).

Πράγματι, η ανάγκη λειτουργίας ενός ανεξάρτητου και αποτελεσματικού μηχανισμού διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας έχει επισημανθεί από πολλά εθνικά και διεθνή όργανα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Από τον Ιούνιο του 2017,⁴⁹ ο Συνήγορος του Πολίτη συνιστά τον Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (στη συνέχεια αναφέρεται ως ΕΜΗΔΙΠΑ ή Μηχανισμός) του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, της Πυροσβεστικής και του Λιμενικού Σώματος, καθώς και των υπαλλήλων των Καταστημάτων Κράτησης.⁵⁰

Εισαγωγή

Η ειδικότερη διαδικασία διερεύνησης των υποθέσεων του Μηχανισμού, η οποία διακρίνεται από τη γενική αρμοδιότητα της Αρχής, περιγράφεται στον Κανονισμό Λειτουργίας του ΕΜΗΔΙΠΑ.⁵¹

Με την αρμοδιότητα του Μηχανισμού, ο Συνήγορος εμπλέκεται στη διερεύνηση πειθαρχικών ευθυνών του προσωπικού των Σωμάτων Ασφαλείας και των Καταστημάτων Κράτησης, ελέγχοντας συμπεριφορές που συνιστούν βασανιστήρια (άρθρ. 137Α ΠΚ), παράνομες εκ προθέσεως προσβολές της γενετήσιας ελευθερίας, παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και παράνομη συμπεριφορά για την οποία υπάρχουν ενδείξεις διακριτικής μεταχείρισης. Ο Μηχανισμός δεν υποκαθιστά τον πειθαρχικό έλεγχο, αλλά λειτουργεί παράλληλα και συμπληρωματικά, εξασφαλίζοντας την αποτελεσματική διερεύνηση των περιστατικών αυτών.

47 Βλ. Ειδική Έκθεση «Τακτικές άδειες κρατουμένων σε σωφρονιστικά καταστήματα» <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.fulakes.28882>

48 Βλ. <https://www.synigoros.gr/resources/docs/astinomikoi.pdf> και Δελτίο Τύπου της Αρχής για την καταδίκη της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για αστυνομική βία κατά Ελλήνων Ρομά <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.danews.34031>

49 Ν. 4443/2016, άρθρ. 56 που αντικατέστησε το άρθρ. 1 του Ν. 3938/2011.

50 Στο πλαίσιο της παραπάνω ειδικής του αρμοδιότητας, ο Συνήγορος του Πολίτη είναι πλέον ένα από τα είκοσι μέλη του Ανεξάρτητου Δικτύου Θεσμών που δέχονται καταγγελίες κατά των Σωμάτων Ασφαλείας (Independent Police Complaints Authorities' Network - IPCAN).

51 Φ.10/24727/2017.

Ταυτόχρονα, στο πλαίσιο της ίδιας αρμοδιότητας συνιστά⁵² και όργανο επανεξέτασης και ελέγχου συμμόρφωσης με/σε καταδικαστικές αποφάσεις του ΕΔΔΑ σε βάρος της χώρας για παραβάσεις διατάξεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, με τις οποίες διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας ή νέα στοιχεία που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική διαδικασία ή την εκδίκαση της υπόθεσης. Ο Μηχανισμός επανεξετάζει τις αποφάσεις αυτές και μπορεί να αποφασίζει για την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης, προκειμένου να ασκηθεί ή να συμπληρωθεί η πειθαρχική δίωξη και να επιβληθεί η προσήκουσα πειθαρχική ποινή ανεξάρτητα από την αρχική εκδίκαση της υπόθεσης.

Ο Μηχανισμός επιλαμβάνεται υποθέσεων αυτεπάγγελα, κατόπιν καταγγελίας ή κατόπιν παραπομπής από τον αρμόδιο Υπουργό ή Γενικό Γραμματέα. Αξιολογεί κάθε υπόθεση που εμπίπτει στην αρμοδιότητά του και αποφασίζει είτε να τη διερευνήσει ο ίδιος είτε να την προωθήσει στο αρμόδιο πειθαρχικό όργανο. Στην πρώτη περίπτωση, το πειθαρχικό όργανο πρέπει να αναστείλει την έκδοση απόφασης μέχρι την κοινοποίηση του πορίσματος του Μηχανισμού. Στη δεύτερη περίπτωση, το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο πρέπει να εξετάσει κατά προτεραιότητα την υπόθεση και να ενημερώσει τον Μηχανισμό για το αποτέλεσμα της διερεύνησης. Ο Μηχανισμός αξιολογεί το αποτέλεσμα της πειθαρχικής διαδικασίας και μπορεί να ζητήσει συμπληρωματική διερεύνηση της υπόθεσης. Το πειθαρχικό όργανο δεν είναι υποχρεωμένο να εφαρμόσει τις συστάσεις του Μηχανισμού, η απόκλισή του όμως από αυτές πρέπει να είναι ειδικά αιτιολογημένη. Για τη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία του Μηχανισμού έχει γίνει ήδη από τον Μηχανισμό καταγραφή και υποβολή στο αρμόδιο υπουργείο σχετικών προτάσεων που κρίνονται αναγκαίες και οι οποίες θα παρουσιαστούν στην ειδική έκθεση για τον Μηχανισμό που θα εκδοθεί και θα δημοσιευτεί το επόμενο έτος.

3.1. Στατιστικά δεδομένα

Κατά το 2018 περιήλθαν στον Μηχανισμό 178 υποθέσεις, από τις οποίες 20 αφορούν καταγγελίες που κατέθεσαν πολίτες, 150 πειθαρχικές έρευνες της Ελληνικής Αστυνομίας, 5 πειθαρχικές έρευνες του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής, 2 πειθαρχικές έρευνες του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ενώ σε μία περίπτωση ο Μηχανισμός προχώρησε σε διερεύνηση περιστατικού αυτεπαγγέλτως. Σε 5 περιπτώσεις ο Μηχανισμός διαπίστωσε ότι οι υποθέσεις δεν υπάγονται στην αρμοδιότητά του και σε 3 περιπτώσεις δεν προχώρησε στην περαιτέρω διερεύνηση αναφορών πολιτών λόγω ανεπάρκειας των κατατεθέντων στοιχείων ή αοριστίας της καταγγελίας. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις ο Μηχανισμός αποφάσισε την περαιτέρω παρακολούθηση της πειθαρχικής διαδικασίας. Από το σύνολο των εκκρεμών υποθέσεων ο Μηχανισμός ζήτησε σε 22 περιπτώσεις τη συμπλήρωση του πειθαρχικού ελέγχου και σε 11 περιπτώσεις έθεσε την υπόθεση στο αρχείο κρίνοντας ότι δεν υφίσταται λόγος περαιτέρω διερεύνησής της και ενημερώνοντας ταυτόχρονα την ελεγχόμενη υπηρεσία σχετικά με παρατηρήσεις και προτάσεις του για τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν και προβλήματα ή άλλα ζητήματα που διαπίστωσε από την εξέταση της κάθε υπόθεσης.

Ως προς το θέμα τους, από τις υποθέσεις που τέθηκαν υπόψη του Μηχανισμού κατά

52 Σύμφωνα και με το άρθρο. 1 παρ. 5 και 6 του Ν. 3938/2011, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 56 του Ν. 4443/2016.

το 2018, 6 αφορούν βασανιστήρια, 8 άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, 5 παράνομη βία, 25 προσβολή της προσωπικής ελευθερίας, 89 προσβολές κατά της σωματικής ακεραιότητας, 3 προσβολή κατά της ζωής, 30 παράνομη ή παράτυπη χρήση όπλου και 13 παράνομη συμπεριφορά που ενέχει ρατσιστικό κίνητρο ή άλλου είδους διακριτική μεταχείριση.

Τα συγκεντρωτικά στατιστικά δεδομένα για τη δράση του Μηχανισμού θα παρουσιαστούν ενιαία στην ειδική έκθεση που θα εκδοθεί και θα δημοσιευτεί το επόμενο έτος.

3.2. Παρακολούθηση ενεργειών της διοίκησης

3.2.1. Αναπομπή για συμπλήρωση

Ο Μηχανισμός στο πλαίσιο του άρθρου 1 παρ. 8 του Ν. 3938/2011, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 56 του Ν. 4443/2016, διατύπωσε παρατηρήσεις επί εκθέσεων πορισμάτων διοικητικών εξετάσεων [υπό τη μορφή είτε Ειδικής Διοικητικής Εξέτασης (ΕΔΕ) είτε Προκαταρκτικής Διοικητικής Εξέτασης (ΠΔΕ)] που του κοινοποιήθηκαν αναπέμποντας τα προς συμπλήρωση με συγκεκριμένες παρατηρήσεις σε 22 περιπτώσεις. Η κυριότερη αιτία αναπομπής αφορούσε την ανεπαρκή ή/και αντιφατική αιτιολόγηση των πορισμάτων λόγω είτε της μη αξιοποίησης αποδεικτικών στοιχείων είτε της εσφαλμένης αξιολόγησης και εκτίμησης των διαθέσιμων αποδεικτικών μέσων. Σε αρκετές περιπτώσεις διαπιστώθηκε η ανάθεση της διενέργειας των ερευνών σε πρόσωπα που δεν προσφέρουν τα απαραίτητα εχέγγυα αμεροληψίας λόγω της μη επαρκούς απόστασής τους από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς. Επίσης, σε κάποιες περιπτώσεις επισημάνθηκε η μη ύπαρξη ιατροδικαστικής έκθεσης ή η μη λήψη κατάθεσης από ιατροδικαστές που είχαν εμπλακεί στην εξέταση τραυματισθέντων πολιτών. Τέλος, ιδιαίτερη σημασία δόθηκε σε περιπτώσεις όπου δεν διερευνήθηκε, παρά την ύπαρξη επαρκών ενδείξεων, η πιθανότητα ύπαρξης ρατσιστικών κινήτρων στην ανάπτυξη παραβατικής συμπεριφοράς αστυνομικών.

Κατωτέρω παρατίθενται ανά κατηγορία και περιληπτικά ενδεικτικές περιπτώσεις αναπομπής πορισμάτων προς συμπλήρωση που έλαβαν χώρα εντός του 2018.

3.2.2. Μη αξιοποίηση αποδεικτικών στοιχείων

Σε υπόθεση χρήσης πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς κατά τη διάρκεια επιχείρησης με σκοπό τη σύλληψη υπόπτου για διάπραξη ληστείας, ο Μηχανισμός επεσήμανε την ανάγκη εξαντλητικής αξιοποίησης όλων των διαθέσιμων αποδεικτικών μέσων για την εξακρίβωση της αλήθειας, παρατηρώντας ότι: α) από τους συμμετέχοντες στην επιχείρηση αστυνομικούς κλήθηκαν να καταθέσουν μόνον αυτοί που προέβησαν σε χρήση όπλου και ο επικεφαλής της ομάδας, παρότι η τελευταία αριθμούσε αρκετά άτομα, β) από το περιεχόμενο της έκθεσης πορίσματος δεν προκύπτει αν καταβλήθηκε προσπάθεια να αναζητηθεί ο οδηγός και τυχόν άλλοι επιβαίνοντες σε ΙΧ επιβατικό αυτοκίνητο το οποίο προπορευόταν και έτυχε να κλείσει τη δίοδο στο όχημα του καταδιωκόμενου ούτε αναφέρεται αν υπήρξαν λόγοι για τους οποίους η προσπάθεια ανεύρεσης των συγκεκριμένων προσώπων δεν τελεσφόρησε. Αντίστοιχα, σε περίπτωση διερεύνησης καταγγελίας πολίτη για κακομεταχείρισή του από αστυνομικούς με αφορμή τη διενέργεια τροχονομικού ελέγχου, ο Μηχανισμός παρέπεμψε την πειθαρχική δικογραφία προς

συμπλήρωση παρατηρώντας ότι ο ενεργήσας την ΠΔΕ αποφάνθηκε υπέρ της μη ύπαρξης πειθαρχικών ευθυνών, αποδεχόμενος ανεπιφύλακτα την εκδοχή των καταγγελλθέντων αστυνομικών ως προς τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης και αρκούμενος, για την αντίκρουση των ισχυρισμών του καταγγέλλοντος, αποκλειστικά στις εξηγήσεις των ίδιων των αστυνομικών. Δεδομένου ότι το καταγγελλόμενο περιστατικό φέρεται να έλαβε χώρα εντός του οικείου αστυνομικού τμήματος, ο Μηχανισμός υπογράμμισε την παράλειψη διερεύνησης της παρουσίας πολιτών ή άλλων αστυνομικών στους χώρους του εν λόγω αστυνομικού τμήματος κατά το επίμαχο χρονικό διάστημα οι οποίοι θα μπορούσαν να είναι αυτόπτες ή αυτόκοοι μάρτυρες του συμβάντος.

Ομοίως, σε υπόθεση διερεύνησης καταγγελίας υπηκόου Βουλγαρίας για ανάρμοστη συμπεριφορά αστυνομικού σε βάρος του με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο, η οποία φέρεται να έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια ασφαλιστικού ελέγχου σε κατάσταση υγειονομικού ενδιαφέροντος από κλιμάκιο υπαλλήλων της αρμόδιας υπηρεσίας με τη συνδρομή αστυνομικών, ο Μηχανισμός ζήτησε την εξέταση όλων ανεξαιρέτως των υπαλλήλων του ανωτέρω κλιμακίου επισημαίνοντας ότι η επιλεκτική αξιοποίηση των διαθέσιμων αποδεικτικών μέσων δημιουργεί υπόνοιες χειραγώγησης της διενεργούμενης έρευνας. Επίσης, σε ΠΔΕ που διατάχθηκε κατόπιν μνείας σε δημοσίευμα έκθεσης ΜΚΟ για κακοποίηση πολίτη Συρίας σε νησί του Βορειοανατολικού Αιγαίου, το πόρισμα κατέληξε ότι δεν επαληθεύθηκε η φερόμενη κακοποίηση λόγω μη παροχής στοιχείων τα οποία αναζητήθηκαν ως προς το όνομα του θύματος και τον προσδιορισμό του χρόνου του συμβάντος. Ωστόσο, ο Μηχανισμός παρατήρησε ότι, ενώ το περιστατικό συνάγεται στην ίδια την έκθεση πορίσματος ΠΔΕ ότι συνέβη στον χώρο του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ), εκλήθη προς κατάθεση μόνο ο επικεφαλής από πλευράς ΕΛΑΣ του χώρου του ΚΥΤ και όχι ο/η Διοικητής του ΚΥΤ που αποτελεί τον υπεύθυνο του Κέντρου επί τηθεία από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. Πρότεινε, συνεπώς, τη συμπλήρωση της ΠΔΕ με κλήση προς κατάθεση του/της αρμόδιου/ας Διοικητή του ΚΥΤ και η ΕΛΑΣ ακολούθησε το πόρισμα αυτό. Σε άλλη υπόθεση που αφορούσε κακοποίηση συλληφθέντος κατά τη μεταγωγή του σε Ψυχιατρικό Κατάστημα διαπιστώθηκε ότι κατά τη διερεύνηση του περιστατικού δεν ελήφθησαν μαρτυρικές καταθέσεις από τους υπαλλήλους και τους νοσηλευτές του ιδρύματος που ήταν παρόντες.

3.2.3. Εσφαλμένη αξιολόγηση / εκτίμηση αποδεικτικών μέσων

Σε υπόθεση διερεύνησης καταγγελίας αλλοδαπού για ανάρμοστη συμπεριφορά αστυνομικού σε βάρος του με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο, ο Μηχανισμός παρατήρησε μια ανομοιομορφία της ανακριτικής διαδικασίας, η οποία προξενεί υπόνοιες μεροληπτικής αξιολόγησης του αποδεικτικού υλικού. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρ. 24 παρ. 3 του ΠΔ 120/2008 «Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού», ο ενεργών την ΠΔΕ εξετάζει τους μάρτυρες προφορικά, μπορεί όμως να εξετάζει αν κρίνει αναγκαίο ενόρκως τους μάρτυρες που θεωρεί ότι η μαρτυρία τους είναι ουσιώδης για τη διαλεύκανση της υπόθεσης. Εν προκειμένω, η επιλογή του ενεργήσαντος την ΠΔΕ να εξετάσει ενόρκως μόνο τη μάρτυρα η οποία αντικρούει τους ισχυρισμούς του καταγγέλλοντος και όχι τους λοιπούς αυτόπτες και αυτόκοοι μάρτυρες υποδηλώνει ότι μόνο η δική της κατάθεση κρίθηκε ουσιώδης για την αναζήτηση της αλήθειας, στάθμιση η οποία δεν φαίνεται να δικαιολογείται από τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης. Στην ίδια υπόθεση, ο Μηχανισμός επεσήμανε ότι ο ενεργήσας την ΠΔΕ προέβη σε ατεκμηρίωτη και αυθαίρετη ερμηνεία της κατάθεσης ενός εκ των μαρτύρων, συνάγοντας ανατιολόγητα

ως πιθανή τη σύγκυση του τελευταίου ως προς την ταυτότητα των εμπλεκομένων στο καταγγελλόμενο περιστατικό. Όπως παρατήρησε ο Μηχανισμός, από την ανάγνωση της έκθεσης πορίσματος προκύπτει ότι ο συντάκτης αυτής παρέλειψε να αξιολογήσει μεγάλο μέρος της επίμαχης μαρτυρίας, από το οποίο καθίσταται σαφές ότι ο μάρτυρας γνωρίζει προσωπικά τον πολίτη, τον οποίο περιγράφει ως παθόντα, και, συνεπώς, αποκλείεται να εξέλαβε ως παθόντα τον καταγγελλόμενο αστυνομικό.

Παρομοίως, σε υπόθεση σχετικά με πρόκληση σωματικών βλαβών κατά τη σύλληψη και την προσαγωγή υπόπτου τέλεσης αδικήματος, επισημάνθηκε ότι ο διενεργών τη διοικητική έρευνα θα έπρεπε να ήταν πιο ακριβής και συγκεκριμένος στην καταγραφή των αποδεικτικών μέσων που συνέλεξε και αξιοποίησε, και δη των καταθέσεων που έλαβε προφορικά σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρ. 24 παρ. 3 του ΠΔ 120/2008, προκειμένου να μπορεί να αξιολογηθεί η επάρκεια της τεκμηρίωσης των συμπερασμάτων της έρευνας. Επίσης, σε υπόθεση χρήσης βίας σε κρατούμενο κατά τη διάρκεια μεταγωγής, ο Μηχανισμός παρατήρησε ότι οι καταθέσεις των εμπλεκόμενων αστυνομικών ήταν πανομοιότυπες και δεν εξετάστηκε από τον διενεργούντα τη διοικητική έρευνα η εξάντληση της χρήσης ηπιότερων μέτρων για την απόκρουση της επιθετικής συμπεριφοράς του κρατούμενου. Τέλος, σε υπόθεση καταγγελίας για συμπεριφορά με ρατσιστικό κίνητρο όπου το σχετικό πόρισμα ήταν απαλλακτικό, καθώς ο καταγγέλλων, εκπροσωπούμενος από μη κυβερνητική οργάνωση, είχε αρνηθεί να δώσει κατάθεση με το επιχείρημα ότι δεν εμπιστεύεται τη συγκεκριμένη διαδικασία ως στερούμενη αμεροληψίας, ο Μηχανισμός επισήμανε ότι ο διενεργήσας την ΠΔΕ δεν εξάντλησε όλες τις δυνατότητες για απευθείας επικοινωνία με τον καταγγέλλοντα, κάλεσε δε το Αρχηγείο να αναπέμψει την υπόθεση στην οικεία Αστυνομική Διεύθυνση παραγγέλλοντας συμπλήρωση της έρευνας. Ταυτοχρόνως, παρότρυνε τον καταγγέλλοντα να καταθέσει επισημαίνοντάς του τα εκέγγα αμερόληπτης διερεύνησης που παρέχει το νέο νομοθετικό πλαίσιο. Πράγματι, η Αστυνομική Διεύθυνση διατάχθηκε να διενεργήσει συμπληρωματική ΠΔΕ, ο καταγγέλλων κατέθεσε και το Αρχηγείο απέστειλε νέο πόρισμα, το οποίο μελετάται.

3.2.4. Παράνομη / παράτυπη χρήση όπλου

Σε υπόθεση χρήσης πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς κατά τη διάρκεια επιχείρησης με σκοπό τη σύλληψη υπόπτου για διάπραξη ληστείας, ο Μηχανισμός ανέπεμψε την πειθαρχική δικογραφία προς συμπλήρωση παρατηρώντας ότι ο ενεργήσας την ΕΔΕ παρέλειψε να συνεκτιμήσει και να αξιολογήσει το πόρισμα της πραγματογνωμοσύνης που διενεργήθηκε στο αυτοκίνητο του καταδιωκόμενου πολίτη, καθώς και φωτογραφίες του οχήματος στις οποίες απεικονίζονται ευκρινώς τα σημεία που έχουν πληγεί από τα βλήματα των πυροβόλων όπλων των αστυνομικών. Ο Μηχανισμός επεσήμανε ότι οι ανωτέρω παραλείψεις καθιστούν πλημμελή τη διοικητική έρευνα, καθότι πρόκειται για αποδεικτικά μέσα κρίσιμα για τη στάθμιση της επικινδυνότητας των βολών και για τον σχηματισμό κρίσης περί της αναλογικότητας ή μη μεταξύ κινδύνου και επιδιωκόμενου σκοπού. Όσον αφορά την εξαγωγή συμπεράσματος ως προς το ασφαλές της κατεύθυνσης των βολών με βάση μόνο τη διαπίστωση ότι δεν υπήρξε τραυματισμός προσώπου, ο Μηχανισμός παρατήρησε ότι η επικινδυνότητα των βολών δεν πρέπει να κρίνεται εκ του αποτελέσματος, ήτοι από την επέλευση ή μη συγκεκριμένης βλάβης σε έννομο αγαθό, αλλά από τον κίνδυνο βλάβης που ενυπάρχει στη χρήση πυροβόλων όπλων υπό συγκεκριμένες συνθήκες. Τέλος, επεσήμανε ότι δεν είχε διερευνηθεί αν προηγουμένως είχαν εξαντληθεί όλα τα ηπιότερα και εξίσου πρόσφορα μέσα και αν

είχε υπάρξει προειδοποίηση για τη χρήση όπλου παρατηρώντας ότι κατά τη διοικητική εξέταση του συλληφθέντος ο τελευταίος δεν ρωτήθηκε αν οι αστυνομικοί δήλωσαν σε αυτόν την ιδιότητά τους και αν του απύθηναν σαφή και κατανοητή προειδοποίηση για την επικείμενη χρήση πυροβόλου όπλου ή αν τον απείλησαν με πυροβόλα όπλα προτού προβούν στη χρήση αυτών.

3.2.5. Μη αξιοποίηση ή μη λήψη ιατροδικαστικών εξετάσεων και μαρτυριών

Σε υπόθεση που αφορούσε καταγγελία για κακοποίηση αλλοδαπού από αστυνομικούς κρατούμενου μετά τη σύλληψή του, το πόρισμα της ΠΔΕ κατέληξε ότι δεν επαληθεύθηκε το συμβάν, διότι, μεταξύ άλλων, «από καμία από τις χορηγηθείσες ιατρικές γνωματεύσεις δεν προκύπτει ότι αυτός ανέφερε στους ιατρούς που τον εξέτασαν αιτιάσεις για κακοποίησή του από αστυνομικούς ή ότι εξετάσθηκε για τραύματα που έφερε εξαιτίας κακοποίησής του». Ο Μηχανισμός παρατήρησε ότι ο μόνος τρόπος να διακριβωθεί εάν η αιτία του προβλήματος αναφέρθηκε στον ιατρό που εξέτασε τον κρατούμενο θα ήταν να ληφθεί κατάθεση του ιατρού. Γενικότερα, ο Μηχανισμός παρατήρησε ότι η ακριβής αναφορά όλων των ενδείξεων αποτελεί αναγκαίο περιεχόμενο της ΠΔΕ και ότι είναι διάφορο ζήτημα η αξιολόγησή τους και η ύπαρξη ή μη αιτιώδους συνάφειας με το καταγεληθέν περιστατικό. Τέλος, ο Μηχανισμός επεσήμανε ότι η σύνδεση που διατυπώνεται στην έκθεση πορίσματος της ΠΔΕ μεταξύ της κακής ψυχικής υγείας του ασθενούς και των αιτιάσεών του δεν φαίνεται να επιβεβαιώνεται από την ψυχιατρική γνωμάτευση που ελήφθη δύο ημέρες πριν από την καταγγελία του. Σε συνέχεια αναπομπής του πορίσματος η έρευνα συμπληρώθηκε με λεπτομερείς καταθέσεις ιατρών και ψυχιάτρων.

Σε υπόθεση που αφορούσε κακοποίηση συλληφθέντος κατά τη μεταγωγή του σε Ψυχιατρικό Κατάστημα διαπιστώθηκε ότι στα στοιχεία που ελήφθησαν υπόψη κατά τη διερεύνηση του περιστατικού δεν περιλαμβάνονταν ιατροδικαστική γνωμάτευση ή κατάθεση ιατρού που είχε εξετάσει τον κρατούμενο μετά το περιστατικό. Σε άλλη περίπτωση που αφορούσε πρόκληση σωματικών βλαβών κατά τη σύλληψη και την προσαγωγή υπόπτου τέλεσης αδικήματος διαπιστώθηκε ότι δεν ελήφθη υπόψη η ιατροδικαστική έκθεση που συντάχθηκε σε συνέχεια εξέτασης του τελευταίου. Και στις δύο τελευταίες περιπτώσεις αναμένεται η απάντηση των αρμοδίων οργάνων της ΕΛΑΣ.

3.2.6. Εγγυήσεις αμεροληψίας διενεργούντων τη διοικητική εξέταση

Σε υπόθεση σχετική με καταγγελία πολίτη για κακομεταχείρισή του από αστυνομικό, ο Μηχανισμός επεσήμανε ότι δεν υφίσταται η αναγκαία απόσταση του αξιωματικού στον οποίο ανατέθηκε η διενέργεια της ΠΔΕ από τον ελεγχόμενο, δεδομένου ότι αμφότεροι υπηρετούν στο ίδιο αστυνομικό τμήμα. Ομοίως, σε υπόθεση σχετική με καταγγελία πολίτη για επίμεμπτη συμπεριφορά αστυνομικών σε βάρος του κατά τη διάρκεια ελέγχου, ο Μηχανισμός διατύπωσε τη γενική του επιφύλαξη ως προς το αν υφίσταται η αναγκαία απόσταση του διενεργήσαντος την εσωτερική έρευνα αξιωματικού από τους υποκείμενους σε αυτήν αστυνομικούς, δεδομένου ότι τόσο ο ενεργήσας την ΠΔΕ όσο και οι ελεγχόμενοι υπηρετούν στην ίδια υποδιεύθυνση. Σε αμφότερες τις παραπάνω περιπτώσεις, ο Μηχανισμός υπενθύμισε την υπ' αριθ. 6004/12/63 από 8-10-2015 διαταγή του Αρχηγού της ΕΛΑΣ σύμφωνα με την οποία σε περίπτωση που κρίνεται αναγκαία η διερεύνηση με ΠΔΕ καταγγελιών περί κακοποίησης ή κακομεταχείρισης πολιτών από

αστυνομικούς αυτή πρέπει να ανατίθεται σε αξιωματικό με τον οποίο ο εμπλεκόμενος αστυνομικός ουδεμία διοικητική εξάρτηση έχει, ήτοι σε αξιωματικό άλλης υπηρεσίας.

3.2.7. Διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου

Όσον αφορά την ύπαρξη ή τη διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου σε υποθέσεις με άσκηση σωματικής βίας, ο Μηχανισμός σε μία περίπτωση ανέπεμψε τη διενεργούμενη πειθαρχική εξέταση για συμπλήρωση, προκειμένου να διερευνηθεί η τυχόν ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου, καθόσον από την ένορκη κατάθεση συλληφθέντος ανηλίκου στο πλαίσιο της ποινικής δικογραφίας, η οποία περιλαμβάνονταν στο φάκελο της πειθαρχικής εξέτασης, προέκυπε ότι ο αστυνομικός τού απηύθυνε φράσεις αντίστοιχου περιεχομένου. Κατ'επίκληση της σχετικής νομολογίας του ΕΔΔΑ για ενδελεχή διερεύνηση σχετικών καταγγελιών και λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο παθών επικαλείται το σχετικό περιστατικό, την αυξημένη προστασία με την οποία περιβάλλει τους ανηλίκους από τους κινδύνους ακόμα και ο νομοθέτης (βλ. Ν. 4443/2016 και άρθρ. 97 του ΠΔ 141/1991) αλλά και τη σχετική διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, ο Μηχανισμός ανέπεμψε για συμπλήρωση τη σχετική πειθαρχική εξέταση προκειμένου να διερευνηθεί η ύπαρξη ή μη ρατσιστικού κινήτρου. Πέραν των ανωτέρω, ο Μηχανισμός ανέπεμψε, με επίκληση της σχετικής νομολογίας του ΕΔΔΑ, την πειθαρχική εξέταση για συμπλήρωση και σε άλλες περιπτώσεις, καθώς στο διατακτικό της σχετικής έκθεσης πορίσματος διαπιστωνόταν η έλλειψη ρατσιστικού κινήτρου χωρίς να αιτιολογείται η εν λόγω διαπίστωση-συμπέρασμα σε προηγούμενο τμήμα της σχετικής εκθέσεως. Σε μία εξ αυτών, μάλιστα, επισημάνθηκε πως δεν αρκεί η γενική αναφορά ότι δεν διαπιστώθηκε η ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου, αλλά με συγκεκριμένη αναφορά σε σχετικά σημεία των καταθέσεων θα μπορούσε να θεμελιώνεται το εν λόγω συμπέρασμα. Ακόμα, σε περιπτώσεις χρήσης λόγου που θα μπορούσε να αποδοθεί σε ρατσιστικό κίνητρο, και συγκεκριμένα σε υπόθεση με ρατσιστικές θέσεις ή σχόλια σε αναρτήσεις σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ο Μηχανισμός ανέπεμψε προς συμπλήρωση τη σχετική πειθαρχική εξέταση λόγω μη επαρκούς αιτιολόγησης επισημαίνοντας ότι δεν ευθύνεται για τα σχόλια άλλων χρηστών ο κάτοχος λογαριασμού μέσω κοινωνικής δικτύωσης.

3.2.8. Περιστατικά κατά τη διενέργεια αστυνομικού ελέγχου

Στον βαθμό που πρόκειται για υποθέσεις καθημερινής αστυνομικής πρακτικής και ελέγχου πολιτών παραθέτουμε στην Έκθεση στοιχεία για δύο υποθέσεις και τις σχετικές ενέργειες του Μηχανισμού.

Κατά τη διάρκεια ελέγχου από πλήρωμα της Ομάδας ΔΙΑΣ οχημάτων που κρίθηκαν ύποπτα λόγω ελιγμών σε περιοχή της Δυτικής Αττικής, διαπληκτίστηκε ένας εκ των αστυνομικών που διενεργούσαν τον έλεγχο και ένας εκ των οδηγών των ελεγχόμενων οχημάτων και τραυματίστηκαν αμφότεροι. Σε βάρος του οδηγού σχηματίστηκε δικογραφία για παράβαση των άρθρ. 308 (σωματική βλάβη), 361 (εξύβριση) και 333 (απειλή) του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ), ενώ σε βάρος του αστυνομικού υποβλήθηκε έγκληση από τον οδηγό για παράβαση των άρθρ. 308 (σωματική βλάβη) και 361 (εξύβριση) του ΠΚ. Τελικά, από την αρμόδια Εισαγγελία σε βάρος του οδηγού ασκήθηκε ποινική δίωξη για παράβαση των άρθρ. 167 παρ. 1 (αντίσταση κατά της αρχής), 308 παρ. 1 Α, 315 παρ. 2 και 361 παρ. 1 του ΠΚ, ενώ σε βάρος του αστυνομικού η έγκληση βρίσκεται στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης. Επί της διαβιβασθείσας από την αρμόδια υπηρε-

σία ΠΔΕ ο Μηχανισμός με πόρισμά του διατύπωσε παρατηρήσεις και την ανέπεμψε για συμπλήρωση, καθόσον δεν αξιολογούνταν οι αντιφάσεις σε σημεία των καταθέσεων των αστυνομικών αλλά μόνο των πολιτών, δεν διερευνούνταν πώς τραυματίστηκε ο συλληφθείς αλλά μόνο ο αστυνομικός, παρά τη σχετική ιατρική βεβαίωση και τις φωτογραφίες, και δεν εξεταζόταν αν ο τραυματισμός του πολίτη ήταν αποτέλεσμα συμπεριφοράς αστυνομικών (το Πόρισμα του Μηχανισμού περιείχε σχετικές παραπομπές για τις ανάλογες περιπτώσεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ). Μετά το σχετικό Πόρισμα του Μηχανισμού διατάχθηκε συμπλήρωση της ΠΔΕ και, προκειμένου να συμμορφωθεί η έκθεση συμπληρωθείσας ΠΔΕ με τις παρατηρήσεις του Πορίσματος, εξετάστηκαν συμπληρωματικά πρόσωπα, ενώ διερευνήθηκε ο τραυματισμός του συλληφθέντος και αιτιολογήθηκε ως αποτέλεσμα της προσπάθειας χωρισμού των διαπληκτισθέντων από τους υπόλοιπους παρευρισκόμενους αστυνομικούς.

Σε έτερη υπόθεση με το ίδιο αντικείμενο, στο κέντρο της Αθήνας αστυνομικοί της Ομάδας ΔΙΑΣ διενήργησαν αστυνομικό έλεγχο σε δύο άτομα που θεωρήθηκε ότι κινούνταν ύποπτα και σχημάτισαν δικογραφία σε βάρος τους για παράβαση των άρθρων 167 (αντίσταση κατά της αρχής) και 361 (εξύβριση) του ΠΚ, ενώ οι τελευταίοι υπέβαλαν κατά τη διάρκεια της κράτησής τους στο αστυνομικό τμήμα έγκληση σε βάρος των αστυνομικών που διενήργησαν τον έλεγχο για παράβαση του άρθρου 308 (σωματική βλάβη) και 259 (παράβαση καθήκοντος) του ΠΚ. Ο Μηχανισμός με σχετικό πόρισμά του ανέπεμψε τη σχετική ΠΔΕ για συμπλήρωση, με επίκληση και σχετικών αποφάσεων του ΕΔΔΑ, καθόσον η έκθεση πορίσματος αξιολογούσε και εντόπιζε αντιφάσεις στις καταθέσεις των ελεγχομένων μόνο και όχι σε αυτές των αστυνομικών, έκανε μια σύντομη αναφορά και δεν αξιολογούσε ούτε αιτιολογούσε τα ευρήματα των ιατροδικαστικών εκθέσεων των ελεγχομένων από τις οποίες προέκυπτε σωματική βλάβη «διά θλώντος αμβλέος οργάνου» (επισημαίνοντας ότι δεν κλήθηκαν να εξεταστούν ενόρκως οι ιατροδικαστές οι οποίοι θα μπορούσαν να διαφωτίσουν με τις γνώσεις τους την έρευνα) και έκανε μόνο μία αναφορά στο διατακτικό της μέρος, ότι δεν διαπιστώθηκε η ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου χωρίς αυτό να το αιτιολογεί. Σε συμμόρφωση με τις σχετικές παρατηρήσεις του Μηχανισμού διατάχθηκε η συμπλήρωση της ΠΔΕ και στην έκθεση της συμπληρωθείσας ΠΔΕ διερευνήθηκαν και αιτιολογήθηκαν όσα επεσήμανε ο Μηχανισμός και εξετάστηκαν ενόρκως νέα πρόσωπα, προκειμένου η έκθεση να συμμορφωθεί με τις σχετικές επισημάνσεις. Μάλιστα, έπειτα από σχετική επισήμανση του Μηχανισμού διαβιβάστηκε το πόρισμα της συμπληρωθείσας έκθεσης πορίσματος ΠΔΕ στην αρμόδια Εισαγγελία.

3.3. Γενικές επισημάνσεις-παρατηρήσεις

Ο Μηχανισμός, στο πλαίσιο του άρθρ. 1 παρ. 8 του Ν. 3938/2011, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 56 του Ν. 4443/2016, παρακολούθησε και διατύπωσε παρατηρήσεις επί των εκθέσεων πορισμάτων διοικητικών εξετάσεων (υπό τη μορφή είτε ΕΔΕ είτε ΠΔΕ) χωρίς όμως να τις αναπέμψει για συμπλήρωση, καθόσον διαπιστώθηκε πλήρης διοικητική διερεύνηση, αξιοποίηση των διαθέσιμων αποδεικτικών μέσων και αιτιολόγηση των προτεινόμενων συμπερασμάτων- προτάσεων, προέβη όμως σε γενικές παρατηρήσεις, ώστε να βελτιωθεί η σχετική διαδικασία περαιτέρω σε μελλοντικές αντίστοιχες περιπτώσεις. Πρόκειται για τουλάχιστον δέκα υποθέσεις, οι οποίες αφορούν διοικητικές εξετάσεις που διαβιβάστηκαν από το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας όπου διαπιστώθηκε ότι δεν κρίνεται αναγκαία η αναπομπή και

η συμπλήρωσή τους, ωστόσο ο Μηχανισμός προέβη σε γενικές επισημάνσεις που αφορούν τα ακόλουθα:

- Να αποφεύγονται κρίσεις περί προθέσεων ή κινήτρων που δεν αποδεικνύονται, οι οποίες βασίζονται σε υποκειμενική αξιολόγηση του διενεργήσαντος τη διοικητική έρευνα και, προκειμένου να κριθεί η ορθότητα της συμπεριφοράς του αστυνομικού, να εξετάζεται η υπαγωγή αυτής ή όχι και να αξιολογείται με βάση τις διατάξεις του ΠΔ 254/2004.
- Να αποφεύγονται τα ακόλουθα στοιχεία-μέθοδοι για τον κλονισμό της αξιοπιστίας καταγγελλομένων και μαρτυριών: **i)** δεν είναι επαρκής η επίκληση αντιφάσεων και γενικότητων, οι οποίες δεν εξειδικεύονται, για τον κλονισμό της αξιοπιστίας των καταγγελλομένων, **ii)** στοιχεία ποινικού μητρώου των καταγγελλόντων τα οποία δεν τελούν σε αιτιώδη συνάφεια με την προς διερεύνηση πράξη είναι όχι απλώς περιττά, αλλά μπορεί να πλήξουν την αναγκαία αμεροληψία για τη διερεύνηση μιας καταγγελίας περιστατικού αυθαιρεσίας.
- Σε υποθέσεις που αφορούν τη χρήση όπλου από αστυνομικούς: **i)** να γίνεται αναλυτική καταγραφή των πραγματικών περιστατικών, ώστε να μπορεί να ελεγχθεί η τήρηση των προβλέψεων του νόμου για τη χρήση πυροβόλου όπλου, **ii)** στην έκθεση πορίσματος της πειθαρχικής διερεύνησης να διερευνάται και να αξιολογείται αναλυτικά και αυτοτελώς η τήρηση των προβλέψεων του άρθρ. 3 του Ν. 3169/2003 και η τήρηση των αρχών που κατοχυρώνονται στην παρ. 2 αυτού, και συγκεκριμένα αν τηρήθηκαν οι αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας, **iii)** η επισκόπηση τυχόν βιντεοληπτικού υλικού από το σημείο του προς εξακρίβωση περιστατικού να διενεργείται από τον ίδιο τον διενεργούντα την πειθαρχική εξέταση.
- Ως προς την εξέταση των μαρτύρων στο πλαίσιο της πειθαρχικής διερεύνησης: **i)** σε περιπτώσεις ένορκης εξέτασης αυτοπτών μαρτύρων μη αστυνομικών: να διασφαλίζεται η εξέτάσή τους στο πλαίσιο της πειθαρχικής εξέτασης, προκειμένου να ενισχυθεί η αντικειμενικότητα της πειθαρχικής διερεύνησης **ii)** σε περιπτώσεις κατά παραγγελία του διενεργούντος λήψης εξέτασης από άλλο υπηρεσιακό όργανο (κατ' εφαρμογή της πρόβλεψης του άρθρ. 33 παρ. 2 του ΠΔ 120/2008): να τίθενται στην παραγγελία από αυτόν τα ερωτήματα που θέλει να υποβληθούν στον μάρτυρα και να περιλαμβάνεται η σχετική παραγγελία μαζί με την έκθεση εξέτασης μάρτυρα στον φάκελο της πειθαρχικής εξέτασης.
- Να εντάσσονται στο σώμα της πειθαρχικής εξέτασης σύμφωνα με το άρθρ. 9 του Ν. 2713/1999 αντίγραφα όλων των προανακριτικών εκθέσεων της συναφούς ποινικής δικογραφίας και όχι μόνο αντίγραφα της έκθεσης πρακτικών του Ποινικού Δικαστηρίου.
- Ως προς τη χρήση της προβλεπόμενης αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας λόγω παράλληλης ποινικής, επισημάνθηκε ότι: η αναστολή συνιστά μεν διακριτική ευχέρεια του αρμόδιου οργάνου, θα πρέπει δε να ασκείται υπό την προϋπόθεση της κρίσης περί αναγκαιότητας, ώστε να μην καταργείται η αυτοτέλεια των δύο διαδικασιών, ενώ σε περίπτωση ποινικής προδικασίας μόνο εφόσον προκύπτει η άσκηση ποινικής δίωξης να γίνει χρήση της δυνατότητας αναστολής της πειθαρχικής.⁵³
- Να υπάρχει η αναγκαία απόσταση του διενεργούντος την πειθαρχική εξέταση σε

53 Άρθρ. 48 παρ. 3 του ΠΔ 120/2008.

σχέση με τους ελεγχόμενους: ο Μηχανισμός σε τρεις περιπτώσεις διατύπωσε επιφυλάξεις ως προς το αν υφίσταται η αναγκαία απόσταση του διενεργήσαντος την εσωτερική έρευνα αξιωματικού σε σχέση με τους υποκείμενους σε αυτήν αστυνομικούς, καθόσον στις δύο εξ αυτών υπηρετούσαν στην ίδια υποδιεύθυνση ή στο ίδιο αστυνομικό τμήμα, ενώ σε μία περίπτωση που αφορούσε κακοποίηση κρατουμένων στα κρατητήρια της ίδιας Διεύθυνσης από την οποία προέρχονται ο ελεγχόμενος και ο διενεργών την εξέταση τόνισε και τη μερική πρόβλεψη του άρθρ. 24 του ΠΔ 120/2008.

Ειδικά για τις περιπτώσεις κακοποίησης, ο Συνήγορος επαναλαμβάνει και στις αναπομπές την πάγια θέση του ότι η πρόβλεψη που υπάρχει για τις ΕΔΕ θα πρέπει να προστεθεί και για τις ΠΔΕ και για όλες τις εσωτερικές διοικητικές εξετάσεις για σοβαρά πειθαρχικά παραπτώματα, ώστε ο διενεργών να προέρχεται από άλλη Διεύθυνση και όχι να αρκούμαστε στην πρόβλεψη του άρθρ. 24 παρ. 2 του ΠΔ 120/2008. Η ανάθεση της έρευνας σε αξιωματικό άλλης Διεύθυνσης για όλες τις εσωτερικές έρευνες θα διασφαλίσει την αντικειμενικότητα της έρευνας και την αμεροληψία του διεξάγοντος την έρευνα οργάνου. Μάλιστα ο Μηχανισμός σε περίπτωση αναπομπής επανέλαβε τη γενική αυτή του θέση με αφορμή και τις σχετικές οργανωτικές προβλέψεις και πρακτικές σε συγκεκριμένες υπηρεσίες όπου υφίσταται αρμόδιο τμήμα για τη διενέργεια διοικητικών εξετάσεων (βλ. άρθρ. 29 παρ. 5 του ΠΔ 7/2017, όπου ρυθμίζονται οι αρμοδιότητες του Τμήματος Διοικητικής Υποστήριξης της Διεύθυνσης Άμεσης Δράσης Αττικής και το άρθρ. 10 παρ. 1 περ. α' του ΠΔ 7/2017 για το Τμήμα Ανθρώπινου Δυναμικού της Υποδιεύθυνσης Διοικητικής Υποστήριξης της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής, υπόθεση 240019).

→ Σε περιπτώσεις κακοποίησης κρατουμένων ή ατόμων που τελούν υπό κράτηση έχουν επισημανθεί τα ακόλουθα (τα οποία WWa επισημαίνονται για αντίστοιχες υποθέσεις για τις οποίες έγινε αναπομπή των πειθαρχικών εξετάσεων):

- I. το βάρος της απόδειξης το φέρει η Ελληνική Αστυνομία όταν υπάρχουν ιατρικές ενδείξεις για κακοποίηση κρατουμένων κάνοντας χρήση της σχετικής νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) (υπόθεση Ζελίλοφ κατά Ελλάδας της 24.5.2007, παρ. 44, έπειτα από συνεκτίμηση της καταγγελίας του αναφερομένου, των ιατρικών στοιχείων, της σοβαρότητας της σωματικής βλάβης κ.λπ, παρ. 47, 51).
- II. σε υποθέσεις με αλλοδαπούς παράτυπους μετανάστες ή πρόσφυγες: για όλους τους διοικητικά κρατούμενους είναι αναγκαία η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (υπόθεση 233441: κακοποίηση κρατουμένων στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης), ενώ ζητήθηκε η ενημέρωση της FRONTEX μέσω του οικείου συνδέσμου ως προς την ύπαρξη μαρτυριών διασωθέντων για την αφαίρεση κινητών και τη ρίψη τους στη θάλασσα (ώστε να αναλάβει πρωτοβουλίες και να δοθούν οδηγίες σε όλα τα σκάφη που επιχειρούν για τη διαφύλαξη των συνόρων στις ελληνικές θάλασσες) ανεξαρτήτως της μη στοιχειοθέτησης πειθαρχικών ευθυνών σε βάρος στελεχών του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής (υπόθεση 247150: ρατσιστική συμπεριφορά κατά τη διάσωση στη Λέσβο).
- III. επισημάνθηκε ακόμη η ιδιαίτερη μέριμνα που οφείλει η πολιτεία για την προστασία των ανηλίκων (υπόθεση 233441: κακοποίηση κρατουμένων στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης).

3.4. Διενέργεια αυτοτελούς διερεύνησης από τον Μηχανισμό

3.4.1. Για την καταστολή επεισοδίων στη Μόρια Λέσβου

Το Αρχηγείο της ΕΛΑΣ κοινοποίησε στον Μηχανισμό διαταγή διενέργειας ΕΔΕ επί καταγγελιών για σωματικές βλάβες με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο οι οποίες φέρονται να έλαβαν χώρα στις 18.7.2017 στο κέντρο κράτησης Μόριας και σε αστυνομικά κρατητήρια της Μυτιλήνης κατά την καταστολή επεισοδίων. Ο Μηχανισμός αποφάσισε να διεξαγάγει απευθείας ανεξάρτητη έρευνα παράλληλα με τη διενεργούμενη ΕΔΕ, επισήμανε πάντως ότι η διαταγή διενέργειας ΕΔΕ εμφανίζεται αναίτιολόγητα περιορισμένη, καθώς εστιάζει στα γεγονότα του κέντρου κράτησης και δεν επεκτείνεται σε εκείνα των κρατητηρίων. Στο πλαίσιο της απευθείας έρευνας, κλιμάκιο του Συνηγόρου επισκέφθηκε το κέντρο κράτησης και την Αστυνομική Διεύθυνση Λέσβου, ενημερώθηκε από τη διοίκηση του κέντρου και έλαβε αντίγραφα από το μέχρι εκείνη τη στιγμή περιεχόμενο του φακέλου της ΕΔΕ, ενώ επικοινωνήσε με μη κυβερνητική οργάνωση προκειμένου να λάβει αντίγραφα ιατρικών βεβαιώσεων, καθώς αυτά δεν είχαν συμπεριληφθεί στο φάκελο της ΕΔΕ. Η έρευνα συνεχίζεται.

3.4.2. Για κακοποίηση αλλοδαπών στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Ταύρου

Ο Μηχανισμός αποφάσισε να διεξαγάγει ανεξάρτητη έρευνα για υπόθεση που τέθηκε υπόψη του αρμοδίως από το Αρχηγείο της ΕΛΑΣ σχετικά με φερόμενη κακοποίηση με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο κατά Αλγερινών κρατουμένων στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ταύρου στις 31-5-2017 προς καταστολή διαμαρτυρίας τους. Για τον σκοπό αυτό είχε ζητήσει, στην αρχική φάση της έρευνας, «τη διαβίβαση το συντομότερο δυνατόν κάθε υπηρεσιακής αναφοράς ή άλλου εγγράφου για το συμβάν της 31-5-2017, καθώς και αντιγράφων των ιατρικών γνωματεύσεων για τους τραυματισθέντες, σύμφωνα με το νόμο (*«Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ζητεί στοιχεία από οποιαδήποτε δημόσια Υπηρεσία ή Υπηρεσία του ευρύτερου δημόσιου τομέα, οι οποίες υποχρεούνται να τα γνωστοποιούν ή να διαβιβάζουν αντίγραφα... Η υποχρέωση τήρησης ιατρικού απορρήτου δεν αποτελεί λόγο άρνησης χορήγησης των εγγράφων»*), άρθρ. 56 παρ. 7 Ν. 4443/2016). Τα πρώτα σχετικά στοιχεία παρασχέθηκαν δύο μήνες μετά και ο Μηχανισμός παρατήρησε ότι η καθυστέρηση χορήγησης συνιστά αντικειμενικό λόγο για την παράταση αντιστοίχως κατά δύο μήνες της αρχικής εκ του νόμου προθεσμίας των τριών μηνών για ανεξάρτητη έρευνα από τον Μηχανισμό. Παρατείνοντας με απόφασή του την προθεσμία αυτή, ο Μηχανισμός επεσήμανε ότι θα πρέπει να εξευρευθεί τρόπος στο μέλλον να λαμβάνει χωρίς καθυστέρηση τα στοιχεία που χρειάζεται για την έρευνά του, προκειμένου να μην παρατείνεται η εκκρεμότητα ως προς την αποσαφήνιση των πραγματικών περιστατικών που καταγγέλλονται ως περιστατικά αυθαιρεσίας, σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες. Μετά το Πόρισμα του Μηχανισμού επί της διενεργηθείσας πειθαρχικής εξέτασης διατάχθηκε η συμπλήρωση της έρευνας, ωστόσο μέχρι σήμερα αναμένεται η συμπληρωθείσα πειθαρχική εξέταση, ώστε να διαπιστωθεί η συμμόρφωση με τις επισημάνσεις και παρατηρήσεις του Μηχανισμού και να εξεταστεί η πληρότητα αυτή.

3.4.3. Για κακές συνθήκες κράτησης στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής

Συλληφθείς για ποινική εκκρεμότητα κατέθεσε αναφορά καταγγέλλοντας ότι οι συνθήκες κράτησής του στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής (ΓΑΔΑ) επιδείνωσαν την ήδη επιβαρυνόμενη κατάσταση της υγείας του, για την οποία ο ίδιος φέρεται να είχε εξαρχής ενημερώσει τους αστυνομικούς. Ο Μηχανισμός διαβίβασε την αναφορά στο Αρχηγείο της ΕΛΑΣ, το οποίο διενήργησε ΠΔΕ και απέστειλε το πόρισμά της. Εκτιμώντας το πόρισμα ως ανεπαρκές, καθώς παραλείφθηκε η νομική αποτίμηση ουσιωδών στοιχείων της καταγγελίας, ο Μηχανισμός ανέλαβε ο ίδιος να διενεργήσει αυτοτελή συμπληρωματική έρευνα, η οποία συνεχίζεται.

3.5. Εκ νέου διερεύνηση σε περίπτωση καταδικαστικής απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Οι καταδίκες της Ελλάδας ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), με τις οποίες διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας ή νέα στοιχεία που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική διαδικασία ή την εκδίκαση της υπόθεσης, αναδεικνύουν τη σημασία της ειδικής αρμοδιότητας του Μηχανισμού να επανεξετάζει τις αποφάσεις αυτές και να αποφασίζει για την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης, προκειμένου να ασκηθεί ή να συμπληρωθεί η πειθαρχική δίωξη και να επιβληθεί η προσήκουσα πειθαρχική ποινή ανεξάρτητα από την αρχική εκδίκαση της υπόθεσης.

3.6. Συμμόρφωση με την απόφαση Zontul κατά Ελλάδος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Στην Ετήσια Έκθεση του έτους 2017⁵⁴ έγινε αναλυτική αναφορά στην εκκρεμή προς συμμόρφωση υπόθεση Zontul κατά Ελλάδος του ΕΔΔΑ, που απεφάνθη ότι υπήρξε παραβίαση της απαγόρευσης βασανιστηρίων του άρθρ. 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) σε βάρος μετανάστη από την Τουρκία που είχε καταγγείλει τον βιασμό του με γκλομπ από λιμενικούς το 2001. Ο Μηχανισμός, επιφυλασσόμενος ίδιας έρευνας, είχε ζητήσει από τον Αρχηγό του Λιμενικού Σώματος να διατάξει νέα πειθαρχική έρευνα της υπόθεσης, στην οποία έπρεπε να ληφθούν υπόψη οι διαπιστώσεις του ΕΔΔΑ για τις πλημμέλειες της πειθαρχικής έρευνας του 2001, η οποία είχε καταλήξει σε μικρές πειθαρχικές ποινές για ήσσονα παραπτώματα, δεδομένου ότι ο βιασμός που είχε καταγγείλει το θύμα είχε μεταφερθεί απλώς ως «ράπισμα» και «άσκηση ψυχολογικής βίας» (Ετήσια Έκθεση 2017, σελ. 223-224).

Σε συνέχεια της νέας πειθαρχικής έρευνας που διατάχθηκε από τον Αρχηγό του Λιμενικού Σώματος τον Σεπτέμβριο του 2017, ο Συνήγορος τον Μάιο του 2018 έλαβε το πόρισμα και τον σχετικό φάκελο της νέας διοικητικής έρευνας από τα αρμόδια όργανα του Λιμενικού Σώματος, προκειμένου να εξετάσει την πληρότητά της σύμφωνα με τον

54 Ετήσια Έκθεση 2017, σελ. 218.

Ν. 4443/2016. Ο Μηχανισμός κατ' αρχήν επεσήμανε ότι η διαταγή επανάληψης της πειθαρχικής διαδικασίας από τον Αρχηγό του Λιμενικού Σώματος κατόπιν επιστολής του Μηχανισμού βάσει του Ν. 4443/2016 αποτελεί θετικό βήμα αφ' εαυτού, δεδομένου ότι πάγια άποψη του Λιμενικού, όπως είχε εκφραστεί ήδη από τις 4.6.2007 σε απάντηση (α.π. 1146.2/03/2007) στην τότε επιστολή του Συνηγόρου του Πολίτη κατόπιν αναφοράς του κ. Zontul, ήταν ότι «πειθαρχική δίωξη για δεύτερη φορά για το ίδιο αδίκημα δεν επιτρέπεται». Ο Μηχανισμός αναφέρθηκε επίσης στη σημασία που έχει για το κράτος δικαίου γενικότερα να ερευνάται σωστά μια υπόθεση βασανιστηρίου από την ίδια την υπεύθυνη δημόσια υπηρεσία.

Στο από 13-4-2018 πόρισμα της νέας ΕΔΕ, αντιθέτως, υπήρξε εκ νέου έρευνα και αποδοχή των διαλαμβανομένων στην από 11-8-2017 επιστολή του Μηχανισμού ότι το πειθαρχικά ελεγκτέο αδίκημα είναι διάφορο του αρχικώς ερευνηθέντος. Κατόπιν επισκόπησης τόσο της επιστολής της Ανεξάρτητης Αρχής και της απόφασης του ΕΔΔΑ όσο και της ποινικής προδικασίας και των πρακτικών και αποφάσεων της ελληνικής δικαιοσύνης, ο διενεργών την ΕΔΕ προέβη σε εκ νέου έρευνα και συγκέντρωση αποδεικτικού υλικού, καθώς και σε κλήση μαρτύρων προς κατάθεση. Το βασικό, ωστόσο, συμπέρασμά του ήταν ότι, ενώ φαίνεται κατ' αρχήν δυνατή η κίνηση καταστατικής πειθαρχικής δίωξης για βαρύτερα πειθαρχικά παραπτώματα των εμπλεόμενων λιμενικών, ωστόσο αυτά έχουν υποπέσει σε παραγραφή. Το κρίσιμο στοιχείο για τον πειθαρχικό δικαστή του Λιμενικού Σώματος είναι ότι εφαρμόζεται ο γενικός κανόνας της πενταετούς παραγραφής πλέον δύο ετών αναστολής εν επιδικία (άρθρ. 38 παρ. 13 Ν. 4504/2017) πλην των περιπτώσεων που η παραγραφή του πειθαρχικού παραπτώματος ακολουθεί τον χρόνο παραγραφής του ποινικού αδικήματος.

Για τον Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, το βασικό πρόβλημα που ανακύπτει στην υπόθεση Zontul σχετικά με τον Ν. 4443/2016 ανάγεται στο ευρύτερο ζήτημα της οριοθέτησης της διεθνούς δικαιοδοσίας σε σχέση με το εσωτερικό μας δίκαιο: Με την ατομική προσφυγή ενώπιον του ΕΔΔΑ, το οποίο δεν αποτελεί οιοσδήποτε αναρτητικό δικαστήριο, δεν αναστέλλεται η παραγραφή. Πρέπει, συνεπώς, ελλείψει σχετικής νομικής πρόβλεψης, να εκτιμηθεί από τον νομοθέτη εάν θα δοθεί αυξημένη εξουσία στον δικαστή του ΕΔΔΑ ως προς τη δέσμευση των εσωτερικών πειθαρχικών οργάνων από τον νομικό χαρακτηρισμό που το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποδίδει στη μεταχείριση που υπάγεται στο άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ, για την πληρέστερη προστασία από συμπεριφορές που συνιστούν βασανιστήριο, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.

Ο Μηχανισμός σημείωσε ότι ο πρόσφατος Ν. 4443/2016 προβλέπει την αναστολή αλλά όχι την αναδρομική κατάργηση του θεσμού της παραγραφής. Ενδεχόμενη ρήτρα αναδρομικής κατάργησης της παραγραφής, που συνιστά θεσμό του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, θα ήγειρε άλλωστε ζητήματα συνταγματικότητας ως προς την εξάλειψη του αξιοποιήσιμου. Το συμπέρασμα, επομένως, της νέας ΕΔΕ ως προς την παραγραφή των πειθαρχικών αδικημάτων κρίθηκε αιτιολογημένο. Λόγω όμως της μακράς εκκρεμότητας συμμόρφωσης με την απόφαση αυτή του ΕΔΔΑ στις διαπιστωθείσες πλημμέλειες της πειθαρχικής διαδικασίας του 2001 και της επελθούσας παραγραφής, ο Μηχανισμός πρότεινε ως μέτρο συμμόρφωσης στο Λιμενικό Σώμα τη γραπτή έκφραση συγγνώμης από τον επικεφαλής της διοίκησης της αρμόδιας υπηρεσίας, προκειμένου να υπάρξει αφενός ηθική ικανοποίηση του θύματος και αφετέρου έμπρακτη δέσμευση της διοίκησης ότι δεν θα επαναληφθούν παρόμοιες πλημμέλειες της πειθαρχικής διαδικασίας στο μέλλον.

Περαιτέρω, ο Μηχανισμός ως προς τα λοιπά γενικά μέτρα συμμόρφωσης, τα οποία δεν εμπόδιζαν στην αρμοδιότητα του Μηχανισμού αλλά στη νομοθετική πρωτοβουλία

της κυβέρνησης, επεσήμανε ότι με βάση την υπόθεση Zontul θα μπορούσε να προταθεί η απαλειφή της λέξης «μεθοδευμένη» («μεθοδευμένη πρόκληση») από τον ορισμό του βασανιστηρίου στην παρ. 2 του άρθρ. 137Α του ΠΚ και επίσης να εξετασθεί το ενδεχόμενο να καταστούν κακουργήματα και οι σοβαρές προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, σωματικής ακεραιότητας κ.λπ. στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου, προκειμένου να μην επέρχεται σύντομη παραγραφή στις σοβαρές παραβιάσεις του άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ για τις οποίες επιλαμβάνεται το ΕΔΔΑ.

3.7. Συμμόρφωση με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Μακαρατζής (2001, 2004), Καραγιαννόπουλος (2007), Celniku (2007), Μπέκος – Κουτρόπουλος (2005), Πετροπούλου – Τσακίρη (2007) Ζελίλοφ (2007) και Galotskin (2010) – Εξέταση εκ νέου πειθαρχικής διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας

Ο Μηχανισμός εξέτασε τις ανωτέρω υποθέσεις που του εστάλησαν από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και οι οποίες παραμένουν επί μακρόν ανεκτέλεστες ως προς πλημμέλειες της πειθαρχικής διαδικασίας, για τις οποίες πλημμέλειες το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί ότι αποτελούν παραβάσεις του άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ για αποτελεσματική έρευνα καταγγελιών κακομεταχείρισης στα Σώματα Ασφαλείας. Δεδομένου ότι ο νόμος δεν διακρίνει ως προς τον χρόνο έκδοσης των διαβιβαζόμενων αποφάσεων, η αρμοδιότητα του Μηχανισμού γίνεται δεκτό ότι μπορεί να ενεργοποιηθεί με τη διαβίβαση και προγενέστερων αποφάσεων από την έναρξη ισχύος των άρθρ. 56-58 του Ν. 4443/2016 (όπως αυτή καθορίζεται στο άρθρ. 78 του ίδιου νόμου), ήτοι αποφάσεων που εκδόθηκαν πριν από τις 9.6.2017 και παραμένουν ανεκτέλεστες ως προς το πειθαρχικό σκέλος. Ο πρόσφατος νόμος 4443/2016, ωστόσο, δεν περιέχει ρήτρα αναδρομικότητας για υποθέσεις που έχουν **ήδη παραγραφεί** πριν περιέλθουν στον Μηχανισμό.

Ως προς τις ανωτέρω αποφάσεις του ΕΔΔΑ, που ανατρέχουν σε πολύ παλαιά περιστατικά κακομεταχείρισης, από τα οποία υπολογίζεται η έναρξη παραγραφής των αντίστοιχων ποινικών αδικημάτων, κρίσιμος εν προκειμένω είναι ο χαρακτηρισμός της αντίστοιχης αξιόποινης πράξης ως κακουργήματος ή, αντίθετα, ως πλημμελήματος, παραγραφόμενου κατ' αρχήν σε 15 ή 5 έτη αντίστοιχα, προκειμένου να μην είναι αλυσιτελής η απόφαση εκ νέου πειθαρχικής διερεύνησης. Από το σώμα των αποφάσεων αυτών του ΕΔΔΑ προκύπτει ότι οι περισσότερες πειθαρχικές υποθέσεις δεν είναι καν στο όριο της παραγραφής, αλλά το έχουν προ πολλού υπερβεί. **Συγκεκριμένα:**

- Η απόφαση **Μακαρατζής** αφορά περιστατικό σωματικής βλάβης και χρήσης όπλου που είχε λάβει χώρα στις 13.9.1995.
- Η απόφαση **Καραγιαννόπουλος** αφορά περιστατικό σωματικής βλάβης και χρήσης όπλου που είχε λάβει χώρα στις 26.1.1998.
- Η απόφαση **Celniku** αφορά περιστατικό θανάτου και χρήσης όπλου που είχε λάβει χώρα στις 21.11.2001.
- Η απόφαση **Μπέκος-Κουτρόπουλος** δέχτηκε ότι υπήρξε στις 8.5.1998 απάνθρωπη κι εξευτελιστική μεταχείριση δύο ανδρών Ρομά από αστυνομικά όργανα κατά την έννοια του άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ (παρ. 48, 51, 52) και επίσης παραβίαση του

άρθρ. 3 λόγω έλλειψης αποτελεσματικής διερεύνησης τόσο κατά το πειθαρχικό όσο και κατά το δικαστικό σκέλος (παρ. 53-55), ενώ το Δικαστήριο θεώρησε ότι δεν αποδείχθηκε πέραν πάσης αμφιβολίας πως η κακομεταχείριση είχε ρατσιστικά κίνητρα (παρ. 67). Επισημαίνεται ωστόσο ότι έχουν παρέλθει 19 έτη και 7 μήνες μέχρι τη διαβίβαση της σχετικής απόφασης του ΕΔΔΑ από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (ΝΣΚ) στην Ανεξάρτητη Αρχή.

- Η απόφαση **Πετροπούλου-Τσακίρη** απέρριψε την επί της ουσίας παραβίαση του άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ λόγω ανεπαρκών αποδεικτικών στοιχείων ως προς την επικίνδυνη σωματική βλάβη κατά εγκύου Ρομά (παρ. 42) που καταγγέλθηκε ότι έλαβε χώρα στις 28.1.2002, διαπίστωσε παραβίαση του άρθρ. 3 επί της διαδικασίας κατά τη διερεύνηση της υπόθεσης από την ελληνική δικαιοσύνη (παρ. 52) και κατά την πειθαρχική της διερεύνηση (παρ. 53) και δέχτηκε ότι υπήρξε διάκριση (παραβίαση άρθρ. 14 σε συνδυασμό με άρθρ. 3) από πλευράς διαδικασίας (παρ. 64-66). Ωστόσο, η καταγγεληθείσα κακομεταχείριση συνέβη στις 28.1.2002, έχουν παρέλθει συνεπώς 15 έτη και 10 μήνες μέχρι τη διαβίβαση της σχετικής απόφασης του ΕΔΔΑ στον Εθνικό Μηχανισμό.
- Η απόφαση **Ζελίλοφ** δέχτηκε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ λόγω της μεταχείρισης κρατουμένου από την Αστυνομία στις 23.12.2001 (παρ. 50-52) και λόγω του ότι οι Αρχές δεν διεξήγαγαν αποτελεσματική έρευνα, διοικητική και δικαστική (παρ. 60-61), ενώ απέρριψε τον ισχυρισμό για ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου διότι δεν αποδείχθηκε πέραν πάσης αμφιβολίας (παρ. 74-76). Ωστόσο, η καταγγεληθείσα κακομεταχείριση συνέβη στις 23-12-2001, έχουν παρέλθει συνεπώς 16 έτη μέχρι τη διαβίβαση της σχετικής απόφασης του ΕΔΔΑ από το ΝΣΚ στον Εθνικό Μηχανισμό.
- Η απόφαση **Galotskin** δέχτηκε ότι υπήρξε απάνθρωπη κι εξευτελιστική μεταχείριση από τα αστυνομικά όργανα στις 23.12.2001 κατά την έννοια του άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ (παρ. 40), παραβίαση του άρθρ. 3 και λόγω έλλειψης αποτελεσματικής διερεύνησης τόσο κατά το πειθαρχικό όσο και κατά το δικαστικό σκέλος (παρ. 50). Επίσης, παραβίαση του άρθρ. 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ ως προς τη διάρκεια της ποινικής και διοικητικής δίκης. Ωστόσο, η καταγγεληθείσα κακομεταχείριση συνέβη στις 23.12.2001, έχουν παρέλθει συνεπώς 16 έτη μέχρι τη διαβίβαση της σχετικής απόφασης του ΕΔΔΑ από το ΝΣΚ στον Μηχανισμό.

Η κακοποίηση και οι σωματικές βλάβες σε όλες τις ανωτέρω υποθέσεις *Μακαρατζής, Καραγιαννόπουλος, Μπέκος-Κουτρόπουλος, Πετροπούλου-Τσακίρη, Ζελίλοφ* και *Galotskin*, ακόμη και αν κατόπιν τυχόν νέας πειθαρχικής διερεύνησης κριθούν αποδεδειγμένες και καταλογιστές, έχουν υποπέσει σε παραγραφή. Το ίδιο ισχύει και για την υπόθεση *Celniku*, η οποία αφορά μεν περιστατικό θανάτου, πλην όμως, όπως το ίδιο το ΕΔΔΑ έχει ρητώς διαπιστώσει, δεν θα μπορούσε να αποδοθεί σε πρόθεση, οπότε κατά την εσωτερική ποινική νομοθεσία αποτελεί πλημμέλημα. Επομένως, ενδεχόμενη ανακίνηση πειθαρχικής διερεύνησης δεν θα μπορούσε να καταλήξει σε απόδοση πειθαρχικών ευθυνών ούτε προβλέπεται, στο οικείο νομικό πλαίσιο, πειθαρχική διαδικασία «*υπέρ του νόμου*» χωρίς πιθανότητα καταλογισμού ευθυνών. Βάσει των παραπάνω, ο Μηχανισμός επεσήμανε ότι δεν συντρέχει νόμιμος λόγος παραπομπής στην Ελληνική Αστυνομία προς πειθαρχική επανεξέταση των διαβιβασθεισών υποθέσεων ΕΔΔΑ λόγω επελευθέρωσης προ πολλού παραγραφής των σχετικών πειθαρχικών αδικημάτων, όμως ζήτησε, εάν υπάρξει διαφορετική άποψη του ΝΣΚ (λόγω συγκεκριμένων στοιχείων του πειθαρχικού φακέλου και της δικα-

στικής πορείας κάθε υπόθεσης) σχετικά με την παραγραφή, αυτή να του γνωστοποιηθεί.

Συνεπώς, ο Μηχανισμός έκρινε ότι για υποθέσεις όπως οι προαναφερθείσες μόνη διαφαινόμενη μέθοδος «συμμόρφωσης» της χώρας απομένει ο εμπλουτισμός του κανονιστικού πλαισίου ή των συναφών εγκυκλίων, προκειμένου στο μέλλον να αποφεύγονται πλημμέλειες των αστυνομικών επιχειρήσεων και των διαδικασιών πειθαρχικής ή ποινικής διερεύνησης όπως εκείνες που διαπίστωσε το ΕΔΔΑ. Επιπρόσθετα, λόγω της μακράς εκκρεμότητας συμμόρφωσης με τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ στις διαπιστωθείσες πλημμέλειες της πειθαρχικής διαδικασίας και της επελθούσας παραγραφής στις περισσότερες από αυτές, ζήτησε να ληφθούν υπόψη από την αρμόδια Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης οι σχετικές παρατηρήσεις του για γενικά νομοθετικά μέτρα βάσει αποφάσεων του ΕΔΔΑ. Ειδικότερα, θα μπορούσε να εκτιμηθεί η επανεξέταση επί το αυστηρότερο των απειλούμενων ποινών του άρθρ. 137Α του ΠΚ για το μέλλον, προκειμένου σοβαρές περιπτώσεις κακομεταχείρισης κρατουμένων, ήτοι σοβαρές προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, σωματικής ακεραιότητας κ.λπ. που τώρα υπάγονται στην παρ. 3 του άρθρ. 137Α του ΠΚ ενώ συνιστούν παραβιάσεις του άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ, να μη θεωρούνται απλώς πλημμεληματικές συμπεριφορές, ώστε παρόμοια παραπτώματα στο μέλλον να μην υπόκεινται σε σύντομη παραγραφή.

Ως προς τις παλαιές εκκρεμείς και ήδη παραγραφείσες υποθέσεις, ο Μηχανισμός επεξεργάζεται να προτείνει ως γενικό μέτρο συμμόρφωσης στην κυβέρνηση τη γραπτή έκφραση συγγνώμης από τον επικεφαλής της διοίκησης της αρμόδιας υπηρεσίας, προκειμένου να υπάρξει αφενός ηθική ικανοποίηση του θύματος και αφετέρου έμπρακτη δέσμευση της διοίκησης ότι δεν θα επαναληφθούν παρόμοιες πλημμέλειες της πειθαρχικής διαδικασίας στο μέλλον.

4. Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες

Η Διεθνής Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες καθώς και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο αυτής κυρώθηκαν με τον Ν. 4072/2012⁵⁵. Προβλέπουν τη θέσπιση εθνικού πλαισίου για την προώθηση, την προστασία και την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης. Κατά την εφαρμογή του νόμου που ενσωμάτωσε στην εθνική έννομη τάξη τις πρόνοιες της συμβάσεως και του πρωτοκόλλου του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, διαπιστώθηκε η έλλειψη ενός γενικού πλαισίου ρυθμίσεων που θα μεριμνούσε για την παρακολούθηση συμμόρφωσης προς αυτές από τη διοίκηση και θα συνέβαλλε στην προαγωγή τους.

Με τον Ν. 4488/2017 ο Συνήγορος του Πολίτη ορίστηκε ως το πλαίσιο για την προαγωγή εφαρμογής της Σύμβασης⁵⁶, ως ο ανεξάρτητος φορέας που διαθέτει τα εκέγγυα για την ανάθεση της αποστολής αυτής.

Εισαγωγή

Ο Ν. 4488/2017 εισήγαγε ένα σύνολο θεσμικών παρεμβάσεων στον τομέα της εργασίας και της κοινωνικής προστασίας, που μεταξύ άλλων είχαν στόχο και να διευκολύνουν τη

55 Άρθρ. 1 του Ν. 4074/2012 (Α' 88).

56 Κατ' εφαρμογή του περιεχομένου της παρ. 2 του άρθρ. 33 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών.

συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Από τον ορισμό που ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας υιοθετεί για την αναπηρία προκύπτει ότι, πέραν του στοιχείου της εγγενούς διαφορετικότητας που καθορίζεται στη βάση μιας ιατρικής διάγνωσης, ο ρόλος του περιβάλλοντος, ως επιβαρυντικού παράγοντα μέσω των εμποδίων του ή ως επιβλητικού παράγοντα λόγω των βοηθημάτων που παρέχει, διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στον βαθμό της δυσκολίας που η αναπηρία δημιουργεί.

Την ίδια επιρροή ασκούν και οι κοινωνικές αντιλήψεις, με επίδραση είτε ανασταλτική είτε προωθητική στην κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων αυτών. Στην Ελλάδα ζουν πάνω από ένα εκατομμύριο άτομα με αναπηρία. Η μη «ορατότητα» τους από το κοινωνικό σύνολο αποτελεί συνέπεια της κοινωνικής κατασκευής της αναπηρίας, συνέπεια της ελλιπούς προσβασιμότητάς τους στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, συνέπεια των εγκαθιδρυμένων στερεοτύπων και νοοτροπιών. Αποτελεί συνέπεια του τρόπου με τον οποίο το ίδιο το πρόσωπο με αναπηρία βλέπει τον εαυτό του ετεροπροσδιοριζόμενο μέσα από το πρίσμα της κοινωνίας στην οποία ανήκει και ζει.

Καθώς η Διεθνής Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες διαγιγνώσκει τον κίνδυνο περιθωριοποίησης και απομόνωσης των προσώπων αυτών, καλεί τα κράτη να τον αποσοβήσουν εφαρμόζοντας το κανονιστικό περιεχόμενο της προς τον σκοπό της ενεργότερης και ενταγμένης συμμετοχής του ατόμου στην κοινωνικοοικονομική ζωή. Σε αυτό το πλαίσιο, ο νόμος στόχευσε στην εξειδίκευση, αποσαφήνιση και υποβοήθηση της εφαρμογής των διατάξεων της Σύμβασης και στην αντιστροφή της παγιωμένης αντιμετώπισης των ατόμων με αναπηρίες ως ατόμων υψηλής ευαλωτότητας με διαρκώς συρρικνούμενο βαθμό συμμετοχής. Επιπλέον, οι ρυθμίσεις αποσκοπούσαν στην κατάρριψη αναχρονιστικών στερεοτύπων που αντιλαμβάνονται ως ολοκληρωμένο άνθρωπο μόνο τον (κυριολεκτικά και μεταφορικά) «όρθιο» άνθρωπο, που θέτουν κάθε μορφής αναπηρία εκτός του φάσματος της κανονικότητας, που καθιστούν άνευ ετέρου περιθωριακά τα ζητήματα του αναπηρικού κινήματος και που καταφάσκουν σοβαρούς αποκλεισμούς των ατόμων με αναπηρία σε όλο το φάσμα των δικαιωμάτων τους. Οι διατάξεις του νόμου θέλησαν να λειτουργήσουν ως εργαλείο στην αποδόμηση του θεσμικού ρατσισμού, υπό τη σκιά του οποίου δημιουργούνται και παγιώνονται σοβαρές διακρίσεις στις δομές της κοινωνίας, καθώς ο περιορισμός των δικαιωμάτων και των επιλογών συγκεκριμένων ευάλωτων ομάδων που παρεκκλίνουν με οποιονδήποτε τρόπο από τα κυρίαρχα κανονιστικά πρότυπα (εν προκειμένω αυτά της σωματικής, αισθητηριακής, ψυχικής αριμείλειας) τείνει να κατοχυρώνεται θεσμικά μέσα από πρακτικές, διαδικασίες και κανονιστικά μέτρα, τα οποία θεσμοποιούνται και γίνονται ανεκτά τόσο από τη διοίκηση όσο και από την κοινωνία. Στην κατεύθυνση της πραγμάτωσης ουσιαστικής ισονομίας, οι ρυθμίσεις του νόμου ενσωματώνουν νομοθετικές επιλογές προς το σκοπό της ανεμπόδιστης συμμετοχής των ατόμων με αναπηρίες σε όλες τις πτυχές της ζωής και της συνολικής θωράκισης των δικαιωμάτων τους.

Θεματοφύλακας των δικαιωμάτων στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, με ιδιαίτερη έμφαση στην παρακολούθηση και αντιμετώπιση της παραβίασης δικαιωμάτων και στην εφαρμογή της διαδικασίας διαμεσολάβησης για την προώθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως (μεταξύ άλλων) αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης στον ιδιωτικό, δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4443/2016, ο Συνήγορος του Πολίτη αποτελεί τη συνταγματικά κατοχυρωμένη Ανεξάρτητη Αρχή που αναλαμβάνει την προώθηση, προστασία και παρακολούθηση της Σύμβασης. Ως επιμέρους εκφάνσεις της αποστολής αυτής προβλέπονται ενδεικτικά

διαδικασίες έκφρασης γνώμης ως προς τη συμβατότητα της νομοθεσίας και των προωθούμενων πολιτικών με το περιεχόμενο της Σύμβασης, εκπόνησης μελετών και ερευνών σχετικά με τον βαθμό εφαρμογής του περιεχομένου της Σύμβασης, σύνταξης εκθέσεως σχετικά με τη συντελούμενη πρόοδο και πραγματοποίησης δράσεων ευαισθητοποίησης για την αύξηση της ενημέρωσης σε όλη την κοινωνία σχετικά με τα δικαιώματα και τις ικανότητες των ατόμων με αναπηρίες.

Στο πλαίσιο της εντολής αυτής, παρατίθενται στη συνέχεια πεδία χαρακτηριστικής και ενδεικτικής παρέμβασης της Αρχής.

4.1. Προσβασιμότητα στα νέα κτίρια⁵⁷

Ο καθολικός αστικός σχεδιασμός έχει ιδιαίτερη σημασία για την προώθηση της προσβασιμότητας, δεδομένου ότι λαμβάνει όλα τα αναγκαία χαρακτηριστικά της προσβάσιμης αλυσίδας (προσβάσιμα πεζοδρόμια και διαβάσεις, προσβάσιμες εγκαταστάσεις και υποδομές).

Με το άρθρ. 26 του Ν. 4067/2012 θεσπίστηκαν «Ειδικές ρυθμίσεις για την εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρία ή εμποδιζόμενων ατόμων», που παραπέμπουν στις Οδηγίες «**Σχεδιάζοντας για όλους**» του Γραφείου Μελετών για ΑμεΑ του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (www.minenv.gr/1/16/162/16203/g1620300.html), οι οποίες εφαρμόζονται ως προδιαγραφές τόσο από τις υπηρεσίες όσο και από τους μελετητές, τους επιβλέποντες και όσους ασχολούνται με τον σχεδιασμό κτιρίων με χρήση κοινού αλλά και υπαίθριων κοινόχρηστων χώρων. Επιπλέον, το άρθρ. 28 του Ν. 2831/2000 (ισχύων ΓΟΚ) προβλέπει ειδικές ρυθμίσεις για την εξυπηρέτηση ατόμων με ειδικές ανάγκες (παράρτημα 1), που υποστηρίζονται από τις οδηγίες Σχεδιασμού «**Σχεδιάζοντας για όλους**».

Ωστόσο οι οδηγίες αυτές είτε δεν έχουν τον χαρακτήρα κανονιστικής πράξης, με συνέπεια να μη λαμβάνονται υπόψη μερικώς ή στο σύνολό τους κατά τον σχεδιασμό των κτιρίων⁵⁸ και των κοινόχρηστων χώρων ή στις προδιαγραφές στις προκηρύξεις έργων, είτε έρχονται σε αντίθεση με ισχύουσες κανονιστικές πράξεις.⁵⁹

Μεγάλα προβλήματα παρατηρούνται στη σύνδεση του κτιρίου με τον κοινόχρηστο χώρο, όπου η συναρμογή με το πεζοδρόμιο και η πρόσβαση στους ισόγειους ή υπόγειους χώρους στάθμευσης οχημάτων αλλοιώνει σημαντικά την επιφάνεια του πεζοδρομίου δυσχεραίνοντας την απρόσκοπτη κίνηση.

Αν και σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 2 του Ν. 4067/2012 «*η δυνατότητα αυτόνομης και ασφαλούς προσπέλασης όλων των κτιρίων από άτομα με αναπηρία ή εμποδιζόμενα άτομα και η εξυπηρέτηση αυτών εξασφαλίζεται με προσβάσιμες οριζόντιες και κατακόρυφες οδούς που αρχίζουν από τη στάθμη του πεζοδρομίου*», εντούτοις ο έλεγχος αυτός δεν διενεργείται κατά την έκδοση της οικοδομικής άδειας. Σύμφωνα δε με την παρ. 4 του ίδιου άρθρου, υφιστάμενα κτίρια είναι υποχρεωτικό να είναι εξίσου προσβάσιμα με τα καινούργια. Εντούτοις, όσον αφορά τη συναρμογή με το πεζοδρόμιο, ενδέχεται να μην είναι δυνατή η επίτευξη ομαλής συναρμογής χωρίς μεγάλο κόστος ή χωρίς την αλλοίωση

57 ΝΟΚ Ν. 4067/2012.

58 Από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι εξετάζεται η τήρησή τους κατά την έκδοση οικοδομικής άδειας ή κατά την κατασκευή των έργων (π.χ. συναρμογή ράμπας του πεζοδρομίου με το οδόστρωμα ή διαμόρφωση νησίδας).

59 Για παράδειγμα, με διαφορετικό τρόπο καθορίζονται οι κλίσεις των ραμπών στον Κτιριοδομικό Κανονισμό και διαφορετικά στις Οδηγίες.

του κτιρίου –ιδίως όταν η διαμόρφωση του πεζοδρομίου έγινε μετά την οικοδόμησή του– και δεν υπάρχει πρόβλεψη για μερική αναδιαμόρφωση πεζοδρομίου νόμιμα. Αντίθετα, επειδή σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 3.4.1 του Κτιριοδομικού Κανονισμού «*Εξω από τη ρυμοτομική γραμμή απαγορεύεται να κατασκευάζονται βαθμίδες για την εξυπηρέτηση των κτιρίων*», οι υπηρεσίες των Δήμων αρνούνται να εγκρίνουν διαμορφώσεις κατ' εφαρμογή της παρ. 4 του άρθρου 26 του Ν. 4067/2012 σε συνδυασμό με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, κατόπιν αναφοράς διαμεσολάβησε προς τη διοίκηση για την αδυναμία πρόσβασης ΑμεΑ στους εσωτερικούς χώρους του υποκαταστήματος του πρώην ΙΚΑ–ΕΤΑΜ στη Νεάπολη Θεσσαλονίκης.⁶⁰ Στο πλαίσιο του διαμεσολαβητικού του ρόλου επεσήμανε, πέραν της υποχρέωσης της διοίκησης για διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον τόσο σε συνθήκες συνθήκες όσο και σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, τις ειδικές ρυθμίσεις του νέου Οικοδομικού Κανονισμού για την εξασφάλιση πρόσβασης στα υφιστάμενα κτίρια όπου στεγάζονται υπηρεσίες του δημοσίου, νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, κοινωφελείς οργανισμοί, ΟΤΑ, καθώς και τις απαραίτητες διαμορφώσεις που πρέπει να γίνουν, προκειμένου οι λειτουργικοί χώροι τους να είναι προσπελάσιμοι από άτομα με αναπηρία ή εμποδιζόμενα άτομα και με χρονικό ορίζοντα έως και το 2020.

Η διοίκηση του ασφαλιστικού οργανισμού ανταποκρινόμενη ενημέρωσε την Αρχή ότι τα προβλήματα προσβασιμότητας των ΑμεΑ στο κτίριο του υποκαταστήματος μπορούν να επιλυθούν μόνο με τη μεταστέγαση της υπηρεσίας σε άλλο κτίριο, διότι επί του παρόντος λειτουργεί σε κτίριο ανεπαρκούς έκτασης που έχει κριθεί από το 2001 ως ακατάλληλο λόγω στατικότητας, πολεοδομικών αυθαιρεσιών, έλλειψης εγκεκριμένου σχεδίου πυρόσβεσης, ανεπάρκειας ηλεκτρικού δικτύου κτλ. Για τους ανωτέρω λόγους η διοίκηση του Οργανισμού έχει διενεργήσει αλληπάλληλους διαγωνισμούς χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα μέχρι και την ημερομηνία αποστολής της τελικής απαντητικής επιστολής προς την Αρχή (1.10.2018). Ο Συνήγορος του Πολίτη εξακολουθεί να παρακολουθεί την υπόθεση ως προς τη μετεγκατάσταση του υποκαταστήματος σε νέο κτίριο που θα διαθέτει προδιαγραφές διαμόρφωσης προσβασιμότητας ΑμεΑ και, ως εκ τούτου, θα διασφαλίζεται το δικαίωμα της ίσης πρόσβασης και της ελεύθερης κίνησης.

4.2. Αυθαίρετη δόμηση⁶¹

Ο Συνήγορος του Πολίτη στο πλαίσιο εξέτασης αναφορών με αντικείμενο τη διεκπεραίωση υποθέσεων πολιτών με ειδικές ανάγκες που υπήχθησαν στις προγενέστερες του Ν. 4178/2013 διατάξεις περί τακτοποίησης αυθαιρέτων, διαπίστωσε αδυναμία εφαρμογής της διαδικασίας διόρθωσης ή επιστροφής καταβληθέντων προστίμων λόγω καθυστέρησης έκδοσης της προβλεπόμενης υπουργικής απόφασης εκ της παρ. 9 του άρθρ. 30 του ανωτέρω Νόμου.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο,⁶² πλέον των λοιπών αναφορών σε άλλες ευπαθείς ομάδες, υπήρξε η πρόβλεψη ότι: «*Τυφλοί με ποσοστό αναπηρίας από 80% και άνω και πρόσωπα που παρουσιάζουν βαριές κινητικές αναπηρίες με ποσοστό*

60 ΦΥ 245089.

61 Ν. 4178/2013.

62 Παρ. 29 του άρθρ. 24 του Ν. 4014/2011, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρ. 70 του Ν. 4042/2012.

αναπηρίας από 80% και άνω, καθώς και πρόσωπα που επιβαρύνονται φορολογικά από πρόσωπα με τις παραπάνω ιδιότητες για την υπαγωγή στο άρθρο 24 του ν. 4014/2011 καταβάλουν ποσοστό 15% του ενιαίου ειδικού προστίμου, όπως υπολογίζεται σύμφωνα με το Παράρτημα του ν. 4014/2011...»⁶³.

Περαιτέρω, με τον Ν. 4178/2013 και:

α) δυνάμει και της υπ' αριθ. 2254/30-08-2013 Υπουργικής Αποφάσεως του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, καθορίστηκε η διαδικασία ηλεκτρονικής υποβολής των απαραίτητων δικαιολογητικών για την υπαγωγή στις διατάξεις του εν λόγω νόμου και των δηλώσεων του Ν. 4014/2011.

β) ειδικότερα, δυνάμει του άρθρου 17 αυτού, προβλέφθηκαν μειώσεις προστίμων, πλέον των λοιπών ευπαθών ομάδων και πολιτών, και για: «1. Άτομα με ποσοστό αναπηρίας 80% και άνω, καθώς και πρόσωπα που επιβαρύνονται φορολογικά από πρόσωπα με τις παραπάνω ιδιότητες, για την υπαγωγή στο άρθρο 8 του παρόντος καταβάλουν ποσοστό 15% του ενιαίου ειδικού προστίμου... 2. Άτομα με αναπηρία (Αμεα), με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω, καθώς και πρόσωπα που επιβαρύνονται φορολογικά από πρόσωπα με τις παραπάνω ιδιότητες, με ατομικό εισόδημα δεκαοκτώ χιλιάδες (18.000) ευρώ ή οικογενειακό εισόδημα έως είκοσι τέσσερις χιλιάδες (24.000) ευρώ, για την υπαγωγή στο άρθρο 8 του παρόντος της κυρίας κατοικίας τους καταβάλουν 20% του ενιαίου ειδικού προστίμου...».

Στον Συνήγορο του Πολίτη προσέφυγε πολίτης με αναπηρία και κάτοχος άδειας⁶⁴ εκμετάλλευσης περιπτέρου στη θέση σχολάζοντος περιπτέρου στον Δήμο Βόλου το 2012, υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις της τότε ισχύουσας νομοθεσίας. Στη συνέχεια, κλήθηκε από τον Δήμο Βόλου να καταβάλει πρόστιμα ανέγερσης και διατήρησης αυθαιρέτου, αφού το μίσθιο περίπτερο είχε χαρακτηριστεί αυθαίρετο σύμφωνα με προγενέστερη (2009) Έκθεση Αυτοψίας του Τμήματος Πολεοδομίας Δήμου Βόλου, επειδή είχε εμβαδόν μεγαλύτερο του νομίμου κατά 0,30 τ.μ.⁶⁵

Παρ' ότι δε ο αναφερόμενος άσκησε αμέσως ένσταση στη Διεύθυνση Πολεοδομίας Δήμου Βόλου, η υπόθεσή του δεν επανεξετάσθηκε και καμία απάντηση δεν έλαβε στις ενστάσεις του. Αντίθετα, ο Δήμος Βόλου εξέδωσε και νέα πρόστιμα διατήρησης αυθαιρέτου, τα οποία απέστειλε για είσπραξη στη ΔΟΥ Νέας Ιωνίας και μέρος αυτών κατεβλήθησαν από τον πολίτη. Παρά δε τις μάταιες επισημάνσεις του ενδιαφερομένου ότι διέθετε άδεια εκμετάλλευσης περιπτέρου που του είχε παραχωρήσει ο ίδιος Δήμος, αναγκάστηκε, στην προσπάθειά του να απαλλαγεί από τα πολεοδομικά πρόστιμα, να ζητήσει την ανάκληση της άδειας περιπτέρου από τον Δήμο Βόλου με κατάθεση σχετικής αίτησης το 2017. Στο μεταξύ, ο Δήμος Βόλου από το 2015 είχε αφαιρέσει τη χρήση του περιπτέρου από τον αναφερόμενο και, στη συνέχεια, το απέσυρε από τις οδούς Γρ. Λαμπράκη-Λαχανά, επειδή θα κατασκεύαζε κυκλικό κόμβο στο σημείο αυτό.

Η σιωπηρή απόρριψη όλων των ενστάσεων οδήγησε τον πολίτη να καταβάλει τελικώς το πρόστιμο στην αρμόδια ΔΥΟ, ενώ και πάλι εκλήθη να καταβάλει και περαιτέρω χρηματικά ποσά που αφορούσαν πρόστιμα ανέγερσης και διατήρησης, πλέον προσαυξήσεων. Ο πολίτης ζήτησε τη διαμεσολάβηση της Αρχής για την προστασία των δικαιωμάτων του.

Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε στις εμπλεκόμενες υπηρεσίες επισημαιο-

63 Η σχετική διάταξη κρίθηκε αντισυνταγματική από την Ολομέλεια του ΣτΕ (σχετικές οι υπ. αριθ. ΣτΕ 3341/2013 και 1118/2014).

64 Με την υπ' αριθ. πρωτ. 19930/ΑΚ685/5-3-2012 απόφαση του Αντιδημάρχου Εμπορίου, Αγροτικής Ανάπτυξης και Δ.Ε. Βόλου και Αγχιάλου.

65 ΦΥ 248964.

ντάς τους ότι βάση της ισχύουσας νομοθεσίας⁶⁶ η χορηγηθείσα άδεια εκμετάλλευσης περιπέτρου περιλαμβάνει και το δικαίωμα κατοχής του κοινόχρηστου/δημοτικού χώρου εγκαταστάσεως του περιπέτρου, επομένως κατόπιν τούτων τίθεται ευκρινώς ζήτημα νομιμότητας των αποφάσεων επιβολής των πολεοδομικών προστίμων. Ακολούθως, η επιβολή των προστίμων με παράθεση αιτιολογίας ερειδόμενη στις διατάξεις του Ν. 3212/2003 δεν είναι σύννομη, διότι, όπως συνάγεται από τα ανωτέρω, η τοποθέτηση περιπέτρου σε κοινόχρηστο χώρο επιτρέπεται υπό την προϋπόθεση έκδοσης σχετικής διοικητικής άδειας και δεν ελέγχεται βάσει των διατάξεων για την αυθαίρετη δόμηση. Επιπλέον, από την εξέταση της υπόθεσης προέκυψε το γεγονός ότι ο Δήμος Βόλου κατά τον χρόνο χορήγησης της άδειας περιπέτρου στον πολίτη γνώριζε ότι το περίπετρο είχε μεγαλύτερο του προβλεπομένου εμβαδόν, αφού είχε ήδη προηγηθεί η σύνταξη έκθεσης αυτοψίας, και το απέκρυψε, με αποτέλεσμα ο ενδιαφερόμενος να επωμιστεί οικονομικές επιβαρύνσεις χωρίς δική του υπαιτιότητα, διότι, εάν γνώριζε το ελάττωμα του μισθίου, θα είχε τη δυνατότητα να μην προχωρήσει στη μίσθωσή του. Όπως ήταν φυσικό, ο Συνήγορος ζήτησε από τις υπηρεσίες του Δήμου Βόλου να επανεξετάσουν το συντομότερο δυνατό τη νομιμότητα των καταλογιστικών πράξεων σε βάρος του αναφερόμενου, υπό το πρίσμα των ανωτέρω νομοθετικών διατάξεων.

4.3. Δελτίο Στάθμευσης για ΑμεΑ⁶⁷

Τα ζητήματα που σχετίζονται με την αναπηρία αντιμετωπίζονται πλέον, συνέπεια της πανευρωπαϊκής κινητοποίησης, μέσα από ένα νέο πρίσμα και από μια διαφορετική οπτική άμεσα συνδεδεμένη με την άσκηση των βασικών θεμελιωδών ανθρωπίνων και κοινωνικών δικαιωμάτων και με στόχο όχι μόνο τη θεσμική ανασυγκρότηση αλλά και την κοινωνική μεταρρύθμιση.

Το κοινωνικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας οφείλει να εστιάζει στην ανίχνευση των προβλημάτων και στη μετατόπιση του κέντρου βάρους του διαλόγου από τη φιλανθρωπία και τη στοιχειώδη περίθαλψη στην ανάγκη για καθιέρωση πρακτικών που θα συμβάλλουν στην επίτευξη ουσιαστικής ισότητας.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ο Συνήγορος του Πολίτη ανέδειξε τα προβλήματα που ανακύπτουν αναφορικά με την ερμηνεία και την εφαρμογή των διατάξεων του κανονιστικού πλαισίου (340/2004 Κανονιστική Πράξη του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Αθηναίων), σύμφωνα με τις οποίες τα άτομα με μειωμένη κινητικότητα, εφόσον υποβάλλουν αίτηση για την παραχώρηση αποκλειστικής θέσης στάθμευσης πλησίον της οικίας τους, υποχρεούνται να προσκομίσουν, μεταξύ άλλων, ισχύον δελτίο στάθμευσης ως απαραίτητη προϋπόθεση για την πιστοποίησή τους ως δικαιούχοι. Ωστόσο, ενώ η δημοτική αρχή θέτει ως απαιτούμενο όρο για την αποδοχή της αίτησης τον εφοδιασμό του ενδιαφερόμενου με το δελτίο στάθμευσης, δεν παραχωρεί την αποκλειστική θέση στάθμευσης σε όλους τους κατόχους του δελτίου παρά μόνο σε όσους έχουν κινητική

66 Διατάξεις των άρθρ. 13 έως 22 του ΝΔ 1044/1971, όπως τροποποιήθηκαν με τον Ν. 1043/1980 και το άρθρ. 10 του Ν. 1416/1984, σε συνδυασμό με την υπ' αριθ. 5671/1487/9.8.1984 κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Άμυνας, Εθνικής Οικονομίας, Οικονομικών και Δικαιοσύνης, η οποία κυρώθηκε με το άρθρ. 38 του Ν. 1563/1985 και τροποποιήθηκε με το άρθρ. 25 του Ν. 1848/1989. Επίσης το άρθρ. 3 του Ν. 1080/1980, όπως έχει τροποποιηθεί με το άρθρ. 6 του Ν.1900/90 και το άρθρ. 26 παρ. 5 του Ν.1828/1989.

67 ΠΔ 241/2005.

αναπηρία. Η διαφοροποιημένη μεταχείριση –αποκλεισμός σημαντικής μερίδας κατόχων του δελτίου από μια καίρια διευκόλυνση- συνεπάγεται την παρακώλυση ή και αδυναμία αξιοποίησης των παρεχόμενων με το δελτίο διευκολύνσεων προσβασιμότητας.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ενόψει των διεργασιών αναθεώρησης του σχετικού κανονιστικού πλαισίου⁶⁸ και την αναγκαιότητα εναρμόνισής του με τις συνταγματικές και νομοθετικές επιταγές για την προαγωγή της ασφαλούς, ανεμπόδιστης και αυτόνομης κίνησης ΑμεΑ, πρότεινε τη συμπερίληψη όλων ανεξαιρέτως των κατόχων δελτίου στάθμευσης στον κύκλο των δικαιούχων αποκλειστικής θέσης στάθμευσης. Ο Δήμος Αθηναίων ανταποκρίθηκε θετικά συντάσσοντας εισήγηση προς την αρμόδια Επιτροπή Ποιότητας Ζωής για την τροποποίηση του κανονιστικού πλαισίου που διέπει την παραχώρηση, επί δημοτικών οδών, θέσεων στάθμευσης οχημάτων ΑμεΑ⁶⁹ με δυνατότητα χορήγησης στο σύνολο των ΑμεΑ που κατέχουν δελτίο.⁷⁰

4.4. Κυκλοφοριακές ρυθμίσεις – Προσβασιμότητα σε κοινόχρηστους χώρους

Η κατοχύρωση της φυσικής ελευθερίας του ατόμου, που συνεπάγεται και την πανταχόθεν απρόσκοπτη πρόσβασή του, αποτελεί αδιαμφισβήτητη την αφετηρία στη μάχη για τη τελική «επικράτηση» ηθικών αξιών όπως εκείνη της ίσης μεταχείρισης και της ισότητας, διασφαλίζοντας την αυτονομία του και καταπολεμώντας παράλληλα τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Ενδεικτική περίπτωση όπου η Αρχή παρενέβη με σκοπό την περιφρούρηση του δικαιώματος πρόσβασης όλων των πολιτών στην πολιτιστική, οικονομική και κοινωνική ζωή αποτελεί η παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη για τη διασφάλιση της ασφαλούς πρόσβασης των ΑμεΑ στον οικισμό των Φηρών και για την καταβολή αποζημίωσης εκ μέρους του Δήμου Θήρας σε πολίτη ΑμεΑ για ζημία που υπέστη λόγω ατυχήματος.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης αναφοράς ατόμου με αναπηρία, έπειτα από απόρριψη της αίτησής του από τον Δήμο Θήρας για την καταβολή αποζημίωσης λόγω βλάβης στο αναπηρικό του αμαξίδιο κατά την κίνησή του σε ανεπαρκώς συντηρημένο λιθόστρωτο πεζόδρομο στα Φηρά Σαντορίνης. Ο Δήμος αρνήθηκε⁷¹ κάθε υπαιτιότητα επικαλούμενος προσωπική ευθύνη του πολίτη, που επέλεξε να μετακινηθεί σε ακατάλληλο για αμαξίδια λιθόστρωτο παραδοσιακό πεζόδρομο.⁷²

Ο Συνήγορος του Πολίτη τόνισε το ισχύον νομικό πλαίσιο⁷³ για την αστική ευθύνη και για την υποχρέωση των δήμων να λαμβάνουν υπόψη τη δυνατότητα πρόσβασης των εμποδιζόμενων ατόμων σε κοινόχρηστους χώρους. Ακόμη, επικαλέστηκε την πολεοδομική νομοθεσία για τη διασφάλιση πρόσβασης των ΑμεΑ στους κοινόχρηστους χώρους και τις διατάξεις της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία του ΟΗΕ που κατοχυρώνουν την προσβασιμότητα ως δικαίωμα και ζήτησε την επανεξέταση του αιτήματος αποζημίωσης του αναφερόμενου.

68 Αρ. 340/2004 Κανονιστική Πράξη του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Αθηναίων,

69 Απόφαση υπ. αριθ. 359/18 του Δημοτικού Συμβουλίου του Δ. Αθηναίων (ΑΔΑ: Ω0ΣΥΩ6Μ-4ΥΝ).

70 ΦΥ 226907/2017.

71 Απορριπτική απόφαση με αριθ. 237/17 της Οικ. Επιτροπής (υπ' αριθ. 22/31-10-17 πρακτικό συνεδρίασης).

72 ΦΥ 236990.

73 ΥΑ 52907/09 (ΦΕΚ 2621 Β/31-12-2009), άρθρ. 26 του Νέου Οικοδομικού Κανονισμού (ΝΟΚ), Ν. 3852/2010, Ν. 4074/2012.

Ο Δήμος Θήρας, μολονότι επανεξέτασε το αίτημα, ενέμεινε στο σκεπτικό της αρχικής απορριπτικής απόφασης, ενώ επικαλέστηκε την αυστηρή απαγόρευση οποιωνδήποτε επεμβάσεων που επηρεάζουν τον παραδοσιακό χαρακτήρα του οικισμού, τον οποίο θεώρησε ασύμβατο με τη διασφάλιση της προσβασιμότητας για όλους. Ακόμη προέβαλε το επιχείρημα περί απουσίας αποδεικτικών στοιχείων ως προς τα αίτια της βλάβης (ελλιπής συντήρηση της λιθόστρωτης επιφάνειας) αμφισβητώντας τον τόπο και τον πραγματικό χρόνο πρόκλησης της ζημίας, κάνοντας λόγο για κακή χρήση του αμαξιδίου από τον αναφερόμενο.

Ο Συνήγορος του Πολίτη σε επιτόπια αυτοψία του διαπίστωσε κακοτεχνίες, παραλείψεις και σοβαρούς κινδύνους όχι μόνο για τα εμποδιζόμενα άτομα, αλλά και για τον μέσο χρήστη, ενώ στη σύσκεψη που ακολούθησε με τη δημοτική αρχή και τις συναρμόδιες υπηρεσίες επεσήμανε, αφενός, ότι το αιτιολογικό των δύο απορριπτικών αποφάσεων επί του αιτήματος αποζημίωσης του πολίτη διαφέρει από το σκεπτικό που αναφέρθηκε κατά τη συνάντηση και, αφετέρου, ότι ο παραδοσιακός χαρακτήρας του οικισμού δεν μπορεί να θεωρείται ασύμβατος με την προσβασιμότητα για όλους, διότι αποτελεί υποχρέωση του Δήμου, απορρέουσα από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο. Ακόμη, χαρακτήρισε επιτακτική την ανάγκη λήψης μέτρων βελτίωσης της πρόσβασης για εμποδιζόμενα άτομα εντός του οικισμού των Φηρών, καθώς οι μέχρι τώρα ενέργειες είναι αποσπασματικές και μεμονωμένες, ενώ στα περισσότερα σημεία δεν παρέχεται καμία δυνατότητα προσέγγισης σε χρήστες αναπηρικού αμαξιδίου.

Μετά την επιτόπια παρέμβαση της Αρχής, ο Δήμος Θήρας, μολονότι ενέμεινε στον οριστικό χαρακτήρα της τελευταίας απορριπτικής απόφασης σχετικά με την καταβολή αποζημίωσης, ελλείπει αποδεικτικών στοιχείων, αναγνώρισε την ανεπάρκεια μέτρων προσβασιμότητας τουλάχιστον σε κεντρικούς άξονες του οικισμού. Η Δημοτική Αρχή δεσμεύτηκε, ωστόσο, να λάβει μέτρα για τη διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης των ατόμων με αναπηρίες ως προς την πρόσβαση σε κοινόχρηστους χώρους. Ο Συνήγορος του Πολίτη ενημέρωσε τον Δήμο Θήρας ότι θα παρακολουθεί την υλοποίηση των αναγκαίων μέτρων για τη διασφάλιση προσβασιμότητας για όλους.

4.5. Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση μαθητών Επαγγελματικών Λυκείων που πάσχουν από σοβαρές παθήσεις

Δύο μαθήτριες που φοιτούσαν στην τρίτη τάξη Επαγγελματικού Λυκείου της Περιφέρειας Αττικής απευθύνθηκαν⁷⁴ στον Συνήγορο του Πολίτη για το ζήτημα της κατοχύρωσης της δυνατότητάς τους να σπουδάσουν στον τόπο διαμονής τους, με δεδομένο ότι έπασχαν από σοβαρές παθήσεις. Ειδικότερα, οι δύο μαθήτριες είχαν λάβει το απαιτούμενο πιστοποιητικό με βάση το οποίο υπάγονταν στις προβλέψεις του νόμου⁷⁵ για εισαγωγή πασχόντων μαθητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση χωρίς εξετάσεις, καθ' υπέρβαση του αριθμού εισακτέων σε ποσοστό 5%. Σύμφωνα δε με το ισχύον νομικό πλαίσιο⁷⁶ και τις οδηγίες που αναγράφονταν στο έντυπο του μηχανογραφικού δελτίου έως και το προηγούμενο ακαδημαϊκό έτος 2017-18, οι κάτοχοι απολυτηρίου ΕΠΑΛ είχαν δικαίωμα πρόσβασης χωρίς εξετάσεις αποκλειστικά σε Τμήματα των ΤΕΙ, της ΑΣΠΑΙΤΕ και των Ανωτέρων

74 ΦΥ 243562/2018.

75 Άρθρ. 35 Ν. 3794/2009 (όπως τροποποιηθέν ισχύει).

76 Ν. 4186/2013, όπως τροποποιήθηκε με τους Ν. 4386/2016 και 4473/2017.

Σχολών Τουριστικής Εκπαίδευσης. Η παύση λειτουργίας, ωστόσο, κατά το τρέχον έτος των δύο μοναδικών τεχνολογικών ιδρυμάτων της Περιφέρειας Αττικής, δηλαδή του ΤΕΙ Αθηνών και του ΤΕΙ Πειραιά, λόγω απορρόφησής τους από το νεοϊδρυθέν Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής,⁷⁷ προκάλεσε τον de facto περιορισμό των δυνατοτήτων φοίτησης των αποφοίτων Επαγγελματικών Λυκείων στον τόπο διαμονής τους. Συνεπώς, οι μαθητές με σοβαρές παθήσεις που διέμεναν στην Αττική και επιθυμούσαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ήταν υποχρεωμένοι να το πράξουν σε ιδρύματα του Τεχνολογικού Τομέα με έδρα άλλες περιφέρειες ανά την επικράτεια, καθώς δεν υπήρχαν πλέον ιδρύματα του Τεχνολογικού Τομέα στην Περιφέρεια Αττικής, αλλά ούτε και διέθεταν την επιλογή φοίτησης σε ιδρύματα του Πανεπιστημιακού Τομέα. Κατόπιν τούτων, και αφού επισκεφθηκαν την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων χωρίς να λάβουν συγκεκριμένη απάντηση για τη ρύθμιση του ανωτέρω ζητήματος, οι δύο μαθήτριες απευθύνθηκαν στον Συνήγορο, καθώς ήδη η σχολική χρονιά πλησίαζε στο τέλος δίχως να έχουν την απαιτούμενη ενημέρωση, γεγονός που επέτεινε την ανησυχία τους.

Με έγγραφο⁷⁸ που απηύθυνε προς τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων ο Συνήγορος του Πολίτη τόνισε ότι οι μαθητές που υπάγονται στην ευάλωτη κατηγορία των πασχόντων από σοβαρές παθήσεις πλήττονται από τις ανωτέρω μεταβολές σε σημαντικό βαθμό, αφού για τους περισσότερους εξ αυτών η μετακίνηση σε άλλη πόλη για την πραγματοποίηση σπουδών δεν συνιστά επιλογή. Πέρα από το στοιχείο της οικονομικής επιβάρυνσης, η κατάσταση της υγείας των εν λόγω μαθητών δεν επιτρέπει την απομάκρυνσή τους από τον τόπο όπου λαμβάνουν συστηματική ιατρική φροντίδα αλλά και στήριξη από το οικογενειακό περιβάλλον. Σε περιπτώσεις δε ατόμων με αναπηρίες είναι εύκολα αντιληπτό ότι έχουν διασφαλισθεί με έξοδα των ίδιων των οικογενειών οι απαραίτητες προσαρμογές και τα εξατομικευμένα εκείνα μέσα που αίρουν εμπόδια προσβασιμότητας και επιτρέπουν την ισότιμη συμμετοχή στις εκφάνσεις της καθημερινής ζωής. Σε κάθε περίπτωση, όπως τονίστηκε στο σχετικό έγγραφο, το γεγονός της αιφνιδιαστικής ανατροπής των δεδομένων μεσούσης της σχολικής χρονιάς, όταν δεν είναι πλέον εφικτή η επιλογή συμμετοχής σε πανελλαδικές εξετάσεις προκειμένου να κατοχυρωθεί η δυνατότητα εισαγωγής και σε τμήματα του Πανεπιστημιακού Τομέα, παραβιάζει την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικουμένου. Υπό αυτές τις συνθήκες και με δεδομένο ότι η συγκεκριμένη κατηγορία μαθητών καταλείπεται χωρίς εναλλακτική επιλογή, αναιρείται τελικά ο ίδιος ο σκοπός του νομοθέτη κατά την τριακονταπενταετή ήδη ένταξη των ατόμων με παθήσεις σε ειδική κατηγορία εισακτέων, η ουσιαστική, δηλαδή, και ισότιμη απόλαυση του δικαιώματος στην εκπαίδευση, σύμφωνα και με τα οριζόμενα στο άρθρο 16 του Συντάγματος.

Τέλος, υπενθυμίστηκε ότι ο Συνήγορος του Πολίτη έχει οριστεί⁷⁹ ως η συνταγματικά κατοχυρωμένη Ανεξάρτητη Αρχή που αποτελεί το Πλαίσιο για την Προαγωγή της εφαρμογής της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες,⁸⁰ στην οποία εξάλλου ρητά προβλέπεται η υποχρέωση των κρατών να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με μακροχρόνια σωματικά, ψυχικά, διανοητικά ή αισθητήρια εμπόδια είναι σε θέση να έχουν πρόσβαση στη γενική τριτοβάθμια εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση, την εκπαίδευση ενηλίκων και τη διά βίου μάθηση χωρίς διακρίσεις και σε ίση

77 Ν. 4521/2018.

78 60/23.05.2018.

79 Ν. 4488/2017.

80 Ν. 4074/2012.

βάση με τους άλλους (άρθρ. 24). Κατ' εφαρμογή αυτής της αποστολής, η Αρχή έκρινε ότι εγείρονται ζητήματα συμβατότητας της ισχύουσας νομοθεσίας με τις διατάξεις της Σύμβασης, από τη στιγμή που οι πάσχοντες μαθητές των ΕΠΑΛ αποκόπονται ουσιαστικά από τη δυνατότητα πρόσβασης σε ανώτατες σπουδές, στο μέτρο που αδυνατούν να μετακινήθούν για τις σπουδές τους είτε μακριά από το οικογενειακό υποστηρικτικό τους πλαίσιο είτε από τον τόπο όπου λαμβάνουν την ενδεδειγμένη ιατρική φροντίδα. Με δεδομένο ότι το συγκεκριμένο ζήτημα αφορά δύο πολύ κρίσιμους τομείς, την παιδεία και την υγεία, ζητήθηκε από τον Γενικό Γραμματέα του ΥΠΠΕΘ να λάβει τα απαιτούμενα μέτρα, ώστε εγκαίρως να προβλεφθεί η δυνατότητα πρόσβασης των μαθητών ΕΠΑΛ της Περιφέρειας Αττικής που πάσχουν από τις εκ του νόμου προβλεπόμενες σοβαρές παθήσεις στο νεοϊδρυθέν Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής ή να προωθηθεί όποιο άλλο μέτρο θεωρηθεί πρόσφορο.

Ο Γενικός Γραμματέας του ΥΠΠΕΘ ανταποκρίθηκε θετικά στην πρωτοβουλία του Συνηγόρου για την πραγμάτωση της ισότιμης πρόσβασης στην εκπαίδευση και εννήμερσε⁸¹ για τις πρόνοιες των πρόσφατων Ν. 4521/2018 και 4547/2018, με τις διατάξεις των οποίων αφενός προβλέφθηκε η δυνατότητα των αποφοίτων των ΕΠΑΛ να διεκδικήσουν θέσεις και σε τμήματα σχολών πανεπιστημίων σε ποσοστό 5% επί του συνολικού αριθμού εισακτέων, ποσοστό το οποίο κατ' εξαίρεση για το ακαδημαϊκό έτος 2018-2019 προσαυξήθηκε κατά επιπλέον 5% για τα τμήματα του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, αφετέρου διευρύνθηκε σημαντικά ο κατάλογος των σοβαρών παθήσεων, με την προσθήκη κατηγοριών ασθενειών που στο παρελθόν αποκλείονταν από τις ευεργετικές ρυθμίσεις του νόμου.

4.6. Φορολογική αντιμετώπιση προνοιακών επιδομάτων⁸²

Ο Συνήγορος του Πολίτη, έπειτα από διερεύνηση μεγάλου αριθμού αναφορών πολιτών σχετικών με τη φορολογική αντιμετώπιση των προνοιακών επιδομάτων τα οποία καταβάλλονται στο πλαίσιο των προγραμμάτων οικονομικής ενίσχυσης ατόμων με αναπηρία, έθεσε υπόψη των συναρμόδιων Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας τα ακόλουθα ζητήματα:

4.6.1. Προσμέτρηση των προνοιακών επιδομάτων στο φορολογητέο εισόδημα

Τα περιοδικώς καταβαλλόμενα σε άτομα με αναπηρία προνοιακά επιδόματα δεν φορολογούνται μεν, θεωρούνται όμως από την ΑΑΔΕ⁸³ συναφή με το εξωιδρυματικό επίδομα ποσά,⁸⁴ επειδή συγκεντρώνουν τα εννοιολογικά χαρακτηριστικά του εισοδήματος (περιοδικότητα, ύπαρξη μόνιμης πηγής εισοδήματος και τακτική εκμετάλλευση της πηγής αυτής). Συνεπώς, προσμετρώνται στο εισόδημα, γεγονός το οποίο μπορεί όμως να

81 203/18.6.2018.

82 Ενδεικτικά ΦΥ 216774/2016, 235067/2017, 230374/2017.

83 ΔΕΑΦ Α 1099109 ΕΞ 2017 έγγραφο της ΑΑΔΕ.

84 Ν. 4172/2013 περ.δ' της παρ. 2 του άρθρ. 14.

οδηγήσει σε απώλεια φορολογικών απαλλαγών για τους δικαιούχους, με χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτά της απαλλαγής από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης και της απώλειας της έκπτωσης 100% στον ΕΝΦΙΑ.

Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η θέση της Διοίκησης ως προς τη φύση των επιδομάτων αυτών έχει μεταστραφεί σε σχέση με το παρελθόν, χωρίς να έχει μεσολαβήσει κάποια νομοθετική αλλαγή στον τρόπο, τους λόγους, το σκεπτικό ή τις προϋποθέσεις χορήγησής τους. Συγκεκριμένα, σε εγκύκλιό της του 2013⁸⁵ η πρώην Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων επισήμαινε ότι τα επιδόματα που καταβάλλονται στα άτομα με αναπηρία βάσει των σχετικών Κοινωνικών Υπουργικών Αποφάσεων (ΚΥΑ) δεν συγκεντρώνουν τα εννοιολογικά χαρακτηριστικά του εισοδήματος, αλλά αντίθετα συνιστούν κοινωνικές προνοιακές παροχές μη ανταποδοτικού χαρακτήρα, οι οποίες αντικρίζουν τις πρόσθετες δαπάνες που τους δημιουργεί η πάθησή τους. Η εγκύκλιος αυτή έπαψε να ισχύει με την έναρξη ισχύος του Ν. 4172/2013, αποτυπώνει ωστόσο την εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη σε σχέση με αυτή που η Διοίκηση υιοθετεί σήμερα ως προς τη συκέντρωση των εννοιολογικών χαρακτηριστικών του εισοδήματος από τα συγκεκριμένα επιδόματα.

Ο Συνήγορος εξέφρασε την άποψη ότι, πέραν του κινδύνου απώλειας φορολογικών απαλλαγών, τα προνοιακά επιδόματα χορηγούνται με σκοπό να ενισχύσουν τους δικαιούχους οικονομικά λόγω των ειδικών συνθηκών στις οποίες διαβιούν, δεν αποτελούν αντάλλαγμα προσωπικής εργασίας, κεφάλαιο ή καρπούς περιουσιακών στοιχείων ώστε να θεωρούνται εισόδημα.⁸⁶ Η πρόταση της Αρχής έγινε αποδεκτή με το άρθρ. 11 της υπ' αριθ. Δ12α/Γ.Π.οικ. 68856/2202 (ΦΕΚ 5855/Β/28.12.2018) Υπουργικής Απόφασης, σύμφωνα με το οποίο «τα χρηματικά ποσά που καταβάλλονται ως προνοιακές παροχές σε χρήμα σε άτομα με αναπηρία, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας, δεν εμπίπτουν σε καμία κατηγορία εισοδήματος και επομένως δεν φορολογούνται...». Το ίδιο άρθρο προβλέπει επίσης ότι τα ποσά αυτά δεν υπολογίζονται «στα εισοδηματικά όρια για την καταβολή οποιασδήποτε παροχής κοινωνικού ή προνοιακού χαρακτήρα»⁸⁷.

4.6.2. Προνοιακό επίδομα κρατούμενων ΑμεΑ

Η από μακρού χρόνου διατυπωμένη θέση του Συνηγόρου του Πολίτη ότι η έκτιση στερητικής της ελευθερίας ποινής δεν συνιστά αρνητική προϋπόθεση για τη χορήγηση προνοιακών επιδομάτων ΑμεΑ εφόσον συντρέχουν οι λοιποί νόμιμοι όροι δικαιώθηκε, εντέλει, με την έκδοση σχετικής εγκυκλίου. Οι αρμόδιες Διευθύνσεις Κοινωνικής Προστασίας των δήμων απέκλειαν κρατούμενους από τη χορήγηση επιδόματος βαριάς αναπηρίας, με το σκεπτικό ότι δεν δικαιολογείται η επιδότησή τους, αφού ήδη τα έξοδα διαβίωσής τους είχαν αναληφθεί από το Δημόσιο. Ο Συνήγορος του Πολίτη, απευθυνόμενος στο Υπουργείο Εργασίας, ζήτησε την επίλυση του ζητήματος υπό το πρίσμα των αρχών της νομιμότητας, της ισονομίας και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης. Οι κρατούμενοι σε σωφρονιστικά καταστήματα δεν συνιστούν εσωτερικούς ασθενείς ή τροφίμους σε δημόσιο νοσηλευτικό ή προνοιακό ίδρυμα, γεγονός που θα αποτελούσε ενδεχομένως αρνητική προϋπόθεση για τη χορήγηση σε αυτούς του επιδόματος βαριάς αναπηρίας. Επιπλέον, ακόμη και αν θεωρηθεί ότι τα καταστήματα κράτησης καλύπτουν βασικές ανάγκες διαβίωσης και περίθαλψης, δεν διαθέτουν τις απαραίτητες υποδομές για να

85 Δ12Α 1117818 ΕΞ 2013.

86 ΝΣΚ 375/2009.

87 https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.pros_dimosio.548776

καλύψουν τις εξατομικευμένες ανάγκες που προκύπτουν από την αναπηρία, ούτε άλλωστε στοχεύουν σ' αυτό. Ανταποκρινόμενο το Υπουργείο διευκρίνισε προς όλους τους δήμους ότι, εφόσον πληρούνται οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις, οφείλουν να χορηγούν προνοιακά επιδόματα ΑμεΑ και σε άτομα που εκτίουν στερητική της ελευθερίας ποινή.

4.7. Εξαίρεση κατηγοριών ατόμων με αναπηρία από την απαλλαγή υποχρέωσης καταβολής της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης

Από την απαλλαγή υποχρέωσης καταβολής ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης εξαιρούνται⁸⁸ και δεν προσμετρώνται τα εισοδήματα των προσώπων που είναι ολικώς τυφλοί, καθώς και των προσώπων που παρουσιάζουν βαριές κινητικές αναπηρίες σε ποσοστό από ογδόντα τοις εκατό (80%) και άνω. Επιλέγονται, επομένως, δύο ουσιαστικά κατηγορίες ατόμων με αναπηρία, ενώ δεν συμπεριλαμβάνονται στην εξαίρεση και άλλες κατηγορίες ατόμων με επίσης βαριές αναπηρίες σε αντίστοιχα υψηλό ποσοστό (πχ αυτισμός, νοτική στέρηση, κώφωση, αιματολογικές παθήσεις κ.λπ.).

Δεδομένης της θέσης της εξαίρεσης αυτής με σκοπό την προστασία της συγκεκριμένης ευάλωτης ομάδας και για λόγους ίσης μεταχείρισης των πολιτών που ανήκουν σε αυτή, ο Συνήγορος πρότεινε να εξεταστεί το ενδεχόμενο διεύρυνσης του πεδίου εφαρμογής της διάταξης, έτσι ώστε να συμπεριληφθούν όλες οι περιπτώσεις βαριάς αναπηρίας, με κριτήριο το ποσοστό αναπηρίας και όχι το είδος αυτής.

4.8. Απαλλαγή επιβατικών αυτοκινήτων από τα τέλη ταξινόμησης

Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο⁸⁹ προβλέπει ότι απαλλάσσονται από τα τέλη ταξινόμησης τα επιβατικά αυτοκίνητα που έχουν κυλινδρισμό μέχρι 1.650 κυβικά εκατοστά⁹⁰ και προορίζονται για ανάπηρους πολίτες. Βάσει σχετικών εξουσιοδοτικών διατάξεων, εκδόθηκε ΚΥΑ⁹¹ η οποία καθόρισε τη διαδικασία ιατρικής εξέτασης των ατόμων με αναπηρίες για τη χορήγηση της απαλλαγής, καθώς και απόφαση του Υπουργού Οικονομικών⁹² η οποία καθόρισε τις προϋποθέσεις, τα δικαιολογητικά και τη διαδικασία χορήγησης της απαλλαγής από το τέλος ταξινόμησης. Σύμφωνα με την τελευταία αυτή απόφαση, στα απαιτούμενα δικαιολογητικά περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, ιατρική βεβαίωση του Κέντρου Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ), από την οποία προκύπτει η υπαγωγή του ενδιαφερομένου στις εν λόγω διατάξεις και ότι η συγκεκριμένη πάθηση είναι διά βίου. Ο Συνήγορος, με παρέμβασή του προς τους συναρμόδιους Υπουργούς Οικονομικών

88 Άρθρ. 43 Α του Ν. 4172/2013.

89 Ν. 490/1976 άρθρ. 1 (ΦΕΚ 331 Α) σε συνδυασμό με τον Ν. 1798/1988 άρθρ. 16 (ΦΕΚ 166 Α).

90 Κατ' εξαίρεση, οι ανάπηροι που έχουν πλήρη παράλυση των κάτω άκρων ή αμφοτερόπλευρο ακρωτηριασμό αυτών με ποσοστό αναπηρίας 80% και άνω μπορούν να παραλαμβάνουν επιβατικό αυτοκίνητο με κυλινδρισμό κινητήρα μέχρι 2.650 κυβικά εκατοστά και οι ανάπηροι που έχουν πλήρη παράλυση των κάτω άκρων ή αμφοτερόπλευρο ακρωτηριασμό αυτών με ποσοστό αναπηρίας 100% μπορούν να παραλαμβάνουν επιβατικό αυτοκίνητο με κυλινδρισμό κινητήρα μέχρι 3.650 κυβικά εκατοστά.

91 Δ18Α 5038263 (ΦΕΚ 2710 Β).

92 Δ18Α 5038645 ΕΞ2013 (ΦΕΚ 2774 Β).

και Εργασίας, επεσήμανε ότι η εξουσιοδοτική διάταξη κατ' επίκληση της οποίας εκδόθηκε η απόφαση του Υπουργού Οικονομικών⁹³ δεν είναι ειδική και ορισμένη, δεδομένου ότι θέτει ένα πολύ γενικό πλαίσιο δράσης για τη Διοίκηση, χωρίς να προσδιορίζει τα ειδικότερα θέματα τα οποία πρέπει να ρυθμιστούν.

Σε αυτό το γενικό πλαίσιο, η εκδοθείσα υπουργική απόφαση προβλέπει -επιπλέον του νόμου- ως προϋπόθεση η πάθηση του ενδιαφερόμενου να είναι διά βίου, παρά το γεγονός ότι ο ίδιος ο νόμος δεν θέτει μεταξύ των προϋποθέσεων τη διάρκεια της αναπηρίας αλλά αποκλειστικά το είδος της πάθησης. Μετά την αρχική πρόβλεψή της για συγκεκριμένους δικαιούχους, η απαλλαγή επεκτάθηκε και σε άλλες κατηγορίες αναπήρων, χωρίς ποτέ να προβλέψει ο νομοθέτης διάρκεια αναπηρίας, γεγονός που καταδεικνύει σαφώς τη βούλησή του να θεσπίσει δικαίωμα γενικότερα υπέρ της συγκεκριμένης κατηγορίας πολιτών αναγνωρίζοντας την ανάγκη οικονομικής ελάφρυνσής τους, λόγω της ευαλωτότητάς τους, των αυξημένων αναγκών τους και των ειδικών συνθηκών στις οποίες διαβιούν.

Ο Συνήγορος επίσης τόνισε ότι η ανάγκη χρήσης αναπηρικού επιβατικού αυτοκινήτου υφίσταται εκ των πραγμάτων σε όλες τις προβλεπόμενες από τον νόμο παθήσεις, για τις οποίες προβλέπεται ούτως ή άλλως συγκεκριμένο ελάχιστο ποσοστό αναπηρίας, συνεπώς είναι δεδομένη η σοβαρότητά τους. Το γεγονός ότι σε αρκετές από τις περιπτώσεις αυτές οι γνωματεύσεις ΚΕΠΑ δεν έχουν διά βίου διάρκεια δεν αναιρεί ούτε τη σοβαρότητα της πάθησης ούτε την ανάγκη των ενδιαφερομένων να μετακινούνται με ειδικά διαμορφωμένα οχήματα, την απόκτηση των οποίων ο νομοθέτης επιδίωξε να επιτρέψει με ευνοϊκούς όρους.

Υπό αυτό το πρίσμα ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η βάση του νόμου γενεσιουργός αιτία για τη χορήγηση της απαλλαγής από τα τέλη ταξινόμησης είναι η ίδια η πάθηση και η σοβαρότητά της και όχι η διάρκεια αυτής. Η δε προϋπόθεση της πιστοποίησης διά βίου αναπηρίας αφενός κείται εκτός νομοθετικής εξουσιοδότησης, αφετέρου δεν συνάδει με τον σκοπό του νομοθέτη και πρέπει να επανεξεταστεί.⁹⁴

4.9. Καταλογισμός αχρεωστήτως εισπραχθεισών παροχών, λόγω προσαύξησης οικογενειακών βαρών, σε χαμηλοσυνταξιούχους λόγω αναπηρίας.

Από χαμηλοσυνταξιούχο λόγω αναπηρίας αναζητήθηκαν αναδρομικώς με τόκο 5% ποσά προσαύξησης οικογενειακών βαρών για αποσπασματικά χρονικά διαστήματα που ανάγονται στα έτ η 1999, 2000, 2004, 2005, 2006, 2007 και 2008, κατά τα οποία η σύζυγός του εργάστηκε, χωρίς ωστόσο να υπάρξει επεξηγηματικό έγγραφο ανάλυσης της οφειλής και των τόκων αυτής ούτε κατά την «αυτόματη» επιβολή των μειώσεων στη σύνταξή του αλλά ούτε και μετά από αυτήν, παρά το σχετικό αίτημα του συνταξιούχου.

Ο Συνήγορος του Πολίτη με έγγραφη παρέμβασή του προς την αρμόδια Τοπική Διοικητική Επιτροπή (ΤΔΕ) που πρόκειται να εκδικάσει σχετική ένσταση του αναφερομένου υποστήριξε ότι, σύμφωνα με τη νομολογία, ενόψει του περιοδικού χαρακτήρα των παροχών να μην γίνεται δεκτή η ανάκληση της πράξης χορήγησης των αχρεωστήτως

93 Παρ. 8 του άρθρ. 16 του Ν. 1798/1988.

94 ΦΥ 248877/2018.

καταβληθεισών παροχών για το μέλλον, όμως η καλή πίστη του συνταξιούχου και η παρέλευση ευλόγου χρόνου από την καταβολή αποκλείουν την αναζήτηση των ήδη καταβληθέντων, δηλαδή την αναδρομική ανάκληση της πράξης.

Επιπροσθέτως, η Αρχή υποστήριξε ότι το βάρος απόδειξης περί της συνδρομής του δόλου το φέρει η υπηρεσία και όχι, αντιστρόφως, ο συνταξιούχος ως προς την απόδειξη της καλής πίστης του και ότι, σε κάθε περίπτωση, η γενική υποχρέωση του συνταξιούχου κατά τη συνταξιοδότησή του να γνωστοποιεί στο ταμείο κάθε μεταβολή της οικογενειακής του κατάστασης δεν στοιχειοθετεί νομολογιακώς άνευ ετέρου την ύπαρξη δόλου.

Επιπλέον, τόνισε ότι η νομολογία έχει δεχθεί ότι, ως προς τον ικανό χρόνο μεταξύ είσπραξης και αναζήτησης ποσών, ακόμη και στην περίπτωση που το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα είναι μικρό, ο καλοπίστως εισπράξας μπορεί να επικαλεσθεί και να αποδείξει ότι η επιστροφή αυτής στον ασφαλιστικό φορέα θα δημιουργήσει σε βάρος του απρόβλεπτες δυσμενείς οικονομικές συνέπειες για τη επιβίωσή του, όπως συμβαίνει και στην εν λόγω περίπτωση, και γι' αυτόν το λόγο μπορεί να απαλλαγεί από την υποχρέωση επιστροφής. Επίσης, η Αρχή υποστήριξε ότι σύμφωνα με την εφαρμοστέα νομοθεσία επί καλοπίστου εισπράξαντος η τοκοφορία ενεργεί από τον χρόνο κοινοποίησης του καταλογισμού, καθώς και ότι συντρέχει παραγραφή για μέρος του ποσού που αναζητεί το ταμείο.

4.10. Χορήγηση προνοιακών παροχών σε υπερήλικες και άτομα με αναπηρία όταν δεν λαμβάνουν σύνταξη λόγω οφειλών στα άλλοτε ταμεία του ΟΑΕΕ, του ΕΤΑΑ και στον ΟΓΑ

Η Ανεξάρτητη Αρχή επί χρόνια αναζητούσε λύση στη μειωτική για τη χώρα μας κατάσταση να στερούνται προνοιακές παροχές άτομα που, ενώ είχαν την προϋπόθεση ηλικίας ή/και αναπηρίας, αδυνατούσαν να λάβουν σύνταξη γήρατος ή αναπηρίας, επειδή είχαν υπαχθεί στην κοινωνική ασφάλιση για χρόνο που υπερτερούσε αυτόν της θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος και για μέρος του οποίου δεν είχαν καταβάλει τις προβλεπόμενες εισφορές. Με την ερμηνευτική εγκύκλιο Δ12α/Φ32/ΓΠ 46042/1305/30.8.2018 των Διευθύνσεων Πολιτικών Ατόμων με Αναπηρία και Παροχών Κύριας Ασφάλισης του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ερμηνευτική των ΚΥΑ που διέπουν τη χορήγηση προνοιακών παροχών γήρατος και αναπηρίας, διευκρινίστηκε ότι η έννοια των ασφαλιστικών προϋποθέσεων περιλαμβάνει τόσο τα έτη ασφάλισης όσο και τις εισφορές του χρόνου υπαγωγής. Αυτό επιτρέπει τη χορήγηση επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης στα άτομα 67 ετών και άνω και προνοιακού επιδόματος αναπηρίας σε όσους έχουν ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω, εφόσον πληρούν και τις λοιπές προϋποθέσεις.

Επειδή αυτή η ρύθμιση αφήνει εκτός πρόσωπα που, ενώ έχουν συμπληρώσει το 67ο έτος, δεν πληρούν τις λοιπές προϋποθέσεις και σε πολλές περιπτώσεις έχουν πληρωμένο χρόνο ασφάλισης πολύ πάνω από αυτόν που απαιτείται για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος, συνεχίζεται η αλληλογραφία με τη Γενική Διεύθυνση Κοινωνικής Ασφάλισης για χορήγηση συντάξεως σύμφωνα με τον πληρωμένο χρόνο ασφάλισης, κατά τις αρχές της αναλογικότητας και της ανταποδοτικότητας που διέπουν την κοινωνική ασφάλιση. Άλλες συναφείς προτάσεις για τη διευκόλυνση των οφειλετών και την ανακοπή αυτού του φαινομένου συνεχίζουν να αποτελούν αντικείμενο διαλόγου.

4.11. Επανεξέταση γνωματεύσεων του ΚΕΠΑ για αποκατάσταση ασφαλιστικών, προνοιακών και άλλων δικαιωμάτων

Πολλά είναι τα προβλήματα που απασχολούν κατά τη διαδικασία αποτίμησης αναπηρίας. Παρ' ότι το γενικό σκεπτικό της λειτουργίας είναι να παράγεται μία κρίση για όλες τις δυνητικές χρήσεις, συχνά εντοπίζονται παραλείψεις ως προς το αν συντρέχουν ανάγκες συμπαράστασης ετέρου προσώπου και στην απόδοση ποσοστού κινητικής αναπηρίας, με αποτέλεσμα να επανέρχονται οι εξεταζόμενοι ή οι ασφαλιστικοί φορείς με νέα αιτήματα και διευκρινιστικά ερωτήματα.

Ειδικά για τα συνταξιοδοτικά αιτήματα, δεν είναι σπάνιες οι παραλείψεις των Επιτροπών να προσδιορίσουν χρόνο έναρξης της αναπηρίας, ποσοστά επιδείνωσης, να επιμερίσουν ποσοστό που αφορά ψυχική νόσο, κρίσεις απαραίτητες για την υπαγωγή στους ασφαλιστικούς κανόνες δικαίου και τον υπολογισμό των δικαιουμένων ποσών. Πρόβλημα καταγράφεται με την εγγραφή της κύριας νόσου, αυτής που είναι καθοριστική για την απόδοση ποσοστού αναπηρίας, επηρεάζοντας και τη συμβολή συνοδών ή παρεπόμενων νόσων, και κρίσιμη για την άσκηση ειδικών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων.

4.12. Μεταμόσχευση συμπαγών οργάνων ως δευτερεύουσα νόσου επειδή χρονικά έπεται της αιτίας που την προκάλεσε

Γυναίκα με σοβαρότατο πρόβλημα εξετάστηκε για χορήγηση επιδόματος από την Κοινωνική Πρόνοια και λίγο μετά απεβίωσε ο πατέρας της. Ο ΕΦΚΑ Μπ Μισθωτών απέρριψε αίτημα για χορήγηση σύνταξης από μεταβίβαση, επειδή στηρίχτηκε στην ελλιπή ως προς την ικανότητα εργασίας γνωμάτευση. Η κατάσταση θεραπεύτηκε έπειτα από γνωμάτευση της Επιτροπής Δειγματοληπτικού Ελέγχου και παραπομπή για νέα εξέταση. Ο ΕΦΚΑ μεταρρύθμισε την απορριπτική απόφαση και χορήγησε τη δικαιούμενη σύνταξη από μεταβίβαση, μετά τη νεότερη και πληρέστερη γνωμάτευση.

4.13. Περιπτώσεις ασφαλιστικής αναπηρίας

- Ελλείψεις παρατηρούνται στην κρίση ασφαλιστικής αναπηρίας, αν δηλαδή το πρόσωπο που εξετάζεται είναι ικανό να εργαστεί και ειδικά στο επάγγελμα που είχε ασφαλιστεί, κρίση που σε περίπτωση θετικής απόφασης αυξάνει το αποδιδόμενο ποσοστό αναπηρίας. Ακραία υπήρξε η κρίση για ικανότητα εργασίας σε νεφροπαθή τελικού σταδίου (αιμοκάθαρση), με υψηλή προτεραιότητα στη λίστα μεταμοσχεύσεων και έπειτα από απόρριψη μοσχεύματος από συγγενικό δότη. Έμεινε πάνω από χρόνο χωρίς εισόδημα και δυστυχώς δεν μπόρεσε να μετακινηθεί από το νησί όπου διαμένει, λόγω έλλειψης πόρων, όταν βρέθηκε συμβατό μόσχευμα.
- Πιο συνηθισμένη είναι η περίπτωση να συστήνουν οι θεράποντες αποχή από την εργασία και να γνωματεύουν οι υγειονομικές επιτροπές ότι δεν υπάρχει ανικανότητα εργασίας. Αυτό αποδεικνύεται κρίσιμο για τα χειρωνακτικά επαγγέλματα, για αυτά που απαιτούν να σηκώνουν οι ασφαλισμένοι βάρη, να παραμένουν όρθιοι, να σκύβουν, την ώρα που οι θεράποντες συστήνουν το αντίθετο. Ανάλογες περιπτώσεις καταγράφονται έπειτα από σοβαρές επεμβάσεις για αφαίρεση

- νεοπλασιών και διαμόρφωση συνθηκών ζωής που απαιτούν διαρκή ενασχόληση με τις βασικές σωματικές λειτουργίες
- Παρ' ότι το ΚΕΠΑ διατηρεί ιστορικό των στοιχείων που υποβάλλονται για κάθε εξεταζόμενο/η σε ηλεκτρονικό αρχείο, σπάνια τα εισηγούμενα μέλη των υγειονομικών οργάνων καταγράφουν το ιστορικό του φακέλου. Αντίθετα, κρίνουν κατά τα πιο πρόσφατα στοιχεία που συνήθως δεν περιλαμβάνουν ευρήματα και γνωματεύσεις για καταστάσεις μη αναστρέψιμες. Έτσι παρατηρούνται μειώσεις ποσοστών αναπηρίας και απώλεια συνταξιοδοτικών ή προνοιακών δικαιωμάτων για καταστάσεις υγείας τουλάχιστον ίδιες με αυτές της προηγούμενης κρίσης. Πιο έντονο καταγράφεται το πρόβλημα για τις σπάνιες νόσους.
 - Κατά την εκτίμηση των στοιχείων που υποβάλλουν οι εξεταζόμενοι, επικρατεί στενή διοικητική αντίληψη και εμμονή να αντιστοιχίζονται οι γνωματεύσεις των θεραπόντων με την περίοδο στην οποία αναφέρεται η κρίση. Λόγω των καθυστερήσεων στην επεξεργασία των ασφαλιστικών αιτημάτων και άλλων γεγονότων (έλλειψη πόρων, έλλειψη γιατρών, απώλειες και μετακινήσεις θεραπόντων) μπορεί να υπάρχει χρονική απόκλιση μεταξύ κρινόμενης περιόδου και ιατρικών στοιχείων. Έτσι, για συνεχιζόμενη κατάσταση που υπήρχε προγενέστερα και μεταγενέστερα μπορεί να αποδοθεί χαμηλό ποσοστό αναπηρίας και ικανότητα εργασίας για τον μοναδικό λόγο ότι το εύρημα δεν έχει παραχθεί κατά την υπό κρίση περίοδο. Ασθενής από εγκεφαλικό που αδυνατούσε να θυμηθεί τους χρόνους ασφάλισης σε διαφορετικά ταμεία και γι' αυτό αναλώθηκε πολύς χρόνος στην αναζήτηση και συγκέντρωση των ασφαλιστικών χρόνων, εκτιμήθηκε με χαμηλό ποσοστό αναπηρίας επειδή κατά την ενδιάμεση περίοδο δεν ήταν επιμελής με τα ιατρικά του στοιχεία, ώστε να μπορεί να στοιχειοθετηθεί υψηλότερο ποσοστό.
 - Σοβαρότατο αναδεικνύεται το πρόβλημα με την αργοπορημένη διάγνωση καταληκτικών νόσων. Ασφαλισμένος που είχε διακόψει την εργασία σε οικοδομές λόγω σωματικής αδυναμίας και διαγνώστηκε με καταληκτική νεοπλασία δεν μπόρεσε να λάβει σύνταξη αναπηρίας για το τελευταίο εξάμηνο της ζωής του και αντίστοιχα δεν έχουν λάβει σύνταξη από μεταβίβαση η χήρα και το ανήλικο τέκνο του, αφού οι αρμόδιες επιτροπές κατ' επανάληψη συμπέραναν ότι την προτεραιότητα των εξετάσεων σταδιοποίησης η αναπηρία ήταν 0%. Η Αρχή στις παρεμβάσεις της επέμεινε και θα επιμένει στην άποψη ότι μπορούσε να εκτιμηθεί μια μέση περίοδος επώασης ή πρότερου σταδίου νόσησης, προκειμένου να προχρονολογηθεί η έναρξη της αναπηρίας. Εκτιμούμε ότι ανήκει στην τεχνική ιατρική κρίση η απόδοση ποσοστού αναπηρίας κατά τη μέση διάρκεια επώασης, ειδικά των καταληκτικών νόσων, παρ' ότι ο Ενιαίος Κανονισμός σιωπά επ' αυτού.

5. Δικαιώματα του παιδιού

Εισαγωγή

Με τον Ν. 2101/1992⁹⁵ η ελληνική κυβέρνηση κύρωσε τη διεθνή σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού.⁹⁶ Η ειδική αποστολή της προαγωγής των δικαιωμάτων του

95 ΦΕΚ Α' 192.

96 Convention on the rights of the child. Η σύμβαση υιοθετήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 1989 και τέθηκε

παιδιού, παράλληλα με τη γενικότερη αρμοδιότητα της προάσπισής τους, έχει ανατεθεί στον Κύκλο Δικαιωμάτων του Παιδιού από το 2003.⁹⁷

Για την επιδίωξη του στόχου αυτού ο Συνήγορος του Πολίτη αξιοποιεί πάγια το διεθνές και ιδίως το ευρωπαϊκό επιστημονικό οπλοστάσιο, τόσο από πλευράς θεσμικών εργαλείων όσο και σε σχέση με τις ήδη εφαρμοζόμενες αλλά και καινοτόμες νέες πρακτικές.

Παράλληλα, αναζητεί νέους δρόμους προαγωγής προσαρμοζόμενος στις ανάγκες του παιδιού στη σύγχρονη οικονομική και κοινωνική συγκυρία.

Με αυτήν ακριβώς την οπτική ο Συνήγορος το 2018 εστίασε τις δράσεις και παρεμβάσεις προαγωγής σε πτυχές των δικαιωμάτων του παιδιού που διαπιστώνεται πως δεν διασφαλίζονται επαρκώς, ιδίως λόγω των θεσμικών και λειτουργικών κενών.

5.1 Θεσμικές παρεμβάσεις και συνεργασίες με φορείς

Η προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως άλλωστε και η προαγωγή αυτών, προϋποθέτει σε μεγάλο βαθμό τη διασύνδεση της Αρχής με φορείς και υπηρεσίες της κοινότητας, την άσκηση θεσμικής πίεσης προς τα κέντρα λήψης πολιτικών αποφάσεων σε σχέση με τη συγκρότηση στρατηγικού σχεδιασμού σύμφωνα με τα δικαιώματα του παιδιού, όπως περιγράφονται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ), αλλά και την υλοποίηση των ήδη θεσμοθετημένων πρωτοβουλιών. Οι παρεμβάσεις αυτές ενισχύουν τον διαμεσολαβητικό ρόλο του Συνηγόρου επεκτείνοντας το πεδίο δράσης του από την εξατομικευμένη επίλυση ζητημάτων που εκτίθενται στις αναφορές στη συνηγορία με στόχο τη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου για τη διαμόρφωση μιας κουλτούρας παιδικής προστασίας και σεβασμού της έκφρασης και της γνώμης των παιδιών.

Υπό το πρίσμα αυτό, ο Συνήγορος πραγματοποίησε 127 συναντήσεις εργασίας με εκπροσώπους υπουργείων, υπηρεσιών που ασχολούνται με ανηλίκους, φορέων της εκπαίδευσης, της πρόνοιας, της υγείας, της δικαιοσύνης, διεθνών οργανώσεων και ΜΚΟ. Επιπλέον, εισηγήσεις του Συνηγόρου σε σχέση με τα δικαιώματα του παιδιού έλαβαν χώρα σε 38 ημερίδες και συνέδρια και άλλες εκδηλώσεις. Οι σχετικές παρεμβάσεις της Αρχής εστίασαν στα ζητήματα του ρόλου του Συνηγόρου του Πολίτη στο σύγχρονο κοινωνικό περιβάλλον και σ' εκείνα της διακίνησης (εμπορίας) ανηλίκων, της προστασίας της ψυχικής υγείας, της καταπολέμησης της σχολικής βίας, της προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων, των μειονοτήτων (Ρομά) και, γενικότερα, όλων των ανηλίκων, καθώς και σε θέματα που αφορούν την ετερότητα, την κακοποίηση και παραμέληση, την αποϊδρυματοποίηση και τη συμπερίληψη στην εκπαίδευση.

5.1.1 Θεσμικές παρεμβάσεις για την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού

1. Με αφετηρία την πεποίθηση ότι η διασφάλιση και η προαγωγή των δικαιωμάτων των παιδιών, ιδιαίτερα στο πεδίο της κακοποίησης και της ενδοοικογενειακής βίας, προϋποθέτουν όχι μόνο ευαισθητοποίηση αλλά και παροχή εγγυήσεων στους φορείς και τα πρόσωπα/τους επαγγελματίες που ασχολούνται με παιδιά, ο

σε ισχύ στις 2 Σεπτεμβρίου 1990.

97 Ν. 3094/2003 άρθρ. 1 παρ. 1: «Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επίσης ως αποστολή του την προάσπιση και προαγωγή των συμφερόντων του παιδιού».

Συνήγορος ανέλαβε την πρωτοβουλία, κατόπιν συνάντησης με την Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, να διατυπώσει σαφή πρόταση για ευρύτερη κάλυψη των επαγγελματιών (ιδίως εκπαιδευτικών, γιατρών, ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών) που καλούνται, στο πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων τους, να διασφαλίσουν το δικαίωμα του παιδιού στην προστασία από κάθε μορφής βία.⁹⁸

2. Στο πεδίο της διασφάλισης των δικαιωμάτων του παιδιού στον χώρο της οικογένειας, ο Συνήγορος ζήτησε την ενεργοποίηση του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, ώστε τα μέλη του να διαχειρίζονται περιπτώσεις οικογενειακού δικαίου με ιδιαίτερη ευαισθησία και προκρίνοντας σε όλες τις ενέργειες και τις αποφάσεις τους το συμφέρον του παιδιού, όπως αυτό κατοχυρώνεται ως δικαίωμα στο άρθρο 3 της ΔΣΔΠ.
3. Η Αρχή συναντήθηκε με την Υφυπουργό Προστασίας του Πολίτη και πρότεινε τη σύσταση ομάδας έργου με στόχο την εκπόνηση πρωτοκόλλου ως προς τη μεταχείριση των ανηλίκων από τις αστυνομικές αρχές και την έκδοση σχετικής εγκυκλίου. Η ανταπόκριση του Υπουργείου ήταν θετική και τις επόμενες ημέρες συγκροτήθηκε η ομάδα έργου, που περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, αξιωματούχους του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας και το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού. Ήδη ο Συνήγορος επί σειρά ετών είχε αναδείξει τη σχετική αναγκαιότητα προς αποτροπή συμπεριφορών που δεν λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες της παιδικής ηλικίας και καταλήγουν σε παραβιάσεις δικαιωμάτων κατοχυρωμένων συνταγματικά αλλά και στη ΔΣΔΠ.
4. Ο Συνήγορος πραγματοποίησε συνάντηση με τον Υπουργό Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και συμβούλους του γραφείου του, με στόχο τη συζήτηση και αντιμετώπιση τυχόν προβλημάτων που συνδέονται με την επέκταση της προσχολικής υποχρεωτικής αγωγής κατά ένα έτος. Επιπλέον, συζήτησε σχετικά με την ανάγκη αναχαίτισης της σχολικής βίας και του εκφοβισμού γενικά, αλλά και ιδίως στις περιπτώσεις των παιδιών με διαφορετική σεξουαλική ταυτότητα και πρότεινε την εισαγωγή σχολικού μαθήματος για τη σεξουαλική αγωγή των παιδιών με σύγχρονη προσέγγιση, με στόχο την ορθή ενημέρωση των μαθητριών/μαθητών και την αποδόμηση των έμφυλων στερεοτύπων.
5. Ο Συνήγορος συναντήθηκε με τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, προκειμένου να θέσει υπόψη του τα προβλήματα από την τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου στα Εσπερινά Λύκεια και τα ζητήματα εκπαίδευσης των ασυνόδευτων ανηλίκων. Περαιτέρω, συζητήθηκε η ανάγκη προώθησης ρύθμισης, ώστε να θεσπιστούν ενιαία κριτήρια και προϋποθέσεις για τους φορείς και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στις διαδικασίες μη τυπικής εκπαίδευσης παιδιών και εκπαιδευτικών στα σχολεία.
6. Ο Συνήγορος πραγματοποίησε ειδική συνάντηση με στελέχη του γραφείου του Υπουργού Υγείας με στόχο τη συζήτηση των θεμάτων του εμβολιασμού των παιδιών και επεσήμανε την ανάγκη προώθησης ενιαίας επικοινωνιακής και κανονιστικής πρακτικής από τα συναρμόδια υπουργεία (Υγείας και Παιδείας), με στόχο την αντιμετώπιση των επιδημικών κρουσμάτων, αλλά και την προστασία των παιδιών που για ιατρικούς λόγους (π.χ ανοσοκαταστολή) δεν μπορούν να εμβολιαστούν.
7. Ο Συνήγορος κλήθηκε και εξέθεσε τις απόψεις του στην κοινοβουλευτική διαδικασία ακρόασης των φορέων κατά τη διαδικασία ψήφισης του νόμου «Μέτρα

98 Βλ. και ενότητα «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις», σελ. 217

για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας» (Ν. 4538/2018), καθώς και του νόμου που περιείχε τις ρυθμίσεις για την Επιτροπεία Ασυνόδευτων Ανηλίκων (Ν. 4554/2018).

8. Ειδική παρουσίαση των ευρημάτων και των διαπιστώσεων που προέκυψαν από την επίσκεψή του στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων στον Βόλο και στο Ίδρυμα Αγωγής Βόλου έκανε ο Συνήγορος στις 26.4.2018 κατά τη συνεδρίαση της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Σωφρονιστικού Συστήματος και Λοιπών Δομών Εγκλεισμού.
9. Ειδική παρέμβαση έκανε ο Συνήγορος για τα ζητήματα της εμπορίας ανηλίκων (trafficking) κατά τη συνεδρίαση της Υποεπιτροπής για την Καταπολέμηση της Εμπορίας και της Εκμετάλλευσης Ανθρώπων της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στις 6.3.2018.
10. Ο Συνήγορος εξέθεσε τις απόψεις του σε σχέση με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού τόσο κατά τη διαβούλευση του Υπουργείου Δικαιοσύνης με τους φορείς στις 31.5.2018 όσο και κατά τη συνεδρίαση του Κυβερνητικού Υπουργικού Συμβουλίου Κοινωνικής Πολιτικής, κατά την οποία προσκλήθηκε η Αρχή, στις 19.5.2018. Σχετική επιστολή με τις παρατηρήσεις εστάλη από τον Συνήγορο στη Γενική Γραμματέα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.
11. Ο Συνήγορος πραγματοποίησε επίσης συνάντηση με στελέχη του γραφείου του Υπουργού Εσωτερικών, προκειμένου να επισημανθούν τα προβλήματα που προκύπτουν από το παρωχημένο πλέον θεσμικό πλαίσιο στις ληξιαρχικές καταγραφές ανηλίκων, ιδίως σε ό,τι αφορά τις διορθώσεις σφαλμάτων
12. Ο Συνήγορος ξεκίνησε προπαρασκευαστικές συζητήσεις με τον Υπουργό Δικαιοσύνης και τη Γενική Γραμματέα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την προώθηση του θεσμού της συνεπιμέλειας (νομικής ή φυσικής) και τη δυνατότητα δημιουργίας οικογενειακών δικαστηρίων.
13. Επιπλέον, ο Συνήγορος παρουσίασε όλες τις τρέχουσες εκκρεμότητες προς υλοποίηση ή θεσμοθέτηση από τα αρμόδια υπουργεία κατά τη συνεδρίαση της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στις 20.11.2018.
14. Ο Συνήγορος, επίσης, πραγματοποίησε σειρά θεσμικών παρεμβάσεων για την προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται.

5.1.2. Συνεργασίες με φορείς και συμμετοχή σε συλλογικά όργανα – Δικτύωση για την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού

Στο ίδιο πλαίσιο αναζήτησης συνεργασιών και πεδίων όπου η παρέμβαση του Συνηγόρου θα συνδράμει στην προώθηση της αναγνώρισης και του σεβασμού των δικαιωμάτων του παιδιού, η Αρχή συνεχίζει να μετέχει σε συναφείς δράσεις, επιτροπές και δίκτυα, ενώ συμπράττει και σε νέες πρωτοβουλίες:

1. Ο Συνήγορος προεδρεύει στην Επιτροπή Προστασίας Ανηλίκων, η οποία αποτελεί συμβουλευτικό και γνωμοδοτικό όργανο του Γενικού Γραμματέα Εμπορίου και Προστασίας του Καταναλωτή του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης. Έργο της επιτροπής είναι η έκδοση γνωμοδοτήσεων, ο εντοπισμός πρακτικών προώθησης και διάθεσης προϊόντων, η έκδοση κωδίκων συρρύθμισης της πολιτείας με τους ενδιαφερόμενους οικονομικούς φορείς ή και κανονιστικών διατάξεων, η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα προστασίας της ψυχι-

κής υγείας των ανήλικων καταναλωτών, καθώς και η υποδοχή, διερεύνηση και γνωμοδότηση επί καταγγελιών και ερωτημάτων σχετικά με ζητήματα προστασίας των δικαιωμάτων των ανήλικων καταναλωτών. Μεταξύ των λοιπών θεμάτων, την επιτροπή απασχόλησε το ζήτημα της προσέλκυσης και υπαγωγής ανηλίκων σε καταναλωτικά προγράμματα χωρίς τη συναίνεση και την εποπτεία των ενηλίκων ασκούντων τη γονική μέριμνα, η πρόσβαση ανηλίκων στα ίντερνετ καφέ, η προώθηση στην αγορά προϊόντων που ενδέχεται να επηρεάζουν αρνητικά την ανάπτυξη του παιδιού κ.λπ. Για τα ζητήματα αυτά έγιναν οι αναγκαίες προτάσεις και παρεμβάσεις.

2. Συνεχίστηκε η συνεργασία του Συνηγόρου με το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, για τη διοργάνωση ετήσιου Πανελληνίου Διαγωνισμού Μαθητικής Δημιουργίας για μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Έμφαση στη δράση αυτή δίνεται στην έκφραση της άποψης των παιδιών με δημιουργικό τρόπο, σε θέματα που σχετίζονται με τους πρόσφυγες, με στόχο την ευαισθητοποίηση των παιδιών. Ο Συνήγορος είναι μέλος της Επιτροπής Ευαισθητοποίησης των Νέων, που έχει αναλάβει τη διαχείριση και εξέλιξη του διαγωνισμού στην πολύχρονη πορεία του.
3. Σταθερή παραμένει και η στενή συνεργασία με το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού (Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας), ως κατεξοχόν ερευνητικό φορέα ασχολούμενο με την προστασία της υγείας και την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού στον τομέα αυτόν. Το 2018 η συνεργασία περιέλαβε συμμετοχή επιστημόνων της Αρχής στον σχεδιασμό και την υλοποίηση του Προγράμματος SASCA του Ινστιτούτου σχετικά με τις εμπειρίες κακοποίησης παιδιών σε ιδρυματική φροντίδα, τις μακροπρόθεσμες συνέπειες αυτών, το νομικό πλαίσιο και τα τυχόν μέτρα προστασίας και αποκατάστασης των ενήλικων πλέον ατόμων που έχουν βιώσει αυτές τις εμπειρίες.
4. Ο Συνήγορος είναι μέλος της Οργανωτικής επιτροπής της UNICEF (στην οποία συμμετέχουν, μεταξύ άλλων, ο Γενικός Γραμματέας Πρόνοιας, η Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου και το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού), με στόχο την εκπόνηση έρευνας για την πληρότητα και ποιότητα της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών στα παιδιά που μετακινούνται και την αποστολή προτάσεων προς τα αρμόδια υπουργεία για τη βελτίωση των υπηρεσιών αυτών.
5. Ενεργή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους ήταν και η συνεργασία του Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού με τη ΜΚΟ Lumos με συναντήσεις σχετικά με την πρόοδο των διαδικασιών αποϊδρυματοποίησης στη χώρα, αλλά και σε σχέση με την παρακολούθηση των εξελίξεων στην περίπτωση του Λύρειου Ιδρύματος μετά την καταστροφή του από την πυρκαγιά του καλοκαιριού του 2018.
6. Ο Συνήγορος ενίσχυσε ιδιαίτερα τη συνεργασία του με το Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται.

5.1.3. Δικτύωση για την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού σε ευρωπαϊκό επίπεδο

- Ο Συνήγορος έλαβε μέρος σε συναντήσεις του Δικτύου Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού (European Network of Ombudsmen for Children - ENOC) στο Παρίσι από τις 19 έως τις 21.9.18, οι οποίες εστίασαν στα ζητήματα των σύγχρονων πολιτικών για την προστασία της ψυχικής υγείας των παιδιών και την αντιμετώπιση

- του κοινωνικού στίγματος, την ενημέρωση όλων των Συνηγόρων για τις εξελίξεις που αφορούν τα παιδιά στο προσφυγικό μεταναστευτικό πεδίο και, ιδίως, την εκπαίδευσή τους, καθώς και στα θέματα διακρατικών τεκνοθεσιών.
- Ο Συνήγορος προσκλήθηκε από τη Lumos σε ημερίδα που διοργάνωσε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις Βρυξέλλες, προκειμένου να ενημερώσει τους ευρωβουλευτές σχετικά με την πρόοδο της αποϊδρωματοποίησης στη χώρα και τις προτάσεις του για την επίσπευση και βελτίωση της διαδικασίας.
 - Περαιτέρω, ο Συνήγορος συναντήθηκε με εκπροσώπους της Εθνικής Σχολής Επιμελητών της Γαλλίας, με στόχο την ανταλλαγή τεχνογνωσίας ως προς ζητήματα βέλτιστης διασφάλισης δικαιωμάτων των παιδιών και αντίστοιχης οργάνωσης διαδικασιών προς το συμφέρον των ανηλίκων που έρχονται σε επαφή με το Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης με οποιοδήποτε τρόπο (παιδιά σε κίνδυνο, παιδιά θύτες ή θύματα).
 - Συνάντηση πραγματοποιήθηκε και με την υπεύθυνη Προγραμμάτων (Project Manager) του JUSTROM, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη θεσμοθέτηση και την προώθηση πολιτικής για την κοινωνική συμπερίληψη παιδιών Ρομά και την αντιμετώπιση των επείγουσών αναγκών σε συγκεκριμένους οικισμούς (όπως το Δροσερό Ξάνθης).

5.2. Παιδιά που μετακινούνται – Παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες

5.2.1. Μηχανισμός και Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται

Η δράση του Συνηγόρου συνεχίστηκε με αμείωτη ένταση στο πεδίο της διασφάλισης και προαγωγής των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται, με έμφαση στα σοβαρά ζητήματα που ανακύπτουν ιδίως σε σχέση με τους ασυνόδευτους ανηλίκους.

Στο πλαίσιο αυτό, σημαντικός τα τελευταία χρόνια και σταδιακά δυναμικότερος αναδεικνύεται ο ρόλος του Δικτύου για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται⁹⁹. Το Δίκτυο, που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας του Συνηγόρου του Πολίτη για σύσταση Μηχανισμού Παρακολούθησης της κατάστασης των παιδιών που μετακινούνται, διευρύνθηκε το 2018 με τη συμμετοχή και νέων μελών, με αποτέλεσμα να περιλαμβάνει πλέον 27 μέλη¹⁰⁰.

Περαιτέρω, ανάμεσα στην Ανεξάρτητη Αρχή και στον οργανισμό της UNICEF υπογράφηκε εκ νέου μνημόνιο για τη συνεργασία μεταξύ των φορέων, που περιλαμβάνει και κάλυψη δαπανών της δράσης του Δικτύου και του Συνηγόρου στο πλαίσιο αυτό.

Οι συναντήσεις του Δικτύου λαμβάνουν χώρα ανά μήνα, ενώ καθ' όλο το διάστημα του έτους οι Οργανώσεις υποβάλλουν στον Συνήγορο αναφορές για την επίλυση εξατομικευμένων προβλημάτων σε σχέση με ζητήματα ανηλίκων, προσφύγων και μεταναστών,

⁹⁹ <http://www.0-18.gr/gia-megaloy/deltia-typoy/gia-megaloy/o-synigoros-gia-ta-paidia-poy-metakinoyntai>

¹⁰⁰ Στα ήδη υπάρχοντα μέλη, μεταξύ των οποίων διεθνείς οργανισμοί, όπως η UNICEF, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες και ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, ΜΚΟ και ο Δήμος Αθηναίων, προστέθηκαν ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Fundamental Rights Agency - FRA) και τέσσερις ΜΚΟ.

καθώς και φόρμες συμπληρωμένες με τις παρατηρήσεις τους σχετικά με πρακτικές της διοίκησης, των εισαγγελικών αρχών στο πεδίο, αλλά και τις αλλαγές στα δημογραφικά στοιχεία των ευάλωτων αυτών πληθυσμών. Στο τέλος του έτους δημοσιοποιήθηκε η Ετήσια Έκθεση του Μηχανισμού για την παρακολούθηση της κατάστασης των παιδιών που μετακινούνται. Οι διαπιστώσεις του Μηχανισμού θα περιληφθούν στην ειδική έκθεση του Δικτύου που θα δημοσιευτεί μέχρι τα μέσα Ιανουαρίου του 2019.

5.2.2. Θεσμικές παρεμβάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη στο πλαίσιο της προάσπισης των Δικαιωμάτων των Παιδιών που Μετακινούνται

Χάρη στην ενεργό συμμετοχή και στις πληροφορίες των Οργανώσεων και τις παραγωγικές συζητήσεις κατά τις συναντήσεις του Δικτύου, ο Συνήγορος προχώρησε στις ακόλουθες δράσεις:

- Υποβολή αιτήματος για την περιοδική παροχή στατιστικών στοιχείων από την Υπηρεσία Ασύλου σχετικά με τα εξερχόμενα αιτήματα, τις αποδοχές, τις απορρίψεις και τις μεταφορές ανηλίκων και ασυνόδευτων ανηλίκων στα πλαίσια του Κανονισμού Δουβλίνου III. Η ανταπόκριση της Υπηρεσίας ήταν θετική και ανά δύο μήνες ο Συνήγορος λαμβάνει τις σχετικές πληροφορίες, τις οποίες συζητά με στόχο τον εντοπισμό τάσεων και προβλημάτων.
- Υποβολή αιτήματος για την τακτική αποστολή στην Αρχή στοιχείων από το Εθνικό Συντονιστικό Κέντρου Ελέγχου Συνόρων, Μετανάστευσης και Ασύλου (ΕΣΚΕΣΜΑ) αναφορικά με τον αριθμό αφίξεων παιδιών μέσω θαλάσσιων και χερσαίων συνόρων, την πληθυσμιακή κατανομή των παιδιών ανά τύπο δομής, καθώς και τον αριθμό των παιδιών που βρίσκονται υπό προστατευτική φύλαξη. Η απάντηση είναι θετική και η Ανεξάρτητη Αρχή αναμένει τα πρώτα δεδομένα.
- Χαρτογράφηση των δομών υποδοχής (ξενώνων, ξενοδοχείων, κέντρων φιλοξενίας, Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης [ΚΥΤ]) των παιδιών εν γένει και των ασυνόδευτων παιδιών ειδικότερα, με επισκέψεις σε όλη την επικράτεια, με στόχο τη διάγνωση επιμέρους προβλημάτων και την επίλυσή τους.
- Παρέμβαση για το ζήτημα της διακρίβωσης της ηλικίας προς το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής –με παρουσία εκπροσώπων από το Υπουργείο Οικονομικών, το Υπουργείο Υγείας, το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, το ΚΕΕΛΠΝΟ και την Ύπατη Αρμοστεία- σε σχέση ιδίως με την απουσία ενιαίου τρόπου εξέτασης, σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αλλά και τη συνθήκη στην πράξη ανατροπή του τεκμηρίου της ανηλικότητας και την αναπομπή από τη διοίκηση των ΚΥΤ των υποθέσεων σε νοσοκομεία για τη διενέργεια παρωχημένων και αναξιόπιστων ιατρικών εξετάσεων. Η διαμεσολάβηση της Αρχής φαίνεται σε αρχικό στάδιο ότι έφερε αποτέλεσμα στις υποθέσεις που αναπέμπονταν από το ΚΥΤ της Λέσβου σε νοσοκομείο, παρά την αξιολόγηση του αρμόδιου κλιμακίου του ΚΕΕΛΠΝΟ, καθώς η πρακτική έπαυσε λόγω της άρνησης του νοσοκομείου να συνεχίσει τη διενέργεια των συγκεκριμένων εξετάσεων και να δεχθεί τις ανωτέρω παραπομπές. Στόχος, ωστόσο, παραμένει η εφαρμογή μιας ενιαίας διαδικασίας με εξετάσεις από ψυχοκοινωνικά κλιμάκια και η έκδοση μιας εγκυκλίου οδηγίας σχετικά με την αποφυγή της αναιτιολόγητης ανατροπής του τεκμηρίου της ανηλικότητας.
- Παρέμβαση προς την Υπηρεσία Ασύλου με στόχο τη δημιουργία μιας ταχείας

διαδικασίας καταγραφής των αιτημάτων ασυνόδευτων παιδιών και την επίλυση επιμέρους προβλημάτων (όπως η άρνηση της διοίκησης να μεταφέρει τον φάκελο του αιτούντος διεθνή προστασία παιδιού από το γραφείο του τόπου άφιξης σε υπηρεσία ασύλου του τόπου διαμονής και η συνακόλουθη απαίτηση να μεταβεί το παιδί στο σημείο αρχικής άφιξης για να δώσει συνέντευξη, με αποτέλεσμα την αδικαιολόγητη ταλαιπωρία του).

- Αποστολή επιστολής στο Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και συνάντηση με τον Γενικό Γραμματέα του υπουργείου, για τα θεσμικά κενά στη διαδικασία συμπερίληψης των ασυνόδευτων παιδιών, καθώς και αίτημα χορήγησης στατιστικών στοιχείων με στόχο των εφοδιασμό της Αρχής με δεδομένα σχετικά με τον αριθμό των φοιτούντων παιδιών, των παιδιών σε καθεστώς αναμονής για την εγγραφή τους, αλλά και της σχολικής διαρροής.
- Υποβολή αιτήματος προς το Υπουργείο Οικονομικών για τη χαρτογράφηση όλων των δαπανών για την προστασία, περίθαλψη και φιλοξενία παιδιών που μετακινούνται.
- Διαμεσολάβηση προς την Ειδική Γραμματεία του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, με στόχο την επίλυση διαδικαστικών προβλημάτων που εμπόδιζαν τη χρηματοδότηση των Οργανώσεων .
- Διαμεσολάβηση προς την Ειδική Γραμματεία του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, με στόχο την έκδοση κανονιστικής πράξης ή εγκυκλίου που να περιλαμβάνει με σαφήνεια όλες τις προϋποθέσεις και τα δικαιολογητικά χρηματοδότησης των Οργανώσεων, με στόχο τον εξορθολογισμό του συστήματος. Η ανταπόκριση της Ειδικής Γραμματείας ήταν θετική και η διαδικασία είναι σε εξέλιξη.
- Συνάντηση με τον Πρόεδρο του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης και αποστολή σχετικής επιστολής για τη βελτίωση της διαδικασίας παραπομπής των ασυνόδευτων παιδιών. Ειδικότερα, από τη συζήτηση με τα μέλη του Δικτύου προέκυψε η ανάγκη συμπλήρωσης του κοινωνικού ιστορικού των παιδιών από κοινωνικούς επιστήμονες των Οργανώσεων, που βιώνουν την καθημερινότητα του ανηλίκου και γνωρίζουν τις εξειδικευμένες ανάγκες του, προκειμένου να αποστέλλονται οι σωστές πληροφορίες στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) και στους ξενώνες υποδοχής του. Περαιτέρω, προέκυψε η ανάγκη τήρησης κοινής σειράς προτεραιότητας για τη μεταφορά των παιδιών από τα ΚΥΤ και από ξενώνες των νησιών σε δομές υποδοχής στην ηπειρωτική Ελλάδα. Διαπιστώθηκε, ειδικότερα, ότι η παράταση παραμονής στους ξενώνες των νησιών, που προορίζονταν για μεταβατική φιλοξενία, και η προτεραιοποίηση των διαμενόντων στα ΚΥΤ για προώθηση στην ενδοχώρα δημιουργούσαν στους φιλοξενούμενους των ξενώνων την πεποίθηση του γεωγραφικού περιορισμού τους, με αποτέλεσμα να εκδηλώνονται βίαιες συμπεριφορές. Η ανταπόκριση του ΕΚΚΑ ήταν θετική και η διαδικασία βρίσκεται σε εξέλιξη.
- Στο πλαίσιο της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αλλά και των προγραμματικών θέσεων του Δικτύου, ο Συνήγορος απέστειλε επιστολή στους αρμόδιους φορείς εκπαίδευσης στην κοινότητα Σκούταρι Σερρών με αφορμή δημοσιεύματα που ανέφεραν ότι, λόγω της εγγραφής ανήλικων προσφύγων στο σχολείο της Κοινότητας, οι υπόλοιποι γονείς αρνούσαν να εγγράψουν τα παιδιά τους. Παράλληλα, ειδική επιστήμονας επισκέφθηκε το σχολείο. Η επιστολή του Συνηγόρου επισήμαινε ιδίως τον παράνομο χαρακτήρα της πρακτικής των γονέων (βάσει της Σύμβασης, του Συντάγματος και του Ν. 1566/1985), αλλά και τη στρεβλή πρόσληψη των δικαιωμάτων και καθηκόντων της γονικής

μέριμνας. Η δραστηριοποίηση και η απάντηση του Συντονιστή Εκπαίδευσης και των εκπαιδευτικών της περιοχής ήταν άμεση και αποτελεσματική και οδήγησε στην επίλυση του ζητήματος.

- Τέλος, ο Συνήγορος, στο πλαίσιο της συνεργασίας του με τη UNICEF και του προαγωγικού ρόλου του, προετοιμάζει τη δημοσίευση υλικού (έντυπου και διαδικτυακού) για την εξοικείωση των παιδιών με τα δικαιώματά τους και την ενημέρωσή τους για τους τρόπους αναζήτησης βοήθειας σε περίπτωση παραβίασής τους.

5.2.3. Επισκέψεις σε δομές υποδοχής παιδιών για τη διάγνωση των προβλημάτων

Στο πλαίσιο της ανάδειξης κρίσιμων ζητημάτων σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης των παιδιών και, ειδικότερα, των ασυνόδευτων ανηλίκων, πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις σε δομές φιλοξενίας σε όλη την επικράτεια, με στόχο την αξιοποίηση στοιχείων και πληροφοριών που συλλέγονται κατά τις επισκέψεις, επιδιώκοντας τη χαρτογράφηση της κατάστασης, την καταγραφή και ανάδειξη προβλημάτων και την αντιμετώπισή τους.

Χρησιμοποιήθηκε συγκεκριμένη μεθοδολογία για την επιλογή των δομών, που να επιτρέπει την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων αντιπροσωπευτικών για όλο τον πληθυσμό. Ως κριτήρια λήφθηκαν υπόψη ο φορέας λειτουργίας, η δυναμικότητα των ξενώνων, οι ηλικιακές κατηγορίες των ασυνόδευτων παιδιών και το γένος.

Από τον Σεπτέμβριο έως και τον Νοέμβριο πραγματοποιήθηκαν συνολικά 18 επισκέψεις σε ξενώνες ασυνόδευτων παιδιών, 3 επισκέψεις σε ξενοδοχεία φιλοξενίας, 5 επισκέψεις σε ασφαλείς χώρους και 3 επισκέψεις σε ΚΥΤ.

ΞΕΝΩΝΕΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ
ΑΤΤΙΚΗ:
Σύλλογος Μεριμνης Ανηλίκων
ΜΕΤΑδραση
PRAKSIS (3 ξενώνες)
Παιδικά Χωριά SOS
The Home Project
Γιατροί του Κόσμου
ΜΑΓΝΗΣΙΑ:
ΑΡΣΙΣ (Μακρυνίτσα)
Ερυθρός Σταυρός (Βόλος)
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ:
ΑΡΣΙΣ (Αλεξανδρούπολη, 2 ξενώνες)
ΑΡΣΙΣ (Ωραιόκαστρο)
PRAKSIS (Θεσσαλονίκη)

<i>ΝΗΣΙΑ:</i>
Ηλιακτίδα (Λέσβος, 4 ξενώνες)
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ
<i>ΑΤΤΙΚΗ:</i>
2 ξενοδοχεία υπό την ευθύνη του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (ΔΟΜ)
<i>ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ:</i>
1 ξενοδοχείο υπό την ευθύνη ΔΟΜ και ΑΡΣΙΣ
«ΑΣΦΑΛΕΙΣ ΖΩΝΕΣ»
Σχιστό
Λαγκαδίκια
Διαβατά
Ριτσώνα
Θήβα
ΚΥΤ
ΚΥΤ Λέσβου
ΚΥΤ Λέρου
ΚΥΤ Φυλακίου Ορεστιάδας

5.2.4. Στόχοι του Δικτύου για το επόμενο χρονικό διάστημα

- Ολοκλήρωση παρακολούθησης ξενώνων
- Επισκέψεις σε Ανοικτές Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας
- Δημοσίευση έκθεσης του Δικτύου
- Σχεδίαση θεσμικών παρεμβάσεων ιδίως αναφορικά με:
 1. την προτεραιοποίηση της καταγραφής των ανηλίκων από την Υπηρεσία Ασύλου,
 2. την ενίσχυση του συστήματος φιλοξενίας και ιδίως της ημιαυτόνομης διαβίωσης, στη λογική της ελαχιστοποίησης του χρόνου παραμονής σε ΚΥΤ σε ασφαλείς ζώνες (safe zones) Κέντρων Υποδοχής Προσφύγων και, φυσικά, με στόχο την πλήρη κατάργηση της προστατευτικής φύλαξης και κράτησης των παιδιών,
 3. την παρακολούθηση των εξελίξεων σε σχέση με την εφαρμογή ενιαίου πρωτοκόλλου, με σεβασμό των δικαιωμάτων του παιδιού, για τη διακρίβωση της ηλικίας σε όλη την επικράτεια,
 4. τη ρύθμιση του καθεστώτος παραμονής ασυνόδευτων παιδιών σε περίπτωση απόρριψης του αιτήματος παροχής διεθνούς προστασίας,

5. τη βελτίωση της παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας,
6. την ενθάρρυνση και την ενίσχυση των μηχανισμών για τη συμμετοχή των ασυνόδευτων παιδιών στην τυπική εκπαίδευση.

5.3. Επικοινωνία του Συνηγόρου με παιδιά

Η ανάδειξη των συμμετοχικών κυρίως δικαιωμάτων, που κατοχυρώνει η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, με έμφαση στον σεβασμό στις απόψεις του παιδιού, όπως αυτές εκφράζονται σε όλες τις διαδικασίες που το αφορούν (άρθρ. 12), στην ελευθερία έκφρασης και διαχείρισης πληροφοριών και ιδεών (άρθρ. 13) και στην ελευθερία σκέψης (άρθρ. 14) βρίσκεται στη βάση των επισκέψεων του Συνηγόρου σε σχολεία και των συναντήσεών του με παιδιά σε όλη τη χώρα. Στόχο των επικοινωνιών αυτών αποτελεί επίσης η ευρύτερη γνωστοποίηση στους ανηλίκους και η υποστήριξη διαδικασιών μέσα από τις οποίες τα παιδιά μπορούν να διεκδικήσουν τον σεβασμό των δικαιωμάτων τους στα επιμέρους πεδία δραστηριοποίησης και στους χώρους διαβίωσής τους.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος συναντήθηκε, άκουσε απόψεις και πραγματοποιήσει κοινές δράσεις με παιδιά σε 34 σχολεία, τροφοδοτώντας και τροφοδοτούμενος με γνώση και προτάσεις ως προς τα δικαιώματα του παιδιού και τις ιδιαίτερες και εξελισσόμενες ανάγκες τους στην καθημερινότητα. Επίσης, έλαβε μέρος σε εκδηλώσεις με μαθητές, όπως λ.χ. σε εκδήλωση που διοργάνωσε το Υπουργείο Πολιτισμού με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα για τα Δικαιώματα του Παιδιού στις 20 Νοεμβρίου, ενώ συμμετείχε και στις δράσεις των σχολείων για τη θεματική εβδομάδα.

Παράλληλα, επισκέφθηκε χώρους όπου φιλοξενούνται ανήλικοι ή διαμένουν σε συνθήκες περιορισμού ή στέρησης της ελευθερίας τους, προκειμένου να κατανοήσει βαθύτερα, μέσα από την οπτική των ίδιων των παιδιών, τα ελλείμματα και τα περιθώρια βέλτιστης διεκδίκησης και διασφάλισης των δικαιωμάτων τους, καθορίζοντας ανάλογα τη στόχευση της Αρχής για το επόμενο διάστημα. Άκουσε τους ανήλικους κρατούμενους του Καταστήματος Κράτησης Κορίνθου και του Ιδρύματος Αγωγής στον Βόλο, ενώ συναντήθηκε με παιδιά σε ξενώνες, ασφαλείς ζώνες καταυλισμών, ΚΥΤ¹⁰¹ και ιδρύματα (37) σε όλη την Ελλάδα.

Τη διαρκή και σταθερή επαφή, άλλωστε, του Συνηγόρου με τα παιδιά διασφαλίζει διαχρονικά η λειτουργία της (δωρεάν) τηλεφωνικής γραμμής για παιδιά, που δέχθηκε 860 κλήσεις (από ανηλίκους και ενηλίκους), και τα τελευταία χρόνια η ηλεκτρονική επικοινωνία μέσω της ηλεκτρονικής φόρμας «Ρωτάω τον Συνήγορο»¹⁰², με 81 ηλεκτρονικά μηνύματα το 2018. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα δύο αυτά ειδικότερα εργαλεία επικοινωνίας των ανηλίκων με τον Συνήγορο διαφοροποιούνται σε σχέση με το τηλεφωνικό κέντρο της Αρχής, στον βαθμό που συνήθως ξεπερνούν την παροχή απλής πληροφόρησης ως προς την αρμοδιότητα του φορέα και τυγχάνουν εκτενέστερης διαχείρισης από το εξειδικευμένο τμήμα, η οποία κατευθύνεται είτε στην υποβολή αναφοράς από ανήλικο είτε, συχνά, στην ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και ενδυνάμωση ως προς την άσκηση των δικαιωμάτων του.

101 Αναλυτικότερα βλ. παραπάνω «Παιδιά που μετακινούνται - Παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες».

102 Βλ. ιστοχώρο Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού του Συνηγόρου: www.0-18.gr

5.4. Συμμετοχή στον Εθνικό Μηχανισμό Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού – Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Σύμφωνα με τον Ν. 4491/2017 για τη «*Νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου – Εθνικός Μηχανισμός Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και άλλες διατάξεις*», ο Συνήγορος του Πολίτη καθίσταται συμβουλευτικό μέλος στον Εθνικό Μηχανισμό Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, συλλογικό όργανο το οποίο συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης¹⁰³.

Ο Εθνικός Μηχανισμός έχει αρμοδιότητα για την εκπόνηση, προώθηση και προβολή του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και των εκθέσεων βάσης, τη διαβούλευση με την κοινωνία των πολιτών για τη διαμόρφωση του σχεδίου με συμμετοχή των παιδιών στη διαδικασία, καθώς και την παρακολούθηση της υλοποίησής του, μέσω ενδιάμεσων κατά την εφαρμογή δημοσιοποιούμενων εκθέσεων. Σημαντική για τον επανασχεδιασμό είναι η αξιολόγηση των σχεδίων βάσης και η αποτίμηση του βαθμού υλοποίησης και των αποτελεσμάτων τους συνολικά, αλλά και με βάση τους δείκτες υλοποίησης, για την οποία υποβάλλονται οι σχετικές εκθέσεις στον Συνήγορο του Πολίτη.

Η Αρχή, καθ' όλο το διάστημα, ακόμη και πριν από τη θέσπιση της διάταξης, συνέδραμε και εξακολουθεί να συνδράμει με τις προτάσεις και τις παρατηρήσεις της, θέτοντας την οπτική του Συνηγόρου, τόσο κατά την εκπόνηση του αρχικού εθνικού σχεδίου δράσης όσο και κατά τη διαμόρφωση εκείνου που εκκρεμεί κατά τον χρόνο σύνταξης της παρούσας έκθεσης, του οποίου αναμένεται η ολοκλήρωση και θέση σε εφαρμογή.

5.5. Συνήγορος του Πολίτη και Βουλή των Εφήβων

Ο Συνήγορος συνεχίζει τη συνεργασία του με τη Βουλή των Εφήβων, συμβάλλοντας στην προετοιμασία και τις εργασίες της, με σταθερή στόχευση στην προαγωγή του δικαιώματος του παιδιού στη συμμετοχή και στην ελεύθερη έκφραση. Ήδη κατά την ολοκλήρωση του 2018 η Αρχή έχει εμπλακεί ενεργά στον σχεδιασμό της επόμενης περιόδου (σχολικό έτος 2018-2019) με θέμα «*Βουλή των Εφήβων – Βήματα δημοκρατίας: Κάνοντας πράξη τη συμμετοχή*».

5.6. Παραγωγή ενημερωτικού υλικού για παιδιά

Ανταποκρινόμενος στις εξελισσόμενες ανάγκες των παιδιών, ο Συνήγορος αναζητεί σταθερά νέα εργαλεία επικοινωνίας, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης. Στην κατεύθυνση αυτή, η Αρχή συνεργάστηκε με τη UNICEF και εξειδικευμένους επαγγελματίες, όπως είναι ο συγγραφέας παιδιών βιβλίων Αντώνης Παπαθεοδούλου και η εικονογράφος Ίρις

¹⁰³ Άρθρ. 8-13 του Ν. 4491/2017 (ΦΕΚ Α' 152).

Σαμαρτζή, για την παραγωγή φιλικού στα παιδιά υλικού, σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τα σύγχρονα ερεθίσματα των ηλικιών στις οποίες απευθύνεται, με στόχο να ευαισθητοποιήσει και να κινητοποιήσει τις μαθήτριες και τους μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με τα δικαιώματα και τις ανάγκες των παιδιών που μετακινούνται. Περαιτέρω, στο πλαίσιο της συνεργασίας με τη UNICEF προγραμματίζεται η δημιουργία διαδραστικού εργαλείου στην ιστοσελίδα www.O-18.gr, το οποίο θα συνδέει καθημερινές παραβιάσεις των δικαιωμάτων των παιδιών σε κίνηση με οδηγίες για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών και με συγκεκριμένες και πρακτικές πληροφορίες για τα ζητήματα που τα απασχολούν.

6. Ίση μεταχείριση

Εισαγωγή

Με μία σειρά νομοθετημάτων¹⁰⁴ σε διάστημα μίας δεκαετίας, η ελληνική κυβέρνηση ενσωμάτωσε ενωσιακή νομοθεσία για τον σεβασμό, την προώθηση και την προαγωγή της αρχής της ίσης μεταχείρισης: την Οδηγία 2000/43/ΕΚ για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως της φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, την Οδηγία 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, την Οδηγία 2002/73/ΕΚ για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας και την Οδηγία 2014/54/ΕΕ περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας εργαζομένων

Νομοθετήματα του 2016 και του 2010 κατέστησαν τον Συνήγορο του Πολίτη¹⁰⁵ τον αρμόδιο φορέα εποπτείας και προώθησης της εφαρμογής της ίσης μεταχείρισης στην εθνική έννομη τάξη. Πρόκειται για αντικείμενο που επέκτεινε το μέχρι τώρα θεσμικό έργο του Συνηγόρου, ο οποίος ήδη από το 2005 είχε ορισθεί φορέας για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού και στη συνέχεια¹⁰⁶ φορέας για την ίση μεταχείριση των φύλων στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης.

Με το νομοθέτημα του 2016,¹⁰⁷ ωστόσο, πέρα από τη διεύρυνση της αρμοδιότητας του Συνηγόρου στον ιδιωτικό τομέα¹⁰⁸, ενσωματώνεται στην ελληνική έννομη τάξη και η σχετική ευρωπαϊκή Οδηγία¹⁰⁹ για την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων εντός της ΕΕ. Το θεσμικό αυτό πλαίσιο απηχεί τη στόχευση και τις προσπάθειες για την εξάλειψη των ανισοτήτων και την απόλαυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών στον ευρωπαϊκό χώρο και στην εθνική μας νομοθεσία. Στο πλαίσιο αυτό

104 Ν. 3304/2005, 3488/2006, 3896/2010, 4443/2016.

105 Με τον Ν. 4443/2016 σε συνδυασμό με τον Ν. 3896/2010.

106 Ν. 3488/2006 και Ν. 3896/2010.

107 Ν. 4443/2016.

108 Οδηγίες 2000/78/ΕΚ, 2000/43/ΕΚ.

109 Οδηγία 2014/54/ΕΚ.

προβλέπουν και οι τρεις την ανάθεση της παρακολούθησης και προώθησης του αντικειμένου τους σε εθνικό φορέα με εκέγγυα λειτουργικής ανεξαρτησίας.

Με τις ρυθμίσεις του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου¹¹⁰ συστηματοποιούνται για πρώτη φορά σε μεγάλο βαθμό όλες οι σχετικές διατάξεις και ο Συνήγορος αποκτά μια εφ' όλης της ύλης λειτουργία σε όλα τα θέματα της ίσης μεταχείρισης, εκεί που προηγουμένως υπήρχε θεματική διάσπαση και επιμερισμός αρμοδιοτήτων¹¹¹. Προκειμένου να ανταποκριθεί στις υψηλές και αυξημένες απαιτήσεις του ρόλου αυτού, ο Συνήγορος ανέθεσε το οικείο αντικείμενο σε διακριτό θεματικό κύκλο δραστηριότητας της Αρχής, επιλογή η οποία εναρμονίζεται με τα κοινά πρότυπα που διαμορφώνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο σε ό,τι αφορά τη λειτουργία των εθνικών φορέων προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.¹¹²

Η οργανωτική αυτή αλλαγή πρακτικά σήμανε τη συστηματοποίηση και περαιτέρω αξιοποίηση της εσωτερικής κατανομής της ύλης των αναφορών του Συνηγόρου, αλλά και τη συνολική εποπτεία θεμάτων που ευθέως ή εμμέσως συνδέονται με διακρίσεις. Παράλληλα, αξιοποιήθηκαν τα εργαλεία που παρέχει ο νόμος για την προστασία των προσώπων που υφίστανται διάκριση στην παρέμβαση του Συνηγόρου (παράσταση σε εργατικές διαφορές, εισήγηση προστίμου στο Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας [ΣΕΠΕ], αντιστροφική βάρους απόδειξης, γενικότερες παρεμβάσεις στο πλαίσιο προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης), προκειμένου να καταστεί όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερη η παρέμβασή του.

Διακριτά αλλά και ενίοτε συνδυαζόμενα με τον χειρισμό ατομικών υποθέσεων, ο Συνήγορος ασκεί δράσεις για την προαγωγή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στοχεύοντας στην ενημέρωση του κοινού και την επικοινωνία με κοινωνικούς εταίρους και κρατικούς φορείς, με σκοπό τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την καταπολέμηση στερεοτυπικών αντιλήψεων που οδηγούν σε παραβιάσεις της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Σημαντική στην προσπάθεια αυτή είναι η συμμετοχή του στο ευρωπαϊκό δίκτυο των εθνικών φορέων για την ίση μεταχείριση (Equinet), όπου, μέσα από την ανταλλαγή καλών πρακτικών, κοινών προβληματισμών και προκλήσεων σε ζητήματα ερμηνείας κι εφαρμογής του νομικού πλαισίου για τις διακρίσεις, ο Συνήγορος παρακολουθεί και συνδιαμορφώνει τις εξελίξεις που επέρχονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα αναφερθούν ενδεικτικά παραδείγματα της δράσης του Συνηγόρου σε θέματα διακρίσεων, που αναδεικνύουν το έργο του ως φορέα της ίσης μεταχείρισης, τα θεσμικά εργαλεία που χρησιμοποιεί και τα αποτελέσματα τη δράσης του. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα νέα εργαλεία και τις νέες έννοιες που εισήχθησαν με τον Ν. 4443/2016. Επιδίωξη είναι να αναδειχθεί αυτό το νέο πεδίο παρέμβασης και ιδίως να αποτυπωθεί η μέχρι τώρα εφαρμογή του από την Αρχή.

6.1. Διακρίσεις στην απασχόληση και την εργασία: Η ενεργή παρουσία του Συνηγόρου στις εργατικές διαφορές

110 Ν. 4443/2016 σε συνδυασμό με τον Ν. 3896/2010 για την ίση μεταχείριση μεταξύ ανδρών και γυναικών.

111 βλ. Ν. 3304/2005 για τις αρμοδιότητες Συνηγόρου, Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) και Επιτροπής Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

112 Βλ. Γενική Σύσταση αριθ. 2 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ECRI General Policy Recommendation No 2).

Όπως έχει διαπιστώσει και στο παρελθόν η Αρχή,¹¹³ οι υποθέσεις που αφορούν διακρίσεις λόγω φύλου συνδέονται με στερεοτυπικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις που ενίοτε ενέχουν δομικό χαρακτήρα, εμφανίζονται δε τακτικά τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Στις υποθέσεις που αφορούν τον τελευταίο, ο Συνήγορος έχει απευθείας ενεργό ρόλο στην εξωδικαστική επίλυση που προβλέπεται από τις διατάξεις του εργατικού δικαίου. Ειδικότερα, όταν μια εργατική διαφορά έρχεται ενώπιον του ΣΕΠΕ και ενδέχεται να αφορά παραβίαση της νομοθεσίας για τις διακρίσεις, το ΣΕΠΕ οφείλει να ενημερώσει τον Συνήγορο και να συνεργαστεί μαζί του κοινοποιώντας τις ενέργειές του. Ο Συνήγορος, από τη δική του πλευρά, έχει αρμοδιότητα να προβεί σε ίδια έρευνα και διαμόρφωση του τελικού πορίσματος επί της καταγγελίας. Η παραπάνω συνεργασία αποτελεί πλέον μια καλά δοκιμασμένη πρακτική στις υποθέσεις διακρίσεων λόγω φύλου μεταξύ Συνηγόρου και ΣΕΠΕ, καθώς προβλεπόταν ήδη από τον Ν. 3488/2006 και στη συνέχεια από τον Ν. 3896/2010, και ενεργοποιείται πλέον συστηματικά από τις κατά τόπους αρμόδιες Επιθεωρήσεις Εργασίας. Σημαντικό ρόλο στην εδραίωση αυτής της συνεργασίας έπαιξε η επιλογή του Συνηγόρου να παρίσταται με εκπρόσωπό του -όπου αυτό είναι εφικτό- στην επίλυση εργατικών διαφορών που αφορούν το αντικείμενο των διακρίσεων για όλους τους λόγους διάκρισης. Στις διαφορές αυτές η παρουσία της Αρχής με τα χεγγύα κύρους και ανεξαρτησίας που διαθέτει λειτουργεί θετικά τόσο για τους εργαζόμενους, ώστε να αισθάνονται περισσότερο ασφαλείς, όσο και για τον εργοδότη, ώστε να κατανοήσει ευχερέστερα το περιεχόμενο των διατάξεων που συνεπάγονται παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας στο πεδίο των διακρίσεων.

Βεβαίως, ο συμβιβασμός των δύο μερών είναι ένας από τους τρόπους επίλυσης των εργατικών διαφορών, ο οποίος δεν επιτυγχάνεται σε όλες τις περιπτώσεις. Στις περιπτώσεις αυτές, εάν το ΣΕΠΕ έπειτα από εισήγηση του Συνηγόρου διαπιστώσει παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας, έχει την αρμοδιότητα να επιβάλει πρόστιμο. Επιπλέον, όπως διευκρινίζει ρητά πλέον ο Ν. 4443/2016, εάν ο Συνήγορος προβεί σε ίδια έρευνα και συντάξει πόρισμα, το ΣΕΠΕ δεν μπορεί να απόσχει από το διατακτικό του πορίσματος παρά μόνο με παράθεση πλήρους και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι για τη διεξαγωγή έρευνας που οδηγεί στη σύνταξη πορίσματος ο Συνήγορος αξιοποιεί όλα τα διαθέσιμα εργαλεία, όπως είναι η συλλογή στοιχείων και από τις δύο πλευρές, η λήψη μαρτυρικών καταθέσεων και, σε περίπτωση δημιουργίας αρχής απόδειξης, η αντιστροφή του βάρους απόδειξης στον εργοδότη.

6.1.1. Σεξουαλική παρενόχληση

Εργαζόμενη υπάλληλος σε επιχείρηση προσέφυγε στην Επιθεώρηση Εργασίας για να καταγγείλει το γεγονός ότι, δέκα μέρες μετά την πρόσληψή της, ο εργοδότης της προέβη σε άσεμνη χειρονομία σε βάρος της. Μετά το ως άνω περιστατικό, η εργαζόμενη δήλωσε στον εργοδότη ότι, λόγω αυτής της απρεπούς συμπεριφοράς, δεν μπορούσε να συνεχίσει να εργάζεται στην επιχείρηση, οπότε και ο εργοδότης κατήγγειλε τη σύμβαση εργασίας της. Η εργαζόμενη προσέφυγε στο ΣΕΠΕ καταγγέλλοντας σεξουαλική παρενόχληση. Στη συνάντηση ενώπιον της Επιθεώρησης, όπου παρέστη και εκπρόσωπος του Συνηγόρου του Πολίτη, ο εργοδότης ομολόγησε ότι έκανε την άσεμνη χειρονομία στην εργαζόμενη υπογραμμίζοντας ότι δεν σκόπευε να την παρενοχλήσει σεξουαλικά, αλλά η πράξη του είχε ως στόχο την ενθάρρυνσή της στη νέα της εργασία. Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέδωσε

113 Βλ. Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη 2017, σελ. 203 επ.

πόρισμα και κατέληξε ότι η ενέργεια του εργοδότη ήταν σαφής σεξουαλική παρενόχληση έναντι της εργαζόμενης και εισηγήθηκε πρόστιμο στην αρμόδια Επιθεώρηση Εργασίας, το οποίο επιβλήθηκε στην επιχείρηση¹¹⁴.

6.1.2. Μονομερής δήλωση εργοδότη περί οικειοθελούς αποχώρησης εγκύου εργαζόμενης

Εργαζόμενη απασχολούνταν σε επιχείρηση από το 2016.¹¹⁵ Τον Μάρτιο του 2017 γέννησε και έλαβε όλες τις εκ του νόμου προβλεπόμενες άδειες. Πριν ακόμη λήξει η εξάμηνη άδεια προστασίας μητρότητας, η εργαζόμενη έμεινε εκ νέου έγκυος και ενημέρωσε για τη δεύτερη εγκυμοσύνη της την επιχείρηση. Εν τω μεταξύ τα υποκατάστηματα της επιχείρησης έκλεισαν. Μετά το πέρας της εξάμηνης άδειας προστασίας μητρότητας, η εργαζόμενη χρειάστηκε να λάβει αναρρωτική άδεια λόγω προβλημάτων υγείας, αλλά η εργοδότη επιχείρηση αρνήθηκε να υπογράψει τα σχετικά έγγραφα και η εργαζόμενη προσέφυγε στην Επιθεώρηση Εργασίας. Κατά την τριμερή συνάντηση που έλαβε χώρα παρουσία εκπροσώπου του Συνηγόρου, ο εργοδότης δήλωσε ότι η επιχείρηση δεν διατηρούσε πλέον κανένα υποκατάστημα, συνεπώς αδυνατούσε να απασχολήσει την προσφεύγουσα, καθώς επίσης και ότι είχε ενημερώσει την εργαζόμενη με εξώδικη δήλωση ότι θεωρεί την απουσία της από τη θέση εργασίας ως οικειοθελή αποχώρηση εκ μέρους της. Η εργαζόμενη είχε απαντήσει με άλλη εξώδικη δήλωση, απευθυνόμενη προς την επιχείρηση, ότι ουδέποτε αποχώρησε οικειοθελώς από τη θέση εργασίας της. Τέλος, ο εκπρόσωπος της επιχείρησης δήλωσε ότι η εταιρεία επρόκειτο να μπει σε καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης. Ο Συνήγορος κάλεσε την εργοδότη επιχείρηση –εφόσον δεν υπήρχε δυνατότητα απασχόλησης της εργαζόμενης– να καταγγείλει τη σύμβαση εργασίας της για σπουδαίο λόγο τηρώντας τις διατυπώσεις του νόμου.

Ο Συνήγορος κατέληξε στη διαπίστωση ότι ουδέποτε έλαβε χώρα οικειοθελής αποχώρηση εκ μέρους της εργαζόμενης και ότι η μη αποδοχή των υπηρεσιών της απαγορεύεται εκ του νόμου. Σε συνέχεια αυτής της διαπίστωσης, εισηγήθηκε την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε βάρος της επιχείρησης. Η αρμόδια Επιθεώρηση Εργασίας έχει ήδη κινήσει τις σχετικές διαδικασίες.

6.2. Η απαγόρευση διακρίσεων στο πεδίο παροχής αγαθών και υπηρεσιών

Αντικείμενο της ευρωπαϊκής Οδηγίας¹¹⁶ αποτελεί η διασφάλιση της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής. Σύμφωνα με το προοίμιο της Οδηγίας, ο στόχος αυτός είναι πολύ σημαντικός για την ΕΕ, «καθώς οι διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής μπορούν να υπονομεύσουν την επίτευξη των στόχων της συνθήκης ΕΚ, ειδικότερα δε την επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη. Μπορούν επίσης να υπονομεύσουν το στόχο ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως χώρου ελευθερίας, ασφάλειας

114 ΦΥ 248315/2018.

115 ΦΥ 240514/2018.

116 Οδηγία 2000/43/ΕΚ.

και δικαιοσύνης». Όπως συμβαίνει και με την Οδηγία 2000/78/ΕΚ, οι δεσμεύσεις που εξαγγέλλουν οι ρυθμίσεις της πηγάζουν από μια θεμελιώδη αντίληψη περί της ισότητας όλων ενώπιον του νόμου, όπως αποτυπώνεται σε σημαντικά διεθνή νομικά κείμενα¹¹⁷. Στο πλαίσιο αυτό παρέχει το ίδιο επίπεδο προστασίας σε όσους υφίστανται διάκριση εκ του λόγου αυτού με άλλη Οδηγία¹¹⁸ όσον αφορά την πρόσβαση στις δικαστικές ή διοικητικές διαδικασίες για την προστασία των δικαιωμάτων τους και την αντιστροφή του βάρους απόδειξης σε ζητήματα διακρίσεων στην απασχόληση και την εργασία. Ταυτόχρονα, όμως, το πεδίο εφαρμογής της προστασίας που εγκαθιδρύει επεκτείνεται πέραν του τομέα της απασχόλησης και της εργασίας και περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε συνδικαλιστικούς φορείς, την κοινωνική ασφάλεια και τις κοινωνικές παροχές και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών. Κατά την ενσωμάτωση στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 4443/2016, ο νομοθέτης επέκτεινε ρητά την προστασία αυτή και στο πεδίο των φορολογικών ελαφρύνσεων, εισήγαγε δε επιπρόσθετα το χρώμα, την εθνική καταγωγή και τις γενεαλογικές καταβολές στους λόγους για τους οποίους απαγορεύονται οι διακρίσεις για τα χαρακτηριστικά αυτά.

6.2.1. Μεροληπτική αντιμετώπιση και εντέλει διάκριση αντιμετωπίζεται σε αναφορά σχετικά με την απαγόρευση πρόσβασης σε οργανωμένη δημοτική παραλία (στη Λέσβο) σε υπηκόους τρίτων χωρών αιτούντων άσυλο στη χώρα μας

Συγκεκριμένα, στην είσοδο της παραλίας, για την οποία προβλέπεται η καταβολή αντιτίμου, είχε αναρτηθεί ανακοίνωση σε τρεις γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά, αραβικά) με το ακόλουθο περιεχόμενο: «*Entry to nationals of non-Schengen countries is only permitted with a passport*».¹¹⁹ Επίσης, δεν επιτράπηκε η είσοδος στην παραλία σε υπήκοο Συρίας, επειδή δεν διέθετε άδεια παραμονής στη χώρα αλλά δελτίο αιτούντος διεθνούς προστασίας.

Η Αρχή παρενέβη εγγράφως προς τη δημοτική επιχείρηση που διαχειρίζεται την παραλία επισημαίνοντας την απαγόρευση διακρίσεων λόγω χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής που θέτει ο Ν. 4443/2016 στον τομέα της παροχής υπηρεσιών, καθώς και ότι οποιαδήποτε εξαίρεση από τον κανόνα αυτό η οποία στηρίζεται στη διαφορετική ιθαγένεια θα πρέπει να είναι ειδικά αιτιολογημένη. Επιπλέον, επεσήμανε την αντιστροφή του βάρους απόδειξης που εισάγει ο νόμος, αλλά και τις κυρώσεις που επισύρει για την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης για τους παραπάνω λόγους κατά την παροχή αγαθών και υπηρεσιών στο κοινό. Παράλληλα, κάλεσε την επιχείρηση να παρουσιάσει τις απόψεις και ενέργειές της για τη διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης των πολιτών στη δημοτική παραλία χωρίς προϋποθέσεις που ενδεχομένως παραπέμπουν σε διακρίσεις λόγω χρώματος, εθνικής, εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής. Αναμένεται η ανταπόκριση της επιχείρησης.

117 Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, τα Σύμφωνα του ΟΗΕ για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα κ.ά.

118 Οδηγία 2000/78/ΕΚ.

119 ΦΥ 246083/2018 και 246084/2018.

6.3. Νέες έννοιες διακρίσεων στον Ν. 4443/2016

6.3.1. Η πολλαπλή διάκριση

Ο Ν. 4443/2016 εισήγαγε την πολλαπλή διάκριση στις έννοιες των διακρίσεων ορίζοντάς την ως οποιαδήποτε διάκριση, αποκλεισμό ή περιορισμό σε βάρος προσώπου που βασίζεται σε περισσότερους από έναν από τους λόγους διάκρισης (φύλο, εθνική καταγωγή, θρησκευτικές πεποιθήσεις κ.λπ.). Πρόκειται για τις περιπτώσεις όπου μια ρύθμιση, πρακτική ή ενέργεια μπορεί να συνιστά ταυτόχρονα παραβίαση της νομοθεσίας των διακρίσεων σε περισσότερα από ένα πεδία. Αν και ο νόμος δεν αντιμετωπίζει την πολλαπλή διάκριση ως επιβαρυντική περίπτωση με αντίστοιχες κυρώσεις, η υιοθέτηση της έννοιας αυτής σηματοδοτεί την ανάγκη εγρήγορσης του φορέα ίσης μεταχείρισης, ώστε να εκτιμά αναλόγως το πεδίο στο οποίο εμφανίζονται οι διακρίσεις και να προσαρμόζει τη δράση του για την καταπολέμησή τους. Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος έχει ανιχνεύσει επανειλημμένα περιπτώσεις όπου υφίσταται αυτή η πολλαπλή παραβίαση προστατευόμενων χαρακτηριστικών, κυρίως κατά την πρόσβαση στην εργασία και ιδίως στο στάδιο δημοσίευσης προκηρύξεων ή προσκλήσεων εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την ανάληψη εργασίας.

6.3.1.1. Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την πρόσληψη πτυχιούχου ψυχολόγου ορφανοτροφείου. Ειδικότερα, στα απαιτούμενα προσόντα προβλεπόταν, μεταξύ άλλων, ότι οι υποψήφιοι έπρεπε να είναι θηλυκού γένους και ηλικίας από 25-40 ετών.

Ο Συνήγορος επισήμανε στο ΔΣ του φορέα ότι με τα ως άνω καθοριζόμενα προσόντα των υποψηφίων εισάγεται άμεση διάκριση λόγω φύλου και λόγω ηλικίας, κατά ευθεία παρέκκλιση σχετικών διατάξεων¹²⁰, καθώς η εισαγωγή των επίμαχων χαρακτηριστικών ως προϋποθέσεων για την κατάληψη της συγκεκριμένης θέσης εργασίας δεν φαινόταν, κατ' αρχήν, να δικαιολογείται ειδικώς από τη φύση και τις ειδικές απαιτήσεις των καθηκόντων της θέσης. Ζήτησε δε την απόσυρση της εν λόγω πρόσκλησης και την επανάληψη της διαδικασίας χωρίς μνεία των χαρακτηριστικών εκείνων (φύλου, ηλικίας) που όχι μόνον αντιβαίνουν στη νομοθεσία για την ίση μεταχείριση και την καταπολέμηση των διακρίσεων, αλλά εν γένει υπονομεύουν την προσπάθεια διαμόρφωσης μιας κοινής αντίληψης που αντιστρατεύεται στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Το ΔΣ του φορέα, ανταποκρινόμενο στην πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη, απόφασε την ακύρωση της επίμαχης πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος και προέβη στην έκδοση νέας πρόσκλησης έχοντας απαλείψει τα κριτήρια που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ότι εισάγουν διάκριση στη βάση των προστατευόμενων χαρακτηριστικών των Ν. 3896/2010 και 4443/2016.¹²¹

6.3.2. Η διάκριση λόγω σχέσης με πρόσωπο που φέρει προστατευόμενο χαρακτηριστικό

¹²⁰ Των διατάξεων των άρθρ. 2 και 3 του Ν. 3896/2010 και του άρθρ. 2 παρ. 1 του Ν. 4443/2016.

¹²¹ ΦΥ 235196/2018.

Σημαντική διεύρυνση στον εννοιολογικό χάρτη των διακρίσεων αποτέλεσε η προσθήκη της έννοιας διάκρισης λόγω σχέσης στον Ν. 4443/2016. Ειδικότερα, ως διάκριση λόγω σχέσης νοείται η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ενός προσώπου λόγω της στενής του σχέσης με πρόσωπο ή πρόσωπα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου. Με τη διεύρυνση αυτή αποτυπώνεται πλέον και νομοθετικά στη χώρα μας η νομολογιακή παραδοχή¹²² ότι η προστασία κατά των διακρίσεων ενεργοποιείται και όταν το προστατευόμενο χαρακτηριστικό δεν απαντάται στο πρόσωπο του θύματος της διάκρισης, αλλά στο πρόσωπο τρίτου προσώπου με το οποίο συνδέεται στενά. Η ρητή αυτή πρόβλεψη στον Ν. 4443/2016 είχε σημαντικό αντίκτυπο και στον χειρισμό συναφών υποθέσεων από τον Συνήγορο του Πολίτη, καθώς με βάση τη γενική του αρμοδιότητα όλα τα αιτήματα εργαζομένων στον δημόσιο τομέα για απόσπαση, μετάθεση ή διευκόλυνση ωραρίου λόγω φροντίδας οικείων προσώπων με αναπηρία αντιμετωπίζονταν ως υπηρεσιακή κατάσταση και δεν μπορούσαν να εξετασθούν από την Αρχή. Με την προσθήκη όμως της διάκρισης λόγω σχέσης υπάγονται πλέον στην κατ' εξαίρεση διαμεσολαβητική αρμοδιότητα του Συνηγόρου ως φορέα ίσης μεταχείρισης.

6.3.2.1 Αναφορά εκπαιδευτικού που αιτήθηκε την ανανέωση της απόσπασής του, την οποία είχε ζητήσει προκειμένου να παρέχει την κατάλληλη και εξειδικευμένη φροντίδα στο τέκνο του που έπασχε από χρόνια πάθηση

Ο Συνήγορος υπεισιήθε στη διερεύνηση της υπόθεσης, καθώς το αίτημα είχε αρχικώς απορριφθεί λόγω ελλιπούς μοριοδότησης, και ζήτησε να επανεξετασθεί το αίτημα, με το σκεπτικό ότι η μη αποδοχή του θα μπορούσε να θέσει τον εκπαιδευτικό σε μειονεκτική θέση λόγω της στενής του σχέσης με μέλος της οικογένειάς του που αντιμετωπίζει χρόνια πάθηση έναντι άλλων συναδέλφων του που δεν βρίσκονται σε αντίστοιχη κατάσταση και φέρουν κατά τα λοιπά τα ίδια βασικά χαρακτηριστικά. Επεσήμανε δε ότι η διαπίστωση των παραπάνω μπορούσε να γίνει στο πλαίσιο της προβλεπόμενης κατ' εξαίρεση εξέτασης αιτημάτων. Το αίτημα του υπαλλήλου έγινε τελικώς δεκτό.¹²³

6.3.3. Η κοινωνική κατάσταση

Ο ενωσιακός νομοθέτης θέλησε να κατοχυρώσει την αρχή της ίσης μεταχείρισης οπωσδήποτε για ορισμένα πεδία διακρίσεων (φύλο, σεξουαλικό προσανατολισμό, αναπηρία, θρησκευτικές πεποιθήσεις), δίνοντας όμως την ευχέρεια στον εθνικό νομοθέτη να ορίσει την απαγόρευση των διακρίσεων και για άλλα πεδία διάκρισης, εφόσον το κρίνει αναγκαίο. Στην ελληνική έννομη τάξη, πέραν των βασικών πεδίων διάκρισης που περιλαμβάνει η

122 Υπόθεση C-303/06, απόφαση Coleman.

123 ΦΥ 248211/2018.

Οδηγία 2000/78, συμπεριλήφθηκαν, μεταξύ άλλων, η οικογενειακή και η κοινωνική κατάσταση. Η οικογενειακή κατάσταση αντικατοπτρίζει τη συνταγματική προστασία της οικογένειας (άρθρ. 21 του Συντάγματος) σε όλες τις σύγχρονες πλέον μορφές της (βλ. σύμφωνο συμβίωσης), ενώ η κοινωνική κατάσταση είναι επί της ουσίας μια ανοικτή έννοια, το περιεχόμενο της οποίας καλείται να εξειδικεύσει κυρίως ο εφαρμοστής του δικαίου, δηλαδή ο εθνικός φορέας για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, δηλαδή ο Συνήγορος του Πολίτη.

Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του Ν. 4443/2016, «ως λόγος διάκρισης προβλέπεται η κοινωνική κατάσταση, ως αποτέλεσμα τυχόν κοινωνικού στιγματισμού ενός προσώπου λόγω της διακριτότητάς του ως μέλους ενός ιδιαίτερου κοινωνικού υποσύνολου, επί παραδείγματι σε μια τέτοια κατάσταση μπορεί να ευρίσκονται πρώην χρήστες ουσιών ή πρώην φυλακισμένοι. Στο σημείο αυτό αξίζει να διευκρινισθεί ότι ιδιαίτερο κοινωνικό υποσύνολο συνιστά μια ομάδα προσώπων που συνδέονται με ένα κοινό χαρακτηριστικό, το οποίο είναι συχνά έμφυτο, αναλλοίωτο ή θεμελιώδες για την ταυτότητα, τη συνείδηση ή την άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μελών της...».

6.3.3.1. Ο Συνήγορος επικαλείται την «κοινωνική κατάσταση» ως συνθήκη αποκλεισμού που παραβιάζει τη νομοθεσία για την απαγόρευση των διακρίσεων και παρεμβαίνει προς τον ΟΑΕΔ για τη μη εγγραφή στα μητρώα ανέργων προσώπων που δεν διαθέτουν μόνιμη κατοικία (πρόσφυγες, αιτούντες πολιτικό άσυλο, γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής ή σεξουαλικής βίας, άστεγοι ή/και προσωρινά φιλοξενούμενοι)

Ειδικότερα, οι υπηρεσίες του ΟΑΕΔ αρνούνταν να παραλάβουν σχετικά αιτήματα και να εγγράψουν στα μητρώα ανέργων πρόσωπα τα οποία δεν αποδείκνυαν ότι είναι κύριοι ή μισθωτές κατοικίας και απαιτούσαν από τους αιτούντες την προσκόμιση εγγράφων, όπως λογαριασμών ΔΕΚΟ ή εταιρείας σταθερής τηλεφωνίας, ή αντίγραφο συμφωνητικού μίσθωσης κατοικίας κατατεθειμένου στην αρμόδια ΔΟΥ. Η δήλωση κατοικίας του αιτούντος ήταν αναγκαία, προκειμένου να αναζητηθεί η κατά τόπον αρμόδια υπηρεσία για την εξυπηρέτησή του, καθώς η εγγραφή στα μητρώα ανέργων πραγματοποιείται μόνο στο κατάστημα του ΟΑΕΔ της περιοχής κατοικίας του ανέργου και χωρίς αυτήν δεν είναι δυνατή η πρόσβασή του στις συνδεόμενες με την ιδιότητα αυτή παροχές.

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι είναι ιδιαίτερος επαχθής να αποκλείονται από την εγγραφή στα οικεία μητρώα ανέργων άτομα τα οποία, εξαιτίας της ειδικής κατάστασής που αντιμετωπίζουν (π.χ. *θύματα ενδοοικογενειακής βίας ή σεξουαλικής εκμετάλλευσης, αιτούντες άσυλο, άτομα χωρίς ατομική κατοικία, άστεγοι*), χρήζουν κατά τεκμήριο ειδικής ή αυξημένης προστασίας. Επιπλέον, τόνισε ότι ο αποκλεισμός των ατόμων αυτών από την εγγραφή στα μητρώα ανέργων ενδεχομένως να δημιουργεί και ζήτημα πολλαπλών διακρίσεων, καθώς συνυπάρχουν στο πρόσωπό τους περισσότερα προστατευόμενα χαρακτηριστικά (φύλο και κοινωνική κατάσταση σε γυναίκες θύματα βίας, εθνική καταγωγή και κοινωνική κατάσταση σε πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο, πρόσωπα δηλαδή που στερούνται στέγης ή φιλοξενούνται προσωρινά σε δομές φιλοξενίας ή τρίτους). Αντιπρότεινε την προσκόμιση σχετικής Υπεύθυνης Δήλωσης (για όσους φιλοξενούνται προσωρινά σε δομές ή τρίτους) και τη συνεργασία με τις κοινωνικές υπηρεσίες και τα ΚΕΠ της περιοχής (για όσους δεν έχουν στέγη).

Η παρέμβαση του Συνηγόρου υπήρξε επιτυχής, καθώς η διοίκηση του ΟΑΕΔ έδωσε οδηγίες στις υπηρεσίες του να κάνουν δεκτά τα αιτήματα για εγγραφή στο μητρώο ανέργων, αποδεχόμενες δικαιολογητικά που είναι στην κατεύθυνση των προτάσεων του Συνηγόρου.¹²⁴

6.3.4. Η πρόβλεψη για τις εύλογες προσαρμογές του εργοδότη σε περίπτωση αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης

Στις διατάξεις του Ν. 4443/2016 προβλέπεται η υποχρέωση του εργοδότη να λάβει μέτρα εύλογων προσαρμογών, δηλαδή να λάβει όλα τα ενδεδειγμένα μέτρα ανάλογα με τις ανάγκες που παρουσιάζονται σε μια συγκεκριμένη κατάσταση, ώστε ο/η εργαζόμενος/η με αναπηρία να μπορεί να έχει πρόσβαση σε θέση εργασίας, να ασκεί ή να προάγεται στο επάγγελμά του/της, ή προκειμένου να του παρέχεται εκπαίδευση, αρκεί τα μέτρα αυτά να μη συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση για τον εργοδότη. Η επιβάρυνση δεν είναι δυσανάλογη όταν αντισταθμίζεται επαρκώς με μέτρα λαμβανόμενα στο πλαίσιο της πολιτικής ενός κράτους μέλους υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Πρόκειται για ρύθμιση προσανατολισμένη στην κατεύθυνση επίτευξης συνθηκών πραγματικής ισότητας, για την οποία είναι αναγκαίο να ληφθεί υπόψη το προστατευόμενο χαρακτηριστικό, δηλαδή η αναπηρία ή η χρόνια πάθηση, σε αντίθεση με ό,τι ισχύει γενικώς για την απαγόρευση διακρίσεων για όλα τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά (φύλο, εθνική καταγωγή κ.λπ.), όπου η αρχή της ίσης μεταχείρισης επιτάσσει να μη λαμβάνονται υπόψη. Η θεώρηση αυτή και αντίστοιχα η πρόβλεψη για τις εύλογες προσαρμογές ανταποκρίνονται στο κοινωνικό μοντέλο της έννοιας της αναπηρίας, το οποίο προϋποθέτει τη συνεκτίμηση των παραγόντων που αλληλεπιδρούν με την πάθηση του/της εργαζόμενου/ης μέσα στο περιβάλλον εργασίας και τον/την εμποδίζουν να συμμετέχει ισότιμα στην εργασία. Να σημειωθεί ότι η υποχρέωση του εργοδότη για εύλογες προσαρμογές σε καμία περίπτωση δεν συνεπάγεται την υποχρέωσή του να προσλάβει, να προαγάγει ή να διατηρήσει στη θέση απασχόλησης άτομο που δεν είναι κατάλληλο, ικανό και πρόθυμο να εκτελεί τα βασικά καθήκοντα της εν λόγω θέσης, παρά μόνο την υποχρέωση να λάβει τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να είναι δυνατή η παροχή εργασίας από τον εργαζόμενο με αναπηρία ή χρόνια πάθηση. Η υποχρέωση αυτή, μάλιστα, τίθεται υπό την προϋπόθεση της μη συνδρομής ανυπέρβλητου κόστους, το οποίο, εφόσον το επικαλεστεί ο εργοδότης, καλείται να το αιτιολογήσει.

6.3.4.1. Εργαζόμενη που πάσχει από σκλήρυνση κατά πλάκας και απολύθηκε από μεγάλη εταιρεία¹²⁵

Η εργαζόμενη απασχολείτο στην εταιρεία επί σειρά ετών, όταν διαγνώστηκε η πάθησή της, την οποία γνωστοποίησε στην εταιρεία. Η εταιρεία ισχυρίστηκε ότι ο λόγος απόλυσης ήταν η ανεπάρκεια της εργαζόμενης κατά την άσκηση των καθηκόντων της τα τελευταία χρόνια κι επικαλέστηκε τις εκθέσεις αξιολόγησής της, καθώς και ότι, παρά την ανεπάρκεια αυτή, επέδειξε ευαισθησία και επιφύλαξε ευμενή μεταχείριση στην εργαζόμενη διατηρώντας τη στην εργασία δεδομένης της πάθησής της.

Ο Συνήγορος κατέληξε σε εισήγηση για επιβολή προστίμου διαπιστώνοντας ότι από την εκτίμηση των στοιχείων του φακέλου δεν προέκυψε πως η εταιρεία έλαβε συγκεκριμένα

124 ΦΥ 233156/2018.

125 ΦΥ 243118/2018.

μέτρα εύλογων προσαρμογών, προκειμένου η εργαζόμενη να αντισταθμίσει τα μειονεκτήματα που απορρέουν από τη χρόνια πάθησή της και να διευκολυνθεί στην άσκηση των καθηκόντων της θέσης της, έπειτα από σχετικές υποδείξεις του αρμόδιου ιατρού εργασίας. Επισήμανε μάλιστα ότι ελέγχιμο εν προκειμένω δεν είναι το αν ο εργοδότης εξάντλησε χρονικά την επιείκειά του στην απόδοση ενός εργαζόμενου, ευελπιστώντας στη βελτίωση, αλλά το αν επιδίωξε να διαμορφώσει τις προϋποθέσεις εκείνες που με βάση αντικειμενικά κριτήρια θα συνέβαλλαν στην ουσιαστική απόδοσή του, συνεκτιμώντας την ιδιαίτερη κατάσταση της υγείας του εργαζόμενου και των τυχόν ειδικών απαιτήσεων αυτής.

6.4. Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και η απαγόρευση των διακρίσεων

Η Οδηγία 2014/54¹²⁶ έχει κατ' αρχήν διακριτό ρυθμιστικό πεδίο, αφού αναφέρεται στην ελεύθερη κυκλοφορία των υπηκόων κρατών μελών της ΕΕ και μεριμνά για την ελεύθερη πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας. Εν πρώτοις, λοιπόν, φαίνεται να υπηρετεί κυρίως μία από τις θεμελιώδεις οικονομικές αρχές της Ένωσης και να μην ταυτίζεται το αξιακό υπόβαθρο αλλά και το ρυθμιστικό πεδίο με εκείνο των άλλων δύο Οδηγιών, στις οποίες η απαγόρευση των διακρίσεων θεμελιώνεται στον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Εντούτοις, η καταπολέμηση των διακρίσεων στην εργασία και απασχόληση, έστω και μια συγκεκριμένης ομάδας, των υπηκόων της ΕΕ, δεν θα μπορούσε να μη συνδεθεί με την επιδίωξη διαμόρφωσης ενός ενιαίου οικοδομήματος προστασίας κατά των διακρίσεων. Σημαντικό ρόλο έπαιξε σε αυτό και η πρόβλεψη της Οδηγίας για τη δυνατότητα ανάθεσης της αρμοδιότητας παρακολούθησης και προώθησης σε υφιστάμενους, ανεξάρτητους φορείς που ήδη ασκούν συναφή αρμοδιότητα και επιδιώκουν αντίστοιχούς στόχους. Ως εκ τούτου, υπήρξε συνάφεια με το αντικείμενο της Αρχής, που ήταν ήδη φορέας παρακολούθησης και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, αλλά χειριζόταν επίσης και στο πλαίσιο της γενικής αρμοδιότητάς της υποθέσεις που αφορούσαν παραβίαση του κοινοτικού δικαίου στα πεδία φορολόγησης και πρόσβασης σε παροχές υγείας και κοινωνικής προστασίας.

Την προσπάθεια αυτή συνεχίζει η Αρχή στις υποθέσεις που τίθενται υπόψη της και αφορούν τον αποκλεισμό υπηκόων κρατών μελών από θέσεις εργασίας στον δημόσιο τομέα, επισημαίνοντας το κριτήριο της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου σε ό,τι αφορά την απαγόρευση των διακρίσεων κατά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων της ΕΕ και ιδίως κατά την πρόσβασή τους σε θέσεις εργασίας που δεν συνεπάγονται άσκηση δημόσιας εξουσίας¹²⁷ (ενημερώνοντας παράλληλα την Επιτροπή για την πορεία ενσωμάτωσης της Οδηγίας 2014/54/ΕΚ).

6.5. Φορολογική ισότητα των φύλων – Υποχρέωση των συζύγων να υποβάλλουν κοινή φορολογική δήλωση

Ο Συνήγορος του Πολίτη ασχολήθηκε με το θέμα της φορολογικής ισότητας των φύλων από τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του. Ένα από τα βασικότερα ζητήματα ήταν αυτό

126 Η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/54 στον Ν. 4443/2016 έγινε με καθυστέρηση κάποιων μηνών.

127 Βλ. Ειδική έκθεση 2017 για την Ίση Μεταχείριση, σελ. 202 επ.

της υποχρέωσης των συζύγων να υποβάλλουν κοινή δήλωση φορολογίας εισοδήματος. Στην Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το έτος 2002 υπήρχε ειδικό κεφάλαιο για τα «Ζητήματα Ισότητας των δύο Φύλων στη Φορολογία της Συζυγικής Οικογένειας», όπου τονιζόταν ήδη από τότε ότι η υποχρέωση του συζύγου να υποβάλλει τη δήλωση και για τα εισοδήματα της συζύγου εισάγει αντισυνταγματική ρύθμιση και οι σχετικές διατάξεις ερμηνεύονται από τη φορολογική διοίκηση με τρόπο που επιφέρουν απαράδεκτες συνέπειες στη φορολόγηση των έγγαμων γυναικών.

Για τον λόγο αυτό ο Συνήγορος του Πολίτη είχε προτείνει να καταργηθεί η διάταξη του άρθρ. 67 παρ. 4 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, όσον αφορά την υποβολή κοινής φορολογικής δήλωσης των συζύγων, ως εισάγουσα άμεση διάκριση λόγω φύλου, και να καταστεί κάθε φορολογούμενος/η έγγαμος/η νομικά υπεύθυνος/η για την υποβολή και το περιεχόμενο της φορολογικής δήλωσης. Ο Συνήγορος, μάλιστα, είχε τονίσει ότι οι διακρίσεις αυτές, ενόψει της διεύρυνσης εφαρμογής του ηλεκτρονικού συστήματος υποβολής των φορολογικών δηλώσεων και των δυνατοτήτων που αυτό παρέχει, δεν εξυπηρετούν ούτε τον σκοπό της εύρυθμης λειτουργίας της φορολογικής διοίκησης ούτε τον στόχο της αποτελεσματικότερης είσπραξης των δημοσίων εσόδων. Οι προτάσεις της Αρχής δεν είχαν τύχει ευνοϊκής αντιμετώπισης από τη φορολογική διοίκηση. Ως αποτέλεσμα, η Ελλάδα είχε παραμείνει μεταξύ των ελαχίστων χωρών της ΕΕ στις οποίες η έγγαμη γυναίκα δεν αποτελούσε ξεχωριστό φορολογικό υποκείμενο.

Προσφάτως, το Συμβούλιο της Επικρατείας¹²⁸ έκρινε ότι δεν συντρέχει λόγος δημοσίου συμφέροντος που να δικαιολογεί την υποχρεωτική υποβολή κοινής δήλωσης φόρου εισοδήματος των συζύγων. Η σχετική διάταξη του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, ερμηνευμένη υπό το πρίσμα των επιταγών του Συντάγματος και της Ευρωπαϊκής Συνθήκης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου όσον αφορά την ισότητα των πολιτών και ειδικότερα την ισότητα των φύλων, την ισότιμη συνεισφορά των Ελλήνων πολιτών στα δημόσια βάρη, την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, τον σεβασμό προς την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή και την υποχρέωση των αρχών να εγγυώνται τα αντίστοιχα δικαιώματα¹²⁹, έχει την έννοια ότι ο σύζυγος υποβάλλει κοινή δήλωση και για το εισόδημα της συζύγου εφόσον συναινούν αμφότεροι, άλλως μπορούν να υποβάλλουν αυτοτελώς δηλώσεις, κατά την παρ. 1 του άρθρ. 67 του Ν. 4172/2013.¹³⁰

7. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας εφαρμογής των αρχών της καλής νομοθέτησης

Το 2012, δέκα χρόνια μετά τις πρώτες πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της βελτίωσης της ποιότητας της νομοθέτησης¹³¹, ο Ν. 4048/2012 εισήγαγε

128 ΣτΕ 330/2018 Β' Τμήμα.

129 Άρθρ. 2 παρ. 1, άρθρ. 4 παρ. 1, 2 και 5, άρθρ. 5 παρ. 1 και άρθρ. 25 παρ. 1 του Συντάγματος και άρθρ. 8 και 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).

130 Με το άρθρ. 59 παρ. 5 του Ν. 4583/2018 προβλέφθηκε, πράγματι, η δυνατότητα υποβολής χωριστής φορολογικής δήλωσης εφόσον το επιλέξει ένας τουλάχιστον εκ των συζύγων με ανέκκλητη δήλωσή του για κάθε φορολογικό έτος μέχρι την 28η Φεβρουαρίου του έτους υποβολής της δήλωσης. Η διαδικασία θα εφαρμοστεί για πρώτη φορά κατά την υποβολή των δηλώσεων το έτος 2019 (φορολογικό έτος 2018).

131 Η βελτίωση της νομοθέτησης εξακολουθεί να αποτελεί μία από τις σπουδαιότερες προτεραιότητες

στην ελληνική έννομη τάξη τις βασικές αρχές της, επιφυλάσσοντας ιδιαίτερο, θεσμικό ρόλο στον Συνήγορο του Πολίτη.

Μεταξύ των βασικών αρχών της καλής νομοθέτησης συμπεριλαμβάνονται η αναλογικότητα, δηλαδή η καταλληλότητα και εύλογη σχέση μέσου και σκοπού με υιοθέτηση του λιγότερο επαχθούς μέτρου, η απλότητα και η σαφήνεια του περιεχομένου των ρυθμίσεων, η αποφυγή αντιφατικών ρυθμίσεων, η αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα με συνεκτίμηση των οικονομικών συνεπειών της ρύθμισης, η διαφάνεια, επικουρικότητα και λογοδοσία με τον προσδιορισμό των αρμόδιων οργάνων εφαρμογής των ρυθμίσεων, η ασφάλεια δικαίου, η ανοιχτή διαδικασία, δηλαδή η δυνατότητα υποβολής προτάσεων σχετικών με τις ρυθμίσεις κατά το στάδιο της κατάρτισης και της αξιολόγησης της εφαρμογής τους, και η προσβασιμότητα στις ρυθμίσεις, με την έννοια τόσο της ευχέρειας εύρεσης των ρυθμίσεων (π.χ. με την ανάρτησή τους σε φιλικούς προς τον χρήστη δικτυακούς τόπους) όσο και της ευκολίας αντίληψης των διατάξεων οι οποίες πρέπει να είναι κατά το δυνατόν εύληπτες.

Βασική καινοτομία του Ν. 4048/2012, σύμφωνα με την αιτιολογική του έκθεση, ήταν *«η θεσμοθέτηση της ανάλυσης συνεπειών ρυθμίσεων, η οποία θα ενδυναμώνει τόσο τη διαφάνεια, παρέχοντας σε κάθε ενδιαφερόμενο εκείνα τα στοιχεία και δεδομένα που απαιτούνται για την αξιολόγηση των ρυθμιστικών πρωτοβουλιών, όσο και την εφαρμογή των ρυθμίσεων δεδομένου ότι θα έχουν εκτιμηθεί εκ των προτέρων οι πόροι και οι πιθανές παρεμβάσεις που απαιτούνται γι' αυτήν»*.

Ο Συνήγορος, κατά την άσκηση του διαμεσολαβητικού του έργου και στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του να ελέγχει τη νομιμότητα των διοικητικών πράξεων, συχνά διαπιστώνει στην υφιστάμενη νομοθεσία κενά και νομοτεχνικές ατέλειες, αδυναμία των νομοθετικών διατάξεων να ρυθμίσουν τις τρέχουσες καταστάσεις, ασάφειες που οδηγούν σε παρερμηνείες, αντιφατικές ρυθμίσεις και γενικά προβλήματα κατά την ερμηνεία και εφαρμογή των νόμων.

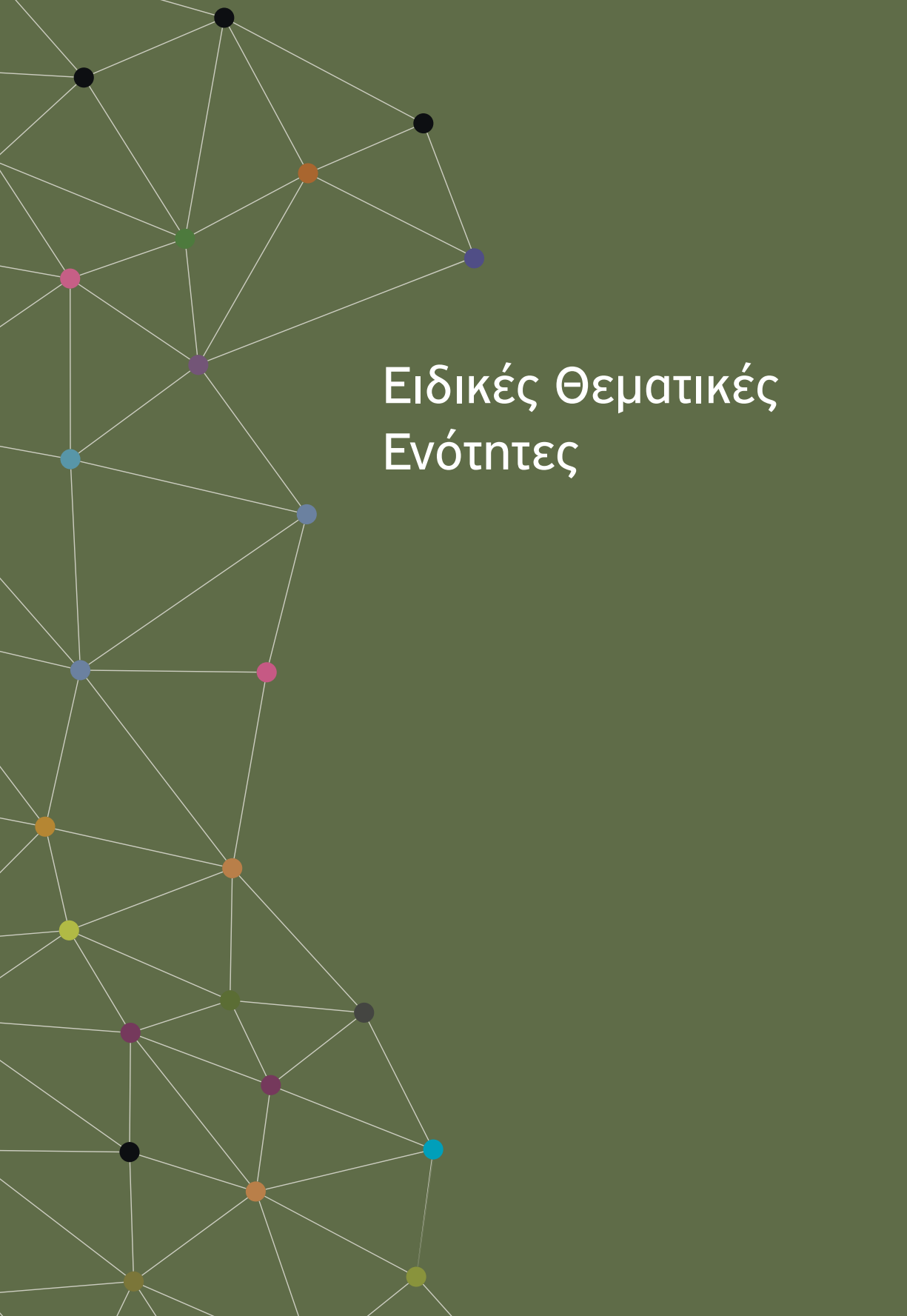
Καθ' όλη τη διάρκεια της εικοσαετούς, πλέον, λειτουργίας του, υποβάλλει στη Διοίκηση προτάσεις, οργανωτικές και νομοθετικές, επιδιώκοντας να συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας του νομοθετικού πλαισίου και, συνακόλουθα, στη διασφάλιση της παροχής καλύτερων υπηρεσιών προς τους πολίτες και στην καταπολέμηση των φαινομένων κακοδιοίκησης. Στα πορίσματα και τις Ειδικές Εκθέσεις του αποτιμά την αποτελεσματικότητα των νόμων και των κανονιστικών πράξεων, εντοπίζει και οριοθετεί τα προβλήματα και διατυπώνει σαφείς και αναλυτικές παρατηρήσεις και συστάσεις για τη διόρθωση των κακοτεχνιών και την επίτευξη των επιδιωκόμενων από τον νομοθέτη σκοπών. Οι παρεμβάσεις του Συνηγόρου, βασισμένες πάντοτε στην εμπειρία και την τεχνογνωσία του, αλλά και στο θεσμικό του προνόμιο να έχει σφαιρική εικόνα των προβλημάτων που αναδεικνύει, πολύ συχνά συντελούν στη βέλτιστη ρύθμιση σοβαρών θεμάτων.

Την ήδη σημαντική συμβολή της Αρχής στην αναμόρφωση της ισχύουσας νομοθεσίας και στην ανάληψη νομοθετικής πρωτοβουλίας για την αντιμετώπιση κρίσιμων ζητημάτων θέλησε να αξιοποιήσει ο Ν. 4048/2012, με τον οποίο καθορίστηκαν οι αρχές, οι διαδικασίες και τα μέσα καλής νομοθέτησης, με σκοπό τη βελτίωση της ρυθμιστικής διακυβέρνησης. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρ. 7 παρ. 2 του ανωτέρω νόμου, «το

της ΕΕ, υπό την αρμοδιότητα και εποπτεία του Α' Αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κ. Φ. Τίμμερμανς. Δείτε το πρόγραμμα βελτίωσης της καταλληλότητας και της αποδοτικότητας του κανονιστικού πλαισίου (REFIT) της Επιτροπής: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/evaluating-and-improving-existing-laws/refit-making-eu-law-simpler-and-less-costly_el

Γραφείο Καλής Νομοθέτησης και η Ανεξάρτητη Αρχή Συνήγορος του Πολίτη συνεργάζονται με τα Γραφεία Νομοθετικής Πρωτοβουλίας των Υπουργείων που προβλέπονται στο άρθρο 14 για τη βελτίωση της ποιότητας της ανάλυσης συνεπειών ρυθμίσεων». Η συνεργασία γενικότερα των Ανεξάρτητων Αρχών με το Γραφείο Καλής Νομοθέτησης της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης προβλέπεται και στο άρθρ. 15 παρ. 2β, αναγνωρίζοντας έτσι τη συσσωρευμένη εμπειρία τους στα θέματα αρμοδιότητάς τους.

Στο πλαίσιο αυτό, από τον Ιούλιο του 2017 –και με τη σχετική προεργασία να έχει ξεκινήσει ήδη από την άνοιξη του ίδιου έτους– ο Συνήγορος συνεργάζεται με το Γραφείο Καλής Νομοθέτησης για τους σκοπούς του επιμορφωτικού σεμιναρίου με τίτλο «*Η καλή νομοθέτηση στην πράξη: σύνταξη ρυθμιστικών κειμένων και συνοδευτικών εγγράφων*», που διοργανώνεται από το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ) και απευθύνεται σε υπαλλήλους των Γραφείων Νομοθετικής Πρωτοβουλίας και, γενικότερα, σε στελέχη των υπουργείων που εμπλέκονται στη διαδικασία της εν γένει ρυθμιστικής παραγωγής. Ειδικοί Επιστήμονες του Συνηγόρου του Πολίτη και στελέχη της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης εισηγούνται θεματικές, όπως βασικά στοιχεία και αρχές καλής νομοθέτησης, αιτιολογική και εισηγητική έκθεση, ανάλυση συνεπειών ρυθμίσεων, αξιολόγηση των αποτελεσμάτων εφαρμογής των ρυθμίσεων και δημόσια διαβούλευση, με τα έως τώρα εκπαιδευτικά αποτελέσματα να κρίνονται άκρως ικανοποιητικά ως καρποί μιας εποικοδομητικής συνεργασίας. Το εν λόγω επιμορφωτικό πρόγραμμα, σύμφωνα με την ενημέρωση που έχει ο Συνήγορος, θα συνεχίσει να διεξάγεται και κατά το προσεχές έτος. ●

Ειδικές Θεματικές Ενότητες

Παράλληλα με τις ειδικές αρμοδιότητες και τις δράσεις που του έχουν ανατεθεί βάσει Ευρωπαϊκών Οδηγιών και Διεθνών Συμβάσεων, ο Συνήγορος του Πολίτη ασκεί τον διαμεσολαβητικό και ελεγκτικό του ρόλο στο πλαίσιο της γενικής του αρμοδιότητας παρεμβαίνοντας με σκοπό την καταπολέμηση και επίλυση των φαινομένων κακοδιοίκησης, την τήρηση της νομιμότητας και την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών.

Οι περισσότεροι από τους τομείς στους οποίους εντοπίζονται μορφές κακοδιοίκησης παραμένουν, δυστυχώς, σταθεροί, παρουσιάζοντας διαφορές μόνο ως προς τα είδη των προβλημάτων που ανακύπτουν από χρονιά σε χρονιά. Προκύπτουν όμως και ειδικότερα ζητήματα που αφορούν μεγάλο αριθμό πολιτών, τα οποία ο Συνήγορος αναδεικνύει, έχοντας πραγματοποιήσει ουσιαστικές παρεμβάσεις και έχοντας καταλήξει σε συγκεκριμένες διαπιστώσεις και προτάσεις σχετικά με την αντιμετώπισή τους.

Τα σημαντικότερα θέματα που απασχόλησαν την Αρχή κατά τη διάρκεια της χρονιάς παρουσιάζονται αναλυτικά στη συνέχεια:

- Κοινωνική ασφάλιση
- Κοινωνική αλληλεγγύη και πρόνοια
- Παροχή υπηρεσιών υγείας
- Προβλήματα πρόσβασης στην αγορά εργασίας
- Προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού
- Τριτοβάθμια εκπαίδευση
- Διαχείριση και προστασία φυσικού περιβάλλοντος
- Δίκτυα κοινωνικής ωφέλειας και κοινωνική ευθύνη
- Διαχείριση κοινόχρηστων χώρων
- Επιβολή και είσπραξη δημοτικών εσόδων
- Μεταφορές – Καταγραφή της νομικής και πραγματικής κατάστασης των οχημάτων
- Φορολογία - Η παραγραφή παρακρατηθέντος φόρου εισοδήματος
- Αστική κατάσταση και ιθαγένεια
- Μετανάστευση
- Πολιτικό άσυλο

1. Κοινωνική ασφάλιση

Συνοπτική παρουσίαση

Διαμεσολαβώντας σε ζητήματα κοινωνικής ασφάλισης, ο Συνήγορος ήρθε συχνά αντιμέτωπος με οργανωτικές δυσλειτουργίες, εσφαλμένη εφαρμογή ή αυθαίρετη ερμηνεία νομοθετικών διατάξεων από τη Διοίκηση και παράλειψη συμμόρφωσής της με δικαστικές αποφάσεις. Δεν ήταν επίσης λίγες οι περιπτώσεις που διαπίστωσε υπερβολικές καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση αιτημάτων, διαφορετική μεταχείριση ίδιων καταστάσεων, έλλειψη αιτιολογίας των διοικητικών πράξεων, ακόμη και οικονομική επιβάρυνση των ασφαλισμένων με υπαιτιότητα των αρμόδιων υπηρεσιών.

Ενδεικτικά, στο πλαίσιο των παρεμβάσεων του ο Συνήγορος:

- Πρότεινε τη δημιουργία ηλεκτρονικής πλατφόρμας, ώστε να ενημερώνονται οι δικαιούχοι επιστροφής αχρωστίτως παρακρατηθεισών εισφορών ασθένειας για τον ακριβή τρόπο υπολογισμού των σχετικών ποσών.
- Ζήτησε τη χορήγηση ίδιων παροχών τόσο στους συνταξιούχους με ποσοστό αναπηρίας 80% που είναι δικαιούχοι του ΕΚΑΣ όσο και σε εκείνους που απώλεσαν την παροχή του ΕΚΑΣ, αλλά είναι δικαιούχοι των αντισταθμιστικών μέτρων.
- Πέτυχε την επιστροφή σε ασφαλισμένο ποσού που αυτός κατέβαλε για εξαγορά χρόνου στρατιωτικής θητείας λόγω πλάνης που δημιουργήθηκε με υπαιτιότητα της διοίκησης.
- Προκάλεσε τη διόρθωση της κράτησης Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης του Ν. 3986/2011 (υπέρ ΑΚΑΓΕ) στις επικουρικές συντάξεις και την απόδοση των αναδρομικών ποσών που οφείλονταν στους συνταξιούχους.
- Ζήτησε την επανεξέταση και μείωση του ύψους του επιτοκίου με βάση το οποίο υπολογίζονταν μέχρι σήμερα οι τόκοι στην αναζήτηση αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών σε χρήμα από το Μετοχικό Ταμείο Στρατού (ΜΤΣ) και τον Ειδικό Κλάδο Οικονομικής Ενίσχυσης Μερισματούχων Στρατού (ΕΚΟΕΜΣ).
- Επισήμανε ότι η υπ' αριθ. 244/2017 απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ως αποτέλεσμα πρότυπης δίκης, πρέπει καθολικά να εφαρμοστεί για το σύνολο των συνταξιούχων του Δημοσίου – τόσο ως προς τη διακοπή των κρατήσεων από τη μηνιαία σύνταξή τους όσο και ως προς τα αναδρομικά από 10.2.2017.
- Πρότεινε να δημιουργηθεί στον ΕΦΚΑ Γενική Διεύθυνση Συντάξεων της Γενικής Κυβέρνησης και να διατηρηθούν οι υφιστάμενες διευθύνσεις και τα τμήματα του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (ΓΛΚ), αλλά και το ήδη υπηρετούν προσωπικό, με σκοπό την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των συνταξιούχων.
- Απευθύνθηκε στον Αναπληρωτή Υπουργό Οικονομικών σχετικά με την πλήρη συμμόρφωση του ΓΛΚ με αποφάσεις του ΣτΕ που αφορούσαν τις περικοπές των μισθών και των συντάξεων ενστόλων, ώστε οι ένστολοι συνταξιούχοι να λάβουν τα ποσά που δικαιούνταν βάσει της δικαστικής απόφασης.
- Διαμεσολάβησε ώστε να αναγνωρισθεί από τον ΕΦΚΑ και το Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών (ΚΕΑΟ) ότι η παραγραφή των κοινωνικοασφαλιστικών αξιώσεων του πρώην ΙΚΑ έναντι των ιδιωτών οφειλετών του δεν διακόπτεται με

- την κοινοποίηση ή τοιχοκόλληση της εκάστοτε κρίσιμης καταλογιστικής πράξης.
- Υπέδειξε στον ασφαλιστικό φορέα την αρχή της μη αναζήτησης περιοδικών παροχών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως, εφόσον αυτός που τις έλαβε ήταν καλόπιστος και το σφάλμα της καταβολής βαρύνει τη διοίκηση.
 - Κατέθεσε σειρά προτάσεων για την αντιμετώπιση της αδυναμίας συνταξιοδότησης πολιτών λόγω οφειλών στον τένος ΟΑΕΕ και στο τένος Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολουμένων (ΕΤΑΑ), παρ' ότι επί έτη αυτοί κατέβαλλαν τις νόμιμες εισφορές.
 - Τόνισε την υποχρέωση ειδικής αιτιολόγησης των πράξεων του ΕΦΚΑ.
 - Υπέδειξε σε ασφαλιστικό ταμείο ότι η χορήγηση της εφάπαξ παροχής αποσυνδέθηκε από καταστατικές και άλλες διατάξεις των επιμέρους ασφαλιστικών ταμείων που προϋπήθεταν τη λήψη επικουρικής σύνταξης.
 - Τοποθετήθηκε σχετικά με πρακτική του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών (ΕΤΕΑΕΠ) η οποία μετέτρεπε την έννοια της προαιρετικής ασφάλισης σε υποχρεωτική, και μάλιστα αναδρομικά.
 - Συνέβαλε στην έκδοση απόφασης συνταξιοδότησης πατέρα αναπήρου τέκνου για τον οποίο το ταμείο είχε υποβάλει ερώτημα στο ΓΛΚ, επισημαίνοντας ότι πληροί όλες τις νόμιμες προϋποθέσεις.
 - Ζήτησε να γίνει δεκτή ένσταση ενδιαφερόμενης και να τροποποιηθεί η συνταξιοδοτική απόφαση, ούτως ώστε να λάβει τελικώς πλήρη σύνταξη γήρατος ως μητέρα ανηλικού τέκνου και όχι μειωμένη σύνταξη γήρατος.
 - Πρότεινε την άμεση συμμόρφωση του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ με δικαστική απόφαση και την έκδοση πράξης με την οποία θα οριστικοποιούσε την ασφαλιστική ιστορία του αναφερομένου.
 - Συντέλεσε στην καταχώρηση εγγονής ασφαλισμένης την οποία η μητέρα της δεν μπορούσε να καλύψει, ως προστατευομένου μέλους της γιαγιάς της.
 - Μεσολάβησε ώστε να γίνει αποδεκτή από τον ΕΦΚΑ η ισχύς πληρεξούσιου συνταξιούχου του ταμείου η οποία είχε αμφισβητηθεί, επειδή η συνταξιούχος είχε διαγνωστεί από τα Κέντρα Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ) με ψυχική διαταραχή.

1.1. Ενημέρωση των ασφαλισμένων για τον τρόπο υπολογισμού των ποσών που τους επεστράφησαν ως αχρεωστήτως παρακρατηθείσες εισφορές ασθένειας

Σε συνέχεια πορίσματος¹³² του Συνηγόρου του Πολίτη που εκπονήθηκε το 2013 σχετικά με τη βάση υπολογισμού της εισφοράς συνταξιούχων 4% υπέρ Κλάδου Ασθένειας, μετά τις διαδοχικές μειώσεις των συντάξεων, θεσπίστηκε νομοθετικά¹³³ η επιστροφή των αχρεωστήτως παρακρατηθεισών εισφορών ασθένειας. Όμως, η κατάθεση αυτών των χρηματικών ποσών στους τραπεζικούς λογαριασμούς των δικαιούχων δεν συνοδεύτηκε από ανάλυση του τρόπου υπολογισμού τους, με αποτέλεσμα να υπάρχει σε πολλούς συνταξιούχους σύγχυση ή και αμφισβήτηση για την ορθότητα του τελικού ποσού που τους επεστράφη. Ο Συνήγορος πρότεινε στους αρμόδιους Υπουργούς Οικονομικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης να αναρτηθεί ο τρόπος

132 <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.amfisbitiseis-eisfores.187067>

133 Άρθρ. 2 του Ν. 4501/2017.

υπολογισμού των επιστρεπτών εισφορών σε ηλεκτρονική πλατφόρμα προσβάσιμη σε κάθε πολίτη, όπως, π.χ., αναρτώνται τα μηνιαία ενημερωτικά σημειώματα συντάξεων στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του ΕΦΚΑ ή και στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Οικονομικών για τους συνταξιούχους του Δημοσίου. Αυτό θα μπορούσε να υλοποιηθεί είτε μέσω TAXIS είτε μέσω ΗΔΙΚΑ, ώστε ο ενδιαφερόμενος, συνδεδεμένος στην αντίστοιχη ηλεκτρονική πλατφόρμα, να έχει τη δυνατότητα της απαιτούμενης, σύμφωνα με τις στοιχειώδεις επιταγές της αρχής της χρηστής διοίκησης, εξατομικευμένης ενημέρωσης για την περίπτωση του.¹³⁴

1.2. Διαφοροποίηση στη χορήγηση παροχών των συνταξιούχων οι οποίοι έχουν ποσοστό αναπηρίας 80% και είναι δικαιούχοι του ΕΚΑΣ σε σχέση με την ίδια κατηγορία συνταξιούχων που λαμβάνουν τα αντισταθμιστικά μέτρα

Συνταξιούχοι φορέων κύριας ασφάλισης με ποσοστό αναπηρίας 80% διαμαρτυρήθηκαν για το γεγονός ότι, ενώ παρέμειναν δικαιούχοι του μειωμένου πλέον ποσού του επιδόματος ΕΚΑΣ, εντούτοις λαμβάνουν παροχή μικρότερη από αυτή που λαμβάνουν συνταξιούχοι με την ίδια πιστοποιημένη αναπηρία που απώλεσαν πλήρως και οριστικά¹³⁵ την παροχή του ΕΚΑΣ, αλλά είναι δικαιούχοι των αντισταθμιστικών μέτρων. Πράγματι, διαπιστώνοντας ότι οι συνταξιούχοι με ποσοστό αναπηρίας 80% και άνω που είναι δικαιούχοι των αντισταθμιστικών μέτρων βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση από αυτή των δικαιούχων του ΕΚΑΣ, ο Συνήγορος επεσήμανε τη διαφορετική αντιμετώπιση των δύο αυτών κατηγοριών ασφαλισμένων στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Η Αρχή τόνισε ότι ο συνταξιούχος με αναπηρία 80% ο οποίος, λόγω του χαμηλού εισοδήματός του, παραμένει δικαιούχος του επιδόματος ΕΚΑΣ λαμβάνει μικρότερη παροχή από την αντισταθμιστική παροχή που προβλέφθηκε για συνταξιούχους με υψηλότερα εισοδήματα που τελικώς απώλεσαν το δικαίωμα λήψης του ΕΚΑΣ. Επιπρόσθετα, για τους δικαιούχους του ΕΚΑΣ προβλέπεται μειωμένη συμμετοχή στα φάρμακα, ενώ για τους δικαιούχους των αντισταθμιστικών μέτρων η πλήρης απαλλαγή από τη συμμετοχή στη φαρμακευτική δαπάνη. Θεωρώντας ότι η διαφοροποίηση αυτή δεν μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, δεδομένου ότι και οι δύο κατηγορίες έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό την ύπαρξη βαριάς αναπηρίας, ο Συνήγορος πρότεινε στο αρμόδιο υπουργείο να επεκταθεί αναδρομικά η ευνοϊκή ρύθμιση που αφορά το δικαιούμενο ποσό της αντισταθμιστικής παροχής¹³⁶ για την απώλεια του ΕΚΑΣ και στις περιπτώσεις συνταξιούχων με ποσοστό αναπηρίας 80% που παραμένουν δικαιούχοι του ΕΚΑΣ. Επίσης, πρότεινε την εφεξής πλήρη απαλλαγή από τη φαρμακευτική δαπάνη των δικαιούχων του ΕΚΑΣ που έχουν ποσοστό αναπηρίας 80% και άνω¹³⁷.

134 ΦΥ 241464/2018, 243458/2018, 244026/2018

135 Κατ' εφαρμογή του άρθρ. 92 του Ν. 4387/2016.

136 Ν. 4411/2016.

137 ΦΥ 241124/2018.

1.3. Επιστροφή ποσού που καταβλήθηκε για εξαγορά χρόνου στρατιωτικής θητείας λόγω πλάνης που δημιουργήθηκε με υπαιτιότητα της διοίκησης

Ασφαλισμένος αναγνώρισε με εξαγορά τον χρόνο της στρατιωτικής του θητείας, αφού είχε ανακεφαλαιωθεί ο πραγματικός χρόνος ασφάλισής του, έπειτα από έγγραφη ενημέρωση που είχε από τον ασφαλιστικό φορέα του, το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ. Ύστερα όμως από ενδελεχή έλεγχο των ασφαλιστικών του δεδομένων, ενόψει έκδοσης της οριστικής συνταξιοδοτικής απόφασης, διαπιστώθηκε ότι τελικά ο σχετικός χρόνος δεν μπορούσε να αξιοποιηθεί για τη συνταξιοδότησή του.

Ο ενδιαφερόμενος ζήτησε την επιστροφή του καταβληθέντος ποσού, αλλά η αίτησή του απερρίφθη με το σκεπτικό ότι αφενός πρόκειται για νόμιμη διοικητική πράξη που παραμένει ισχυρή και αφετέρου ότι οι εισφορές που καταβλήθηκαν για την αναγνώριση χρόνου δεν επιστρέφονται, ακόμα κι αν ο αναγνωριζόμενος χρόνος δεν επαρκεί για τη θεμελίωση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος. Ο Συνήγορος επεσήμανε στην Τοπική Διοικητική Επιτροπή (ΤΔΕ), στην οποία εν τω μεταξύ είχε προσφύγει ο ασφαλισμένος προσβάλλοντας την απορριπτική απόφαση, ότι ο ελλιπής συντονισμός των εμπλεκόμενων υπηρεσιών του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, η λανθασμένη έγγραφη πληροφόρηση που είχε ο πολίτης ως προς τον χρόνο θεμελίωσης του συνταξιοδοτικού του δικαιώματος και ο πλημμελής έλεγχος των ασφαλιστικών του δεδομένων του δημιούργησαν την εύλογη πεποίθηση ότι η σχετική αναγνώριση θα απέβαινε επ' ωφελεία του και βάσει αυτών προχώρησε στην εξαγορά του επίμαχου χρόνου. Η ΤΔΕ αποδέχτηκε τη θέση του Συνηγούρου¹³⁸ ως προς την υπαιτιότητα της υπηρεσίας στη δημιουργία πλάνης περί τα πράγματα και αποφάσισε την επιστροφή του ποσού στον πολίτη.¹³⁹

1.4. Διόρθωση της κράτησης Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης του Ν. 3986/2011 (υπέρ ΑΚΑΓΕ) στις επικουρικές συντάξεις

Ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι σε πολλές περιπτώσεις, ενώ το ποσό της καταβαλλόμενης επικουρικής σύνταξης είχε μειωθεί σημαντικά μετά την αναπροσαρμογή που επιβλήθηκε με τον Ν. 4387/2016, η ποσοστιαία κράτηση Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης¹⁴⁰ υπολογιζόταν επί του ποσού της επικουρικής σύνταξης που λάμβανε ο συνταξιούχος πριν από την αναπροσαρμογή, δηλαδή σε μη πραγματικά καταβλητέο πλέον ποσό επικουρικής σύνταξης. Το ζήτημα το είχε επισημάνει η Αρχή ήδη από τον Μάρτιο του 2017 στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και το έθεσε εκ νέου τόσο στο υπουργείο όσο και στο ΕΤΕΑΕΠ τον Φεβρουάριο του 2018, δεδομένου ότι συνεχιζόταν η εσφαλμένη εφαρμογή της ως άνω κράτησης. Το ΕΤΕΑΕΠ προέβη εντέλει σε διόρθωση του τρόπου υπολογισμού

138 <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.epistrotfi.485765>

139 ΦΥ 215960/2016.

140 Ν. 3986/2011 (υπέρ ΑΚΑΓΕ).

της παρακράτησης¹⁴¹ της Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης στις επικουρικές συντάξεις, από τον Μάιο του 2018 και εφεξής, και στην απόδοση των αναδρομικών ποσών που οφείλονταν στους συνταξιούχους¹⁴².

1.5. Μείωση του επιτοκίου που επιβάλλεται στις περιπτώσεις επιστροφής αχρεωστήτως καταβληθεισών μερισμάτων στο Μετοχικό Ταμείο Στρατού

Το ΜΤΣ και ο ΕΚΟΕΜΣ ζητούσαν από συνταξιούχους να επιστρέψουν εντόκως, με επιτόκιο 6%, μερίσματα που τους είχαν καταβληθεί στο παρελθόν αχρεωστήτως¹⁴³.

Ο Συνήγορος τόνισε στο ΜΤΣ ότι κατά γενική αρχή του δικαίου της κοινωνικής ασφάλισης η αναζήτηση από τον ασφαλιστικό οργανισμό αχρεωστήτως, πλην καλοπίστεως ληφθεισών, περιοδικών ασφαλιστικών παροχών μετά την πάροδο ευλόγου χρόνου από την είσπραξή τους αντίκειται στις αρχές της χρηστής διοικήσεως λόγω των απροβλέπτων οικονομικών συνεπειών σε βάρος αυτού που έλαβε τις παροχές. Πολύ δε περισσότερο εάν τα ποσά αυτά αναζητούνται εντόκως και με επιτόκιο που δεν συμβαδίζει με την εν γένει μακροοικονομική κατάσταση της χώρας. Η κατά τα ανωτέρω αναζήτηση των παροχών αυτών επιτρέπεται μόνο αν κριθεί ότι ο εισπράξας τα αναζητούμενα ποσά τελούσε κατά την είσπραξή τους σε δόλο έναντι της διοικήσεως. Με βάση τα παραπάνω, ο Συνήγορος πρότεινε την επανεξέταση του ζητήματος. Πράγματι, το ΔΣ του ΜΤΣ αποφάσισε ότι το επιτόκιο στις περιπτώσεις επιστροφής μερισμάτων σε δόσεις μειώνεται σε 2,5% από 6%, ενώ στην περίπτωση της εφάπαξ επιστροφής σε 1,5%¹⁴⁴.

1.6. Διακοπή κρατήσεων Εισφοράς Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΑΣ) στους συνταξιούχους του Δημοσίου

Ο Συνήγορος έγινε αποδέκτης πλήθους αναφορών σχετικά με τη μη συμμόρφωση του ΓΛΚ στην υπ' αριθ. 244/2017 απόφαση της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αφού συνεχίζεται η παρακράτηση της ΕΑΣ από τις μηνιαίες συντάξεις των συνταξιούχων του Δημοσίου.

Η Αρχή επεσήμανε¹⁴⁵ ότι η απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ως αποτέλεσμα πρότυπης δίκης, πρέπει καθολικά να εφαρμοστεί για το σύνολο των συνταξιούχων του Δημοσίου – τόσο ως προς τη διακοπή των κρατήσεων από τη μηνιαία σύνταξή τους όσο και ως προς τα αναδρομικά από 10.2.2017. Δεν υφίσταται λόγος οι συνταξιούχοι να ταλαιπωρούνται υποβάλλοντας μεμονωμένα αιτήσεις προς το Ελεγκτικό Συνέδριο σε περίπτωση μη συμμόρφωσης στην απόφασή του. Η επίτευξη θεμιτού αποτελέσματος μόνο για τους συνταξιούχους που προσφεύγουν στη δικαιοσύνη θα έθιγε τις αρχές της νομιμότητας, της χρηστής διοίκησης, της ασφάλειας δικαίου, της δικαιολογημένης εμπι-

141 <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.kpnews.502185>

142 Ενδεικτικά ΦΥ 218336/2016, 222614/2016, 224318/2017.

143 ΦΥ 231060/2017 & 231094/2017.

144 <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.katalog-axreost-katalv-parox.531774>

145 <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.epistrofi.522798>

στοσύνης και, κυρίως, την αρχή της ισότητας, εδραιώνοντας έκδηλη και αδικαιολόγητη άνιση μεταχείριση η οποία βλάπτει το δημόσιο συμφέρον¹⁴⁶.

1.7. Προβλήματα από τη μεταφορά των αρμοδιοτήτων της Γενικής Διεύθυνσης Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους στον ΕΦΚΑ

Η συγχώνευση όλων των φορέων κύριας ασφάλισης και η δημιουργία ενός οργανισμού κύριας κοινωνικής ασφάλισης (ΕΦΚΑ) μπορεί, υπό προϋποθέσεις, να βελτιώσει μελλοντικά το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ασφαλισμένους μειώνοντας ταυτόχρονα και το κόστος (διοικητικό και οικονομικό) μέσω της επίτευξης οικονομικών κλίμακας. Ταυτόχρονα, όμως, το εγχείρημα της συγχώνευσης μπορεί να δημιουργήσει και πολύ σοβαρά προβλήματα στην προσπάθεια εξυπηρέτησης των ασφαλισμένων εφόσον δεν σχεδιαστεί και εφαρμοστεί με ιδιαίτερα μεγάλη προσοχή και σε βάθος χρόνου.

Με τον Ν. 4387/2016 μεταφέρονται οι συντάξεις του Δημοσίου στον ΕΦΚΑ και καταργείται η Γενική Διεύθυνση Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, αφού οι αρμοδιότητες που ασκούσε μεταφέρονται στη Γενική Διεύθυνση Συντάξεων του Δημοσίου στον ΕΦΚΑ. Λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα που του γνωστοποιήθηκαν ως προς την έκδοση συνταξιοδοτικών αποφάσεων και τη γενικότερη εξυπηρέτηση των πολιτών και συνταξιούχων, ο Συνήγορος ζήτησε από τον Υφυπουργό Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης την επανεξέταση του τρόπου μεταφοράς των αρμοδιοτήτων της Γενικής Διεύθυνσης Συντάξεων του ΓΛΚ στον ΕΦΚΑ. Συγκεκριμένα, πρότεινε να δημιουργηθεί στον ΕΦΚΑ Γενική Διεύθυνση Συντάξεων της Γενικής Κυβέρνησης και να διατηρηθούν οι υφιστάμενες διευθύνσεις και τα τμήματα του ΓΛΚ, αλλά και το ήδη υπηρετούν προσωπικό, με σκοπό την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των συνταξιούχων.

1.8. Μη ορθή εφαρμογή αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας για τους μισθούς και τις συντάξεις των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας

Ο Συνήγορος επισήμανε στο ΓΛΚ τη μη ορθή εφαρμογή σειράς αποφάσεων¹⁴⁷ του Συμβουλίου της Επικρατείας που αφορούσαν τις περικοπές των μισθών και των συντάξεων των ενστόλων. Η διοίκηση απάντησε ότι, εφόσον στο μεταξύ θεσπίστηκε νέο μισθολόγιο για τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων με αναδρομική ισχύ, βάσει του οποίου αναπροσαρμόστηκαν αναδρομικά και οι συντάξεις, οι ως άνω δικαστικές αποφάσεις έχουν εκτελεστεί. Θεωρώντας ότι με την ως άνω διοικητική πρακτική δεν υπήρξε πλήρης συμμόρφωση με τις δικαστικές αποφάσεις, ο Συνήγορος ζήτησε από τον Αναπληρωτή Υπουργό Οικονομικών την πλήρη συμμόρφωση της διοίκησης, ώστε

146 ΦΥ 231060/2017 και 231094/2017.

147 ΣτΕ 2192-3/2014 και 1125-1128/2016.

οι ένστολοι συνταξιούχοι να λάβουν τα ποσά που δικαιούνταν βάσει της δικαστικής απόφασης¹⁴⁸.

1.9. Διακοπή της παραγραφής των κοινωνικοασφαλιστικών αξιώσεων του πρώην ΙΚΑ

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε ώστε να αναγνωρισθεί από τον ΕΦΚΑ και το ΚΕΑΟ ότι η παραγραφή των κοινωνικοασφαλιστικών αξιώσεων του πρώην ΙΚΑ έναντι των ιδιωτών οφειλετών του δεν διακόπτεται με την κοινοποίηση ή τοιχοκόλληση της εκάστοτε κρίσιμης καταλογιστικής πράξης (Πράξης Επιβολής Εισφορών, Απόφασης καταλογισμού αχρεωστήτως καταβληθεισών ποσών συντάξεων κ.ο.κ.). Ως γνωστόν, της ταμειακής βεβαίωσης και της έναρξης διαδικασιών διοικητικής εκτέλεσης για οποιαδήποτε οφειλή προηγείται η έκδοση σχετικής καταλογιστικής πράξης, η οποία επιδίεται στα πρόσωπα που αναφέρουν οι διατάξεις του Κανονισμού Ασφάλισης του ΙΚΑ ή τοιχοκολλείται, όπως ορίζει ο ίδιος Κανονισμός. Στον Συνήγορο τέθηκε υπόψη περίπτωση στην οποία το ΙΚΑ είχε προσπαθήσει να κοινοποιήσει δεύτερη και τρίτη φορά και στη συνέχεια τοιχοκόλλησε σε δημόσιο κατάστημα τις αρχικώς εκδοθείσες σε βάρος ιδιώτη καταλογιστικές πράξεις με σκοπό τη διακοπή της παραγραφής των σχετικών αξιώσεών του. Η Αρχή επισήμανε στον ΕΦΚΑ ότι ο νόμος δεν προβλέπει ως λόγο διακοπής της παραγραφής των αξιώσεων του ΙΚΑ έναντι ιδιωτών ούτε την κοινοποίηση ή τοιχοκόλληση των καταλογιστικών πράξεων ούτε την κοινοποίηση σχετικών επιταγών προς πληρωμή, όπως αυτές που παλαιότερα συνόδευαν τις προς επίδοση πράξεις.

Μετά την παρέμβαση της Αρχής, η Κεντρική Υπηρεσία ΚΕΑΟ διευκρίνισε με έγγραφο της στις αρμόδιες Περιφερειακές Υπηρεσίες ότι διακοπή της παραγραφής με επανακοινοποίηση της καταλογιστικής πράξης νοείται μόνον (α) εφόσον η πράξη επιδόθηκε στον οφειλέτη με έκθεση επίδοσης και, σωρευτικά, (β) εφόσον είχαν ληφθεί μέτρα αναγκαστικής εκτέλεσης τα οποία δεν απέδωσαν. Το έγγραφο αυτό εν τοις πράγμασι θα οδηγήσει στην ορθή αναγνώριση, ως παραγεγραμμένων, των αξιώσεων του πρώην ΙΚΑ, στις περισσότερες τουλάχιστον από τις περιπτώσεις επανακοινοποίησης, καθώς συνήθως δεν λαμβάνονταν μέτρα εκτέλεσης πριν από την επανακοινοποίηση. Παράλληλα με την έκδοση του εν λόγω εγγράφου του ΚΕΑΟ, η περίπτωση της επανακοινοποίησης της καταλογιστικής πράξης έπαυσε να εμφανίζεται ως λόγος διακοπής της παραγραφής στο σχετικό ηλεκτρονικό σύστημα των ΚΕΑΟ.

1.10. Επιστροφή καλοπίστως εισπραχθεισών παροχών - Απαλλαγή από καταλογισμό ποσού που προέκυψε λόγω σφάλματος της διοίκησης μετά τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη

Σε δύο αδέρφια καταλογίστηκε ως αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό σύνταξης που λάμβαναν μετά τον θάνατο του πατέρα τους ως ανήλικα τέκνα. Ειδικότερα, λόγω λάθους

148 ΦΥ 221173/04.11.2016, 204444/27.08.2015, 203776/29.07.2015.

του πρώην ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, δεν είχε συμπληρωθεί από την υπηρεσία ότι τα τέκνα λάμβαναν και σύνταξη από τον ασφαλιστικό φορέα του Δημοσίου και ως εκ τούτου επί δεκατρία έτη λάμβαναν μεγαλύτερη σύνταξη από αυτήν που δικαιούνταν, ως διπλοσυνταξιούχοι. Όταν ο ΕΦΚΑ αντιλήφθηκε το λάθος, καταλόγισε το αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό στα ενήλικα πλέον αδέρφια, που ήταν πια φοιτητές. Ο Συνήγορος επεσήμανε στον ασφαλιστικό φορέα την αρχή της μη αναζήτησης περιοδικών παροχών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως, εφόσον αυτός που τις έλαβε ήταν καλόπιστος, παρήλθε εύλογος χρόνος από την είσπραξή τους και αποδεικνύεται ότι η επιστροφή θα επιφέρει σε βάρος του ασφαλισμένου απρόβλεπτες και δυσμενείς για τη διαβίωσή του συνέπειες. Δεδομένου ότι με τον καταλογισμό αυτό διακυβεύεται η αξιοπρεπής διαβίωση και γενικότερα η απρόσκοπτη ανέλιξη της προσωπικότητας δύο νεαρών ατόμων και η συνέχιση των σπουδών τους, καθώς και ότι κινδυνεύουν να υποστούν, μόνο αυτοί, το βαρύτατο κόστος ενός λάθους το οποίο δεν διέπραξαν, η Αρχή επεσήμανε στην υπηρεσία ότι, εν προκειμένω, χωρεί ακόμη και πλήρης απαλλαγή τους από τον καταλογισμό.

Η Τοπική Διοικητική Επιτροπή στην οποία παραπέμφθηκε η υπόθεση έκανε δεκτή την πρόταση του Συνηγόρου και ακύρωσε την απόφαση καταλογισμού.¹⁴⁹

1.1.1. Αδυναμία λήψης σύνταξης και προνοιακών παροχών λόγω ασφαλιστικών οφειλών

Πρόσωπα τα οποία πληρούσαν τις νόμιμες προϋποθέσεις ηλικίας ή/και αναπηρίας, αλλά όφειλαν εισφορές για χρόνο ασφάλισης πέραν αυτού που αρκούσε για θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος, στερούνταν όχι μόνο ασφαλιστικές αλλά και προνοιακές παροχές. Σε πολλές περιπτώσεις οι οφειλές αυτές δημιουργήθηκαν ή διογκώθηκαν υπέρμετρα κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης.

Για την αντιμετώπιση των σχετικών προβλημάτων, αλλά και την πρόληψη δημιουργίας ανάλογου φαινομένου στο μέλλον, ο Συνήγορος υπέβαλε σειρά προτάσεων στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και στον ΕΦΚΑ, μεταξύ των οποίων και τις ακόλουθες¹⁵⁰:

- την αύξηση του παρακρατήσιμου ορίου οφειλών,
- τη θέσπιση δυνατότητας συμψηφισμού, έπειτα από αίτηση του υποψήφιου συνταξιούχου, ακόμη και του συνόλου των δικαιούμενων συντάξεών του με την οφειλή του, μέχρι το ύψος της να κατέλθει στο παρακρατήσιμο όριο,
- την πρόβλεψη δυνατότητας απονομής μικρότερης σύνταξης είτε κατόπιν ταυτόχρονης διαγραφής μέρους του ανεξόφλητου ασφαλιστικού χρόνου και των αντίστοιχων οφειλών του είτε κατόπιν επανυπολογισμού των καταβληθεισών εισφορών και των οφειλών με αναγωγή στην κατώτατη ασφαλιστική κατηγορία του ΦΚΑ όπου ανήκε,
- τη νομοθέτηση νέας διαδικασίας για πολύμηνη ρύθμιση των κοινωνικοασφαλιστικών οφειλών και για όσους έχουν κάνει διακοπή εργασιών και δεν μπορούν να υπαχθούν στον εξωδικαστικό μηχανισμό του Ν. 4469/2017.

149 ΦΥ 243142.

150 <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.suntaxeis.518509>

Με την εγκύκλιο Δ12α/Φ32/Γ.Π.46042/1305/30.8.2018 των Διευθύνσεων Πολιτικών Ατόμων με Αναπηρία και Παροχών Κύριας Ασφάλισης του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, διευκρινίστηκε ότι η έννοια των ασφαλιστικών προϋποθέσεων περιλαμβάνει τόσο τα έτη ασφάλισης όσο και τις εισφορές του χρόνου υπαγωγής. Αυτό επιτρέπει τη χορήγηση επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης στα άτομα 67 ετών και άνω και προνοιακού επιδόματος αναπηρίας σε όσους έχουν αναπηρία 67% και άνω, εφόσον πληρούν και τις λοιπές προϋποθέσεις. Επειδή, ωστόσο, αυτή η ρύθμιση αφήνει εκτός πρόσωπα που, ενώ έχουν συμπληρώσει το 67ο έτος, δεν πληρούν τις λοιπές προϋποθέσεις των σχετικών διατάξεων, συνεχίζεται η διαμεσολαβητική προσπάθεια της Αρχής.

1.12. Επανεισαγωγή υπόθεσης σε Τοπική Διοικητική Επιτροπή (ΤΔΕ) λόγω πλημμελούς αιτιολογίας της προηγούμενης απόφασης

Σε πολιτή επιβλήθηκε Πράξη Επιβολής Εισφορών για οικοδομικό έργο που είχε εκτελέσει. Η Τοπική Διοικητική Επιτροπή ΕΦΚΑ (πρώην ΙΚΑ-ΕΤΑΜ) στην οποία προσέφυγε αφενός αποδέχθηκε ρητώς τους ισχυρισμούς της, αφετέρου απέρριψε την ένσταση της χωρίς ειδικότερη αιτιολογία. Η Αρχή επεσήμανε κατά τη διαμεσολάβησή της ότι η αιτιολογία αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της διοικητικής πράξης σύμφωνα με τα άρθρα 16 και 17 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και πρέπει να είναι σαφής, ειδική και επαρκής. Λαμβάνοντας υπόψη την πλημμελή και αντιφατική αιτιολογία της απόφασης της ΤΔΕ, ο Συνήγορος ζήτησε την επανεισαγωγή της υπόθεσης σε ΤΔΕ. Η εισήγηση της Αρχής έγινε αποδεκτή και η υπόθεση επανεισήχθη στην ΤΔΕ¹⁵¹.

1.13. Χορήγηση εφάπαξ παροχής από το ΕΤΕΑΕΠ (πρώην ΤΑΔΚΥ) κατ' εφαρμογή νεότερης ευμενέστερης νομοθεσίας

Το ασφαλιστικό ταμείο (ΤΑΔΚΥ) δεν χορηγούσε το εφάπαξ βοήθημα σε συνταξιούχο λόγω της μη προηγούμενης χορήγησης επικουρικής σύνταξης. Ο Συνήγορος επεσήμανε στο Ταμείο ότι μετά τον Ν. 4387/2016¹⁵² η χορήγηση της εφάπαξ παροχής αποσυνδέθηκε από καταστατικές και λοιπές διατάξεις των επιμέρους ασφαλιστικών ταμείων που προϋπέθεταν τη λήψη επικουρικής σύνταξης. Δεδομένου δε ότι πρόκειται για νεότερη, ευμενέστερη σε σχέση με την ισχύουσα κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης της συνταξιούχου νομοθεσία, αυτή τυγχάνει εφαρμοστέα εν προκειμένω.

Το ΔΣ του ΕΤΕΑΕΠ αποφάσισε ομόφωνα την αποδοχή της αίτησης της συνταξιούχου για χορήγηση της εφάπαξ παροχής, όπως υπέδειξαν ο Συνήγορος και η Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων¹⁵³.

151 ΦΥ 244628

152 Άρθρο 35.

153 ΦΥ 232705.

1.14. Διαγραφή υπηρετούντων στην Ελληνική Αστυνομία από το ΕΤΕΑΕΠ (πρώην ΤΠΔΥ) και σχετικό αίτημα επιστροφής εισφορών

Στον Συνήγορο του Πολίτη προσέφυγαν υπηρετούντες στην Ελληνική Αστυνομία (ΕΛΑΣ), διότι, παρά το γεγονός ότι η ασφάλιση¹⁵⁴ για τους ασφαλισμένους του τέως ΤΑΑΣ στο τέως Ταμείο Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων (ΤΠΔΥ) (νυν ΕΤΕΑΕΠ) ήταν προαιρετική και θα μπορούσαν να υπαχθούν σε αυτό όσοι το επιθυμούσαν με γραπτό αίτημά τους, εντούτοις με σχετική απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ταμείου, νυν ΕΤΕΑΕΠ, το σύνολο του προσωπικού υπήχθη στην εν λόγω ασφάλιση και υπέστη και τις σχετικές κρατήσεις. Οι προσφεύγοντες στην Αρχή ανέφεραν ότι ζήτησαν τη διακοπή τους από την εν λόγω υπαγωγή στην ασφάλιση, διότι δεν είχαν ποτέ υποβάλει αίτηση, καθώς και την επιστροφή των εισφορών τους. Εντούτοις, το Ταμείο αρνήθηκε, χωρίς παράλληλα να παράσχει σαφείς και συγκεκριμένες απαντήσεις στα εν λόγω αιτήματα.

Το ΕΤΕΑΕΠ υποστήριξε ότι: α) το αστυνομικό προσωπικό γνώριζε περί της άνευ αιτήσεως υπαγωγής και είχε συναινέσει σιωπηρά προς τούτο, αφού κανείς δεν δήλωσε εγγράφως την αντίθεσή του εντός της νόμιμης προθεσμίας, β) είχε πλέον παρέλθει μεγάλο χρονικό διάστημα κατά το οποίο είχε παγιωθεί η σχετική υπαγωγή, γ) κατά πάγια τακτική της Διοίκησης της ΕΛΑΣ διενεργούνταν κρατήσεις υπέρ ΤΠΔΥ στους προαιρετικά ασφαλισμένους χωρίς να έχουν προηγηθεί γραπτά αιτήματά τους. Η υπηρεσία προέβη στην άμεση ένταξη του συνόλου των συνοριακών φυλάκων και ειδικών φρουρών στο ΤΠΔΥ, διαδικασία που ακολουθείται από το έτος 1999 και για το αστυνομικό προσωπικό, δ) η ικανοποίηση σχετικών αιτημάτων θα επιφέρει μη προβλέψιμη ζημία στο Ταμείο και, ως εκ τούτου, προτείνεται η νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος. Προς τούτο, μάλιστα, το Ταμείο είχε ζητήσει την νομοθετική παρέμβαση του αρμόδιου υπουργείου.

Ωστόσο, η νομοθετική πρόταση του Ταμείου ήταν αντίθετη με τα αιτήματα των ενδιαφερομένων, διότι, μεταξύ άλλων, προτεινόταν «οι υπηρετούντες στην ΕΛΑΣ στους οποίους δόθηκε εκ του νόμου δικαίωμα προαιρετικής υπαγωγής στην ασφάλιση του ΤΠΔΥ και υπήχθησαν στην ασφάλισή του χωρίς να έχουν υποβάλει σχετική αίτηση υπαγωγής να θεωρούνται υπαγόμενοι στην ασφάλιση του ΤΠΔΥ από την έναρξη καταβολής εισφορών στο Ταμείο υποχρεωτικά και ανέκκλητα εφόσον επί 6 τουλάχιστον μήνες από την υπαγωγή στην ασφάλιση καταβάλλουν κρατήσεις υπέρ ΤΠΔΥ».

Η Αρχή, ενόψει των ανωτέρω, επεσήμανε, μεταξύ άλλων, ότι στην περίπτωση της δυνατότητας προαιρετικής ασφάλισης, όπως στην προκειμένη περίπτωση, είναι αναγκαία η υποβολή της αίτησης του ενδιαφερόμενου παράλληλα με την καταβολή εισφορών. Όπως μάλιστα έχει κριθεί νομολογιακά, οι διατάξεις της προαιρετικής ασφάλισης είναι εξαιρετικές και, ως εκ τούτου, στενά ερμηνευτέες, ώστε τόσο η αίτηση όσο και η καταβολή εισφορών να είναι αναγκαίες για την ενεργοποίηση του ασφαλιστικού δεσμού. Υπογράμμισε επίσης ο Συνήγορος ότι δεν αποδεικνύεται, από όσα στοιχεία τουλάχιστον έχει έως σήμερα στη διάθεσή της η Αρχή, πως υπήρξε επαρκής ενημέρωση αυτών προς σχετική ενέργεια υποβολής αιτήσεων εξαίρεσης και αντίστοιχη προθεσμία ή τυχόν εκ του νόμου υποχρεωτικότητα αυτής.

Κατόπιν της ανωτέρω παρέμβασης, η Διεύθυνση Πρόσθετης και Επαγγελματικής Ασφάλισης της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων έλαβε θετική θέση¹⁵⁵ ως προς τα αιτήματα των πολιτών. Συγκεκριμένα, ανέφερε ότι η νομοθετική πρόταση

154 Σύμφωνα με τον Ν. 2676/1999.

155 Έγγραφο υπ. αριθ. πρωτ. Φ. 30215/10889/259/16.4.2018.

του Ταμείου καταστρατηγούσε την έννοια της προαιρετικής ασφάλισης, διότι η θέση του μετέτρεπε την έννοια της προαιρετικής ασφάλισης σε υποχρεωτική, και μάλιστα αναδρομικά. Είπε επίσης ότι θα πρέπει να γίνονται αποδεκτά τα αιτήματα διακοπής υπαγωγής στο τέως ΤΠΔΥ, νυν ΕΤΕΑΕΠ, που είχαν υποβάλει οι αιτούντες, καθώς και ότι θα πρέπει να επιστρέφονται οι εισφορές τους ως αχρεωστήτως καταβληθείσες.

1.15. Συνταξιοδότηση λόγω γήρατος πατέρα αναπήρου τέκνου

Ασφαλισμένος υπέβαλε το 2015 στο τέως ΙΚΑ-ΕΤΑΜ αίτηση συνταξιοδότησης ως πατέρας αναπήρου τέκνου. Το τέκνο του, ωστόσο, απεβίωσε το 2016 πριν από την ολοκλήρωση των διαδικασιών διακρίβωσης του αρμόδιου φορέα να απονείμει τη σύνταξη¹⁵⁶. Η σύζυγος του αναφερομένου, εργαζόμενη στο Δημόσιο, προέβη το 2017 στην εκ του νόμου δήλωση ότι δεν πρόκειται να κάνει η ίδια χρήση του ανωτέρω, ειδικού συνταξιοδοτικού δικαιώματος. Ο τέως ΟΑΕΕ, ως απονέμων φορέας το 2017, ρώτησε το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους εάν η σύζυγος, κατά την ημερομηνία της αίτησης συνταξιοδότησης, πληρούσε προϋποθέσεις συνταξιοδότησης. Το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους απάντησε ότι, ενώ κατά τη χρονική στιγμή του ερωτήματος δεν πληρούντο στο πρόσωπό της συνταξιοδοτικές προϋποθέσεις, αδυνατούσε να προβεί σε τελική συνταξιοδοτική κρίση πριν από τη μελλοντική αποχώρησή της από την υπηρεσία.

Η Αρχή επισήμανε στο Ταμείο ότι συντρέχουν στο πρόσωπο του αναφερομένου πατέρα τόσο οι θετικές όσο και οι αρνητικές (με τις δεύτερες να αφορούν τη σύζυγό του), πραγματικές και νομικές προϋποθέσεις για τη χορήγηση της ανωτέρω παροχής¹⁵⁷. Συνεπώς παρέλκει, ως μη προβλεπόμενη στην οικεία νομοθεσία, η εκτίμηση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους σχετικά με ενδεχόμενη μελλοντική συνταξιοδότηση της συζύγου του αναφερομένου με συνυπολογισμό ασφάλισης εκτός Δημοσίου. Με μόνη τη δήλωσή της ότι δεν θα κάνει χρήση του συγκεκριμένου δικαιώματος, πληροίται η συγκεκριμένη προϋπόθεση για χρήση του δικαιώματος μόνο από τον πατέρα του αναπήρου τέκνου.

Μετά την παρέμβαση της Αρχής έγινε δεκτή η αίτηση του αναφερομένου και τον Φεβρουάριο του 2018 εκδόθηκε η σχετική απόφαση συνταξιοδότησης λόγω γήρατος¹⁵⁸.

1.16 Συνταξιοδότηση μητέρας με ανήλικο τέκνο με διατάξεις διαδοχικής ασφάλισης

Διαδοχικώς ασφαλισμένη σε ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και ΟΑΕΕ αιτήθηκε πλήρη σύνταξη λόγω γήρατος ως μητέρα ανήλικου τέκνου με εφαρμογή των διατάξεων της διαδοχικής ασφάλισης. Το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ χορήγησε προσωρινή συνταξιοδότηση, θεωρώντας ότι έχει επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος, και διαβίβασε τον φάκελο στον ΟΑΕΕ για την εύρεση του τελικώς απονέμοντος φορέα.

Μετά την εφαρμογή των διατάξεων της διαδοχικής ασφάλισης, το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, ως ο τελευταίος φορέας ασφάλισης, αρνήθηκε να συνταξιοδοτήσει την ασφαλισμένη παρά τη

156 Βάσει των διατάξεων διαδοχικής ασφάλισης.

157 Ν. 3996/2011 άρθρ. 37.

158 ΦΥ 239848/2018.

συρροή των σχετικών προϋποθέσεων, επικαλούμενο την εγκύκλιο 68/4-12-2013 του ΙΚΑ. Υποστήριξε δηλαδή ότι κατά τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων συνταξιοδότησής της βρισκόταν σε ασφαλιστικό δεσμό με άλλο φορέα πλην του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και κατά το έτος της εκ νέου επανασύνδεσής της με το Ίδρυμα, δηλαδή το έτος 2008, δεν συνέτρεχε η προϋπόθεση της ανηλικότητας του τέκνου. Για τους λόγους αυτούς το ταμείο χορήγησε εναλλακτικά μειωμένη σύνταξη γήρατος σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις.

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η ερμηνεία του νόμου που επιχειρεί η εγκύκλιος είναι ασυμβίβαστη με τον θεσμό της διαδοχικής ασφάλισης. Επιπλέον, θέτει σε δυσμενέστερη θέση τις μητέρες ανηλικών τέκνων που είχαν ασφαλιστεί διαδοχικά σε διαφορετικούς φορείς από τις μητέρες ανηλικών τέκνων που είχαν υπαχθεί καθ' όλο τον εργασιακό τους βίο ως μισθωτές στην ασφάλιση του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ.

Η Αρχή τόνισε επίσης ότι η εγκύκλιος δεν έχει κανονιστικό χαρακτήρα, δεν θέτει, αλλά προϋποθέτει δίκαιο και, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να αντιτάσσεται στους πολίτες, ως αιτιολογία για την απόρριψη των αιτημάτων τους. Τέλος, ζήτησε να γίνει δεκτή η ένσταση της ενδιαφερόμενης και να τροποποιηθεί η συνταξιοδοτική απόφαση, ούτως ώστε να λάβει τελικώς πλήρη σύνταξη γήρατος ως μητέρα ανηλικού τέκνου και όχι μειωμένη σύνταξη γήρατος.

Πράγματι, η ένσταση της ασφαλισμένης έγινε δεκτή και εκδόθηκε αναθεωρητική απόφαση, για να συνταξιοδοτηθεί λόγω γήρατος ως μητέρα ανηλικού τέκνου.¹⁵⁹

1.17. Καθυστέρηση συνταξιοδότησης πλέον των πέντε ετών εργαζομένου, λόγω εκκρεμοδικίας ενώπιον δικαστηρίων, ύστερα από καταγγελία κατά του εργοδότη του

Αναφερόμενος είχε υποβάλει τον Οκτώβριο του 2011 αίτηση συνταξιοδότησης λόγω γήρατος προς το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, η οποία εκκρεμούσε μέχρι το 2016. Η καθυστέρηση οφειλόταν σε διαφορά μεταξύ αυτού και του εργοδότη του σχετικά με το εάν εργάστηκε με καθεστώς πλήρους ή μερικής απασχόληση για την περίοδο 1997-2002. Η διαφορά αποτέλεσε αντικείμενο δικαστικής επίλυσης διαδοχικά από το Πρωτοδικείο, το Εφετείο (ως εργατική διαφορά), όπου ο αναφερόμενος δικαιώθηκε, για να ακολουθήσει πλήρης δικαίωσή του και από το Διοικητικό Πρωτοδικείο το 2016.

Παρά το γεγονός αυτό, το Ταμείο επέμενε να μην εξετάζει το συνταξιοδοτικό του αίτημα, με την αιτιολογία ότι η υπηρεσία ανέμενε να εκδικασθεί και η δική της προσφυγή κατά του εργοδότη. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αναφερόμενος ήταν πλέον μακροχρονίως άνεργος. Επίσης, διεκόπη και η σύνταξη ανασφάλιστου υπερήλικα που ελάμβανε η σύζυγός του, με την αιτιολογία ότι εκκρεμεί η αίτηση συνταξιοδότησης του συζύγου της στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, αποστερώντας έτσι την οικογένεια από το μοναδικό μέσο βιοπορισμού της.

Η Αρχή πρότεινε την άμεση συμμόρφωση της υπηρεσίας προς την απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου, η οποία παράγει δεδικασμένο που δεσμεύει το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, με τη έκδοση πράξης η οποία θα οριστικοποιούσε την ασφαλιστική ιστορία του αναφερομένου.

Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, η υπηρεσία ζήτησε και έλαβε την απόφαση με την οποία το Δικαστήριο έκανε δεκτή την προσφυγή κατά του εργοδότη. Στη συνέχεια ενημέρωσε την ασφαλιστική ιστορία του ενδιαφερόμενου, έκανε ανακεφαλαίωση του

¹⁵⁹ ΦΥ 221909/2016.

χρόνου ασφάλισης και τον Μάιο του 2017 εκδόθηκαν οι συνταξιοδοτικές αποφάσεις που τον αφορούν¹⁶⁰.

1.18. Ασφαλιστική κάλυψη εγγονής από συνταξιούχο του ΟΑΕΕ

Συνταξιούχος του ΟΑΕΕ επιθυμούσε να ασφαλίσει ως προστατευόμενο μέλος την εγγονή της, γεννημένη χωρίς γάμο των γονιών της. Η προσωρινή επιμέλεια της εγγονής είχε ανατεθεί με εισαγγελική διάταξη στη γιαγιά και τον σύζυγό της, η δε μητέρα της δεν μπορούσε να την καλύψει, διότι ήταν προφυλακισμένη.

Η αρμόδια υπηρεσία του ΕΦΚΑ αρνήθηκε να εγγράψει την εγγονή ως προστατευόμενο μέλος της γιαγιάς της χωρίς σχετική έγκριση της μητέρας της, με την οποία ωστόσο δεν υπήρχε επικοινωνία.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία,¹⁶¹ ως μέλος οικογένειας ασφαλισμένου ή συνταξιούχου θεωρείται ο/η γεννημένος/η χωρίς γάμο των γονέων του εγγονός/ή, εφόσον συντηρείται από αυτόν και ο γονέας δεν ασφαρίζεται από ίδιο δικαίωμα.

Εν προκειμένω, μάλιστα, οι απώτεροι ανιόντες είχαν την ευθύνη για τις πράξεις που συνδέονται με την επιμέλεια του παιδιού, η οποία τους είχε ανατεθεί από δικαστική αρχή, μεταξύ των οποίων και η συναίνεση για την ασφάλιση του ανηλίκου¹⁶².

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι πληρούντο όλες οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις για την εγγραφή της εγγονής ως προστατευόμενου μέλους οικογένειας. Άλλωστε, στο πλαίσιο του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος της κοινωνικής ασφάλισης¹⁶³ προβλέπεται και η ασφάλιση των προστατευόμενων μελών οικογένειας των άμεσα ασφαλισμένων. Επίσης, στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού¹⁶⁴ προβλέπεται ότι «σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού».

Ο ΕΦΚΑ ανταποκρίθηκε θετικά στον Συνήγορο και δόθηκε οδηγία για καταχώρηση της εγγονής της ασφαλισμένης ως προστατευόμενου μέλους της γιαγιάς της¹⁶⁵.

1.19. Αμφισβήτηση από τον ΕΦΚΑ της ισχύος πληρεξούσιου συνταξιούχου του Ταμείου

Ο ΕΦΚΑ αμφισβήτησε συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο συνταξιούχου η οποία, κατά τη διαδικασία εξέτασής της από υγειονομική επιτροπή του Κέντρου Πιστοποίησης Αναπηρίας, κρίθηκε ότι έπασχε από ανοϊκή συνδρομή. Το ταμείο, προκειμένου να προβεί σε πράξεις που ζητούσε ο αντιπρόσωπος της συνταξιούχου, ζήτησε εναλλακτικά δικαστική απόφαση για τον ορισμό δικαστικού συμπαραστάτη.

160 ΦΥ 223192/2016.

161 Άρθρ. 22 παρ. 2 περ. ε' εδ. Β' Ν. 4529/2018 (ισχύει από 1.3.2018).

162 Αστικός Κώδικας αρ. 1516, 1518.

163 Άρθρ. 22 παρ. 5 του Συντάγματος.

164 Άρθρ. 3 παρ. 1.

165 ΦΥ 242536/2018.

Ο Συνήγορος, μεταξύ άλλων, υποστήριξε ότι:

- η διάγνωση μιας ψυχικής διαταραχής δεν αποτελεί τεκμήριο απώλειας της ικανότητας προς δικαιοπραξία.
- σύμφωνα με το άρθρ. 1668 του ΑΚ, η υποχρέωση των δημοσίων λειτουργών σε ανάλογες περιπτώσεις εξαντλείται στην ενημέρωση του αρμόδιου εισαγγελέα, ώστε εκείνος να εκτιμήσει εάν θα πρέπει να κινηθεί διαδικασία θέσεως ενός προσώπου σε δικαστική συμπαράσταση. Δεν υφίσταται υποχρέωση ή αρμοδιότητα δημοσίου υπαλλήλου να ελέγχει και να αποφαινεται για το κύρος ορισμένης δικαιοπραξίας.
- σε κάθε περίπτωση, η εκ των προτέρων γενική εκτίμηση της άρσης δικαιοπρακτικής ικανότητας από ένα διοικητικό όργανο με μόνη τη διάγνωση νοητικής νόσου ή ψυχιατρικής διαταραχής ή η εύκολη αμφισβήτησή της αντιβαίνουν στον σεβασμό της ίδιας της ανθρώπινης αξίας και της αρχής της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, καθώς και της εξασφάλισης της ισότιμης άσκησης των δικαιωμάτων των ατόμων με νοητικές ή ψυχικές νόσους.

Τελικά το Ταμείο δέχθηκε την ισχύ του συμβολαιογραφικού πληρεξούσιου.¹⁶⁶

2. Κοινωνική αλληλεγγύη και πρόνοια

Συνοπτική παρουσίαση

Η στήριξη και η προστασία των ευάλωτων ομάδων, η ορθή και δίκαιη χορήγηση των κοινωνικών παροχών, αλλά και η προστασία τους από την κατάσχεση, σύμφωνα με τον σκοπό για τον οποίο έχουν προβλεφθεί, αποτέλεσαν τους βασικούς στόχους των παρεμβάσεων του Συνηγόρου του Πολίτη στον τομέα της κοινωνικής αλληλεγγύης και πρόνοιας. Σε σημαντικά ζητήματα οι εξελίξεις υπήρξαν ιδιαίτερως ικανοποιητικές:

- Κατόπιν πολυετούς παρέμβασης, ο Συνήγορος πέτυχε την έκδοση απόφασης του ΟΑΕΔ, με την οποία διευκολύνεται η εγγραφή ανέργων που δεν διαθέτουν μόνιμη κατοικία, στα μητρώα του οργανισμού.
- Έθεσε, επίσης, υπόψη των αρμόδιων υπουργών σειρά ζητημάτων που αφορούν τη διαδικασία χορήγησης του κοινωνικού μερίσματος για το έτος 2017, υποβάλλοντας παράλληλα προτάσεις βελτίωσης του σχετικού νομοθετικού πλαισίου.
- Κατόπιν παρέμβασης της Αρχής, το Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών (ΚΕΑΟ) καθιέρωσε διαδικασία για τον περιορισμό της κατάσχεσης στα χέρια τράπεζας ως τρίτης, όταν η κατάσχεση αφορά ποσά καταθέσεων προερχόμενα από ακατάσχετες κοινωνικές παροχές.
- Ο Συνήγορος ζήτησε να διασφαλιστεί νομοθετικά η προστασία από την κατάσχεση των ασφαλιστικών βοηθημάτων και επιδομάτων που σχετίζονται με την ευαίσθητη περίοδο της κύησης, λοχείας και γαλουχίας. Ο ΟΑΕΔ, κινούμενος στην ίδια με τις απόψεις του Συνηγόρου κατεύθυνση, τροποποίησε σχετική απόφασή του και επέτρεψε την κατάθεση της παροχής που ο ίδιος χορηγεί σε οποιαδήποτε εμπορική τράπεζα δραστηριοποιούμενη στον ελληνικό χώρο.

- Η Αρχή ανέδειξε τα ζητήματα που δημιούργησε η επιβολή κυρώσεων στους δικαιούχους Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης οι οποίοι τέθηκαν σε καθεστώς αναστολής και τελικά πέτυχε τη ρύθμιση των βασικών προβλημάτων με νέες Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις.
- Τέλος, ο Συνήγορος παρενέβη, ώστε να συμπεριληφθεί η πρωτοπαθής ανοσοανεπάρκεια στον Ενιαίο Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας και κατέστη έτσι δυνατή η υπαγωγή των ασθενών με αυτή την πάθηση στα προγράμματα ενίσχυσης ατόμων που πάσχουν από αιματολογικές παθήσεις.

2.1. Εγγραφή αστέγων στο μητρώο ανέργων

Ο Συνήγορος επεδίωξε την άρση των απαγορευτικών ρυθμίσεων για την εγγραφή αστέγων στο μητρώο ανέργων, ειδικά ως προς την πιστοποίηση κατοικίας¹⁶⁷. Στη διαχρονική παραδοχή ότι οι άστεγοι δεν είναι απασχολήσιμοι, αντέταξε ότι πολλοί άστεγοι βρέθηκαν σε αυτή την κατάσταση, επειδή απώλεσαν την εργασία τους και αδυνατούσαν να συνάψουν συμβάσεις για μίσθωση κατοικίας ή χρήση υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και σταθερής τηλεφωνίας, στοιχεία που ελέγχονται για τον καθορισμό της αρμοδιότητας του υποκαταστήματος εγγραφής. Άλλοι βρέθηκαν χωρίς κατοικία, επειδή αργούσε να διεκπεραιωθεί το συνταξιοδοτικό τους αίτημα.

Η Αρχή υποστήριξε ότι συστατική προϋπόθεση για την εγγραφή στο μητρώο ανέργων είναι η βούληση για εργασία και όχι η πιστοποίηση κατοικίας που καθορίζει το αρμόδιο υποκατάστημα εγγραφής. Χωρίς την εγγραφή, οι άστεγοι δεν μπορούσαν να επωφεληθούν από σημαντικές παροχές, όπως η δωρεάν μετακίνηση, οι εκπτώσεις και απαλλαγές κατά τη χρήση υπηρεσιών και την απόκτηση αγαθών. Ακόμη, δυνητικά δυσχεραίνονταν η πρόσβασή τους σε θέσεις απασχόλησης για τις οποίες η παραμονή στο μητρώο ανέργων συνιστά προσόν και η συμμετοχή τους σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης ή επιμόρφωσης που θα βελτίωναν τις προοπτικές εξεύρεσης εργασίας. Τέλος, οι άστεγοι ανήκουν στο εργατικό δυναμικό και δεν θα βοηθούσε η περιθωριοποίησή τους και η άνιση μεταχείρισή τους έναντι άλλων ανέργων.

Με την 553/15/27.2.2018 (ΦΕΚ 929B/16.3.2018) απόφαση του ΔΣ του ΟΑΕΔ, απελευθερώθηκε το δικαίωμα εγγραφής στο μητρώο ανέργων με την υποβολή βεβαίωσης αστεγίας. Για κάτι τέτοιο βεβαίως κρίσιμη είναι η χρήση υπηρεσιών και η παροχή εξυπηρετήσεων που αναπτύσσονται για τη συγκεκριμένη κατηγορία πολιτών από τις κατά τόπους υπηρεσίες.¹⁶⁸

2.2. Ζητήματα που προέκυψαν από τη διαδικασία χορήγησης του κοινωνικού μερίσματος του Ν. 4501/2017

Ο Συνήγορος έθεσε υπόψη των αρμόδιων υπουργών Οικονομικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης σειρά ζητημάτων σχετικών με τη διαδικασία χορήγησης του κοινωνικού μερίσματος του έτους 2017, τα οποία συνοψίζονται στα εξής:

- α) Μη καταβολή του κοινωνικού μερίσματος λόγω προβλημάτων με τον δηλωθέντα

¹⁶⁷ ΦΥ 225554/2017.

¹⁶⁸ <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.kpnews.486933>

τραπεζικό λογαριασμό ή με τη διασταύρωση των στοιχείων των αιτούντων (ΑΦΜ ή ΑΜΚΑ), ιδίως στις περιπτώσεις αυτόματης καταβολής, όπως στους συνταξιούχους άνω των 70 ετών.

β) Προσμέτρηση ποσών που επιδικάστηκαν κατόπιν δικαστικής απόφασης ως τόκοι καταθέσεων λόγω της δήλωσής τους στον ίδιο κωδικό φορολογικής δήλωσης.

γ) Πρόβλημα στην πιστοποίηση της μόνιμης κατοικίας του αιτούντος στις περιπτώσεις χορήγησης του ειδικού πρόσθετου κοινωνικού μερίσματος έτους 2017 σε μόνιμους κατοίκους νησιωτικών περιοχών.

δ) Χρόνος επαναλειτουργίας της πλατφόρμας γι' αυτούς που ήταν δικαιούχοι της παροχής και δεν έλαβαν το δικαιούμενο ποσό.

Ο Συνήγορος πρότεινε να επαναλειτουργήσει η πλατφόρμα και να δοθεί η δυνατότητα επανυποβολής αίτησης σε **συγκεκριμένες** κατηγορίες δικαιούχων του κοινωνικού μερίσματος, οι οποίοι δεν έλαβαν τη δικαιούμενη παροχή λόγω:

- παραλείφειων στον σχεδιασμό του προγράμματος
- προβλημάτων που προέκυψαν από υπαιτιότητα των ίδιων των δικαιούχων ή τρίτων προσώπων που υπέβαλαν για λογαριασμό τους την αίτηση για το κοινωνικό μέρισμα
- λόγω έλλειψης δυνατότητας διασταύρωσης, μέσω των τραπεζών, των στοιχείων των δικαιούχων και των δηλωθέντων IBAN.

Το αίτημα του Συνηγόρου δεν έγινε αποδεκτό.

Σε ότι αφορά τα **κριτήρια χορήγησης του κοινωνικού μερίσματος**, διαπιστώθηκαν τα εξής ζητήματα:

α) Σύμφωνα με τη σχετική υπουργική απόφαση που καθόριζε τα κριτήρια χορήγησης του Κοινωνικού μερίσματος, άτομα που φιλοξενήθηκαν κατά το 2016 μόνο για πολύ μικρό διάστημα, π.χ. ένα με δύο μήνες, και στη συνέχεια μετακόμισαν θεωρούνταν φιλοξενοούμενα και το σχετικό αίτημά τους απορριπτόταν. Ο Συνήγορος πρότεινε να έχει τη δυνατότητα υποβολής αίτησης όποιος δηλώνει φιλοξενοούμενος για χρονικό διάστημα μικρότερο των έξι μηνών μέσα στο 2016 θεωρώντας ότι η απόρριψη των αιτημάτων αυτής της κατηγορίας πολιτών αντίκειται στην ίδια τη λογική και το πνεύμα πάνω στα οποία βασίστηκε και σχεδιάστηκε η χορήγηση του κοινωνικού μερίσματος.

β) Στην ίδια Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) προβλέφθηκε η χορήγηση του κοινωνικού μερίσματος σε όσους έχουν συμπληρώσει στις 31.10.2017 τουλάχιστον έξι μήνες συνεχόμενης ανεργίας εντός του τρέχοντος έτους (2017), σύμφωνα με τα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ. Με τον τρόπο αυτό, ωστόσο, αποκλείονταν άτομα που είχαν ακόμη και μεγαλύτερο των έξι μηνών διάστημα ανεργίας μέσα στο 2017, όταν αυτό δεν ήταν συνεχόμενο. Ο Συνήγορος πρότεινε να λαμβάνεται υπόψη συνολικά η ανεργία έξι μηνών που έχει συμπληρωθεί μέχρι 30.11.2017 (και όχι μέχρι 31.10.2017) ανεξάρτητα εάν είναι συνεχόμενη ή όχι.

γ) Τέλος, σύμφωνα πάντα με τις ρυθμίσεις της ίδιας ΚΥΑ, περιλαμβάνονταν στους δικαιούχους «όσοι διαβιούν στον δρόμο ή σε ακατάλληλα καταλύματα, με την προϋπόθεση ότι έχουν καταγραφεί από τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων ή κάνουν χρήση των υπηρεσιών Ανοικτών Κέντρων Ημέρας Αστέγων», αποκλείονταν όμως όσοι διαμένουν σε ξενώνες των Δήμων. Ο Συνήγορος, εκτιμώντας ως ιδιαίτερα αυστηρή τη ρύθμιση του αποκλεισμού των τελευταίων μόνο και μόνο επειδή τους διατίθεται ένα στοιχειώδες κατάλυμα από τους προνοιακούς θεσμούς της αυτοδιοίκησης, ενώ, κατά τα άλλα, δια-

βιούν υπό συνθήκες απόλυτης φτώχειας, πρότεινε να συμπεριληφθούν και αυτοί στις κατηγορίες των δικαιούχων του κοινωνικού μερίσματος.¹⁶⁹

2.3. Κατασχέσεις ακατάσχετων κοινωνικών παροχών

Με αφορμή αναφορές που είχαν υποβληθεί για κατασχέσεις από το ΚΕΑΟ σε ποσά τραπεζικών καταθέσεων προερχόμενα από ακατάσχετες κοινωνικές παροχές, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο ΚΕΑΟ και τον ΕΦΚΑ σημειώνοντας ότι τίθεται ζήτημα παραβίασης των διατάξεων που προβλέπουν το ακατάσχετο των εν λόγω παροχών. Επισήμανε, επίσης, ότι η έλλειψη διοικητικής διαδικασίας ανάκτησης των ποσών καταθέσεων από ανάλογες παροχές έθετε σε κίνδυνο την αξιοπρεπή διαβίωση των δικαιούχων.

Η πρόταση του Συνηγόρου έγινε δεκτή. Το ΚΕΑΟ εξέδωσε και απέστειλε προς όλες τις αρμόδιες περιφερειακές υπηρεσίες έγγραφο με το οποίο καθιερώθηκε συγκεκριμένη διαδικασία, ώστε σε αυτές τις περιπτώσεις να μπορεί να περιοριστεί η κατάσχεση και να επιστραφούν στον δικαιούχο τα κατασχεθέντα ποσά καταθέσεων από ακατάσχετες κοινωνικές παροχές, έπειτα από σχετική αίτηση συνοδευόμενη από τα κατά περίπτωση αναγκαία δικαιολογητικά έγγραφα.¹⁷⁰

2.4. Κατάσχεση επιδομάτων μητρότητας και συμπληρωματικής παροχής ΟΑΕΔ

Επί τη βάση κατασχετηρίου εκδοθέντος από την αρμόδια ΔΟΥ, κατασχέθηκαν για οφειλές προς το Δημόσιο επιδόματα κύησης και λοχείας, όπως και η συμπληρωματική παροχή μητρότητας του ΟΑΕΔ, επειδή ο φορέας επέμενε να την καταθέσει στην τράπεζα με την οποία ο ίδιος έχει πάγια συνεργασία, αντί στον δηλωθέντα ως ακατάσχετο λογαριασμό της δικαιούχου.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι:

- Τα επιδόματα μητρότητας που χορηγούνται από τα ασφαλιστικά ταμεία προς τις ασφαλισμένες τους, μισθωτές ή αυτοαπασχολούμενες, κατά την περίοδο πριν και μετά τον τοκετό (επίδομα κύησης και επίδομα λοχείας), αλλά και η συμπληρωματική παροχή μητρότητας (ΠΔ 766/1977) και η ειδική παροχή προστασίας μητρότητας (Ν. 3655/2008, άρθρ. 142) αποτελούν ασφαλιστικές παροχές κοινωνικού χαρακτήρα, οι οποίες σκοπό έχουν την οικονομική διασφάλιση της εργαζόμενης εγκύου και λεχούσας κατά την περίοδο που προηγείται και έπεται του τοκετού, από τον 7ο μήνα της κύησης έως και τον 9ο μήνα μετά τον τοκετό για τις δικαιούχους της ειδικής παροχής, περιόδους δηλαδή κατά τις οποίες η ίδια δεν εργάζεται, αλλά αντιθέτως νομίμως ευρίσκεται εκτός εργασίας. Η πρόβλεψη και η χορήγησή τους στοχεύουν στη διασφάλιση της εργασιακής συνέχειας της εργαζόμενης μητέρας, αλλά και στην προστασία της ψυχοσωματικής υγείας τόσο της μητέρας όσο και του βρέφους. Αντιστοίχως, η δέσμευση των ποσών αυτών για οφειλές, σε μια

169 ΦΥ 243875/2018, 241999/2018, 240675/2018.

170 https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.provlimateispraksis_eisforwn.497369

περίοδο όπου και η μητέρα και το βρέφος είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι, αλλά και οι οικονομικές ανάγκες είναι ιδιαίτερα αυξημένες, πέραν του ότι αποτελεί στέρψη παροχών τις οποίες η εργαζόμενη δικαιούται λόγω της ασφαλιστικής της κάλυψης και των εισφορών που έχει καταβάλει, δημιουργεί αγωνία και πιθανή διακινδύνευση της υγείας τους. Συνεπώς, για να εκπληρωθεί η πρόθεση και ο σκοπός του νομοθέτη, τα εν λόγω επιδόματα θα πρέπει να είναι ρητά προβλεπόμενα στον νόμο ως προστατευμένα από κατάσχεση έναντι πάντων.

- Ως ασφαλιστικά βοηθήματα, οι παροχές αυτές θα έπρεπε να καλύπτονται από το άρθρ. 31 παρ. 1 περ. ε΄ του ΚΕΔΕ, διότι πρόκειται για ασφαλιστικά βοηθήματα τα οποία δεν είναι μεν περιοδικά καταβαλλόμενα, αλλά είναι τακτικά και όχι έκτακτα, βασιζόμενα σε ασφαλιστικές εισφορές, καταβάλλονται δε κατά πάγια τακτική σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Κατόπιν των ανωτέρω, ο Συνήγορος έχει υποβάλλει προς τη φορολογική διοίκηση και τις λοιπές συναρμόδιες δημόσιες αρχές τις ακόλουθες προτάσεις:

- Όλα τα ασφαλιστικά βοηθήματα και επιδόματα που σχετίζονται με την ευαίσθητη και προστατευόμενη περίοδο της κύησης, λοχείας και γαλουχίας, όπως είναι το επίδομα μητρότητας, η συμπληρωματική παροχή του ΟΑΕΔ και η ειδική παροχή προστασίας μητρότητας, να ορισθούν εκ του νόμου προστατευμένα από κατάσχεση ή οποιαδήποτε άλλη ενέργεια η οποία θα τα στερήσει από τη μητέρα και το βρέφος που τα έχουν απόλυτη ανάγκη.
- Ο ΟΑΕΔ, κατόπιν σχετικού αιτήματος, θα πρέπει να έχει την ευελιξία να τροποποιεί την τράπεζα κατάθεσης, όταν αυτό εκθέτει το επίδομα σε δέσμευση λόγω μη προστασίας του σχετικού λογαριασμού (επειδή άλλος λογαριασμός έχει δηλωθεί ως μοναδικός ακατάσχετος).

Ο ΟΑΕΔ απάντησε ότι θεωρεί θεμιτή τη διά νόμου προστασία της ειδικής παροχής προστασίας μητρότητας και της συμπληρωματικής παροχής που ο ίδιος χορηγεί. Επιπλέον, τροποποίησε την απόφαση περί κατάθεσης των παροχών αυτών σε συγκεκριμένο πιστωτικό ίδρυμα και εξέδωσε οδηγίες για την κατάθεση των ποσών σε οποιαδήποτε εμπορική τράπεζα δραστηριοποιούμενη στον ελληνικό χώρο.

Το πρόβλημα όμως της νομοθετικής κατοχύρωσης της προστασίας των ανωτέρω παροχών παραμένει.

2.5. Οι κυρώσεις στους δικαιούχους Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης οι οποίοι τέθηκαν σε καθεστώς αναστολής

Δυσβάσταχτες κυρώσεις επιβλήθηκαν σε πρώην δικαιούχους του Προγράμματος «Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης» (ΚΕΑ) εξαιτίας της παράλειψής τους να επικαιροποιήσουν εγκαίρως τα ηλεκτρονικώς δηλωθέντα στοιχεία των νοικοκυριών τους. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι δικαιούχοι είχαν παραλείψει να καταχωρήσουν εγκαίρως είτε ποσά του ενιαίου επιδόματος στήριξης τέκνων του ΟΓΑ είτε ποσά αγροτικής επιδότησης του Οργανισμού Πληρωμών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕΠΕ) τα οποία είχαν λάβει ενώ ήταν δικαιούχοι του ΚΕΑ. Επειδή τα ποσά αυτά δεν δηλώθηκαν εγκαίρως με τροποποίηση της αντίστοιχης αίτησης και οι σχετικές ηλεκτρονικές διασταυ-

ρώσεις από την ηλεκτρονική εφαρμογή της επεξεργασίας των αιτήσεων του ΚΕΑ έγιναν στις περισσότερες περιπτώσεις με πολύμηννη καθυστέρηση, οι δικαιούχοι υπέστησαν σωρευτικά τις παρακάτω επαχθείς κυρώσεις:

- η εισοδηματική ενίσχυση ΚΕΑ που τους καταβαλλόταν ως τότε διακόπηκε,
- αποκλείστηκαν για ένα έτος από τη δυνατότητα να υποβάλουν νέα αίτηση στο ΚΕΑ,
- τους ζητήθηκε με αυτοματοποιημένα μηνύματα να επιστρέψουν τα ποσά ενίσχυσης που τους είχαν καταβληθεί αχρεωστήτως,
- αποκλείστηκαν από τη δυνατότητα να υποβάλουν νέα αίτηση στο ΚΕΑ χωρίς προηγουμένως να επιστρέψουν στη Διοίκηση τα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι κυρώσεις αυτές αφενός μεν προβλεπόταν από τη σχετική ΚΥΑ να εφαρμόζονται ανεξαρτήτως ύπαρξης υπαιτιότητας στα πρόσωπα των δικαιούχων, αφετέρου επιβλήθηκαν χωρίς να έχει ενεργοποιηθεί η διαδικασία ενδικοφανούς προσφυγής που είχε προβλέψει ο σχετικός Νόμος.

Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης αναδεικνύοντας τα ζητήματα που ήγειρε η γενική επιβολή των εν λόγω κυρώσεων. Ιδιαίτερα τόνισε την παραβίαση του θεμελιώδους δικαιώματος στην κοινωνική αρωγή προς εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης όσων δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, καθώς και το γεγονός ότι δεν είχε τεθεί σε εφαρμογή η προβλεφθείσα ενδικοφανής διαδικασία επίλυσης των σχετικών διαφορών. Βάσει αυτών, η Ανεξάρτητη Αρχή πρότεινε:

- α) την άμεση θέση σε εφαρμογή της ενδικοφανούς διαδικασίας επίλυσης των διαφορών,
- β) την κατάργηση όσων διατάξεων προέβλεπαν αποκλεισμό της απαγόρευσης υποβολής νέας αίτησης επί ορισμένο χρονικό διάστημα ανεξαρτήτως του ύψους των ποσών που λήφθηκαν αχρεωστήτως και της οικονομικής κατάστασης του νοικοκυριού, καθώς και όσων διατάξεων επιβάλλουν εξίσου γενική απαγόρευση υποβολής νέας αίτησης χωρίς προηγούμενη επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών ενίσχυσης ΚΕΑ,
- γ) οι σωρευτικές κυρώσεις (i) της διακοπής της ενίσχυσης και (ii) του ετήσιου αποκλεισμού από τη δυνατότητα υποβολής νέας αίτησης να εφαρμόζονται μόνο σε όσες περιπτώσεις τα ποσά που έλαβε το νοικοκυριό, αφενός από το ΚΕΑ αχρεωστήτως και αφετέρου από άλλες πηγές, ισούνται με ή ξεπερνούν τα ποσά που το νοικοκυριό θα μπορούσε να λάβει εάν παρέμενε επί δώδεκα μήνες στο Πρόγραμμα,
- δ) μέχρι την κατάργηση της απαγόρευσης υποβολής νέας αίτησης χωρίς προηγούμενη επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών ενίσχυσης, η κύρωση αυτή να επιβάλλεται μόνο για το υπόλοιπο της αφαίρεσης του αθροίσματος των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών ενίσχυσης του ΚΕΑ και των ποσών που εισέπραξε το νοικοκυριό κατά την παραμονή του στο Πρόγραμμα από άλλες πηγές, από το σύνολο των ποσών που θα λάμβανε το νοικοκυριό εάν παρέμενε στο ΚΕΑ επί δώδεκα μήνες,
- ε) σε κάθε περίπτωση, τη μείωση της διάρκειας των επιβεβλημένων κυρώσεων ετήσιου αποκλεισμού σε έξι μήνες βάσει της γενικής αρχής της αναδρομικής εφαρμογής της πριότερης διάταξης,
- στ) την κατάτμηση των καταλογιστέων, σύμφωνα με τα παραπάνω, υπολοίπων ποσών αχρεωστήτως καταβληθέντων ενισχύσεων ΚΕΑ σε δόσεις ύψους ανάλογου με την οικονομική κατάσταση κάθε νοικοκυριού, όπως αυτή προκύπτει μετά τον συνυπολογισμό των ποσών ενίσχυσης που έχουν λάβει από το ΚΕΑ και οποιωνδήποτε ποσών διαπιστώθηκε ότι έχουν λάβει ή λαμβάνουν από άλλες πηγές.

Με τις δύο νέες ΚΥΑ για το ΚΕΑ που δημοσιεύθηκαν στο ΦΕΚ Β΄ 4837/30-10-2018 επιτράπηκε σε όσους δικαιούχους του ΚΕΑ είχαν τεθεί σε καθεστώς αναστολής

ή τυχόν τεθούν εφεξής στο καθεστώς αυτό να μπορούν να υποβάλουν νέες αιτήσεις ένταξης στο ΚΕΑ χωρίς προηγούμενη επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών ενίσχυσης. Τα ποσά αυτά θα συμψηφίζονται αυτομάτως με τα ποσά ενίσχυσης που δικαιούνται βάσει των νέων αιτήσεών τους, εφόσον βεβαίως πληρούν τα νόμιμα κριτήρια. Ήδη, μάλιστα, η δυνατότητα αυτή έχει πρακτικά ενεργοποιηθεί.

2.6. Συμπερίληψη πασχόντων από πρωτοπαθή ανοσοανεπάρκεια στο πλαίσιο του προγράμματος ατόμων που πάσχουν από αιματολογικές παθήσεις

Ο Συνήγορος εξέτασε¹⁷¹ τους λόγους μη υπαγωγής ατόμων με πρωτοπαθή ανοσοανεπάρκεια στο πρόγραμμα ενίσχυσης ατόμων που πάσχουν από αιματολογικές παθήσεις και ενημερώθηκε πως αυτό οφείλετο στο γεγονός ότι δεν προσδιοριζόταν στον Ενιαίο Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας ποσοστό αναπηρίας για τη συγκεκριμένη νόσο, καίτοι οι υγειονομικές επιτροπές των Κέντρων Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ) προχωρούσαν στον καθορισμό ενός τέτοιου ποσοστού. Το γεγονός οδήγησε στη διακοπή επιδότησης πολλών από τους πάσχοντες από τη συγκεκριμένη ασθένεια.

Τελικά, μετά την έκδοση του νέου πίνακα στον οποίο αναφέρεται η συγκεκριμένη πάθηση, εντασσόμενη μάλιστα σε αυτές που επιφέρουν αόριστη διάρκεια εκτίμησης ποσοστού αναπηρίας, έγινε δυνατή η εκ νέου υπαγωγή των συγκεκριμένων ασθενών στα αντίστοιχα προγράμματα.

3. Παροχή υπηρεσιών υγείας

Συνοπτική παρουσίαση

Οι ελλείψεις σε πόρους και προσωπικό, οι κακές πρακτικές και οι γραφειοκρατικές αγκυλώσεις είναι μερικοί μόνο από τους παράγοντες που δυσχεραίνουν την πρόσβαση των πολιτών στις δημόσιες υπηρεσίες υγείας και στην παροχή άμεσης, ποιοτικής και αποτελεσματικής υγειονομικής φροντίδας. Χαρακτηριστικές είναι οι ακόλουθες περιπτώσεις, στις οποίες ο Συνήγορος:

- Διερεύνησε περιστατικό αδικαιολόγητης απουσίας ιατρού σε Τοπικό Ιατρείο και τόνισε ότι η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας αποτελεί βασικό δικαίωμα των ασθενών.
- Επεσήμανε ότι είναι σημαντική η αποτελεσματική λειτουργία των ιατρείων διαλογής στα Τμήματα Επειγόντων Περιστατικών (ΤΕΠ) Γενικών Νοσοκομείων κατά την εφημερία των νοσοκομείων, προκειμένου να παρέχεται σωστά η επείγουσα φροντίδα.
- Παρενέβη ώστε να μη θεωρηθεί η αντιμετώπιση της πάθησης ασφαλισμένης σε συμβεβλημένο ιδιωτικό φορέα στον τόπο κατοικίας της ως ισοδύναμη εναλλακτική

171 ΦΥ 213874/2016.

- προς κρατικό, πανεπιστημιακό ή στρατιωτικό νοσοκομείο, κάτι το οποίο θα είχε ως συνέπεια να μην της αποδοθούν δαπάνες μετακίνησης.
- Συνέβαλε ώστε να χορηγηθεί σε ασφαλισμένο η ορθή βεβαίωση που πιστοποιούσε την αδυναμία του νοσοκομείου του τόπου κατοικίας του να του παράσχει την απαιτούμενη περίθαλψη και να λάβει τη δαπάνη μετακίνησης από τον ΕΟΠΥΥ.
 - Διαμεσολάβησε προκειμένου να απαλλαγεί γυναίκα από το κόστος νοσηλείας της λόγω τοκετού και να της επιστραφεί το ποσό που είχε καταβάλει στο δημόσιο νοσοκομείο, δεδομένου ότι ως εγκυμονούσα ήταν δικαιούχος δωρεάν περίθαλψης, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος στο οποίο βρισκόταν.

Ειδικά σε ό,τι αφορά την προστασία της υγείας ανηλίκων:

- Η Αρχή επισήμανε την αναγκαιότητα εμβολιασμού του παιδικού πληθυσμού στο πλαίσιο προστασίας της δημόσιας υγείας. Ζήτησε επίσης από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων την παροχή σχετικών διευκρινίσεων, προκειμένου να μην καταλείπεται καμία αμφιβολία σχετικά με την υποχρεωτικότητα της διενέργειας των προβλεπόμενων εμβολίων ενόψει της εγγραφής των παιδιών στην εκπαίδευση, με μόνη αποδεκτή εξαίρεση την περίπτωση ιατρικής αντένδειξης.
- Ζήτημα υπάρχει ως προς τον εμβολιασμό ανηλίκων, ιδίως αλλοδαπών, που δεν είναι κάτοχοι ΑΜΚΑ, συνενώς δεν έχουν δωρεάν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας. Μέχρι σήμερα, δεν έχει υπάρξει σχετική μέριμνα της πολιτείας, στις περιπτώσεις δε που παρενέβη ο Συνήγορος ο εμβολιασμός πραγματοποιήθηκε τελικά μέσω μη κυβερνητικού οργανισμού και όχι μέσω δομών του Δημοσίου.

3.1. Πρόσβαση σε υπηρεσίες Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας

Τα Τοπικά Ιατρεία ως αποκεντρωμένες μονάδες των Κέντρων Υγείας θεσμοθετήθηκαν πρόσφατα, με τον Ν. 4486/2017, ως Μονάδες Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (ΠΦΥ). Σκοπό έχουν να εξασφαλίσουν, μεταξύ άλλων, την πρόσβαση των πολιτών σε κατάλληλες δημόσιες υπηρεσίες επείγουσας προνοσοκομειακής φροντίδας στην κοινότητα και να αποφορτίσουν τις εφημερίες των νοσοκομείων από έκτακτα, αλλά όχι απειλητικά για την ίδια τη ζωή περιστατικά. Πολίτης διαμαρτυρήθηκε ότι, κατά την επίσκεψή του σε Τοπικό Ιατρείο σε αστική περιοχή, δεν υπήρχε διαθέσιμος παθολόγος για να τον εξετάσει. Έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου προς τη δομή ΠΦΥ, ο υπεύθυνος του Κέντρου Υγείας στο οποίο υπάγεται το εν λόγω Τοπικό Ιατρείο διερεύνησε άμεσα το περιστατικό και κάλεσε σε γραπτή απολογία τους εμπλεκόμενους ιατρούς. Ο ιατρός που απουσίαζε ανέφερε ότι αποχώρησε αιφνίδια από την υπηρεσία χωρίς να ειδοποιήσει λόγω ανωτέρας βίας (πρόβλημα υγείας), ζήτησε συγγνώμη από την υπηρεσία και από τον ασθενή και διαβεβαίωσε ότι θα καταβάλει κάθε προσπάθεια αποφυγής παρόμοιων περιστατικών. Η διοίκηση του Κέντρου Υγείας προχώρησε σε συστάσεις στον ιατρό και διαβεβαίωσε ότι καταβάλλονται συνεχείς προσπάθειες από το σύνολο του προσωπικού για την κάλυψη και την αρτιότερη αντιμετώπιση των ασθενών.

Ο Συνήγορος τόνισε ότι η προσβασιμότητα στις υπηρεσίες υγείας αποτελεί γενική αρχή της αποδοτικής λειτουργίας του συστήματος υγείας και βασικό δικαίωμα των ασθενών. Τόνισε επίσης ότι η πρώτη συνάντηση του ιατρού με τον ασθενή είναι καθοριστική για την περαιτέρω σχέση τους, γεγονός που ο ιατρός οφείλει να

το γνωρίζει και να το τηρεί είτε ασκεί την ιατρική στο δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα.¹⁷²

3.2. Αποτελεσματική λειτουργία Τμήματος Επειγόντων Περιστατικών και ιατρείου διαλογής Γενικού Νοσοκομείου κατά την εφημερία

Στο πλαίσιο εξέτασης αναφοράς για την οργάνωση και λειτουργία του ΤΕΠ Γενικού Νοσοκομείου αστικής περιοχής κατά την εφημερία, ο Συνήγορος επεσήμανε τη σημασία της αποτελεσματικής λειτουργίας των ιατρείων διαλογής στα ΤΕΠ Γενικών Νοσοκομείων κατά την εφημερία των νοσοκομείων. Συγκεκριμένα, τόνισε ότι αποτελούν βασικό εργαλείο για την αποτελεσματική παροχή επείγουσας φροντίδας, την αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας φροντίδας υγείας και την ορθολογική κατανομή των πόρων.

Εν προκειμένω, ο πολίτης προσήλθε τραυματισμένος, έχοντας δεχθεί επίθεση από αδέσποτο σκύλο (δήγμα κυνός), και το ιατρείο διαλογής του νοσοκομείου, αρμόδιο να αποφασίσει αν ο ασθενής θα εξετασθεί από τους εφημερεύοντες ιατρούς ή θα παραπεμφθεί σε άλλες μονάδες πρωτοβάθμιας φροντίδας, επέλεξε η εξέταση να γίνει από ειδικό χειρουργό ιατρό της εφημερίας για ασφαλέστερη εκτίμηση και αντιμετώπιση του τραύματος. Έπειτα από μεγάλη αναμονή, ο αναφερόμενος εξετάστηκε από χειρουργό ιατρό, ο οποίος του πρότεινε εντέλει να μεταβεί σε φαρμακείο για αντιτετανικό ορό, καθώς δεν τον χορηγούσε το νοσοκομείο.

Ο Συνήγορος επεσήμανε στη διοίκηση του νοσοκομείου ότι ο χρόνος παροχής της υγειονομικής υπηρεσίας αποτελεί στοιχείο της ποιότητας των υγειονομικών υπηρεσιών και ζήτησε πληροφορίες για το περιστατικό. Η διοίκηση επιβεβαίωσε ότι το ιατρείο διαλογής επέλεξε το περιστατικό να εξετασθεί από χειρουργό ιατρό εφημερίας και υποστήριξε ότι στα ΤΕΠ αντιμετωπίζονται κατ' απόλυτη προτεραιότητα σοβαρότατες και εξαιρετικά απειλητικές για τη ζωή καταστάσεις, ενώ περιστατικά όπως τα δήγματα κυνός μπορούν να εξυπηρετούνται σε δομές πρωτοβάθμιας φροντίδας. Ο Συνήγορος υπογράμμισε ότι για τον λόγο αυτό ακριβώς θα έπρεπε το ιατρείο διαλογής να είχε παραπέμψει τον ασθενή στην πλησιέστερη δομή ΠΦΥ που θα χορηγούσε και τον αντιτετανικό ορό.¹⁷³

3.3 Απόρριψη αιτήματος απόδοσης δαπάνης μετακίνησης εκτός του τόπου κατοικίας λόγω δυνατότητας παροχής υπηρεσιών υγείας από το συμβεβλημένο ιδιωτικό κέντρο του τόπου κατοικίας

Αναφερόμενη υπέβαλε στην Περιφερειακή Διεύθυνση (ΠΕΔΙ) ΕΟΠΥΥ Λάρισας αίτηση για απόδοση της δαπάνης μετακίνησής της στη Θεσσαλονίκη, προκειμένου να υποβληθεί σε ακτινοθεραπεία. Ενημερώθηκε όμως ότι δεν δικαιούτο τη δαπάνη, διότι μπορούσε να λάβει την απαιτούμενη θεραπεία και σε συμβεβλημένη ιδιωτική δομή του τόπου κα-

172 ΦΥ 242843.

173 ΦΥ 236397.

τοικίας της. Για τον λόγο αυτό της ζητήθηκε να προσκομίσει βεβαίωση από τον ιδιωτικό συμβεβλημένο φορέα ότι δεν διενεργούσε ακτινοθεραπεία. Η ενδιαφερομένη είχε, ωστόσο, διαπιστώσει ότι η θεραπεία σε συμβεβλημένο ιδιωτικό ιατρικό κέντρο του τόπου κατοικίας της θα είχε για την ίδια μεγάλη οικονομική επιβάρυνση.¹⁷⁴

Τελικά, η αίτηση της ενδιαφερόμενης απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι «δεν τηρήθηκε η προβλεπόμενη διαδικασία», χωρίς να δίνονται περισσότερα στοιχεία σχετικά. Κατά της εν λόγω απόφασης η ενδιαφερόμενη υπέβαλε ένσταση.

Σχετικά με τη δαπάνη μετακίνησης προβλέπεται ότι¹⁷⁵ ασθενείς ασφαλισμένοι του ΕΟΠΥΥ που εισήχθησαν ή αντιμετωπίστηκαν με βραχεία νοσηλεία σε νοσηλευτική μονάδα (κρατική ή ιδιωτική) ή εξετάστηκαν σε υγειονομική δομή εκτός του τόπου κατοικίας τους αποζημιώνονται με την αξία των εισιτηρίων μετάβασης και επιστροφής με τα συγκοινωνιακά μέσα μαζικής μεταφοράς στις οικονομικότερες θέσεις (λεωφορείο, τρένο, πλοίο) στις περιπτώσεις που η πάθησή τους δεν αντιμετωπίζεται στο κρατικό ή πανεπιστημιακό ή στρατιωτικό νοσοκομείο ή τη συμβεβλημένη υγειονομική δομή του τόπου κατοικίας τους.

Για την αποζημίωση της δαπάνης απαιτείται: α) αιτιολογημένη βεβαίωση Διευθυντή κλινικής κρατικού, πανεπιστημιακού ή στρατιωτικού νοσοκομείου του τόπου κατοικίας ή του θεράποντος ιατρού αντίστοιχης ειδικότητας για την αδυναμία αντιμετώπισης της πάθησης ή διενέργειας ιατρικής εξέτασης ή των αναγκαίων παρακλινικών εξετάσεων στον τόπο κατοικίας του, εγκεκριμένη από τον Διευθυντή της υγειονομικής μονάδας του ΕΟΠΥΥ, β) απόδειξη καταβολής του αντιτίμου των εισιτηρίων, γ) αντίγραφο εξιτηρίου σε περίπτωση νοσηλείας ή αποδεικτικό στοιχείο της εκάστοτε υγειονομικής δομής (κρατικής ή ιδιωτικής) στην οποία αντιμετωπίστηκε ο ασθενής.

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η δυνατότητα πραγματοποίησης μιας θεραπείας μόνο σε ιδιωτική δομή υγείας και όχι στη δημόσια δομή του τόπου κατοικίας ενός ασθενή-ασφαλισμένου, ιδίως στην περιφέρεια, δεν θα πρέπει να θεωρείται άνευ ετέρου ως ισοδύναμη εναλλακτική με την παροχή υπηρεσιών υγείας από το δημόσιο σύστημα υγείας ή τις στρατιωτικές δομές, ώστε η πραγματοποίησή της να αποκλείει την απόδοση δαπάνης μετακίνησής του στην πλησιέστερη δημόσια δομή υγείας σύμφωνα με το άρθρ. 10 παρ. Η' του Ενιαίου Κανονισμού Παροχών Υγείας (ΕΚΠΥ) του ΕΟΠΥΥ.

Η ανωτέρω νομοθεσία παραθέτει με διαζευκτικό «ή» τις επιμέρους εναλλακτικές στις οποίες δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί η πάθηση. Έτσι, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι θα πρέπει **σωρευτικά** να μην είναι δυνατή η πραγματοποίηση της θεραπείας σε καμία από τις τέσσερις κατηγορίες δομών. Επίσης, μια τέτοια ερμηνευτική προσέγγιση δεν την επιτρέπει ούτε η οικονομική επιβάρυνση που συνεπάγεται για τον ασθενή η παροχή υπηρεσιών υγείας από συμβεβλημένους με τον ΕΟΠΥΥ ιδιώτες παρόχους υπηρεσιών υγείας σε σχέση με την παροχή υπηρεσιών υγείας από τις δημόσιες δομές. Η παροχή υπηρεσιών από συμβεβλημένη ιδιωτική δομή επιφέρει για τον ασθενή-ασφαλισμένο την επιβάρυνσή του με τις αμοιβές ιατρών, νοσηλεία για ανώτερη της τρίτης θέσης που καλύπτει ο ΕΟΠΥΥ κ.λπ.

Η απόρριψη της δαπάνης μετακίνησης με την αιτιολογία ότι υπήρχε δυνατότητα παροχής υπηρεσιών από τον συμβεβλημένο ιδιώτη πάροχο υπηρεσιών υγείας έχει ως συνέπεια να επωμίζεται ο ασφαλισμένος τις συνέπειες της αδυναμίας του δημόσιου συστήματος του τόπου κατοικίας του να του παράσχει την αναγκαία για την υγεία του περίθαλψη. Επιβαρύνεται δε με το κόστος της δαπάνης για την αναγκαστική και όχι από επιλογή παροχή υπηρεσιών από τον συμβεβλημένο ιδιώτη πάροχο υπηρεσιών υγείας,

174 ΦΥ 237522/2017.

175 Άρθρ. 10 παρ. Η' Ενιαίου Κανονισμού Παροχών Υγείας (ΕΚΠΥ) του ΕΟΠΥΥ περ. α'.

προκειμένου να εξοικονομήσει ο ΕΟΠΥΥ τη δαπάνη μετακίνησής του σε άλλον από τον τόπο κατοικίας του τόπο. Τέλος, αναιρείται έτσι η ελευθερία του ασφαλισμένου να επιλέξει το δημόσιο σύστημα υγείας έναντι του ιδιωτικού, με ό,τι αυτό συνεπάγεται σε οικονομική επιβάρυνση. Επίσης, ενίοτε διαπιστώνεται και αθέμιτη διοχέτευση ασθενών από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα.

Μετά την παρέμβαση της Αρχής, έγινε δεκτή η ένσταση που είχε υποβάλει η ενδιαφερόμενη κατά της άρνησης χορήγησης της δαπάνης μετακίνησης.

Παράλληλα, στο άρθρο 56 του τροποποιημένου ΕΚΠΥ του ΕΟΠΥΥ,¹⁷⁶ που τέθηκε σε ισχύ από την 1η Οκτωβρίου 2018, δεν γίνεται αναφορά σε συμβεβλημένη ιδιωτική υγειονομική δομή του τόπου κατοικίας, όπως γίνεται στο άρθρο 10 παρ. Η' του ισχύοντος ΕΚΠΥ. Επομένως, δεν υπάρχει πλέον κίνδυνος να θεωρηθεί η αντιμετώπιση της πάθησης ενός ασφαλισμένου σε συμβεβλημένη ιδιωτική κλινική στον τόπο κατοικίας του ως ισοδύναμη εναλλακτική προς το κρατικό, πανεπιστημιακό ή στρατιωτικό νοσοκομείο, κάτι που θα απέκλειε την απόδοση των δαπανών μετακίνησης, όπως συνέβη αρχικά στη συγκεκριμένη περίπτωση.

3.4. Άρνηση ιατρού δερματολόγου Γενικού Νομαρχιακού Νοσοκομείου να χορηγήσει βεβαίωση απαραίτητη για την χορήγηση στον ασθενή δαπάνης μετακίνησης

Ασφαλισμένος χρειάστηκε να μετακινηθεί στη Θεσσαλονίκη, προκειμένου να υποβληθεί σε θεραπεία στη δερματολογική κλινική του Γενικού Νοσοκομείου Παπαγεωργίου, την οποία δεν μπορούσε να λάβει στο γενικό νοσοκομείο του τόπου κατοικίας του. Ο ιατρός ειδικότητας αντίστοιχης με το πρόβλημα υγείας του ενδιαφερόμενου αρνήθηκε τη χορήγηση βεβαίωσης που να πιστοποιεί την αδυναμία του νοσοκομείου του τόπου κατοικίας του να παράσχει την απαιτούμενη περίθαλψη, προκειμένου ο ενδιαφερόμενος να λάβει τη δαπάνη μετακίνησης από τον ΕΟΠΥΥ/¹⁷⁷

Πράγματι, η προβλεπόμενη βεβαίωση σχετικά με την αδυναμία αντιμετώπισης της πάθησης ή των αναγκαίων παρακλινικών εξετάσεων στον τόπο κατοικίας του ασφαλισμένου θα πρέπει να υπογράφεται από τον Διευθυντή κλινικής κρατικού, πανεπιστημιακού ή στρατιωτικού νοσοκομείου του τόπου κατοικίας ή από τον θεράποντα ιατρό αντίστοιχης ειδικότητας.¹⁷⁸

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η χορηγηθείσα από το νοσοκομείο βεβαίωση που υπογραφόταν από τον Διοικητικό Διευθυντή του νοσοκομείου δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις της οικείας διάταξης του ΕΚΠΥ του ΕΟΠΥΥ, διότι ο Διοικητικός Διευθυντής δεν είναι υγειονομικό όργανο. Εξίσου δεν αρκούσε και η ιατρική γνωμάτευση-βεβαίωση, η οποία υπογραφόταν μεν από ιατρό της συναφούς ειδικότητας που υπηρετούσε στο Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο, δεν είχε όμως το προβλεπόμενο στον ΕΚΠΥ περιεχόμενο, αφού δεν έκανε αναφορά στη μη δυνατότητα του νοσοκομείου του τόπου κατοικίας του ασφαλισμένου να παράσχει την απαιτούμενη γι' αυτόν περίθαλψη.

176 ΚΥΑ ΕΑΛΕ/Γ.Π. 46846/19.6.2018 (ΦΕΚ Β 2315).

177 ΦΥ 240357/2018.

178 Άρθρο 10 παρ. Η' του ΕΚΠΥ του ΕΟΠΥΥ.

Λόγω της επανειλημμένης άρνησης του ιατρού να χορηγήσει τη βεβαίωση με το ορθό περιεχόμενο, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η χορήγηση της προβλεπόμενης συγκεκριμένης βεβαίωσης συνιστά υπηρεσιακό καθήκον του εκάστοτε ιατρού συναφούς βαθμίδας και/ή ειδικότητας, δεσμευτικό για κάθε δημόσιο υπάλληλο-λειτουργό. Στην περίπτωση όμως του ενδιαφερόμενου ήταν ακόμη πιο επιτακτική, αφού επρόκειτο για τον μοναδικό δερματολόγο που υπηρετούσε στο συγκεκριμένο Γενικό Νοσοκομείο, ο οποίος και όφειλε να ενεργήσει σύμφωνα με την οικεία διάταξη του ΕΚΠΥ του ΕΟΠΥΥ.

Τελικά η απαιτούμενη βεβαίωση χορηγήθηκε από τον αρμόδιο ιατρό.

3.5. Επιβάρυνση αλλοδαπής γυναίκας χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα σε εγκυμοσύνη με δαπάνη για νοσηλεία λόγω τοκετού τον Σεπτέμβριο του 2017

Η σύζυγος πολίτη που προσέφυγε στον Συνήγορο¹⁷⁹ νοσηλεύτηκε στη μαιευτική κλινική του Γενικού Νοσοκομείου Μυτιλήνης «Βοστανείο» λόγω τοκετού. Χρεώθηκε από το νοσοκομείο με ποσό ύψους 600 ευρώ ως δαπάνη για τον τοκετό και κατέβαλε τα μισά χρήματα από το συγκεκριμένο ποσό. Ο σύζυγος έχει πλέον ΑΦΜ και ΑΜΚΑ και η σύζυγός του έχει λάβει δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία.

Σύμφωνα με το άρθρ. 33 του Ν. 4368/2016, ανασφάλιστοι και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες έχουν το δικαίωμα της ελεύθερης πρόσβασης στις δημόσιες δομές υγείας και δικαιούνται νοσηλευτικής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Μεταξύ αυτών και γυναίκες σε κατάσταση εγκυμοσύνης, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος στο οποίο βρίσκονται και του αν κατέχουν νομιμοποιητικά έγγραφα παραμονής στη χώρα. Επίσης, σύμφωνα με την Υπουργική Απόφαση υπ' αριθ. Α3(γ)/ΓΠ/οικ.25132¹⁸⁰ οι δικαιούχοι του ανωτέρω άρθρου δεν υποχρεούνται σε οποιαδήποτε δήλωση αποδοχής χρέους προς τις δομές που επίσης προβλέπονται από το άρθρο αυτό.

Ο Συνήγορος ζήτησε να διερευνηθεί αν ήταν σύμφωνη με την ισχύουσα νομοθεσία η επιβάρυνση της ενδιαφερόμενης από το νοσοκομείο με τη δαπάνη για τη νοσηλεία της λόγω τοκετού τον Σεπτέμβριο του 2017, δεδομένου ότι ως γυναίκα σε εγκυμοσύνη ήταν δικαιούχος δωρεάν περίθαλψης, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος στο οποίο βρισκόταν. Επιπλέον, αν και δεν κατείχε νομιμοποιητικά έγγραφα παραμονής στη χώρα, δεν μπορούσε να λάβει την προβλεπόμενη Κάρτα Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (ΚΥΠΑ) όχι από δική της υπαιτιότητα αλλά λόγω μη ενεργοποίησης της σχετικής διαδικασίας με ευθύνη της πολιτείας.

Το νοσοκομείο τελικά αποφάσισε να εγκρίνει την απαλλαγή της συζύγου του αναφερομένου από το ποσό των 600 ευρώ που αντιστοιχεί στο κόστος νοσηλείας της λόγω τοκετού και να επιστρέψει το ποσό των 300 ευρώ που είχε καταβάλει ως αχρεωστήτως εισπραχθέν.

179 ΦΥ 234093/2017.

180 Παρ. 3 άρθρ. 1, ΦΕΚ Β 908/4.4.2016.

3.6. Υποχρεωτικότητα εμβολιασμών σε παιδικούς σταθμούς και στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Γονείς ανηλίκων αλλά και υπηρεσίες πρόνοιας των δήμων απευθύνθηκαν προς τον Συνήγορο του Πολίτη με ερώτημα για τον εμβολιασμό παιδιών τα οποία φιλοξενούνται σε παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς. Η Αρχή επισήμανε ότι στο πρόσφατα εκδοθέν νομικό πλαίσιο¹⁸¹ προβλέπεται ρητά ως προϋπόθεση για την εγγραφή η προσκόμιση αντιγράφου του βιβλιαρίου υγείας του παιδιού με τα οριζόμενα από το Εθνικό Πρόγραμμα Εμβολιασμών εμβόλια, καθώς και αποτελέσματα φυματινοαντίδρασης Mantoux. Επίσης, σε περίπτωση που το Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί να αποφασίζει εγγραφή με ελλιπή δικαιολογητικά παιδιών ευάλωτων ομάδων για εξαιρετικούς λόγους, αναφέρεται ρητά ότι εξαιρούνται οι ιατρικές βεβαιώσεις με τις οποίες πιστοποιείται η υγεία και ο εμβολιασμός των παιδιών.

Με αφορμή τις περιπτώσεις αυτές, όσο και σε συνέχεια συναφών αναφορών που υπέβαλαν γονείς μαθητών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης και της διетуός υποχρεωτικής φοίτησης στο νηπιαγωγείο, ο Συνήγορος τεκμηρίωσε την αναγκαιότητα εμβολιασμού του παιδικού πληθυσμού, μεταξύ άλλων, στη βάση της προστασίας της δημόσιας υγείας. Τη θέση αυτή μάλιστα υποστήριξε σε επιστολή του προς το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων διατυπώνοντας αντίστοιχες οργανωτικές προτάσεις.¹⁸²

3.7. Εμβολιασμός ανηλίκων στερούμενων ΑΜΚΑ

Μια άλλη πλευρά του ζητήματος της εμβολιαστικής κάλυψης παιδιών είναι εκείνη των ανηλίκων των οποίων οι κηδεμόνες επιθυμούν τον εμβολιασμό, αλλά δεν υπάρχει η σχετική δυνατότητα συνταγογράφησης των εμβολίων, καθώς τα παιδιά δεν είναι κάτοχοι ΑΜΚΑ και οι ίδιοι δεν είχαν την απαιτούμενη οικονομική δυνατότητα. Το ζήτημα συνδέεται άμεσα με το ευρύτερο πρόβλημα του αποκλεισμού ορισμένων κατηγοριών δικαιούχων του Ν. 4368/2016 (άρθρ. 33) από την ουσιαστική πρόσβαση σε δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, για τη λύση του οποίου είχε προτείνει ο Συνήγορος του Πολίτη έκδοση της προβλεπόμενης ΚΥΠΑ ή (στο ενδιάμεσο διάστημα) χορήγηση ΑΜΚΑ.¹⁸³ Μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει μέριμνα της πολιτείας για τις περιπτώσεις ιδίως αλλοδαπών παιδιών, που λόγω της παράνομης διαμονής τους στη χώρα στερούνται ΑΜΚΑ, ώστε να έχουν ουσιαστική δωρεάν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας σε περίπτωση οικονομικής αδυναμίας των γονέων. Απαιτήθηκε, ως εκ τούτου, σε ορισμένες περιπτώσεις η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου, ώστε να εμβολιαστούν τα παιδιά και να αρθούν ζητήματα που είχαν ανακύψει στα σχολεία όπου φοιτούσαν. Αξιοσημείωτο είναι ότι, παρά την επίμονη διερεύνηση της δυνατότητας δωρεάν εμβολιασμού σε όλες τις εμπλεκόμενες άμεσα ή έμμεσα δομές του Δημοσίου και την αντίστοιχη επαφή με υπηρεσίες διαχείρισης συναφών ζητημάτων,

181 Υπουργική απόφαση με αριθ. 41087/05.12.2017 (ΦΕΚ 4249 Β) «Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας Δημοτικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών».

182 ΦΥ 244914/18, 246545/18, 237132/18, 241990/18. Βλ. και ενότητα «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις», σελ. 227

183 Σχετικά με τις προτάσεις του Συνηγόρου και την εν μέρει θετική ανταπόκριση της Διοίκησης βλ. ενότητα «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις», σελ. 218, καθώς και <https://www.synigoros.gr/resources/20180228-dt.pdf>

τελικά ο εμβολιασμός κατέστη δυνατός μόνο μέσω μη κυβερνητικού οργανισμού, που έτυχε κατά τον κρίσιμο χρόνο να έχει σχετική διαθεσιμότητα εμβολίων.¹⁸⁴

4. Προβλήματα πρόσβασης στην αγορά εργασίας

Συνοπτική παρουσίαση

Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και η αξιοποίηση υψηλού επιπέδου ανθρώπινου δυναμικού στην εγχώρια αγορά εργασίας αποτελούν αναγκαίες προϋποθέσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας και την ανασχεση του φαινομένου της φυγής Ελλήνων επιστημόνων στο εξωτερικό (brain drain), οι οποίες θα συμβάλλουν, παράλληλα, στην ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας. Ωστόσο, η υφιστάμενη κατάσταση φαίνεται να μην ευνοεί ιδιαίτερα την επίτευξη των προαναφερόμενων στόχων, είτε λόγω χρονοβόρων διαδικασιών στην αναγνώριση προσόντων είτε λόγω προβλημάτων στο ισχύον, σχετικό θεσμικό πλαίσιο. Τα σχετικά ζητήματα θα αποτυπωθούν αναλυτικά, προσεχώς, σε ειδική έκθεση του Συνηγόρου.

Κατά τη διάρκεια του έτους, την Αρχή ιδιαίτερος απασχόλησαν:

- οι υπέρμετρες καθυστερήσεις κατά την εξέταση από τον Διεπιστημονικό Οργανισμό Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (ΔΟΑΤΑΠ) των αιτήσεων αναγνώρισης των αλλοδαπών τίτλων σπουδών ως ισότιμων ή ισοτίμων και αντίστοιχων προς τους απονεμόμενους από τα ημεδαπά ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης.
- οι εξαιρετικά χρονοβόρες διαδικασίες για την επαγγελματική αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών από το Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων (ΣΑΕΠ).
- οι προϋποθέσεις που αυθαίρετα τέθηκαν από επαγγελματικά ή ερασιτεχνικά σωματεία κατά την πρόσληψη ως προπονητών ποδοσφαίρου κατόχων πτυχίου Σχολής Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού (ΣΕΦΑΑ) ή ισότιμης σχολής της αλλοδαπής.
- η έλλειψη πρόβλεψης για τη δυνατότητα θεώρησης των αποδεικτικών ναυτικής ικανότητας Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού Γ΄ Τάξης πέραν της 31.12.2016, με αποτέλεσμα να αδυνατούν να ασκήσουν το επάγγελμά τους.

4.1. Προβλήματα στη διεκπεραίωση των αιτήσεων αναγνώρισης της ισοτιμίας ή ισοτιμίας και αντιστοιχίας αλλοδαπών τίτλων σπουδών από τον Διεπιστημονικό Οργανισμό Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (ΔΟΑΤΑΠ)

Κατά το έτος 2018 συνεχίστηκε η υποβολή αναφορών πολιτών με τις οποίες ζητείται διαμεσολάβηση αναφορικά με την εξέταση από τον ΔΟΑΤΑΠ των αιτήσεων αναγνώρισης

¹⁸⁴ ΦΥ 247722/18, 247191/18.

των αλλοδαπών τίτλων σπουδών τους ως ισότιμων ή ισότιμων και αντίστοιχων προς τους απονεμόμενους από τα ημεδαπά ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης. Οι βασικότερες αιτιάσεις των ενδιαφερομένων αφορούσαν τις υπερβολικές καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση των εν λόγω αιτήσεων σε σχέση με τα προβλεπόμενα από τον νόμο, καθώς και την ανεπαρκή ενημέρωση των ενδιαφερομένων από τον οργανισμό.

Η μεγάλη αύξηση των σχετικών αναφορών σε σχέση με το 2017, καθώς και οι δυσκολίες και καθυστερήσεις που συνάντησε ο Συνήγορος κατά τη διαμεσολάβησή του δεν επιτρέπουν τη διατύπωση αισιόδοξης πρόβλεψης, αν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα από το αρμόδιο υπουργείο.

Σύμφωνα με τον ΔΟΑΤΑΠ, οι βασικές αιτίες δυσλειτουργίας του οργανισμού είναι η υποστελέχωσή του, κυρίως σε ό,τι αφορά τους ειδικούς εισηγητές, τους ακαδημαϊκούς συμβούλους και το διοικητικό προσωπικό, και η αύξηση του αριθμού των υποβαλλόμενων αιτήσεων.

Συμπερασματικά, η κατάσταση που έχει δημιουργηθεί στον ΔΟΑΤΑΠ προϊόντος του χρόνου φαίνεται να λαμβάνει εκρηκτικές διαστάσεις. Όπως έχει ενημερωθεί ο Συνήγορος, το ζήτημα έχει ήδη τεθεί από τον οργανισμό υπόψιν του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, χωρίς, ωστόσο, να έχει υπάρξει η απαιτούμενη ανταπόκριση. Με δεδομένο ότι η υφιστάμενη κατάσταση δεν συνιστά μόνο χαρακτηριστικό παράδειγμα κακοδιοίκησης, αλλά έχει και ως συνέπεια πολλοί νέοι συμπολίτες μας να στερούνται επί μακρόν τη δυνατότητα νόμιμης άσκησης του επαγγέλματός τους, προτείνεται να αναληφθούν άμεσα πρωτοβουλίες από το αρμόδιο υπουργείο.¹⁸⁵

4.2. Υπέρμετρες καθυστερήσεις στην επαγγελματική αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών από το Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων (ΣΑΕΠ)

Για μία ακόμη χρονιά συνεχίστηκε η αδυναμία πρόσβασης στην αγορά εργασίας μεγάλου αριθμού κατόχων τίτλων σπουδών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων άλλων κρατών μελών της ΕΕ, λόγω των υπέρμετρων καθυστερήσεων του ΣΑΕΠ στην αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων και στην αναγνώριση της επαγγελματικής ισοδυναμίας των εν λόγω τίτλων σπουδών. Οι σπουδές πραγματοποιήθηκαν είτε εξολοκλήρου στην αλλοδαπή είτε σε κολλέγια που εδρεύουν στην Ελλάδα και συνδέονται με τα αλλοδαπά ιδρύματα με συμφωνίες δικαιοχρήσης ή πιστοποίησης.

Οι υφιστάμενες καθυστερήσεις, που δυστυχώς εγγίζουν τα τρία έτη, οφείλονται κατά βάση στον συσσωρευμένο όγκο εργασίας που προκλήθηκε από:

α) τις διαχρονικές ελλείψεις στην οργάνωση και στελέχωση της επιφορτισμένης με τη γραμματειακή υποστήριξη του ΣΑΕΠ υπηρεσίας του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

β) τις επανειλημμένες ανασυγκροτήσεις του ΣΑΕΠ σε σώμα (πέντε φορές από το 2013 έως σήμερα)

γ) τον περιορισμένο αριθμό συνεδριάσεων του ΣΑΕΠ, οι οποίες σε ετήσια βάση δεν

185 Ενδεικτικά ΦΥ 249043/18, 249022/18, 248984/18, 248382/18, 247521/18, 247074/18, 246772/18.

υπερβαίνουν τις πέντε, ενώ εκκρεμούν προς εξέταση περί τις 3.000 αιτήσεις, ο αριθμός των οποίων αυξάνεται διαρκώς

δ) τη συχνή απουσία από τις συνεδριάσεις του ΣΑΕΠ των εκπροσώπων των επαγγελματικών φορέων. Όπως έχει ενημερωθεί ο Συνήγορος, τόσο από τους ενδιαφερόμενους όσο και από την αρμόδια υπηρεσία εκπρόσωποι επαγγελματικών φορέων συχνά απουσιάζουν από τις συνεδριάσεις του Συμβουλίου, όταν εξετάζονται αιτήσεις που εμπίπτουν στο πεδίο των αρμοδιοτήτων τους, με αποτέλεσμα να αναβάλλεται η λήψη των σχετικών αποφάσεων, παρ' ότι σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία η παρουσία τους δεν είναι υποχρεωτική για τη λήψη των αποφάσεων αυτών¹⁸⁶.

4.3. Περιορισμοί στην άσκηση του επαγγέλματος «προπονητής ποδοσφαίρου»

Η άσκηση του επαγγέλματος «προπονητής ποδοσφαίρου» και οι απαιτούμενες σχετικές λεπτομέρειες ρυθμίζονται από τις διατάξεις του Ν. 2725/1999 και της υπ' αριθ. 25533/2005 απόφασης του Υφυπουργού Πολιτισμού «Κανονισμός Προπονητών Ποδοσφαίρου». Βάσει αυτών, το επάγγελμα του προπονητή ποδοσφαίρου δικαιούνται, μεταξύ άλλων, να το ασκούν οι κάτοχοι πτυχίου των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού (ΤΕΦΑΑ) των ημεδαπών ΑΕΙ με κύρια ειδικότητα το άθλημα του ποδοσφαίρου.

Έως το έτος 2016, οι προαναφερόμενοι όφειλαν να είναι κάτοχοι τόσο άδειας άσκησης επαγγέλματος, που χορηγείται από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, όσο και δελτίου ταυτότητας προπονητή, που χορηγείται από την Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία (ΕΠΟ) και την Ομοσπονδία Προπονητών Ποδοσφαίρου Ελλάδας (ΟΠΠΕ)¹⁸⁷ μετά την παρακολούθηση ενός τουλάχιστον σεμιναρίου ανά τριετία. Το σεμινάριο διενεργείται σε σχολές των ως άνω ομοσπονδιών και το κόστος του για τους κατόχους άδειας UEFA Α' ανέρχεται στα 800 ευρώ. Η συμμετοχή σε αγώνες προπονητή μη κατόχου της εν λόγω ταυτότητας απαγορεύεται, οι δε ΠΑΕ και τα σωματεία που τους απασχολούν υφίστανται κυρώσεις.

Το έτος 2016 επήλθε τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 2725/1999, σύμφωνα με την οποία η άσκηση του επαγγέλματος του προπονητή από κατόχους πτυχίου ΣΕΦΑΑ ή ισότιμης σχολής της αλλοδαπής με κύρια ειδικότητα στο άθλημα στο οποίο εργαστούν δεν υπόκειται σε έγκριση ή άλλον ισοδύναμο αποτελέσματος περιορισμό από άλλον φορέα. Ωστόσο, αιτήματα των προαναφερομένων για πρόσληψη σε επαγγελματικά ή ερασιτεχνικά σωματεία απορρίφθηκαν, με την αιτιολογία της έλλειψης ταυτότητας προπονητή ποδοσφαίρου. Ο Συνήγορος έθεσε το ζήτημα υπόψη του Γενικού Γραμματέα Αθλητισμού ζητώντας να επιληφθεί, ώστε να δοθούν οι απαραίτητες διευκρινίσεις. Το ζήτημα παραμένει σε εκκρεμότητα.¹⁸⁸

186 Ενδεικτικά ΦΥ 247768/18, 248571/18, 250311/18, 250605/18, 250806/18.

187 Ομοσπονδία Προπονητών Ποδοσφαίρου Ελλάδος.

188 Ενδεικτικά ΦΥ 250805/18, 250845/18, 250848/18, 250973/18, 251052/18.

4.4. Μη θεώρηση αποδεικτικών ναυτικής ικανότητας Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού Γ΄ Τάξης

Μηχανικοί Εμπορικού Ναυτικού Γ΄ Τάξης, απόφοιτοι Σχολών του Εμπορικού Ναυτικού, ζήτησαν την παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη διαμαρτυρούμενοι για άρνηση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής να θεωρήσει τα αποδεικτικά ναυτικής ικανότητας που κατείχαν. Οι ενδιαφερόμενοι υποστήριζαν ότι αρχικά υπάλληλοι της αρμόδιας υπηρεσίας τούς παρέπεμψαν προφορικά να λάβουν πρόσθετη επιμόρφωση, έπειτα από την οποία μετέβησαν εκ νέου στην υπηρεσία, όπου ενημερώθηκαν ότι η θεώρηση των διπλωμάτων τους δεν ήταν δυνατή λόγω νομικού κενού.

Σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις, οι Μηχανικοί Εμπορικού Ναυτικού Γ΄ Τάξης, κάτοχοι διπλωμάτων των Σχολών του Εμπορικού Ναυτικού που εκδόθηκαν έως την έναρξη ισχύος του ΠΔ 141/2014, διατηρούσαν τα δικαιώματα υπηρεσίας τους μέχρι και τις 31.12.2016. Η έλλειψη πρόβλεψης για τη δυνατότητα θεώρησης των αποδεικτικών ναυτικής ικανότητας των ενδιαφερομένων πέραν της ημερομηνίας αυτής είχε ως αποτέλεσμα οι τελευταίοι να μη δικαιούνται να ασκούν το επάγγελμά τους από την 1.1.2017, με προφανείς τις δυσμενείς γι' αυτούς επιπτώσεις.

Στην παρέμβασή του ο Συνήγορος επισήμανε, αφενός, το προαναφερθέν κενό στο ισχύον κανονιστικό πλαίσιο και, αφετέρου, τα ερωτηματικά που προκαλεί η υποστηριζόμενη από τους ενδιαφερόμενους πρακτική της αρμόδιας υπηρεσίας (παραπομπή σε πρόσθετη εκπαίδευση χωρίς έγκαιρη και επαρκή σχετική ενημέρωση). Στην απάντησή της η υπηρεσία υποστήριξε ότι οι προαναφερόμενοι ισχυρισμοί των ενδιαφερομένων είναι αναληθείς, εκτός εάν παρέλειψαν να επισημάνουν οι ίδιοι ότι τα διπλώματά τους είναι «παλαιού τύπου» και ότι εξετάζεται το ενδεχόμενο κάλυψης του υφιστάμενου κανονιστικού κενού. Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν έχει ενημερωθεί έκτοτε για σχετική κανονιστική πρωτοβουλία.¹⁸⁹

5. Προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού

5.1. Ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του παιδιού

Συνοπτική παρουσίαση

Βασικά δικαιώματα των παιδιών είναι δυνατόν να παραβιάζονται μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον λόγω προβλημάτων στις οικογενειακές σχέσεις ή κακής άσκησης της γονικής μέριμνας. Το ίδιο το δικαίωμα του παιδιού να ζει με τους γονείς του μπορεί να απειληθεί λόγω προβλημάτων και αγκυλώσεων που σχετίζονται με διοικητικές διαδικασίες.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, πάντοτε με κύριο μέλημα το συμφέρον του παιδιού, παρεμβαίνει όταν:

- η άσκηση της γονικής μέριμνας περιορίζει την αυτονομία του παιδιού και την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.
- το δικαίωμα του παιδιού σε διατροφή πλήττεται λόγω μη καταβολής της από τον

¹⁸⁹ ΦΥ 241896/18, 240591/18, 241855/18, 251856/18.

- υπόχρεο γονέα ή προσβολής του από δημόσιες υπηρεσίες.
- το παιδί εμποδίζεται να ζει με τους γονείς του λόγω διοικητικών διαδικασιών. Σε συγκεκριμένη περίπτωση, ο Συνήγορος πέτυχε την επανένωση αποφυλακισμένης αλλοδαπής μητέρας με τα δύο ανήλικα τέκνα της, τα οποία κατά τον χρόνο της κράτησής της φιλοξενούνταν σε δομή παιδικής προστασίας κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας.
- η άσκηση της επιμέλειας από τον ένα γονέα οδηγεί σε απώλεια της επικοινωνίας ή σε προβλήματα στις σχέσεις του παιδιού με τον γονέα που δεν ζει μαζί του.
- το παιδί κακοποιείται ή εκτίθεται σε κίνδυνο εντός της οικογένειας. Συχνά στις περιπτώσεις αυτές η ενημέρωση προέρχεται από το σχολείο του παιδιού. Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης, συνεργάζεται με τους κατάλληλους υποστηρικτικούς φορείς και, εφόσον κριθεί απαραίτητο, ενημερώνει την αρμόδια εισαγγελική αρχή.
- η ανάγκη προστασίας της ιδιωτικότητας των ανηλικών παραβιάζεται μέσω αναρτήσεων φωτογραφιών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

5.1.1. Γονική μέριμνα και αυτονομία του παιδιού

Κατά την ανατροφή του παιδιού είναι δυνατόν τα δικαιώματά του να έλθουν σε σύγκρουση με εκείνα των γονέων, ιδίως με το δικαίωμα των τελευταίων να εκπροσωπούν τα παιδιά και να τα ανατρέφουν σύμφωνα με τις αντιλήψεις τους.

Στις περιπτώσεις αυτές ο Συνήγορος, με σεβασμό στην άποψη του παιδιού και λαμβάνοντας υπόψη την ανάπτυξη των ικανοτήτων του ανηλικού, ενεργεί υπέρ της αρχής της αυξανόμενης αυτονομίας του παιδιού κατά την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Στο πλαίσιο αυτό, παρεμβαίνει προς τρίτους φορείς και προς τους γονείς.

Ειδικότερα, ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η συναίνεση των γονέων δεν είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την πρόσβαση εφήβων σε υπηρεσίες on-line συμβουλευτικής. Το δικαίωμα του παιδιού στην ψυχική υγεία και το προσωπικό δικαίωμά του στην προσωπικότητα κατά κανόνα υπερτερούν έναντι του δικαιώματος των γονέων να ασκούν τη γονική μέριμνα των τέκνων στη στάθμιση αγαθών, στην οποία ο επαγγελματίας ψυχικής υγείας οφείλει να προβεί με βάση τους κανόνες της επιστήμης του.¹⁹⁰

Επίσης, απέναντι σε μητέρα, ο Συνήγορος υποστήριξε το δικαίωμα του δεκαεξάχρονου τέκνου της να συναινέσει αυτοπρόσωπα στη διενέργεια πέρσινγκ (piercing), αποφασίζοντας αυτόνομα για ένα θέμα που αφορά την εμφάνισή του (αλλά δεν συνιστά ιατρική αισθητική επέμβαση), με τη διευκρίνιση ότι το δικαίωμα του γονέα να καθοδηγεί το παιδί υποχωρεί καθώς αυξάνει η ηλικία και η ωριμότητα του τέκνου.¹⁹¹

5.1.2. Διατροφή ανήλικου τέκνου

Ο Συνήγορος παρεμβαίνει για την αποκατάσταση του δικαιώματος του παιδιού σε διατροφή, σε περιπτώσεις μη καταβολής της από τον υπόχρεο γονέα ή προσβολής του από δημόσιες υπηρεσίες. Η αύξηση των σχετικών προβλημάτων λόγω της κρίσης οδήγησε σε ποικίλες μεθόδους αντιμετώπισής τους.

¹⁹⁰ ΦΥ 248253/18.

¹⁹¹ ΦΥ 245446/18.

Ενώ ο νόμος προβλέπει τη διαδικασία κατάσχεσης στα χέρια του ΟΑΕΔ ως τρίτου,¹⁹² ο ΟΑΕΔ υποστήριζε ότι ο μισθός των υπαλλήλων του είναι ακατάσχετος. Έτσι, τα παιδιά υπαλλήλων του οργανισμού αυτού αδυνατούσαν να εισπράξουν τη διατροφή που τους είχε επιδικαστεί λόγω άρνησης του φορέα να προβεί σε δήλωση τρίτου, για να πραγματοποιηθεί η κατάσχεση. Ο Συνήγορος πέτυχε τη συμμόρφωση του ΟΑΕΔ,¹⁹³ ώστε να καταστεί δυνατή η κατάσχεση του μισθού του οφειλέτη γονέα και η ικανοποίηση της απαίτησης διατροφής ανήλικου τέκνου.¹⁹⁴

Επίσης, πέτυχε την επιστροφή κατασχεμένου ποσού από τη ΔΟΥ Ρεθύμνου, αφού ενημέρωσε την υπηρεσία ότι επρόκειτο για μη επιδεκτική κατάσχεσης διατροφή ανήλικου τέκνου,¹⁹⁵ την οποία κατέθετε ο υπόχρεος γονέας στον τραπεζικό λογαριασμό του άλλου γονέα, από όπου κατασχέθηκε.¹⁹⁶

Ο Συνήγορος διασυνέδεσε εξάλλου γονέα που διεκδικούσε διατροφή για το ανήλικο τέκνο του με το Τμήμα Διεθνούς Συνεργασίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, ώστε να εισπραχθεί η απαίτηση από τον άλλο γονέα που είχε μετοικήσει στο εξωτερικό.¹⁹⁷ Σε άλλη περίπτωση, υπέδειξε σε γονέα την υποβολή συμπληρωματικής αίτησης χορήγησης δωρεάν νομικής συνδρομής¹⁹⁸ για να απαλλαγεί και από το τέλος απογράφου, που δεν είχε ζητηθεί με την αρχική αίτηση στο αρμόδιο Πρωτοδικείο, διευκολύνοντας έτσι τη δικαστική διεκδίκηση της διατροφής του παιδιού (από τον άλλο γονέα).¹⁹⁹

5.1.3. Δικαίωμα παιδιού να ζει με τους γονείς του

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε προκειμένου αλλοδαπή αποφυλακισμένη μητέρα να μπορέσει να έρθει σε επαφή και τελικά να επανενωθεί με τα μικρής ηλικίας τέκνα της, που φιλοξενούνταν σε ίδρυμα κατά τον χρόνο της κράτησής της. Οι δυσχέρειες που αντιμετώπιζε η μητέρα οφείλονταν ιδίως σε σφάλματα και ελλείψεις κατά την εγγραφή των ανηλίκων στο ληξιαρχείο, εξαιτίας των οποίων δεν επιβεβαιωνόταν ο συγγενικός δεσμός. Παράλληλα, είχαν προκύψει από εμπλεκόμενους φορείς επιπλέον προβλήματα, καθώς η μητέρα όφειλε να αποχωρήσει από τη χώρα λόγω απέλασης. Ως εκ τούτου, οι ελληνικές αρχές αρνούσαν να συναλλαχθούν μαζί της και, επομένως, να της επιτρέψουν να παραλάβει τα παιδιά της, προκειμένου να αποχωρήσει μαζί τους. Σε συνέχεια της συνεργασίας του Συνηγόρου με τη ΜΚΟ που φιλοξενούσε τη μητέρα, τις εισαγγελικές αρχές και τα λοιπά εμπλεκόμενα μέρη (Εισαγγελία Ανηλίκων, ΜΚΟ φιλοξενίας ανηλίκων, ληξιαρχείο, πρεσβεία του κράτους καταγωγής στην Ελλάδα, αστυνομικές αρχές κ.ά.), έγινε δεκτή η πρόταση της Αρχής για πιστοποίηση του συγγενικού δεσμού μέσω εξέτασης DNA, επιτράπηκε η ομαλή αποκατάσταση της σχέσης της μητέρας με τα παιδιά στον χώρο φιλοξενίας των τελευταίων, ακολούθησε σε σύντομο διάστημα η επανένωσή τους, με εγγυήσεις για την ψυχική υγεία των παιδιών, και ρυθμίστηκε προσωρινά το καθεστώς παραμονής της αλλοδαπής. Τέλος, ενημερώθηκε η κοινωνική υπηρεσία στη

192 Άρθρ. 27 παρ. 2 Ν. 4144/2013.

193 https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.epipedo_zwhs_diaviwsi.540500

194 ΦΥ 230577/17 και 242463/18.

195 Άρθρ. 982 παρ. 2 β' Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

196 ΦΥ 225168/17.

197 ΦΥ 240037/18.

198 Με βάση τον Ν. 3226/2004.

199 ΦΥ 237414/18.

χώρα όπου θα επέστρεφε η οικογένεια, ώστε να παράσχει την αναγκαία υποστήριξη διασφαλίζοντας τα δικαιώματα των παιδιών.²⁰⁰

5.1.4. Δικαίωμα επικοινωνίας με τον γονέα που δεν ζει με το παιδί

Μία από τις συνήθεις παρεμβάσεις του Συνηγόρου στον χώρο της οικογένειας στοχεύει στην εξομάλυνση των σχέσεων και τη βελτίωση των συνθηκών επικοινωνίας του παιδιού με τον γονέα που δεν διαβίει μαζί του. Στο πλαίσιο αυτό, η Αρχή αξιοποιεί στον μέγιστο βαθμό τον διαμεσολαβητικό ρόλο της επιχειρώντας να συνεργαστεί με τα εμπλεκόμενα μέρη, επισημαίνοντας πάντοτε την ανάγκη ισόρροπης ανάπτυξης συναισθηματικών σχέσεων και με τους δύο γονείς, καθώς και την υποχρέωση ενθάρρυνσης της επικοινωνίας (εκ μέρους του γονέα που διαμένει με το παιδί) με τον γονέα που δεν ασκεί την επιμέλεια. Κατ' αυτό τον τρόπο, η Αρχή ανέδειξε την ανάγκη γόνιμης και εποικοδομητικής επικοινωνίας μεταξύ τους και την υποχρέωσή τους να διασφαλίζουν το συμφέρον του παιδιού σε όλες τις αποφάσεις που το αφορούν, να ακούν και να σέβονται τις απόψεις και τις εξελισσόμενες ανάγκες του ανηλίκου και να ενεργούν με γνώμονα την ευημερία του. Σημαντικό ρόλο στην ευόδωση της προσπάθειας αυτής διαδραματίζει η διασύνδεση των γονέων μέσω του Συνηγόρου με τους κατάλληλους φορείς της κοινότητας.²⁰¹

5.1.5. Ενδοοικογενειακή βία – παραμέληση - Ο ρόλος του σχολείου

Σταθερά σημαντικό πεδίο δραστηριοποίησης του Συνηγόρου αποτελεί εκείνο της διασφάλισης των ανηλίκων από την ενδοοικογενειακή βία, την παραμέληση ή την έκθεση σε κίνδυνο στο πλαίσιο άσκησης του γονικού ρόλου. Στις περιπτώσεις αυτές, η Αρχή συνεργάζεται κατ' αρχάς με τους φορείς της κοινότητας ενεργοποιώντας το αναγκαίο προστατευτικό πλαίσιο, ενώ αξιοποιεί καλές πρακτικές και εργαλεία διαμεσολάβησης που έχουν αναπτυχθεί στη διάρκεια των χρόνων. Σε ορισμένες ωστόσο περιπτώσεις τελικά κρίνεται επιβεβλημένη η ενημέρωση της αρμόδιας εισαγγελικής αρχής.

Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί αναφορά που υποβλήθηκε από απώτερους ανιόντες (γιαγιά και παπού) σχετικά με την έκθεση σε κίνδυνο βρέφους, εξαιτίας της παραμέλησής του από τους φυσικούς γονείς, που αντιμετώπιζαν χρόνια προβλήματα. Δεδομένου ότι τα προβλήματα των γονέων οδηγούσαν σε κακή άσκηση της γονικής μέριμνας, ενώ οι ίδιοι εμφανίζονταν απρόθυμοι να συνεργαστούν με τις αρμόδιες υπηρεσίες, ο Συνήγορος συνεργάστηκε με τους παπούδες. Τους κατήυθνε αφενός στην προσωρινή ανάληψη της φροντίδας του βρέφους με εισαγγελική εντολή και αφετέρου στη διασύνδεσή τους με υποστηρικτικούς φορείς ψυχικής υγείας, ώστε να υποστηρίξουν κατάλληλα τους γονείς, με στόχο τη θεραπεία τους και την αποκατάσταση των προβλημάτων, προκειμένου σε επόμενο χρόνο να επανακάμψουν στον γονικό τους ρόλο.²⁰²

Σε άλλη περίπτωση, ανήλικη που φιλοξενούνταν προσωρινά σε προστατευτικό πλαίσιο ζήτησε τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου, με στόχο την προστασία της από κακοποιητικό γονέα, με τον οποίο διαβιούσε, αλλά και την απόδοση των προσωπικών της αντικειμένων, που παρέμεναν στο σπίτι. Ο Συνήγορος συνεργάστηκε με τους αρμόδιους φορείς παιδικής προστασίας και με την ανήλικη, παρακολουθώντας την πορεία τοποθέτησής της,

200 ΦΥ 234793/17, <https://www.synigoros.gr/resources/docs/20180614-synopsi.pdf>

201 Ενδεικτικά ΦΥ 243374/18.

202 ΦΥ 232988/17.

με τη δική της συναίνεση, σε δομή μόνιμης φιλοξενίας και διασφαλίζοντας την παροχή κατάλληλης θεραπευτικής υποστήριξης. Σχετικά με το αίτημα της ανήλικης για απόδοση των προσωπικών της αντικειμένων από τον γονέα της, η Αρχή επιχείρησε επανειλημμένα προσέγγιση του γονέα, ενώ επικοινωνήσε με τις εισαγγελικές αρχές, χωρίς ωστόσο να υπάρξει αποτέλεσμα, και μάλιστα παρά την ανταπόκριση των υπηρεσιών και τη συνδρομή αστυνομικού οργάνου.²⁰³

Σε άλλες περιπτώσεις πιθανολογούμενης κακοποίησης (συμπεριλαμβανομένης της παραμέλησης) στην οικογένεια, το αίτημα συνδρομής προς τον Συνήγορο υποβλήθηκε από το σχολείο, έπειτα από ενημέρωση από τα ίδια τα παιδιά αλλά και λόγω της εικόνας που είχαν σχηματίσει οι εκπαιδευτικοί της σχολικής μονάδας παρατηρώντας τα παιδιά. Οι συμπεριφορές των γονέων, στις περισσότερες περιπτώσεις, περιγράφονταν ως υπερβολικά αυστηρές και ενίοτε συναισθηματικά και σωματικά κακοποιητικές. Ο Συνήγορος συνεργάστηκε με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου, προκειμένου να διευκολυνθεί η άμεση και συστηματική επικοινωνία με τους γονείς. Πραγματοποίησε επίσης συναντήσεις με τους ίδιους τους γονείς, ώστε να αναδειχθεί η υποχρέωση που απορρέει από τον γενικό τους ρόλο και να διασφαλιστεί η διασύνδεση της οικογένειας με τους κατά περίπτωση κατάλληλους φορείς ψυχικής υγείας για συμβουλευτική καθοδήγηση και θεραπευτική στήριξη. Παράλληλα, η Αρχή συνέβαλε συχνά, με την παρέμβασή της, στο να τηρηθεί η δέσμευση των γονέων για στήριξη από τους παραπάνω φορείς, με θετικά αποτελέσματα για τα παιδιά.²⁰⁴

Αντίστοιχες φύσης ήταν η διαμεσολαβητική παρέμβαση του Συνηγόρου, κατόπιν αναφοράς που υποβλήθηκε από δημοτικό σχολείο, για μαθητή με χρόνια προβλήματα συμπεριφοράς συνδεδεμένα με μαθησιακές ανάγκες και ψυχοσυναισθηματικά ζητήματα. Οι παραπάνω δυσκολίες που αντιμετώπιζε ο μαθητής δυσχέραιναν τη μαθησιακή του πορεία, αλλά και την καθημερινότητα στη σχολική κοινότητα, με αποτέλεσμα να έχει σωρευθεί ένταση και να κλονιστούν οι σχέσεις με τα πρόσωπα του συγγενικού περιβάλλοντος του παιδιού που ασκούσαν την επιμέλειά του. Ο Συνήγορος επικοινωνήσε με τη διεύθυνση του σχολείου, συνέδραμε και έλαβε μέρος σε συνάντηση εργασίας με όλους τους εμπλεκόμενους (δηλ. σχολικούς συμβούλους γενικής και ειδικής αγωγής, διευθύντρια σχολικής μονάδας και φροντιστές μαθητή/τριας). Στόχος ήταν ο προγραμματισμός συστηματικής συνεργασίας σχολείου και φροντιστών, η εκ νέου διασύνδεση του παιδιού με φορέα ψυχικής υγείας, αλλά και η ενθάρρυνση της ένταξης και συμμετοχής του στα δρώμενα της σχολικής μονάδας. Ο Συνήγορος, κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, λειτούργησε ως σημείο αναφοράς και στήριξης για το σχολείο, με έμφαση στη δίκαιη αντιμετώπιση του παιδιού και την ομαλή σχολική καθημερινότητα, με θετικά αποτελέσματα.²⁰⁵

5.1.6. Σεβασμός της ιδιωτικής ζωής - Η εικόνα του παιδιού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Γονείς ανηλίκων διαμαρτυρήθηκαν για τη χωρίς συναίνεσή τους ανάρτηση φωτογραφιών των παιδιών τους σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης από τον άλλο γονέα ή από υπηρεσίες τοπικής αυτοδιοίκησης (στο πλαίσιο γνωστοποίησης εκδηλώσεων). Ο Συνήγορος

203 ΦΥ 2341770/17.

204 ΦΥ 240796/18, 241642/18.

205 ΦΥ 244220/18.

ενημέρωσε τους πολίτες ως προς τη δυνατότητά τους να απευθυνθούν σε υπηρεσίες αρμόδιες για την επιβολή συγκεκριμένων μέτρων, καθώς και ως προς τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν για την κατάργηση της ανάρτησης. Παράλληλα, απευθύνθηκε στους εμπλεκόμενους, διευκρινίζοντας το θεσμικό πλαίσιο και την υποχρέωση σεβασμού της εικόνας και της ιδιωτικής ζωής των ανηλίκων σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Ν. 2101/1992) και επισημαίνοντας τον παράνομο χαρακτήρα αντίστοιχων πρακτικών. Οι συγκεκριμένες φωτογραφίες αφαιρέθηκαν από τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης.²⁰⁶

Στο ίδιο πλαίσιο, ο Συνήγορος απύθυνη επιστολή στο Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Αττικής ζητώντας να αφαιρεθούν οι αναρτήσεις με τις φωτογραφίες παιδιών που φιλοξενούνται σε ίδρυμα από τη σελίδα του ιδρύματος στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με γνώμονα την προστασία του βέλτιστου συμφέροντος των παιδιών και την προστασία της ιδιωτικότητάς τους. Η παρέμβαση ήταν επιτυχής και στο επόμενο διάστημα αφαιρέθηκαν οι σχετικές αναρτήσεις.

5.2. Δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση

Συνοπτική παρουσίαση

Σημαντικές ελλείψεις και κενά εξακολουθούν να διαπιστώνονται στον τομέα της εκπαίδευσης, επανέρχονται δε σταθερά ζητήματα για τα οποία ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ήδη πραγματοποιήσει παρεμβάσεις προς τους αρμόδιους φορείς και έχει επανειλημμένα τονίσει την ανάγκη αντιμετώπισής τους. **Συγκεκριμένα:**

- Προβληματική και ανεπαρκής κρίνεται και κατά το 2018 η υλοποίηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης, κυρίως λόγω της έλλειψης διαθέσιμων πιστώσεων, μέσω των προγραμμάτων ΕΣΠΑ, για πρόσληψη αναπληρωτών εκπαιδευτικών.
- Σημαντικές δυσκολίες προκύπτουν κατά την ένταξη στη γενική εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, τόσο για τους ίδιους όσο και για τους λοιπούς μαθητές και το εκπαιδευτικό προσωπικό, λόγω της έλλειψης των αναγκαίων υποστηρικτικών μέτρων.
- Η απουσία τμημάτων ένταξης από κάποια νηπιαγωγεία ενέχει τον κίνδυνο αποκλεισμού παιδιών με ανάγκες ειδικής εκπαιδευτικής στήριξης.
- Εξακολουθούν να δημιουργούνται ζητήματα με τις μεταφορές των μαθητών λόγω των χρονοβόρων διαγωνιστικών διαδικασιών, της απουσίας εκδήλωσης ενδιαφέροντος από τους μεταφορείς για την ανάληψη των δρομολογίων σε κάποιες περιοχές, αλλά και της μη επάρκειας μεταφορέων σε άλλες.
- Παρά την επίλυση του θέματος της ένταξης των αλλοδαπών μαθητών στην εκπαίδευση κατόπιν παρέμβασης του Συνηγόρου, προσκόμματα ανέκυψαν λόγω της έκδοσης, στη συνέχεια, νέων εγκυκλίων και νομοθετημάτων που δυσχέραναν τη θέση των μαθητών αυτών.
- Διαπιστώνεται σταδιακά αυξανόμενη υποβάθμιση του σχολικού χώρου, αλλά και των χώρων ψυχαγωγίας ανηλίκων, με αρνητικές συνέπειες τόσο στην εκπαιδευτική διαδικασία όσο και στην καθημερινότητα των παιδιών. Οι υψηλές δαπάνες

206 ΦΥ 238719/17, 243373/18.

αποκατάστασης οδηγούν στην αναζήτηση προσωρινών λύσεων που δεν παρέχουν την απαιτούμενη ασφάλεια.

5.2.1. Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Ελλιπής υλοποίηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης

Κατά τη διάρκεια του 2018, ο Συνήγορος συνέχισε να δέχεται αναφορές σχετικά με την ελλιπή υλοποίηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης²⁰⁷. Ο θεσμός, κατά τα τελευταία έτη, υλοποιείται αποκλειστικά μέσω προγραμμάτων ΕΣΠΑ, και τα εγκεκριμένα από το αρμόδιο Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων αιτήματα υπερβαίνουν κατά πολύ τον αριθμό των διαθέσιμων, μέσω των εν λόγω προγραμμάτων, πιστώσεων για πρόσληψη αναπηρωτών εκπαιδευτικών παράλληλης στήριξης. Ως αποτέλεσμα, σε σταθερή βάση και σε ολόκληρη των επικράτεια, σε αρκετούς μαθητές το μέτρο δεν παρέχεται καθόλου, ενώ στην πλειονότητα των περιπτώσεων παρέχεται σε μερική βάση ή/και με καθυστέρηση, με συνέπεια συχνά σοβαρά προβλήματα στην εκπαιδευτική ένταξη και πρόοδο των δικαιούχων μαθητών. Κατά το Α' τρίμηνο του σχολικού έτους 2018-19, μολονότι η Α' φάση προσλήψεων αναπηρωτών εκπαιδευτικών πραγματοποιήθηκε σχετικά έγκαιρα -λίγο μετά την έναρξη του σχολικού έτους-, ο Συνήγορος διαπίστωσε σοβαρά προβλήματα εξαιτίας της ανεπάρκειας των διατιθέμενων πιστώσεων για την κάλυψη των αναγκών όλων των μαθητών που χρήζουν και δικαιούνται παράλληλη στήριξη, αλλά και της σημαντικής καθυστέρησης στην παροχή του μέτρου σε μεγάλο αριθμό αυτών (με τη Β' φάση προσλήψεων περί τα μέσα Νοεμβρίου).²⁰⁸ Ως εκ τούτου, παρά τις σταθερές πιέσεις εκ μέρους της Αρχής²⁰⁹ και την πάροδο ετών από την εισαγωγή του θεσμού της παράλληλης στήριξης ως θετικού μέτρου για τη διασφάλιση των ίσων ευκαιριών παιδιών με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες, φαίνεται να παρατηρούνται οι ελλείψεις και οι δυσλειτουργίες των περασμένων ετών²¹⁰ καθιστώντας τον σε μεγάλο βαθμό προβληματικό και ανεπαρκή σε σχέση προς τις σοβαρές και αυξημένες ανάγκες που καλείται να καλύψει.

5.2.2. Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Παρεμβάσεις για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (εεα) στη γενική εκπαίδευση

Ο Συνήγορος δέχτηκε, κατά τη διάρκεια του 2018, όπως και παλαιότερα, σειρά αναφορών σχετικά με δυσκολίες ένταξης μαθητών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές

207 Η παράλληλη στήριξη προβλέπεται από το άρθρ. 6 παρ. 1 β' του Ν. 3699/08 ως μέτρο εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη στα γενικά σχολεία μαθητών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

208 ΦΥ 231913/18, 240355/18, 241341/18, 244684/18, 249445/18, 249728/18, 250877/18, 250402/18, 250335/18, 251447/18.

209 Βλ. και παλαιότερα Πορίσματα του Συνηγόρου με θέμα «Εφαρμογή του θεσμού της παράλληλης στήριξης μαθητών με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» (Ιούνιος 2009), <http://www.synigoros.gr/resources/docs/173844.pdf> και «Προβλήματα στην υλοποίηση του δικαιώματος στην εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» (Νοέμβριος 2015), <http://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.anaphries.330681>

210 Βλ. Ετήσια Έκθεση 2017, σελ. 178-179.

ανάγκες (εεα) σε γενικά σχολεία.²¹¹ Οι αναφορές αυτές προέρχονται από γονείς των ίδιων των μαθητών με αναπηρία/εεα και αφορούν στιγματισμό, εκφοβισμό, αντιπαιδαγωγική μεταχείριση ή ελλιπή υποστήριξη των παιδιών τους στον χώρο του σχολείου από διευθυντές σχολικών μονάδων, λόγω αναφερόμενης επιθετικής ή ακραία διαταρακτικής συμπεριφοράς των εν λόγω μαθητών ή αδυναμίας συνεργασίας με τις οικογένειές τους. Ανάλογες αναφορές υποβάλλουν, ωστόσο, και άλλοι γονείς που υποστηρίζουν ότι τα παιδιά τους δέχονται βία ή ότι παρακωλύεται σοβαρά η εκπαίδευσή τους εξαιτίας της παρουσίας των μαθητών αυτών στην τάξη. Ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει ότι, στο σύνολο σχεδόν των περιπτώσεων που τα αρμόδια Κέντρα Διάγνωσης, Διαφοροδιάγνωσης και Υποστήριξης (ΚΕΔΔΥ) έχουν προτείνει τη φοίτηση μαθητών με αναπηρία/εεα σε γενικό σχολείο με παράλληλη στήριξη ή/και άλλα μέτρα υποστήριξης, τα παρατηρούμενα προβλήματα συνδέονται πρωτίστως με τη μη παροχή των αναγκαίων υποστηρικτικών μέτρων, ιδίως παράλληλης στήριξης. Σημαντικό παράγοντα αποτελούν επίσης οι δυσκολίες ή η ρήξη συνεργασίας ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια του μαθητή. Σε ορισμένες περιπτώσεις, διαπιστώθηκαν ανεπάρκειες εκπαιδευτικών γενικής εκπαίδευσης ως προς την κατανόηση και διαχείριση ιδιαίτερων χαρακτηριστικών ή αντιδράσεων συμπεριφοράς των μαθητών αυτών, που, αν και συνδέονται με νευροαναπτυξιακά προβλήματα τα οποία τα παιδιά αντιμετωπίζουν, γίνονται αντιληπτά ως «επιθετική» ή «παραβατική» συμπεριφορά. Δεν τυγχάνουν, ως εκ τούτου, σωστής παιδαγωγικής αντιμετώπισης, με τα προβλήματα να επιτείνονται και να διαιωνίζονται.

Οι παρεμβάσεις του Συνηγόρου στα ζητήματα αυτά επικεντρώνονται κατά περίπτωση:

- στη διασφάλιση της μέγιστης δυνατής εκπαιδευτικής υποστήριξης για τους ενδιαφερόμενους μαθητές με αναπηρία/εεα μέσω των αρμοδίων φορέων της εκπαίδευσης.
- στην καθοδήγηση, ευαισθητοποίηση ή υποστήριξη των εκπαιδευτικών, σε συνεργασία με τους αρμόδιους Σχολικούς Συμβούλους (πλέον Συντονιστές).
- στη συνεργασία με τους γονείς των μαθητών και στην παραπομπή τους σε κατάλληλες υπηρεσίες, όπου απαιτείται, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι οι μαθητές λαμβάνουν την αναγκαία ιατρική/ψυχιατρική παρακολούθηση και ψυχοεκπαιδευτική υποστήριξη εκτός σχολείου.
- στην προσπάθεια βελτίωσης της συνεργασίας μεταξύ οικογένειας και σχολείου, που αποτελεί αναγκαία και ουσιώδη προϋπόθεση για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων.

Σε πολλές περιπτώσεις, σημαντική πρόοδος παρατηρείται έπειτα από τη διοργάνωση παιδαγωγικών συναντήσεων με συμμετοχή των γονέων, του/της Διευθυντή/ντριας και εκπαιδευτικών του σχολείου, αρμόδιων Σχολικών Συμβούλων, εκπροσώπων του οικείου ΚΕΔΔΥ και του Συνηγόρου του Πολίτη για τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου πλάνου παρέμβασης με συνεργασία όλων των μερών.

211 ΦΥ 241038/18, 240397/18, 243490/18, 244104/18, 244314/18, 241475/18246278/18, 250877/18.

5.2.3. Κίνδυνος αποκλεισμού από το νηπιαγωγείο παιδιού με ανάγκες ειδικής εκπαιδευτικής στήριξης

Δυσλειτουργίες και κενά επέβαλαν τη διαμεσολάβηση του Συνήγορου σε περίπτωση παιδιού με γνωμάτευση ΚΕΔΔΥ για φοίτηση σε νηπιαγωγείο με τμήμα ένταξης κατά το σχολικό έτος 2017-2018. Λίγο πριν από την έναρξη της χρονιάς, οι γονείς πληροφορήθηκαν ότι το νηπιαγωγείο όπου υπαγόταν το παιδί τους δεν διέθετε τμήμα ένταξης. Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε άμεσα προς τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες και τη Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, προκειμένου το παιδί να ενταχθεί χωρίς καθυστέρηση στο πιο κοντινό νηπιαγωγείο που διέθετε τμήμα ένταξης. Παρά τις αρχικές αντιδράσεις εκ μέρους της Διεύθυνσης του νηπιαγωγείου, έπειτα από υπόδειξη του υπουργείου το παιδί ξεκίνησε να φοιτά από την έναρξη του σχολικού έτους. Παράλληλα, προωθήθηκαν οι απαραίτητες αιτήσεις για τη μετεγγραφή του και δρομολογήθηκαν οι ενέργειες για την τοποθέτηση ειδικού βοηθητικού προσωπικού για τη βέλτιστη ειδική εκπαιδευτική του υποστήριξη.²¹²

5.2.4. Μεταφορά μαθητών

Από τις αναφορές που διερεύνησε φέτος ο Συνήγορος φαίνεται ότι αρκετά από τα ζητήματα με τις μεταφορές των μαθητών παραμένουν άλυτα²¹³ κυρίως για περιοχές στις οποίες οι διαγωνισμοί που προκηρύσσονται από τις Περιφέρειες κηρύσσονται άγονοι λόγω της μη εκδήλωσης ενδιαφέροντος από τους μεταφορείς να αναλάβουν τα συγκεκριμένα δρομολόγια. Όπως έχει διαφανεί, σε αρκετές από αυτές τις περιπτώσεις οι μεταφορείς θεωρούν ότι η αποζημίωση που δίνεται δεν είναι συμφέρουσα για τους ίδιους, ενώ υπάρχουν και περιοχές στις οποίες οι μεταφορείς δεν επαρκούν για την ανάληψη όλων των δρομολογίων που απαιτούνται ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες μετακίνησης των μαθητών. Επιπλέον, οι διαγωνιστικές διαδικασίες είναι χρονοβόρες και η διαδικασία μπορεί να ολοκληρωθεί λίγο πριν από το τέλος της σχολικής χρονιάς. Αποτέλεσμα των δυσχερειών αυτών είναι να υπάρχουν μαθητές που μένουν ακάλυπτοι ως προς τη μεταφορά τους, με αποτέλεσμα είτε να επιβαρύνονται οι γονείς οικονομικά είτε να παρακωλύεται η πρόσβαση των παιδιών στο σχολείο.

Κατά τη σχολική χρονιά 2017-2018 μαθητές με αναπηρία, οι οποίοι θα έπρεπε να φοιτήσουν σε ειδικό δημοτικό σχολείο, έμειναν εκτός εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθώς οι γονείς τους είτε δεν διέθεταν μεταφορικό μέσο είτε δεν μπορούσαν να μεταφέρουν οι ίδιοι τα παιδιά τους λόγω χρονικού ή οικονομικού περιορισμού. Γονείς που, ελλείψει άλλου μέσου μεταφοράς, μετέφεραν οι ίδιοι καθημερινά τα παιδιά τους ανέφεραν ότι τα χρήματα που λαμβάνουν ως επίδομα μεταφοράς δεν ανταποκρίνονται στα ποσά που οι ίδιοι έχουν δαπανήσει, ενώ ο απαιτούμενος χρόνος για τη μετακίνηση σε κάποιες περιπτώσεις δεν επιτρέπει την έγκαιρη προσέλευση των ίδιων στην εργασία τους.²¹⁴

Η μη έγκαιρη υλοποίηση της μεταφοράς έχει δυσμενή επίπτωση και στην πρόσβαση παιδιών Ρομά στην εκπαίδευση και στην ομαλή συμπερίληψή τους στο σχολικό περιβάλλον, ακυρώνοντας ταυτόχρονα την προσπάθεια που πιθανότατα έχει καταβληθεί, προκειμένου να πειστούν οι γονείς για τη φοίτηση των παιδιών τους. Για παράδειγμα,

212 ΦΥ 249598/18.

213 Βλ. Ετήσια Έκθεση 2017, σελ.180.

214 ΦΥ 238051/17.

σε υποθέσεις που χειρίστηκε ο Συνήγορος και αφορούσαν την εγγραφή και φοίτηση παιδιών Ρομά, ενώ είχε θετικό αποτέλεσμα η προσπάθεια που καταβλήθηκε από την Αρχή, ώστε να καμφθεί η αρνητική στάση φορέων της εκπαίδευσης, δεν έγιναν εγκαίρως οι απαραίτητες ενέργειες για τη μεταφορά των παιδιών από και προς το σχολείο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση μάλιστα, η Διεύθυνση Εκπαίδευσης είχε αποφασίσει τη διασπορά των παιδιών καταυλισμού σε περισσότερα σχολεία, χωρίς ωστόσο να έχει διασφαλίσει τη μεταφορά τους, η οποία υλοποιήθηκε έως τις 31.12.2017 μέσω χορηγίας των ΚΤΕΛ. Μετά την παρέμβαση του χρόνου αυτό, η μεταφορά των παιδιών διακόπηκε λόγω μη ολοκλήρωσης των απαραίτητων διαδικασιών, με αποτέλεσμα να διακοπεί και η σχολική φοίτησή τους.²¹⁵

5.2.5. Ένταξη αλλοδαπών μαθητών στην εκπαίδευση

Το ζήτημα της πρόσβασης ανήλικων αλλοδαπών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα φαίνεται να έχει επιλυθεί τα τελευταία χρόνια, σε συνέχεια και εγκυκλίου που εκδόθηκε από το αρμόδιο υπουργείο κατόπιν πρότασης του Συνηγόρου του Πολίτη²¹⁶. Εξακολούθησαν, ωστόσο, να ανακύπτουν, με αξιοσημείωτη συχνότητα, προσκόμματα που επέβαλαν την παρέμβαση της Αρχής. Πέρα από τις συνήθεις περιπτώσεις άρνησης σχολείων να εγγράψουν ανήλικα με ελλιπή δικαιολογητικά, λόγω άγνοιας ή ελλιπούς κατανόησης του ισχύοντος πλαισίου, οι οποίες αντιμετωπίστηκαν με εξατομικευμένους χειρισμούς²¹⁷, προβλήματα ανέκυψαν σε συνέχεια νέων εγκυκλίων και νομοθετημάτων, εξαιτίας των οποίων φαίνεται ότι οι αλλοδαποί μαθητές βρέθηκαν αιφνιδιαστικά σε δυσμενέστερη θέση.

Στο πλαίσιο αυτό ο Συνήγορος ζήτησε να διευκρινίσει το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων²¹⁸ προς όλα τα σχολεία της χώρας ότι δεν αποτελεί προϋπόθεση εγγραφής η άδεια διαμονής ή προηγούμενη αίτηση χορήγησης νομιμοποιητικού τίτλου του γονέα, όπως προέκυπε από τη διατύπωση πρόσφατης εγκυκλίου. Επιπλέον, ζητήθηκε να προβλεφθεί μεταβατικό στάδιο ισχύος υπουργικής απόφασης που τέθηκε σε ισχύ τον Αύγουστο του 2018 αποκλείοντας μαθητές που είχαν εγγραφεί κανονικά σε εσπερινά σχολεία, οι οποίοι στερούνταν άδειας εργασίας. Ο Συνήγορος ανέδειξε στην περίπτωση αυτή ότι η σχετική ρύθμιση είχε ιδιαίτερα ανεπιεική αποτελέσματα για τους αλλοδαπούς μαθητές, καθώς: α) κατά πάγια πρακτική η διοίκηση προωθούσε τους μεγαλύτερης ηλικίας μαθητές στην εσπερινή εκπαίδευση, β) είχαν γίνει ήδη οι εγγραφές στα εσπερινά σχολεία, καθώς και ο προγραμματισμός, με βάση αυτές, της λειτουργίας τάξεων υποδοχής σε αυτά, γ) πολλοί από τους μαθητές είχαν ήδη φοιτήσει στα σχολεία αυτά την προηγούμενη χρονιά και θα βρίσκονταν εκ των υστέρων, χωρίς δική τους υπαιτιότητα, σε δυσμενή θέση, εφόσον υποχρεώνονταν να εγγραφούν στο πρωινό σχολείο, όπου πιθανότατα δεν θα είχε προβλεφθεί τάξη υποδοχής. Αναμένεται η ανταπόκριση της διοίκησης.²¹⁹

215 ΦΥ 236366/17, 238051/17, 239730/18, 240697/18, 250854/2018.

216 https://www.synigoros.gr/resources/20160725-dt-eggrafi_proagogi_allodapon_mathiton.pdf

217 ΦΥ 249282.

218 Σχετικά με τις επιμέρους προτάσεις του Συνηγόρου, βλ. και ενότητα «Οργανωτικές και νομοθετικές προτάσεις», σελ. 227

219 ΦΥ 250783/18, 250287/18.

Τέλος, ο Συνήγορος παρενέβη προς το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων σε συνέχεια της διαπίστωσης -στο πλαίσιο αυτοψιών σε safezones και, γενικότερα, καταυλισμούς προσφύγων- ότι καθυστερούσε πολύ η ένταξη των μαθητών σε σχολεία, ενώ μεγάλος αριθμός παιδιών, ιδίως μεγαλύτερης ηλικίας, παρέμενε εκτός σχολείου με το επιχείρημα ότι δεν υπήρχαν επαρκείς θέσεις.

5.2.6. Κατάσταση σχολικών κτιρίων και χώρων αναψυχής ανηλίκων

Τον Συνήγορο απασχόλησε η κατά τα τελευταία έτη διαφαινόμενη αύξηση του αριθμού υποθέσεων που σχετίζονται με την καταλληλότητα των σχολικών κτιρίων. Τέθηκαν επίσης και γενικότερα ζητήματα, που αναδεικνύουν τη σταδιακά μεγαλύτερη υποβάθμιση του σχολικού χώρου, αλλά και των χώρων ψυχαγωγίας ανηλίκων (ιδίως παιδικών χαρών), με αποτέλεσμα τελικά την υποβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά και της ίδιας της καθημερινότητας των παιδιών. Στις περισσότερες περιπτώσεις όπου παρεμβαίνει η Αρχή διαπιστώνεται ότι για τις αναγκαίες βελτιώσεις, αποκαταστάσεις, μετεγκαταστάσεις ή ανεγέρσεις απαιτούνται υψηλά κόστη, με αποτέλεσμα να αναζητούνται από τους αρμόδιους προσωρινού τύπου λύσεις, που δεν διασφαλίζουν τη σωματική ακεραιότητα και την ομαλή ανάπτυξη των ανηλίκων.²²⁰

Συναφές με το παραπάνω ζήτημα της διαφύλαξης της σωματικής ακεραιότητας σε χώρους φοίτησης ή ψυχαγωγίας είναι εκείνο που αναδείχθηκε στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς πολίτη έπειτα από ατύχημα σε δημοτική παιδική χαρά. Ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι, ανεξάρτητα από το εάν οι εγκαταστάσεις διέθεταν βεβαίωση καταλληλότητας, προβλέπονται και είναι σκόπιμοι οι αυτεπάγγελτοι περιοδικοί έλεγχοι από την αρμόδια επιτροπή ελέγχου. Η τελευταία έχει ως αρμοδιότητα τον έλεγχο τυχόν μεταβολών μετά την πιστοποίηση και, σε περίπτωση μη αποκατάστασης, τη διακοπή της λειτουργίας της παιδικής χαράς με κοινοποίηση της απόφασης στον δήμο. Η Αρχή διαπίστωσε ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση ο Γενικός Γραμματέας Αποκεντρωμένης Διοίκησης είχε ορίσει ως μέλη της εν λόγω επιτροπής αιρετό εκπρόσωπο και δύο μηχανικούς, υπαλλήλους του ελεγχόμενου δήμου. Ως εκ τούτου, παρά το γεγονός ότι στο σχετικό νομικό πλαίσιο δεν προβλέπονται λόγοι εξαιρέσης μελών, ο Συνήγορος υποστήριξε με έγγραφό του προς την Αποκεντρωμένη Διοίκηση ότι κάμπτεται η αρχή της αμεροληψίας και η διοικητική εποπτεία των ΟΤΑ, με δεδομένο ότι τα μέλη της επιτροπής ελέγχου συνδέονται υπηρεσιακά με τον ελεγχόμενο δήμο, ενώ συμπίπτει η ιδιότητα κρίνοντος και κρινόμενου στην περίπτωση των μηχανικών-υπαλλήλων του δήμου. Ταυτόχρονα επισήμανε ότι δημιουργείται σύγχυση στο προσωπικό των ΟΤΑ, αφού είναι πιθανό να θεωρηθεί εσφαλμένα ότι οι έλεγχοι από την τεχνική υπηρεσία του δήμου, που γίνονται υπό την έννοια του αυτοελέγχου και στο πλαίσιο της τακτικής συντήρησης, συμπίπτουν με τους εκ του νόμου προβλεπόμενους, αυτεπάγγελτους περιοδικούς ελέγχους, που αποτελούν αρμοδιότητα της συγκροτηθείσας από τον Γενικό Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης επιτροπής ελέγχου, με ευθύνη των μελών της, στο πλαίσιο διοικητικής εποπτείας του ΟΤΑ. Με βάση τα παραπάνω, προτάθηκε η έκδοση νέων αποφάσεων συγκρότησης επιτροπών, ώστε να διασφαλίζεται ο διακριτός ρόλος και η αμεροληψία των οργάνων. Επιπλέον, προτάθηκε στον δήμο, σε σχέση με το συγκεκριμένο περιστατικό, να γίνουν οι κατάλληλες μικρές εμπέλειες διορθωτικές επεμβάσεις στην παιδική χαρά όπου είχε λάβει χώρα το ατύχημα.²²¹

220 Ενδεικτικές υποθέσεις ΦΥ 250893/18, 251771/18.

221 ΦΥ 241450/18.

5.3. Ζητήματα φιλοξενίας σε παιδικούς σταθμούς

Συνοπτική παρουσίαση

Η διασφάλιση της πρόσβασης σε δημοτικούς παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς αποτελεί ένα από τα αιτήματα που τίθενται υπόψη του Συνηγόρου του Πολίτη σε ετήσια βάση, με διαρκώς αυξανόμενο πλήθος και συχνότητα αναφορών. Από το περιεχόμενο των τελευταίων προκύπτει ότι, εξαιτίας των οικονομικών συνθηκών ή/και των υποχρεώσεων στο ωράριο της εργασίας, οι γονείς επιδιώκουν να εξασφαλίσουν θέσεις σε δημόσιες δομές ή καλύτερους οικονομικούς όρους μέσω προγραμμάτων ΕΣΠΑ. Η συνδρομή της Αρχής κυρίως ζητήθηκε στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- κατά την απόρριψη αιτημάτων δικαιούχων του προγράμματος ΕΣΠΑ-ΕΕΤΑΑ «Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής».
- σε προβλήματα που προέκυψαν σχετικά με τα τροφεία μεταξύ γονέων και δημοτικών ή ιδιωτικών παιδικών σταθμών.
- σε περιπτώσεις αποκλεισμού νηπίων από προνηπιακά τμήματα παιδικών σταθμών λόγω χρήσης πάνας.

5.3.1. Πρόγραμμα ΕΣΠΑ-ΕΕΤΑΑ «Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής»: έλεγχος δικαιολογητικών φακέλων

Γονείς, υποψήφιοι δικαιούχοι, απευθύνθηκαν στον Συνήγορο, μετά την ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης (κατανομής) των υποβληθέντων φακέλων με τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, προκειμένου να διερευνηθεί η ορθότητα της απόρριψης των αιτημάτων τους και οι τυχόν εναλλακτικές λύσεις κατά την περίοδο εξέτασης των ενστάσεων, καθώς και για να ζητηθεί ο επανέλεγχος φακέλων με ειδικά χαρακτηριστικά (δικαιούχοι πυρόπληκτοι στις περιοχές Μάτι και Κινέτα, ευάλωτες οικογένειες κ.λπ.). Η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου ήταν άμεση, δεδομένων των χρονικών περιορισμών, με στόχο οι οικογένειες που δεν δικαιούνταν βάσει των κριτηρίων αξία τοποθέτησης να μη χάσουν την ευκαιρία να αναζητήσουν εναλλακτικές λύσεις εγκαίρως. Περαιτέρω, η παρέμβαση της Αρχής προς το αρμόδιο Τμήμα Κοινωνικής Ένταξης της Ελληνικής Εταιρείας Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) είχε ως αποτέλεσμα τη διόρθωση σφαλμάτων σε αξιόλογο αριθμό περιπτώσεων και τη συνακόλουθη ικανοποίηση των αιτημάτων ευάλωτων οικογενειών.²²²

5.3.2. Τροφεία δημοτικών και ιδιωτικών παιδικών σταθμών

Γονείς που είχαν εγγράψει τα τέκνα τους σε δημοτικούς ή ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς απευθύνθηκαν στον Συνήγορο, είτε μετά την ενημέρωσή τους σχετικά με οφειλές τροφείων είτε σχετικά με το ύψος των τροφείων είτε, τέλος, λόγω διαφωνίας τους σε σχέση με το οφειλόμενο ποσό μετά τη διακοπή της φοίτησης ανηλίκου σε ιδιωτική δομή, προκειμένου να διερευνηθεί η νομιμότητα της απόφασης του φορέα. Η κείμενη

222 Ενδεικτικά: ΦΥ 248502/18, 248546/18, 248625/18, 248735/18, 249359/18.

νομοθεσία παρέχει τη δυνατότητα στους δήμους και τα ΝΠΔΔ που εποπτεύουν τους δημοτικούς παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς με αποφάσεις των αρμοδίων ΔΣ τους να ορίζουν κατ' έτος το ύψος του ποσού των μηνιαίων τροφείων, τα έσοδα των οποίων καλύπτουν πάγιες και ουσιαστικές ανάγκες των δομών αυτών. Η σχετική, ωστόσο, απόφαση οφείλει να μην οδηγεί σε ανεπιχειρήσιμες καταστάσεις και αποκλεισμό ομάδων δικαιούχων από τη φιλοξενία των παιδιών τους λόγω υπερβολικά υψηλών τροφείων. Ο τρόπος άσκησης, επομένως, της διακριτικής ευχέρειας των δήμων ελέγχεται από τον Συνήγορο υπό το πρίσμα αυτό. Επιπρόσθετα, οι πολίτες –εφόσον πληρούν τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις που θέτει το νομικό πρόσωπο- δύναται να υποβάλουν (μαζί με την αίτηση εγγραφής παιδιού σε σταθμό) και αίτημα απαλλαγής από την καταβολή τροφείων για κοινωνικούς-οικονομικούς λόγους. Το αίτημα αυτό και τα δικαιολογητικά που το συνοδεύουν σταθμίζονται από την κοινωνική υπηρεσία του δήμου, και το αρμόδιο ΔΣ αποφασίζει για τη σχετική απαλλαγή ή όχι. Αναφορικά με αιτήματα επιστροφής μέρους καταβληθέντων τροφείων ή διαγραφής μέρους οφειλής λόγω διακοπής φοίτησης σε παιδικούς σταθμούς, τα αιτήματα ικανοποιήθηκαν με διαμεσολάβηση της Αρχής.²²³

5.3.3. Αποκλεισμός νηπίων από (προ)νηπιακά τμήματα παιδικών σταθμών λόγω χρήσης πάνας

Γονείς απευθύνθηκαν στον Συνήγορο, προκειμένου να διερευνηθεί η νομιμότητα της άρνησης δημοτικών παιδικών σταθμών να δεχθούν τα παιδιά τους λόγω του ότι δεν είχαν ακόμη απαλλαγεί από τη χρήση πάνας. Ο νέος Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας των Δημοτικών Παιδικών Σταθμών²²⁴ δεν θέτει ρητά σχετική προϋπόθεση, ενώ ορίζει ως προς τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες του προσωπικού ότι πρέπει να φροντίζεται *«η σωστή ψυχοσωματική υγεία και ψυχοκινητική εξέλιξη των φιλοξενούμενων παιδιών με εξατομίκευση του ημερήσιου προγράμματος ανάλογα με την ηλικία και τις ανάγκες τους και να βοηθούνται για την ικανοποίηση των ατομικών τους αναγκών, με παρακολούθηση της διατροφής και καθαριότητάς τους, ενθαρρύνοντας την αυτοεξυπηρέτησή τους»*. Με βάση το παραπάνω πλαίσιο, ο Συνήγορος επικοινωνεί με τους εμπλεκόμενους παιδικούς σταθμούς και το νομικό πρόσωπο του εκάστοτε δήμου που τους εποπτεύει, ώστε να διαπιστωθούν: α) η βασιμότητα της καταγγελίας, β) η νομική και πρακτική βάση της απόφασης σε περίπτωση μη αποδοχής φοίτησης αυτής της κατηγορίας νηπίων και γ) οι τυχόν εναλλακτικές που μπορεί να υφίστανται, σε συνεργασία λ.χ. με συστεγαζόμενα βρεφικά τμήματα, ώστε να αποτραπεί ο αποκλεισμός των δικαιούχων φιλοξενίας. Σε ορισμένες από τις περιπτώσεις όπου παρενέβη ο Συνήγορος κατέστη εφικτό να διασφαλιστεί η φροντίδα όλων των παιδιών, ενώ στις λοιπές τελικά η επιμονή στην άρνηση αποδόθηκε στην πρακτική αδυναμία κάλυψης των πρόσθετων αναγκών που θα δημιουργούνταν, σε συνάρτηση με την έλλειψη επαρκούς βοηθητικού προσωπικού.²²⁵

223 Ενδεικτικές υποθέσεις ΦΥ 236743/17, 238120/17, 239153/18, 240712/18.

224 ΚΥΑ 41087/2017.

225 ΦΥ 234336/17, 236122/17, 251364/18.

6. Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Συνοπτική παρουσίαση

Η φοίτηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί επιλογή μεγάλου αριθμού αποφοίτων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ωστόσο, η ομαλή ολοκλήρωση των σπουδών των φοιτητών δυσχεραίνεται τόσο από προβλήματα δυσλειτουργίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων όσο και από την έλλειψη ολοκληρωμένης φοιτητικής μέριμνας.

Ιδιαίτερης μνείας χρήζει και η παρεχόμενη δυνατότητα μετεγγραφής φοιτητών, που στοχεύει στην άμβλυνση της αδυναμίας της πολιτείας να υποστηρίξει αποτελεσματικά τη φοίτηση στα ελληνικά πανεπιστήμια. Η αδυναμία αυτή κυρίως οφείλεται στην ανεπάρκεια του υφιστάμενου πλαισίου φοιτητικής μέριμνας και πλήττει πρωτίστως την ελληνική οικογένεια, ιδίως στο πλαίσιο της παρούσας δυσμενούς κοινωνικοοικονομικής συγκυρίας.

Στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ο Συνήγορος ειδικότερα κατέγραψε τα ακόλουθα προβλήματα:

- Στις μετεγγραφές κανονικής διαδικασίας ζητήματα ανέκυψαν λόγω της μοριοδότησης των φοιτητών με βασικό κριτήριο το οικογενειακό εισόδημα. Επίσης, παρατηρήθηκαν προβλήματα κατά την εφαρμογή της νέας υπουργικής απόφασης με την οποία καθορίζονται οι προϋποθέσεις και η διαδικασία μετεγγραφής αδελφών.
- Στις κατ' εξαίρεση μετεγγραφές υφίσταται ανάγκη συστηματοποίησης των κριτηρίων αποδοχής, καθώς και αναγραφής και κατηγοριοποίησης της αιτιολογίας των απορριπτικών αποφάσεων.
- Ζητήματα νομιμότητας τέθηκαν σε σχέση με τη διαδικασία διεξαγωγής κατατακτικών εξετάσεων στο Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, τόσο ως προς τον τρόπο εξέτασης συγκεκριμένου μαθήματος όσο και ως προς το μη ορισμό αναβαθμολογητών.
- Προβλήματα επίσης δημιουργήθηκαν από την εφαρμογή της Κοινής Υπουργικής Απόφασης για τη χορήγηση του στεγαστικού επιδόματος στους φοιτητές των ιδρυμάτων της ανώτατης εκπαίδευσης. Μεγάλος αριθμός αιτήσεων απορρίφθηκε για λόγους που συνδέονται με το κριτήριο του εισοδήματος, της ακίνητης περιουσίας, της καλής επίδοσης φοιτητών και της προσβασιμότητας στην ηλεκτρονική εφαρμογή υποβολής αίτησης μέσω του συστήματος TAXIS της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων. Ο Συνήγορος, με παρέμβασή του στους συναρμόδιους υπουργούς, πρότεινε την τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου.
- Σε ό,τι αφορά το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, διαπιστώθηκαν δυσλειτουργίες κατά την υποβολή αιτήσεων υποψηφιότητας σε Πρόγραμμα Μεταπτυχιακό Σπουδών και τη διαχείριση αιτημάτων αναβολής σπουδών λόγω σοβαρών προβλημάτων υγείας. Παράλληλα, την παρέμβαση του Συνηγόρου προκάλεσαν τα προβλήματα που εντοπίστηκαν στη διαδικασία και τα κριτήρια επιλογής Συνεργαζόμενου Εκπαιδευτικού Προσωπικού.
- Τέλος, το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο αυθαίρετα όρισε ανώτατο όριο περάτωσης της εκπόνησης διδακτορικής διατριβής, παρά την έλλειψη σχετικής νομοθετικής πρόβλεψης.

6.1. Μετεγγραφές κανονικής διαδικασίας²²⁶

6.1.1. Το οικογενειακό εισόδημα ως βασικό κριτήριο για τη μοριοδότηση αιτημάτων μετεγγραφής.

α) Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2017-2018, μεγάλος αριθμός φοιτητών που συγκέντρωσε τον ανώτατο αριθμό μορίων (5) που προβλέπονταν για τη χαμηλότερη κλίμακα εισοδήματος (ετήσιο κατά κεφαλήν εισόδημα: 0-3.000 ευρώ) και δεν μοριοδοτήθηκε βάσει κοινωνικών κριτηρίων αποκλείστηκε από τη δυνατότητα μετεγγραφής, καθώς σε πολλές σχολές, ιδίως των μεγάλων αστικών κέντρων, η βάση μετεγγραφής διαμορφώθηκε στα 6 μόρια και άνω. Με τροπολογία που ψηφίστηκε πρόσφατα²²⁷ αυξήθηκε κατά μία μονάδα η μοριοδότηση των φοιτητών αυτής της εισοδηματικής κλίμακας, οι οποίοι λαμβάνουν πλέον 6 μόρια για τις μετεγγραφές του ακαδημαϊκού έτους 2018-2019, αυξάνοντας έτσι σε μεγάλο βαθμό την πιθανότητα μετεγγραφής τους.²²⁸

β) Σημαντικός αριθμός φοιτητών αποκλείστηκε από τη δυνατότητα μετεγγραφής λόγω παράλειψης των ενδιαφερομένων να δηλώσουν στην ηλεκτρονική φόρμα της σχετικής αίτησης το ΑΦΜ των γονέων τους, με συνέπεια την απώλεια μεγάλου αριθμού μορίων, ικανού να φτάσει ή και να ξεπεράσει αθροιστικά τη βάση μετεγγραφής στην επιδιωκόμενη σχολή. Παρά τη σχετική έγγραφη παρέμβαση της Αρχής, η αρμόδια υπηρεσία δεν έκανε δεκτές τις ενστάσεις των ενδιαφερομένων, με την αιτιολογία ότι, σε περίπτωση εσφαλμένης συμπλήρωσης της ηλεκτρονικής αίτησης, η ηλεκτρονική εφαρμογή παρέχει το δικαίωμα στον κάθε ενδιαφερόμενο να ζητήσει άπαξ την άρση της οριστικοποίησης της αίτησής του.²²⁹

γ) Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, κριτήριο μετεγγραφής αποτελεί το κατά κεφαλήν εισόδημα τόσο του δικαιούχου όσο και της οικογένειάς του (γονέων/κηδεμόνων ή συζύγου). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα φοιτητές ηλικίας άνω των 25 ετών με ίδιο εισόδημα να αποκλείονται των μετεγγραφών λόγω συνυπολογισμού του ατομικού και του οικογενειακού εισοδήματος κατά τη μοριοδότηση.

Ο Συνήγορος έθεσε τον προβληματισμό του ως προς το σχετικό ζήτημα στην αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, καθώς οι εν λόγω φοιτητές αφενός νοούνται ως οικονομικά «μη προστατευόμενα» μέλη σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, αφετέρου δεν είναι αυτονόητο ότι απολαμβάνουν της οικονομικής στήριξης της οικογένειάς τους. Παρά το γεγονός ότι αντίστοιχος προβληματισμός διατυπώθηκε και από την αρμόδια υπηρεσία, δεν έχει υπάρξει ακόμη σχετική νομοθετική ρύθμιση βάσει της οποίας να μπορεί να αποτυπωθεί η πραγματική οικονομική δυνατότητα αυτής της κατηγορίας φοιτητών και να αποφεύγονται τυχόν φαινόμενα καταχρηστικότητας κατά τη μοριοδότηση του οικονομικού κριτηρίου.²³⁰

226 Άρθρ. 21 παρ. 5-8 του Ν. 4332/2015.

227 Άρθρ. 48 παρ. 1 του Ν. 4569/2018.

228 ΦΥ 247025/18, 241678/18, 238481/17.

229 ΦΥ 238435/17, 237800/17.

230 ΦΥ 243968/18, 251486/18.

6.1.2. Μετεγγραφές αδελφών προπτυχιακών φοιτητών με εισοδηματικά κριτήρια

Έντονη ήταν η αγωνία που εξέφρασαν φοιτητές και γονείς τους στις περιπτώσεις αδελφών που σπουδάζουν σε διαφορετικό τόπο και των οποίων η μετεγγραφή δεν κατέστη δυνατή κατά το ακαδημαϊκό έτος 2017-2018 ούτε στον τόπο διαμονής του ενός εκ των αδελφών ούτε στον τόπο μόνιμης διαμονής των γονέων. Για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος και για τη στήριξη των οικογενειών που δεν διαθέτουν εισόδημα ικανό να συντηρήσει περισσότερους από έναν φοιτητές σε διαφορετικές πόλεις, εκδόθηκε η υπ' αριθ. 37818/Ζ1/5-3-2018 Υπουργική Απόφαση (ΥΑ), με την οποία καθορίζονται οι προϋποθέσεις και η διαδικασία μετεγγραφής αδελφών.

Παρ' ότι αρκετά προβλήματα επιλύθηκαν με την προαναφερθείσα ΥΑ, υπήρξαν αιτήματα φοιτητών τα οποία απορρίφθηκαν, αν και οι ενδιαφερόμενοι πληρούσαν τις προϋποθέσεις, καθώς δεν εφάρμοσαν ορθά την απαιτούμενη διαδικασία. Ειδικότερα, ενώ η διαδικασία απαιτούσε την ηλεκτρονική υποβολή δήλωσης με την οποία δεσμεύεται ο ένας εκ των αδελφών να μη ζητήσει μετεγγραφή καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών του, αρκετοί φοιτητές λόγω άγνοιας είτε απέστειλαν τις σχετικές δηλώσεις ταχυδρομικά είτε δεν οριστικοποίησαν την ηλεκτρονική υποβολή της δήλωσής τους. Παρά την παρέμβαση του Συνήγορου, η επίλυση των ως άνω περιπτώσεων δεν κατέστη δυνατή, με την αιτιολογία ότι η διαδικασία είχε καταστεί σαφής με την ως άνω ΥΑ. Πάντως, οι ενδιαφερόμενοι έχουν τη δυνατότητα επανυποβολής σχετικού αιτήματος κατά το επόμενο ακαδημαϊκό έτος.²³¹

6.2. Κατ' εξαίρεση μετεγγραφές²³²

Σε ιδιαίτερα σοβαρές και εξαιρετικές περιπτώσεις που δεν εμπίπτουν στις διατάξεις των μετεγγραφών με την κανονική διαδικασία, ειδική πενταμελής Επιτροπή κατ' εξαίρεση μετεγγραφών εξετάζει και αποφαινεται επί των σχετικών αιτημάτων. Για το ζήτημα αυτό, ο Συνήγορος έχει επισημάνει τα ακόλουθα:

α) Την έλλειψη αποτύπωσης και συστηματοποίησης των κριτηρίων αποδοχής των σχετικών αιτημάτων, παρά το γεγονός ότι η εν λόγω Επιτροπή λειτουργεί επί τριετία. Ωστόσο, σε μεμονωμένη περίπτωση διαπιστώθηκε ότι οι περιπτώσεις τοξικοεξαρτημένων φοιτητών που ακολουθούν εγκεκριμένο πρόγραμμα απεξάρτησης τυγχάνουν της θετικής εισήγησης της Επιτροπής, προκειμένου οι φοιτητές αυτοί να διευκολύνονται στη φοίτησή τους.²³³

β) Την έλλειψη πλήρους και ειδικής αιτιολόγησης στις περιπτώσεις απορριπτικών αποφάσεων της Επιτροπής. Συγκεκριμένα, στις περιπτώσεις αυτές η συνθήκη πρακτική είναι η μονολεκτική ενημέρωση του ενδιαφερόμενου φοιτητή μέσω μηνύματος. Ο Συνήγορος, παρ' ότι αντιλαμβάνεται τις δυσκολίες του έργου της Επιτροπής (πλήθος αιτημάτων, σύντομες προθεσμίες διεκπεραίωσης), έχει επισημάνει επανειλημμένως ότι η ως άνω πρακτική είναι προβληματική και εκθέτει την αξιοπιστία της σχετικής κρίσης.

231 ΦΥ 243851/18, 243536/18, 243338/18.

232 Άρθρ. 21 παρ. 9 του Ν. 4332/2015.

233 ΦΥ 247549/18.

Ο Συνήγορος έχει εισηγηθεί αφενός τη συστηματοποίηση των κριτηρίων αποδοχής και αφετέρου την αναγραφή και κατηγοριοποίηση της αιτιολογίας των απορριπτικών αποφάσεων, προκειμένου να ενημερώνεται ο ενδιαφερόμενος ως προς το βασικό σκεπτικό της Επιτροπής.²³⁴

6.3. Θέματα νομιμότητας στη διαδικασία κατατακτήριων εξετάσεων πανεπιστημίου

Υποψήφιοι προς κατάταξη στο Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας έθεσαν ζητήματα νομιμότητας της διαδικασίας διεξαγωγής κατατακτήριων εξετάσεων στο ως άνω Τμήμα, που διενεργήθηκαν στις 7-8.12.2017. Ειδικότερα, υποστηρίχθηκε ότι η αξιολόγηση υποψηφίων μέσω μονολεκτικών απαντήσεων σε ερωτήσεις του τύπου «Σωστό/Λάθος» κατά την εξέταση του μαθήματος των Μαθηματικών αντιβαίνει την εφαρμοστέα υπ' αριθ. Φ1/192329/Β3/13.12.2003 ΥΑ (Β' 3185), σύμφωνα με την οποία «[η] επιλογή των υποψηφίων για κατάταξη πτυχιούχων γίνεται **αποκλειστικά με κατατακτήριες εξετάσεις με θέματα ανάπτυξης σε τρία μαθήματα**» (άρθρ. 2 παρ. 1).

Ο Συνήγορος του Πολίτη έκρινε ως αλυσιτελές το επιχείρημα που προβλήθηκε από το Τμήμα, σύμφωνα με το οποίο η λέξη «αποκλειστικά» της ως άνω διάταξης αφορά μόνο τη διενέργεια των εν λόγω κατατακτήριων εξετάσεων και όχι τον τρόπο εξέτασης. Η Αρχή υποστήριξε ότι η συγκεκριμένη λέξη συνιστά νομοτεχνικά προβληματική εμφατική διατύπωση, ενώ η εφαρμοστέα διάταξη είναι σαφής. Επίσης, επισήμανε ότι κατά την εξέταση του ίδιου μαθήματος θα ήταν ανεκτό να συνυπάρχουν αμφότερες οι μέθοδοι εξέτασης (ανάπτυξη και μονολεκτικά απαντώμενες ερωτήσεις).

Περαιτέρω, υποστηρίχθηκε ότι, εν προκειμένω, είναι προβληματική η εφαρμογή της δυνατότητας αναβαθμολόγησης, εφόσον το διαθέσιμο στον κατά περίπτωση φορέα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανθρώπινο δυναμικό που πληροί τις οικίες νόμιμες προϋποθέσεις δεν επαρκεί. Ειδικότερα, στις περιπτώσεις αντικειμενικής αδυναμίας αναβαθμολόγησης των γραπτών δοκιμίων, τυχόν μεγαλύτερη της συνήθους σύγκλιση των δύο πρώτων βαθμολογιών, ως συνθήκη αποτρεπτική της συνδρομής των νομίμων προϋποθέσεων αναβαθμολόγησης, ευλόγως τροφοδοτεί εικασίες περί παράβασης της υποχρέωσης κάλυψης της βαθμολογίας του πρώτου βαθμολογητή, όπως προβλέπεται από την ως άνω ΥΑ (άρθρ. 2 παρ. 7 στοιχ. ζ'), με σκοπό την αποφυγή επηρεασμού του δεύτερου βαθμολογητή. Ενόψει των ανωτέρω, η αντικειμενική αδυναμία του κατά νόμο υποχρεωτικού ορισμού αναβαθμολογητών πρέπει να συνεπάγεται την αδυναμία διεξαγωγής εξετάσεων σε συγκεκριμένο μάθημα.

Στην απάντησή του το ως άνω Τμήμα δεν αντέκρουσε τις επισημάνσεις της Αρχής περί μη επιτρεπτού των ερωτήσεων του τύπου «Σωστό/Λάθος» στη συγκεκριμένη εξεταστική διαδικασία, ενώ επισήμανε την απουσία εννόμου συμφέροντος της αναφερομένης, αφού αυτή αρίστευσε στο συγκεκριμένο μάθημα. Σε ό,τι αφορά το δεύτερο σκέλος, αρνήθηκε γενικά τα περί μη ορισμού αναβαθμολογητών.²³⁵

234 ΦΥ 245048/18, 239192/18, 233251/17.

235 Φ. 244001/18.

6.4. Χορήγηση στεγαστικού επιδόματος φοιτητών

Στον Συνήγορο κατατέθηκε μεγάλος αριθμός αναφορών²³⁶ με αντικείμενο τις διαδικασίες και τις προϋποθέσεις χορήγησης του στεγαστικού επιδόματος φοιτητών, ιδίως μετά τη ριζική τροποποίηση της διαδικασίας βάσει της Κοινής Απόφασης των Υπουργών Οικονομικών και Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων 140832/Ζ1.²³⁷

Η Αρχή διαπίστωσε ότι σε πολλές περιπτώσεις η απόρριψη των αιτήσεων των ενδιαφερομένων μπορεί, βάσει των διατάξεων της σχετικής Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ), να θεωρείται τυπικά νόμιμη, δεν εξυπηρετείται, όμως, ο σκοπός του νομοθέτη, η ενίσχυση δηλαδή των οικογενειών που δεν διαθέτουν τα απαραίτητα μέσα για τις σπουδές των παιδιών τους. Αντίθετα, οδηγούνται σε απόρριψη αιτήσεις πολιτών η πραγματική οικονομική κατάσταση των οποίων συνιστά ακριβώς την αιτία θεσμοθέτησης της προβλεπόμενης ενίσχυσης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε²³⁸ την τροποποίηση, την εξειδίκευση ή την ερμηνευτική διευκρίνιση διατάξεων της ΚΥΑ, ώστε:

- να μην προσμετρώνται τα ημιτελή κτίσματα ή τα ακατάλληλα για οίκηση ακίνητα στις «κατοικίες» (που οι γονείς του φοιτητή ή ο ίδιος είναι κύριος ή επικαρπωτής), είτε για τον υπολογισμό του συνολικού εμβαδού κατοικιών είτε για την ύπαρξη κατοικίας στον τόπο σπουδών του φοιτητή.
- να μην αποκλείεται η χορήγηση του επιδόματος όταν οι γονείς του φοιτητή ή ο ίδιος ο φοιτητής έχουν μόνο ποσοστό συνιδιοκτησίας σε κατοικία στην πόλη των σπουδών του.
- να διευκρινιστεί ότι ως ετήσιο οικογενειακό εισόδημα λαμβάνεται, σύμφωνα και με τη φορολογική νομοθεσία, το υψηλότερο μεταξύ του δηλωθέντος και του τεκμαρτού, σε καμία δε περίπτωση αυτά τα δύο δεν συναθροίζονται.
- να νομοθετηθεί η δυνατότητα υποβολής αιτήματος από τη μητέρα του φοιτητή σε περίπτωση θανάτου του δικαιούχου πατέρα, με σχετική πρόβλεψη στο πληροφοριακό σύστημα. Για τις δε ήδη κατατεθειμένες αιτήσεις, ο Συνήγορος πρότεινε τη διαχείριση αυτών ad hoc εκτός πληροφοριακού συστήματος TAXIS από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα.
- να επανέλθει η εφαρμοζόμενη μέχρι πέρυσι πρόβλεψη για τη χορήγηση του επιδόματος σε περίπτωση επιτυχούς εξέτασης του φοιτητή στο ήμισυ των μαθημάτων, ακόμη κι αν αυτά δεν ανήκουν μόνο στο πρόγραμμα σπουδών του προηγούμενου ακαδημαϊκού έτους αλλά και σε παρελθόντα ή και επόμενα εξάμηνα.
- να προβλεφθεί η εκπρόθεσμη εξέταση των αιτημάτων των οποίων δεν ολοκληρώθηκε η υποβολή στην ηλεκτρονική εφαρμογή του TAXIS για λόγους που δεν οφείλονται σε υπαιτιότητα του δικαιούχου. Για την εξέτασή τους, προτάθηκε να δοθεί η δυνατότητα υποβολής αίτησης του προηγούμενου ακαδημαϊκού έτους κατά την τρέχουσα περίοδο.

Το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων ανταποκρίθηκε ως προς τη χορήγηση του στεγαστικού επιδόματος σε μητέρα φοιτητή σε περίπτωση θανάτου του

236 Ενδεικτικά: ΦΥ 242668/2018, 248852, 242108, 244030, 242589, 247467, 245499, 248963, 247997, 247290, 240270.

237 ΦΕΚ Β 2993/31.8.2017.

238 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.epidoma.515221>

δικαιούχου-πατέρα, αποδεχόμενο την παρέμβαση της Αρχής με την υπ' αριθ. 89537/Ζ1/01.06.18 εγκύκλιο οδηγία του.²³⁹ Τα υπόλοιπα ζητήματα ακόμη εκκρεμούν.

6.5. Ζητήματα δυσλειτουργίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

Το 2018 ο Συνήγορος του Πολίτη συνέχισε να γίνεται αποδέκτης αναφορών που σχετίζονται με τη μη εύρυθμη λειτουργία του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ). Τα ζητήματα αυτά ήταν τα ακόλουθα:

α) Μη αποδοχή αίτησης υποψηφιότητας για το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακό Σπουδών (ΠΜΣ) με τίτλο «Εγκληματολογικές και Ποινικές προσεγγίσεις της διαφθοράς, του οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος» με την αιτιολογία της συμπλήρωσης του αριθμού των 80 προσφερόμενων θέσεων, χωρίς, ωστόσο, να έχει παρέλθει η καταληκτική ημερομηνία υποβολής των αιτήσεων (9.7.2018).

Για το προαναφερόμενο ζήτημα ο Συνήγορος έχει επισημάνει στο ΕΑΠ, ήδη από το 2016, ότι πρόκειται περί αιφνιδιασμού των ενδιαφερομένων που αντιβαίνει στην αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των πολιτών προς τη δημόσια διοίκηση, όπως και της χρηστής διοίκησης γενικότερα, και απολήγει σε υπονόμηση του συνταγματικά προστατευόμενου ατομικού δικαιώματος στην εκπαίδευση (άρθρ. 16 παρ. 1 Συντάγματος). Ωστόσο, το ΕΑΠ αρκέσθηκε στην επανάληψη των οριζόμενων στη σχετική Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος²⁴⁰.

β) Απόρριψη αιτήματος αναβολής των σπουδών για λόγους υγείας.

Υποψήφια του ΠΜΣ του ΕΑΠ «Επιστήμες της Αγωγής: Ειδική αγωγή και εκπαίδευση ατόμων με προβλήματα προφορικού και γραπτού λόγου», κατά το ακαδημαϊκό έτος 2016-2017, ζήτησε την αναβολή έναρξης των σπουδών της κατά δύο εξάμηνα, ύστερα από την ιατρικώς πιστοποιημένη αιφνίδια εμφάνιση σοβαρού προβλήματος υγείας και την κατεπείγουσα νοσηλεία της λίγες ημέρες πριν από την έναρξη του ως άνω προγράμματος. Ωστόσο, το ΕΑΠ απέρριψε το αίτημά της, προέβη σε διαγραφή της από το ως άνω πρόγραμμα και αρνήθηκε την επιστροφή του ποσού των 600 ευρώ που είχε προκαταβάλει η υποψήφια ως οικονομική συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, το ΕΑΠ υποστήριξε ότι το αίτημα της ενδιαφερομένης ικανοποιήθηκε «όλως κατ' εξαίρεση και σιωπηρά», ωστόσο η ίδια δεν ανταποκρίθηκε στην τεθείσα προϋπόθεση της επανεγγραφής της τον Αύγουστο του 2017 για το χειμερινό εξάμηνο 2017-2018.

Ο Συνήγορος επισήμανε την ανάγκη θέσπισης σαφών ρυθμίσεων για τη διαχείριση περιπτώσεων πιστοποιημένων σοβαρών προβλημάτων υγείας που εμποδίζουν την έναρξη της παρακολούθησης ενός προγράμματος σπουδών (λ.χ. δυνατότητα αναβολής σπουδών ή επιστροφής προκαταβληθέντων).²⁴¹

γ) Προβλήματα στη διαδικασία και στα κριτήρια επιλογής Συνεργαζόμενου Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΣΕΠ) στο ΕΑΠ.

Αιτήματα υποψηφίων για ανάθεση διδακτικού έργου στο ΕΑΠ με την ιδιότητα του μέλους ΣΕΠ για τα ακαδημαϊκά έτη 2017-2018, 2018-2019 και 2019-2020 απορ-

239 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.skpnews.521815>

240 ΦΥ 247053/18.

241 ΦΥ 239795/18.

ρίφθηκαν από την οικεία τριμελή επιτροπή με την αιτιολογία ότι η αρμοδιότητά της περιορίζεται στα διαδικαστικά και λοιπά ζητήματα που προσιδιάζουν σε έναν έλεγχο νομιμότητας βάσει της εφαρμοστέας νομοθεσίας.

Ο Συνήγορος διατύπωσε τις ακόλουθες παρατηρήσεις σχετικά με τη διαδικασία και τα σχετικά κριτήρια επιλογής:

i) Οι συνήθεις λόγοι ένστασης των απορριπτόμενων υποψηφίων περί της μη ορθής αποτίμησης του επιστημονικού έργου και της διδακτικής εμπειρίας τους κακώς απορρίπτονται με την ως άνω αιτιολογία, ελλείψει σχετικής πρόβλεψης. Πάντως, ακόμη και αν υπήρχε σχετική περιοριστική πρόβλεψη, θα επρόκειτο για υπέρμετρο περιορισμό της ευχέρειας των υποψηφίων να διεκδικήσουν την αναθεώρηση μιας κατ' αυτούς επιστημονικώς εσφαλμένης αξιολόγησής τους.

ii) Η θεσμοθέτηση και ο τρόπος εφαρμογής του κριτηρίου της «διαθεσιμότητας» των υποψηφίων, δηλαδή του χρόνου που αυτοί διαθέτουν, προκειμένου να εξασφαλίζεται η ικανοποιητική ανταπόκρισή τους στις απαιτήσεις του διδακτικού έργου που διεκδικούν στο ΕΑΠ, είναι προβληματικά. Πέραν του γενικότερου ζητήματος ως προς το εάν υποκρύπτεται, εν προκειμένω, μη ακαδημαϊκής φύσης κριτήριο, συναπτόμενο με τον στόχο του περιορισμού της ανεργίας των νέων επιστημόνων, το οποίο, ως τέτοιο, εμπίπτει στην κατά το Σύνταγμα άσκηση κοινωνικής πολιτικής από το κράτος, το ως άνω κριτήριο διαθεσιμότητας οφείλει, εφόσον γίνει κατ' αρχήν αποδεκτό, να εφαρμόζεται με βάση τα εξατομικευμένα δεδομένα της κάθε υποψηφιότητας. Είναι σαφώς κατανοητή η προσπάθεια μείωσης των κινδύνων άνισης μεταχείρισης, μέσω της πρόβλεψης ενιαίων κανόνων μοριοδότησης για ιδιότητες που νοούνται ως ανταγωνιστικές προς το υπό διεκδίκηση διδακτικό έργο. Όμως, σε ό,τι αφορά τη διαθεσιμότητα χρόνου των υποψηφίων, αυτό δεν επιτρέπει να αγνοούνται κρίσιμα για κάθε υποψήφιο επιμέρους δεδομένα. Επίσης, η όποια γενική ρύθμιση μοριοδότησης οφείλει να μην υποκρύπτει προτίμηση προς συγκεκριμένη κατηγορία υποψηφίων. Με αυτή την έννοια, δεν εμφανίζεται κατ' αρχήν αρκούντως πειστική η εντόνως ενισχυμένη μοριοδότηση των πλήρους απασχόλησης Επίκουρων Καθηγητών ή Λεκτόρων ΑΕΙ (10 μόρια) έναντι εκείνης (4 μόρια) όσων φέρουν την ιδιότητα του ιδιωτικού ή μόνιμου δημόσιου υπαλλήλου.

iii) Τέλος, ο Συνήγορος επισήμανε ότι πρέπει να αντιμετωπισθούν από το ΕΑΠ οι υπέρμετρες καθυστερήσεις σε ό,τι αφορά την ενημέρωση των υποψηφίων ως προς την έκβαση των ενστάσεών τους.²⁴²

δ) Μη αποδοχή βεβαίωσης περί υποστήριξης διατριβής και επικείμενης χορήγησης διδακτορικού διπλώματος σε διαδικασία επιλογής ΣΕΠ στο ΕΑΠ.

Βεβαίωση παρουσίασης διδακτορικής διατριβής στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και αντίστοιχο πιστοποιητικό υποστήριξής της δεν έγιναν αποδεκτά ως αποδεικτικά στοιχεία της ιδιότητας του διδάκτορος για την κατάληψη θέσης ΣΕΠ στο ΕΑΠ, βάσει προκήρυξης της περιόδου 2017-2020. Η μη αποδοχή των ως άνω εγγράφων εμφανίστηκε από το ΕΑΠ ως επιβεβλημένη, βάσει σχετικής νομολογίας του ΣτΕ²⁴³.

Ωστόσο, η νομολογία αυτή δεν έχει την έννοια που της αποδίδεται εν προκειμένω, εφόσον το ΣτΕ με την υπ' αριθ. 3354/2015 απόφασή του έκρινε κατ' έφεση απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Ιωαννίνων, η οποία αντιμετώπισε την περίπτωση διδακτορικής διατριβής που είχε απλώς κατατεθεί προς έγκριση. Άλλωστε, το κείμενο της ως άνω

242 ΦΥ 238989/18.

243 Υπ' αριθ. 315/2014 και 3354/2015 αποφάσεις Σ.τ.Ε.

απόφασης του ΣτΕ διαλαμβάνει ρητή αναφορά στο σκεπτικό των υπ' αριθ. 1026/2003 και 3223/2000 προγενέστερων αποφάσεων του, σύμφωνα με το οποίο «*κάτοχος διδακτορικού διπλώματος θεωρείται ... και εκείνος ο οποίος έχει περατώσει επιτυχώς, κατά την κρίση του αρμοδίου πανεπιστημιακού οργάνου, την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής και τις προβλεπόμενες συναφείς δοκιμασίες, έστω και αν δεν του έχει απονεμηθεί και τυπικώς το αντίστοιχο έγγραφο (δίπλωμα)*».

Τα προαναφερόμενα επισήμανε εγγράφως ο Συνήγορος στον Πρόεδρο της Διοικούσας Επιτροπής του ΕΑΠ. Ωστόσο, στην απάντησή του το ΕΑΠ εμμένει στην αρχική του θέση χωρίς την ελάχιστη αναφορά στις δύο αυτές αποφάσεις του ΣτΕ.²⁴⁴

6.6. Πρόβλεψη χρονικού ορίου για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής

Διδάκτωρ του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου, ενώ διένυε το τέταρτο έτος από την εγγραφή της στο μητρώο υποψηφίων διδασκόντων, υποχρεώθηκε με αιφνίδια απόφαση της Γενικής Συνέλευσης Ειδικής Σύνοψης του Τμήματος να ολοκληρώσει τη συγγραφή της διδακτορικής διατριβής της σε διάστημα μικρότερο των έξι μηνών. Με το προϊσχύσαν νομικό πλαίσιο -προ θεσπίσεως του Ν. 4485/2017- οριοθετούνταν μόνο κατώτατα όρια για την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος (τρία έτη). Ωστόσο, διάφορα τμήματα ΑΕΙ με σχετικές αποφάσεις των αρμόδιων συλλογικών τους οργάνων ή με διατάξεις που ενσωμάτωσαν στους Εσωτερικούς Κανονισμούς Λειτουργίας και τους Κανονισμούς Μεταπτυχιακών Σπουδών, προέβησαν στη θέσπιση ανώτατων ορίων. Ο Συνήγορος επεσήμανε προς το Πανεπιστήμιο ότι, όπως έχει κριθεί, διαγραφή υποψήφιου διδάκτορα λόγω παρόδου μακρού χρόνου δεν είναι κατά νόμο δυνατή, εφόσον σύμφωνα με τους Ν. 2083/1992 και 3685/2008 δεν υφίσταται ανώτατο χρονικό όριο περάτωσης της εκπόνησης διδακτορικής διατριβής. Επομένως, η σχετική απόφαση του Τμήματος με την οποία ορίστηκαν τα πέντε έτη ως όριο περάτωσης των εκπονούμενων διατριβών αντιβαίνει στην αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικουμένου, δεδομένου ότι καταλαμβάνει και τους εν ενεργεία υποψήφιους διδάκτορες. Οι απόψεις του Τμήματος του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου αναμένονται.

7. Διαχείριση και προστασία φυσικού περιβάλλοντος

7.1. Προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας

Συνοπτική παρουσίαση

Σε περιπτώσεις μεγάλης υποβάθμισης του περιβάλλοντος ή περιβαλλοντικών καταστροφών, ο εντοπισμός και η απόδοση ευθυνών, η διασφάλιση της ορθής εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και η λήψη μέτρων πρόληψης για αποφυγή παρόμοιων καταστάσεων στο μέλλον έχουν βαρύνουσα σημασία.

244 ΦΥ 236282/17.

Ο Συνήγορος παρεμβαίνει ουσιαστικά, στο πλαίσιο του θεσμικού του ρόλου, προκειμένου να διερευνηθούν τα αίτια και να ενεργοποιηθούν οι κατάλληλες διαδικασίες για την αποκατάσταση των ζημιών.

Ειδικότερα, η Αρχή:

- Διερεύνησε το ζήτημα της κατολίθησης στο λιγνιτωρυχείο Αμυνταίου, τις επιπτώσεις της στο περιβάλλον, τα μέτρα αποτροπής που έπρεπε να έχουν ληφθεί, καθώς και τις συνθήκες εκμετάλλευσης που ακολούθησαν το συμβάν.
- Έπειτα από την καταστροφική πυρκαγιά στο Μάτι, απευθύνθηκε προς όλους τους αρμόδιους φορείς ζητώντας να αναδειχθούν και να καταγραφούν οι αιτίες των προβλημάτων. Θα παρακολουθεί δε τις εξελίξεις, με στόχο την τήρηση της νομιμότητας και την προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας.
- Παρενέβη σε ζητήματα διαχείρισης απορριμμάτων και διάθεσης λυμάτων στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) στη Μόρια Λέσβου επιδιώκοντας να συνδράμει στη λήψη μέτρων αποκατάστασης και πρόληψης.
- Στο πλαίσιο διερεύνησης του επεισοδίου ρύπανσης από πετρελαιοειδή μετά τη βύθιση του δεξαμενόπλοιου «Αγία Ζώνη II», παρακολουθεί την αντιμετώπιση των συνεπειών της διαρροής αξιολογώντας ως ικανοποιητική τη μέχρι τώρα ανταπόκριση της διοίκησης.

7.1.1. Κατολίθηση στο λιγνιτωρυχείο Αμυνταίου – Περιβαλλοντικές επιπτώσεις και περαιτέρω εκμετάλλευση

Ο Συνήγορος διερεύνησε²⁴⁵ το ζήτημα της κατολίθησης που έλαβε χώρα στις 10.6.2017 στο λιγνιτωρυχείο Αμυνταίου και τις επιπτώσεις της στο περιβάλλον, τα μέτρα πρόληψης που όφειλαν να έχουν ληφθεί, καθώς και τις συνθήκες εκμετάλλευσης μετά το συμβάν.

Η Αρχική Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) για την εκμετάλλευση του λιγνιτωρυχείου Αμυνταίου είχε εκδοθεί το 2004 και στη συνέχεια τροποποιήθηκε το 2007 με χρονική ισχύ έως 23.1.2014. Με την εν λόγω απόφαση εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για τα δύο υφιστάμενα λιγνιτωρυχεία «Αμυνταίου» (Ορυχείου Κύριου Πεδίου Αμυνταίου - Ορυχείου Πεδίου Αναργύρων) και «Λακκιάς».

Κατά τη διερεύνηση της υπόθεσης προέκυψε ότι εκκρεμούσε επί μακρόν η έγκριση περιβαλλοντικών όρων όταν έγινε το συμβάν της κατολίθησης, καθώς είχαν παρέλθει σχεδόν τέσσερα έτη χωρίς την έκδοση νέας ΑΕΠΟ. Επίσης, διαπιστώθηκε έλλειψη ελέγχων της τήρησης των περιβαλλοντικών όρων και της προόδου των εξορυκτικών δραστηριοτήτων.

Ο Συνήγορος έλαβε επαρκή ενημέρωση από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, μελέτησε τα δύο πορίσματα που είχαν εκπονηθεί με πρωτοβουλία της ΔΕΗ και του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ) αντίστοιχα σχετικά με τα αίτια της κατολίθησης και κατέληξε σε συμπεράσματα και προτάσεις που αποτυπώθηκαν σε πόρισμά του.

Διαπιστώθηκε ότι χρόνια πριν από την κατολίθηση είχαν εμφανιστεί φαινόμενα εδαφικών διαρρήξεων στην περιοχή, που ουδέποτε αξιολογήθηκαν στη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Ουδεμία έγκαιρη κινητοποίηση υπήρξε εκ μέρους των αρμόδιων υπηρεσιών και της επιχείρησης, ακόμα και όταν εντάθηκαν τα φαινόμενα στις

245 ΦΥ 230605/17.

αρχές του 2017, παρά μόνο μετά τον πολλαπλασιασμό των ρωγμάτων μόλις λίγες μέρες πριν από την κατολίσθηση. Ο Συνήγορος τόνισε τη συστηματική αδράνεια από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες στην αδειοδότηση και στον έλεγχο του έργου, οφειλόμενη και στην ελλιπή στελέχωση των αρμόδιων υπηρεσιών, η οποία οδήγησε σε αδυναμία πρόβλεψης των επιπτώσεων του. Επίσης, διαπιστώθηκε μεγάλη καθυστέρηση στις διαδικασίες μετεγκατάστασης του οικισμού Αναργύρων, η οποία και συνεχίζεται.

Η Αρχή πρότεινε: α) τη θεσμοθέτηση χρονικής δέσμευσης αναφορικά με τη διατήρηση ισχύος των υφιστάμενων ΑΕΠΟ μετά τη λήξη τους, β) την αξιολόγηση των ευρημάτων των πορισμάτων (ΥΠΕΝ και ΔΕΗ) και την ενσωμάτωσή τους στην οριστική ΑΕΠΟ, βάσει της οποίας θα γίνουν και οι τελικές απαλλοτριώσεις, ώστε να διασφαλίζεται ένα ασφαλές πεδίο εξορύξεων, λαμβάνοντας υπόψη και την ίδρυση και ανάπτυξη των οικισμών πλησίον του ορυχείου, γ) τον επιτόπιο έλεγχο από την αδειοδοτούσα αρχή πριν από την έκδοση της άδειας, δ) την επαρκή στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών, προκειμένου να διενεργούνται συστηματικοί έλεγχοι της τήρησης των περιβαλλοντικών όρων, ε) τη δημιουργία ενιαίου αρχείου για ανάλογα έργα, το οποίο να χρησιμοποιείται από όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, ώστε να μην παρατηρούνται αποκλίσεις στα στοιχεία των έργων της χώρας.

Συμπερασματικά, αναδείχθηκε ως μείζον το πρόβλημα της ολιγωρίας ή ακόμα και αδράνειας των αδειοδοτικών και ελεγκτικών υπηρεσιών διαχρονικά. Ουσιαστική κινητοποίησή τους προέκυψε μόνο μετά το συμβάν της κατολίσθησης. Είναι, επίσης, γεγονός ότι για δραστηριότητες όπως στο ορυχείο Αμυνταίου απαιτείται η έκδοση πολλών διακριτών διοικητικών πράξεων, όπως η ΑΕΠΟ, η τεχνική μελέτη εκμετάλλευσης, η παραχώρηση της έκτασης, οι απαλλοτριώσεις, η μετεγκατάσταση του οικισμού, και καθεμία προϋποθέτει την πρότερη έγκριση κάποιας άλλης. Επομένως, υφίσταται ένας αδιάσπαστος ουσιαστικός δεσμός μεταξύ περισσότερων πράξεων τόσο από την άποψη της χρονικής αλληλουχίας όσο και από την άποψη της νομικής συνέχειας, αφού κάθε προηγούμενη εκδίδεται για να καταλήγει στην επόμενη. Συνεπώς, στο πλέγμα αυτό των διοικητικών πράξεων που αλληλοσυνδέονται απαιτείται έγκαιρη συνεννόηση και συντονισμός των υπηρεσιών, που εν προκειμένω δεν επιτεύχθηκε εγκαίρως.

7.1.2. Δασική πυρκαγιά στο Μάτι

Η ένταση της πυρκαγιάς τον Ιούλιο του 2018 στις περιοχές Μάτι και Ραφήνα και η εξέλιξή της, που οδήγησε σε καταστροφικές και τραγικές συνέπειες, απασχόλησε στο σύνολό της τη διοίκηση και την κοινωνία. Ωστόσο, στην κατεύθυνση της πρόληψης και του συντονισμού, η διοίκηση οφείλει, διαχρονικά, να μεριμνά για τη διαμόρφωση ορθών πρακτικών σχεδιασμού και υλοποίησης, με στόχο την τήρηση της νομιμότητας και την προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας προς αποφυγή σοβαρών συνεπειών. Αυτό δεν αφορά, όπως έχει αποδειχθεί, μόνο τις πυρκαγιές, αλλά και τις πλημμύρες, τη διάβρωση των ακτών, τον χωρικό σχεδιασμό κ.λπ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών²⁴⁶ με αίτημα τη λήψη μέτρων πρόληψης για την αποφυγή παρόμοιων καταστροφών στο μέλλον. Απευθυνόμενος προς όλους τους αρμόδιους φορείς, ζήτησε την ανάδειξη, με τον πλέον συνετό τρόπο, των αιτιών των προβλημάτων και τη συστηματική καταγραφή τους. Μέσω του θεσμικού του ρόλου, θα επιδιώξει την περαιτέρω παρακολούθηση και παρέμβαση, με

246 Ενδεικτικά ΦΥ 247887.

σκοπό την εφαρμογή διατάξεων που εκτείνονται από την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων, την αναβάθμιση της πολιτικής προστασίας, του χωρικού σχεδιασμού έως και τη διαχείριση των αποβλήτων και την παρακολούθηση περιβαλλοντικών συνθηκών σε νερά, έδαφος και ατμόσφαιρα. Η Αρχή αναμένει την ανταπόκριση της διοίκησης.

7.1.3. Επιπτώσεις στη δημόσια υγεία και στο περιβάλλον από τη διαχείριση απορριμμάτων και τη διάθεση λυμάτων του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης προσφύγων στη Μόρια Λέσβου

Ο Συνήγορος, κατόπιν αναφοράς της «Επιτροπής Αγώνα Μόριας Λέσβου», διερεύνησε ζητήματα διαχείρισης απορριμμάτων και διάθεσης λυμάτων στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) στη Μόρια Λέσβου. Όπως προέκυψε, τα σημαντικά προβλήματα (παράβαση περιβαλλοντικής νομοθεσίας, έλλειψη περιβαλλοντικών αδειών, πλημμελής λειτουργία του αποχετευτικού συστήματος, αυθαίρετη διοχέτευση αστικών λυμάτων στην ευρύτερη περιοχή, ύπαρξη λυμάτων και απορριμμάτων στον παρακείμενο χείμαρρο κ.λπ.) ήταν γνωστά στις εμπλεκόμενες αρμόδιες υπηρεσίες και τους φορείς²⁴⁷ για μεγάλο χρονικό διάστημα, καθώς οι αναφερόμενοι πολίτες είχαν επανειλημμένα απευθυνθεί εγγράφως στη διοίκηση για το συγκεκριμένο ζήτημα. Επιπλέον, κατά τις συστηματικές επισκέψεις στελεχών του Συνηγόρου στο Κέντρο, στο πλαίσιο της ειδικής αρμοδιότητας εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών αλλοδαπών²⁴⁸ της Αρχής, είχε διαπιστωθεί σωρεία προβλημάτων, που αφορούσαν αμιγώς τον χώρο λειτουργίας του ΚΥΤ και τον καθιστούσαν επί της ουσίας ακατάλληλο και επικίνδυνο για τη δημόσια υγεία των διαβιούντων (συνθήκες συγχρωτισμού, υπερπληθυσμός, δυσσομία, στάσιμα ύδατα, ανθυγιεινές συνθήκες).

Ο Συνήγορος, δεδομένης της σοβαρότητας του ζητήματος, ζήτησε από όλες τις συναρμόδιες υπηρεσίες για την προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας στοιχεία που αφορούν τον ακριβή αριθμό των μεταναστών-προσφύγων, την πραγματική χωρτικότητα του Κέντρου και τον προγραμματισμό για συγκεκριμένες δράσεις με σκοπό την αποσυμφόρηση των εγκαταστάσεων.

Παράλληλα, ζήτησε να ενημερωθεί για την υφιστάμενη δυναμικότητα των υποδομών των εγκαταστάσεων, τις όποιες ακολουθούμενες διαδικασίες περιβαλλοντικής αδειοδότησης, το στάδιο στο οποίο βρίσκεται η διαδικασία εκπόνησης Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για τα έργα επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων και τη δυναμικότητα αυτών, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η επάρκεια των υπό μελέτη εγκαταστάσεων (συλλεκτήριος αγωγός, αντλιοστάσια μεταφοράς λυμάτων και λοιπών συνοδών έργων). Τέλος, δεν παρέλειψε να επισημάνει την αναγκαιότητα της συνεχούς παρακολούθησης (monitoring) μέσω παραμετρικών δεικτών (ρύπανσης-μόλυνσης) της ευρύτερης περιοχής του ΚΥΤ, κυρίως όσον αφορά την ποιότητα των υπόγειων και επιφανειακών υδάτων αλλά και της περιβαλλοντικής μόλυνσης γενικότερα, έτσι ώστε να είναι δυνατή η άμεση και στοχευμένη λήψη συγκεκριμένων μέτρων θεραπείας και προστασίας του περιβάλλοντος.

247 Αποφάσεις διοικητικών κυρώσεων: Η με α.π. οικ. 17184/275/22.03.2018 Απόφαση του Αντιπεριφερειάρχη Βορείου Αιγαίου, η με α.π. 1962/07.09.2018 Απόφαση της Περιφερειάρχη Βορείου Αιγαίου, καθώς και η με α.π. 56866/2043/21.9.2018 Απόφαση του Αντιπεριφερειάρχη Βορείου Αιγαίου.

248 Οδηγία 2008/115/ΕΚ, άρθρ. 8 παρ. 6, Ν. 3907/11 άρθρ. 23 παρ. 6.

Σκοπός του Συνηγόρου είναι να συγκεντρώσει όλα τα απαραίτητα στοιχεία σε μία ενιαία «βάση», η οποία θα καταδεικνύει το πραγματικό περιβαλλοντικό και κοινωνικό «αποτύπωμα» ενός τόσο σοβαρού ζητήματος, αλλά και να συνδράμει στη λήψη μέτρων αποκατάστασης και πρόληψης, στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής ευθύνης και του απόλυτου σεβασμού της ανθρώπινης ζωής και της αξίας της. Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου ήδη ανταποκρίθηκε κορηγώντας ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία,²⁴⁹ η Αρχή αναμένει ωστόσο την ανταπόκριση του συνόλου των συναρμόδιων υπηρεσιών.²⁵⁰

7.1.4. Παρακολούθηση της αντιμετώπισης των συνεπειών της διαρροής πετρελαιοειδών από το δεξαμενόπλοιο «Αγία Ζώνη II»

Στο πλαίσιο διερεύνησης του επεισοδίου ρύπανσης από πετρελαιοειδή μετά τη βύθιση του δεξαμενόπλοιου «Αγία Ζώνη II», ο Συνήγορος ζήτησε περαιτέρω ενημέρωση: α) για τις ενέργειες αποκατάστασης που έλαβαν χώρα όταν ενεργοποιήθηκε το Εθνικό Σχέδιο Έκτακτης Ανάγκης και β) για την πορεία της αποτίμησης του συνολικού κόστους αντιμετώπισης της προκληθείσας ρύπανσης και επιβάρυνσης του περιβάλλοντος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΔ 11/2002 και στο άρθρ. 11 του ΠΔ 148/2009 (περί τεκμηρίωσης της περιβαλλοντικής ζημίας).

Συγκεκριμένα, ζητήθηκαν στοιχεία από το Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής για τις ισχύουσες, κατά την περίοδο του ατυχήματος και μετά από αυτό, απαγορεύσεις αλιείας και από την Περιφέρεια Αττικής για τους διενεργηθέντες ελέγχους αλιευμάτων. Επιστημάνθηκε, επιπλέον, η δυνατότητα κάλυψης μέρους του κόστους απορρύπανσης από το Διεθνές Κεφάλαιο Αντιμετώπισης Ζημιών Ρύπανσης (IOPC Fund). Σε αυτό διαβιβάστηκε απόφαση του Υπουργού και του Αναπληρωτή Υπουργού ΥΠΕΝ σχετικά με τον καθορισμό μέτρων παρακολούθησης των επιπτώσεων της ρύπανσης μετά το ατύχημα, προκειμένου να εξετασθεί η δυνατότητα κάλυψης του κόστους των μέτρων παρακολούθησης. Έπειτα και από την επιβολή διοικητικής κύρωσης κατά των κατά νόμο υπευθύνων, ήτοι προστίμου ύψους 1.200.000 ευρώ, την εν εξελίξει διαδικασία καταλογισμού των δαπανών αποκατάστασης και απορρύπανσης, την έκδοση από το Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ) απόφασης καθορισμού μέτρων παρακολούθησης (monitoring) των μεσο-μακροπρόθεσμων επιπτώσεων της ρύπανσης, το πρόγραμμα δειγματοληψιών και μετρήσεων που εκπονεί το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών και, τέλος, τις νομοπαρασκευαστικές κινήσεις του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής για τον εκσυγχρονισμό των ελέγχων των πλοίων ανεφοδιασμού, των δεξαμενόπλοιων και λοιπών πετρελαιοφόρων πλοίων ηλικίας άνω των είκοσι ετών, η ανταπόκριση της διοίκησης κρίνεται ικανοποιητική.²⁵¹

249 Διαβιβαστικό έγγραφο με αρ. πρωτ.: 50459/12.11.2018.

250 ΦΥ 240002.

251 ΦΥ 234337.

7.2. Διαχείριση αποβλήτων και διατήρηση-βελτίωση φυσικού περιβάλλοντος

Συνοπτική παρουσίαση

Ο τομέας της διαχείρισης των αποβλήτων τοποθετείται «ψηλά» στην ατζέντα κάθε σύγχρονου και οργανωμένου κράτους. Αναζητούνται νέες βιώσιμες μέθοδοι διαχείρισής τους και δίνεται έμφαση στον περιορισμό της παραγωγής τους στην πηγή, με βασικό στόχο την αποτροπή της περαιτέρω υποβάθμισης του φυσικού αλλά και του αστικού περιβάλλοντος.

Το 2018 ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε τη συνδρομή των συναρμόδιων αρχών σχετικά με:

- την παράνομη εξορυκτική δραστηριότητα και απόρριψη αποβλήτων στην Αγ. Μαρίνα Χανίων.
- την αποκατάσταση του χώρου ανεξάντλητης διάθεσης αποβλήτων στη Ζάκυνθο.
- την εγκατάσταση βιολογικού καθαρισμού στον Δήμο Δοξάτου Δράμας.

7.2.1. Παράνομη εξορυκτική δραστηριότητα και απόρριψη αποβλήτων στην Αγ. Μαρίνα Χανίων – Ακύρωση Ειδικής Μελέτης Αποκατάστασης

Ο Συνήγορος κλήθηκε να διαμεσολαβήσει²⁵² για την περιβαλλοντική υποβάθμιση έκτασης από παράνομη εξορυκτική δραστηριότητα και απόρριψη αποβλήτων εντός λατομικού χώρου στην Αγ. Μαρίνα Χανίων. Όπως προέκυψε, η υποβάθμιση οφείλεται σε: παράνομη εξορυκτική δραστηριότητα παρά τη λήξη των σχετικών αδειών λειτουργίας του λατομείου, καταπάτηση-εκκέρωση δημόσιων δασικών εκτάσεων, καταστροφή κοίτης ρέματος, απόρριψη Αποβλήτων Εκσκαφών, Κατασκευών και Κατεδαφίσεων (ΑΕΚΚ), καύση πλαστικών και επικίνδυνων αποβλήτων και πολεοδομικές παραβάσεις.

Μετά τη διαμεσολάβηση της Αρχής, αποφασίστηκε από τον Αντιπεριφερειάρχη Χανίων η επιβολή πρόστιμων στους υπαίτιους. Παράλληλα, καταγράφηκαν οι αυθαίρετες κατασκευές από την αρμόδια Πολεοδομία και επιβλήθηκαν τα αναλογούντα πρόστιμα ύψους 115.000 ευρώ. Επιπλέον, η Διεύθυνση Δασών Χανίων απέστειλε προς ταμειακή βεβαίωση τον Μάιο του 2017 πρόστιμα ύψους 119.000 ευρώ, τα οποία είχαν επιβληθεί, δυνάμει απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου Χανίων, το 2008. Το Τμήμα Μεταλλείων της Ειδικής Γραμματείας Σώματος Επιθεωρητών και Ελεγκτών του ΥΠΕΝ επέβαλε πρόστιμο 160.000 ευρώ και διέταξε τη σφράγιση των ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων και την κατάσχεση του κινητού εξοπλισμού εξόρυξης της εταιρείας.

Ο Συνήγορος έχει ζητήσει τη συνδρομή των συναρμόδιων υπηρεσιών²⁵³ προκειμένου

252 ΦΥ 225802.

253 Συνδρομή από την Περιφερειακή Επιτροπή Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΠΕΑΠΖ) της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, του Τμήματος Επιθεώρησης Μεταλλείων των Επιθεωρητών Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων του ΥΠΕΝ, της Διεύθυνσης Λατομείων, Μαρμάρων και Αδρανών Υλικών του ΥΠΕΝ, καθώς και του Συντονιστικού Γραφείου Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ).

να αποκατασταθεί άμεσα ο χώρος ανεξέλεγκτης απόρριψης των αποβλήτων, να διακοπούν οι εξορυκτικές δραστηριότητες και να ελεγχθούν εμπειριστατωμένα όλα τα στοιχεία του φακέλου, πριν η Αποκεντρωμένη Διοίκηση προβεί σε εξέταση προς έγκριση ή μη της υποβληθείσας Ειδικής Μελέτης Αποκατάστασης, κατόπιν της θετικής εισηγήσεως της Περιφέρειας. Από την εν λόγω εισήγηση προέκυψε ότι δεν είχαν ληφθεί οι απαιτούμενες εγκρίσεις από τις αρμόδιες υπηρεσίες, ενώ παράλληλα η προτεινόμενη αποκατάσταση, με τον όγκο των απολήψιμων αδρανών υλικών που προέβλεπε, ήταν δυνατό να οδηγήσει σε περαιτέρω περιβαλλοντική υποβάθμιση της έκτασης.

Κατόπιν της ανωτέρω διαμεσολάβησης και έπειτα από σύσκεψη που διεξήχθη με εκπροσώπους του Συνηγόρου και της Διοίκησης στο Ηράκλειο Κρήτης, εξεδόθη απόφαση της Συντονίστριας της Αποκεντρωμένης Διοίκησης περί μη έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων της Ειδικής Μελέτης Αποκατάστασης και ακολούθως η Περιφερειακή Επιτροπή Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΠΕΑΠΖ) ζήτησε, μεταξύ άλλων, από τη δραστηριοποιούμενη εταιρεία να υποβάλει, εντός τριμήνου, Μελέτη Μορφολογικής και Βλαστημικής Αποκατάστασης για την αντιμετώπιση των διαπιστωμένων προβλημάτων, καθώς και από τον Δήμο Χανίων να προχωρήσει στην οριοθέτηση του ρέματος που βρίσκεται στην περιοχή.

Τέλος, ο Συνήγορος απέστειλε τις απόψεις του σχετικά με τον λατομικό χώρο στο πλαίσιο της διαβούλευσης για το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο, δεδομένου ότι διαπίστωσε πως ο χώρος δεν αποτυπωνόταν ορθώς, αλλά ούτε και προβλεπόταν η αποκατάσταση της έκτασης. Η διαμεσολάβηση της Αρχής θα συνεχιστεί μέχρι την οριστική διευθέτηση του ζητήματος.²⁵⁴

7.2.2. Αποκατάσταση χώρου ανεξέλεγκτης διάθεσης αποβλήτων στη Ζάκυνθο

Πολίτης διαμαρτυρήθηκε²⁵⁵ για την εναπόθεση σύμμεικτων αποβλήτων σε δημοτική έκταση στη θέση «Σαρακίνα» Δημοτική Κοινότητα Παντοκράτορα Ζακύνθου. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε προς όλες τις συναρμόδιες υπηρεσίες ζητώντας την εφαρμογή της νομοθεσίας περί διαχείρισης αποβλήτων, περί αποκατάστασης Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων (ΧΑΔΑ), καθώς και των διατάξεων του ΠΔ 148/09 περί περιβαλλοντικής ευθύνης. Μετά τη διαμεσολάβηση της Αρχής, το Τμήμα Περιβάλλοντος της Περιφερειακής Ενότητας Ζακύνθου της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων προέβη σε αυτοψία στον χώρο, όπου διαπίστωσε ανεξέλεγκτη διάθεση επί μακρό χρονικό διάστημα σιδηρούχων μετάλλων, πλαστικών, ελαστικών, σκυροδέματος, μπάζων, σύμμεικτων δημοτικών αποβλήτων, ογκωδών αποβλήτων κ.ά. Ακολούθως, ο Αντιπεριφερειάρχης Ζακύνθου επέβαλε πρόστιμο 20.000 ευρώ στον Δήμο Ζακύνθου ως ιδιοκτήτη του γηπέδου.

Έπειτα από έγγραφες προσκλήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη προς τον Δήμο και τον Σύνδεσμο Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Ζακύνθου, τελικώς ο Δήμος Ζακύνθου προέβη σε αποκατάσταση του χώρου με απομάκρυνση των αποβλήτων, ενώ διανοίχθηκαν τάφροι περίξ της εκτάσεως, προκειμένου να αποκοπεί η πρόσβαση στον χώρο και να αποφευχθεί κάθε πιθανή μελλοντική διάθεση αποβλήτων.²⁵⁶

254 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.erga_diaxeirisi_apovlitwn.511249

255 ΦΥ 227860.

256 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diaxeirisi_apovlitwn.500436

7.2.3. Εγκατάσταση βιολογικού καθαρισμού στον Δήμο Δοξάτου Δράμας

Ο Συνήγορος διερεύνησε²⁵⁷ ζητήματα διάθεσης λυμάτων στο ρέμα Ευρυπέδου του Δήμου Δοξάτου Δράμας και εγκατάστασης βιολογικού καθαρισμού. Επισημαίνεται ότι η Ελλάδα καταδικάστηκε με απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στις 14.09.2017, καθώς κρίθηκε ότι παρέλειψε να εξασφαλίσει δευτεροβάθμια ή ισοδύναμη επεξεργασία των αστικών λυμάτων οικισμών, μεταξύ των οποίων και του Δοξάτου Δράμας, και άρα παρέβη τις υποχρεώσεις της με βάση την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων. Ο Συνήγορος ζήτησε εγγράφως από όλες τις συναρμόδιες υπηρεσίες να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα.

Μετά τη διαμεσολάβηση, πραγματοποιήθηκαν μετρήσεις για την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης από το Τμήμα Περιβαλλοντικής Υγιεινής και Υγειονομικού Ελέγχου της Περιφερειακής Ενότητας Δράμας της Περιφέρειας Αν. Μακεδονίας–Θράκης. Επίσης, ολοκληρώθηκε η μελέτη του έργου για την κατασκευή μονάδος βιολογικού καθαρισμού και εκδόθηκε η ΑΕΠΟ. Ακολούθως, προχώρησε η απευθείας μίσθωση ακινήτου από την Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου (ΕΤΑΔ) προς τον Δήμο Δοξάτου για την εγκατάσταση του βιολογικού καθαρισμού και εγκρίθηκε ο προϋπολογισμός του Δήμου, στον οποίο προβλέπονταν το μίσθωμα της ανωτέρω έκτασης, καθώς και τα μισθώματα λοιπών εκτάσεων που είχαν εκμισθωθεί από ιδιώτες για τον ίδιο λόγο. Τελικώς, το έργο «Αντικατάσταση εγκατάστασης επεξεργασίας λυμάτων και κατασκευή εξωτερικών δικτύων σύνδεσης οικισμών Δήμου Δοξάτου» εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014– 2020» με απόφαση του Περιφερειάρχη Αν. Μακεδονίας–Θράκης.²⁵⁸

8. Δίκτυα κοινωνικής ωφέλειας και κοινωνική ευθύνη

Συνοπτική παρουσίαση

Τα δίκτυα κοινής ωφέλειας αποτελούν μαζί με το δίκτυο μεταφορών αναμφισβήτητα τη σημαντικότερη επένδυση (με οικονομικούς και αναπτυξιακούς όρους) ενός σύγχρονου κράτους πρόνοιας και τους πυλώνες ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών. Τα δίκτυα αφορούν κυρίως την ενέργεια, την ύδρευση και αποχέτευση, καθώς και τις τηλεπικοινωνίες. Η ορθή διαχείρισή τους είναι εθνικής σημασίας, δεδομένης τόσο της εμβέλειάς τους στο σύνολο της επικράτειας μιας χώρας όσο και της ζωτικής σημασίας που έχουν για το κοινωνικό σύνολο.

Ωστόσο, το ζήτημα της ορθολογικής διαχείρισης αυτών των υποδομών, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η προσβασιμότητα στο σύνολο του πληθυσμού, απαιτείται να καταλάβει περισσότερο έκταση στον δημόσιο διάλογο και στα κέντρα χάραξης πολιτικών, ιδιαίτερα στη σύγχρονη εποχή, εξαιτίας όχι μόνο της κλιματικής αλλαγής και των συνεπειών που αυτή επιφέρει, αλλά κυρίως της εκτεταμένης οικονομικής κρίσης που βιώνουν οι πολίτες τα τελευταία έτη.

257 ΦΥ 171669.

258 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diaxeirisi_apovlitwn.498366

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαμεσολαβεί συστηματικά για προβλήματα/διαμαρτυρίες πολιτών με τη ΔΕΗ, την ΕΥΔΑΠ και την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ)²⁵⁹ και βρίσκεται σε συνεχή και εποικοδομητική συνεργασία με τους φορείς με σκοπό την επίλυσή τους. Ενδεικτικά ο Συνήγορος:

- στην περίπτωση υπέρρογκης οφειλής που προήλθε από παράνομη υδροδότηση κτιρίου κατελημμένου από πρόσφυγες, πέτυχε να μη ληφθούν από την ΕΥΔΑΠ μέτρα κατά της ιδιοκτήτριας και αναμένεται η επίλυση του ζητήματος της αποπληρωμής των οφειλών από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής.
- ζήτησε από την ΕΥΔΑΠ να διαγράψει τέλη αποχέτευσης τα οποία είχαν επιβληθεί σε πολίτες παρά τη μη σύνδεση των ιδιοκτησιών τους με το αποχετευτικό σύστημα από τους οικειούς δήμους. Ζήτησε επίσης από τους αρμόδιους Δήμους Κηφισιάς και Αχαρνών να προχωρήσουν στην κατασκευή των αναγκαίων συνδέσεων με το δίκτυο αποχέτευσης.
- διαμεσολάβησε σε περιπτώσεις επιβολής από την ΔΕΗ αδικαιολόγητων χρεώσεων παροχής ηλεκτρικής ενέργειας, ώστε να πραγματοποιηθεί επανεξέταση των λογαριασμών, να αιτιολογηθούν οι χρεώσεις, να αναμορφωθούν οι οφειλές και να γίνουν οι απαραίτητες διορθώσεις.
- παρενέβη προς τη ΔΕΗ και την ΕΥΔΑΠ, προκειμένου να εντοπιστούν οι πραγματικοί υπόχρεοι και να μεταφερθούν σε αυτούς οφειλές που είχαν λανθασμένα αναζητηθεί από άλλους πολίτες.
- σε ό,τι αφορά τις κεραίες κινητής τηλεφωνίας, διαπιστώνει ότι είτε λόγω ελλείψεων και αδυναμιών της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ως προς την εκτέλεση των κατεδαφίσεων είτε λόγω της μη συνδρομής των δήμων είτε λόγω του ανεπαρκούς νομοθετικού πλαισίου που διέπει την επιβολή εκ μέρους της ΕΕΤΤ διακοπής λειτουργίας, παραμένουν εγκατεστημένες ή και σε λειτουργία κεραίες που έχουν κριθεί κατεδαφιστέες. Ζητήματα προκύπτουν επίσης κατά την εγκατάσταση κεραιών χαμηλής ηλεκτρομαγνητικής όχλησης σε προστατευόμενες περιοχές, παραδοσιακούς οικισμούς, αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους και ακίνητα μνημεία.

8.1. Οφειλές από παράνομη υδροδότηση σε κτίριο κατελημμένο από πρόσφυγες

Ο Συνήγορος διερεύνησε αναφορά συνιδιοκτητών πολυώροφου κτιρίου γραφείων στο κέντρο της Αθήνας για κατάληψη ακινήτου τους από πρόσφυγες, η οποία, μεταξύ άλλων, αφορά και ζητήματα σχετικά με την ΕΥΔΑΠ.

Συγκεκριμένα, τον Οκτώβριο του 2017 η ΕΥΔΑΠ κοινοποίησε στην επικαρπώτρια εξώδικη όχληση με απειλή κατάσχεσης για τακτοποίηση οφειλής 26.312 ευρώ, η οποία ωστόσο προερχόταν από παράνομη σύνδεση εκ μέρους των καταληψιών.

Η Αρχή απευθύνθηκε αρχικά στο Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, με κοινοποίηση στην ΕΥΔΑΠ, η οποία είχε κληθεί από τους ιδιοκτήτες να διακόψει την παράνομη

²⁵⁹ Πραγματοποιήθηκαν συσκέψεις στις 5.7.2018 στα γραφεία της Αρχής με αντικείμενο συζήτησης την κατολίθωση στο λιγνιτωρυχείο Αμυνταίου, στις 21.6.2018 με αντικείμενο συζήτησης την καθυστέρηση πληρωμής λογαριασμών ΔΕΗ από τα ΕΛΤΑ και το Πρόγραμμα Διακανονισμού Οφειλών και στις 9.3.2018 με αντικείμενο τον Ατμοηλεκτρικό Σταθμό (ΑΗΣ) Λινοπεραμάτων.

υδροδότηση. Εν συνεχεία, με παρέμβασή της προς την ΕΥΔΑΠ, η Αρχή επεσήμανε την έλλειψη νόμιμου ερείσματος για την απαίτησή της, καθώς: α) η νόμιμη υδροδότηση είχε διακοπεί με αίτηση της ίδιας της επικαρπώτριας προ πολλών ετών (2012), β) η ΕΥΔΑΠ δεν μπόρεσε να διακόψει την παράνομη σύνδεση έπειτα από επιτόπια διαπίστωση της κατάληψης και γ) η παράνομη σύνδεση από τους καταληψίες πρέπει να θεωρηθεί, ενόψει των ανωτέρω, βλάβη από τρίτους, η οποία, σύμφωνα με το άρθρ. 3 παρ. 3 του Κανονισμού Λειτουργίας Δικτύου Ύδρευσης της ΕΥΔΑΠ, αποκαθίσταται από την ΕΥΔΑΠ με καταλογισμό δαπάνης στους υπαίτιους.

Η ΕΥΔΑΠ ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι οι υποθέσεις των ιδιοκτητών του συγκεκριμένου κτιρίου, αλλά και άλλων ιδιοκτητών κτιρίων υπό κατάληψη από πρόσφυγες (πρώην City Plaza, Oniro κ.ά.) «θα παραμείνουν κλειστές στην υπηρεσία με κωδικό 996 (αδυναμία συνέχισης)» εν αναμονή λήψης απάντησης από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής σχετικά με την αποπληρωμή των οφειλών.²⁶⁰

8.2. Απαλλαγή τελών αποχέτευσης λόγω μη σύνδεσης με το αποχετευτικό δίκτυο στους Δήμους Κηφισιάς και Αχαρνών

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε αναφορές πολιτών των Δήμων Κηφισιάς και Αχαρνών με αίτημα τη διαγραφή από την ΕΥΔΑΠ των τελών αποχέτευσης λόγω της μη σύνδεσης των ιδιοκτησιών τους με το αποχετευτικό δίκτυο από τους οικείους δήμους. Στην περίπτωση του Δήμου Κηφισιάς (Δημοτική Ενότητα Εκάλης), η σύνδεση με το οριστικό δίκτυο, το οποίο τέθηκε σε λειτουργία το 2011, καθυστερούσε για πολλά έτη, ενώ σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις οι αναφερόμενοι είχαν υποβάλει στον δήμο σχετικό αίτημα σύνδεσης.

Στην περίπτωση του Δήμου Αχαρνών (περιοχή Θρακομακεδόνων), είχε κατασκευαστεί το οριστικό δίκτυο και βρισκόταν ήδη από το 2011 σε εξέλιξη η κατασκευή μεγάλου αριθμού συνδέσεων, στις οποίες όμως δεν περιλαμβάνονταν οι ιδιοκτησίες των αναφερομένων. Όπως προέκυψε από τη διερεύνηση των αναφορών, η ΕΥΔΑΠ επέβαλε, έξι μήνες μετά την ημερομηνία κατασκευής του δικτύου αποχέτευσης, αντίστοιχα τέλη στηριζόμενη στην προβλεπόμενη από τη νομοθεσία υποχρέωση καταβολής του τέλους χρήσεως υπονόμων.

Ο Συνήγορος απευθύνθηκε τόσο στους αρμόδιους δήμους για την κατασκευή των αναγκαίων συνδέσεων όσο και στην ΕΥΔΑΠ για την απαλλαγή των ιδιοκτητών από τα τέλη αποχέτευσης έως την ημερομηνία σύνδεσής τους επισημαίνοντας την απορρέουσα, από τον Κανονισμό Λειτουργίας Δικτύου Αποχέτευσης της ΕΥΔΑΠ, υποχρέωση των δήμων να γνωστοποιούν εντός μηνός από τη σύνδεση στην εταιρεία τα κατασκευαστικά στοιχεία της εξωτερικής διακλάδωσης, ώστε εκείνη να αρχίσει να χρεώνει στον κύριο του ακινήτου το τέλος χρήσεως υπονόμου.

Μετά τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου, αφενός μεν ο Δήμος Κηφισιάς προέβη στη σύνδεση με το αποχετευτικό δίκτυο των οικιών των αναφερομένων, αφετέρου δε ο Δήμος Αχαρνών, ο οποίος είχε προβεί στη μερική εκτέλεση των συνδέσεων, συντάξε και νεότερη συμπληρωματική μελέτη λόγω του εύρους του έργου για την ολοκλήρωση αυτών. Περαιτέρω, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΥΔΑΠ ενέκρινε την απαλλαγή από την καταβολή του τέλους χρήσης υπονόμων για τους ιδιοκτήτες των ανωτέρω δήμων από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης στον δήμο μέχρι την ολοκλήρωση της κατασκευής

²⁶⁰ ΦΥ 222220.

της εξωτερικής διακλάδωσης. Ποσά που έχουν τυχόν καταβληθεί στην ΕΥΔΑΠ κατά την τελευταία πενταετία θα συμψηφιστούν με μελλοντικές χρεώσεις.

Ο Συνήγορος, ολοκληρώνοντας επιτυχώς την παρέμβασή του, ενημέρωσε διεξοδικά τους αναφερόμενους για τις ενέργειες στις οποίες έπρεπε να προβούν, ώστε να απαλλαγούν από τα τέλη αποχέτευσης, ενώ παράλληλα τόνισε την υποχρέωση της σύνδεσης όλων των ιδιοκτησιών με το δίκτυο αποχέτευσης, εφόσον ο αγωγός αποχέτευσης διέρχεται από τον δρόμο στον οποίο έχουν πρόσβαση τα κτίρια.²⁶¹

8.3. Μειώσεις οφειλών προς τη ΔΕΗ και ακυρώσεις λογαριασμών έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη

Πολίτες διαμαρτυρήθηκαν για την επιβολή από τη ΔΕΗ αδικαιολόγητων χρεώσεων παροχής ηλεκτρικής ενέργειας.²⁶²

Συγκεκριμένα, οι πολίτες διαμαρτυρήθηκαν για:

- χρεώσεις διαφοροποιημένες από τις καταγεγραμμένες καταμετρήσεις
- αχρεωσέτως καταβληθείσα αναπροσαρμογή προκαταβολής έναντι κατανάλωσης σε δικαιούχο Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου
- εσφαλμένη χρέωση κατανάλωσης λόγω βλάβης σε μετρητή διπλής εγγραφής (νυκτερινό τιμολόγιο).

Ειδικότερα, στην πρώτη περίπτωση παρατηρήθηκε ότι η διαφοροποίηση μεταξύ των χρεώσεων που αναφέρονταν στους λογαριασμούς της ΔΕΗ και των πραγματικών καταναλώσεων οφειλόταν στη μη λήψη μέτρησης επί ενάμιση έτος. Στη δεύτερη περίπτωση η ΔΕΗ ΑΕ επέβαλε χρέωση αναπροσαρμογής προκαταβολής έναντι κατανάλωσης (εγγύηση διακοπής ρεύματος) για διακοπή που όμως δεν είχε πραγματοποιηθεί, λόγω του ότι ο πολίτης ήταν δικαιούχος Οικιακού Κοινωνικού Τιμολογίου. Στην τρίτη περίπτωση ο πολίτης χρεωνόταν με τιμολόγιο ημερήσιας χρέωσης (κανονικό τιμολόγιο) για κιλοβατώρες που καταναλώνονταν στο ωράριο χαμηλής χρέωσης (νυκτερινό τιμολόγιο) λόγω βλάβης του μετρητή.

Ο Συνήγορος ζήτησε από τη ΔΕΗ την επανεξέταση των λογαριασμών, την αιτιολόγηση των χρεώσεων, την αναμόρφωση των οφειλών και την ακύρωση των λογαριασμών. Μετά την παρέμβασή του, η ΔΕΗ στην πρώτη περίπτωση έκανε εκ νέου τιμολόγηση, από την οποία προέκυψε πιστωτική διαφορά, που επεστράφη στον πολίτη. Στη δεύτερη περίπτωση διαγράφηκε η οφειλή από τον λογαριασμό του δικαιούχου Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου, καθώς αποδείχθηκε ότι το ποσό είχε εσφαλμένα χρεωθεί στον πολίτη αυτόματα, μέσω μηχανογραφικού συστήματος. Τέλος, στην τρίτη περίπτωση η βλάβη του διπλού μετρητή επιδιορθώθηκε, η οφειλή επαναυπολογίστηκε και ο πολίτης έλαβε νέο διορθωτικό λογαριασμό.²⁶³

261 <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diktya.477729>

262 ΦΥ 209129.

263 <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diktya.482898>

8.4. Διαγραφές οφειλών από την ΕΥΔΑΠ και τη ΔΕΗ και εντοπισμός των πραγματικών υπόχρεων

Συνήγορος παρενέβη για διαγραφή οφειλών που οφείλονταν: α) σε βεβαιωμένη οφειλή της ΕΥΔΑΠ, πλέον προσαυξήσεων, για την υδροδότηση αγροτεμαχίου στον Ασπρόπυργο, σε περιοχή εκτός πολεοδομικού σχεδίου και χωρίς αρίθμηση οδών, για αγροτεμάχιο το οποίο δεν ήταν στην ιδιοκτησία του ενδιαφερόμενου πολίτη²⁶⁴ και β) σε μεταφορά ανεξόφλητης οφειλής, εκ μέρους της ΔΕΗ, από λογαριασμό επαγγελματικής χρήσης (επαγγελματικό τιμολόγιο) σε φυσικό πρόσωπο, δικαιούχο οικιακού τιμολογίου. Η επαγγελματική χρήση αφορούσε επιχείρηση που διατηρούσε η δικαιούχος με συνεργάτη της, στο όνομα του οποίου εκδιδόταν ο λογαριασμός επαγγελματικού τιμολογίου.²⁶⁵

Στην πρώτη περίπτωση και έπειτα από τη μεσολάβηση της Αρχής, η ΕΥΔΑΠ επανέλεγε τα στοιχεία ιδιοκτησίας (επανελέγχο τοπογραφικών διαγραμμάτων του αγροτεμαχίου ιδιοκτησίας και έλεγχος στο Υποθηκοφυλακείο) και μετέφερε την οφειλή στον πραγματικό υπόχρεο ιδιοκτήτη του επίμαχου αγροτεμαχίου.²⁶⁶

Στη δεύτερη περίπτωση η Αρχή ζήτησε από τη ΔΕΗ ενημέρωση για το νόμιμο έρεισμα της συγκεκριμένης μεταφοράς οφειλής. Συγκεκριμένα, επισήμανε ότι η μεταφορά οφειλής δεν είναι σύμφωνη με τα έντυπα συμβολαίων προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας όπως είναι αναρτημένα στην ιστοσελίδα της ΔΕΗ. Τα εν λόγω έντυπα προβλέπουν²⁶⁷ ότι ο προμηθευτής έχει το δικαίωμα να ενσωματώνει στον λογαριασμό κατανάλωσης τυχόν προηγούμενες ανεξόφλητες οφειλές του πελάτη προς αυτόν, από την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο άλλης σύμβασης προμήθειας μεταξύ του προμηθευτή και του πελάτη, αποκλειστικά στην περίπτωση ίδιας επαγγελματικής χρήσης και εφόσον προκύπτει ταυτότητα του χρήστη και του πελάτη-δικαιούχου της παροχής επαγγελματία (φυσικού ή νομικού προσώπου) με τον ίδιο αριθμό φορολογικού μητρώου (ΑΦΜ).

Η ΔΕΗ απάντησε στον Συνήγορο ότι η πελάτης της υπέγραψε ρύθμιση των οφειλών της και ανέλαβε την εξόφληση αυτών. Ωστόσο, τονίστηκαν εκ νέου τα ζητήματα νομιμότητας της μεταφοράς οφειλής άλλου υπόχρεου και άλλης χρήσης, καθότι από την υπογραφή της τυποποιημένης φόρμας ρύθμισης ανεξόφλητων λογαριασμών της ΔΕΗ δεν παρέχεται η δυνατότητα διαχωρισμού ποσών και ως εκ τούτου η αποδοχή της αμφισβητηθείσας οφειλής.

Η ΔΕΗ προέβη άμεσα στην αφαίρεση της μεταφερθείσας οφειλής από τον λογαριασμό της αναφερόμενης και επαναχρέωσε τα 4.500 ευρώ στην αρχική παροχή, επαγγελματικής χρήσης.²⁶⁸

8.5. Κεραίες κινητής τηλεφωνίας

Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, μεταξύ των προϋποθέσεων νομιμότητας μιας κεραίας είναι η χορήγηση άδειας από την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων

264 ΦΥ 234283.

265 ΦΥ 209509.

266 <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diktya.483552>

267 Παράρτημα Β' παρ. 6.4.

268 <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diktya.485967>

(ΕΕΤΤ)²⁶⁹, η έγκριση δομικών κατασκευών από την Υπηρεσία Δόμησης του οικείου δήμου και η ύπαρξη περιβαλλοντικών όρων. Τυχόν ανάκληση αδειών πραγματοποιείται από την ΕΕΤΤ, υπό τις προϋποθέσεις του κανονισμού αδειών κατασκευών κεραιών και κατόπιν έγγραφης ειδοποίησης αρμόδιας υπηρεσίας ότι η εγκατάσταση της κεραίας παραβιάζει τη νομοθεσία.²⁷⁰

Ο Συνήγορος παρενέβη²⁷¹ προκειμένου να ελεγχθεί η νομιμότητα δύο κεραιών σε κτίριο στο Ηράκλειο Αττικής.²⁷² Για τη μεν πρώτη, η εγκατάσταση κρίθηκε αυθαίρετη, ενώ για τη δεύτερη δεν χορηγήθηκε άδεια από την ΕΕΤΤ. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής ενημέρωσε ότι αδυνατεί να εντάξει τις αποξηλώσεις κεραιών στο πρόγραμμα κατεδάφισών της και ζήτησε τη συνδρομή του Δήμου Ηρακλείου Αττικής. Έπειτα από δήλωση αδυναμίας και από τον δήμο για απομάκρυνση, ζητήθηκε η συνεργασία του με όμορους δήμους.

Ο Συνήγορος συνεχίζει τη διερεύνηση ως προς το σκέλος της παράνομης ηλεκτροδότησης της συγκεκριμένης κεραίας. Όμως, και στο στάδιο αυτό οι αβελτηρίες του νομοθετικού πλαισίου συντελούν στο να παραμένει το ζήτημα εκκρεμές, λόγω της σύγχυσης αρμοδιοτήτων σχετικά με τον έλεγχο νομιμότητας ηλεκτροδότησης υφιστάμενης παροχής μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών της Περιφέρειας Αττικής και της ΔΕΔΔΗΕ.

Ομοίως, δήλωση αδυναμίας εκτέλεσης απόφασης κατεδάφισης εξέφρασε και η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδος στο πλαίσιο διερεύνησης υπόθεσης²⁷³ για αυθαίρετη κατασκευή κεραίας σε δώμα οικοδομής στην Άμφισσα, για την οποία δεν υπήρχε νόμιμη παροχή στο όνομα της εταιρείας κινητής τηλεφωνίας. Έπειτα από πολυετή παρέμβαση, η κεραία απομακρύνθηκε από την ίδια την εταιρεία.²⁷⁴

Την Αρχή απασχόλησε και το καθεστώς αδειοδότησης των κεραιών χαμηλής ηλεκτρομαγνητικής όχλησης τύπου ΕΚΚΧΟ. Ειδικότερα, οι εν λόγω κατασκευές εγκαθίστανται μεν χωρίς να απαιτείται προηγουμένως περιβαλλοντική αδειοδότηση ή η λήψη οποιασδήποτε έγκρισης ή άδειας από τις αρμόδιες πολεοδομικές υπηρεσίες, ωστόσο αυτό γίνεται με την επιφύλαξη της ισχύουσας νομοθεσίας για προστατευόμενες περιοχές, παραδοσιακούς οικισμούς, αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους και ακίνητα μνημεία. Για τον λόγο αυτό, στην περίπτωση τοποθέτησης κεραίας κινητής τηλεφωνίας τύπου ΕΚΚΧΟ σε ιδιωτική ιδιοκτησία, στο Κάστρο Ιωαννίνων, η οικεία Υπηρεσία Δόμησης συνέταξε έκθεση αυτοψίας, κατόπιν της παρέμβασης του Συνηγόρου, καθώς δεν είχε χορηγηθεί σχετική άδεια της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων.²⁷⁵

Τέλος, η εμπειρία του Συνηγόρου καταδεικνύει την ύπαρξη σημαντικού αριθμού περιπτώσεων στις οποίες η απαιτούμενη Έγκριση Εργασιών Μικρής Κλίμακας για την εγκατάσταση κεραιών κινητής τηλεφωνίας δημιουργεί σοβαρές τριβές μεταξύ των συνδιοικητών. Η Αρχή στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς²⁷⁶ διατύπωσε προς την αρμόδια

269 <https://www.eett.gr/opencms/opencms/EETT/FAQS/Antena/>

270 Όταν πρόκειται για αυθαίρετες κατασκευές, η Υπηρεσία Δόμησης οφείλει να εκδώσει απόφαση κατεδάφισης, ενώ την αρμοδιότητα για την εκτέλεσή της την έχει η οικεία Αποκεντρωμένη Διοίκηση. Προβλέπεται επίσης η δυνατότητα απομάκρυνσης της κεραίας σε συνεργασία με τον δήμο όπου είναι εγκατεστημένη, κατόπιν αιτήματος συνδρομής της Αποκεντρωμένης Διοίκησης.

271 ΦΥ 202008.

272 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.hlektromagnitika_pedia.478184

273 ΦΥ 179143.

274 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.hlektromagnitika_pedia.497638

275 ΦΥ 248781/18 και 251354/18.

276 ΦΥ 230324/17.

υπηρεσία του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας την άποψη ότι στις περιπτώσεις αυτές πρέπει να απαιτείται η κοινή απόφαση όλων των συνιδιοκτητών. Επιπλέον, η δήλωση συναίνεσης πρέπει να επιβεβαιώνεται με την υποβολή είτε επικυρωμένου αντιγράφου του πρακτικού της γενικής συνέλευσης των ιδιοκτητών είτε υπευθύνων δηλώσεων με το γνήσιο της υπογραφής των συνιδιοκτητών.

Ο Συνήγορος, ως αποδέκτης αρκετών αντίστοιχων αναφορών από πολίτες, με κάθε ευκαιρία επικοινωνεί συστηματικά την ανάγκη βελτίωσης του κανονιστικού πλαισίου²⁷⁷ που διέπει την εγκατάσταση και λειτουργία των κεραιών κινητής τηλεφωνίας. Αναμένει επίσης με ενδιαφέρον την τροποποίηση του πλαισίου αυτού και τη συμπερίληψη των απόψεών του, όπως αυτές έχουν διατυπωθεί σε έγγραφες παρεμβάσεις του επί αναφορών εντός του 2018 και κατά τα προηγούμενα έτη, σε συσκέψεις του με αρμόδιους φορείς και στο Ενημερωτικό Σημείωμα προς τη Μόνιμη Διαρκή Επιτροπή Περιβάλλοντος της Βουλής τον Μάιο του 2017²⁷⁸.

9. Διαχείριση κοινόχρηστων χώρων

Συνοπτική παρουσίαση

Ο δημόσιος χώρος, ελεύθερος ή δομημένος, είναι αυτός που εξυπηρετεί τη δημόσια ζωή, καλύπτει τις κοινωνικές και κοινόχρηστες λειτουργίες της πόλης και διαμορφώνει το αισθητικό τοπίο. Η ποιότητα, η έκταση των κοινόχρηστων χώρων, αλλά και ο τρόπος αξιοποίησής τους αναμφισβήτητα αποτελούν έναν αντιπροσωπευτικό «δείκτη απεικόνισης» της ποιοτικής διαβίωσης των κατοίκων μιας πόλης, η δε προστασία και η εξασφάλιση επαρκών κοινόχρηστων χώρων αντισταθμίζουν το υποβαθμισμένο αστικό περιβάλλον. Σταθερή, συνεπώς, κατεύθυνση της διοίκησης οφείλει να είναι η συντήρηση, η ορθή αξιοποίησή τους, καθώς και, όπου δίνεται ευκαιρία, η βελτίωση των υφιστάμενων κοινόχρηστων χώρων. Παράλληλα, στο πλαίσιο συγκροτημένου πολεοδομικού σχεδιασμού, συχνά επιδιώκεται και η επέκτασή τους στη βάση της ισόρροπης ανάπτυξης του τρίπτυχου: οικονομία, κοινωνία και φύση.

Ωστόσο το ζήτημα των κοινόχρηστων χώρων και της αξιοποίησής τους, παρ' ότι συνδέεται τόσο στενά με την ποιότητα ζωής των πολιτών, αποτελεί ταυτόχρονα ένα συστηματικό σημείο τριβής μεταξύ της διοίκησης και των πολιτών και, συνακόλουθα, ένα από τα κύρια αντικείμενα διαμεσολάβησης του Συνηγόρου του Πολίτη.

Ενδεικτικά, η Αρχή κλήθηκε να αντιμετωπίσει:

- τα προβλήματα που προκάλεσαν στην οδό Καλλιρόης η συσσώρευση απορριμμάτων, η διαρροή λυμάτων από αγωγό, η κακή κατάσταση του πεζοδρομίου και η μόνιμη στάθμευση αυτοκινήτων και μηχανών
- τις ανθυγιεινές συνθήκες και εστίες μόλυνσης που δημιουργήθηκαν στην παραλία του Πανόρμου, στη Νάξο, λόγω της διέλευσης ζώων
- την κατάληψη κοινόχρηστων χώρων από Καταστήματα Υγειονομικού Ενδιαφέροντος στα Πετράλωνα και στους Γαργαλιάνους του Δήμου Τριφυλίας

277 <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.pznews.433445>

278 <https://www.synigoros.gr/resources/20170529-enimerotiko-simeioma.pdf>

- τις καθυστερήσεις εκ μέρους του Δήμου Βόλου στην καταβολή αποζημίωσης λόγω απαλλοτρίωσης ρυμοτομούμενου ακινήτου στην Αγριά Μαγνησίας
- τη μακροχρόνια δέσμευση ιδιοκτησιών στον Δήμο Φυλής και τη μη προώθηση των εκ του νόμου προβλεπόμενων διαδικασιών περί καταβολής αποζημίωσης
- την καθυστέρηση εκ μέρους του Υπουργείου Πολιτισμού καταβολής αποζημιώσεων λόγω στέρησης χρήσης ακινήτων, δεσμευμένων για αρχαιολογικούς σκοπούς, στους Δήμους Ρεθύμνης και Ρόδου
- τη μετακίνηση-χωροθέτηση κάδων απορριμμάτων λόγω έλλειψης συγκεκριμένου σχεδιασμού στους Δήμους Αιγάλεω, Ηρακλείου Αττικής και Σικυωνίων.

9.1. Διαχείριση κοινόχρηστων χώρων – Προβλήματα επί της οδού Καλλιρρόης

Ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε την ύπαρξη ανθυγιεινών συνθηκών επί της οδού Καλλιρρόης 29-33 λόγω συσσώρευσης απορριμμάτων και διαρροής λυμάτων από αγωγό, τη δυσχέρεια διέλευσης των πεζών λόγω της κακής κατάστασης του πεζοδρομίου και τη μόνιμη στάθμευση αυτοκινήτων και μηχανών επί του πεζοδρομίου της εν λόγω οδού.

Η Αρχή απευθύνθηκε σε όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες του Δήμου Αθηναίων και στην Τροχαία Αθηνών και ζήτησε να προβούν, κατ' αρμοδιότητα, στις οφειλόμενες ενέργειες για την αντιμετώπιση των εν λόγω ζητημάτων με τη διενέργεια επιτόπιου ελέγχου και την άμεση λήψη μέτρων.

Στη συνέχεια, από τις υπηρεσίες του Δήμου Αθηναίων εκτελέστηκαν εκτεταμένες εργασίες αποκατάστασης των πεζοδρομίων της οδού Καλλιρρόης, από τον οικοδομικό αριθμό 21 έως και τον οικοδομικό αριθμό 39, και απομακρύνθηκε εγκαταλελειμμένο όχημα. Το Γραφείο Καθαριότητας της 2ης Δημοτικής Κοινότητας μεριμνά για την καθημερινή καθαριότητα των αναφερόμενων τμημάτων των υπόγειων διαβάσεων, ενώ σε τακτά χρονικά διαστήματα οι χώροι πλένονται με ειδικό απολυμαντικό υγρό και πολύ συχνά πραγματοποιούνται μεγάλες επεμβάσεις καθαρισμού τους, με αποκομιδή των πάσης φύσεως απορριμμάτων και αντικειμένων. Όσον αφορά το ζήτημα ύπαρξης δύο αστέγων στην περιοχή, μερίμνησε η αρμόδια Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Αθηναίων.

Από την Τροχαία Αθηνών διαπιστώθηκαν και βεβαιώθηκαν παράνομες σταθμεύσεις οχημάτων επί του πεζοδρομίου, εκτιμάται όμως ότι δεν απαιτείται η τοποθέτηση τυχόν πρόσθετης σήμανσης απαγόρευσης στάθμευσης οχημάτων. Η Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής ενημέρωσε ότι δόθηκαν εντολές-οδηγίες στις αρμόδιες υφιστάμενες υπηρεσίες για τη διενέργεια συνεχών αστυνομικών ελέγχων, με σκοπό την τήρηση της νομιμότητας και την εμπέδωση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών, τόσο επί της οδού Καλλιρρόης όσο και στην πέριξ αυτής περιοχή.²⁷⁹

9.2. Διαφύλαξη κοινόχρηστου χώρου στην παραλιακή ζώνη Πανόρμου στη Νάξο

Κάτοικος Νάξου, η οποία διατηρεί καντίνα στην παραλία του Πανόρμου, κατήγγειλε²⁸⁰ τη διέλευση ζώων (αιγοπροβάτων) στην παραλία του Πανόρμου, με αποτέλεσμα να δη-

279 ΦΥ 235901.

280 ΦΥ 228863.

μιουργούνται εστίες μόλυνσης κατά μήκος της παραλιακής ζώνης από τη συγκέντρωση περιττωμάτων και να προκαλείται έντονη δυσσομία, και τη μη λήψη μέτρων από τον Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων. Οι Διευθύνσεις Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας και Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της Περιφερειακής Ενότητας (ΠΕ) Νάξου έχουν κατ' επανάληψη διενεργήσει επιτόπιους ελέγχους στην περιοχή και έχουν ενημερώσει σχετικά τον Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων για τις διαπιστώσεις τους περί υποβάθμισης του περιβάλλοντος και της ύπαρξης ανθυγιεινών καταστάσεων στην εν λόγω περιοχή, ενώ έχουν προβεί στις κατ' αρμοδιότητα οφειλόμενες ενέργειες για την επιβολή κυρώσεων στον κτηνοτρόφο.

Η Αρχή ζήτησε επανειλημμένα τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της κατάστασης, τη διαφύλαξη του κοινόχρηστου χαρακτήρα και την καθαριότητα της παραλιακής ζώνης Πανόρμου. Πράγματι, πραγματοποιήθηκε καθαρισμός του μονοπατιού και τοποθετήθηκαν πινακίδες που απαγορεύουν τη διέλευση και την παραμονή των ζώων στην παραλία. Ωστόσο, οι υπηρεσίες του δήμου αναφέρουν ότι για τυχόν περαιτέρω επεμβάσεις στην ευρύτερη περιοχή και προκειμένου να διαφυλαχθεί ο κοινόχρηστος χαρακτήρας της, θα πρέπει να υπάρξει ενημέρωση, εάν αυτό απαιτείται, της Δασικής ή Αρχαιολογικής Υπηρεσίας από τον Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, καθώς και η εξασφάλιση ότι η περιοχή παρέμβασης βρίσκεται σε δημοτική ή παραχωρημένη στον δήμο έκταση. Η Αρχή επισήμανε ότι το εν λόγω ζήτημα είναι σε γνώση του οικείου δήμου από το 2016, συνεπώς οι προαναφερόμενες ενέργειες θα έπρεπε να είχαν δρομολογηθεί ήδη. Το ζήτημα εκκρεμεί.

9.3. Κατάληψη κοινοχρήστων χώρων από Καταστήματα Υγειονομικού Ενδιαφέροντος

Ο Συνήγορος διερεύνησε τη λειτουργία Καταστημάτων Υγειονομικού Ενδιαφέροντος (ΚΥΕ) και τα προβλήματα που δημιουργούνται από αυτά.

Μία εκ των περιπτώσεων τέθηκε υπόψη της Αρχής από τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας και αφορούσε τη λειτουργία δύο ΚΥΕ σε κοντινή απόσταση από σχολικό συγκρότημα το οποίο στεγάζει το Γυμνάσιο και το Λύκειο Γαργαλιάνων Δήμου Τριφυλίας.²⁸¹

Τα προβλήματα υφίστανται από το 2015 λόγω της συνεχούς κατάληψης του πεζοδρομίου έμπροσθεν της εισόδου του σχολικού συγκροτήματος από τραπεζοκαθίσματα, ζαρντινιέρες και μόνιμες κατασκευές και λόγω της μόνιμης όχλησης κατά τις ώρες διδασκαλίας από τους θαμώνες των ΚΥΕ.

Η Αρχή ζήτησε κατ' επανάληψη από τον Δήμο Τριφυλίας να αποστείλει αντίγραφα των φακέλων αδειοδότησης των ΚΥΕ και των αδειών χρήσης κοινόχρηστου χώρου και ανάπτυξης τραπεζοκαθισμάτων, καθώς και να γνωστοποιήσει τις ενέργειές του για την αποκατάσταση της νομιμότητας στην περιοχή και την αποφυγή πρόκλησης οχλήσεων στα σχολεία. Ο Συνήγορος έθεσε αναλυτικά και τεκμηριωμένα το ζήτημα της εγγύτητας των εν λόγω ΚΥΕ με το σχολικό συγκρότημα, τα προκύπτοντα θέματα ασφάλειας των μαθητών, την ασυμβατότητα της χρήσης καταστημάτων που σερβίρουν οινοπνευματώδη ποτά με το όμορο σχολικό περιβάλλον και την πρόταξη της ασφάλειας των μαθητών και της αποφυγής οχλήσεων μη συμβιβαζόμενων με το σχολικό περιβάλλον κατά την αδειοδότηση των καταστημάτων.

281 ΦΥ 230292.

Η Υπηρεσία Δόμησης του Δήμου Τριφυλίας, κατόπιν αυτοψιών, διαπίστωσε την ύπαρξη αυθαίρετων κατασκευών των ανωτέρω καταστημάτων στο πεζοδρόμιο και στην περιήφραξη του σχολικού συγκροτήματος Γυμνασίου-Λυκείου Γαργαλιάνων. Συνέταξε, ως εκ τούτου, εκθέσεις αυθαίρετων και στη συνέχεια απομακρύνθηκαν κάποιες κατασκευές. Η Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας της ΠΕ Μεσσηνίας και το Αστυνομικό Τμήμα Γαργαλιάνων έχουν επανειλημμένα διαπιστώσει παραβάσεις, όπως: στέρση άδειας δημοτικής αρχής για χρήση πεζοδρομίων, πλατειών και λοιπών κοινόχρηστων χώρων, παρακώλυση διέλευσης οχημάτων σε δημοτική οδό, λειτουργία μουσικών οργάνων χωρίς την απαιτούμενη γνωστοποίηση άδειας δημοσίων οργάνων.

Όπως επισήμανε το Τμήμα Αδειοδοτήσεων και Εμπορικών Δραστηριοτήτων της Δημοτικής Ενότητας Γαργαλιάνων στην απάντησή του προς την Αρχή, «...λαμβάνοντας υπόψη ότι στο σχολείο φοιτούν μαθητές γυμνασίου και λυκείου (και όχι μικρότερες και άρα περισσότερο ευάλωτες ομάδες) ... ήρθαμε σε επαφή και συνεννόηση με τους ιδιοκτήτες των καταστημάτων με στόχο την εξεύρεση λύσης ... ώστε να αρθούν όλα τα θέματα που ενδεχομένως να προκαλούσαν πηγή ανησυχίας στον Διευθυντή του σχολικού συγκροτήματος...». Όμως, με την έναρξη της τρέχουσας σχολικής χρονιάς, η Αρχή έλαβε έγγραφο της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας, με το οποίο της κοινοποιήθηκε επιστολή των διευθυντών του Γυμνασίου και του Λυκείου Γαργαλιάνων προς τον Δήμο Τριφυλίας. Με την επιστολή καταγγέλλεται η εκ νέου κατάληψη του πεζοδρομίου του σχολείου, καθώς και μεγάλο μέρος του οδοστρώματος, με αποτέλεσμα να εμποδίζεται η ασφαλής προσέλευση και απομάκρυνση των μαθητών. Καταγγέλλεται επίσης η εγκατάσταση ηλεκτρολογικών και άλλων εγκαταστάσεων πάνω στα κάγκελα του σχολείου, οι οποίες εγκυμονούν κίνδυνο ηλεκτροπληξίας για τους μαθητές.

Ο Συνήγορος ζήτησε στη συνέχεια την άσκηση πειθαρχικού ελέγχου του Δημάρχου Τριφυλίας από τον Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου. Μετά την αποστολή του ανωτέρω εγγράφου -και σε διάστημα πέντε ημερών- ο Δήμος Τριφυλίας προέβη στη διενέργεια ελέγχου και στην έκδοση εντολών άρσης των αυθαίρετων καταλήψεων των κοινόχρηστων χώρων, οι οποίες και υλοποιήθηκαν άμεσα. Η Αρχή αναμένει την απάντηση του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου για τις ενέργειές του αναφορικά με τις αιτιάσεις της Αρχής.

Σε αντίστοιχη περίπτωση και έπειτα από καταγγελία κατοίκων των Πετραλώνων για κατάληψη κοινόχρηστου χώρου, η Αρχή ζήτησε από τις υπηρεσίες του Δήμου Αθηναίων να διενεργήσουν αυτοψία και να προβούν στις κατ' αρμοδιότητα ενέργειες για τον έλεγχο λειτουργίας του συγκεκριμένου ΚΥΕ. Ζήτησε επίσης την επιβολή των νόμιμων διοικητικών κυρώσεων, εάν διαπιστωθούν παραβάσεις, καθώς και τη λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων, προκειμένου να διασφαλισθεί η ακώλυτη χρήση του πεζοδρόμου.²⁸²

Πράγματι, διαπιστώθηκε η ανάπτυξη τραπεζοκαθισμάτων άνευ άδειας κατάληψης κοινόχρηστου χώρου, η ύπαρξη τριών τετνών επί των προσόψεων, η έλλειψη άδειας μουσικής και η αναπαραγωγή μουσικής με στερεοφωνικό και ηχεία. Οι υπηρεσίες του δήμου διενήργησαν ελέγχους και συντάχθηκε εντολή για άρση αυθαίρετης κατάληψης κοινόχρηστου χώρου, η οποία και υλοποιήθηκε. Επίσης, επιβλήθηκαν τα αναλογούντα πρόστιμα και υποβλήθηκε Έκθεση Αρχής στον Δημόσιο Κατήγορο. Στη συνέχεια, ο εκμεταλλευτής του ΚΥΕ ζήτησε τη χορήγηση άδειας χρήσης κοινόχρηστου χώρου έως το τέλος του 2018, η οποία του χορηγήθηκε.

282 ΦΥ 234860.

9.4. Καταβολή αποζημίωσης λόγω απαλλοτρίωσης ακινήτου

Καθυστερήσεις διαπιστώθηκαν από τον Δήμο Βόλου²⁸³ ως προς την καταβολή αποζημίωσης λόγω απαλλοτρίωσης ρυμοτομούμενου ακινήτου στην Αγριά Μαγνησίας, στο οποίο ο καταγγέλλων δικαιούχος ήταν συνιδιοκτήτης κατά 50%. Η αναγκαστική απαλλοτρίωση, λόγω ρυμοτομίας, του επίμαχου ακινήτου είχε κηρυχθεί από τον δήμο το 2009 με την κύρωση της πράξης εφαρμογής της πολεοδομικής μελέτης επέκτασης σχεδίου πόλεως Αγριάς Μαγνησίας. Με την πράξη εφαρμογής ο δήμος ορίστηκε ως υπόχρεος αποζημίωσης εδαφικής έκτασης 599,3 τ.μ. Η προσωρινή τιμή μονάδος αποζημίωσης προσδιορίστηκε δικαστικά το 2014, ενώ η οριστική τιμή τον Μάρτιο του 2017.

Τον Οκτώβριο του 2017 το Δημοτικό Συμβούλιο Βόλου προέβη στη λήψη απόφασης έγκρισης αποζημίωσης, χωρίς ωστόσο να προχωρά στην έκδοση του σχετικού χρηματικού εντάλματος πληρωμής για την ολοκλήρωση της διαδικασίας. Ο Δήμος Βόλου απέδωσε την αδυναμία έγκαιρης αποπληρωμής των συνδικαιούχων στην αργοπορημένη κατάθεση του φακέλου στην οικονομική υπηρεσία, με αποτέλεσμα τη μη δέσμευση του αντίστοιχου ποσού στον υπό έγκριση προϋπολογισμό του έτους 2018, καθώς και στη χρονοβόρα διαδικασία που απαιτήθηκε για την αναμόρφωση και έγκρισή του εντός του 2018 από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση.

Ο Συνήγορος επισήμανε στις αρμόδιες υπηρεσίες του δήμου ότι η μακροχρόνια δέσμευση του ακινήτου, χωρίς την ολοκλήρωση της διαδικασίας απαλλοτρίωσης με την καταβολή της νόμιμης αποζημίωσης, αντίκειται στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο περί αναγκαστικών απαλλοτριώσεων. Τόνισε ότι η μη συντέλεσή της επί εννέα έτη προκαλεί εύλογη αγανάκτηση στους συνδικαιούχους, καθώς και δυσανάλογο και υπερβολικό οικονομικό βάρος.

Η Αρχή ζήτησε από τον Δήμο Βόλου να ανταποκριθεί το συντομότερο δυνατό στις οικονομικές του υποχρεώσεις, όπως αυτές προσδιορίστηκαν δικαστικά, και να προβεί στις απαιτούμενες ενέργειες για την έκδοση εντάλματος πληρωμής. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, ο Δήμος Βόλου αιτιολόγησε την παρατηρούμενη καθυστέρηση και εξέδωσε τον Αύγουστο του 2018 χρηματικό ένταλμα πληρωμής για την οφειλόμενη δαπάνη αποζημίωσης ύψους 53.937 ευρώ στον αναφερόμενο συνιδιοκτήτη του ρυμοτομούμενου ακινήτου.²⁸⁴

9.5. Καταβολή αποζημίωσης ρυμοτομούμενων ακινήτων στον Δήμο Φυλής

Ιδιοκτήτες ακινήτων στη Δημοτική Ενότητα Άνω Λιοσίων του Δήμου Φυλής -και συγκεκριμένα στις Πολεοδομικές Ενότητες Άνω και Κάτω Λίμνη, Άγιος Γεώργιος, Ζωφριά II και Άγιος Ιωάννης- διαμαρτυρήθηκαν στον Συνήγορο²⁸⁵ για τη μακροχρόνια δέσμευση των ιδιοκτησιών τους και τη μη προώθηση από τον δήμο των εκ του νόμου προβλεπόμενων διαδικασιών περί καταβολής αποζημίωσης.

Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η επί μακρόν και πέραν των συνταγματικά ανεκτών χρονικών ορίων διατήρηση των πολεοδομικών βαρών επί των παραπάνω ακινήτων

283 ΦΥ 246945.

284 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.poleodomikoi_skopoi.528364

285 ΦΥ 169309, 192739, 182380, 210620, 206882.

προσλαμβάνει επαχθή και καταχρηστικό χαρακτήρα, επιφέροντας την οικονομική και νομική αναίρεση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας. Επιπλέον, για τον λόγο αυτό ενέχει τον κίνδυνο ανατροπής κρίσιμων ρυθμίσεων του πολεοδομικού σχεδίου μέσω της άσκησης σχετικών δικαστικών προσφυγών εκ μέρους των θιγομένων.

Περαιτέρω, η Αρχή υπογράμμισε την αναγκαιότητα ολοκλήρωσης των σχετικών διοικητικών διαδικασιών για την εξασφάλιση και αξιοποίηση των προβλεπόμενων κοινόχρηστων χώρων και τη συνακόλουθη βελτίωση των όρων διαβίωσης των δημοτών. Μετά τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου, κατεβλήθη στους δικαιούχους από τον Δήμο Φυλής, έως τις αρχές του 2018, το σύνολο των σχετικών αποζημιώσεων.²⁸⁶

9.6. Καταβολή αποζημιώσεων από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού λόγω στέρησης χρήσης ακινήτων έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη

Πολίτες προσέφυγαν στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρόμενοι για καθυστέρηση εκ μέρους του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού καταβολής αποζημιώσεων λόγω στέρησης χρήσης ακινήτων στους Δήμους Ρεθύμνης και Ρόδου δεσμευμένων για αρχαιολογικούς σκοπούς.

Το δικαίωμα της ιδιοκτησίας είναι συνταγματικά κατοχυρωμένο. Σύμφωνα ειδικότερα με την αρχαιολογική νομοθεσία, εάν για την προστασία μνημείων ή αρχαιοτήτων κρίνεται απαραίτητη η προσωρινή ή οριστική στέρηση της κατά προορισμό χρήσης του ακινήτου, καταβάλλεται υποχρεωτικά αποζημίωση στον δικαιούχο έπειτα από υποβολή σχετικής αίτησης αποζημίωσης από μέρους του. Για την ολοκλήρωση της διαδικασίας χορήγησης της αποζημίωσης απαιτείται έγκριση της πίστωσης από το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων (ΤΑΠΑ).

Ο Συνήγορος επισήμανε προς το ΤΑΠΑ ότι και στις δύο περιπτώσεις ακινήτων η αίτηση αποζημίωσης για τη στέρηση της χρήσης τους είχε κατατεθεί εγκαίρως από τους ενδιαφερόμενους. Η διετής, όμως, καθυστέρηση έκδοσης των βεβαιώσεων πίστωσης των δαπανών από το ΤΑΠΑ συνιστά μορφή κακοδιοίκησης, που προκαλεί εύλογη αγανάκτηση στους δικαιούχους, καθώς στερούνται τη δυνατότητα εκμετάλλευσης των ιδιοκτησιών τους επί σειρά ετών δίχως αποζημίωση. Για τον λόγο αυτό, η Αρχή ζήτησε την κατά το δυνατόν επίσπευση της διαδικασίας και τον προσδιορισμό του χρονοδιαγράμματος των αναγκαίων ενεργειών.

Το ΤΑΠΑ απέδωσε την παρατηρούμενη καθυστέρηση: α) σε απόφαση του προηγούμενου ΔΣ του ΤΑΠΑ να μη χορηγούνται βεβαιώσεις για αποζημιώσεις στερήσεων χρήσης ακινήτων, όταν τα ποσά αποζημίωσης υπερβαίνουν την αντικειμενική αξία του δεσμευμένου ακινήτου, β) στην αλλαγή της ηγεσίας του ΤΑΠΑ (ορισμός νέας προέδρου) και στην επακόλουθη ανάγκη ενημέρωσης του νέου συμβουλίου και, τέλος, γ) στην παρέλευση μεγάλου χρόνου, περίπου επτά μηνών, δίχως την πραγματοποίηση συνεδριάσεων του νέου ΔΣ (η 1η συνεδρίαση πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2018).

Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, το ΔΣ του ΤΑΠΑ συνεδρίασε τον Σεπτέμβριο του

286 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.poleodomikoi_skopoi.506642

2018 και ενέκρινε αποζημίωση ύψους 10.425,00 και 7.529,40 ευρώ αντίστοιχα.²⁸⁷ Οι οφειλόμενες αποζημιώσεις καταβλήθηκαν τον Νοέμβριο του 2018, και μάλιστα στην περίπτωση του ακινήτου στη Ρόδο χορηγήθηκε αποζημίωση και για επόμενο χρονικό διάστημα κατόπιν μεταγενέστερης αίτησης.²⁸⁸

9.7.Μετακίνηση - χωροθέτηση κάδων απορριμμάτων λόγω έλλειψης συγκεκριμένου σχεδιασμού

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε για να αλλάξει η χωροθέτηση κάδων απορριμμάτων στους Δήμους Αιγάλεω, Ηρακλείου Αττικής και Σικυωνίων.

Στη μία περίπτωση ο Δήμος Αιγάλεω δεν είχε διαμορφώσει εσοχή για κάδο μπροστά από νεόδμητη πολυκατοικία, με αποτέλεσμα ο κάδος να μετακινηθεί από το σημείο όπου βρισκόταν επί τριακονταετία και να τοποθετηθεί μπροστά σε γειτονική ιδιοκτησία.²⁸⁹

Στη δεύτερη περίπτωση, στον Δήμο Ηρακλείου, το πρόβλημα προέκυψε λόγω της μετακίνησης των κάδων από κατοίκους άλλων οδών, την ανεπάρκεια των κάδων, καθώς και της τοποθέτησης από τον δήμο κιγκλιδωμάτων οριοθέτησης σε θέσεις διαφορετικές από τις προβλεπόμενες.²⁹⁰

Στην τρίτη περίπτωση, στον Δήμο Σικυωνίων Κορινθίας, ο κάδος μετακινήθηκε από την κεντρική πλατεία του οικισμού Ψαρί του εν λόγω δήμου, όπου βρισκόταν επί δεκαοκτώ έτη, κατόπιν προφορικής εντολής Αντιδημάρχου, με αποτέλεσμα την επιβάρυνση γειτονικών κάδων με απορρίμματα Καταστημάτων Υγειονομικού Ενδιαφέροντος. Επιπλέον, η αποκομιδή ήταν αραιή και οι κάδοι δεν πλένονταν.²⁹¹

Ο Συνήγορος ζήτησε από τους δήμους τη διενέργεια αυτοψιών, τον επανέλεγκο της διαδικασίας χωροθέτησης των κάδων, την ορθολογική κατανομή αυτών βάσει μελέτης κατανομής κάδων και την αύξησή τους όπου αυτό ήταν αναγκαίο. Μετά την ανωτέρω παρέμβαση, όλοι οι δήμοι διενήργησαν αυτοψίες και μετακίνησαν τους κάδους. Κανείς, όμως, από τους τρεις δήμους δεν έστειλε στον Συνήγορο τη ζητούμενη συνολική τεχνική μελέτη χωροθέτησης κάδων.

Δυστυχώς, η προαναφερθείσα διαπίστωση είναι ευρύτερη. Ο Συνήγορος λαμβάνει πλήθος αναφορών πολιτών που αφορούν την τοποθέτηση κάδων απορριμμάτων και, ενώ στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης συστηματικώς και επανειλημμένως ζητάει από τους ΟΤΑ να του κοινοποιήσουν τον εκ του νόμου προβλεπόμενο κανονισμό καθαριότητας και τυχόν μελέτη κατανομής των κάδων, ελάχιστοι δήμοι ανταποκρίνονται. Μάλιστα, αποτελεί συχνό φαινόμενο οι δήμοι να έχουν μεν εκδώσει κανονισμό καθαριότητας, ωστόσο να μην έχουν προβλέψει ή εκπονήσει μελέτη κατανομής κάδων.²⁹²

287 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.sterisi_xrxisi.539700

288 ΦΥ 164411, 236198.

289 ΦΥ 203703.

290 ΦΥ 203729.

291 ΦΥ 204242.

292 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.erga_diaxeirisi_apovlitwn.486180

10. Επιβολή και είσπραξη δημοτικών εσόδων

Συνοπτική παρουσίαση

Το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την επιβολή και είσπραξη των δημοτικών εσόδων αποτέλεσε επανειλημμένως πηγή ερμηνευτικών προβλημάτων και διαφορών μεταξύ δήμων και διοικουμένων.²⁹³ Διαπιστώνεται ότι οι δήμοι δεν αποδίδουν την απαιτούμενη προσοχή, ώστε να εξασφαλίζεται σωρευτικά η συνδρομή των νόμιμων προϋποθέσεων στην εφαρμογή της επιβολής και της είσπραξης των ανταποδοτικών τελών και φόρων, ενώ το θεσμικό τους πλαίσιο αυτό καθαυτό εύκολα τους παρασύρει σε παραβιάσεις τόσο της ανταποδοτικότητας όσο και των συνταγματικών αρχών που διέπουν τη φορολογική εξουσία. Η πρακτική δε της διαφοροποιημένης ερμηνείας της επιβολής των δημοτικών εσόδων και η υιοθέτηση διαφορετικών πρακτικών από τους αυτοδιοικητικούς φορείς είναι αρκετά διαδεδομένη και ανεκτή από τις οικονομικές υπηρεσίες των δήμων.

Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνεται τακτικά στο Υπουργείο Εσωτερικών για την αποσαφήνιση του θεσμικού πλαισίου που διέπει την είσπραξη των δημοτικών εσόδων και καταβάλλει συνεχή προσπάθεια για τη διαφώτιση των οικονομικών υπηρεσιών.

Ειδικότερα:

- Έπειτα από συνεχείς παρεμβάσεις τις Αρχής, ρυθμίστηκε νομοθετικά το θέμα της απαλλαγής από τα δημοτικά τέλη σε ακίνητα που δεν χρησιμοποιούνται και δεν ηλεκτροδοτούνται. Παράλληλα, προβλέφθηκε η διαγραφή ή παράλειψη βεβαίωσης των υφιστάμενων οφειλών, με την προϋπόθεση υποβολής σχετικής υπεύθυνης δήλωσης από τους ενδιαφερόμενους εντός έξι μηνών από την έναρξη ισχύος του νόμου.
- Σε συνέχεια της αποδοχής από τον Υπουργό Εσωτερικών γνωμοδότησης του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους σχετικά με τη μη επιβολή Τέλους Ακίνητης Περιουσίας (ΤΑΠ) σε χώρους πιλοτής, ο Συνήγορος ζήτησε από το υπουργείο να καθοδηγήσει τους δήμους, ώστε να εφαρμόσουν με ορθό και ενιαίο τρόπο τις διατάξεις περί επιστροφής των ποσών που εισέπραξαν από τους πολίτες ως αχρεωστήτως καταβληθέντων,
- Διαπιστώνοντας ότι οι δήμοι αντιμετωπίζουν με διαφορετικό τρόπο το ζήτημα της διαγραφής οφειλών που έχουν παραγραφεί, η Αρχή ζήτησε από τον Υπουργό Εσωτερικών να υπάρξει σχετική νομοθετική ρύθμιση που να προβλέπει ρητά την παραγραφή ως αιτία διαγραφής χρεών στο πλαίσιο του άρθρ. 174 του Ν. 3463/2006.

²⁹³ Τα έσοδα που έχουν αποτελέσει αντικείμενο διερεύνησης, μέσω των αναφορών που κατατέθηκαν στην Αρχή, είναι τα τέλη καθαριότητας και φωτισμού, τα τέλη ύδρευσης-αποχέτευσης, το τέλος ακίνητης περιουσίας (ΤΑΠ), τα τέλη κοιμητηρίων, τα τέλη επί των ακαθαρίστων εσόδων, τα τέλη χρήσης κοινόχρηστων χώρων, τα τέλη κατασκευής αποχετευτικών αγωγών και δικτύων ύδρευσης, τα ειδικά δυνπτικά τέλη του άρθρ. 25 παρ. 14 του Ν. 1828/1989 και διάφορα διοικητικά πρόστιμα.

10.1. Απαλλαγή από τα δημοτικά τέλη σε ακίνητα που δεν χρησιμοποιούνται και δεν ηλεκτροδοτούνται

Ο Συνήγορος του Πολίτη ανέδειξε επανειλημμένα με παρεμβάσεις του²⁹⁴ τα προβλήματα που ανέκυψαν από τη μη ενιαία και ορθή εφαρμογή της διάταξης του άρθρ. 5 του Ν. 3345/2005 από τους δήμους σχετικά με την απαλλαγή των μη χρησιμοποιούμενων και μη ηλεκτροδοτούμενων ακινήτων από τα δημοτικά τέλη. Μάλιστα, με δημόσια τοποθέτησή του²⁹⁵ ζήτησε να μην επιβάλλονται αναδρομικά δημοτικά τέλη σε αυτά τα ακίνητα σε περιπτώσεις υποβολής της προβλεπόμενης υπεύθυνης δήλωσης σε χρόνο μεταγενέστερο αυτού της διακοπής ηλεκτροδότησης, δεδομένης της απουσίας πρόβλεψης ορισμένης προθεσμίας για τη συγκεκριμένη ενέργεια.

Το Υπουργείο Εσωτερικών, αναγνωρίζοντας το πρόβλημα και ανταποκρινόμενο στο αίτημα του Συνηγόρου για οριστική ρύθμιση, συμπεριέλαβε στον Ν. 4555/2018²⁹⁶ τη διάταξη του άρθρ. 222, με την οποία ρητά προβλέπεται πλέον ότι η απαλλαγή από τα δημοτικά τέλη καθαριότητας και φωτισμού των μη χρησιμοποιούμενων και μη ηλεκτροδοτούμενων ακινήτων ξεκινά από την ημερομηνία υποβολής της σχετικής δήλωσης προς τον οικείο δήμο. Σε ό,τι αφορά τις υφιστάμενες οφειλές, η διάταξη προβλέπει τη διαγραφή ή παράλειψη βεβαίωσής τους, εφόσον έχει ήδη υποβληθεί η υπεύθυνη δήλωση περί μη χρήσης ή εφόσον υποβληθεί μέσα σε έξι μήνες από την έναρξη ισχύος του νόμου. Με τον τρόπο αυτό έγινε αποδεκτή η θέση του Συνηγόρου περί μη αναδρομικής επιβολής των τελών.

Ο Συνήγορος θεωρεί θετικό το γεγονός ότι το ζήτημα ρυθμίστηκε για το μέλλον ρητά και σαφώς. Θεωρεί επίσης θετική και την πρόβλεψη περί διαγραφής και παράλειψης βεβαίωσης των υφιστάμενων οφειλών, καθώς και την παροχή του χρονικού περιθωρίου των έξι μηνών για την υποβολή της σχετικής υπεύθυνης δήλωσης από τους πολίτες. Ωστόσο η Αρχή, ήδη πριν από την ψήφιση του νόμου, είχε υποβάλει τόσο στο Υπουργείο Εσωτερικών όσο και στη Βουλή έγγραφες παρατηρήσεις²⁹⁷ επί του σχεδίου της ρύθμισης τονίζοντας, μεταξύ άλλων, ότι έπρεπε να ρυθμιστεί επίσης το καθεστώς των ακινήτων που ουδέποτε ηλεκτροδοτήθηκαν μετά την ολοκλήρωσή τους και δεν χρησιμοποιήθηκαν. Επίσης, είχε επισημάνει την ανάγκη να υπάρξει πρόβλεψη για τους πολίτες που έχουν υπαχθεί σε ρύθμιση για την καταβολή των τελών και έχουν ήδη καταβάλει κάποιο αριθμό δόσεων, δεν έχουν όμως εξοφλήσει το σύνολο του ποσού. Τέλος, ο Συνήγορος είχε ζητήσει να εξεταστεί η λύση του συμψηφισμού του καταβληθέντος ποσού με μελλοντικές οφειλές για τους πολίτες που κατέβαλλαν τα τέλη επιδιώκοντας να φανούν συνεπείς.

Το ζήτημα της διαγραφής των τελών για τους πολίτες που έχουν υπαχθεί σε ρύθμιση παρά το γεγονός ότι δεν συμπεριλήφθηκε στη διάταξη του άρθρ. 222 του Ν. 4555/2018, διευκρινίστηκε ωστόσο εκ των υστέρων με εγκύκλιο του Υπουργείου Εσωτερικών²⁹⁸, σύμφωνα με την οποία διαγράφονται τα ποσά των δόσεων που δεν έχουν καταβληθεί.

Παραμένει ωστόσο σε εκκρεμότητα το θέμα της επιβολής δημοτικών τελών στα

294 Βλ. Ετήσια Έκθεση 2017, σελ. 64.

295 Βλ. Δελτίου Τύπου https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.telos_ka8ariotitas.474864

296 «Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης - Εμβάθυνση της Δημοκρατίας - Ενίσχυση της Συμμετοχής - Βελτίωση της οικονομικής και αναπτυξιακής λειτουργίας των ΟΤΑ, Πρόγραμμα «ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ Ι» [...] Λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας ΥΠΕΣ».

297 <https://www.synigoros.gr/resources/20180713-paratiriseis-stp-kleisthenis.pdf>

298 <https://www.synigoros.gr/resources/update230818.pdf>

ουδέποτε ηλεκτροδοτηθέντα ακίνητα,²⁹⁹ για το οποίο ο Συνήγορος πραγματοποίησε νέα παρέμβαση στο Υπουργείο Εσωτερικών³⁰⁰ και αναμένει την ανταπόκρισή του. Συγκεκριμένα, η Αρχή επισήμανε ότι κρίνεται επιβεβλημένη η ανάληψη σχετικής νομοθετικής πρωτοβουλίας η οποία θα ρυθμίσει λεπτομερώς το ζήτημα της απαλλαγής των ακινήτων αυτών, καθορίζοντας τις προαπαιτούμενες για την απαλλαγή τους προϋποθέσεις και οτιδήποτε άλλο κρίνεται αναγκαίο, προκειμένου να αποφευχθούν προβλήματα κατά την εφαρμογή του νόμου από τις αρμόδιες υπηρεσίες των δήμων.

Ζήτημα έχει επίσης προκύψει με την απαλλαγή από τα δημοτικά τέλη³⁰¹ μη χρησιμοποιούμενων ακινήτων στα οποία η ηλεκτροδότηση διακόπηκε λόγω οφειλών. Στις περιπτώσεις αυτές, η βεβαίωση που χορηγείται από τον ΔΕΔΔΗΕ στους ενδιαφερόμενους πολίτες αναφέρει μεν την ημερομηνία διακοπής, προσθέτει ωστόσο ότι η σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας παραμένει ενεργή και δεν έχει καταγγελθεί. Εξακολουθούν δε να εκδίδονται λογαριασμοί, οι οποίοι περιλαμβάνουν τα δημοτικά τέλη, με αποτέλεσμα να μην αποστέλλονται αυτά στους δήμους ως ανείσπρακτα. Ο Συνήγορος θεωρεί ότι και οι περιπτώσεις διακοπής ηλεκτροδότησης λόγω οφειλών εντάσσονται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρ. 222 του Ν. 4555/2018, το οποίο θέτει ως μόνη προϋπόθεση για τη διαγραφή των τελών το πραγματικό γεγονός της διακοπής ηλεκτροδότησης του ακινήτου, χωρίς να εξετάζει τον λόγο για τον οποίο αυτή πραγματοποιήθηκε ούτε αν η σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας εξακολουθεί ή όχι να είναι σε ισχύ. Για τους λόγους αυτούς, η Αρχή παρενέβη προς το Υπουργείο Εσωτερικών ζητώντας να δοθούν άμεσα οδηγίες προς τις δημοτικές υπηρεσίες, προκειμένου να παραλείψουν τη βεβαίωση των τελών σε αυτές τις περιπτώσεις, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρ. 222 του Ν. 4555/2018, καθώς και προς τον ΔΕΔΔΗΕ ζητώντας να γνωστοποιεί στους δήμους τις οφειλές από δημοτικά τέλη. Η ανταπόκριση του υπουργείου και του ΔΕΔΔΗΕ αναμένεται.

10.2. Επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών για Τέλος Ακίνητης Περιουσίας σε χώρους πιλοτής

Σημαντικός αριθμός αναφορών έχει ως αντικείμενο την επιβολή Τέλους Ακίνητης Περιουσίας (ΤΑΠ) σε χώρους της πιλοτής, όπου είχαν συσταθεί συμβολαιογραφικά θέσεις αποκλειστικής χρήσης για τη στάθμευση αυτοκινήτων. Ο Συνήγορος επισήμανε στο Υπουργείο Εσωτερικών ότι δεν υπόκεινται σε ΤΑΠ τα παραχωρηθέντα δικαιώματα αποκλειστικής χρήσεως ανοικτής θέσης στάθμευσης σε κοινόχρηστη και κοινόκτητη πιλοτή ή σε μέρος αυτής. Το Υπουργείο Εσωτερικών υπέβαλε σχετικό ερώτημα στο Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και το θέμα λύθηκε με την με αριθ. 135/30.5.2017 γνωμοδότησή του, σύμφωνα με την οποία *τα παραχωρηθέντα δικαιώματα αποκλειστικής χρήσης ανοικτής θέσης στάθμευσης σε κοινόχρηστη και κοινόκτητη πιλοτή δεν υπόκεινται σε ΤΑΠ.*³⁰² Με την υπ' αριθ. 29727/5.9.2017 εγκύκλιο δε το Υπουργείο Εσωτερικών γνωστοποίησε

299 ΦΥ 248843/18, 252951/18, 253723/18.

300 Έγγραφο υπ' αριθ. πρωτ. 248843/54955/2018.

301 ΦΥ 253052/2018, 250151/2018.

302 Η υπ' αριθ. 135/30.5.2017 ομόφωνη γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους: «τα παραχωρηθέντα δικαιώματα αποκλειστικής χρήσεως ανοικτής θέσης σταθμεύσεως σε κοινόχρηστη και κοινόκτητη πιλοτή ή σε μέρος αυτής δεν υπόκεινται στο τέλος ακίνητης περιουσίας (ΤΑΠ) του άρθρου 24 του ν. 2130/1993, που επιβάλλεται υπέρ των δήμων και εις βάρος των ιδιοκτητών, επικαρπωτών ή νομέων ορόφων ή διαμερισμάτων της ίδιας οικοδομής».

στους δήμους την αποδοχή από τον Υπουργό Εσωτερικών της γνωμοδότησης αυτής.

Ωστόσο, στη συνέχεια, κατά το έτος 2018, περιήλθαν στην Αρχή αναφορές πολιτών οι οποίοι ζήτησαν από δήμο³⁰³ την επιστροφή, ως αχρεωστήτως καταβληθέντων, των ποσών που είχαν καταβάλει για ΤΑΠ για τα ανωτέρω δικαιώματα. Οι αρμόδιες υπηρεσίες τούς απάντησαν ότι η επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων θα αφορούσε μόνο ποσά που αντιστοιχούσαν στο διάστημα μετά την ημερομηνία έκδοσης της ανωτέρω εγκυκλίου.

Ο Συνήγορος με σχετικό έγγραφο του προς τον δήμο τόνισε ότι με την ανωτέρω γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους **ερμηνεύθηκαν** οι σχετικές κρίσιμες διατάξεις και ότι η συγκεκριμένη εγκύκλιος που την κάνει αποδεκτή έχει προφανώς ενημερωτικό χαρακτήρα και δεν συνιστά κανόνα δικαίου, ώστε να τίθεται ζήτημα εφαρμογής της από την ημερομηνία δημοσίευσής αυτής. Το ΤΑΠ που έχει καταβληθεί για παραχωρηθέντα δικαιώματα αποκλειστικής χρήσης ανοικτής θέσης στάθμευσης σε κοινόχρηστη και κοινόκτητη πιλοτή ή σε μέρος αυτής είναι αχρεωστήτως καταβληθέν, διότι εισπράχθηκε χωρίς να προβλέπεται από νόμο. Συνεπώς, ο δήμος όφειλε να εφαρμόσει τα σχετικά με την επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών.

Ο δήμος ενέμεινε στην άποψη του επικαλούμενος παλαιότερες εγκυκλίους του Υπουργείου Εσωτερικών. Για τον λόγο αυτό ο Συνήγορος απευθύνθηκε εκ νέου στο υπουργείο επισημαίνοντας ότι συνέπεια της συνταγματικής αρχής της νομιμότητας του φόρου αποτελεί η αρχή της επιστροφής των φόρων που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως. Σε κάθε περίπτωση, φόροι που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως θεωρούνται, μεταξύ άλλων, αυτοί που έχουν επιβληθεί και εισπραχθεί χωρίς τυπικό νόμο, είτε διότι δεν προβλέπεται ο φόρος είτε διότι καθιερώνεται φορολογική απαλλαγή ή εξαιρέση. Ενόψει των ανωτέρω, είναι σαφές ότι μετά την έκδοση και την αποδοχή εκ μέρους του Υπουργού Εσωτερικών της προαναφερθείσας γνωμοδότησης του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, η παλαιότερη ερμηνεία του Υπουργείου Εσωτερικών αποδείχθηκε εσφαλμένη. Κατά συνέπεια, τυχόν είσπραξη ΤΑΠ για τη συγκεκριμένη αιτία που έκρινε η ανωτέρω γνωμοδότηση δεν στηριζόταν σε διάταξη νόμου, τα ποσά που εισπράχθηκαν από τον δήμο είχαν καταβληθεί αχρεωστήτως και θα πρέπει να εφαρμοστούν οι διατάξεις που ορίζουν τα σχετικά με την επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων προς δήμους ποσών. Κατόπιν αυτών, ο Συνήγορος του Πολίτη κάλεσε το Υπουργείο Εσωτερικών να παράσχει προς τους δήμους της επικράτειας τις αναγκαίες επί του συγκεκριμένου ζητήματος κατευθύνσεις (οδηγίες), ώστε αυτό να αντιμετωπισθεί με ορθό και ενιαίο τρόπο.³⁰⁴ Η απάντηση του Υπουργείου Εσωτερικών ακόμη εκκρεμεί.

10.3. Διαγραφή χρεών τα οποία έχουν υποπέσει σε καθεστώς παραγραφής

Ο Δήμος Ηρακλείου Κρήτης προέβη σε δέσμευση της φορολογικής ενημερότητας πολίτη λόγω οφειλής του από πρόστιμα του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. Η ταμειακή βεβαίωση της οφειλής από πρόστιμα είχε λάβει χώρα κατά τα έτη 1986-1996, αλλά κατά τον χρόνο αναγκαστικής είσπραξής της είχε υποπέσει στην εικοσαετή παραγραφή δυνάμει του άρθρ. 6 του ΑΝ 344/1968. Ο αναφερόμενος πριν προσφύγει στον Συνή-

303 Δήμος Αλίμου.

304 Έγγραφο υπ' αριθ. 238957/13602/26.3.2018 του Συνηγόρου του Πολίτη.

γορο είχε υποβάλει αίτηση διαγραφής του χρέους. Ο δήμος απάντησε αρνητικά, με την αιτιολογία ότι ο οφειλέτης οφείλει να ασκήσει ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου το προβλεπόμενο ένδικο βοήθημα -ανακοπή του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων- κατά της πράξης εκτέλεσης που στρέφεται εναντίον του και ότι η δικαστική αρχή θα κρίνει σχετικά. Επίσης, υποστήριξε ότι δεν προβλέπεται από άλλη διάταξη νόμου η προβολή της ένστασης παραγραφής ενώπιον άλλων αρχών ή διοικητικών οργάνων, όπως π.χ. του αρμόδιου υπαλλήλου του ΟΤΑ, ο οποίος δεν είναι σε θέση να κρίνει σχετικά με την παραγραφή μιας αξίωσης.

Ο Συνήγορος επισήμανε στον δήμο ότι η παραγραφή είναι θεσμός αναγκαστικού δικαίου, που ερείδεται στην αρχή της ασφάλειας του δικαίου, η οποία απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου, και συγκεκριμένα από τις διατάξεις των άρθρ. 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος. Παράλληλα, τόνισε ότι η διαγραφή παραγεγραμμένων οφειλών επιβάλλεται από την αρχή της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των πολιτών. Λαμβάνει δε χώρα χωρίς να απαιτείται να προηγηθεί προσφυγή του διοικούμενου στις δικαστικές αρχές.³⁰⁵

Επίσης, αναφέρθηκε στο άρθρ. 96 του ΠΔ 16/1989 περί τακτοποίησης χρεών που παραγράφηκαν, με πράξη διαγραφής που συντάσσεται από τον προϊστάμενο εσόδων, τον προϊστάμενο του δικαστικού και τον προϊστάμενο της ΔΟΥ ως προγραμματισμένη διαδικασία που λαμβάνει χώρα στο τέλος κάθε οικονομικού έτους. Δεδομένου ότι οι αρμοδιότητες που προβλέπονται από τις διατάξεις του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων ασκούνται από τα ταμειακά όργανα των ΟΤΑ,³⁰⁶ η ανωτέρω διαδικασία θα πρέπει να ακολουθείται από τα όργανα του δήμου όπως αυτά προβλέπονται από τον ισχύοντα Οργανισμό Εσωτερικής Υπηρεσίας του οικείου δήμου. Τέλος, η Αρχή επικαλέστηκε και το πλήθος των αποφάσεων διαγραφής οφειλών λόγω παραγραφής δυνάμει του άρθρ. 174 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων που έχουν αναρτηθεί στο πρόγραμμα «Διαύγεια».

Ενόψει των ανωτέρω, κάλεσε τον δήμο να προβεί σε διαγραφή της οφειλής του πολίτη.

Ο δήμος αντέταξε ότι οι προϋποθέσεις διαγραφής των χρεών των δήμων ορίζονται περιοριστικά στο άρθρ. 174 του Ν. 3463/2006³⁰⁷. Συνεπώς, δεδομένου ότι το άρθρο δεν προβλέπει ρητά τη διαγραφή παραγεγραμμένου χρέους, δεν είναι νομικά επιτρεπτό να διαγραφεί παραγεγραμμένο χρέος τρίτου με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου.

305 «...**Συγκεκριμένα η παραγραφή της απαίτησης του Δημοσίου επιβάλλεται η διαγραφή του βεβαιωμένου χρέους που παραγράφηκε σύμφωνα με τις γενικές αρχές της χρηστής διοίκησης. Οστόσο, εάν κινηθεί η διαδικασία της διοικητικής εκτέλεσης προς είσπραξη του χρέους που υπέκυψε σε παραγραφή, ο οφειλέτης μπορεί να αμυνθεί ασκώντας ανακοπή κατά των πράξεων εκτέλεσης. Σε περίπτωση μη άσκησης ανακοπής, ο οφειλέτης μπορεί να υποχρεωθεί σε εξαναγκασμένη με διοικητική εκτέλεση καταβολή του σχετικού χρέους (βλέπε και άρθρο 96 ΠΔ 16/1989)...**» (Κατερίνα Σαββαΐδου, Οικονομική Διοίκηση και Διαχείριση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 237).

306 Άρθρ. 167 παρ. 1 του Ν. 3463/2006.

307 «...α) Όταν οι οφειλέτες απεβίωσαν χωρίς να αφήσουν περιουσία ή οι κληρονόμοι τους αποποιήθηκαν την κληρονομιά. β) Όταν οι οφειλέτες δεν έχουν καθόλου περιουσία και η επιδίωξη της είσπραξης δεν έφερε κανένα αποτέλεσμα επί τρία χρόνια, αφότου έληξε η χρήση κατά την οποία βεβαιώθηκαν. γ) Όταν οι οφειλέτες δεν έχουν περιουσία και είναι αγνώστου διαμονής, εφόσον οι προσπάθειες, που έγιναν επί μία τριετία για την ανεύρεση της διαμονής τους, δεν έφεραν αποτέλεσμα, και δ) Όταν η εγγραφή στους οριστικούς βεβαιωτικούς καταλόγους δημοτικών ή κοινοτικών φόρων, τελών, δικαιωμάτων και εισφορών έγινε κατά τρόπο προφανώς λανθασμένο ως προς τη φορολογητέα ύλη ή το πρόσωπο του φορολογουμένου ή όταν έγινε λανθασμένη πολλαπλή εγγραφή για το ίδιο είδος εσόδου και για το ίδιο πρόσωπο...».

Για το δικαίωμα του οφειλέτη να αρνηθεί την πληρωμή, ο δήμος υποστήριξε ότι ο οφειλέτης ΟΤΑ μπορεί να αρνηθεί την εκπλήρωση της παροχής-οφειλής του, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρ. 272 του Αστικού Κώδικα, προτείνοντας, με ανακοπή, την ένσταση της παραγραφής ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου που είναι και το νόμω αρμόδιο όργανο το οποίο και θα αποφασίσει εάν συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις για την παραγραφή μιας αξίωσης.

Κατά την άποψη του Συνηγόρου, η άρνηση του Δήμου Ηρακλείου να προβεί σε διαγραφή των παραγεγραμμένων οφειλών εγείρει σειρά ζητημάτων. Ειδικότερα, η εγγραφή οφειλών που έχουν παραγραφεί και δεν πρόκειται να εισπραχθούν ως έσοδα στους προϋπολογισμούς των δήμων δημιουργεί πλασματική εικόνα αυτών. Επίσης, η παραπομπή στη δικαιοσύνη διαφορών που δύνανται να επιλυθούν εξωδικαστικά δημιουργεί άσκοπη επιβάρυνση των δικαστηρίων, τάλαιπωρία των πολιτών και επιβάρυνση των προϋπολογισμών των δήμων με τα δικαστικά έξοδα.

Παρά το γεγονός ότι το Υπουργείο Εσωτερικών έχει την άποψη ότι η παραγραφή δεν υπάγεται στις περιπτώσεις διαγραφής οφειλών από το δημοτικό συμβούλιο βάσει του άρθρ. 174 παρ. 2 του Ν. 3463/06, διαπιστώνεται ότι στο πρόγραμμα «Διαύγεια» έχει αναρτηθεί πληθώρα αποφάσεων δημοτικών συμβουλίων με αντίθετο περιεχόμενο. Είναι, λοιπόν, σαφές ότι οι σχετικές διατάξεις προκαλούν σύγχυση στη διοίκηση, που καλείται να τις εφαρμόσει, και παραβιάζεται η αρχή της ισότητας που επιβάλλει στη διοίκηση ίση μεταχείριση ομοίων περιπτώσεων, καθώς οι δήμοι ακολουθούν διαφορετική πρακτική

Ο Συνήγορος θεωρεί ότι οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης οφείλουν να διαγράψουν τις παραγραφείσες οφειλές ακολουθώντας εσωτερικές διαδικασίες της ταμειακής υπηρεσίας αυτών, χωρίς να απαιτείται άσκηση ανακοπής ενώπιον των δικαστικών αρχών ή σχετική απόφαση δημοτικού συμβουλίου. Ωστόσο, προκειμένου να υπάρχει ενιαία αντιμετώπιση του ζητήματος από τους δήμους, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέταξε πόρισμα προς τον αρμόδιο Υπουργό Εσωτερικών εκτιμώντας ότι θα πρέπει να υπάρξει σχετική νομοθετική ρύθμιση που να προβλέπει ρητά την παραγραφή ως αιτία διαγραφής χρεών στο πλαίσιο του άρθρ. 174 του Ν. 3463/2006.

Αναμένεται η ανταπόκριση της διοίκησης.

11. Μεταφορές

Συνοπτική παρουσίαση

Το όχημα (επιβατικό ιδιωτικής χρήσης, επαγγελματικό όχημα, φορτηγό, δίκυκλο κ.λπ.) συνιστά περιουσιακό στοιχείο, εργαλείο δουλειάς, αλλά και αναψυχής για την συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών και ως τέτοιο εντάσσεται στον ζωτικό κύκλο των δραστηριοτήτων και των συμφερόντων τους. Η πολιτεία, συνεπώς, θα πρέπει να λάβει ειδική μέριμνα για τον εκσυγχρονισμό και την απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών που το αφορούν.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επισημαίνει τα σημαντικότερα προβλήματα, τα οποία κατά κύριο λόγο απορρέουν από την έλλειψη διαλειτουργικότητας των ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων οχημάτων που τηρούνται παράλληλα σε διάφορες υπηρεσίες:

- Στις περιπτώσεις μη ολοκλήρωσης της μεταβίβασης του οχήματος, ο πωλητής, αν και έχει πρακτικά αποξενωθεί από το όχημα, παραμένει υπόχρεος για οφειλές από τέλη κυκλοφορίας και έλλειψη ασφάλισης.

- Σημειώνονται μεγάλες καθυστερήσεις στην ενημέρωση των οφειλετών για πρόστιμα ΚΟΚ, με αποτέλεσμα αυτοί να περιέρχονται σε εξαιρετικά δυσμενή οικονομική θέση και να επηρεάζεται αρνητικά η εισπραξιμότητα των προστίμων.
- Παρακωλύεται η διεκπεραίωση διοικητικών διαδικασιών, συχνά με οικονομικές συνέπειες για τον ιδιοκτήτη του οχήματος.
- Το Μητρώο Οχημάτων της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) δεν ενημερώνεται για τις κλοπές οχημάτων ή την κατάσχεσή τους από τις αστυνομικές αρχές της χώρας, ώστε τα οχήματα αυτά να τεθούν αυτόματα σε καθεστώς αναγκαστικής ακινησίας.
- Η έλλειψη δυνατότητας διαγραφής οχημάτων που έχουν κλαπεί από τα ηλεκτρονικά αρχεία της ΑΑΔΕ συχνά οδηγεί στην απώλεια παροχών, καθώς η κατοχή οχήματος αποτελεί τεκμήριο οικονομικής κατάστασης (χαρακτηριστικό παράδειγμα η περίπτωση χορήγησης πετρελαίου θέρμανσης).

1 1.1. Η διαλειτουργικότητα των πληροφοριακών συστημάτων καταγραφής της νομικής και πραγματικής κατάστασης των οχημάτων

Οι ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων που αυτή τη στιγμή λειτουργούν και περιλαμβάνουν στοιχεία των οχημάτων είναι οι ακόλουθες:

α) Το Μητρώο Οχημάτων του Υπουργείου Μεταφορών, με εστίαση στην αποθήκευση των τεχνικών στοιχείων των οχημάτων, το οποίο αντλεί τα στοιχεία του από τη διαδικασία έκδοσης άδειας κυκλοφορίας των οχημάτων.

β) Το Μητρώο Οχημάτων της ΑΑΔΕ, με εστίαση στην αποθήκευση των οικονομικών στοιχείων των οχημάτων, το οποίο άντλησε τα στοιχεία του αρχικά από τη μετάπτωση των φυσικών αρχείων τελών κυκλοφορίας των ΔΟΥ, ενώ πλέον αντλεί τα στοιχεία του από το Μητρώο Οχημάτων του Υπουργείου Μεταφορών.

γ) Το Μητρώο της ΕΛΑΣ, όπου καταχωρούνται τα οχήματα σε σχέση με την οποιαδήποτε παραβατικότητα, το οποίο αντλεί τα στοιχεία του από βεβαιώσεις τροχαίων παραβάσεων του ΚΟΚ που επιβάλλονται από την Τροχαία (όπως παραβάσεις και επιβολή ποινών του Συστήματος Ελέγχου Συμπεριφοράς Οδηγών ή pointsystem), από δηλώσεις κλοπών κ.λπ.

δ) Το Ελληνικό Κέντρο Πληροφοριών του Επικουρικού Κεφαλαίου, με εστίαση στην αποθήκευση των ασφαλιστικών στοιχείων των οχημάτων με στοιχεία από ασφαλιστήρια συμβόλαια. Το σύστημα αυτό, μάλιστα, διαθέτει διαδικτυακή εφαρμογή³⁰⁸, μέσω της οποίας ο κάτοχος οχήματος μπορεί να πληροφορηθεί την ασφαλιστική κατάσταση του οχήματός του.

Επί του παρόντος, δεν υφίσταται πλήρης εικόνα της διάρθρωσης αυτών των διαφορετικών βάσεων δεδομένων, του βαθμού επικάλυψής τους, των ρυθμών ενημέρωσης και γενικά της αλληλεπίδρασής τους.

Αυτό που έχει διαπιστωθεί είναι ότι η πολυδιάσπαση και η περιορισμένη επικοινωνία μεταξύ των διαφορετικών βάσεων δεδομένων αποτελούν γενεσιουργές αιτίες σημαντικών προβλημάτων, τα κυριότερα εκ των οποίων είναι τα ακόλουθα:

A. Κατά τη μηχανογράφηση των τελών κυκλοφορίας από τις ΔΟΥ και κατά τη διασταύρωση στοιχείων μεταξύ των βάσεων δεδομένων για την ανεύρεση ανασφάλιστων οχημάτων, χιλιάδες πολίτες ενημερώθηκαν αιφνιδιαστικά για οφειλές τελών κυκλοφορίας ή για έλλειψη ασφάλισης όσον αφορά οχήματα από τα οποία είχαν από μακρόν χρόνου πρακτικά αποξενωθεί.

Σε πολλές από αυτές τις περιπτώσεις ο ιδιοκτήτης είχε πουλήσει το όχημα και είχε μεταβιβάσει τη νομή του δηλώνοντας την εν λόγω πώληση στο έντυπο Ε1, ο αγοραστής, ωστόσο, δεν είχε προβεί στην ολοκλήρωση της διαδικασίας μεταβίβασης της κυριότητας, η οποία τελείται με την έκδοση της άδειας κυκλοφορίας στο όνομά του.³⁰⁹ Ως αποτέλεσμα της μη μεταβίβασης της κυριότητας, υπόχρεος για την καταβολή των τελών κυκλοφορίας και την ασφάλιση του οχήματος παραμένει ο πωλητής, ενώ η εικόνα του οχήματος στο Μητρώο Οχημάτων του Υπουργείου Μεταφορών δεν φέρει ουδεμία ένδειξη της συγκεκριμένης πώλησης. Ένα διαλειτουργικό σύστημα θα κατέγραφε τη δηλωθείσα πώληση ως εκκρεμότητα, έτσι ώστε οι αρμόδιες υπηρεσίες (π.χ. Διευθύνσεις Μεταφορών και Επικοινωνιών, ΑΑΔΕ κ.λπ.) να ενημερώσουν εγκαίρως τον πωλητή για τη μη ολοκλήρωση της μεταβίβασης της κυριότητας του οχήματος.

B. Οι οικονομικές υπηρεσίες όλων των δήμων της χώρας δεν έχουν ηλεκτρονική πρόσβαση σε κανένα από τα Μητρώα Οχημάτων είτε του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών είτε της ΑΑΔΕ, ώστε να είναι σε θέση να εντοπίζουν τα στοιχεία των ιδιοκτητών-κατόχων των οχημάτων κατά τον χρόνο βεβαίωσης των ποσών που προέρχονται από πρόστιμα ΚΟΚ.

Οι διαδικασίες που ακολουθούνται για την εύρεση των παραβατών και την ταμειακή βεβαίωση των προστίμων εις βάρος τους διαφοροποιούνται αισθητά μεταξύ των δήμων, με αποτέλεσμα την άνιση μεταχείριση των πολιτών. Περαιτέρω, οι οφειλότες περιέρχονται ενίοτε σε εξαιρετικά δυσμενή οικονομική θέση λόγω καθυστέρησης ενημέρωσής τους για την παράβαση και το ύψος του επιβληθέντος προστίμου, όπως συχνά συμβαίνει σε περιπτώσεις απουσίας του παραβάτη οδηγού (π.χ. παράνομη στάθμευση) ή μη επ' αυτοφώρω κατάληψής του (π.χ. παραβίαση ερυθρού σηματοδότη). Εκ του λόγου αυτού η οφειλή ενίοτε αυξάνεται υπέρμετρα, οδηγώντας ακόμα και στη λήψη μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης προς είσπραξή της εν αγνοία του οφειλέτη.

Πέραν αυτών, η μεγάλη καθυστέρηση στην ενημέρωση και στην είσπραξη των προστίμων ΚΟΚ οδηγεί, κυρίως, σε υπονόμηση του δικαιολογητικού λόγου επιβολής τους, που είναι η διαφύλαξη του αγαθού της οδικής ασφάλειας. Και αυτό διότι καταρρέει η χρονική εγγύτητα μεταξύ της παράβασης και της εκτέλεσης της προβλεπόμενης κύρωσης, ως αναγκαία προϋπόθεση για την ενεργοποίηση του αποτρεπτικού της αποτελέσματος. Σε αυτές τις περιπτώσεις τα πρόστιμα του ΚΟΚ καταλήγουν ένα απλό εισπρακτικό μέτρο.

Ο Συνήγορος έχει προτείνει την ηλεκτρονική καταγραφή της παράβασης και κυρίως την ηλεκτρονική ενημέρωση του οφειλέτη αλλά και του οικείου δήμου μέσω TAXIS, πράγμα που θα διασφάλιζε την έγκαιρη και πλήρη ενημέρωση, αυξάνοντας ταυτόχρονα την εισπραξιμότητα των προστίμων. Συναφή πρόταση αποτελεί η επέκταση της χρήσης του ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος της ΕΛΑΣ για τη συλλογή και διαχείριση δεδομένων τροχαίων ατυχημάτων και της επιβολής ποινών σε θέματα

³⁰⁹ Σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπει το άρθρ. 2 του Ν. 722/77, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρ. 16 του Ν. 2753/99. Ο πωλητής απαλλάσσεται από τις υποχρεώσεις που συνδέονται με το όχημα από τη χρονολογία που ολοκληρώνεται η παραπάνω διαδικασία. Σύμφωνα δε με το άρθρ. 2 παρ. 1 του Ν. 722/77, η άδεια κυκλοφορίας αποτελεί τίτλο κυριότητας του οχήματος.

οδικής κυκλοφορίας μέσω φορητών συσκευών (tablets) και στην καταγραφή άλλων παραβάσεων του ΚΟΚ, όπως της παράνομης στάθμευσης.

Γ. Οι ΔΟΥ έχουν πρόσβαση στο Μητρώο Οχημάτων του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών και το Μητρώο Οχημάτων της ΑΑΔΕ ενημερώνεται με τις αντίστοιχες κινήσεις και αλλαγές, χωρίς όμως να συμβαίνει και το αντίστροφο. Χαρακτηριστική συνέπεια αυτού αποτελεί η μη ενημέρωση του Μητρώου του Υπουργείου Μεταφορών για τη θέση οχήματος σε φορολογική ακινησία. Η συνακόλουθη διεκπεραίωση διοικητικών διαδικασιών όπως, π.χ., η έκδοση αντιγράφου της άδειας κυκλοφορίας, που δεν συνάδουν με το καθεστώς αυτό, οδηγούν στην αυτόματη άρση του και στην εκ νέου επιβάρυνση του οχήματος με τέλη κυκλοφορίας και ασφάλιστρα, χωρίς μάλιστα καμία ενημέρωση του ιδιοκτήτη. Άλλη συνέπεια αποτελεί η αδυναμία των περιφερειακών υπηρεσιών μεταφορών να πληροφορηθούν αυτόματα τη μη οφειλή τελών κυκλοφορίας, προκειμένου να διεκπεραιώσουν διαδικασίες μεταβίβασης του οχήματος.

Δ. Στις περιπτώσεις κλοπής οχήματος και μετά την πάροδο τριμήνου από τη δήλωση της κλοπής, η αρμόδια αστυνομική αρχή χορηγεί βεβαίωση στην οποία αναφέρεται ο χρόνος της κλοπής, η σύνταξη σχετικής δικογραφίας, καθώς και ότι το όχημα δεν έχει ανευρεθεί μέχρι την ημέρα αυτή. Με τη δήλωση κλοπής του οχήματος στην αστυνομική αρχή, το εν λόγω όχημα καταχωρείται στην Εθνική Βάση Αναζητούμενων Οχημάτων της ΕΛΑΣ. Λόγω, ωστόσο, μη διασύνδεσης του συστήματος αυτού με το Μητρώο Οχημάτων της ΑΑΔΕ, ο πολίτης πρέπει να προσκομίσει ο ίδιος τη δήλωση στη ΔΟΥ στην οποία υπάγεται, προκειμένου το όχημα να τεθεί σε «αναγκαστική ακινησία» λόγω κλοπής, άλλως εξακολουθεί να βαρύνεται με τέλη κυκλοφορίας, ασφάλιστρα κ.λπ. Ακόμα και σε περιπτώσεις κατάσχεσης οχημάτων από τις αστυνομικές αρχές της χώρας και παράδοσης αυτών στη Διεύθυνση Διαχείρισης Δημόσιου Υλικού της ΑΑΔΕ, το Μητρώο Οχημάτων της ΑΑΔΕ δεν ενημερώνεται, ώστε το όχημα να τεθεί αυτόματα σε καθεστώς αναγκαστικής ακινησίας.

Ε. Σε πολλές περιπτώσεις, η κατοχή οχήματος αποτελεί τεκμήριο οικονομικής κατάστασης. Μια τέτοια περίπτωση είναι και η χορήγηση πετρελαίου θέρμανσης. Εάν ο αιτούμενος εμφανίζεται στο Μητρώο Οχημάτων της ΑΑΔΕ ως κάτοχος περισσότερων των δύο οχημάτων, η αίτησή του απορρίπτεται αυτομάτως από το ηλεκτρονικό σύστημα. Ακόμη και αν ένα όχημα έχει κλαπεί και δεν βρίσκεται πλέον στην κατοχή του, δεν διαγράφεται από το σύστημα, αλλά παραμένει καταχωρισμένο και εξακολουθεί να θεωρείται περιουσιακό στοιχείο. Ούτε η ένδειξη «Κλοπή» στην Εθνική Βάση Αναζητούμενων Οχημάτων της ΕΛΑΣ επιτρέπει τη διεκπεραίωση της αίτησης, διαγραφή δε του οχήματος από τα ηλεκτρονικά αρχεία δεν είναι εφικτή εφόσον αυτό εξακολουθεί να ευρίσκεται ως αναζητούμενο στη βάση της ΕΛΑΣ.

Οι εν λόγω διαπιστώσεις του Συνηγού του Πολίτη έχουν επισημανθεί επανειλημμένα εγγράφως στις υπηρεσίες και την πολιτική ηγεσία των εμπλεκόμενων υπουργείων (Εσωτερικών, Οικονομικών, Υποδομών) και έχει τονιστεί η ανάγκη διασύνδεσης των συστημάτων.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρ. 29 του πρόσφατου Ν. 4530/2018 «Θέματα μεταφορών και άλλες διατάξεις», προβλέπεται ότι, κατόπιν έκδοσης Κοινής Υπουργικής Απόφασης, ο προσδιορισμός του ύψους των διοικητικών προστίμων συγκεκριμένων κατηγοριών παραβάσεων του ΚΟΚ θα συνδέεται με κριτήρια του φορολογητέου εισοδήματος του «παραβάτη», ενώ επίσης η βεβαίωση των ποσών των προστίμων θα γίνεται «με έντυπο ή ηλεκτρονικό τρόπο». Από την παραπάνω νομοθετική διάταξη συμπεραίνει κανείς ότι η ηλεκτρονική επικοινωνία των πληροφοριακών συστημάτων οχημάτων με-

ταξύ συγκεκριμένων υπηρεσιών (ΑΑΔΕ και Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας) κρίνεται αναγκαία και φαίνεται εφικτή.

Περαιτέρω, οι διατάξεις του άρθρ. 49 «Μητρώα - Διαδικτυακές Εφαρμογές» του Ν. 4530/2018, όπου ρητά αναφέρεται η δημιουργία *Εθνικού Μητρώου Οχημάτων* στο Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών, το οποίο μπορεί να διασυνδέεται με μητρώα που τηρούνται από άλλες υπηρεσίες, δημιουργούν εφεξής το κατάλληλο έδαφος, ώστε να διασυνδεθούν όλες οι ανωτέρω βάσεις δεδομένων με στόχο την ενιαία ηλεκτρονική απεικόνιση της κατάστασης κάθε οχήματος

Με τον τρόπο αυτό η πραγματική κατάσταση του οχήματος δεν θα απεικονίζεται μόνο στον φυσικό φάκελο που τηρείται συνήθως ελλιπώς στην κατά τόπον αρμόδια Διεύθυνση Μεταφορών και Επικοινωνιών της Περιφέρειας, υπηρεσία η οποία συμβαίνει πολύ συχνά να είναι διαφορετική από αυτή στην οποία θα λάβει χώρα μια νέα διοικητική διαδικασία σε σχέση με το όχημα.

Η πλήρης διασύνδεση όλων των βάσεων δεδομένων όπου απεικονίζονται στοιχεία οχημάτων και, ακόμη καλύτερα, η δημιουργία μιας ενιαίας βάσης δεδομένων με πλήρη στοιχεία και η αντίστοιχη επιλεκτική διαβάθμιση των δικαιωμάτων πρόσβασης και καταχώρισης ανά αρμοδιότητα θα αποτελούσαν έργο σημαντικού εκσυγχρονισμού της ελληνικής δημόσιας διοίκησης και αποφυγής μεγάλης ταλαιπωρίας υπηρεσιών και πολιτών.³¹⁰

12. Φορολογία εισοδήματος

Συνοπτική παρουσίαση

Σε ορισμένες περιπτώσεις οι φορολογικές υπηρεσίες προβαίνουν σε ανορθολογική συνδυαστική ερμηνεία διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας και άλλων νομοθετημάτων δημοσιονομικού χαρακτήρα, προκειμένου να προστατεύσουν τα ταμειακά συμφέροντα του Δημοσίου.

- Την παρέμβαση του Συνηγόρου προς την ΑΑΔΕ προκάλεσε η άρνηση των αρμόδιων οικονομικών υπηρεσιών να συνυπολογίσουν σε φορολογούμενους τον ήδη παρακρατηθέντα φόρο εισοδήματος μετά την παρέλευση τριετίας, με την αιτιολογία ότι έχει παραγραφεί ως αχρεωστήτως καταβληθείς προς το Δημόσιο.

12.1. Παραγραφή παρακρατηθέντος φόρου εισοδήματος

Στον Συνήγορο προσέφυγαν πολίτες³¹¹ στους οποίους δεν υπολογίσθηκε ο φόρος που είχε προκαταβληθεί από τον εργοδότη τους. Συγκεκριμένα, οι ενδιαφερόμενοι προέβησαν σε τροποποιητικές δηλώσεις παρελθόντων ετών, κατόπιν ελέγχου ή αυτοβούλως, για τη δήλωση ποσού εισοδήματος που δεν είχε δηλωθεί στην αρχική τους δήλωση. Εντούτοις, μετά την υποβολή και στη συνέχεια εκκαθάριση της δήλωσης αυτής, εφόσον

310 Ενδεικτικά: ΦΥ 242796/2018, 243645/2018, 243672/2018, 244437/2018, 249529/2018, 245139/2018, 245201/2018, 249543/2018, 251296/2018, 250226/2018, 250888/2018.

311 ΦΥ 248235, 239879, 225322, 226231, 233825.

είχε παρέλθει τριετία από το έτος κατά το οποίο έπρεπε να έχει δηλωθεί το εν λόγω εισόδημα, οι αρμόδιες οικονομικές υπηρεσίες αρνήθηκαν να συνυπολογίσουν τον ήδη παρακρατηθέντα από τον εργοδότη ή τον ασφαλιστικό φορέα φόρο που αντιστοιχούσε στο εισόδημα αυτό.

Σύμφωνα με τις απόψεις των αρμόδιων ΔΟΥ, ο φόρος αυτός δεν μπορεί να αποτυπωθεί στο εκκαθαριστικό σημείωμα λόγω παρέλευσης τριετίας από την απόδοσή του στο Δημόσιο, κατ' επίκληση των διατάξεων του δημοσίου λογιστικού περί παραγραφής της εις βάρος του Δημοσίου αξίωσης επιστροφής αχρεωστήτως καταβληθέντων χρηματικών ποσών.

Η άποψη αυτή δεν μπορεί όμως να γίνει δεκτή, δεδομένου ότι διάταξη του άρθρ. 90 παρ. 2 του Ν. 2362/1995 (ήδη Ν. 4270/2014) όπως αυτή έχει ερμηνευθεί από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και η νεότερη διάταξη της παρ. 15 του άρθρ. 8 του Ν. 3842/2010 αφορούν αποκλειστικά την περίπτωση που, λόγω εκκαθάρισης εκπρόθεσμα υποβληθείσας δήλωσης φόρου εισοδήματος, προκύψει φόρος προς επιστροφή στον φορολογούμενο. Σε καμία περίπτωση οι διατάξεις αυτές δεν αφορούν τον παρακρατηθέντα φόρο, καθώς ουδεμία αλλοίωση επί των οικονομικών στοιχείων που προσκομίζονται από τον φορολογούμενο επιτρέπεται, εάν δεν προβλέπεται ρητά από τις κείμενες διατάξεις. Περαιτέρω, η Αρχή έχει κατ' επανάληψη διατυπώσει προς τις κεντρικές υπηρεσίες της ΑΑΔΕ την άποψη³¹² ότι από καμία διάταξη νόμου δεν προκύπτει η ευχέρεια των οικονομικών υπηρεσιών να προβαίνουν στην καταχώριση ανακριβών στοιχείων, όσον αφορά ειδικότερα τους παρακρατηθέντες ή με άλλον τρόπο αποδοθέντες στο Δημόσιο φόρους. Κατά την εκκαθάριση της τροποποιητικής δήλωσης φορολογίας εισοδήματος, οι αρμόδιοι υπάλληλοι όφειλαν εκ του νόμου να συνυπολογίσουν τον φόρο που αποδεδειγμένα έχει παρακρατηθεί, προκειμένου να ακολουθήσει ορθή διαδικασία εκκαθάρισης των οικονομικών στοιχείων.

Οι ανωτέρω θέσεις της Αρχής έχουν ρητά απορριφθεί από τις αρμόδιες οικονομικές υπηρεσίες και τις κεντρικές υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών, με την αιτιολογία ότι μετά την παρέλευση τριετίας ο παρακρατηθείς φόρος παραγράφεται ως αχρεωστήτως καταβληθείς προς το Δημόσιο.

Το ζήτημα εκκρεμεί ενώπιον των αρμόδιων διοικητικών δικαστηρίων, στα οποία έχουν προσφύγει πολίτες, και αναμένεται η κρίση σε δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας. Σε πρώτο βαθμό κρίθηκε ότι, πράγματι, ο εν λόγω παρακρατηθείς φόρος δεν είναι παραγεγραμμένος και πρέπει να συνυπολογισθεί προς όφελος των πολιτών μειώνοντας αντίστοιχα τη φορολογική τους υποχρέωση.

13. Αστική κατάσταση και ιθαγένεια

13.1 Αστική κατάσταση

Συνοπτική παρουσίαση

Η αναγραφή στοιχείων σε έγγραφα ταυτοποίησης κατά το πρότυπο ΕΛΟΤ 743, η ύπαρξη σφραγμάτων ή, ακόμη, η αμφισβήτηση της γνησιότητας διοικητικών εγγράφων δημιουρ-

312 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.parakratisi.261502>

γούν εμπλοκή σε διοικητικές διαδικασίες και, κατ' επέκταση, προβλήματα στους πολίτες κατά τις συναλλαγές τους με τις δημόσιες υπηρεσίες. Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο των παρεμβάσεών του, υπογράμμισε ότι η δημόσια διοίκηση οφείλει να διασφαλίζει την τήρηση της νομιμότητας κατά την άσκηση των καθηκόντων της, επιδεικνύοντας, ωστόσο, την απαιτούμενη ευελιξία, ιδίως στις περιπτώσεις που θίγονται τα δικαιώματα των διοικουμένων χωρίς δική τους υπαιτιότητα. Ειδικότερα:

- Πρότεινε την απλούστευση τόσο της διαδικασίας ελέγχου των εγγραφών στις ληξιαρχικές πράξεις όσο και της διόρθωσης ήσσονος σημασίας σφαλμάτων, ώστε να μην απαιτείται εισαγγελική εντολή ή δικαστική απόφαση.
- Πέτυχε τη μεταβολή της στάσης της ΕΛΑΣ, η οποία δεν απορρίπτει πλέον τα αιτήματα έκδοσης διαβατηρίων στις περιπτώσεις που οι αιτούντες είναι κάτοχοι δελτίων ταυτότητας με συντεταγμένη αναγραφή τόπου γέννησης, αλλά τους υποδεικνύει να τα αντικαταστήσουν σε εύθετο χρόνο.
- Προκάλεσε την έκδοση Υπουργικής Απόφασης με την οποία προβλέπεται ότι είναι δυνατή η λατινική μεταγραφή των στοιχείων στα ναυτικά φυλλάδια κατά παρέκκλιση του προτύπου ΕΛΟΤ 743, εφόσον αυτή συμφωνεί με τα στοιχεία του δελτίου ταυτότητας.

13.1.1. Διόρθωση ήσσονος σημασίας σφαλμάτων στις ληξιαρχικές πράξεις χωρίς δικαστική απόφαση ή εισαγγελική εντολή

Τα ληξιαρχεία της χώρας αρνούνται να διορθώσουν σφάλματα σε ληξιαρχικές πράξεις που έχουν προκύψει ακόμη και με ευθύνη των ίδιων των υπηρεσιών, απαιτώντας από τους πολίτες την προσκόμιση εισαγγελικής εντολής ή δικαστικής απόφασης με την οποία διορθώνεται το σφάλμα.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία,³¹³ για τη διόρθωση ληξιαρχικής πράξης απαιτείται δικαστική απόφαση. Ωστόσο, οποιοδήποτε σφάλμα δεν εμπίπτει στις ρητά απαριθμούμενες στον νόμο περιπτώσεις μπορεί να διορθωθεί και με εισαγγελική εντολή. Προσφάτως παρατηρείται ότι οι εισαγγελείς δεν χορηγούν την εντολή, με αποτέλεσμα οι σχετικές υποθέσεις να καταλήγουν στα δικαστήρια επιβαρύνοντας αδίκως τους πολίτες. Επίσης, σύμφωνα με τον νόμο, σφάλματα που αφορούν γραμματικούς και φθογολογικούς κανόνες μπορούν να διορθωθούν με πράξη του ληξιαρχου. Ωστόσο, συχνά αμφισβητείται από τις υπηρεσίες τι συνιστά τέτοιου είδους σφάλμα, με αποτέλεσμα και αυτές οι υποθέσεις να καταλήγουν στη διαδικασία της εισαγγελικής εντολής και της δικαστικής απόφασης.

Σε χαρακτηριστική περίπτωση, ανήλικη καταχωρίστηκε στη ληξιαρχική πράξη γέννησης ως «Ευριδίκη». Όταν οι γονείς διαπίστωσαν το ορθογραφικό σφάλμα, επιδίωξαν τη διόρθωση. Όμως το Ληξιαρχείο Αμαρουσίου, με υπόδειξη του Υπουργείου Εσωτερικών (Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης) υποστήριξε ότι δεν πρόκειται για ορθογραφικό σφάλμα που μπορεί να διορθωθεί από τον ληξιαρχο και ότι το «Ευριδίκη» είναι διαφορετικό όνομα από το «Ευρυδίκη». Ζήτησε, ως εκ τούτου, την έκδοση δικαστικής απόφασης. Για να αποφευχθεί η οικονομική επιβάρυνση και η χρονική καθυστέρηση της δικαστικής απόφασης, ο Συνήγορος ζήτησε βεβαίωση του ιερέα που τέλεσε τη βάπτισμα ότι η εσφαλμένη γραφή προήλθε από δική του παραδρομή στη δήλωση βάπτισμας, και με αυτή το ληξιαρχείο διόρθωσε την πράξη γέννησης.

313 Ν. 344/1976, άρθρ. 13.

Ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε στο Υπουργείο Εσωτερικών να εξετάσει αφενός εναλλακτικούς τρόπους ελέγχου των εγγραφών στις ληξιαρχικές πράξεις (λ.χ. με ηλεκτρονική διασταύρωση), ώστε να αποφεύγονται οι εσφαλμένες καταχωρίσεις, και αφετέρου τη δυνατότητα τροποποίησης της νομοθεσίας, ώστε να μην απαιτείται εισαγγελική εντολή ή δικαστική απόφαση για σφάλματα η διαπίστωση των οποίων εύκολα μπορεί να γίνει από τα ληξιαρχεία, έστω και εκ των υστέρων. Η απάντηση του υπουργείου αναμένεται.³¹⁴

13.1.2. Απόρριψη αιτημάτων χορήγησης διαβατηρίων λόγω συντετμημένης αναγραφής του τόπου γέννησης στα δελτία ταυτότητας

Η Ελληνική Αστυνομία με αιφνίδια απόφασή της έκρινε ως άκυρα δελτία ταυτότητας στις περιπτώσεις που ο τόπος γέννησης σε αυτά αναγραφόταν συντετμημένος, όπως ενδεικτικά «Θεσ/νίκη» ή «Αλεξ/πολη», απορρίπτοντας αιτήματα έκδοσης διαβατηρίων και εξαναγκάζοντας τους ενδιαφερόμενους να υποβάλουν εκ νέου σχετική αίτηση ύστερα από αντικατάσταση των δελτίων ταυτότητας.³¹⁵

Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε διευκρινίσεις από την ΕΛΑΣ επισημαίνοντας ότι τα δελτία ταυτότητας και τα διαβατήρια εκδίδονται από την ίδια αρχή. Η ΕΛΑΣ, εμμένοντας στις απορριπτικές πράξεις, απάντησε ότι η σύντμηση είναι παράνομη και ότι το διαβατήριο δεν μπορεί να αποκλίνει από το δελτίο ταυτότητας. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο Υπουργείο Εσωτερικών διευκρινίζοντας ότι η ΕΛΑΣ μπορεί να καταργήσει εφεξής τις συντμήσεις τοπωνυμίων, ώστε να μην επιβαρύνονται οι πολίτες με απώλεια χρόνου και χρημάτων (καταβολή συμπληρωματικού παραβόλου).³¹⁶

Κατόπιν των ανωτέρω, η ΕΛΑΣ άλλαξε στάση και σταμάτησε να απορρίπτει αιτήματα έκδοσης διαβατηρίων, επικαλούμενη την αρχή της χρηστής διοίκησης, υποδεικνύοντας απλώς στους κατόχους δελτίων ταυτότητας με συντετμημένη αναγραφή τόπου γέννησης να τα αντικαταστήσουν σε εύθετο χρόνο.³¹⁷

13.1.3 Λατινική μεταγραφή ονοματεπωνυμικών στοιχείων στα ναυτικά φυλλάδια κατά παρέκκλιση του προτύπου ΕΛΟΤ 743

Το Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής προβαίνει σε λατινική μεταγραφή των ονοματεπωνυμικών στοιχείων στα ναυτικά φυλλάδια πολιτογραφημένων Ελλήνων πολιτών εφαρμόζοντας το πρότυπο ΕΛΟΤ 743. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υφίστανται διαφορές ως προς τον τρόπο αναγραφής των ονοματεπωνυμικών στοιχείων μεταξύ των ναυτικών φυλλαδίων, των δελτίων ταυτότητας και των στοιχείων που τηρούνται στη χώρα καταγωγής των προαναφερομένων.

Ο Συνήγορος επισήμανε στο υπουργείο ότι η ορθή διοικητική πρακτική επιβάλλει την ενιαία τυποποίηση των στοιχείων των Ελλήνων πολιτών σε όλα τα έγγραφα ταυτότητας, δηλαδή στο δελτίο ταυτότητας, στο διαβατήριο και, επομένως, στο ναυτικό φυλλάδιο, ώστε να μη δημιουργούνται προβλήματα ταυτοπροσωπίας των ναυτικών.

314 ΦΥ 251094/18, 249727/18, 249310/18, 248214/18, 247451/18.

315 Βλ Ετήσια Έκθεση 2017, σελ. 164-165

316 https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.eggrafa_tautotitas.502445

317 ΦΥ 227666/17, 225239/17, 224061/17, 223920/17, 223080/17, 222403/16, 222234/16.

Έπειτα από την παρέμβαση του Συνηγόρου,³¹⁸ εκδόθηκε Υπουργική Απόφαση³¹⁹ στην οποία προβλέπεται η δυνατότητα λατινικής μεταγραφής των στοιχείων πολιτογραφημένων Ελλήνων στα ναυτικά φυλλάδια κατά παρέκκλιση του προτύπου ΕΛΟΤ 743, εφόσον αυτή συμφωνεί με τα στοιχεία του δελτίου ταυτότητάς τους.³²⁰

13.2. Ιθαγένεια

Συνοπτική παρουσίαση

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει σε αρκετές περιπτώσεις επισημάνει τις πολύ θετικές συνέπειες του Ν. 3838/2010 στην ενσωμάτωση των μεταναστών και των οικογενειών τους στην ελληνική κοινωνία μέσω της θέσπισης σχετικών λυσιτελών διαδικασιών. Παράλληλα, όμως, έχουν εντοπιστεί και σημαντικές δυσλειτουργίες, οι οποίες αφορούν ιδίως τις μεγάλες και αναιτιολόγητες καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση των διαδικασιών πολιτογράφησης, αλλά και τις ανισότητες στην κρίση επί της πλήρωσης των προϋποθέσεων ένταξης των αιτούντων στην ελληνική κοινωνία κατά τη διαδικασία της προβλεπόμενης συνέντευξης που διενεργείται από τις Επιτροπές Πολιτογράφησης.

- Ο Συνήγορος υπέβαλε συγκεκριμένες προτάσεις επί των διαδικασιών εξέτασης και απονομής της ελληνικής ιθαγένειας για ειδικές, ευάλωτες κατηγορίες αιτούντων, συνέβαλε στη δημιουργία γραφείου τηλεφωνικής εξυπηρέτησης για την πληρέστερη ενημέρωση των ενδιαφερομένων και ζήτησε την αναμόρφωση των διαδικασιών χορήγησης τίτλου ελληνομάθειας Επιπέδου Α', η οποία επίκειται.
- Το Υπουργείο Εσωτερικών εξήγγειλε μέτρα με στόχο την καλύτερη ενσωμάτωση των ενδιαφερομένων και τη μείωση του χρόνου λήψης της απόφασης χορήγησης της ελληνικής ιθαγένειας.
- Κατόπιν συνεργασίας του Συνηγόρου με την Ειδική Γραμματεία Ιθαγένειας καταρτίστηκε οδηγός με τίτλο «Απλοποιημένες Οδηγίες Απόκτησης Ελληνικής Ιθαγένειας».
- Η παρέμβαση της Αρχής ζητήθηκε σε αρκετές περιπτώσεις καθορισμού της ελληνικής ιθαγένειας ανηλίκων, καθώς πολύπλοκες διοικητικές διαδικασίες, ερμηνευτικές αγκυλώσεις και ιδιαιτερότητες της διοικητικής πρακτικής καθιστούσαν δυσχερή την επίλυση των σχετικών προβλημάτων, παραβιάζοντας το δικαίωμα των ανηλίκων στην ταυτότητα.
- Στην περίπτωση πολιτογραφημένων ομογενών για τους οποίους εκκρεμεί ποινική δίωξη λόγω χρήσης πλαστών εγγράφων με τα οποία απέδειξαν την ομογενειακή ιδιότητά τους, ο Συνήγορος ζήτησε να διασφαλιστεί, με εγκύκλιο ή νομοθετικά, ότι μέχρι την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας θα τηρούνται το τεκμήριο ιθαγένειας και το δικαίωμα ακρόασης.

318 https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.eggrafa_tautotitas.510538

319 ΦΕΚ 2487/τ. Β/28.6.2018.

320 ΦΥ 249121/18, 238340/17, 238243/17.

1.3.2.1. Απονομή της ελληνικής ιθαγένειας

Επισημαίνεται ότι σχετικά με το ζήτημα της απονομής της ελληνικής ιθαγένειας και της ενσωμάτωσης των μεταναστών και των οικογενειών τους στην ελληνική κοινωνία ο Συνήγορος έχει προβεί, μεταξύ άλλων, στις ακόλουθες προτάσεις:

α) Νομοθετική πρόβλεψη διαφοροποιημένων διαδικασιών εξέτασης σε ειδικές κατηγορίες αιτούντων με συγκεκριμένα προβλήματα (λ.χ. άτομα με προβλήματα ακοής), αλλά και ειδικών διαδικασιών απονομής της ελληνικής ιθαγένειας σε αιτούντες που αντικειμενικά δεν μπορούν να παραστούν σε εξετάσεις (λ.χ. τα άτομα με νοτική υστέρηση), καθώς και σε άτομα που έχουν καταστεί αντίθαγενείς παρά τη μακρόχρονη ιστορική παρουσία τους στην Ελλάδα (Ελληνες Ρομά).

β) Δημιουργία γραφείου τηλεφωνικής εξυπηρέτησης στη Διεύθυνση Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών, ώστε να ενημερώνονται οι ενδιαφερόμενοι για τις απαιτούμενες προϋποθέσεις και τη διαδικασία απονομής της ελληνικής ιθαγένειας. Η πρόταση αυτή υλοποιήθηκε το φθινόπωρο του 2018.

γ) Αναμόρφωση των εξεταστικών διαδικασιών για τη χορήγηση τίτλου ελληνομάθειας Επιπέδου Α' που διοργανώνονται με μέριμνα της Γενικής Γραμματείας Διά Βίου Μάθησης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ώστε να συμμετέχουν σε αυτές στελέχη των Υπουργείων Μεταναστευτικής Πολιτικής και Εσωτερικών, καθώς κατά τα τελευταία έτη παρουσιάστηκε το φαινόμενο λήψης του συγκεκριμένου τίτλου από πρόσωπα που δεν διέθεται τις απαιτούμενες ικανότητες χρήσης της ελληνικής γλώσσας. Κατόπιν θετικής ανταπόκρισης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων πληροφορηθήκαμε ότι επίκειται η αναμόρφωση των σχετικών διαδικασιών.

Επίσης, το Υπουργείο Εσωτερικών εξήγγειλε την πρόθεσή του για τη λήψη των ακόλουθων μέτρων:

α) Θέσπιση ενός νέου, ενιαίου συστήματος δοκιμασίας (test) για τη διαπίστωση των προϋποθέσεων ενσωμάτωσης των ενδιαφερομένων, κατά το πρότυπο αντίστοιχων συστημάτων άλλων κρατών μελών της ΕΕ, των ΗΠΑ και της Αυστραλίας.

β) Αναμόρφωση του συστήματος διαχείρισης των αιτημάτων για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, με σκοπό τη μείωση του απαιτούμενου χρόνου για τη λήψη της σχετικής απόφασης, μέσω ανάθεσης της αποφασιστικής αρμοδιότητας στις Διευθύνσεις Αστικής Κατάστασης των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, οι οποίες από 1.1.2019 μετατρέπονται σε Περιφερειακές Διευθύνσεις του Υπουργείου Εσωτερικών.

Τέλος, στο πλαίσιο στενής συνεργασίας του Συνηγόρου με την Ειδική Γραμματεία Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών, το 2018 καταρτίστηκε οδηγός με τίτλο «Απλοποιημένες Οδηγίες Απόκτησης Ελληνικής Ιθαγένειας», που αποσκοπεί στην πληρέστερη ενημέρωση των ενδιαφερομένων αναφορικά με τις σχετικές διοικητικές διαδικασίες και τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Ο εν λόγω οδηγός, μεταφρασμένος στα αγγλικά και σε αρκετές γλώσσες των μεταναστευτικών κοινοτήτων, έχει αναρτηθεί στις ιστοσελίδες του Συνηγόρου του Πολίτη³²¹ και του Υπουργείου Εσωτερικών.

Στο πλαίσιο της προαναφερόμενης συνεργασίας, αντιμετωπίστηκε θετικά υπόθεση Ισραηλινού υπηκόου με καταγωγή τον Βόλο, ο οποίος, έχοντας επιβιώσει του Ολοκαυτώματος, ζήτησε επανειλημμένα την ανάκτηση της ελληνικής ιθαγένειας που είχε αφαιρεθεί από τον ίδιο και την οικογένειά του μετά τη μετεγκατάστασή τους στο Ισραήλ. Η άρνηση ικανοποίησης του αιτήματος του ενδιαφερομένου βασίστηκε σε προφανώς εσφαλμένη

321 <https://www.synigoros.gr/?i=foreigner.el.politiografisi-allodapou.480055>

απόφαση των αρμοδίων αρχών το 1959, καθώς ο πατέρας του χαρακτηριζόταν ως αλλοδαπός, ο ίδιος δε ως Αρμένιος. Επιπλέον, στα αδέρφια του ενδιαφερομένου έχει ήδη απονεμηθεί, εκ νέου, η ελληνική ιθαγένεια. Ο Συνήγορος έθεσε το ζήτημα υπόψη της Ειδικής Γραμματείας Ιθαγένειας και σύντομα αναμένεται η ολοκλήρωση των διαδικασιών ικανοποίησης του συγκεκριμένου αιτήματος.³²²

13.2.2. Ζητήματα καθορισμού της ελληνικής ιθαγένειας ανηλίκων

Παιδί από αλλοδαπή μητέρα χωρίς νόμιμη διαμονή και ημεδαπό πατέρα καλυπτόταν από το τεκμήριο πατρότητας υπέρ του αλλοδαπού (πρώην) συζύγου της μητέρας. Όταν καταρρίφθηκε το τεκμήριο με δίκη προσβολής πατρότητας και το παιδί αναγνωρίστηκε από τον φυσικό γονέα, είχε ήδη συμπληρώσει τα τρία χρόνια. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση αρνήθηκε να καθορίσει την ελληνική ιθαγένεια του παιδιού βάσει της αναγνώρισης, διότι οι συμβολαιογράφοι επιτρέπεται να συντάξουν πράξη αναγνώρισης με αλλοδαπό, χωρίς τακτοποιημένη διαμονή στη χώρα, μόνο μέχρι τη συμπλήρωση των τριών χρόνων του παιδιού. Ο Συνήγορος υποστήριξε³²³ ότι υπήρχε λόγος ανώτερης βίας που ανέστειλε την τριετή προθεσμία, αφού πριν από την ολοκλήρωση της δίκης η αναγνώριση δεν θα ήταν έγκυρη, και έτσι έγινε ο καθορισμός της ελληνικής ιθαγένειας.³²⁴

Ο καθορισμός της ελληνικής ιθαγένειας τέκνων γεννημένων χωρίς γάμο από Έλληνα πατέρα και Γαλλίδα μητέρα είχε ως προϋπόθεση την προσκόμιση πιστοποιητικού αγαμίας της μητέρας κατά τον χρόνο σύλληψης και γέννησης των παιδιών. Τέτοιο πιστοποιητικό δεν χορηγεί η γαλλική διοίκηση, ούτε όμως βεβαίωση μη χορήγησής του, όπως άλλες χώρες. Ο Συνήγορος διαβίβασε έκθεση στη Γαλλική Πρεσβεία³²⁵ ζητώντας τη συνδρομή της. Η Πρεσβεία βεβαίωσε κατ' εξαίρεση ότι δεν υπήρχε καταχώρηση γάμου στη ληξιαρχική πράξη γέννηση της μητέρας και βάσει αυτής η Αποκεντρωμένη Διοίκηση προέβη στον καθορισμό ιθαγένειας.³²⁶

Σε παρόμοια υπόθεση, Έλληνας πολίτης που είχε αποκτήσει τέκνο εκτός γάμου στο εξωτερικό το είχε αναγνωρίσει μετά τη γέννηση και ζητούσε την εγγραφή του στο δημοτολόγιο. Λόγω της εκτός γάμου γέννησης, απαιτείτο καθορισμός της ελληνικής ιθαγένειας του παιδιού. Ο δήμος αρνήθηκε να προχωρήσει στην εγγραφή, καθώς το ανήλικο δεν μπορούσε να εγγραφεί προηγουμένως στο Μητρώο Αρρένων (που συνάσσεται κάθε Σεπτέμβριο), αλλά και επειδή το ληξιαρχείο απαιτούσε, εσφαλμένα, σχετική απόφαση/εντολή εγγραφής από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση παρά την ύπαρξη δημοσίευσης στο ΦΕΚ. Σημειωτέον ότι οι καθυστερήσεις και η έλλειψη συνεργασίας καθιστούσαν αδύνατη την επιστροφή του γονέα μαζί με το παιδί στο εξωτερικό, όπου εργαζόταν ο πρώτος, καθώς το διαβατήριό του τέκνου είχε λήξει. Η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου οδήγησε σε ολοκλήρωση της διαδικασίας στη συγκεκριμένη περίπτωση, χωρίς ωστόσο να επιτύχει και γενικότερη επανεξέταση του τρόπου δράσης της διοίκησης σε ανάλογες υποθέσεις.³²⁷

Στο ίδιο πλαίσιο της διαδικασίας εγγραφής των παιδιών τους στο δημοτολόγιο, φαίνεται ότι αντιμετωπίζουν πρόβλημα πολιτογραφηθέντες Έλληνες των οποίων τα παιδιά

322 ΦΥ 248266/18.

323 https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.katoxirwsi_onomatos.534589

324 ΦΥ 222362/16.

325 Κατ' άρθρ. 4 παρ. 12 τελ. εδ. Ν. 3094/2003.

326 ΦΥ 242268/18.

327 ΦΥ 234442/18.

αποκτούν αυτομάτως (μετά την πολιτογράφηση) την ελληνική ιθαγένεια, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία. Στις περιπτώσεις αυτές ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι ορισμένα ληξιαρχεία αρνούνται να εγγράψουν τα παιδιά, καθώς απαιτούν: α) προηγούμενη εγγραφή στο Μητρώο Αρρένων, ενώ αντίστοιχη απαίτηση δεν υπάρχει ως προς τα άρρενα τέκνα που γεννιούνται από Έλληνα γονέα και β) προσκόμιση εκ νέου εγγράφων επικυρωμένων από τις ελληνικές προξενικές αρχές του εξωτερικού, τα οποία έχουν ήδη ληφθεί υπόψη από την ελληνική διοίκηση στο πλαίσιο άλλων διαδικασιών (λ.χ. της πολιτογράφησης, της χορήγησης άδειας διαμονής των μελών της οικογένειας).

Η ανατιολόγητη επιμονή στις παραπάνω απαιτήσεις, σε συνδυασμό με την ήδη καταγεγραμμένη από τον Συνήγορο³²⁸ σοβαρή καθυστέρηση των διπλωματικών αντιπροσωπειών και τη γενικότερη δυστοκία ορισμένων ιδίως από αυτές, καθιστά ατελέσφορες αφενός την προσπάθεια του ενδιαφερόμενου πολίτη και αφετέρου τις μέχρι σήμερα προσπάθειες επίλυσης εκ μέρους του Συνηγόρου. Τελικά, δυσχεραίνει εξαιρετικά την κοινωνική ένταξη των ανηλίκων που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα και οι γονείς τους έχουν αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια, θέτοντας περαιτέρω προσκόμματα στην καθημερινότητά τους, όπως λ.χ. η έλλειψη τίτλου διαμονής, καθώς τους αφαιρείται από την ελληνική διοίκηση η άδεια διαμονής, μετά την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας από τον γονέα.³²⁹

13.2.3. Ανάκληση ιθαγένειας πολιτογραφημένων ομογενών

Σε πολλούς ομογενείς από την Αλβανία, οι οποίοι είχαν ήδη αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια, ασκήθηκε, πολύ αργότερα από τον χρόνο της πολιτογράφησης τους, ποινική δίωξη λόγω χρήσης πλαστών εγγράφων που αποδείκνυαν την ομογενειακή ιδιότητά τους. Αν και σε πολλές περιπτώσεις οι εμπλεκόμενοι τελικά είχαν αθωωθεί ως προς το ποινικό μέρος της υπόθεσης ή το αδίκημά τους είχε παραγραφεί, με αποτέλεσμα τη διακοπή της δίωξης, οι αρμόδιες υπηρεσίες προχώρησαν, αιφνιδίως για τους ενδιαφερόμενους, σε ανακλήσεις των αποφάσεων πολιτογράφησης. Επίσης, παρατηρήθηκε διακοπή κρίσιμων διοικητικών διαδικασιών σε άλλες υπηρεσίες (λ.χ. έκδοση διαβατηρίου), έως ότου το Υπουργείο Εσωτερικών να αποφασίσει για την τύχη των περιπτώσεων αυτών. Ωστόσο, το υπουργείο καθυστερεί να προχωρήσει σε συνολική αντιμετώπιση του θέματος, με αποτέλεσμα να παρατείνεται η ανασφάλεια των ενδιαφερομένων.

Επειδή το πρόβλημα φαίνεται να έχει προσλάβει ευρύτερες διαστάσεις, ο Συνήγορος πρότεινε στο υπουργείο την επίλυσή του με διευκρινιστική εγκύκλιο ή ακόμη και νομοθετικά, προκειμένου να τηρούνται τόσο το τεκμήριο ιθαγένειας³³⁰ μέχρι τη στιγμή της ανάκλησης όσο και το δικαίωμα ακρόασης³³¹. Πάντως, σε συγκεκριμένη υπόθεση που τέθηκε υπόψη του Συνηγόρου το πρόβλημα επιλύθηκε με την έγγραφη διατύπωση της άποψης του Υπουργείου Εσωτερικών ότι δεν επηρεάζεται η ιθαγένεια του πολίτη και, συνεπώς, αυτός μπορεί να εξακολουθήσει να συναλλάσσεται με τις δημόσιες υπηρεσίες.³³²

328 Βλ. Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου για το έτος 2017, σελ. 114, «Καθυστερήσεις από διπλωματικές αντιπροσωπείες».

329 Ενδεικτικά ΦΥ 236588, 249196.

330 Άρθρ. 27 παρ. 2 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας.

331 Άρθρ. 20 παρ. 2 του Συντάγματος και άρθρ. 6 παρ. 1-4 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας.

332 ΦΥ 247737/18.

14. Μετανάστευση

Με τις νομοθετικές πρωτοβουλίες του έτους 2018³³³ έχουν επέλθει κυρίως θετικές αλλαγές στο καθεστώς χορήγησης αδειών διαμονής. Ωστόσο, συνεχίζουν να υπάρχουν εγνωσμένες διοικητικές δυσλειτουργίες και γραφειοκρατικές αγκυλώσεις, συνεπεία των οποίων σημειώνονται σε όλες σχεδόν τις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης (ΔΑΜ) της χώρας μεγάλες καθυστερήσεις στην εξέταση των αιτημάτων για χορήγηση και ανανέωση όλων των κατηγοριών αδειών διαμονής. Ο Συνήγορος, αξιοποιώντας την πολύχρονη θεσμική εμπειρία του σε θέματα μετανάστευσης:

- παρακολουθεί τις εξελίξεις στον τομέα αυτό και υποβάλλει προτάσεις για την ορθολογικότερη οργάνωση της διαδικασίας χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους.
- επιδιώκει να συμβάλει, με την υποβολή συγκεκριμένων παρατηρήσεων, στην περαιτέρω βελτίωση του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης.

14.1. Τροποποιήσεις του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης

Κατά το στάδιο της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας, ο Συνήγορος του Πολίτη απέστειλε στους αρμόδιους φορείς συγκεκριμένες παρατηρήσεις³³⁴ επί του σχετικού σχεδίου νόμου του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, με το οποίο, μεταξύ άλλων, προωθούνταν τροποποιήσεις στον Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης. Πολλές από τις ρυθμίσεις που τελικά τέθηκαν σε ισχύ αποτιμώνται ως ιδιαίτερος θετικές, καθώς αφορούν μεγάλο αριθμό πολιτών τρίτων χωρών και επιλύουν σειρά επιμέρους προβλημάτων. Οι ρυθμίσεις αυτές είναι οι εξής:

- προσαρμογή της μεταναστευτικής νομοθεσίας στον Ν. 4356/2015 «Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις» και ενιαία αντιμετώπιση των μελών της οικογένειας σε ό,τι αφορά τόσο τα παρεχόμενα δικαιώματα όσο και την εφαρμοστέα διαδικασία.
- κατάργηση της Ειδικής Τριμελούς Επιτροπής εξέτασης αιτημάτων των στερούμενων διαβατηρίου πολιτών τρίτων χωρών και ανάθεση της αρμοδιότητας να διερευνηθεί η τυχόν ύπαρξη προσωρινής ή μόνιμης αδυναμίας κτήσης διαβατηρίου στις κατά τόπους αρμόδιες Επιτροπές Μετανάστευσης των ΔΑΜ.
- αύξηση της χρονικής διάρκειας των αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους από 2 σε 3 έτη και απλούστευση της σχετικής διαδικασίας, καθόσον απαιτείται πλέον η απόδειξη μόνο της διαμονής στην επικράτεια για 7 τουλάχιστον συνεχή έτη πριν από την υποβολή της αίτησης και όχι και η ύπαρξη ιδιαίτερων δεσμών με τη χώρα.
- αποκέντρωση της διαδικασίας χορήγησης άδειας διαμονής στους γονείς ανήλικων

333 Ν. 4540/2018 και 4546/2018.

334 Οι εν λόγω παρατηρήσεις έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα <https://www.synigoros.gr/?i=foreigner.el.prosbasi-asylo.500099>.

ημεδαπών, με δυνατότητα κατάθεσης σχετικού αιτήματος στη ΔΑΜ του τόπου διαμονής τους.

- παροχή υγειονομικής περίθαλψης στα τέκνα των ασφαλισμένων πολιτών τρίτων χωρών μετά την ενηλικίωσή τους, σύμφωνα με την ασφαλιστική νομοθεσία για υγειονομική περίθαλψη που ισχύει για τους ημεδαπούς, εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις της μόνιμης και νόμιμης διαμονής.

Ωστόσο, επήλθαν και τροποποιήσεις, οι οποίες φαίνεται να κινούνται σε αρνητική κατεύθυνση, όπως:

- η κατάργηση των ρυθμίσεων βάσει των οποίων χορηγούνταν άδεια διαμονής για εξαιρετικούς λόγους σε πολίτες τρίτων χωρών που κατείχαν προηγούμενο ληγμένο οριστικό τίτλο διαμονής την τελευταία δεκαετία ή προσκόμιζαν θεώρηση εισόδου χορηγηθείσα από ελληνική προξενική αρχή τουλάχιστον 3 έτη προ της υποβολής του αιτήματος.
- η αυστηροποίηση του θεσμικού πλαισίου που αφορά τη χορήγηση άδειας διαμονής στους γονείς ανήλικων ημεδαπών, λόγω υπαγωγής τους από το καθεστώς διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους στο καθεστώς διαμονής για εξαιρετικούς λόγους. Η χορήγηση της σχετικής άδειας εναπόκειται πλέον στη διακριτική ευχέρεια της διοίκησης, το σχετικό παράβολο ανέρχεται στα 300 ευρώ και δεν διασφαλίζεται η προσωρινή νόμιμη διαμονή αυτών έως την εξέταση του αιτήματος.

Ο Συνήγορος επιφυλάσσεται να αποτιμήσει τα αποτελέσματα των ως άνω τροποποιήσεων μετά την πάροδο εύλογου χρονικού διαστήματος από την εφαρμογή τους και να προχωρήσει στη διατύπωση σχετικών προτάσεων βελτίωσης.

Περαιτέρω, την Αρχή έχουν απασχολήσει ζητήματα που δεν έχουν τύχει ακόμη της σχετικής προσοχής και επεξεργασίας από τη διοίκηση και η αντιμετώπισή τους χρήζει νομοθετικής ρύθμισης. Ειδικότερα:

- η πρόσβαση μελών οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας στην αγορά εργασίας από την αρχική χορήγηση της άδειας διαμονής τους και όχι από την πρώτη ανανέωση αυτής.
- η χορήγηση ειδικής βεβαίωσης νόμιμης διαμονής σε όλους τους υπηκόους τρίτων χωρών των οποίων η έξοδος από τη χώρα έχει απαγορευτεί για λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας και στους οποίους έχουν επιβληθεί περιοριστικοί όροι που καθιστούν αναγκαία την παραμονή τους στη χώρα.

14.2. Καθυστερήσεις στη διαδικασία χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους

Το βασικό πρόβλημα που αναδείχθηκε το 2018 ήταν οι υπέρμετρες καθυστερήσεις στην εξέταση αιτημάτων χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους είτε από την αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής είτε από τις αρμόδιες ΔΑΜ. Το φαινόμενο αυτό συντελεί στην εν τοις πράγμασι «ακύρωση» της διαδικασίας νομιμοποίησης, αφού ο καθορισμός ημερομηνίας κατάθεσης των αιτήσεων ξεπερνά το

έτος από την εκδήλωση της σχετικής βούλησης³³⁵. Ειδικότερα, με την Υπουργική Απόφαση 58114/30-12-2016 παρασχέθηκε η δυνατότητα υποβολής του αιτήματος χορήγησης άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους στον τόπο διαμονής του αιτούντος, με σκοπό την καλύτερη εξυπηρέτηση του ιδίου αλλά και την ταχύτερη εξέταση των φακέλων με καταμερισμό των αιτήσεων σε πολλά σημεία υποδοχής. Παρά τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν, όμως, οι θετικές προσδοκίες των εμπλεκόμενων μερών διαψεύστηκαν, με αποτέλεσμα να παρατείνεται το καθεστώς αβεβαιότητας των ατόμων που επιθυμούν να υπαχθούν σε αυτή την κατηγορία, στερώντας τους τη δυνατότητα στοιχειώδους βιοτικού σχεδιασμού και πρόσβασης σε βασικά κοινωνικά αγαθά.³³⁶

Ο Συνήγορος πραγματοποίησε σειρά επισκέψεων σε ΔΑΜ των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων της χώρας (Τμήματα Αδειών Διαμονής Ηρακλείου, Λασιθίου, Εύβοιας και Βοιωτίας) και στη Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής και επικοινωνήσε τηλεφωνικά με λοιπές ΔΑΜ ανά την επικράτεια. Κατά τις εν λόγω επισκέψεις και επικοινωνίες, διαπιστώθηκε σειρά προβλημάτων, με πρωταρχικό τις υπέρμετρες καθυστερήσεις στην παραλαβή και εξέταση των αιτημάτων για χορήγηση αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, οι οποίες καθιστούν, εν πολλοίς, αλυσιστελή τη διαμεσολάβηση της Αρχής. Τα παρατηρούμενα προβλήματα οφείλονται κυρίως:

- στην ελλιπή στελέχωση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, εξαιτίας της οποίας καθίσταται δυσχερής η διαχείριση του μεγάλου όγκου των σχετικών υποθέσεων
- στην έλλειψη συντονισμού και συνεργασίας των ΔΑΜ με λοιπές συναρμόδιες για τη χορήγηση των αδειών διαμονής υπηρεσίες, κυρίως ασφαλιστικούς φορείς, αστυνομικές διευθύνσεις και προξενία³³⁷
- στις χρονοβόρες διοικητικές διαδικασίες που απαιτούνται τόσο για τον έλεγχο της γνησιότητας των προσκομιζόμενων από τους αλλοδαπούς εγγράφων όσο και για την ενημέρωση άλλων υπηρεσιών σχετικά με τη γνησιότητα των απονεμόμενων τίτλων διαμονής
- στην ερμηνευτική ασάφεια της διάταξης σχετικά με το δικαίωμα επανυποβολής αιτήματος χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους. Το πρόβλημα φαίνεται να αίρεται μετά την έκδοση της υπ' αριθ. 3/06.11.2018 εγκυκλίου του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής
- στην ανεπάρκεια των υφιστάμενων κτιριακών υποδομών και υλικοτεχνικών μέσων (χώροι υποδοχής κοινού, χώροι αρχείου, γραφική ύλη, μηχανήματα λήψης βιομετρικών στοιχείων κ.ά.), με συνέπεια την ταλαιπωρία πολιτών και υπαλλήλων.

Σε έγγραφη παρέμβασή του προς τους αρμόδιους φορείς, ο Συνήγορος επισήμανε την ανάγκη για άμεση ενίσχυση του προσωπικού, ιδίως σε ορισμένα Τμήματα Αδειών Διαμονής, όπου η υποστελέχωση έχει οδηγήσει στην ψυχική και σωματική εξάντληση των υπαλλήλων, την απλοποίηση των σχετικών διαδικασιών και τη διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ των ΔΑΜ και της Κεντρικής Υπηρεσίας (μέσω helpdesk ή/και skype) σε θέματα ερμηνείας και εφαρμογής της σχετικής νομοθεσίας. Επιπλέον, η Αρχή υπενθυμίζει την αναγκαιότητα για απλούστευση και επιτάχυνση της διαδικασίας κατάθεσης και εξέτασης αιτημάτων χορήγησης άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, ιδίως μέσω:

335 Βλ. και Ετήσια Έκθεση 2017 σελ. 156, 157, 158.

336 ΦΥ 223426/17, 246880/18, 251734/18, 252187/18.

337 ΦΥ 249505.

- της δυνατότητας ηλεκτρονικής υποβολής αιτημάτων και συμπληρωματικών εγγράφων, που θα αποσυμφωρήσει τις υπηρεσίες αλλοδαπών και θα διευκολύνει την ταχύτερη εξέταση των φακέλων.
- της ψηφιοποίησης του αρχείου των υπηρεσιών, με στόχο την ασφαλέστερη διακίνηση και πιστοποίηση της γνησιότητας των εγγράφων και την εξοικονόμηση πόρων και χρόνου και της ηλεκτρονικής διασύνδεσης των φορέων του Δημοσίου που εμπλέκονται στη διαδικασία χορήγησης/ανανέωσης αδειών διαμονής.

Συνοψίζοντας, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι καθίσταται επιβεβλημένη αφενός η άμεση ενίσχυση των υπηρεσιών με έμπειρο προσωπικό και αφετέρου η αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), σύμφωνα με τα ανωτέρω, καθώς παρά τις καταβληθείσες προσπάθειες η διασφάλιση της νομιμότητας της παραμονής των αλλοδαπών που ζητούν είτε αρχική νομιμοποίηση είτε επαναφορά στη νομιμότητα έχει σχεδόν αποδυναμωθεί.

15. Πολιτικό άσυλο

Συνοπτική παρουσίαση

Εξακολουθούν οι διοικητικές δυσλειτουργίες και τα προβλήματα κατά την είσοδο αιτούντων άσυλο στα νησιά όπου λειτουργούν δομές υποδοχής μεταναστών και προσφύγων. Στο πλαίσιο αντιμετώπισής τους, ο Συνήγορος:

- υπέβαλε τις παρατηρήσεις του στον αρμόδιο υπουργό και τη Βουλή για το σχέδιο νόμου με τίτλο «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ», αποσκοπώντας να συμβάλει στην ορθή ενσωμάτωση της σχετικής Ευρωπαϊκής Οδηγίας και στη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο.
- παρενέβη προκειμένου να διασφαλίσει την άμεση εξέταση αιτημάτων πρόσβασης στη διεθνή προστασία Παλαιστίνιων και άλλων πολιτών τρίτων χωρών οι οποίοι κρατούνταν κοντά στα βορειοανατολικά σύνορα της χώρας.
- υπέβαλε, τέλος, στον Υπουργό Μεταναστευτικής Πολιτικής έκθεση αποτίμησης του ευρωπαϊκού προγράμματος μετεγκατάστασης αιτούντων άσυλο, την οποία συνέταξε στο πλαίσιο της συμμετοχής του στο διοικητικό συμβούλιο για την Ευρώπη της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων.

15.1. Είσοδος και συνθήκες υποδοχής αιτούντων άσυλο

Το 2018 συνεχίστηκαν τα προβλήματα³³⁸ που σχετίζονται με την είσοδο αιτούντων άσυλο στα πέντε νησιά όπου λειτουργούν Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ – τα λεγόμενα hotspots), δηλαδή στη Λέσβο, τη Χίο, τη Σάμο, την Κω και τη Λέρο. Όπως

338 Βλ. Ετήσια Έκθεση 2017, σελ. 154 επ.

αναλύεται σε ειδική έκθεση της Αρχής του Απριλίου 2017,³³⁹ το ζήτημα της διαχείρισης στα σύνορα μεικτών μεταναστευτικών-προσφυγικών ροών είναι πρωτίστως πολιτικό τόσο για την Ευρώπη όσο και για την Ελλάδα.

Η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας της 18ης Οκτωβρίου 2016 με επιβολή συλλήβδην γεωγραφικού περιορισμού σε υπερκορεσμένα νησιά, ακόμη και για άτομα που ανήκουν σε εύλωτες ομάδες με ποικίλα προβλήματα από την εφαρμογή της ειδικής διαδικασίας ασύλου στα σύνορα, επηρεάζει τις εγγυήσεις διεθνούς προστασίας αλλά και τις συνθήκες διαβίωσης.

Παρά την περιστασιακή αποσυμφόρηση με μεταφορά εύλωτων προσώπων σε χώρους προσωρινής φιλοξενίας στην ενδοχώρα το τελευταίο τρίμηνο του 2018, τα επίσημα στοιχεία του Νοεμβρίου του 2018 καταδεικνύουν τον υπερδιπλάσιο πληθυσμό των ΚΥΤ σε σύγκριση με τη συνολική χωρητικότητά τους (16.000 διαμένοντες σε ΚΥΤ χωρητικότητας 6.500 ατόμων), με σημεία αιχμής τη Λέσβο και ιδίως τη Σάμο (4.800 διαμένοντες, το οκταπλάσιο της χωρητικότητας του ΚΥΤ).

Ως προς τις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο, ο Συνήγορος υπέβαλε στον αρμόδιο υπουργό και στη Βουλή των Ελλήνων αναλυτικές παρατηρήσεις³⁴⁰ στο σχέδιο νόμου³⁴¹ για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ (αναδιτύπωση 29.6.13) σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία. Η βασική κριτική της Ανεξάρτητης Αρχής αφορούσε κυρίως την αμφισβήτηση της αρμοδιότητας του Διευθυντή της Υπηρεσίας Ασύλου να εκδίδει κανονιστική πράξη περιορισμού της ελεύθερης κυκλοφορίας των αιτούντων διεθνή προστασία σε συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, καθώς, κατά τον Συνήγορο, υπερακοντίζει τον σκοπό των σχετικών διατάξεων της Οδηγίας.

Ειδικότερα, η μεταφορά του άρθρ. 7³⁴² της Οδηγίας στο εσωτερικό μας δίκαιο γίνεται με τη συνένωση μέρους των δύο πρώτων παραγράφων του άρθρ. 7 της Οδηγίας σε μία ενιαία εξουσιοδότηση. Ωστόσο, η παρ. 2 της Οδηγίας αναφέρεται σε ατομικές αποφάσεις που προϋποθέτουν εξατομικευμένη κρίση, δεδομένου ότι αφορά σοβαρούς περιορισμούς της ελεύθερης κυκλοφορίας κάθε αιτούντος που συναρτώνται με την ατομική του συμπεριφορά και περίπτωση. Επίσης, λόγοι που ανάγονται στην ανάγκη εύρυθμης λειτουργίας της διοίκησης (λ.χ. ταχεία επεξεργασία και αποτελεσματική παρακολούθηση των αιτήσεων) δεν συνιστούν θεμιτή βάση για γενικό περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας. Άλλες παρατηρήσεις του Συνηγόρου αφορούσαν τον ορισμό του αιτούντος άσυλο, την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών υποδοχής, τη διοικητική κράτηση ανηλίκων που συναντά την πάγια αντίθεση της Αρχής, την εξασφάλιση πρόσβασης των προαναφερομένων στην ιατροφαρμακευτική, νοσοκομειακή και ψυχιατρική περίθαλψη, την ασάφεια του οικονομικού βοηθήματος, την ασάφεια του φορέα απόφασης διακοπής ή περιορισμού των παροχών στέγασης κ.λπ. του νόμου, την ανάγκη πιστοποίησης των θυμάτων βασανιστηρίων από εξειδικευμένα κέντρα και όχι αποκλειστικά από δημόσια

339 «Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων - Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων». <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.434102>

340 <https://www.synigoros.gr/?i=foreigner.el.prosbasi-asylo.500099>

341 Νυν Ν. 4540/2018.

342 Ο κανόνας κατά την παρ. 1 του άρθρ. 7 της Οδηγίας είναι η ελεύθερη κυκλοφορία των αιτούντων άσυλο σε όλη την επικράτεια ή σε οριζόμενη περιοχή που δεν θίγει την ιδιωτική τους ζωή και τα πλεονεκτήματα που τους παρέχει η Οδηγία. Στην παρ. 2 τίθενται οι προϋποθέσεις για την εξαίρεση, δηλ. τον περιορισμό διαμονής του αιτούντος για συγκεκριμένους λόγους, όπως η δημόσια τάξη και η ανάγκη ταχείας επεξεργασίας και αποτελεσματικής παρακολούθησης της αίτησής του.

νοσοκομεία, τις διατάξεις για πλασματικές επιδόσεις των αποφάσεων επί προσφυγής, ήτοι στον διοικητή του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης ή σε ειδικό δικτυακό τόπο με κωδικό παρακολούθησης για τον αιτούντα κ.ά.

15.2. Πρόσβαση στο άσυλο

Λόγω των αυξημένων μεταναστευτικών πιέσεων στα χερσαία σύνορα της χώρας, ο Συνήγορος συνεχίζει να παρακολουθεί την κατάσταση στον Έβρο και παρενέβη, εντός του 2018, προκειμένου να διασφαλίσει την άμεση εξέταση αιτημάτων πρόσβασης στη διεθνή προστασία Παλαιστίνων και άλλων πολιτών τρίτων χωρών οι οποίοι κρατούνταν κοντά στα βορειοανατολικά σύνορα της χώρας και εξέφρασαν φόβο επαναπροώθησής τους.³⁴³

Με δεδομένο ότι για τις διαδικασίες ασύλου το κέντρο βάρους βρίσκεται στις περιοχές των συνόρων της χώρας, θαλάσσιων ή χερσαίων, ο Συνήγορος συνεχίζει να δέχεται πολυάριθμες αναφορές για το πρόβλημα της μειωμένης πρόσβασης, μέσω skype, στα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Δυστυχώς, και το 2018 συνεχίστηκε η καθυστέρηση εξέτασης παλαιότερων αιτημάτων ασύλου προσώπων που είχαν ασκήσει προσφυγές βάσει του ΠΔ 114/2010, λόγω παύσης λειτουργίας των Επιτροπών Προσφυγών του Υπουργείου Εσωτερικών/Τομέα Προστασίας του Πολίτη από τις 30.6.2017. Με τον Ν. 4540/2018 προστέθηκε διάταξη³⁴⁴ η οποία προβλέπει την επαναλειτουργία τους. Ωστόσο, οι εν λόγω επιτροπές δεν λειτούργησαν ούτε το 2018 λόγω μη έκδοσης της αναγκαίας κανονιστικής απόφασης του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η επί δεκαετία εκκρεμότητα εξέτασης αιτημάτων ασύλου στερεί τους αιτούντες από βασικά δικαιώματα, όπως στην περίπτωση αιτούσας που αδυνατούσε να λάβει πιστοποιητικά από την Τουρκία για σύναψη γάμου³⁴⁵.

15.3 Έκθεση για τη μετεγκατάσταση αιτούντων άσυλο (Relocation)

Ο Συνήγορος του Πολίτη τον Οκτώβριο του 2018 υπέβαλε στον Υπουργό Μεταναστευτικής Πολιτικής έκθεση αποτίμησης του ευρωπαϊκού προγράμματος μετεγκατάστασης αιτούντων άσυλο, την οποία συνέταξε³⁴⁶ στο πλαίσιο της συμμετοχής του στο διοικητικό συμβούλιο για την Ευρώπη της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων.³⁴⁷ Η έκθεση αποτιμά την ελληνική εμπειρία από την υλοποίηση του έκτακτου αυτού μέτρου του Συμβουλίου της ΕΕ, διετούς χρονικής διάρκειας³⁴⁸, για τη μετεγκατάσταση και κατανομή των αιτούντων άσυλο από την Ελλάδα και την Ιταλία προς τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ. Στην έκθεση αναλύονται τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, με βάση τα οποία παρατηρείται ότι σημειώθηκε μεγάλη αύξηση στην επεξεργασία των αιτήσεων μετεγκατάστασης από την Υπηρεσία Ασύλου της Ελλάδας το 2016, ωστόσο η πλήρης ανταπόκριση των κρατών

343 ΦΥ 249176/18, 252069/18.

344 Παρ. 4 στο άρθρ. 80 του Ν. 4375/2016.

345 ΦΥ 245695/18.

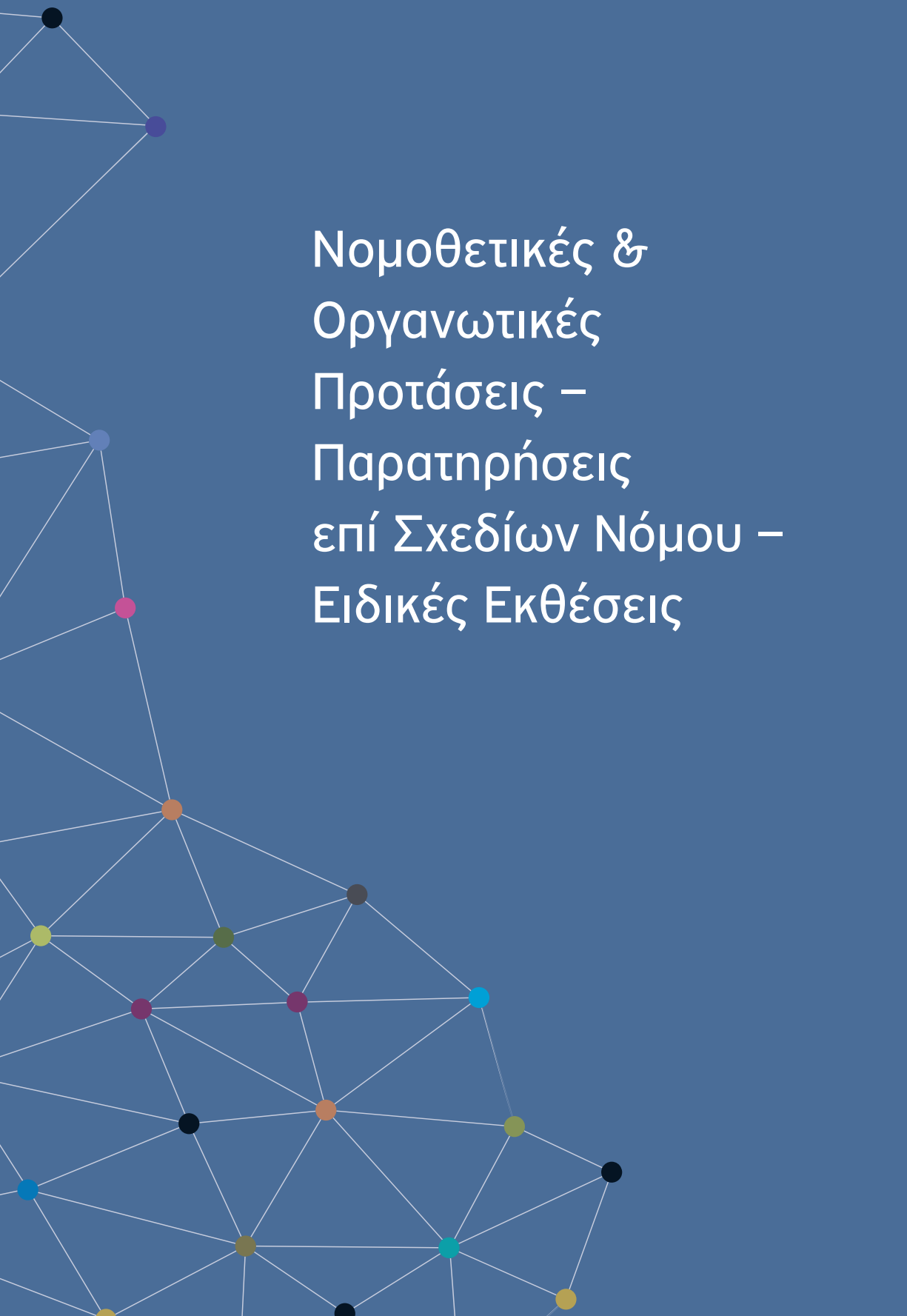
346 <https://www.synigoros.gr/resources/20181004-dt.pdf>

347 IOI - International Ombudsman Institute.

348 Έως 26.9.2017.

μελών συντελέστηκε το 2017. Η έκθεση, πέραν των προβλημάτων διαδικασίας (έλλειψη πλήρους κανονιστικού πλαισίου, έλλειψη συγκεκριμένης αιτιολογίας στις απορριπτικές αποφάσεις κ.ά.), επισημαίνει ότι από το πρόγραμμα αποκλείστηκαν οι αιτούντες άσυλο που πέρασαν τα ελληνικά θαλάσσια σύνορα μετά τη θέση σε ισχύ της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας στις 20.3.2016. Επομένως, οι αποφάσεις του Συμβουλίου της ΕΕ για τη μετεγκατάσταση τροποποιήθηκαν de facto από την Κοινή Δήλωση και η εμβέλεια του προγράμματος περιορίστηκε ουσιαστικά σε ένα μικρό μόνο ποσοστό των αιτούντων άσυλο από τους αρχικά προβλεφθέντες το 2015.

Για την επιτυχία του προγράμματος (21.710 μετεγκαταστάσεις έως τη λήξη του) πρέπει επίσης να συνυπολογισθεί ότι αποκλείστηκαν οι αιτούντες που προέρχονταν από χώρες με ευρωπαϊκό μέσο όρο αναγνώρισης προσφυγικού καθεστώτος χαμηλότερο του 75%. Ο ευρωπαϊκός μέσος όρος διαπιστώθηκε ότι υπολείπεται σημαντικά του ελληνικού μέσου όρου αναγνώρισης για τις τρεις κυριότερες εθνικότητες, αυτές των Συρίων, των Αφγανών και των Ιρακινών, ενώ, σύμφωνα με τις πρόσφατες στατιστικές, μόνο Σύριοι υπερβαίνουν το κατώφλι του 75% για μετεγκατάσταση. Με δεδομένη την εμπειρία εφαρμογής του προγράμματος, η έκθεση καταλήγει στο ενδεχόμενο να αποκτήσει το μέτρο μετεγκατάστασης αιτούντων άσυλο μόνιμη μορφή, εντασσόμενο ως εργαλείο αλληλεγγύης στον Κανονισμό του Δουβλίνου, προκειμένου οι ροές των αιτούντων άσυλο να αντιμετωπίζονται όχι αποσπασματικά αλλά με μια συνεκτική και προληπτική στρατηγική. ●

Νομοθετικές &
Οργανωτικές
Προτάσεις –
Παρατηρήσεις
επί Σχεδίων Νόμου –
Ειδικές Εκθέσεις

Ο Συνήγορος, με γνώμονα την εφαρμογή των αρχών της καλής νομοθέτησης, πρόβη εντός του 2018 στην υποβολή νέων και στην επαναφορά παλαιότερων νομοθετικών και οργανωτικών προτάσεων στα αρμόδια υπουργεία και τους αρμόδιους φορείς, στον σχολιασμό σχεδίων νόμων, με ειδικές επισημάνσεις σε ζητήματα καλής νομοθέτησης, και στην εκπόνηση δύο Ειδικών Εκθέσεων, πέραν των εκ του νόμου προβλεπόμενων στο πλαίσιο της άσκησης των ειδικών αρμοδιοτήτων του, με αντικείμενο τα έσοδα των δήμων και τις κατασχέσεις τραπεζικών λογαριασμών για οφειλές προς το Δημόσιο.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Υπουργεία

1.1. Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Προτάθηκε η τροποποίηση της διάταξης του άρθρ. 40 του Ν. 4509/2017, ώστε να διευρυνθούν οι περιπτώσεις επαγγελματιών που προστατεύονται από αγωγή ή έγκληση για γνώμη που διατύπωσαν ή αναφορά που υπέβαλαν σε σχέση με (πιθανή) κακοποίηση ανηλίκου.

1.2. Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης

Προτάθηκε η επαναφορά, μέσω νομοθετικής ρύθμισης, της δυνατότητας χρηματικής αποζημίωσης των πολιτών, όταν δεν τηρούνται εκ μέρους της διοίκησης οι προθεσμίες που προβλέπονται από τις διατάξεις του Ν. 2690/1999 (Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας), σύμφωνα με το σχετικό συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα. Παράλληλα, ζητήθηκε να ληφθεί μέριμνα και για τα ήδη εκκρεμή αιτήματα των πολιτών. Το σχετικό νομικό πλαίσιο με το οποίο παρέχόταν η δυνατότητα στους πολίτες να αποζημιώνονται χρηματικά, όταν οι δημόσιες υπηρεσίες δεν απαντούν εντός συγκεκριμένης προθεσμίας σε έγγραφα αιτήματά τους προς αυτές, έχει καταργηθεί από τις 21.11.2013.³⁴⁹

349 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.aitisi.474270>

1.3. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Προτάθηκε να επεκταθεί αναδρομικά η ευνοϊκή ρύθμιση που αφορά το δικαιούμενο ποσό της αντισταθμιστικής παροχής³⁵⁰ για την απώλεια του ΕΚΑΣ και στις περιπτώσεις συνταξιούχων με ποσοστό αναπηρίας 80% που παραμένουν δικαιούχοι του ΕΚΑΣ. Προτάθηκε, επίσης η εφεξής πλήρης απαλλαγή από τη φαρμακευτική δαπάνη των δικαιούχων ΕΚΑΣ που έχουν ποσοστό αναπηρίας 80% και άνω.

Προτάθηκε η επανεξέταση του τρόπου μεταφοράς των αρμοδιοτήτων της Γενικής Διεύθυνσης Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (ΓΛΚ) στον ΕΦΚΑ. Συγκεκριμένα, προτάθηκε να δημιουργηθεί στον ΕΦΚΑ Γενική Διεύθυνση Συντάξεων της Γενικής Κυβέρνησης και να διατηρηθούν οι υφιστάμενες διευθύνσεις και τα υφιστάμενα τμήματα του ΓΛΚ, αλλά και το ήδη υπηρετούν προσωπικό με σκοπό την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των συνταξιούχων.³⁵¹

Προτάθηκε εκ νέου η κατάργηση της υποχρέωσης δημοσίευσης ισολογισμού φιλανθρωπικών σωματείων σε ΦΕΚ, όπως προβλέπεται στο άρθρ. 10 παρ. 2 του Ν. 111/1972, ως δαπάνη υπέρμετρη για τους σκοπούς ενός σωματίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που τα θέτει μάλιστα σε δυσμενέστερη θέση ως εκ του σκοπού τους σε σχέση με τις επιχειρήσεις για τις οποίες η εν λόγω υποχρέωση έχει καταργηθεί και η δημοσίευση πραγματοποιείται ατελώς³⁵².

Προτάθηκε η εξέταση της δυνατότητας πρόβλεψης στο νομοθετικό πλαίσιο για τη λειτουργία του συστήματος ΕΡΓΑΝΗ της υποχρέωσης αναγγελίας και των προσλήψεων με συμβάσεις μίσθωσης έργου, ώστε να αποφευχθούν περιπτώσεις ψευδούς δήλωσης ανεργίας, από πρόσωπα που έχουν συνάψει τέτοιες συμβάσεις, σε διαδικασίες κατά τις οποίες η ανεργία μοριοδοτείται.

& Υπουργεία Μεταναστευτικής Πολιτικής και Υγείας

Προτάθηκε η απλοποίηση διαδικασίας απόδοσης ΑΜΚΑ σε δικαιούχους και αιτούντες διεθνή προστασία και ασυνόδευτους ανήλικους.³⁵³

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Εκδόθηκε η υπ' αριθ. πρωτ. 31547/9662/13.2.2018 ερμηνευτική εγκύκλιος, όπου διευκρινίζεται ότι: 1) η άδεια διαμονής διεθνούς προστασίας και τα δελτία αιτούντος διεθνή προστασία/αιτήσαντος άσυλο πληρούν τον τύπο των εγγράφων που ζητούν για την απόδοση ΑΜΚΑ σε ξένους υπηκόους, 2) δεν απαιτείται η ύπαρξη εργασιακής σχέσης ή η παροχή υπηρεσιών ή έργου ούτε η υπαγωγή σε φορέα κοινωνικής ασφάλισης ή φορέα υγείας και 3) δεν απαιτείται η συμπλήρωση του πεδίου ΑΜΚΑ του εκπροσώπου του ασυνόδευτου ανήλικου.³⁵⁴

350 Ν. 4411/2016.

351 <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.493148>

352 https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.epopteia_anwnimw.532259

353 <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.483189>

354 <https://www.synigoros.gr/resources/20180228-dt.pdf>

& Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης

Προτάθηκε η επέκταση της εφαρμογής της διάταξης του άρθρ. 52 παρ. 4 του Ν. 3528/2007 (Υπαλληλικός Κώδικας), που χορηγεί άδεια ανατροφής υιοθετημένου τέκνου στις γυναίκες δημοσίων υπαλλήλους, και στους άνδρες υπαλλήλους για λόγους εναρμόνισης με τη συνταγματική αρχή της ισότητας, καθώς και τις ενωσιακές αρχές της συμφιλίωσης οικογένειας και εργασίας και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών.

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

Είχε προταθεί η έκδοση εγκυκλίου για την κατοχύρωση του δικαιώματος του παιδιού χωρισμένων γονέων σε ανατροφή και από τους δύο γονείς και σε επικοινωνία με τον γονέα που δεν μένει μαζί του εντός των παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών.³⁵⁵

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Εκδόθηκε η με αριθ. πρωτ. Δ11/οι.10424/238 από 16.2.2018 εγκύκλιος, που υιοθέτησε πλήρως τις προτάσεις του Συνηγόρου.

Είχε προταθεί επανειλημμένα να διευκρινιστεί με εγκύκλιο ότι η ειδική άδεια προστασίας της μητρότητας δεν συμψηφίζεται με την άδεια φροντίδας παιδιού. Η στάση του υπουργείου ήταν αρνητική, με αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός μητέρων να υποστεί απώλεια ενός εξαμήνου μειωμένου ωραρίου.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Το Υπουργείο Εργασίας έκανε τελικά αποδεκτή τη γνωμοδότηση 124/2018 του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, η οποία είναι απολύτως σύμφωνη με τη θέση του Συνηγόρου. Συγκεκριμένα, βάσει της γνωμοδότησης, η χορήγηση της ειδικής άδειας προστασίας μητρότητας δεν συμψηφίζεται με την άδεια φροντίδας παιδιού, αλλά παρατείνει την άδεια φροντίδας παιδιού κατά ένα εξάμηνο³⁵⁶.

1.4. Υπουργείο Εσωτερικών

Ζητήθηκε η διασφάλιση της ορθής εφαρμογής του άρθρ. 5 του Ν. 3345/2005 από τους δήμους, προκειμένου να μην επιβάλλονται αναδρομικά δημοτικά τέλη σε ακίνητα που δεν χρησιμοποιούνταν και δεν ηλεκτροδοτούνταν στο παρελθόν, σε περιπτώσεις υποβολής της προβλεπόμενης υπεύθυνης δήλωσης σε χρόνο μεταγενέστερο αυτού της διακοπής ηλεκτροδότησης.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με το άρθρ. 222 του πρόσφατου Ν. 4555/2018 (ΦΕΚ Α 133) ρητά προβλέπεται ότι η απαλλαγή από τα δημοτικά τέλη των μη χρησιμοποιούμενων και μη ηλεκτροδοτούμενων ακινήτων ξεκινά από την ημερομηνία υποβολής της σχετικής δήλωσης προς τον οικείο δήμο. Σε ό,τι αφορά τις υφιστάμενες οφειλές, όπως επανειλημμένα ζήτησε ο Συνήγορος, προβλέπεται διαγραφή ή παράλειψη βεβαίωσής

355 <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.sta8moi.492465>

356 <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el.imfyloworkprivate.538876>

τους, εφόσον έχει ήδη υποβληθεί η υπεύθυνη δήλωση περί μη χρήσης ή έχει υποβληθεί μέσα σε έξι μήνες από την έναρξη ισχύος του νόμου³⁵⁷.

Προτάθηκε η ανάληψη νομοθετικής πρωτοβουλίας η οποία θα ρυθμίσει λεπτομερώς το ζήτημα της απαλλαγής των ουδέποτε ηλεκτροδοτηθέντων ακινήτων από τα δημοτικά τέλη, δεδομένου ότι η κατηγορία αυτή δεν συμπεριλήφθηκε ρητά στο άρθρ. 222 του Ν. 4555/2018. Προτάθηκε επίσης η παροχή οδηγιών προς τις δημοτικές υπηρεσίες σχετικά με παράλειψη βεβαίωσης των τελών σε μη χρησιμοποιούμενα ακίνητα στα οποία η ηλεκτροδότηση διακόπηκε λόγω οφειλών.

Προτάθηκε σειρά βελτιώσεων στον Πρότυπο Κανονισμό Λειτουργίας των Δημοτικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Οι προτάσεις του Συνηγόρου περιλήφθηκαν στον νέο Πρότυπο Κανονισμό Λειτουργίας των Δημοτικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών (ΚΥΑ 41087/29-11-2017, ΦΕΚ Β 4249/5-12-2017). Ειδικότερα προβλέφθηκε: α) η μέριμνα των σταθμών για τον ορισμό εξειδικευμένου προσωπικού ή συνοδού σε περιπτώσεις παιδιών με σωματικές, πνευματικές, ψυχικές παθήσεις ή αναπηρίες, β) η εξαίρεση της ιδιότητας του δημότη από τα κριτήρια μοριοδότησης για την επιλογή των δικαιούχων εγγραφής, γ) η απαγόρευση εξαίρεσης από τη φιλοξενία παιδιών μη αυτοεξυπηρετούμενων ως προς την ατομική τους υγιεινή, δ) η δυνατότητα πρόβλεψης για εγγραφή με ελλιπή δικαιολογητικά σε περίπτωση ευάλωτων ομάδων, ε) η δυνατότητα καθορισμού εύλογου ύψους τροφείων σύμφωνα με την οικονομική δυνατότητα των οικογενειών των φιλοξενούμενων παιδιών, ε) η ρητή απαγόρευση για οποιονδήποτε λόγο λεκτικής, ψυχολογικής και σωματικής βίας, προσβολής της προσωπικότητας και σωματικής τιμωρίας των παιδιών (άρθρ. 13, παρ. 1, εδ. στ´) και στ) η παροχή οδηγιών για την αντιμετώπιση έκτακτου περιστατικού ή περιπτώσεων παιδιών με διαβήτη, αλλεργίες, επιληψία ή άλλες παθήσεις.³⁵⁸

Προτάθηκε στα έγγραφα αστικής-δημοτικής κατάστασης του παιδιού που υιοθετείται ή αποκτάται με παρένθετη μητρότητα από μόνο γονέα να αναγράφονται μόνο τα στοιχεία του νόμιμου γονέα και να μην καταχωρίζονται υποχρεωτικά τα στοιχεία και του φυσικού γονέα του άλλου φύλου ή της παρένθετης μητέρας, όπως επέβαλλε η διοίκηση. Η πρόταση περιλάμβανε και την κατοχύρωση της δυνατότητας να λαμβάνεται προαιρετικά το όνομα ή και το επώνυμο γονέα του άλλου φύλου με τις διαδικασίες του ΝΔ 2573/1953 και της ΥΑ 91400/2961/2001.³⁵⁹

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Η πρόταση έγινε δεκτή για τα παιδιά που υιοθετούνται από μόνο γονέα³⁶⁰, όχι όμως για τα παιδιά που αποκτώνται από μόνο άνδρα μέσω παρένθετης μητρότητας.

357 https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.telos_ka8ariotitas.474864

358 <http://www.o-18.gr/gia-megaloy8/deltia-typoy/apodochi-protaseon-toy-synigoroy-toy-politisto-neo-protypo-kanonismo-leitoyrgias-dimotikon-paidikon-kai-brefonipiakon-stathmon>

359 https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.ekdosi_eggrafwn_pistopoitikwn.522531

360 Με το άρθρ. 249 παρ. 8 του Ν. 4555/2018

Ζητήθηκε η πλήρης απαλοιφή του πεδίου «θρήσκευμα» από τα έγγραφα των δήμων που καλούνται να συμπληρώσουν όσοι επιθυμούν να τελέσουν πολιτικό γάμο ή να συνάψουν σύμφωνο συμβίωσης και η προαιρετική –και όχι υποχρεωτική– αναγραφή του θρησκειώματος στις σχετικές ληξιαρχικές πράξεις.

Προτάθηκε η ανάκληση της οδηγίας-εγκυκλίου (ΔΙΑΔΠ/Φ.Β.3/14395/02.06.2009) του Υπουργείου Εσωτερικών για τη μη χορήγηση του μειωμένου ωραρίου σε υπαλλήλους γονείς τέκνου με αναπηρία το οποίο δεν συνοικεί με τον υπάλληλο γονέα, βρίσκεται σε ίδρυμα που μπορεί να είναι και σε άλλη πόλη ή είναι φοιτητής ή αυτοσυντηρείται, δηλαδή είναι μεγάλο σε ηλικία, εργάζεται ή έχει δική του οικογένεια. Διαφορετικά, προτάθηκε να εξειδικευθούν οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν οι δικαιούχοι με νέα νομοθετική ρύθμιση.

Προτάθηκε να υπάρξει νομοθετική ρύθμιση που να προβλέπει ρητά την παραγραφή ως αιτία διαγραφής χρεών, στο πλαίσιο του άρθρ. 174 του Ν. 3463/2006, καθώς διαπιστώθηκε ότι το θέμα δεν τυγχάνει ενιαίας αντιμετώπιση από τους δήμους.

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

Είχε προταθεί η τροποποίηση διάταξης του άρθρ. 2 του ΠΔ 27/1986, ούτως ώστε να επιτρέπεται η λήψη κανονικής άδειας από το αστυνομικό προσωπικό της ΕΛΑΣ, ακόμη και όταν οι υπάλληλοι επανέρχονται στην υπηρεσία τους έπειτα από μακρά αναρρωτική άδεια και δεν έχουν συμπληρώσει εξάμηνο από την επάνοδό τους.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Το επίμαχο εδάφιο καταργήθηκε με το άρθρ. 3 του ΠΔ 10/2018 (ΦΕΚ 21 Α΄/08.02.18).

1.5. Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής

Προτάθηκε: α) η ενίσχυση του συστήματος υποδοχής ανηλίκων με τον καλύτερο συντονισμό των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, ώστε να μειωθούν οι χρόνοι αναμονής για τοποθέτηση σε ξενώνα, β) η αύξηση της δυναμικότητας των δομών φιλοξενίας με τις αναγκαίες θεσμικές βελτιώσεις ίδρυσης και λειτουργίας, καθώς και με την ενίσχυση του συστήματος με εναλλακτικές μορφές και δομές φροντίδας και υποστήριξης και γ) η λήψη και άλλων, παράλληλων μέτρων για την αποφόρτιση του συστήματος υποδοχής και φιλοξενίας, όπως η προώθηση και υλοποίηση των μεταφορών στο πλαίσιο των διαδικασιών οικογενειακής επανένωσης (και μετεγκατάστασης), που θα συνέβαλλε σημαντικά στην απελευθέρωση δεκάδων θέσεων φιλοξενίας σε εξειδικευμένες δομές για ασυνόδευτους ανηλίκους.

Προτάθηκε η βελτίωση του πλαισίου και της οργάνωσης των εμπλεκόμενων υπηρεσιών για τη διευκόλυνση και επιτάχυνση των διαδικασιών πρόσβασης ανηλίκων στο άσυλο.

& Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη

Προτάθηκε: α) η έκδοση οδηγιών προς όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες ως προς την εφαρμογή του ισχύοντος πλαισίου και β) η διαμόρφωση ολοκληρωμένου ενιαίου πρωτοκόλλου, προς αποφυγή αποσπασματικής διαχείρισης και διαφοροποιούμενων πρακτικών, για τη διακρίβωση ηλικίας ασυνόδευτων αλλοδαπών.

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

Είχε προταθεί η εισαγωγή διευκρινιστικής διάταξης στον Ν. 4251/2014 για το ότι η ονοματοδοσία τέκνων πολιτών τρίτων χωρών χωρίς νόμιμη διαμονή τα οποία γεννήθηκαν στην Ελλάδα δεν συνιστά περίπτωση απαγορευμένης συναλλαγής της διοίκησης με τους γονείς τους.³⁶¹

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Εξαιρέθηκε ρητά η ονοματοδοσία νεογνού από την απαγόρευση συναλλαγής της διοίκησης με πολίτες τρίτων χωρών χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα.³⁶²

1.6. Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής

Προτάθηκε η συμπλήρωση των διατάξεων του ΠΔ 141/2014, ώστε να δοθούν, υπό προϋποθέσεις, δικαιώματα υπηρεσίας στους Μηχανικούς Εμπορικού Ναυτικού Γ΄ Τάξης, καθώς σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις οι προαναφερόμενοι δεν διαθέτουν δικαιώματα υπηρεσίας ήδη από την 1.1.2017 και, συνεπώς, δεν δικαιούνται να ασκήσουν το επάγγελμά τους.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Το Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι εξετάζει τη δυνατότητα τροποποίησης των διατάξεων του σχετικού κανονιστικού πλαισίου.

Προτάθηκε η τροποποίηση του άρθρ. 6 του ΠΔ 80/2015 κατά τρόπο που να μην εξαρτά τη χορήγηση της εννιάμηνης άδειας ανατροφής τέκνου σε υπαλλήλους του Λιμενικού Σώματος από τον τρόπο λήψης της άδειας κυήσεως από τις γυναίκες λιμενικούς ή τις συζύγους των ανδρών λιμενικών υπαλλήλων.

& Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

Προτάθηκε η έκδοση του προεδρικού διατάγματος που προβλέπεται στο άρθρ. 14 του Ν. 3450/2006, καθώς η άπρακτη παρέλευση μεγάλου χρονικού διαστήματος από τη θέση της εν λόγω εξουσιοδοτικής διάταξης σε ισχύ προκαλεί δυσμενείς συνέπειες στα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων Ακαδημιών Εμπορικού Ναυτικού (Α΄ Τάξης) που εισήλθαν σε αυτές πριν από το ακαδημαϊκό έτος 2005-2006 και των αποφοίτων

361 https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.katoxirwsi_onomatatos.509119

362 Άρθρ. 31 παρ. 8 του Ν. 4540/2018.

των Ανώτερων Δημοσίων Σχολών Εμπορικού Ναυτικού (ΑΔΣΕΝ). Με το εν λόγω διάταγμα θα καθορισθούν οι όροι, οι προϋποθέσεις και η διαδικασία για την αναγνώριση ισοτιμίας των διπλωμάτων τους με τα αντίστοιχα πτυχία των ΤΕΙ.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων υποστήριξε ότι οι Σχολές του Εμπορικού Ναυτικού ανήκουν στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, επομένως η πρωτοβουλία για την έκδοση του κρίσιμου προεδρικού διατάγματος υπάγεται στην αρμοδιότητά του ως άνω υπουργείου. Το Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής επισήμανε ότι οι σχετικές προσπάθειες που καταβλήθηκαν το 2006 απέβησαν άκαρπες. Περαιτέρω, ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι, σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, επανεξετάζει υφιστάμενο σχέδιο προεδρικού διατάγματος, χωρίς να μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια ο χρόνος ολοκλήρωσης των σχετικών διαδικασιών. Ο Συνήγορος δεν έχει ενημερωθεί για την έκδοση του προαναφερθέντος προεδρικού διατάγματος.

1.7. Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης

Προτάθηκε η τροποποίηση του Ν. 4497/2017 (άρθρ. 9 και 11), προκειμένου να μην αποτελεί προϋπόθεση έκδοσης και ανανέωσης της άδειας παραγωγού-πωλητή η βεβαίωση ασφαλιστικής και φορολογικής ενημερότητας. Με τον τρόπο αυτό δεν θα παρεμποδίζονται από την άσκηση της εργασίας που επέλεξαν πρόσωπα με οφειλές στο Δημόσιο. Κατά την άποψη της Αρχής, η προάσπιση των δημοσιονομικών συμφερόντων του Δημοσίου δεν μπορεί να φτάνει μέχρι του σημείου του περιορισμού ή αποκλεισμού του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος στην εργασία.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Δυνάμει του άρθρ. 84 του Ν. 4582/2018, τροποποιήθηκαν οι διατάξεις των άρθρ. 11 και 22 του Ν. 4497/2017, όπως είχε ζητήσει ο Συνήγορος, έτσι ώστε να μην απαιτείται ασφαλιστική ενημερότητα για την ανανέωση των αδειών παραγωγών-πωλητών λαϊκών αγορών. Αντίστοιχα, για τη θεώρηση των αδειών πωλητών υπαίθριου εμπορίου η ρύθμιση προβλέπει να μην απαιτείται πλέον φορολογική και ασφαλιστική ενημερότητα.

1.8. Υπουργείο Οικονομικών

Προτάθηκε τα ταξινομηθέντα από γονείς παιδιών με αναπηρία αναπηρικά ΙΧ επιβατικά οχήματα να απαλλάσσονται και από τα τέλη κυκλοφορίας χωρίς περαιτέρω διαδικασία. **Ανταπόκριση της Διοίκησης:** Θεσπίστηκε προσθήκη στο ισχύον πλαίσιο³⁶³ σύμφωνα με την οποία «η απαλλαγή από τα τέλη κυκλοφορίας που δικαιούνται οι ανήλικοι ανάπηροι των παραπάνω κατηγοριών δύναται να παραχωρείται έως την ενηλικίωσή τους στο πρόσωπο που ασκεί τη γονική μέριμνα ή για οποιονδήποτε λόγο έχει την επιτροπεία τους για ένα μόνο όχημα, έστω και αν ασκεί τη γονική μέριμνα ή την επιτροπεία σε περισσότερους ανήλικους αναπήρους...»³⁶⁴.

363 Άρθρ. 16 του Ν. 1798/1988 (Α' 166)

364 Ν. 4539/2018 ΦΕΚ Α' 85, άρθρ. 29.

Προτάθηκε η ανάληψη νομοθετικών και οργανωτικών πρωτοβουλιών, προκειμένου να αρθούν οι σοβαρές διοικητικές δυσλειτουργίες στην Κτηματική Υπηρεσία του Ν. Κυκλάδων, οι οποίες ενδεχομένως να αφορούν και άλλες Κτηματικές Υπηρεσίες. Ο Συνήγορος τόνισε ότι η ελλιπής στελέχωση οδηγεί σε μεγάλες χρονικές καθυστερήσεις διεκπεραίωσης υποθέσεων που σχετίζονται, είτε έμμεσα είτε άμεσα, τόσο με την προστασία και διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος όσο και με τον κατασκευαστικό κλάδο, ο οποίος δύναται να δημιουργήσει σημαντική προστιθέμενη αξία στην ελληνική οικονομία, ιδιαίτερα στην τρέχουσα κρίσιμη χρονική συγκυρία.

& Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Προτάθηκε η ανάληψη νομοθετικής πρωτοβουλίας, προκειμένου να διασφαλιστεί η μη κατάσχεση των αγροτικών επιδοτήσεων που προστατεύονται από τον νόμο, καθώς ο Συνήγορος εντόπισε διχογνωμία μεταξύ του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και του Υπουργείου Οικονομικών σε ό,τι αφορά την αρμοδιότητα ενημέρωσης ως προς την υπαγωγή των αγροτικών ενισχύσεων στο ακατάσχετο³⁶⁵. Προτάθηκε επίσης να θεσπιστεί ακατάσχετο στη βασική ενίσχυση, το οποίο να σχετίζεται με το μέγεθος και, επομένως, τις ανάγκες της αγροτικής εκμετάλλευσης, με την επισήμανση ότι το ύψος του ορίου θα μπορούσε να αποτελεί ποσοστό της αξίας των δικαιωμάτων βασικής ενίσχυσης.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με το άρθρ. 12 του Ν. 4587/2018 προστέθηκε παρ. 5 στο άρθρ. 32 του Ν. 4314/2014, που ορίζει ότι «Οι προκαταβολές, οι ενδιάμεσες και οι τελικές πληρωμές που λαμβάνουν οι δικαιούχοι βάσει καθεστώτων στήριξης στα πλαίσια της κοινής αγροτικής πολιτικής, οι οποίες αφορούν: α) τη βασική ενίσχυση, β) την πράσινη ενίσχυση, γ) τις ενισχύσεις που χορηγούνται σε γεωργούς νεαρής ηλικίας, δ) τις ενισχύσεις που χορηγούνται σε μικροκαλλιεργητές, ε) τις συνδεδεμένες ενισχύσεις και στ) την ειδική ενίσχυση βάμβακος του Κανονισμού 1307/2013, δεν κατάσχονται στα χέρια του Δημοσίου ή τρίτων, δεν υπόκεινται σε κανενός είδους παρακράτηση και δεν συμψηφίζονται με οφειλές προς το Δημόσιο και οποιονδήποτε φορέα του δημόσιου τομέα, καθώς και προς τους ασφαλιστικούς οργανισμούς, μέχρι του ποσού των επτά χιλιάδων πεντακοσίων (7.500) ευρώ ετησίως. Σε περίπτωση επιβολής κατάσχεσης σε τραπεζικές καταθέσεις εις χείρας πιστωτικών ιδρυμάτων ως τρίτων, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι πληρωμές των ανωτέρω άμεσων ενισχύσεων, τα πιστωτικά ιδρύματα εξετάζουν αν πληρούνται οι προϋποθέσεις για την επιβολή της κατάσχεσης, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας...».

& Υπουργεία Εσωτερικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Προτάθηκε μια γενικού χαρακτήρα ρύθμιση που να προστατεύει από κατάσχεση τα πάσης φύσεως προνοιακά βοηθήματα και επιδόματα, τα οποία χορηγούνται προς πολίτες ευπαθείς και οικονομικά ευάλωτους για διαφορετικούς λόγους, υγείας ή ανεργίας ή κοινωνικής περιθωριοποίησης, είτε είναι περιοδικώς καταβαλλόμενα είτε έκτακτα είτε

365 <https://www.synigoros.gr/resources/docs/eidiki-ekthesi-katasx-trap-logar-gia-ofeil-pros-to-dim.pdf>

αφορούν ΑμεΑ είτε όχι είτε εισπράττονται απευθείας από τον δικαιούχο είτε από γονέα/ κηδεμόνα ανηλίκου ή συμπαραστάτη συμπαραστατούμενου είτε κατατίθενται σε ατομικούς είτε σε κοινούς λογαριασμούς. Ο Συνήγορος φρονεί ότι η προτεινόμενη γενικής φύσεως διάταξη θα αποτελέσει σημαντική ασπίδα προστασίας για τα πενιχρά εισοδήματα των ευπαθών αυτών ομάδων, εκπληρώνοντας έτσι τον κοινωνικο-οικονομικό σκοπό της θέσπισης και χορήγησής τους.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Η πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη έγινε αποδεκτή σε ό,τι αφορά την προστασία από τον συμψηφισμό και την κατάσχεση των αναπηρικών προνοιακών επιδομάτων. Συγκεκριμένα, το άρθρ. 11 της πρόσφατης υπ' αριθ. Δ12α/Γ.Π.οικ. 68856/2202 (ΦΕΚ 5855/Β/28.12.2018) Υπουργικής Απόφασης προβλέπει ότι «...το ποσό προνοιακών παροχών σε χρήμα σε άτομα με αναπηρία δεν υπόκειται σε οποιαδήποτε κράτηση ή κράτηση χαρτοσήμου, δεν κατάσχεται, ούτε συμψηφίζεται με ήδη βεβαιωμένα χρέη προς το Δημόσιο, ιδιώτες ή πιστωτικά ιδρύματα και δεν υπολογίζεται στα εισοδηματικά όρια για την καταβολή οποιασδήποτε παροχής κοινωνικού ή προνοιακού χαρακτήρα»³⁶⁶.

& Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Προτάθηκε η μη προσμέτρηση στο συνολικό φορολογητέο εισόδημα των προνοιακών επιδομάτων που καταβάλλονται περιοδικά σε άτομα με αναπηρία, τα οποία, σύμφωνα με το άρθρ. 14 παρ. 2 του Ν. 4172/2013, όπως ισχύει, θεωρούνται συναφή προς το εξωδιδρυματικό επίδομα ποσά και εμπίπτουν στις κατηγορίες εισοδήματος από μισθωτή εργασία και συντάξεις. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η προσμέτρηση των προνοιακών επιδομάτων στο εισόδημα αφενός μπορεί να οδηγήσει στην απώλεια φορολογικών απαλλαγών, αφετέρου δεν συνάδει με τον σκοπό χορήγησής τους, ο οποίος είναι η οικονομική ενίσχυση των ατόμων με αναπηρία.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Η πρόταση της Αρχής έγινε αποδεκτή με το άρθρ. 11 της υπ' αριθ. Δ12α/Γ.Π.οικ. 68856/2202 (ΦΕΚ 5855/Β/28.12.2018) Υπουργικής Απόφασης, σύμφωνα με το οποίο «τα χρηματικά ποσά που καταβάλλονται ως προνοιακές παροχές σε χρήμα σε άτομα με αναπηρία, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας, δεν εμπίπτουν σε καμία κατηγορία εισοδήματος και επομένως δεν φορολογούνται...». Το ίδιο άρθρο προβλέπει επίσης ότι τα ποσά αυτά δεν υπολογίζονται «στα εισοδηματικά όρια για την καταβολή οποιασδήποτε παροχής κοινωνικού ή προνοιακού χαρακτήρα».^{367, 368}

Προτάθηκε να τροποποιηθεί η Απόφαση του Υπουργού Οικονομικών³⁶⁹ η οποία καθόρισε τις προϋποθέσεις, τα δικαιολογητικά και τη διαδικασία χορήγησης της απαλλαγής από το τέλος ταξινόμησης των αναπηρικών επιβατικών αυτοκινήτων και να μην περιλαμβάνει την προϋπόθεση της πιστοποίησης διά βίου αναπηρίας. Ο Συνήγορος θεωρεί ότι γενε-

366 https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.pros_dimosio.548776

367 https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.pros_dimosio.548776

368 Βλ. αναλυτικά πιο πάνω σελ. 87

369 Δ18Α 5038645 ΕΙ2013 (ΦΕΚ 2774 Β)

<https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.anaphries.510278>

σιουργός αιτία για τη χορήγηση της απαλλαγής είναι η ίδια η πάθηση και η σοβαρότητα της και όχι η διάρκεια αυτής και ότι η συγκεκριμένη προϋπόθεση αφενός κείται εκτός νομοθετικής εξουσιοδότησης, αφετέρου δεν συνάδει με τον σκοπό του νομοθέτη.

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

Είχε προταθεί η τροποποίηση του άρθρ. 25 Α παρ. 1 εδ β' του Ν. 3842/2010, με το οποίο καταργήθηκε η μετάθεση του χρόνου φορολογίας των κληρονομούμενων ακινήτων υπό απαλλοτρίωση, κατ' εφαρμογή της υπ' αριθ. 166/2016 απόφασης της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οποία έκρινε τη συγκεκριμένη διάταξη αντισυνταγματική. Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με το άρθρ. 113 του Ν. 4537/2018 θεωρείται πλέον ότι στις περιπτώσεις αναγκαστικά απαλλοτριούμενων ακινήτων που αποκτώνται λόγω θανάτου ή από χαριστική αιτία, εφόσον κατά τον χρόνο κτήσης δεν έχει συντελεσθεί η απαλλοτρίωση, χρόνος φορολογίας είναι ο χρόνος συντέλεσης της απαλλοτρίωσης ή ο χρόνος άρσης αυτής³⁷⁰.

Είχε προταθεί να μην συνυπολογίζονται ως τεκμήριο για τη χορήγηση του επιδόματος πετρελαίου θέρμανσης τα ΙΧ επιβατικά αυτοκίνητα που έχουν κλαπεί. Το πρόβλημα είχε επισημανθεί από δικαιούχους του επιδόματος οι οποίοι εξαιρέθηκαν από τη χορήγησή του ως κάτοχοι περισσότερων των δύο ΙΧ επιβατικών αυτοκινήτων, επειδή σε αυτά συνυπολογίζονταν και οχήματα που δεν είχαν πλέον στην κατοχή τους, καθώς αυτά είχαν κλαπεί.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με την ΠΟΛ 1236/2018 έγινε αποδεκτό το αίτημα της Αρχής και ρητά ορίζεται ότι «...δεν συνυπολογίζονται ΕΙΧ αυτοκίνητα ευρισκόμενα σε αναγκαστική ακινησία η οποία αναφέρεται σε περιπτώσεις καταστροφής ή κλοπής³⁷¹».

1.9. Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

Προτάθηκε η έκδοση κανονιστικών πράξεων με τις οποίες θα ορίζονται οι απαιτούμενες λεπτομέρειες συμμετοχής των κατόχων τίτλων Κέντρων Διά Βίου Μάθησης (ΚΔΒΜ) συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης της ειδικότητας «Τεχνίτης περιποίησης χεριών και ποδιών» σε εξετάσεις πιστοποίησης ΕΟΠΠΕΠ, ώστε οι προαναφερόμενοι να αποκτήσουν το δικαίωμα άσκησης του ως άνω επαγγέλματος σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις του εδ. γ' της παρ. 2 του άρθρ. 42 του Ν. 4386/2016.

Προτάθηκε η παροχή διευκρινίσεων εκ μέρους του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων προς όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες ή η εισαγωγή ειδικότερης ρύθμισης, ώστε να υπάγονται οι αλλοδαποί ανήλικοι που φοιτούν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και έχουν εγγραφεί με κατατακτήριες εξετάσεις (λόγω έλλειψης βεβαιώσεων φοίτησης από τη χώρα προέλευσης) στο επεικέστερο καθεστώς προαγωγής στην επόμενη

370 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.skpnews>.

371 <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.547810>

τάξη που ισχύει για τους μαθητές που προέρχονται από ξένα σχολεία του εξωτερικού³⁷².

Προτάθηκε να σταλεί διευκρίνιση/διορθωτική εγκύκλιος προς τα σχολεία της χώρας, ώστε να μην απαιτούν για την εγγραφή ανήλικων αλλοδαπών αριθμό πρωτοκόλλου αιτήματος που έχει υποβάλει ο κηδεμόνας για τη ρύθμιση του καθεστώτος διαμονής του (ή αριθμό άδειας), όπως υποδεικνύει εγκύκλιος του ίδιου υπουργείου με θέμα: «Ενημέρωση για την ηλεκτρονική Αίτηση Εγγραφής – Δήλωση Προτίμησης μαθητών/τριών για το σχολικό έτος 2018-19».

Προτάθηκε να προβλεφθεί, τουλάχιστον σε ένα μεταβατικό στάδιο εφαρμογής της ΥΑ 139101/ΓΔ4 (ΦΕΚ 3674/28-08-2018), κατ' εξαίρεση δυνατότητα φοίτησης στα εσπερινά ΕΠΑΛ των ενδιαφερόμενων αλλοδαπών παιδιών που είχαν εγγραφεί ήδη. Προτάθηκε η έκδοση εγκυκλίου για να διευκρινιστεί ότι το άρθρ. 13 της ΥΑ 10645/ΓΔ4/2018 δεν επιφέρει τροποποίηση στην υφιστάμενη νομοθεσία, με βάση την οποία ο γονέας που δεν ασκεί την επιμέλεια, αλλά ασκεί το υπόλοιπο της γονικής μέριμνας του τέκνου, δικαιούται πρόσβαση στα στοιχεία της σχολικής κατάστασης του παιδιού-μαθητή. Επίσης, να καταστεί σαφές ότι η με αριθ. Φ7/517/127893/Γ1 εγκύκλιος εξακολουθεί να ισχύει.³⁷³

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Δόθηκαν οι αιτηθείσες οδηγίες προς όλες τις Περιφερειακές Διευθύνσεις ΠΕ και ΔΕ, τις Διευθύνσεις ΔΕ και τις σχολικές μονάδες της χώρας, με το υπ' αριθ. πρωτ. 88147/ΓΔ4/30-5-2018 έγγραφο.

Προτάθηκε η απόσυρση του με αριθ. πρωτ. Φ6/415/75191/Γ1 από 4.6.2013 εγγράφου του υπουργείου και η αντικατάστασή του με άλλο, το οποίο δεν θα καταλείπει καμία αμφιβολία σχετικά με την υποχρεωτικότητα της διενέργειας των προβλεπόμενων εμβολίων ενόψει της εγγραφής των παιδιών στην εκπαίδευση, με μόνη αποδεκτή εξαίρεση την περίπτωση ιατρικής αντένδειξης και όχι την αντίθετη επιθυμία του γονέα.

Ζητήθηκε η κατάργηση του αποκλεισμού των φοιτητών που έχουν λάβει μετεγγραφή από το πρόγραμμα οικονομικής ενίσχυσης επιμελών φοιτητών/τριών που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες του ΙΚΥ (ΚΥΑ 54397/Ζ1/29.03.2017).

Ζητήθηκε η εξέταση της διεύρυνσης της λίστας παθήσεων των εκπαιδευτικών ή των συζύγων τους που επιτρέπουν την κατά προτεραιότητα μετάθεση ή τοποθέτηση ή εξαίρεση από τον χαρακτηρισμό τους ως υπεράριθμων (άρθρ. 13 παρ. 1 περ. γ' και 14 παρ. 11 του ΠΔ 50/1996).

& Υπουργείο Οικονομικών

Προτάθηκε³⁷⁴ η τροποποίηση, εξειδίκευση ή ερμηνευτική διευκρίνιση διατάξεων της ΚΥΑ 140832/Ζ1 σχετικά με τη χορήγηση του στεγαστικού επιδόματος φοιτητών, ώστε:

372 Άρθρ. 3 ΠΔ 182/1984, 34 ΠΔ 60/2006 και 45 ΠΔ 68/2014 όπως ισχύουν, αλλά και στο πιο πρόσφατο ΠΔ. 126/2016 (ως προς το Γυμνάσιο).

373 <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.organwtika.507506>

374 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.epidoma.515221>

α) να μην προσμετρώνται τα ημιτελή κτίσματα ή τα ακατάλληλα για οίκηση ακίνητα στις «κατοικίες» (που οι γονείς του φοιτητή ή ο ίδιος είναι κύριος ή επικαρπωτής) είτε για τον υπολογισμό του συνολικού εμβαδού κατοικιών είτε για την ύπαρξη κατοικίας στον τόπο σπουδών του φοιτητή, β) να μην αποκλείεται η χορήγηση του επιδόματος όταν οι γονείς του φοιτητή ή ο ίδιος έχουν μόνο ποσοστό συνιδιοκτησίας σε κατοικία στην πόλη των σπουδών του, γ) να διευκρινιστεί ότι ως ετήσιο οικογενειακό εισόδημα λαμβάνεται, σύμφωνα και με τη φορολογική νομοθεσία, το υψηλότερο μεταξύ του δηλωθέντος και του τεκμαρτού, σε καμία δε περίπτωση αυτά τα δύο δεν συναθροίζονται, δ) να νομοθετηθεί η δυνατότητα υποβολής αιτήματος από τη μητέρα του φοιτητή, σε περίπτωση θανάτου του δικαιούχου πατέρα, με σχετική πρόβλεψη στο πληροφοριακό σύστημα. Για τις δε ήδη καταθεθειμένες αιτήσεις, ο Συνήγορος πρότεινε τη διαχείριση αυτών ad hoc εκτός πληροφοριακού συστήματος TAXIS από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ε) να επανέλθει η εφαρμοζόμενη μέχρι πέρυσι πρόβλεψη για τη χορήγηση του επιδόματος σε περίπτωση επιτυχούς εξέτασης του φοιτητή στο ήμισυ των μαθημάτων, ακόμη κι αν αυτά δεν ανήκουν μόνο στο πρόγραμμα σπουδών του προηγούμενου ακαδημαϊκού έτους, αλλά και σε παρελθόντα ή και επόμενα εξάμηνα, στ) να προβλεφθεί η εκπρόθεσμη εξέταση των αιτημάτων των οποίων δεν ολοκληρώθηκε η υποβολή στην ηλεκτρονική εφαρμογή του TAXIS για λόγους που δεν οφείλονται σε υπαιτιότητα του δικαιούχου. Για την εξέτασή τους, προτάθηκε να δοθεί η δυνατότητα υποβολής αίτησης του προηγούμενου ακαδημαϊκού έτους κατά την τρέχουσα περίοδο.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, με την υπ' αριθ. 89537/Z1/O1.06.18 εγκύκλιο οδηγία του, ανταποκρίθηκε ως προς τη χορήγηση του στεγαστικού επιδόματος σε μητέρα φοιτητή, σε περίπτωση θανάτου του δικαιούχου-πατέρα³⁷⁵. Τα υπόλοιπα ζητήματα ακόμη εκκρεμούν.

1.10. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Προτάθηκε να επανεξεταστούν οι διατάξεις περί εξόρυξης απολιθωμάτων, λαμβάνοντας υπόψη την υφιστάμενη νομοθεσία για τα παλαιοντολογικά ευρήματα. Επίσης, πριν προχωρήσει οποιαδήποτε ρύθμιση για τη δυνατότητα εξόρυξης απολιθωμάτων για συλλεκτικούς σκοπούς, τονίστηκε ότι είναι αναγκαίο να έχει επιτευχθεί νομοθετικά, διοικητικά και πρακτικά η προστασία των απολιθωματοφόρων θέσεων και ευρημάτων, καθώς η αλόγιστη εξόρυξη και συλλογή τους έχει συχνά ως αποτέλεσμα την καταστροφή μοναδικών για την επιστημονική κοινότητα ευρημάτων.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας έκανε εν μέρει αποδεκτές τις προτάσεις του Συνηγόρου σχετικά με την έρευνα και εκμετάλλευση των λατομικών ορυκτών, οι οποίες ενσωματώθηκαν στις διατάξεις του Ν. 4512/18 «Ρυθμίσεις για την εφαρμογή των Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής και άλλες διατάξεις».

Προτάθηκε η έκδοση Υπουργικής Απόφασης, κατ' εφαρμογή του άρθρου 30 παρ. 9 του Ν. 4178/2013 (ΦΕΚ 174Α/8.8.2013), ώστε να καθοριστεί η διαδικασία επιστροφής

375 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.skpnews.521815>

χρημάτων που εκ παραδρομής καταβλήθηκαν κατά τη διαδικασία υπαγωγής αυθαίρετων κατασκευών και εγκατάστασης αυθαίρετων χρήσεων στην αναστολή επιβολής κυρώσεων αυθαίρετων με τους Ν. 4014/2011, 4178/2013 και 4495/2017.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Εκδόθηκε η με αριθ. ΥΠΕΝ/ΔΑΟΚΑ/13096/18 (ΦΕΚ 916B/15.03.2018) Υπουργική Απόφαση «Καθορισμός των περιπτώσεων και της διαδικασίας μερικής επιστροφής χρηματικών ποσών ενιαίου ειδικού προστίμου αυθαίρετων κατασκευών που έχουν υπαχθεί στις διατάξεις αναστολής επιβολής κυρώσεων των νόμων Ν. 4014/2011, Ν. 4178/2013 και Ν. 4495/2017».

Προτάθηκε η κατάργηση ή η τροποποίηση της εγκυκλίου 49/2000 του ΥΠΕΧΩΔΕ ως προς τις απαιτούμενες αποστάσεις των προσωρινών ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων από κατοικίες, δεδομένου ότι αυτές εξαιρέθηκαν από τις προϋποθέσεις που τέθηκαν με τις παρ. 1 και 2 της υπ. αριθ. 7034/1298/15.03.2000 ΚΥΑ. Ο Συνήγορος τόνισε ότι από το κείμενο της ανωτέρω ΚΥΑ δεν συνάγεται ότι η απόσταση των 150 μ. από κατοικίες αναφέρεται μόνο στις μόνιμες εγκαταστάσεις λούνα παρκ, εξαιρουμένων των προσωρινών. Σκοπός της εν λόγω θέσπισης είναι η αποφυγή θορύβου και οχληρών εγκαταστάσεων, ενώ οι αναφορές της ΚΥΑ περί περιορισμών αφορούν κάθε μορφή και είδος λούνα παρκ και δεν συναρτώνται με τη μόνιμη ή προσωρινή εγκατάσταση των εν λόγω επιχειρήσεων. Η Αρχή επεσήμανε ότι μια εγκύκλιος η οποία δεν εισάγει δίκαιο στην πράξη δεν δύναται να ανατρέψει νομοθετικές διατάξεις, να αντίκειται με σαφήνεια στο περιεχόμενό τους και να περιορίζει το εύρος και τις προϋποθέσεις εφαρμογής τους.

Προτάθηκε η τροποποίηση της υπ. αριθ. ΔΕΠΕΑ/Γ/172335/16.02.2016³⁷⁶ διευκρινιστικής εγκυκλίου, ώστε να μην έρχεται σε αντίθεση με τις διατάξεις του Ν. 4122/13, με τις σχετικές διατάξεις του αρχαιολογικού νόμου αλλά και με το σύνολο του προστατευτικού θεσμικού πλαισίου για τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Από τη γραμματική διατύπωση και τελεολογική ερμηνεία των διατάξεων του Ν. 4122/13 αφενός δεν υφίσταται ουδείς διαχωρισμός στις κατηγορίες των μνημείων (αρχαία ή νεότερα), αφετέρου γίνεται ρητή αναφορά ότι οι ελάχιστες απαιτήσεις δεν θα εφαρμόζονται και σε λοιπά κτίρια τα οποία αποτελούν μέρος παραδοσιακού συνόλου ή διαθέτουν ιστορική αξία ή είναι διατηρητέα, εφόσον η συμμόρφωση με τις προβλέψεις για την ενεργειακή απόδοση θα σήμαινε την αλλοίωση της μορφής και του χαρακτήρα τους. Περαιτέρω, κατά τον αρχαιολογικό νόμο, στα μνημεία εντάσσονται τόσο τα αρχαία ακίνητα όσο και τα νεότερα, άρα η εγκύκλιος της οποίας ζητείται η κατάργηση παρερμηνεύει τις σχετικές έννοιες και αλλοιώνει τις σχετικές διατάξεις τόσο του αρχαιολογικού νόμου όσο και του Ν. 4122/13.

1.11. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Προτάθηκε η ελεύθερη μεταγραφή ανήλικων ερασιτεχνών αθλητών, ακόμη και χωρίς τη συναίνεση του σωματείου από το οποίο ζητούν να μεταγραφούν. Επίσης, προτάθηκε

³⁷⁶ Η εγκύκλιος ορίζει ότι για κτίρια χαρακτηρισμένα ως διατηρητέα ή για κτίρια που βρίσκονται εντός χαρακτηρισμένων ιστορικών τόπων ή παραδοσιακών οικισμών απαιτείται η έκδοση Πιστοποιητικού Ενεργειακής Απόδοσης, εφόσον τα κτίρια αυτά δεν αποτελούν μνημεία.

να μην προβλέπεται, όπως οριζόταν σε σχέδιο αθλητικού νόμου, δυνατότητα απαίτησης «αποζημίωσης κατάρτισης» ή υψηλού παραβόλου.

Προτάθηκε η ανάγκη τροποποίησης της υφιστάμενης νομοθεσίας, προκειμένου να καθοριστούν οι προθεσμίες εντός των οποίων οφείλει να γνωμοδοτήσει το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο στις περιπτώσεις απαιτήσεων για αμοιβή παράδοσης κινητού αρχαίου αντικειμένου. Ο Συνήγορος διατύπωσε την άποψη ότι η πρόσφατη εγκύκλιος του υπουργείου³⁷⁷ αποσαφηνίζει τις διατάξεις του αρχαιολογικού νόμου, εντούτοις η διαδικασία παραμένει χρονοβόρα. Τόνισε, επίσης, την ανάγκη ρύθμισης του θέματος επισημαίνοντας ότι δημιουργούνται καταστάσεις οι οποίες προσκρούουν στις αρχές της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των πολιτών, ενώ παράλληλα θέτουν σε κίνδυνο την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας, η προστασία της οποίας αποτελεί υποχρέωση του κράτους και συνιστά συλλογικό αγαθό και μείζον δημόσιο συμφέρον.

1.12. Υπουργείο Υγείας

Προτάθηκε στο πλαίσιο διαχείρισης επειγόντων περιστατικών, οπότε κρίνεται αναγκαία η ιατρική παρέμβαση, προς αποτροπή κινδύνου ζωής ή υγείας του παιδιού, να προσυμφωνηθεί στις μονάδες και να ακολουθείται πρωτόκολλο ενεργειών, που απορρέει από την ισχύουσα νομοθεσία³⁷⁸. Ειδικότερα, προτάθηκε να ακολουθούνται οι ακόλουθες ενέργειες για τη βέλτιστη διασφάλιση του δικαιώματος του παιδιού στην υγεία: α) ο γιατρός διαμορφώνει σχέση εμπιστοσύνης και σεβασμού με τον κηδεμόνα του ανήλικου, παρέχοντας έγκυρη και κατάλληλη ενημέρωση³⁷⁹, ώστε ο νόμιμος εκπρόσωπος του παιδιού να διαμορφώνει ορθή άποψη για τις συνέπειες της άρνησής του και να λαμβάνει την κατάλληλη απόφαση, β) σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης ιατρικής επέμβασης προκειμένου να αποτραπεί κίνδυνος ζωής ή υγείας του παιδιού, υποβάλλεται αίτηση του αρμόδιου θεράποντος ιατρού ή του διευθυντή της κλινικής όπου νοσηλεύεται το παιδί ή άλλου υγειονομικού οργάνου για παρέμβαση του εισαγγελέα (εισαγγελική παραγγελία), γ) σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις, εφόσον η θεραπεία του ασθενή είναι απολύτως επείγουσα, σε σημείο που και η παραμικρή καθυστέρηση να εγκυμονεί σοβαρό κίνδυνο για τη ζωή ή την υγεία του και η άρνηση συναίνεσης να καθίσταται καταχρηστική, επιβάλλεται η αυτόγνωση ιατρική επέμβαση, προς το συμφέρον του παιδιού, η οποία ωστόσο υπόκειται σε δικαστική κρίση για τυχόν αστική ή ποινική ευθύνη, δ) ειδικότερα, σε ευαίσθητα ιατρικά τμήματα (λ.χ. νεογνολογικό), οι προκαθορισμένες διαδικασίες για την υποκατάσταση της συναίνεσης του κηδεμόνα σε κρίσιμες περιπτώσεις, οπότε κρίνεται αναγκαία η ιατρική παρέμβαση, είναι σκόπιμο να διεκπεραιώνονται με ενέργειες της διοικητικής ή/και κοινωνικής υπηρεσίας του νοσοκομείου³⁸⁰ προς συνδρομή του εφημερεύοντος ιατρού, ώστε να συνεχίσει απρόσκοπτα το έργο του.

Προτάθηκε η λήψη μέτρων, για να μην αποχωρίζονται από μπότερες χωρίς επαρκή στοιχεία ταυτότητας τα βρέφη που γεννιούνται σε μαιευτήρια –τα οποία στη συνέχεια παραδί-

377 ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΜ/ΤΑΜΣ/170823/109680/3880/2509/23.06.2017.

378 ΑΚ 1532, 1534 και Ν. 3418/2005, άρθρ. 12 παρ. 3.

379 Άρθρ. 8, 10, 11 του Ν. 3418/2005.

380 Άρθρ. 1534 ΑΚ που προβλέπει την αρμοδιότητα και «άλλου υγειονομικού οργάνου».

δονταν σε ιδρύματα για φιλοξενία-, καθώς και για να υποβοηθούνται οι μπότερες αυτές στην έκδοση ταυτοποιητικών εγγράφων για τις ίδιες και τα νεογνά.³⁸¹

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Κατοχυρώθηκε ειδική παράλληλη διαδικασία για την καταγραφή στα νοσοκομεία των γεννήσεων από μπότερες χωρίς ταυτοποιητικά έγγραφα και για τη ληξιαρχική καταχώρισή τους, χωρίς να αποχωρίζονται τα νεογέννητα από τις μπότερες τους.³⁸²

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

Είχε προταθεί από το 2008 η κατάργηση ανώτατου ηλικιακού ορίου για την κάλυψη θέσεων ιατρών ΕΣΥ, θέμα στο οποίο ο Συνήγορος επανήλθε τον Ιανουάριο του 2018.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με το άρθρ. 4 του Ν. 4528/2018 (ΦΕΚ Α΄, 50/16.03.18) η κατάληψη θέσης ειδικευμένου ιατρού ΕΣΥ στους βαθμούς Επιμελητή Β΄ και Α΄ και στον βαθμό του Διευθυντή αποσυνδέθηκε πλήρως από την ηλικία των ενδιαφερομένων.³⁸³

Είχε προταθεί το 2017 η πλήρης απαλοιφή της περιοριστικής προϋπόθεσης που τέθηκε σε εγκύκλιο του υπουργείου για τη χορήγηση γονικής άδειας ανατροφής παιδιού του άρθρ. 50 παρ. 2 του Ν. 4075/12, σύμφωνα με την οποία ο έτερος γονέας πρέπει να απασχολείται εκτός σπιτιού, καθώς δεν έχει έρεισμα στη νομοθετική διάταξη.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με νέα εγκύκλιο, τον Μάρτιο του 2018, το υπουργείο δι-ασαφίνισε ότι η απασχόληση του άλλου γονέα εκτός σπιτιού δεν αποτελεί προϋπόθεση για τη λήψη της γονικής άδειας άνευ αποδοχών από ειδικευόμενους ιατρούς.

2. Λοιποί φορείς

2.1. Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας

Προτάθηκε η ακύρωση των περιβαλλοντικών όρων που είχε εγκρίνει η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου - Δυτικής Μακεδονίας για την ολοκλήρωση οδικών έργων στα Ιωάννινα. Ο Συνήγορος του Πολίτη είχε διερευνήσει εκτενώς τη νομιμότητα των ενεργειών της διοίκησης όσον αφορά την αδειοδότηση και κατασκευή των οδών Κενάν Μεσαρέ και Βογιάννου την περίοδο 2011 έως 2016. Στο πλαίσιο αυτό, επεσήμανε την έλλειψη νομιμότητας στα συγκεκριμένα έργα, καθώς αυτά κατακερματίστηκαν σε μικρότερα και υλοποιούνταν δίχως αδειοδότηση και μέτρα προστασίας για το περιβάλλον και την ασφάλεια των πολιτών.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Εκδόθηκε η Υπουργική Απόφαση 30353/22.6.2018,

381 <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.gonikosrolos.511648>

382 Άρθρ. 62 παρ.1-13 Ν.4554/2018.

383 <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el.imageworkpublic.498611>

η οποία βασίζεται σε σχετικό έγγραφο του Συνηγόρου του Πολίτη και ακυρώνει την πρόσφατη απόφαση της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Ηπείρου - Δυτικής Μακεδονίας (30073/26.2.2018) με την οποία αδειοδοτήθηκαν περιβαλλοντικά νέα έργα επέκτασης οδοποιίας στα Ιωάννινα, δίχως να αξιολογηθούν και τα παλαιά υφιστάμενα. Το αιτιολογικό της Υπουργικής Απόφασης ταυτίζεται με τις απόψεις της Αρχής, που επισήμανε ότι δεν αξιολογήθηκαν τα αθροιστικά αποτελέσματα της κατασκευής όλων των έργων οδοποιίας, καθώς τμήματα εξ αυτών απαλλάχτηκαν από τη διαδικασία Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ)³⁸⁴. **Είχε προταθεί**, επιπλέον, η εκπόνηση ενιαίας Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) για το σύνολο των έργων του οδικού δικτύου, ώστε να αξιολογηθούν τα αθροιστικά αποτελέσματα από την κατασκευή τους. Ωστόσο, η συγκεκριμένη Υπουργική Απόφαση κρίνεται αναμφισβήτητα ως βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ

1. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου «Επείγουσες ρυθμίσεις αρμοδιότητας Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής» (Ν. 4587/2018)

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέθεσε τις παρατηρήσεις του επί του σχεδίου νόμου «Επείγουσες ρυθμίσεις αρμοδιότητας Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής», οι οποίες βασίζονται στην πολυετή και συνεχή ενασχόλησή του με ποικίλα θέματα προσφύγων και μεταναστών, ήτοι θέματα υποδοχής, διαδικασιών ασύλου, αδειών παραμονής, ένταξης κ.ά., με σκοπό να συμβάλει στη βελτίωση των προτεινόμενων ρυθμίσεων.³⁸⁵

Διατυπώνοντας μια γενική παρατήρηση επί της αρχής, ο Συνήγορος επισήμανε ότι η «πρόσφατη όξυνση της προσφυγικής κρίσης», η οποία, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου, αποτέλεσε τη γενεσιουργό αιτία που καθιστούσε αναγκαίες τις προτεινόμενες ρυθμίσεις, δεν φαίνεται να συνάδει με τα επίσημα στοιχεία για τους αριθμούς εισόδου παράτυπων μεταναστών/αιτούντων άσυλο στη χώρα. Στην Ειδική Έκθεση «Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων - Ζητήματα διοικητικής μεταχείρισης»³⁸⁶ η Αρχή είχε τονίσει ότι η διαχείριση του μεταναστευτικού/προσφυγικού φαινομένου χρήζει πάγιων και συνεκτικών ρυθμίσεων, ιδίως όσο απομακρυνόμαστε από την έξαρση των μεικτών ροών του 2015, δεδομένου ότι τα ζητήματα υποδοχής, στέγασης, διαδικασιών ασύλου κ.λπ. είναι πλέον πιο προβλέψιμα και επομένως διαχειρίσιμα. Συνεπώς, η αντιμετώπιση του μεταναστευτικού φαινομένου

384 <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.pznews.512454>

385 <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.541460>

386 <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.434102>

στα τέλη του 2018 με όρους έκτακτης ανάγκης εμφανίζεται ως εσωτερική αντίφαση της ανάγκης συνεκτικής οργάνωσης της διοίκησης. Η δε παράταση του καθεστώτος εκτάκτου ανάγκης που συνεπάγεται ad hoc ρυθμίσεις και επιτρέπει διαδικασίες, ιδίως σε ό,τι αφορά την επιλογή αναδόχων για υπηρεσίες και αγαθά, κατά παρέκκλιση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, αναδεικνύει τις αδυναμίες στην εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης, με στόχους και χρονοδιαγράμματα υλοποίησής τους που να τηρούνται.

Ως προς τις επιμέρους ρυθμίσεις, ο Συνήγορος εξέφρασε τον προβληματισμό του σχετικά με: α) την εκ των υστέρων νομιμοποίηση συμβάσεων μίσθωσης, β) την κατά παρέκκλιση της κείμενης νομοθεσίας σύναψη δημοσίων συμβάσεων από τους εμπλεκόμενους φορείς (υπουργεία, ΝΠΔΔ, ΟΤΑ κ.λπ.) για την κάλυψη των αναγκών μεταναστών και προσφύγων και γ) την κατά παρέκκλιση της κείμενης νομοθεσίας απόσπαση ή πρόσληψη προσωπικού για την αντιμετώπιση εκτάκτων και επείγουσών αναγκών, που προκύπτουν από τη διαχείριση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών. Τέλος, ο Συνήγορος τόνισε την ανάγκη να ληφθούν σοβαρά υπ' όψιν τα πρακτικά προβλήματα που δημιουργούνται για τα θεμελιώδη δικαιώματα από τον τρόπο που εφαρμόζεται η Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας με την επιβολή του γεωγραφικού περιορισμού στα νησιά.

2. Επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του νομοσχεδίου «Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης - Εμβάθυνση της Δημοκρατίας - Ενίσχυση της Συμμετοχής - Βελτίωση της οικονομικής και αναπτυξιακής λειτουργίας των ΟΤΑ [Πρόγραμμα «ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ Ι»] - Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας των ΦΟΔΣΑ - Ρυθμίσεις για την αποτελεσματικότερη, ταχύτερη και ενιαία άσκηση των αρμοδιοτήτων σχετικά με την απονομή ιθαγένειας και την πολιτογράφηση - Λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας ΥΠΕΣ» (Ν. 4555/2018)

Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο της αρμοδιότητας ελέγχου και διαμεσολάβησης σε θέματα που ανάγονται στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τις επιχειρήσεις αυτών, με σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας, προέβη σε επισημάνσεις επί του νομοσχεδίου για το Πρόγραμμα «Κλεισθένης Ι», το οποίο κατατέθηκε στις 4.7.2018 και στη συνέχεια αποτέλεσε τον Ν. 4555/2018³⁸⁷.

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι στο σχέδιο νόμου δεν πραγματοποιείται κωδικοποίηση και συστηματοποίηση της νομοθεσίας σχετικά με τα θέματα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αντίθετα διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες ρυθμίσεις αποτελούν είτε τροποποιήσεις είτε αντικαταστάσεις είτε προσθήκες του Ν. 3852/2010 (Πρόγραμμα «Καλλικράτης»). Επιπλέον, σε συγκεκριμένες διατάξεις προβλέπεται η έκδοση μεγάλου αριθμού Υπουργικών Αποφάσεων και λοιπών Κανονιστικών Πράξεων, προκειμένου αυτές να τεθούν σε εφαρμογή. Τα ανωτέρω δεν συνάδουν με τις αρχές της καλής νομοθέτησης, όπως αναλυτικά αναφέρονται στο άρθρο 2 του Ν. 4048/2012.

Η Αρχή τόνισε ότι το σχέδιο νόμου οφείλει να αντιμετωπίσει τα ζητήματα της Τοπικής

387 ΦΕΚ Α' 133/19.7.2018.

Αυτοδιοίκησης με το πνεύμα και τις επιταγές του σήμερα και να μην αποτελεί έναν ραπτάρη στον οποίο προστίθενται συνεχώς νέες διατάξεις, ενώ διατηρούνται παράλληλα άλλες, παλαιότερες και παρωχημένες.

Υπογράμμισε επίσης ότι η χώρα μας, επιδιώκοντας την εφαρμογή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), οφείλει να θέσει τις προτεραιότητες της αναφορικά με την Ατζέντα 2030 και να εφαρμόσει αποτελεσματικά τους ΣΒΑ μέσα από την κατάλληλη προσαρμογή τους στις εθνικές προτεραιότητες και ανάγκες. Η Ατζέντα 2030 προωθεί την ενσωμάτωση και των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης –κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική– σε όλες τις τομεακές πολιτικές, ενώ παράλληλα προάγει τη διασύνδεση και τη συνοχή των σχετικών με τους ΣΒΑ πολιτικών και νομοθετικών πλαισίων. Η μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που επιδιώκει την εμπάθυνση της δημοκρατίας, την ενίσχυση της συμμετοχής και τη βελτίωση της οικονομικής και αναπτυξιακής λειτουργίας των ΟΤΑ, δεν μπορεί να μη διαπνέεται από τις αρχές που διατρέχουν την Ατζέντα 2030.

Τέλος, ο Συνήγορος εξέφρασε την άποψη ότι, υπό το πρίσμα των ανωτέρω, η περαιτέρω εξέταση και η επεξεργασία του σχεδίου νόμου ήταν αναγκαίες και προέβη σε αναλυτικό σχολιασμό επί του συνόλου των άρθρων, παραθέτοντας παράλληλα συγκεκριμένες διαπιστώσεις και προτάσεις βελτίωσης.

Το σύνολο των παρατηρήσεων του Συνηγόρου είναι αναρτημένο στην επίσημη ιστοσελίδα της Αρχής³⁸⁸.

3. Οι θέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του νομοσχεδίου «Μέτρα για την Προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας» (Ν.4538/2018)

Ο Συνήγορος, με γνώμονα την προστασία του συμφέροντος του παιδιού, όπως περιγράφεται στο άρθρ. 3 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού³⁸⁹, υπέβαλε τις παρατηρήσεις του επί του σχεδίου νόμου «Μέτρα για την Προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας», το οποίο στόχευε να ανταποκριθεί στην υπαρκτή ανάγκη βελτιώσεων στους θεσμούς της αναδοχής και της τεκνοθεσίας για την προστασία των παιδιών που δεν έχουν οικογένεια ή που για το συμφέρον τους πρέπει να απομακρυνθούν από αυτή και στην ανατροπή του υφιστάμενου μοντέλου ιδρυματικής προστασίας τους.

Με τις παρατηρήσεις της η Αρχή επισήμανε περιπτώσεις στις οποίες οι ρυθμίσεις του σχεδίου νόμου δεν εξυπηρετούσαν με τον καλύτερο τρόπο τη διαφαινόμενη, θετική, αρχική πρόθεση των συντακτών του. Ο Συνήγορος επίσης σημείωσε ότι ο όρος «υιοθεσία» είναι μάλλον παρωχημένος, καθώς δεν ανταποκρίνεται ετυμολογικά στη νομική και κοινωνική πραγματικότητα, και επισήμανε ότι στο πλαίσιο της ανάγκης εκσυγχρονισμού της συγκεκριμένης νομικής ορολογίας προτιμότερη είναι η χρήση του όρου «τεκνοθεσία».

Επίσης παρατήρησε ότι, ως προς την ουσία του, το ως άνω σχέδιο φαινόταν να προκαλεί σύγχυση μεταξύ αναδοχής του Αστικού Κώδικα και αναδοχής προβλεπόμενης στο ΠΔ 86/2009, μεταξύ ιδιωτικής και κρατικής, δεν προέβλεπε επαρκώς διαφοροποιημένες προϋποθέσεις για τη συγγενική αναδοχή και, ως αποτέλεσμα, επέτεινε τη σύγχυση μεταξύ αναδοχής και τεκνοθεσίας.

388 <https://www.synigoros.gr/resources/20180713-paratiriseis-stp-kleisthenis.pdf>

389 Ν. 2101/1992.

Υπό το πρίσμα αυτό, προχώρησε σε ειδικότερες επισημάνσεις επί συγκεκριμένων άρθρων του σχεδίου νόμου υποβάλλοντας προτάσεις νομοτεχνικών βελτιώσεων³⁹⁰.

4. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη στο σχέδιο νόμου για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (Ν. 4540/2018)

Ο Συνήγορος, βάσει των ειδικών αρμοδιοτήτων του και της πολυετούς ενασχόλησής του με θέματα διαδικασιών ασύλου, υποδοχής αιτούντων άσυλο και αλλοδαπών, προέβη στην υποβολή αναλυτικών παρατηρήσεων στον υπουργό και στην αρμόδια Επιτροπή της Βουλής επί του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής με τίτλο «Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ (αναδιατύπωση 29.6.13) σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία κ.ά. διατάξεις». Σκοπός της Αρχής ήταν να συμβάλει στη νομοθετική πρωτοβουλία προς την ορθή ενσωμάτωση της σχετικής Ευρωπαϊκής Οδηγίας και των εγγυήσεων των θεμελιωδών δικαιωμάτων των αιτούντων, προβαίνοντας παράλληλα σε συνοπτικά σχόλια και για την πρόταση τροποποίησης του Κώδικα Μετανάστευσης.

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι το κεφάλαιο που αφορά την προσαρμογή της εσωτερικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2013/33/ΕΕ είναι πολύ αρτιότερο νομοτεχνικά του προηγθέντος το 2016 και πληρέστερο σε εξειδικεύσεις των όρων και συνθηκών υποδοχής των αιτούντων άσυλο. Επιπλέον, ενσωμάτωσε κάποιες από τις βασικές προτάσεις του Συνηγόρου, ωστόσο άλλα σημεία έρχζαν βελτίωσης.

Επίσης, ο Συνήγορος προέβη σε επισημάνσεις σε ό,τι αφορά τις τροποποιήσεις στις διαδικασίες ασύλου³⁹¹ και σχολίασε τις τροποποιήσεις του Κώδικα Μετανάστευσης³⁹² αποτιμώντας κάποιες ως θετικές για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των υπηκόων τρίτων χωρών, εκφράζοντας ωστόσο προβληματισμούς και επιφυλάξεις για άλλα ζητήματα, τα οποία παρέθεσε αναλυτικά³⁹³.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1. Ειδική Έκθεση «Έσοδα δήμων και κράτος δικαίου»

Ο Συνήγορος του Πολίτη τον Ιανουάριο του 2018 δημοσίευσε την Ειδική Έκθεση με τίτλο «Έσοδα δήμων και κράτος δικαίου», με θέμα την επιβολή και είσπραξη των δημοτικών εσόδων, βάσει των διαπιστώσεων και των συμπερασμάτων στα οποία έχει καταλήξει κατά τη διάρκεια της εικοσάχρονης ενασχόλησής του με την εφαρμογή της αρχής του κράτους δικαίου στο πεδίο του τοπικού φορολογικού συστήματος.

Στην Έκθεση παρουσιάστηκαν περιπτωσιολογικά τα βασικότερα ανταποδοτικά τέλη, δημοτικοί φόροι, εισφορές και πρόστιμα (τέλη καθαριότητας, ύδρευσης, τέλη επί των ακαθαρίστων εσόδων, τέλη χρήσης κοινόχρηστων χώρων, τέλη κατασκευής αποχετευτικών αγωγών και δικτύων ύδρευσης, ΤΑΠ, εισφορά σε χρήμα, πρόστιμα ΚΟΚ) και

390 <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.508897>

391 Ν. 4375/2016.

392 Ν. 4251/2014.

393 <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.495164>

αναδείχθηκαν οι αδυναμίες των βασικών νομοθετικών κειμένων και των διοικητικών πρακτικών που υιοθετούν οι δημοτικές υπηρεσίες για την επιβολή και την είσπραξή τους, οι οποίες επηρεάζουν τη σύννομη επιβολή τους και κλονίζουν την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τις οικονομικές υπηρεσίες των δήμων.

Μέσα από την περιπτώσιολογία των αναφορών σκιαγραφήθηκαν η πολυπλοκότητα, η ασάφεια και η αντιφατικότητα του θεσμικού πλαισίου των δημοτικών εσόδων, καθώς και οι χρόνιες παθολογίες των ΟΤΑ και της Κεντρικής Διοίκησης, οι οποίες οδηγούν στην υπονόμευση του δημοσίου συμφέροντος και του κράτους δικαίου. Αποτέλεσμα της παθολογίας αυτής είναι η πρόκληση αντιδράσεων και διενέξεων των δημοτών με τις υπηρεσίες, οι οποίοι λόγω των αδυναμιών του θεσμικού πλαισίου θέτουν συχνά υπό αμφισβήτηση τη νομιμότητα των σχετικών πράξεων και την αμεροληψία των δημοτικών αρχών, αρνούμενοι να ανταποκριθούν στην υποχρέωσή τους, είτε προσφεύγοντας στη δικαιοσύνη είτε καταφεύγοντας σε αδιαφανείς τρόπους τακτοποίησης των οφειλών, με επιπτώσεις για τα οικονομικά των δήμων. Παράλληλα, καταφέρθηκαν οι λόγοι για τους οποίους παρεμποδίζεται η σύννομη επιβολή και είσπραξη των δημοτικών εσόδων και διατυπώθηκαν προτάσεις για τη βελτίωση της λειτουργίας αυτής³⁹⁴.

Η Ειδική Έκθεση παρουσιάστηκε στο Δημαρχείο Θεσσαλονίκης στις 9.2.1018 στο πλαίσιο σχετικής ημερίδας, στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι της πολιτείας, της δικαιοσύνης, της τοπικής αυτοδιοίκησης, του πανεπιστημιακού χώρου και δικηγορικών συλλόγων.

Παρουσιάστηκε επίσης στη Λάρισα στις 30.3.2018, με τη συμμετοχή του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας και του Προέδρου της Περιφερειακής Ένωσης Δήμων (ΠΕΔ) Θεσσαλίας.

Τέλος, ημερίδα και συνέντευξη Τύπου για την παρουσίαση της Ειδικής Έκθεσης φιλοξένησε στην Πάτρα η ΠΕΔ Δυτικής Ελλάδας στις 25.4.2018, με τη συμμετοχή αιρετών της τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς και στελεχών των οικονομικών υπηρεσιών των δήμων των ΠΕΔ Δυτικής Ελλάδας, Ηπείρου και Πελοποννήσου.

2. Ειδική Έκθεση «Κατασχέσεις τραπεζικών λογαριασμών για οφειλές προς το Δημόσιο»

Τον Σεπτέμβριο του 2018 ο Συνήγορος δημοσίευσε Ειδική Έκθεση με τίτλο «Κατασχέσεις τραπεζικών λογαριασμών για οφειλές προς το Δημόσιο», στην οποία επισημαίνονται προβληματικά σημεία τόσο του ίδιου του νομοθετικού πλαισίου όσο και της πρακτικής εφαρμογής του.

Στην Έκθεση επισημαίνονται ιδιαίτερα το στοιχείο του αιφνιδιασμού της διαδικασίας τόσο κατά των ίδιων των οφειλετών όσο, ιδίως, κατά αλληλεγγύως ευθυνόμενων προσώπων και κληρονόμων, τα προβλήματα που ανακύπτουν κατά την κατάσχεση κοινών λογαριασμών, η κατάσχεση ενισχύσεων κοινωνικού, προνοιακού ή ειδικού χαρακτήρα, η ελλιπής, κατά την άποψη της Αρχής, εφαρμογή δικαστικών αποφάσεων για παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η απόφαση έπεται χρονικά της επιβληθείσας κατάσχεσης, θέματα σχετιζόμενα με την υποχρέωση αναγωγής αναδρομικά καταβαλλόμενων ποσών στα έτη που αφορούν και ειδικότερα ζητήματα της κατάσχεσης για οφειλές σε φορείς κοινωνικής ασφάλισης.

Στο πλαίσιο της Ειδικής Έκθεσης προτάθηκε μια σειρά νομοθετικών ρυθμίσεων με

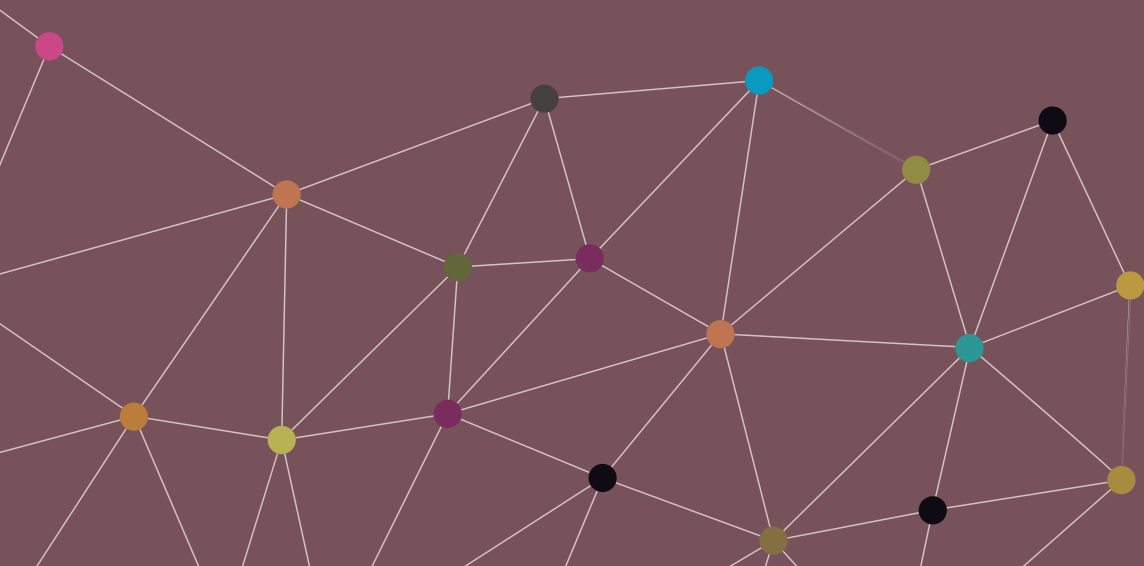
394 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.files.479564>

σκοπό τη γενική προστασία των προνοιακών και κοινωνικών ενισχύσεων, αλλά και των αγροτικών επιδοτήσεων μέχρι ενός ύψους, καθώς και η τροποποίηση συγκεκριμένων διατάξεων του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων και του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας με σκοπό τον περιορισμό του αιφνιδιασμού των καθ' ύλην εκτέλεση³⁹⁵.

Η Ειδική Έκθεση παρουσιάστηκε σε ημερίδα με θέμα «Κατασχέσεις τραπεζικών λογαριασμών για οφειλές προς το Δημόσιο» που διοργάνωσε ο Συνήγορος στις 29.10.2018, με τη συμμετοχή στελεχών της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, της Ειδικής Γραμματείας Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους, της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, της Ένωσης Καταναλωτών «Η Ποιότητα της Ζωής» (ΕΚΠΟΙΖΩ), της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ) κ.ά. ●

395 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.files.529835>

Παραπομπές σε
Εισαγγελικές αρχές —
Πειθαρχικοί Έλεγχοι

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ³⁹⁶

Ο Συνήγορος συνέταξε και διαβίβασε έκθεση σε εισαγγελικές αρχές στις ακόλουθες περιπτώσεις προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών:

- Καταγγελία από ανήλικο ως προς άσκηση ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος του από τον σύζυγο της μητέρας του (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθηνών).
- Ενημέρωση ως προς έκθεση σε κίνδυνο ζωής και υγείας παιδιού λόγω συνθηκών διαβίωσης μαζί με γονέα που αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα ψυχικής υγείας (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθηνών).
- Άσκηση ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος ανήλικου, που είχε καταγγείλει το γεγονός και στο παρελθόν, αλλά είχε αποφασιστεί η επιστροφή του στην οικογένεια (Εισαγγελία Πρωτοδικών Πύργου).
- Ενημέρωση από συγγενικό περιβάλλον για κακή άσκηση της γονικής μέριμνας με έκθεση σε κίνδυνο της σωματικής και ψυχικής υγείας του παιδιού (ηλικίας 10 ετών). Η ενημέρωση περιλάμβανε και τη διακοπή της σχολικής φοίτησης του παιδιού και αναφορά για εθισμό του στο διαδίκτυο (Εισαγγελία Ανηλίκων Πειραιά).
- Υπόνοιες ασελών πράξεων και άσκηση συναισθηματικής και σωματικής βίας σε μαθητή/τρια, κατόπιν αναφοράς που υποβλήθηκε από σχολείο (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθηνών).
- Διακοπή φοίτησης ανήλικου με ζητήματα παραμέλησης από τον έναν γονέα, κατόπιν αναφοράς φυσικού πατέρα μη αναγνωρισμένου τέκνου (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθηνών).
- Ακραία παραμελητική συμπεριφορά (εγκατάλειψη) γονέων σε βάρος των παιδιών τους, έπειτα από ενημέρωση ψυχολόγου και κοινωνικής λειτουργού φορέα εκπαίδευσης από ανήλικο/η μαθητή/τρια (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθηνών).
- Υπόνοιες πιθανής κακοποίησης και παραμέλησης τέκνων μονογονεϊκής οικογένειας, έπειτα από υποβολή αναφοράς γειτόνων (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθηνών).
- Προστασία ανήλικου/ης από εξαναγκασμό σε γάμο, έπειτα από υποβολή αναφοράς από τον/την ίδιο/α (Εισαγγελία Πρωτοδικών Σερρών).
- Υπόνοιες συστηματικά κακοποιητικής συμπεριφοράς γονέα (μονογονεϊκής οικογένειας) προς ανήλικα τέκνα, έπειτα από υποβολή αναφοράς περιοίκων.
- Ανώνυμη (τηλεφωνική) καταγγελία σχετικά με καταδικασθέντα για ασέλγεια σε ανήλικη, εθελοντή σε ίδρυμα, ο οποίος, σύμφωνα με τα αναφερόμενα, επανήλθε στο ίδρυμα και διατηρούσε ιδιαίτερα στενές και μη αποδεκτές επαφές με τα φιλοξενούμενα παιδιά (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθήνας).
- Έντονη παραμέληση, μαθησιακές και εμφανείς συναισθηματικές δυσκολίες των τριών παιδιών μονογονεϊκής οικογένειας που είχαν εγγραφεί πρόσφατα στο σχολείο, λόγω σύνθετων ψυχοκοινωνικών προβλημάτων της οικογένειας και αναφερόμενης αδυναμίας της μητέρας τους να τα φροντίσει επαρκώς (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθήνας).
- Συστηματική άσκηση ενδοοικογενειακής βίας κατά μαθητή από τον πατέρα του, έπειτα από αναφορά μαθητών γυμνασίου (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθήνας).
- Άσκηση λεκτικής και σωματικής βίας από μητέρα κατά του ανήλικου παιδιού της

396 Ν. 3094/03 άρθρ. 4 παρ. 11.

έξω από τον προαύλιο χώρο του σχολείου του, σε συνδυασμό με καταγγελλόμενη από περιοίκους καθημερινή κακοποιοτική συμπεριφορά της εν λόγω μπτέρας προς το παιδί (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθήνας).

- Καθημερινή άσκηση λεκτικής-συναισθηματικής και πιθανώς και σωματικής βίας κατά δύο ανηλίκων από τη μπτέρα τους, έπειτα από αναφορά περιοίκου (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθήνας).
- Άσκηση σωματικής και ψυχολογικής βίας, καθώς και ελλιπής μέριμνα για την ασφάλεια δύο ανηλίκων από τους γονείς τους, τα οποία ανέφερε στον Συνήγορο περιοίκος (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθήνας).
- Καθημερινή επαιτεία από ανήλικο σε σημείο της Αθήνας, έπειτα από αναφορά διερχόμενου πολίτη (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθήνας).
- Εσφαλμένη καταχώριση του φύλου του νεογνού στη ληξιαρχική πράξη γέννησής του, από παραδρομή του ληξιάρχου, ο οποίος δεν μπορούσε να προβεί σε διόρθωση χωρίς δικαστική απόφαση ή άδεια του εισαγγελέα (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθήνας).
- Επίσης ο Συνήγορος ζήτησε τον εισαγγελικό έλεγχο:
- Του Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου με την επωνυμία «Ελληνικό Κτηματολόγιο» για παντελή έλλειψη συνεργασίας με την Αρχή σχετικά με την ανειλημμένη δέσμευση της υπηρεσίας να διορθώσει αυτοδικαίως λανθασμένη κατά χωρικά αρμοδιότητα καταχώριση ιδιοκτησίας.

ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ

Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε:

Από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής

- Τον πειθαρχικό έλεγχο του Δημάρχου Σπετσών λόγω άρνησης συνεργασίας με την Αρχή σχετικά με παράνομη λειτουργία περιπτέρου στον Δήμο Σπετσών.

Από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας - Θράκης

- Τον έλεγχο νομιμότητας των ενεργειών του Δήμου Αλεξανδρούπολης αναφορικά με την προστασία των κοινόχρηστων χώρων που προβλέπονται από το εγκεκριμένο τοπικό ρυμοτομικό σχέδιο στον οικισμό «Πέτρινα» ή «Βιζύης» ή «Βόρειος Ελλάς» του Δήμου Αλεξανδρούπολης. Οι ενέργειες της υπηρεσίας αναμένονται.³⁹⁷
- Τον έλεγχο νομιμότητας των ενεργειών του Δήμου Ωραιοκάστρου αναφορικά με τη διαδικασία παραχώρησης και χρήσης του πάρκου «Καλόγερος» για χρήση κοινωνικών εκδηλώσεων. Η Αρχή ενημερώθηκε ότι η Αποκεντρωμένη Διοίκηση βρίσκεται στο στάδιο διερεύνησης πειθαρχικών ευθυνών για τη σύνταξη κλήσεων απολογίας των εμπλεκόμενων στην υπόθεση αιρετών.³⁹⁸

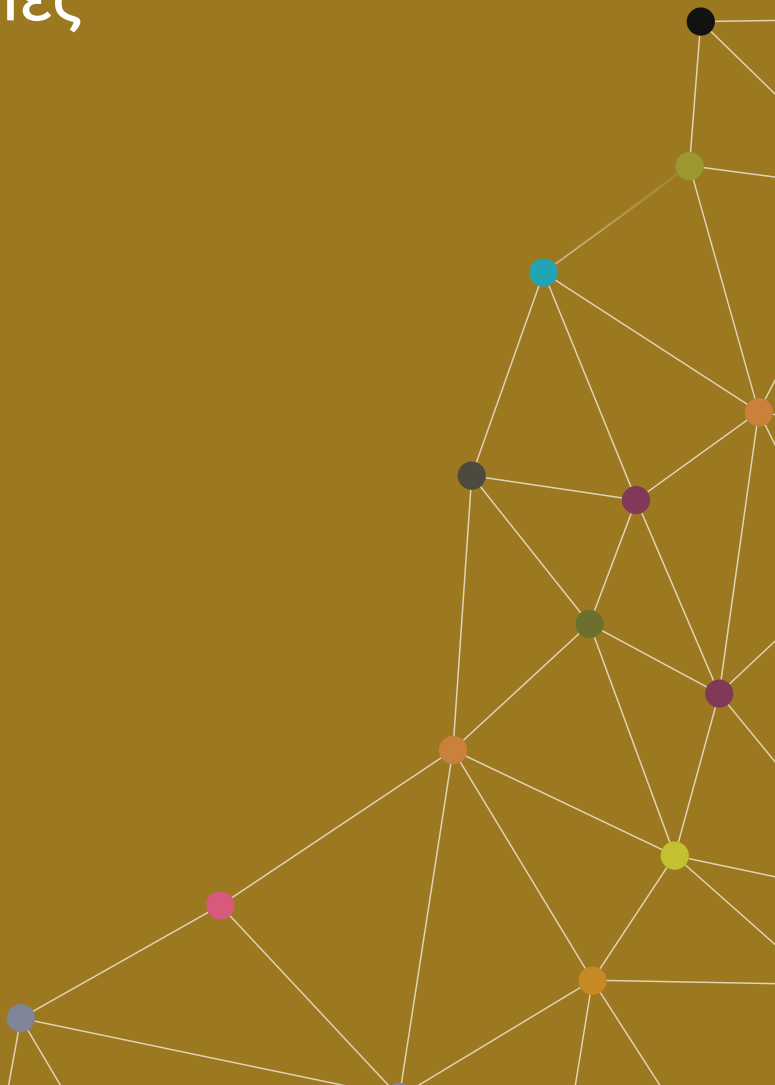
Από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου

- Τον πειθαρχικό έλεγχο του Δημάρχου Ρόδου λόγω έλλειψης συνεργασίας με την Αρχή σχετικά με τον συντονισμό και τη συνεργασία της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών και της Δημοτικής Επιχείρησης Ύδρευσης και Αποχέτευσης Ρόδου. ●

397 Φ.Υ. 226552/2017.

398 Φ.Υ. 228918/2017.

Δράσεις Δημοσιότητας & Συνεργασίες

ΔΡΑΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει εντάξει στην κουλτούρα της λειτουργίας του την εξωστρεφή δράση, δημιουργώντας και συντηρώντας συνεργασίες, συμμετοχή σε δίκτυα ομόλογων θεσμών και διεθνών μηχανισμών προάσπισης δικαιωμάτων. Παράλληλα, εγκαθιστά σε πρώτη προτεραιότητα τη γνωστοποίηση του έργου και των δυνατοτήτων του, προσεγγίζοντας την ελληνική περιφέρεια, ώστε ο αθηνοκεντρικός χαρακτήρας που δημιουργεί η ύπαρξη των γραφείων στην πρωτεύουσα να μη δρα ανασταλτικά στο σύνολο των πολιτών. Εκδηλώσεις, συναντήσεις, συμμετοχή σε σεμινάρια και διοργανώσεις άλλων φορέων, ελληνικών και διεθνών, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της δράσης του. Η παραγωγή του επικοινωνιακού αυτού έργου με κριτήριο τη σπουδαιότητα των δράσεων αποτυπώνεται στη συνέχεια, ενώ για περισσότερες πληροφορίες και πληρέστερα στοιχεία για τις δράσεις της Αρχής πλήρη ενημέρωση προσφέρει το site της www.synigoros.gr το οποίο επικαιροποιείται συνεχώς με σημαντική προσπάθεια να τηρείται άρτιο όχι μόνο στην ελληνική αλλά και στην αγγλική γλώσσα: www.synigoros.gr/?i=stp.en όπου περιέχονται όλες οι ειδήσεις και δραστηριότητες διεθνούς ενδιαφέροντος.

1. ΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ο Συνήγορος διοργάνωσε:

- Ημερίδα με θέμα «*Ανθρώπινα δικαιώματα στους χώρους κράτησης*» στην αίθουσα τελετών του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, με την αρμοδιότητά του ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης των Βασανιστηρίων και της Κακομεταχείρισης (7/12/2018).³⁹⁹
- Ημερίδα με θέμα τον εξωτερικό έλεγχο επιστροφών και την ενίσχυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο αμφιθέατρο του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, με τη συμμετοχή Ευρωπαίων ειδικών (26/11/2018).⁴⁰⁰
- Ημερίδα για την παρουσίαση της ειδικής έκθεσης με τίτλο «*Κατασχέσεις τραπεζικών λογαριασμών για οφειλές προς το Δημόσιο*» στο Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο της Αθήνας. Συμμετείχαν στελέχη της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, της Ειδικής Γραμματείας Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους, της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, της Ένωσης Καταναλωτών «*Η Ποιότητα της Ζωής*» (ΕΚΠΟΙΖΩ), της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ) κ.ά. (29/10/2018).⁴⁰¹
- Ημερίδα για την παρουσίαση της ειδικής έκθεσης με τίτλο «*Εσοδα δήμων και κράτος δικαίου*» στο Δημαρχείο Θεσσαλονίκης,⁴⁰² στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι

399 <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.537617>

400 <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.534348>

401 <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.528649>

402 <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.479597>

της Πολιτείας, της Δικαιοσύνης, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, του πανεπιστημιακού χώρου και δικηγορικών συλλόγων (9/2/2018).⁴⁰³

2. ΟΜΙΛΙΕΣ – ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Ο Συνήγορος του Πολίτη Ανδρέας Ποττάκης, συμμετείχε, ενδεικτικά, ως ομιλητής:

- στο ετήσιο συνέδριο **του συνδέσμου των Συνηγόρων των Βρετανικών νήσων** το οποίο έλαβε χώρα στο Εδιμβούργο στις 24-25 Μαΐου.
- σε συζήτηση που διοργανώθηκε στο πλαίσιο συνεδρίου **του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων** στις Βρυξέλλες (8-9 Μαρτίου 2018), με τη συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Διαμεσολαβήτριας Emily O'Reilly, του Πρόεδρου της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής Γιώργου Ντάση και Συνηγόρων από πολλά ευρωπαϊκά κράτη. Το θέμα της συζήτησης, με τίτλο «Το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τι είδους Ευρώπη;», ήταν κυρίως τα κοινωνικά δικαιώματα και το συνέδριο εστίασε στο κατά πόσο οι Συνήγοροι πιστεύουν ότι το μέλλον της Ευρώπης θα πρέπει να διαμορφωθεί έτσι, ώστε να εξασφαλιστούν κοινωνίες χωρίς αποκλεισμούς και ισότιμες προϋποθέσεις για όλους τους πολίτες. Στην ομιλία του ο Συνήγορος τόνισε ότι μια δίκαιη Ευρώπη χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς πρέπει να είναι στο επίκεντρο της συζήτησης για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁴⁰⁴

3. ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

3.1. Με τη Διεθνή Ένωση Συνηγόρων (IOI) για το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα

Ο Συνήγορος του Πολίτη Ανδρέας Ποττάκης, έχοντας εκλεγεί στο διοικητικό συμβούλιο του Ευρωπαϊκού Γραφείου της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων (International Ombudsman Institute – IOI), που αριθμεί περισσότερα από 190 μέλη παγκοσμίως και περισσότερα από 80 μέλη στην Ευρώπη, συμμετείχε σε σειρά συνεδρίων και συναντήσεων με τους ομολόγους του στις Βρυξέλλες, στην Χώρα των Βάσκων (Μπιλμπάο) και στο Μπέλφαστ της Ιρλανδίας.

Ειδικότερα συνεργάστηκε για το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα με τους ομολόγους του Συνηγόρους της Ολλανδίας και της Χώρας των Βάσκων, αλλά και με την Ισπανίδα εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες στη Χώρα των Βάσκων. Σε αυτό το πλαίσιο συνεργασίας **εκπονήθηκε μία ενδεδειγμένη, ολοκληρωμένη μελέτη της διαχείρισης των προσφυγικών ροών**, με έμφαση στη

403 Η ειδική έκθεση παρουσιάστηκε επίσης στη Λάρισα, στις 30.3.2018, με τη συμμετοχή του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας και του Προέδρου της Περιφερειακής Ένωσης Δήμων (ΠΕΔ) Θεσσαλίας, καθώς και στην Πάτρα, στο πλαίσιο ημερίδας που φιλοξένησε η ΠΕΔ Δυτικής Ελλάδας στις 25.4.2018, με τη συμμετοχή αιρετών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, καθώς και στελεχών των οικονομικών υπηρεσιών των δήμων των ΠΕΔ Δυτικής Ελλάδας, Ηπείρου και Πελοποννήσου.

404 <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.484701>

συγκριτική αξιολόγηση πολιτικών και πρακτικών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο⁴⁰⁵. Η μελέτη αυτή εξετάζει όλα τα στάδια και όλες τις φάσεις της διαχείρισης του προσφυγικού πληθυσμού, από την καταγραφή και ταυτοποίηση, τη διαχείριση των αιτημάτων ασύλου και ανθρωπιστικής προστασίας, έως τις πολιτικές ενσωμάτωσης για όσους και όσες τύχουν προστασίας και τις διαδικασίες επιστροφής για εκείνους και εκείνες των οποίων τα αιτήματα θα απορριφθούν. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται, επίσης, και στο εξαιρετικά ευαίσθητο ζήτημα της διαχείρισης των ανηλίκων, ιδίως των ασυνόδευτων, καθώς και των λοιπών ευάλωτων ομάδων⁴⁰⁶.

Ο Έλληνας Συνήγορος επίσης παρουσίασε, στο πλαίσιο της συνάντησης του Διοικητικού Συμβουλίου της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων στις Βρυξέλλες, **την έκθεση αποτίμησής του για το πρόγραμμα μετεγκατάστασης αιτούντων άσυλο της περιόδου Σεπτεμβρίου 2015 - Σεπτεμβρίου 2017 (relocation)**. Η έκθεση αποτιμά την ελληνική εμπειρία από την υλοποίηση του έκτακτου αυτού μέτρου του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), διετούς χρονικής διάρκειας⁴⁰⁷, για τη μετεγκατάσταση και κατανομή των αιτούντων άσυλο από την Ελλάδα και την Ιταλία προς τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ.

3.2. Με τον Ολλανδό Συνήγορο του Πολίτη

Ο Έλληνας Συνήγορος έχει εγκαινιάσει στενή συνεργασία με τον Ολλανδό ομόλόγό του με σκοπό την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και καλών πρακτικών για την αποτελεσματικότερη λειτουργία της Αρχής, αλλά και για τη διαχείριση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών. Στο πλαίσιο αυτής της συνεργασίας, πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της χρονιάς συναντήσεις εργασίας μεταξύ στελεχών των δύο Συνηγόρων. Επίσης, στις 9.5.2018 ο Ολλανδός Συνήγορος Reinier van Zutphen, στο πλαίσιο επισκεψής του στη χώρα μας, συναντήθηκε με τον Έλληνα Συνήγορο στα γραφεία της Αρχής, απευθύνθηκε στο προσωπικό του Συνηγόρου και απάντησε σε ερωτήσεις για τους τρόπους με τους οποίους η Ολλανδική Ανεξάρτητη Αρχή επιχειρεί τις διαδικασίες διαμεσολάβησης. Παράλληλα, παρουσίασε τις πρόσφατες καινοτόμες πρωτοβουλίες που έχει αναλάβει για τον εκσυγχρονισμό και τη μετεξέλιξη του θεσμού.⁴⁰⁸

3.3. Με τη Ρωσίδα Συνήγορο του Πολίτη για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Ο Συνήγορος συμμετείχε σε διεθνές συνέδριο στη Μόσχα (7-10.10.2018) με θέμα την ενίσχυση της συνεργασίας των Συνηγόρων του Πολίτη για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη στρατηγικής σημασίας περιοχή της Ευρασίας, προσκεκλημένος της Ρωσίδας ομολόγου του Τατιάνας Μοσκαλκόβα. Οι Συνήγοροι του Πολίτη της Ελλάδας και της Ρωσίας **υπέγραψαν μνημόνιο συνεργασίας** υπογραμμίζοντας τη σημασία της κοινής δράσης των Ανεξάρτητων Αρχών και της

405 <https://www.synigoros.gr/resources/20181004-dt.pdf>

406 Βλ. Ειδικές Θεματικές Ενότητες, Πολιτικό Άσυλο, σελ. 211

407 έως 26.9.2017

408 <https://www.synigoros.gr/resources/20180509-dt-ollandos-stp.pdf>

ανταλλαγής καλών πρακτικών για την αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁴⁰⁹

3.4. Με το Συμβούλιο της Ευρώπης

Ο Συνήγορος συμμετείχε στην προφορική διαβούλευση που έλαβε χώρα στο Παρίσι στις 31.10.2018 με την ομάδα εργασίας του Γραφείου του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η εν λόγω συνάντηση αποσκοπούσε στην πραγματοποίηση μιας ευρείας διαδικασίας διαβούλευσης και ανταλλαγής απόψεων τόσο με τα διεθνή θεσμικά όργανα του Συνηγόρου του Πολίτη όσο και με διεθνείς ενδιαφερόμενους, προκειμένου να προβλεφθούν κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες θα πρέπει να επικρατούν στη δημιουργία και την εύρυθμη λειτουργία του θεσμού του Συνηγόρου του Πολίτη, με παράλληλη τήρηση των εθνικών ιδιαιτεροτήτων και διαφορών.

Επίσης, στο πλαίσιο της διαρκούς συνεργασίας των δύο θεσμών, ο Συνήγορος είχε στις 25.6.2018 συνάντηση με την Επίτροπο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης Dunja Mijatović στο πλαίσιο της ολιγοήμερης επίσκεψης που πραγματοποίησε στη χώρα μας και ενόψει της έκθεσής της για την Ελλάδα

Τέλος, ο Συνήγορος συμμετείχε στο ετήσιο σεμινάριο κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας για τα κράτη μέλη, υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, που πραγματοποιήθηκε στις 24 Μαΐου στο Στρασβούργο. Είχαν προηγηθεί στις 22 Μαΐου συναντήσεις του Συνηγόρου με τους ομολόγους του Συνηγόρους της Ολλανδίας, της Χώρας των Βάσκων και με εκπροσώπους του Συμβουλίου της Ευρώπης.

3.5. Με την Ευρωπαϊά Διαμεσολαβήτρια

Η Ευρωπαϊά Διαμεσολαβήτρια Emily O'Reilly, έπειτα από πρόσκληση του Έλληνα Συνηγόρου πραγματοποίησε διήμερη επίσκεψη στην Αθήνα (22.2.2018) στο πλαίσιο της συνεργασίας των δύο φορέων σε μία σειρά θεμάτων που αφορούν τις σχέσεις των Ελλήνων πολιτών με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς.⁴¹⁰

3.6. Με την Επίτροπο Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Κύπρου

Ο Συνήγορος του Πολίτη είχε σειρά συναντήσεων με την ομόλογό του Επίτροπο Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Κύπρου Μαρία Στυλιανού-Λοττίδη στα γραφεία της Ανεξάρτητης Αρχής (13.6.2018), με σκοπό την ενίσχυση και προώθηση της συνεργασίας των δύο θεσμών σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος, αλλά και γενικότερα σε ό,τι αφορά τη δράση των Συνηγόρων του Πολίτη στην περιοχή της Μεσογείου. Οι συναντήσεις πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της διήμερης επίσκεψης της Επιτρόπου στην Αθήνα.⁴¹¹

409 <https://www.synigoros.gr/resources/20181115-dt-russia.pdf>

410 <https://www.synigoros.gr/resources/20180221-dt-oreilly.pdf>

411 <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.503656>

3.7. Με τον Πρόεδρο του Κινεζικού Οργανισμού για την Ανάπτυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Τον Συνήγορο του Πολίτη επισκέφθηκε ο πρώην Αντιπρόεδρος της Κινεζικής Εθνικής Επιτροπής της Λαϊκής Πολιτικής Συνέλευσης (National Committee of the Chinese People's Political Consultative Conference) και νυν Πρόεδρος του Κινεζικού Οργανισμού για την Ανάπτυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (China Foundation for Human Rights Development) Huang Mengfu, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής περιοδείας του (18.6.2018). Ο κ. Huang Mengfu ενημερώθηκε από τον Έλληνα Συνήγορο για τον τρόπο λειτουργίας της Αρχής και τις βέλτιστες πρακτικές στον τομέα της προάσπισης και προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, **εγκαινιάζοντας συνεργασία για τη διαμόρφωση του Θεσμού του Συνηγόρου στην Κίνα.**⁴¹²

3.8. Με τον Πρέσβη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Ολλανδίας

Ο Συνήγορος του Πολίτη συναντήθηκε στην Αθήνα με τον Πρέσβη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Ολλανδίας Kaas van Baar⁴¹³ κατά τη διάρκεια επίσκεψης του Πρέσβη στην Ελλάδα, η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος της χώρας του για το **προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα.**

3.9. Με τους Εθνικούς Μηχανισμούς Πρόληψης Βασανιστηρίων της Μ.Βρετανίας και της Αυστραλίας

Στο πλαίσιο των διεθνών συνεργασιών της Αρχής κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς της ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης (OPCAT) υλοποιήθηκε από κοινού πρόγραμμα με τον **ομόλογο θεσμό της Μ. Βρετανίας** και το Κέντρο Εγκληματολογίας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης και πραγματοποιήθηκε εκπαιδευτικό σεμινάριο (28.9.2018) στα γραφεία του Συνηγόρου, με αντικείμενο τη μεθοδολογία διενέργειας αυτοψίας σε χώρους ποινικής και διοικητικής κράτησης, τη σύνταξη εκθέσεων, την υποβολή παρατηρήσεων-συστάσεων προς τη διοίκηση και την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησής τους.

Επίσης, **ο υπεύθυνος του Μηχανισμού Πρόληψης της Αυστραλίας κ. Steven Caruana** επισκέφθηκε με στελέχη του Συνηγόρου το Προαναχωρησιακό Κέντρο Αμυγδαλέζας (7.3.2018) για να διαπιστωθούν τυχόν προβλήματα που ανακύπτουν κατά την εφαρμογή στην πράξη των διαδικασιών του Ν. 3907/2011 και του Ν. 4375/2016, καθώς και της νομοθεσίας για την αναγνώριση καθεστώτος των αιτούντων διεθνή προστασία.

412 <https://www.synigoros.gr/resources/20180618-dt-kinezos-axsiomat.pdf>

413 <https://www.synigoros.gr/resources/20180611-dt.pdf>

4. ΕΞΟΡΜΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ – ΑΥΤΟΨΙΕΣ / ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ

4.1. Εξορμήσεις στην περιφέρεια

Το 2018 ο Συνήγορος του Πολίτη εγκαινίασε μία νέα πρακτική, την οποία φιλοδοξεί να εγκαταστήσει ως πάγια ετήσια δράση του. Κλιμάκια της Αρχής, αποτελούμενα από τον Συνήγορο, Βοηθούς Συνηγόρους και ειδικούς επιστήμονες, επισκέφθηκαν σε πολυήμερες, κυλιόμενες σε ημερομηνίες εξορμήσεις όλες τις περιφέρειες της χώρας. Στις επισκέψεις αυτές υπήρξαν συναντήσεις με υπηρεσιακούς παράγοντες, με τους οποίους οργανώθηκαν πολυπρόσωπες συσκέψεις με αντικείμενο τα ζητήματα των εκκρεμών αναφορών, πραγματοποιήθηκαν αυτοψίες και έλεγχοι και οργανώθηκαν ομιλίες και παρεμβάσεις, ώστε το έργο και η δράση της Αρχής να τύχουν ευρύτερης γνωστοποίησης. Απόρροια των επισκέψεων αυτών ήταν η γνωριμία του Συνηγόρου με τις τοπικές κοινωνίες, τους πολιτικούς και επιστημονικούς φορείς της περιφέρειας και τους πολίτες στο πλαίσιο των ομιλιών που πραγματοποιήθηκαν. Η θετική ανταπόκριση της δράσης, η οποία αποτυπώθηκε στον υψηλό βαθμό επίλυσης των εκκρεμοσών αναφορών, αλλά και η παρουσίαση του θεσμικού ρόλου της Αρχής δίνουν το έναυσμα για την επανάληψη της πρωτοβουλίας αυτής, εάν το επιτρέψουν οι οικονομικές, τεχνικές και λειτουργικές δυνατότητές μας.

Αναλυτικά, ο Συνήγορος του Πολίτη πραγματοποίησε τις εξής πολυπρόσωπες μαζικές εξορμήσεις:

• 29.1.2018 - 2.2.2018	Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας
• 26.2.2018 - 2.3.2018	Περιφέρεια Κρήτης
• 26.3.2018 - 30.3.2018	Περιφέρεια Θεσσαλίας
• 25.4.2018 - 27.4.2018	Περιφέρεια Ιονίων Νήσων
• 4.6.2018 - 8.6.2018	Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου
• 25.6.2018 - 29.6.2018	Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας
• 18.9.2018 - 21.9.2018	Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας
• 12.11.2018 - 16.11.2018	Περιφέρεια Πελοποννήσου

4.2. Αυτοψίες / επισκέψεις

Εκτός των εξορμήσεων, στελέχη της Αρχής πραγματοποιούν συχνά επισκέψεις και αυτοψίες σε μέρη όπου είναι σημαντικό να γίνεται αισθητή η παρουσία της Αρχής τόσο από τους υπαλλήλους όσο και από τους εκεί διαβιούντες, όπως είναι τα Προαναχωρησιακά Κέντρα, τα Καταστήματα Κράτησης και τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης μεταναστών και προσφύγων (hotspots). Αυτοψίες και επισκέψεις εργασίας πραγματοποιούνται επίσης για υποθέσεις που αφορούν περιβαλλοντικά θέματα μεγάλης σημασίας.

5. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ο Συνήγορος του Πολίτη μετέχει σε πολλά διεθνή δίκτυα και προγράμματα, παρευρίσκεται τακτικά στις σχετικές συναντήσεις, παίρνει μέρος στις εκπαιδεύσεις τους, ανταλλάσσει πληροφορίες και καλές πρακτικές. Ως σημαντικότερα αξιολογούνται τα ακόλουθα:

5.1. Το Διεθνές Ινστιτούτο Διαμεσολαβητών (ΙΟΙ)⁴¹⁴

Το ΙΟΙ, το οποίο ιδρύθηκε το 1978, είναι ένας παγκόσμιος οργανισμός για τη συνεργασία περισσότερων από 188 ανεξάρτητων Διαμεσολαβητών από περισσότερες από 90 χώρες. Είναι οργανωμένο σε έξι περιφερειακά τμήματα (Αφρική, Ασία, Αυστραλία και Ειρηνικός, Ευρώπη, Καραϊβική και Λατινική Αμερική και Βόρεια Αμερική). Στην προσπάθειά του να επικεντρωθεί στην καλή διακυβέρνηση και την ανάπτυξη ικανοτήτων, το ΙΟΙ υποστηρίζει τα μέλη του με τριπλό τρόπο: κατάρτιση, έρευνα και περιφερειακές επιδοτήσεις για έργα. Πρόσφατα, ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη εξελέγη περιφερειακός διευθυντής (regional director) του Ευρωπαϊκού Τομέα του ΙΟΙ.⁴¹⁵

5.2. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαμεσολαβητών (ΕΝΟ)⁴¹⁶

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαμεσολαβητών απαρτίζεται από περισσότερα από 95 γραφεία σε 36 ευρωπαϊκές χώρες. Το Δίκτυο ιδρύθηκε το 1996 και αναπτύσσεται σταθερά σε ένα ισχυρό εργαλείο συνεργασίας για τους Διαμεσολαβητές και το προσωπικό τους, χρησιμεύοντας ως αποτελεσματικός μηχανισμός συνεργασίας για την αντιμετώπιση περιπτώσεων κακοδιοίκησης. Τα μέλη του μοιράζονται εμπειρίες και βέλτιστες πρακτικές μέσω σεμιναρίων και συναντήσεων.

5.3. Το Δίκτυο των Συνηγόρων των Μεσογειακών Χωρών (ΑΟΜ)

Στο Δίκτυο των Συνηγόρων των Μεσογειακών Χωρών μετέχουν 28 χώρες από τρεις ηπείρους και ο θεσμικός του ρόλος έχει ιδιαίτερη βαρύτητα στο διεθνές διπλωματικό περιβάλλον, αφού το δίκτυο συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωση πολιτικών που αφορούν το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα και, γενικότερα, επιβλέπει την εφαρμογή των αρχών του κράτους δικαίου, και δη στον τομέα των πολιτικών δικαιωμάτων.

Η επιρροή του ΑΟΜ είναι ιδιαίτερα σημαντική στους ανεξάρτητους διεθνείς οργανισμούς, καθώς στο ίδιο τραπέζι κάθονται Συνήγοροι του Πολίτη από περιοχές μεγάλης έντασης και από περιοχές στις οποίες μαίνεται η προσφυγική κρίση. Το ΑΟΜ ελέγχει τις συνθήκες λειτουργίας σε μερικούς από τους μεγαλύτερους προσφυγικούς καταυλισμούς παγκοσμίως και επίσης γνωμοδοτεί και προτείνει λύσεις σε συγκεκριμένα προβλήματα που προϋποθέτουν τη συνεργασία των εμπλεκόμενων σε επίπεδο Ανεξάρτητων Αρχών.

414 International Ombudsmen Institut, <http://www.theioi.org/>

415 <http://www.theioi.org/ioi-news/current-news/european-region-elects-new-director>

416 European Network of Ombudsmen, <https://eno.ombudsman.europa.eu/cms/home.html>

Ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη Ανδρέας Ποττάκης εξελέγη τον Ιούνιο του 2018 στη θέση του Προέδρου του Δικτύου των Συνηγώρων των Μεσογειακών Χωρών και θα αναλάβει καθήκοντα τον Μάρτιο του 2019.⁴¹⁷

5.4. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγώρων του Παιδιού (ENOC)⁴¹⁸

Το ENOC ιδρύθηκε το 1997 και σήμερα συνδέει 43 ανεξάρτητα γραφεία για παιδιά από 35 χώρες στην Ευρώπη. Οι στόχοι του είναι να ενθαρρύνει την πληρέστερη δυνατή εφαρμογή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, να υποστηρίξει τη συλλογική άσκηση πίεσης για τα δικαιώματα των παιδιών, να διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών, προσεγγίσεων και στρατηγικών και να προωθήσει την ανάπτυξη αποτελεσματικών ανεξάρτητων υπηρεσιών για τα παιδιά.

5.5 Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα (EQUINET)⁴¹⁹

Το Equinet, Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα, συγκεντρώνει 46 οργανώσεις από 34 ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες έχουν την αρμοδιότητα ως εθνικοί φορείς ισότητας να καταπολεμούν τις διακρίσεις για διάφορους λόγους, όπως η ηλικία, η αναπηρία, το φύλο, η φυλή ή η εθνοτική καταγωγή, η θρησκεία ή άλλες πεποιθήσεις και ο σεξουαλικός προσανατολισμός.

5.6. Το Δίκτυο Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης της Νοτιοανατολικής Ευρώπης⁴²⁰

Τον Μάρτιο του 2013 οι Εθνικοί Μηχανισμοί Πρόληψης της Αλβανίας, της Βουλγαρίας, της Κροατίας, της Βόρειας Μακεδονίας, του Μαυροβουνίου, της Σερβίας και της Σλοβενίας δημιούργησαν στο Βελιγράδι το λεγόμενο δίκτυο NPM της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (SEE). Σκοπός του δικτύου είναι η ανταλλαγή εμπειριών και η αμοιβαία υποστήριξη όσον αφορά την εφαρμογή της αρμοδιότητας των NPM που προβλέπεται στο προαιρετικό πρωτόκολλο της σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (OPCAT) στην περιοχή. Το δίκτυο παρέχει ένα φόρουμ, όπου μοιράζονται οι γνώσεις και οι εμπειρίες σχετικά με τα πρότυπα και την παρακολούθηση της εφαρμογής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

5.7. Το Πρόγραμμα Παρακολούθησης Επιστροφών Αλλοδαπών (Forced-Return Monitoring project)⁴²¹

417 <https://www.synigoros.gr/resources/20180604-proedros-aom-o-synhgoros-toy-polith.pdf>

418 European Network of Ombudspersons for Children, <http://crinarchive.org/enoc/>

419 <http://www.equineteurope.org/>

420 National Preventive Mechanisms of the South-East Europe Network

421 Forced-Return Monitoring II (FRem II),

<https://www.icmpd.org/our-work/capacity-building/irregular-migration-return/ongoing-projects/>

Σύμφωνα με την οδηγία της ΕΕ για την επιστροφή, τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη υποχρεούνται να δημιουργήσουν ένα αποτελεσματικό σύστημα παρακολούθησης των επιχειρήσεων αναγκαστικής επιστροφής. Το έργο στοχεύει στη δημιουργία μιας ομάδας ανεξάρτητων οθονών αναγκαστικής επιστροφής. Οι συμμετέχοντες παρέχουν συστάσεις σχετικά με την εκπαίδευση παρακολούθησης αναγκαστικής επιστροφής.

5.8. Το ευρωπαϊκό δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων⁴²²

Το ευρωπαϊκό δίκτυο NPM έχει ως στόχο την προώθηση της ανταλλαγής των εμπειριών των εθνικών φορέων στην Ευρώπη και τη δημιουργία ενός φόρουμ συνεργασίας μεταξύ αυτού του δικτύου και διεθνών παραγόντων, όπως η Υποεπιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (STP) και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT). Η τελική κατευθυντήρια αρχή είναι να ενισχυθεί η πρόληψη των βασανιστηρίων σε εθνικό επίπεδο σε όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

6. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ ΜΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

6.1. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών – Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες είναι επιφορτισμένη από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών με την αρμοδιότητα παροχής διεθνούς προστασίας σε πρόσφυγες και άλλα πρόσωπα στο πλαίσιο της εντολής της, καθώς και στήριξης των Αρχών με σκοπό την εξεύρεση βιώσιμων λύσεων για το προσφυγικό πρόβλημα. Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του ως Εθνικός Μηχανισμός Παρακολούθησης της επιστροφής υπηκόων τρίτων χωρών και ως Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης στο πλαίσιο του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων, έχει στενή θεσμική συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία και προτίθεται να την ενισχύσει περαιτέρω μέσω της διοργάνωσης τακτικών θεματικών συνεδριάσεων και ανταλλαγής πληροφοριών για την προώθηση των κοινών στόχων.

6.2. Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA)⁴²³

Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA) της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι το εξειδικευμένο κέντρο της ΕΕ για τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα. Παρέχει συμβουλές στα θεσμικά όργανα της ΕΕ και των κρατών μελών σχετικά με μια σειρά θεμάτων που άπτονται των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο Οργανισμός συμβάλλει

422 European Network of National Preventive Mechanisms (NPM) against Torture Project, <http://unipd-centrodirittiumani.it/en/attivita/European-National-Preventive-Mechanism-against-torture-NPM-Project/458>

423 Fundamental Rights Agency, <http://fra.europa.eu/en>

στη διασφάλιση της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ατόμων που ζουν στην ΕΕ.

6.3. Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)⁴²⁴

Ο ΟΟΣΑ χρησιμοποιεί τον πλούτο των πληροφοριών του πάνω σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων για να βοηθήσει τις κυβερνήσεις να προωθήσουν την ευημερία και να καταπολεμήσουν τη φτώχεια μέσω της οικονομικής ανάπτυξης και της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Η συνεργασία του με τον Συνήγορο του Πολίτη σχετίζεται με την καταπολέμηση της διαφθοράς στη χώρα μας.

Επίσης:

Ο Συνήγορος συνεργάζεται με την [Ευρωπαϊκή Επιτροπή](#), το [Συμβούλιο της Ευρώπης](#), καθώς και πλήθος διπλωματικών αποστολών ξένων χωρών στην Ελλάδα επί θεμάτων αμοιβαίου ενδιαφέροντος.

7. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ

7.1. Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ)⁴²⁵

Το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ) είναι ο εθνικός στρατηγικός φορέας ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ιδρύθηκε το 1983, είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) και υπάγεται στο Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης. Οραματίζεται να συμβάλει στην ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής διοίκησης που διασφαλίζει υψηλή ποιότητα υπηρεσιών προς τους πολίτες προς όφελος της ισόρροπης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής.

7.2. Σώμα Επιθεωρητών-Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης (ΣΕΕΔΔ)⁴²⁶

Το Σώμα Επιθεωρητών-Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης (ΣΕΕΔΔ) στοχεύει στην εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία της δημόσιας διοίκησης εντοπίζοντας φαινόμενα διαφθοράς, κακοδιοίκησης, αδιαφανών διαδικασιών, αναποτελεσματικότητας και χαμηλής ποιότητας υπηρεσιών.

424 <http://www.oecd.org/>

425 <http://www.ekdd.gr/ekdda/index.php/gr/>

426 <http://www.seedd.gr/>

7.3. Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος (ΚΕΔΕ)⁴²⁷

Σκοπός της Ένωσης, όπως καθορίζεται από τη σχετική νομοθεσία, είναι «η προαγωγή της δημοτικής και κοινοτικής διοικήσεως, η επαγρύπνησις επί των συμφερόντων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως, η διευκόλυνσις της μεταξύ των συνεργασίας και η παροχή εις αυτούς πάντων των διοικητικών, οικονομικών και τεχνικών στοιχείων, που θα ήταν χρήσιμα για την πληρέστερη εκπλήρωση του προορισμού τους και για την εξασφάλιση της ευημερίας των Δήμων και των Κοινοτήτων, την παροχή κάθε ηθικής και υλικής ωφέλειας, που μπορεί να αποδώσει η μεταξύ τους συνεργασία, και η αμοιβαία ηθική ενίσχυση μέσα στα όρια του νομού».

8. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει στενή συνεργασία με το Ελληνικό Κοινοβούλιο, **προς το οποίο άλλωστε υποβάλλει την Ετήσια Έκθεσή του**. Στα πλαίσια της συνεργασίας αυτής η ηγεσία αλλά και στελέχη της Αρχής προσέρχονται τακτικά σε συνεδριάσεις των αρμόδιων Διαρκών Επιτροπών, όπου ενημερώνουν την Εθνική Αντιπροσωπεία επί θεμάτων της αρμοδιότητάς τους. Επιπλέον, εκπρόσωποι του Συνηγόρου μετέχουν σε πλήθος νομοπαρασκευαστικών επιτροπών.^{428,429}

9. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ/ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ

9.1. Συμβούλιο Υπηρεσιακής Κατάστασης Προϊσταμένων Γενικών Διευθύνσεων

Ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετέχει στο Συμβούλιο Υπηρεσιακής Κατάστασης Προϊσταμένων Γενικών Διευθύνσεων, στην αρμοδιότητα του οποίου ανήκει η εν γένει υπηρεσιακή κατάσταση των προϊσταμένων επιπέδου Γενικής Διεύθυνσης των δημόσιων υπηρεσιών, εκτός των θεμάτων πειθαρχικού δικαίου και επιλογής, καθώς και η επιλογή των επτά Συντονιστών Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, οι οποίοι αντικατέστησαν τον παλαιότερο θεσμό του Γενικού Γραμματέα, δυνάμει του άρθρ. 28 του Ν. 4325/2015.

9.2. Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Διοικήσεων (ΕΣΕΔ)

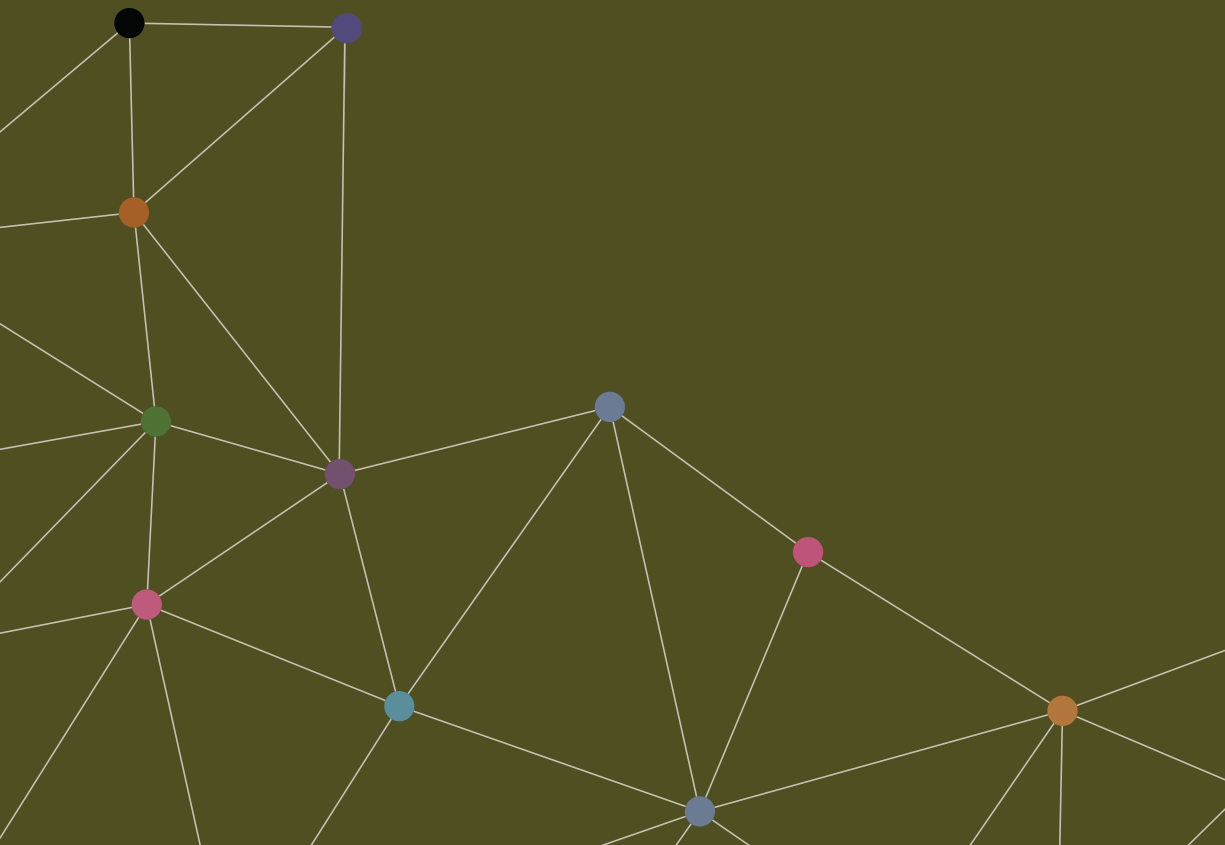
Ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετέχει στο Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Διοικήσεων (ΕΣΕΔ), στην αρμοδιότητα του οποίου ανήκει η αξιολόγηση των προσόντων των υποψηφίων για την πλήρωση των θέσεων Διοικητικών και Τομεακών Γραμματέων όλων των υπουργείων και η υποβολή σχετικής εισήγησης στον αρμόδιο υπουργό. ●

427 <https://www.kedke.gr>

428 Ενδεικτικά: <https://www.synigoros.gr/resources/20171101-dt-kpz.pdf>

429 Ενδεικτικά σημειώνουμε ότι ο Συνήγορος του Πολίτη και στελέχη της Αρχής παρουσίασαν τις Εκθέσεις 2016 και 2017 του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης σε ειδική συνεδρίαση της Ειδικής Μόνιμης Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Σωφρονιστικού Συστήματος και Λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατούμενων (14.12.2018). <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/ToKtirio/Fotografiko-Archeio/#8cc48f33-2af5-44fd-8f9a-a9b900a96952>

Θεσμικό πλαίσιο και στελέχωση του θεσμού

1. Νομικό πλαίσιο του θεσμού

Ο Συνήγορος του Πολίτη αποτελεί, σύμφωνα με το άρθρ. 103 παρ. 9 του Συντάγματος, ανεξάρτητη αρχή που απολαμβάνει καθεστώς συνταγματικής προστασίας. Ξεκίνησε τη λειτουργία του την 1η Οκτωβρίου 1998 και παρέχει τις υπηρεσίες του σε όλους τους πολίτες δωρεάν.

Η οργάνωση, η στελέχωση και η λειτουργία του Συνηγόρου καθορίζονται στους Ν. 3051/2002 (όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 4055/2012), 3094/2003 (όπως ισχύει) και στον Κανονισμό Λειτουργίας του (ΠΔ 273/1999 όπως τροποποιήθηκε και ισχύει), στο πλαίσιο που θέτουν οι διατάξεις του Συντάγματος μετά την αναθεώρησή του το 2001. Τα πλήρη νομοθετικά κείμενα που διέπουν τη λειτουργία του Συνηγόρου δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα: www.synigoros.gr

Αποστολή του Συνηγόρου είναι η τήρηση της νομιμότητας στη δράση της δημόσιας διοίκησης με κύριο εργαλείο τη διαμεσολάβηση μεταξύ της διοίκησης σε όλες της τις εκφάνσεις και των πολιτών.

Ως διαμεσολαβητής, ο Συνήγορος απευθύνεται με κάθε πρόσφορο μέσο προς τη διοίκηση στο πλαίσιο χειρισμού των ατομικών αναφορών, αλλά παρεμβαίνει και θεσμικά διατυπώνοντας συστάσεις και προτάσεις προς τη δημόσια διοίκηση. Δεν επιβάλλει κυρώσεις ούτε ακυρώνει τις παράνομες πράξεις της δημόσιας διοίκησης. Στον Συνήγορο μπορεί να προσφύγει οποιοσδήποτε Έλληνας ή αλλοδαπός πολίτης που ζει στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό και συναλλάσσεται με το ελληνικό Δημόσιο. Ειδικά ως προς τις προσβολές των δικαιωμάτων του παιδιού, στον Συνήγορο μπορεί να προσφύγει το άμεσα ενδιαφερόμενο παιδί, γονέας ή συγγενής του, αλλά και κάθε τρίτο πρόσωπο που έχει άμεση αντίληψη της παραβίασης ενός δικαιώματος του παιδιού. Τα ίδια ισχύουν και για τα Νομικά Πρόσωπα ή τις Ενώσεις Προσώπων.

2. Εμπλουτισμός του νομικού πλαισίου το 2018

Το έτος 2018 υπήρξαν οι ακόλουθες νομοθετικές ρυθμίσεις, οι οποίες άπτονται της λειτουργίας του:

- Ν. 4512/2018, άρθρ. 105 παρ. 6
- Ν. 4538/2018, άρθρ. 2 παρ. 4 (και η εκτελεστική αυτού ΚΥΑ «Κανονισμός Λειτουργίας ΕΣΑΥ», άρθρ. 4 παρ. 4)
- Ν. 4555/2018, άρθρ. 115, 160 παρ. 9, 162 παρ. 3, 170, 171 παρ. 2, 173, 256 παρ. 3.

2.1. Ο Ν. 4512/2018 – άρθρ. 105 παρ. 6

Με το άρθρ. 105 του Ν. 4512/2018 ο νομοθέτης προβαίνει στην αντικατάσταση του τίτλου του άρθρ. 7α του Ν. 2251/1994 σχετικά με την ψυχική υγεία των ανήλικων καταναλωτών και επικαιροποιεί τα ζητήματα της προστασίας τους. Εισάγονται ειδικές ρυθμίσεις για την απαγόρευση διάθεσης προϊόντων τα οποία ενέχουν κινδύνους για την ψυχική, πνευματική ή ηθική ανάπτυξη των ανηλικών ή καλλιεργούν διακρίσεις λόγω φυλής, φύλου, θρησκείας, ιθαγένειας, αναπηρίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού.

Επίσης, γίνεται ειδική μνεία στα ζητήματα που σχετίζονται με την επισήμανση και τη

διαφήμιση των ηλεκτρονικών προϊόντων ψυχαγωγίας, όπως ηλεκτρονικά παιχνίδια και βιντεοπαιχνίδια, όταν αυτά προορίζονται για ανήλικους καταναλωτές. Αντίστοιχες υποχρεώσεις προβλέπονται και για τις επιχειρήσεις που διαθέτουν δωρεάν ή έναντι πληρωμής τη χρήση ηλεκτρονικών παιχνιδιών και άλλων ψηφιακών εφαρμογών στους καταναλωτές.

Στην παρ. 6 προβλέπεται η συμμετοχή του Συνηγόρου του Πολίτη στην Επιτροπή Προστασίας Ανηλίκων, την οποία συστήνει η Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας του Καταναλωτή του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης:

«Στη Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης συνιστάται Επιτροπή Προστασίας Ανηλίκων, η οποία αποτελεί συμβουλευτικό και γνωμοδοτικό όργανο του Γενικού Γραμματέα Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή για θέματα εφαρμογής του παρόντος. Η Επιτροπή αυτή, η οποία συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Ανάπτυξης, αποτελείται από τα κάτωθι μέλη και ισάριθμα αναπληρωματικά τους:

- α) έναν εκπρόσωπο του Συνηγόρου του Πολίτη,*
- β) έναν εκπρόσωπο του Συνηγόρου Καταναλωτή,*
- γ) έναν εκπρόσωπο του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού,*
- δ) ένα μέλος Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού (ΔΕΠ) ή Επιστημονικού Προσωπικού (ΕΠ) Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (ΑΕΙ) με εξειδικευμένες γνώσεις σε θέματα παιδοψυχολογίας ή κοινωνιολογίας,*
- ε) έναν εκπρόσωπο του Εθνικού Συμβουλίου Αγοράς και Καταναλωτή που προέρχεται από τις ενώσεις καταναλωτών,*
- στ) έναν εκπρόσωπο της Κεντρικής Ένωσης των Επιμελητηρίων Ελλάδος,*
- ζ) έναν εκπρόσωπο του Συνδέσμου Βιοτεχνών Παιχνιδιών,*
- η) έναν εκπρόσωπο της Ελληνικής Συνομοσπονδίας Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας,*
- θ) έναν εκπρόσωπο της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή.*

Τα μέλη της Επιτροπής, πλην του μέλους ΔΕΠ ή ΕΠ ΑΕΙ, προτείνονται, με τους αναπληρωτές τους, από τους οικείους φορείς μέσα σε αποκλειστική προθεσμία τριάντα (30) ημερών από την κοινοποίηση σε αυτούς σχετικής πρόσκλησης του Υπουργού Οικονομίας και Ανάπτυξης. Το μέλος ΔΕΠ ή ΕΠ ΑΕΙ προτείνεται εντός της ίδιας προθεσμίας από τον Υπουργό Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων. Αν οι φορείς ή ο Υπουργός Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων δεν προτείνουν τους εκπροσώπους τους μέσα στην προθεσμία του προηγούμενου εδαφίου, αυτοί ορίζονται από τον Υπουργό Οικονομίας και Ανάπτυξης. Τα μέλη της Επιτροπής, με τους αναπληρωτές τους, ο Πρόεδρος και Αντιπρόεδρος, καθώς και ο γραμματέας αυτής ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Ανάπτυξης, με θητεία δύο (2) ετών. Με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Ανάπτυξης ρυθμίζονται τα ειδικότερα θέματα αρμοδιότητας και λειτουργίας της Επιτροπής, καθώς και κάθε σχετικό θέμα».

2.2 Ο Ν. 4538/2018 – άρθρ. 2 παρ. 4⁴³⁰

Με τον Ν. 4538/2018 συγκροτείται το Εθνικό Συμβούλιο Αναδοχής - Υιοθεσίας, το οποίο σύμφωνα με το άρθρ. 2 ορίζεται ότι απαρτίζεται από τα ακόλουθα μέλη: α) τον Γενικό Γραμματέα Κοινωνικής Αλληλεγγύης ως Πρόεδρο, β) έναν Εισαγγελέα Ανηλίκων,

430 Και η εκτελεστική ΚΥΑ «Κανονισμός Λειτουργίας ΕΣΑΥ, άρθρ. 4 παρ. 4.

έπειτα από πρόταση της Εισαγγελίας Αρείου Πάγου, γ) έναν εκπρόσωπο του Συνδέσμου Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος, δ) έναν νομικό με εμπειρία σε ζητήματα παιδικής προστασίας, ε) τρεις ειδικούς εμπειρογνώμονες στον χώρο της παιδικής προστασίας, στ) έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, αρμόδιο για θέματα παιδικής προστασίας, ζ) τον Πρόεδρο του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ), η) δύο Προέδρους Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας, τα οποία διαθέτουν δομές παιδικής προστασίας, με αναπληρωτές τους δύο άλλους Προέδρους Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας, θ) έναν εκπρόσωπο από την αρμόδια Διεύθυνση Εποπτείας ΟΤΑ β' βαθμού του Υπουργείου Εσωτερικών, ι) έναν εκπρόσωπο της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία.

Ο βοηθός Συνήγορος του Πολίτη προσκαλείται και συμμετέχει στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου ως φορέας προώθησης των δικαιωμάτων του παιδιού καταθέτοντας στοιχεία και παρατηρήσεις για τα υπό διαβούλευση θέματα χωρίς δικαίωμα ψήφου.

2.3. Ο Ν. 4555/2018 - άρθρ. 115, 160 παρ 9, 162 παρ. 3, 170, 171 παρ. 2, 173, 256 παρ. 3

Με το άρθρ. 5 του Ν. 4368/2016 (Α' 21) προβλέφθηκε η σύσταση στο Υπουργείο Εσωτερικών Επιτροπής για την αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Έργο της Επιτροπής ήταν ιδίως η καταγραφή και αξιολόγηση του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου που διέπει την οργάνωση και τη θεσμική και οικονομική λειτουργία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης συνολικά και τις σχέσεις της με την Κεντρική και την Αποκεντρωμένη Δημόσια Διοίκηση, καθώς και η επεξεργασία και εισήγηση προς τον αρμόδιο Υπουργό πρότασης για την αναμόρφωσή του.⁴³¹ Η Επιτροπή συστάθηκε με απόφαση του τότε Υπουργού Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης και στελεχώθηκε από εγνωσμένους κύριους επιστήμονες και εμπειρογνώμονες σε θέματα συναφή με το αντικείμενο και το έργο της, εκπροσώπους της πολιτικής ηγεσίας και στελέχη όλων των οργανικών μονάδων του Υπουργείου Εσωτερικών που είναι αρμόδιες επί θεμάτων οργάνωσης, λειτουργίας, προσωπικού, οικονομικών και αναπτυξιακών λειτουργιών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, από εκπροσώπους της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ), της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδας (ΕΝΠΕ), καθώς και από εκπροσώπους των αντιπροσωπευτικότερων φορέων συνδικαλιστικής εκπροσώπησης των εργαζομένων και στους δύο βαθμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η Επιτροπή παρέδωσε στον Υπουργό Εσωτερικών, τον Φεβρουάριο του 2017, την «Πρόταση Αναθεώρησης του Θεσμικού Πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης».

Με τα άρθρα του νομοθετήματος αυτού που παρατίθενται στη συνέχεια ανατίθενται ειδικές αρμοδιότητες και στον Συνήγορο του Πολίτη. Συγκεκριμένα, η Αρχή μετέχει στην Επιτροπή Συντονισμού και Ελέγχου Εποπτείας ΟΤΑ, στη διαδικασία εγκατάστασης του Δημοτικού Διαμεσολαβητή, καθώς και στην παύση του. Συνεργάζεται με το Εθνικό Συμβούλιο Διαμεσολαβητών, του οποίου όλες οι αποφάσεις, εκθέσεις και εισηγήσεις υποβάλλονται στον Υπουργό Εσωτερικών και κοινοποιούνται στον Συνήγορο του Πολίτη. Παράλληλα, ο Δημοτικός και ο Περιφερειακός Διαμεσολαβητής υποχρεούνται να συνεργάζονται με τον Συνήγορο του Πολίτη και να του παρέχουν την αναγκαία συνδρομή για υποθέσεις που χειρίζεται και για ενέργειες που απαιτούν εγγύτητα ή αμεσότητα.

431 Με αριθ. 19976/9.6.2016 (ΥΟΔΔ 318/17.6.2016).

Τέλος, ένας εκπρόσωπος της Αρχής μετέχει στην Επιτροπή για την ψήφο των εκτός επικράτειας εκλογέων.

Επιτροπή Συντονισμού και Ελέγχου Εποπτείας Ο.Τ.Α.

1. Με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών συνιστάται Επιτροπή Συντονισμού και Ελέγχου Εποπτείας Ο.Τ.Α., στην οποία συμμετέχουν ο Υπουργός Εσωτερικών, ως πρόεδρος, ο Πρόεδρος του Συμβουλίου Εποπτών Ο.Τ.Α., ένας Αντιπρόεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, που ορίζεται από τον Πρόεδρο αυτού, ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων, ο Συνήγορος του Πολίτη, ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, ο Ειδικός Γραμματέας του Σώματος Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης, ο Πρόεδρος του Παρατηρητήριου Οικονομικής Αυτοτέλειας Ο.Τ.Α., ο Τομεακός Γραμματέας Δημοσιονομικής Πολιτικής, ο Πρόεδρος της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδας και ο Πρόεδρος της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδας ή οι υπ' αυτών οριζόμενοι αναπληρωτές τους.

2. Αποστολή της Επιτροπής της παραγράφου 1 είναι ο περιοδικός έλεγχος του επιπέδου συμμόρφωσης των Ο.Τ.Α., η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του μηχανισμού εποπτείας, η αμοιβαία ενημέρωση όλων των διοικητικών και δικαστικών φορέων για τα θέματα αρμοδιότητάς τους που αφορούν την Τοπική Αυτοδιοίκηση, καθώς και η εν γένει παρακολούθηση και η μέριμνα για τη διαρκή αναβάθμιση της αποτελεσματικότητας της κρατικής εποπτείας επί των Ο.Τ.Α.

3. Η Επιτροπή Συντονισμού και Ελέγχου Ο.Τ.Α. καταρτίζει τον Κανονισμό Λειτουργίας της, ο οποίος καθορίζει και τις αναγκαίες λεπτομέρειες για ζητήματα υποστήριξης της Επιτροπής και εγκρίνεται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών.

Διαδικασία επιλογής του Δημοτικού Διαμεσολαβητή

9. Πριν την ανάληψη των καθηκόντων του, ο Δημοτικός Διαμεσολαβητής υποχρεούται να ολοκληρώσει επιτυχώς κύκλο εντατικής εκπαίδευσης μέγιστης διάρκειας δεκαπέντε (15) ημερών, που διοργανώνεται από τον Συνήγορο του Πολίτη, σε συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών, την ΚΕΔΕ, την ΕΝΠΕ και το ΕΚΔΔΑ. Οι λεπτομέρειες για το περιεχόμενο της εκπαίδευσης και τον τρόπο πιστοποίησης της επιτυχούς ολοκλήρωσής της καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών.

Παύση Διαμεσολαβητή

3. Η επιτροπή που ασκεί τις αρμοδιότητες των παραγράφων 1 και 2 αποτελείται από το Συνήγορο του Πολίτη ή τον οριζόμενο υπό αυτού Βοηθό Συνήγορο, ως πρόεδρο, τον Γενικό Διευθυντή Αποκέντρωσης και Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Υπουργείου Εσωτερικών, έναν (1) Δημοτικό Διαμεσολαβητή, έναν (1) Περιφερειακό Διαμεσολαβητή, έναν (1) εκπρόσωπο της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και έναν (1) εκπρόσωπο της Ένωσης Περιφερειών, με τους αναπληρωτές τους. Η επιτροπή συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, μέσα σε δύο (2) μήνες από την εγκατάσταση των νέων κάθε φορά δημοτικών και περιφερειακών αρχών.

Αρμοδιότητες

Το Εθνικό Συμβούλιο Διαμεσολαβτών είναι αρμόδιο για:

- α) το συντονισμό και την προαγωγή της συνεργασίας και της συναντίληψης μεταξύ των Δημοτικών και Περιφερειακών Διαμεσολαβτών, με στόχο την όσο το δυνατόν πιο ομοιόμορφη αντιμετώπιση αντίστοιχων προβλημάτων,
- β) τη διατύπωση προτάσεων και εισηγήσεων προς το αρμόδιο Υπουργείο σχετικά με την τροποποίηση και βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για τον Δημοτικό και Περιφερειακό Διαμεσολαβτή,
- γ) τη διατύπωση απόψεων σχετικά με όλα τα ζητήματα που αφορούν τη βελτίωση της οργάνωσης και της λειτουργίας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, εφόσον του ζητηθεί ή κάθε φορά που το κρίνει σκόπιμο,
- δ) την προαγωγή του θεσμού της τοπικής και περιφερειακής διαμεσολάβησης και την ανάληψη πρωτοβουλιών για την ενημέρωση του κοινού,
- ε) τη συνεργασία με το αρμόδιο Υπουργείο, καθώς και με όλους τους συναρμόδιους φορείς, όπως το Συνήγορο του Πολίτη, τον Γενικό Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης και λοιπά ελεγκτικά σώματα της Διοίκησης, τον Επόπτη Ο.Τ.Α., την ΚΕΔΕ, την ΕΝΠΕ και φορείς συνδικαλιστικής εκπροσώπησης εργαζομένων στους Ο.Τ.Α.

Συγκρότηση και λειτουργία

1. Η Ολομέλεια του Συμβουλίου εκλέγει:

α) Τον Πρόεδρο και τα μέλη της Συντονιστικής Επιτροπής του. Στη Συντονιστική Επιτροπή μετέχει υποχρεωτικά τουλάχιστον ένας (1) εκπρόσωπος από κάθε κατηγορία Διαμεσολαβτών (Δημοτικών και Περιφερειακών).

β) Τους εκπροσώπους των Διαμεσολαβτών στην ειδική επιτροπή της παραγράφου 3 του άρθρου 162.

2. Η Ολομέλεια του Συμβουλίου συνέρχεται κατ' ελάχιστο δύο (2) φορές το χρόνο ή όποτε κριθεί απαραίτητο ή ζητηθεί από το ένα τρίτο (1/3) των μελών του ή από τον Υπουργό Εσωτερικών. Στο Συμβούλιο δύναται να καλείται και να παρίσταται και ο Συνήγορος του Πολίτη.

3. Όλες οι αποφάσεις, εκθέσεις και εισηγήσεις του Εθνικού Συμβουλίου Διαμεσολαβτών υποβάλλονται στον Υπουργό Εσωτερικών και κοινοποιούνται στο Συνήγορο του Πολίτη.

4. Το Συμβούλιο υποστηρίζεται διοικητικά από τη Διεύθυνση Οργάνωσης και Λειτουργίας Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Υπουργείου Εσωτερικών.

Σχέσεις με το Συνήγορο του Πολίτη

Ο Δημοτικός και ο Περιφερειακός Διαμεσολαβτής είναι ανεξάρτητος από το Συνήγορο του Πολίτη, η δε άσκηση των αρμοδιοτήτων του Διαμεσολαβτή δεν θίγει τις αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη ως ανεξάρτητης και συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής.

2. Ο Δημοτικός και ο Περιφερειακός Διαμεσολαβτής υποχρεούται να κοινοποιεί την ετήσια έκθεσή του στον Συνήγορο του Πολίτη.

3. Ο Δημοτικός και ο Περιφερειακός Διαμεσολαβτής δικαιούται να υποβάλλει ερωτήματα και να ζητεί τις απόψεις του Συνηγόρου του Πολίτη για το χειρισμό υπόθεσης που

εκκρεμεί ενώπιόν του, εφόσον κρίνει αιτιολογημένα ότι αυτή έχει κεντρικό χαρακτήρα ή ευρύτερο ενδιαφέρον.

4. Ο Δημοτικός και ο Περιφερειακός Διαμεσολαβητής υποχρεούται να συνεργάζεται με το Συνήγορο του Πολίτη και να του παρέχει την αναγκαία συνδρομή για υποθέσεις που χειρίζεται και για ενέργειες που απαιτούν εγγύτητα ή αμεσότητα.

Επιτροπή για την ψήφο των εκτός Επικράτειας εκλογέων

3. Η Επιτροπή συγκροτείται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Εξωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης και απαρτίζεται από:

- α) τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Εσωτερικών, ως Πρόεδρο,
- β) τον Ειδικό Γραμματέα Ιθαγένειας,
- γ) τον Προϊστάμενο της Γενικής Διεύθυνσης της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού,
- δ) έναν εκπρόσωπο του Συνηγόρου του Πολίτη,
- ε) τον Προϊστάμενο της Γενικής Διεύθυνσης Εσωτερικών και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Εσωτερικών,
- στ) τον Προϊστάμενο της Γενικής Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών και Διοικητικής Υποστήριξης του Υπουργείου Εσωτερικών,
- ζ) έξι (6) ειδικούς επιστήμονες ή εμπειρογνώμονες σε συναφή με το έργο της Επιτροπής, θέματα».

Οργάνωση και στελέχωση του Συνηγόρου του Πολίτη

Το ανθρώπινο δυναμικό (επιστημονικό και διοικητικό) του Συνηγόρου του Πολίτη στις 31.12.2018 ανερχόταν σε 205 στελέχη, συμπεριλαμβανομένων του Συνηγόρου του Πολίτη και των 6 Βοηθών Συνηγόρων, εκ των οποίων 54 άνδρες (26,5%) και 151 (73,6%) γυναίκες. Το επιστημονικό δυναμικό αποτελείται από 135 Ειδικούς Επιστήμονες (ειδικό επιστημονικό προσωπικό, ΕΕΠ) και το διοικητικό δυναμικό από 63 στελέχη (διοικητικό προσωπικό, ΔΠ).

Από το επιστημονικό δυναμικό 40 άτομα (29,6%) είναι κάτοχοι διδακτορικού τίτλου, 77 (57%) κάτοχοι τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών και 18 (13,3%) είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ. Από το διοικητικό προσωπικό και το προσωπικό γραμματειακής υποστήριξης 2 άτομα (3,2%) είναι διδάκτορες, 20 άτομα (31,7%) κατέχουν τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών, 14 (22,2%) είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ, 4 (6,4%) πτυχιούχοι ΤΕΙ, 20 (31,7%) κατέχουν τίτλους σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 3 (4,7%) τίτλους υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Το στελεχειακό δυναμικό καλύπτει ευρύ φάσμα επιστημονικών ειδικοτήτων. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται: 85 νομικοί, 12 πολιτικοί επιστήμονες, 5 φιλόλογοι, 1 θεολόγος, 10 οικονομολόγοι, 11 κοινωνιολόγοι, 8 αρχαιολόγοι, 4 επικοινωνιολόγοι, 2 αρχιτέκτονες, 5 ψυχολόγοι, 3 γεωλόγοι, 1 φυσικός, 1 χημικός, 2 χημικοί μηχανικοί, 2 πολιτικοί μηχανικοί, 2 επιστήμονες παιδαγωγικών σπουδών, 1 επιστήμονας στατιστικής και ασφαλιστικής επιστήμης, 2 διοικητικοί επιστήμονες, 1 γιατρός, 2 τοπογράφοι μηχανικοί, 5 επιστήμονες πληροφορικής, 2 βιβλιοθηκονόμοι και 1 αρχειονόμος, 6 επιστήμονες διοίκησης επιχειρήσεων, 4 επιστήμονες ανθρωπιστικών σπουδών, 1 επιστήμονας διοίκησης μονάδων υγείας, 1 μεταφράστρια και 2 δημοσιογράφοι.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ποττάκης Ι. Ανδρέας

ΒΟΗΘΟΙ ΣΥΝΗΓΟΡΟΙ

Κουφονικολάκου Θεώνη

Κωστής Ιωάννης

Λυκοβαρδή Καλλιόπη

Νικολόπουλος Γεώργιος

Σαββίδη Ευανθία

Σαγιάς Ιωάννης

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Αγγελάκη Δέσποινα

Αγγέλη Χριστίνα

Αθανασόπουλου Χαρίκλεια

Αλέστας Αριστείδης

Αμοριανού Σοφία

Ανδρικήκη Κυριακή

Αντωναροπούλου Χρυσούλα

Αντωνιάδης Κωνσταντίνος

Αντωνίου Χρυσούλα

Αποστόλου Μαρία

Αρσενοπούλου Ιωάννα

Ασημάκης Σωτήριος

Βαβουγιού Άννα

Βασιλαντωνοπούλου Βασιλική

Βερέμης Δημήτριος

Βίττης Νικόλαος

Βλάχου Αικατερίνη

Βορριά Πετρούλα

Βούλγαρη Θεοδώρα

Βουτσίνου Μαρία

Γαληνού Παρασκευή

Γερασίμου Στέφανος

Παννακουλοπούλου Μαρία

Γκλοβάνου Ελένη

Δαραμάρας Κωνσταντίνος

Δεμοίρου Ηλέκτρα

Διάφα Ελένη

Δουλαδέρης Νικόλαος

Ευαγγελάτος Σπυρίδων

Ζούβια Καλλιόπη

Θεοφυλάκτου Βαρβάρα

Θωμόπουλος Ευάγγελος

Καλαβάνου Άρτεμις

Καλαϊτζή Ασημίνα

Καμένου Ειρήνη

Καμπάς Ανδρέας

Καραβόλου Μαρία

Καραγεώργου Μαρία

Καραμήτρου Ζωή

Κετσιτζίδου Μαρία

Κοντογεωργοπούλου Παυλίνα

Κουβαριτάκη Ιωάννα

Κουτρουμάνη Αθηνά

Κυριακάκη Ειρήνη

Λεβέντη Αμαλία

Λεβεντοπούλου Μαρία

Λιάσκα Αιμιλία

Λουκάκος Κυριάκος

Λυσανδροπούλου Όλγα

Μαλεβίτη Αικατερίνη

Μαντά Ευαγγελία

Μαραγκάκη Ελένη

Μαριδάκη Αδριήνη

Μαρκάκη Ευαγγελία

Μαρκετάκη Αικατερίνη

Μαρτσούκου Μεταξία

Ματανά Αναστασία

Μαυρομάτη Ελευθερία

Μήλιος - Νικολάου Ανδρέας

Μονιούδη - Πικρού Ισαβέλλα

Μοσχοπούλου Αλεξάνδρα

Μόσχος Ιωάννης

Μπακογιάννης Κωνσταντίνος

Μπαρτζελιώτης Κωνσταντίνος

Μπαφέ Νίκη

Μπενέκου Ευανθία

Μπιγιλάκη Λεμονιά
 Μπλιάττη Μαρία
 Μποσδογιάννη Αγγελική
 Μπούτσελης Ιωάννης
 Μυτιληναίου Δήμητρα
 Νικολακοπούλου Μαγδαληνή
 Νικολέντζος Αθανάσιος
 Παινέση Μαρία - Μυρτώ
 Παλάσκα Ευνίκη
 Πανάγου Αιμιλία
 Πανοπούλου Αγγελική
 Παντελίδου Φωτεινή
 Παπαδάκη Ρένα
 Παπαδόπουλος Χαράλαμπος
 Παπαδοπούλου Ανδριανή
 Παπαδοπούλου Ευγενία
 Παπαθανάσογλου Αντωνίνα
 Παπαλουκά Δανάη
 Πολύδερα Γρηγορία
 Πρεβέντης Στέργιος
 Πρωτοπαπάς Μάριος
 Ράππου Μαρία
 Ρουκουνάκη Ευθαλία

Σαλαμαλίκη Αγγελική
 Σάρρας Σάββας
 Σγάγιας Κωνσταντίνος
 Σκυλλάκου Ευαγγελία
 Σταματίου Ελένη
 Σταμπουλή Ελένη
 Στρατιδάκη Σαμάνθα - Λυδία
 Σώρα Αγγελική
 Τζώρτζη Αργυρώ
 Τοπαλίδου Αναστασία
 Τριανταφύλλου Καλλιόπη-Αικατερίνη
 Τσάγκαρη Μαρία
 Τσακίρακης Ευάγγελος
 Τσαπόγας Μιχαήλ
 Τσελεκίδης Ιωάννης
 Φιλιππάκη Δάφνη
 Φλιάτουρα Αικατερίνη
 Φλώρου Χριστίνα
 Χατζή Χρυσή
 Χατζηράλλη Σαπφώ
 Χορμοβίτης Δημήτρης
 Ψαλτάκη Μαρία

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

Λαγιάκου Ελένη (από 29.12.2018)

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Λαγιάκου Ελένη

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Κοσμά Στέλλα

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

Σάλτας Παναγιώτης

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΜΗΧΑΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ

Βουρόπουλος Ηλίας

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ, ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

Χαραλάμπους Γερασιμούλα

Αδαμαντίδου Ελένη
 Αδαμόπουλος Αναστάσιος
 Αθανασιάδη Ευρυδίκη
 Αμαξοπούλου - Καρπαθοπούλου Μαρία
 Ανδριάνη Ρόδω
 Αρτοπούλου Σουσάνα
 Βασιλόπουλος Ηλίας
 Βερβεράκη Κλεοπάτρα
 Βλάχου Διαμάντω
 Βράζος Δημήτριος
 Παννακοπούλου Ευαγγελία
 Δελέγκου Βασιλική
 Ευαγγέλου Πολυξένη
 Ηλιοπούλου Κωνσταντίνα
 Θέος Ιωάννης
 Καλαματιανού Μαρία - Αριστέα
 Καμπύλης Παναγιώτης
 Κανδαράκη Ελένη
 Κανελλοπούλου Μαρία
 Καφετζοπούλου Μαρία
 Κιουλμπαλίδου Μαρία
 Κοϊντόση Χριστίνα
 Κούγια Χριστίνα
 Κρητικοπούλου Βασιλεία
 Κρητικός Γεώργιος
 Κωστογιάννης Γεώργιος

Λιάνου Μαρία
 Μαραγκός Χρήστος
 Μαρκουλάκη Αικατερίνη
 Μπρίλη Αικατερίνη
 Νάκου Βιργινία
 Νικολόπουλος Δημήτριος
 Παγουλάτου Μελπομένη
 Παπαγεωργοπούλου Δημητρία
 Παπαδημητρίου Μαργαρίτα
 Παπαδόπουλος Θεόδωρος
 Παπανικολάου Ευανθία
 Παπαπαναγιωτάκη Κωνσταντίνα
 Παπαπάσχου Ευαγγελία
 Παχωπού Ιωάννα
 Πιερρής Αθανάσιος
 Πίτσου Αναστασία
 Πολιτοστάθη Αλεξάνδρα
 Σαγιά Ιφιγένεια
 Σάκκη Ειρήνη
 Στώτη Ευανθία
 Σωτηροπούλου Μαρία
 Τζαβάρα - Πίτση Χριστίνα
 Τριάντη Βασιλική
 Τσαγγαράτου Αθανασία
 Χαϊνη Αλεξάνδρα
 Χαραλάμπους Γερασιμούλα

**ΣΤΕΛΕΧΗ ΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2018 ΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΣΕ ΑΛΛΕΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ Η ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΕ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΕΙΕΣ**

Αναστασίου Ελένη, ΕΕΠ
Αποστολίδου Άννα, ΔΠ
Αποστολόπουλος Δημήτριος, ΔΠ
Ασημακοπούλου Ζηνοβία, ΕΕΠ
Βράιλα Κατερίνα, ΔΠ
Βρετού Βασιλική, ΕΕΠ
Γεωργίτση Μεταξία, ΕΕΠ
Δρόσος Σέργιος, ΕΕΠ
Ζάκας Αλέξανδρος, ΔΠ
Κανελλόπουλος Βασίλειος, ΔΠ
Κουτρούμπα Ελένη, ΕΕΠ
Κουφάκη Ιωάννα, ΕΕΠ
Λαμπροπούλου Κυριακή, ΕΕΠ
Λιαδή Μαρία, ΕΕΠ
Μάρκου Ελένη, ΕΕΠ
Μαυρογένη Μαρία, ΕΕΠ

Μπαλτσιώτης Λάμπρος, ΕΕΠ
Μπίλη Βασιλική, ΕΕΠ
Μώλου Βασιλική, ΕΕΠ
Παπαδημητρίου Σταματία, ΕΕΠ
Παπανικολάου Αικατερίνη, ΕΕΠ
Παππά Πανάγια, ΕΕΠ
Παραγυιός Πέτρος, ΔΠ
Πετούση Θεοδώρα, ΕΕΠ
Πούλου Σταματίνα, ΕΕΠ
Ρούτση Άννα, ΕΕΠ
Στασινός Σωτήρης, ΕΕΠ
Τζάθα Αγγελική, ΔΠΠ
Τζέμος Βασίλειος, ΕΕΠ
Τσιούκας Γρηγόριος, ΕΕΠ
Φυτράκης Ευτύχιος, ΕΕΠ

**ΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2018 ΕΠΑΨΑΝ ΝΑ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΟ ΣΤΕΛΕΧΙΑΚΟ
ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ**

Μόσχος Γεώργιος, Βοηθός Συνηγόρου (αποχώρησε)
Ευαγγέλου Θεογονωσία, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Γραμματείας (αποχώρησε)
Πιζάνης Εμμανουήλ, ΕΕΠ (αποχώρησε)
Τσάπαλης Βασίλειος, ΔΠ (μετατάχθηκε σε άλλη υπηρεσία)
Τσουρής Ιωάννης, ΔΠ (άρση απόσπασης)

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΑΔΕ	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
ΑΔ	Αποκεντρωμένη Διοίκηση
ΑΔ	Αστυνομική Διεύθυνση
ΑΔΣΕΝ	Ανώτερες Δημόσιες Σχολές Εμπορικού Ναυτικού
ΑΕ	Ανώνυμη Εταιρεία
ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑΕΚΚ	Απόβλητα Εκσκαφών, Κατασκευών και Κατεδαφίσεων
ΑΕΝ	Ακαδημίες Εμπορικού Ναυτικού
ΑΕΠΟ	Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων
ΑΗΣ	Ατμοηλεκτρικός Σταθμός
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΚΑΓΕ	Ασφαλιστικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης Γενεών
ΑμεΑ	Άτομα με Αναπηρία
ΑΜΚΑ	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
ΑΝ	Αναγκαστικός Νόμος
ΑΣΠΑΙΤΕ	Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης
ΑΤ	Αστυνομικό Τμήμα
ΑΦΜ	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
ΓΑΔΑ	Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής
ΓΛΚ	Γενικό Λογιστήριο του Κράτους
ΓΝ	Γενικό Νοσοκομείο
ΓΟΚ	Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός
ΔΑΜ	Διεύθυνση Αλλοδαπών και Μετανάστευσης
ΔΕ	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
ΔΕΔΔΗΕ	Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΔΕΚΟ	Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί
ΔΕΠ	Διδακτικό και Ερευνητικό Προσωπικό
ΔΕΥΑ	Δημόσιες Επιχειρήσεις Ύδρευσης-Αποχέτευσης
ΔΙΑΣ	Δίκυκλη Αστυνόμευση
ΔΟΑΤΑΠ	Διεπιστημονικός Οργανισμός Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης
ΔΟΜ	Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης
ΔΟΥ	Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
ΔΣ	Διοικητικό Συμβούλιο
ΔΣΔΠ	Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού
ΕΑΠ	Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
ΕΑΣ	Εισφορά Αλληλεγγύης Συνταξιούχων
ΕΔΑΔ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΔΕ	Ειδική Διοικητική Εξέταση
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση

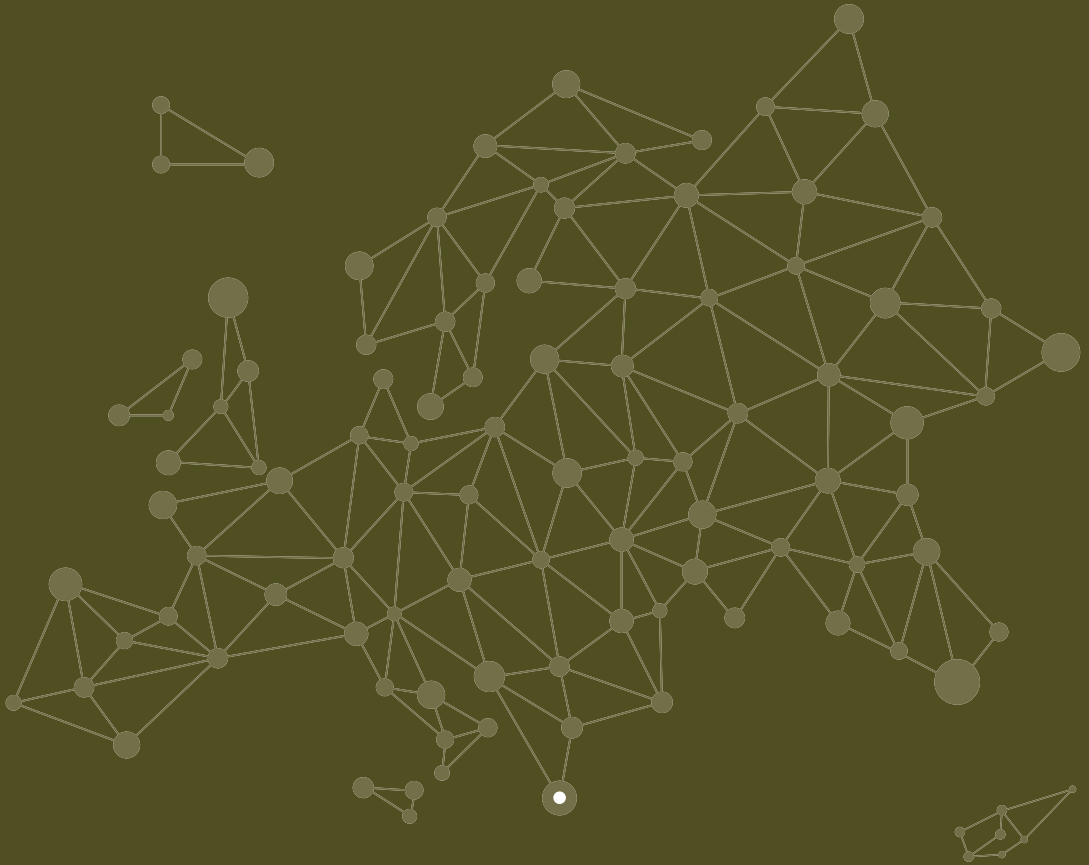
ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

εεα	ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες
ΕΕΤΑΑ	Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης
ΕΕΤΤ	Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων
ΕΙΧ	Επιβατικό Ιδιωτικής Χρήσης
ΕΚΑΝΑ	Εθνικός Κατάλογος Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών
ΕΚΑΣ	Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων
ΕΚΔΔΑ	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης
ΕΚΕΠΥ	Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων Υγείας
ΕΚΕΣΜΑ	Εθνικό Κέντρο Ελέγχου Συνόρων, Μετανάστευσης και Ασύλου
ΕΚΚΑ	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
ΕΚΟΕΜΣ	Ειδικός Κλάδος Οικονομικής Ενίσχυσης Μερισματούχων Στρατού
ΕΚΠΥ	Ενιαίος Κανονισμός Παροχών Υγείας
ΕΛΑΣ	Ελληνική Αστυνομία
ΕΛΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης
ΕΛΤΑ	Ελληνικά Ταχυδρομεία
ΕΜΗΔΙΠΑ	Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας
ΕΜΠ	Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης
ΕΝΦΙΑ	Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων
ΕΝΠΕ	Ένωση Περιφερειών Ελλάδας
ΕΟΠΠΕΠ	Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού
ΕΟΠΥΥ	Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας
ΕΠ	Επιστημονικό Προσωπικό
ΕΠΑΛ	Επαγγελματικά Λύκεια
ΕΠΟ	Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία
ΕΣΔΑ	Ερωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΣΕΔ	Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Διοικήσεων
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΕΣΥ	Εθνικό Σύστημα Υγείας
ΕΤΑΑ	Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων
ΕΤΑΔ	Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου
ΕΤΕΑΕΠ	Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών
ΕΥΔΑΠ	Εταιρεία Ύδρευσης και Αποχέτευσης Πρωτεύουσας
ΕΦΚΑ	Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
ΗΔΙΚΑ	Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Κοινωνικής Ασφάλισης
ΙΚΑ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΙΚΑ-ΕΤΑΜ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων – Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών
ΙΚΥ	Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών
ΙΥΠ	Ινστιτούτο Υγείας Παιδιού
ΙΧ	Ιδιωτικής Χρήσης
ΙΧΕ	Ιδιωτικής Χρήσης Επιβατικό
ΚΔΒΜ	Κέντρα Διά Βίου Μάθησης
ΚΕΑ	Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης
ΚΕΑΟ	Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

<u>ΚΕΔΔΥ</u>	<u>Κέντρο Διάγνωσης, Διαφοροδιάγνωσης και Υποστήριξης</u>
<u>ΚΕΔΕ</u>	<u>Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας</u>
<u>ΚΕΔΕ</u>	<u>Κώδικας Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων</u>
<u>ΚΕΕΛΠΝΟ</u>	<u>Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων</u>
<u>ΚΕΠ</u>	<u>Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών</u>
<u>ΚΕΠΑ</u>	<u>Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας</u>
<u>ΚΚ</u>	<u>Κατάστημα Κράτησης</u>
<u>ΚΟΚ</u>	<u>Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας</u>
<u>ΚΤΕΛ</u>	<u>Κοινά Ταμεία Εισπράξεων Λεωφορείων</u>
<u>ΚΥΑ</u>	<u>Κοινή Υπουργική Απόφαση</u>
<u>ΚΥΕ</u>	<u>Κατάστημα Υγειονομικού Ενδιαφέροντος</u>
<u>ΚΥΠΑ</u>	<u>Κάρτα Υγειονομικής Περιθαλψης Ασφαλισμένου</u>
<u>ΚΥΤ</u>	<u>Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης</u>
<u>ΜΚΟ</u>	<u>Μη Κυβερνητική Οργάνωση</u>
<u>ΜΜΕ</u>	<u>Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης</u>
<u>ΜΠΕ</u>	<u>Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων</u>
<u>ΜΤΣ</u>	<u>Μετοχικό Ταμείο Στρατού</u>
<u>ΝΔ</u>	<u>Νομοθετικό Διάταγμα</u>
<u>ΝΟΚ</u>	<u>Νέος Οικοδομικός Κανονισμός</u>
<u>ΝΠΔΔ</u>	<u>Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου</u>
<u>ΝΣΚ</u>	<u>Νομικό Συμβούλιο του Κράτους</u>
<u>ΟΑΕΔ</u>	<u>Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού</u>
<u>ΟΑΕΕ</u>	<u>Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών</u>
<u>ΟΓΑ</u>	<u>Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων</u>
<u>ΟΕΚ</u>	<u>Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας</u>
<u>ΟΗΕ</u>	<u>Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών</u>
<u>ΟΟΣΑ</u>	<u>Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης</u>
<u>ΟΠΕΚΕΠΕ</u>	<u>Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων</u>
<u>ΟΠΠΕ</u>	<u>Ομοσπονδία Προπονητών Ποδοσφαίρου Ελλάδας</u>
<u>ΟΤΑ</u>	<u>Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης</u>
<u>ΠΑΕ</u>	<u>Ποδοσφαιρική Ανώνυμος Εταιρεία</u>
<u>ΠΓΔΜ</u>	<u>Πρώην Πουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας</u>
<u>ΠΓΝ</u>	<u>Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο</u>
<u>ΠΔ</u>	<u>Προεδρικό Διάταγμα</u>
<u>ΠΔΕ</u>	<u>Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση</u>
<u>ΠΕ</u>	<u>Περιφερειακή Ενότητα</u>
<u>ΠΕ</u>	<u>Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση</u>
<u>ΠΕΑΠΖ</u>	<u>Περιφερειακή Επιτροπή Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών</u>
<u>ΠΕΔ</u>	<u>Περιφερειακή Ένωση Δήμων</u>
<u>ΠΕΔΙ</u>	<u>Περιφερειακή Διεύθυνση</u>
<u>ΠΚ</u>	<u>Ποινικός Κώδικας</u>
<u>ΠΜΣ</u>	<u>Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών</u>
<u>ΠΡΟΚΕΚΑ</u>	<u>Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αλλοδαπών</u>
<u>ΠΦΥ</u>	<u>Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας</u>
<u>ΣΑΕΠ</u>	<u>Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων</u>

ΣΒΑ	Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης
ΣΕΕΔΔ	Σώμα Επιθεωρητών-Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης
ΣΕΠ	Συνεργαζόμενο Εκπαιδευτικό Προσωπικό
ΣΕΠΕ	Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας
ΣΕΦΑΑ	Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣΥΓΑΠΕΖ	Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών
ΤΑΑΣ	Ταμείο Αρωγής Αστυνομικών
ΤΑΔΚΥ	Ταμείο Ασφάλισης Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων
ΤΑΠ	Τέλος Ακίνητης Περιουσίας
ΤΑΠΑ	Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων
ΤΔΕ	Τοπική Διοικητική Επιτροπή
ΤΔΜ	Τμήμα Διαχείρισης Μετανάστευσης
ΤΕΙ	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΤΕΠ	Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών
ΤΕΦΑΑ	Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού
ΤΠΔΥ	Ταμείο Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΥΠΠΕΘ	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
ΦΟΔΣΑ	Φορέας Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων
ΦΥ	Φάκελος Υπόθεσης
ΧΑΔΑ	Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων
ΧΠΦ	Χώροι Προσωρινής Φιλοξενίας
ΑΜΙΦ	Asylum, Migration and Integration Fund
СРТ	Committee for the Prevention of Torture
ΕΝΟ	European Network of Ombudsmen
ΕΝΟС	European Network of Ombudspersons for Children
FRΑ	Fundamental Rights Agency
FREM	Forced Return Monitoring
FRONTEX	(από τα γαλλικά: <i>Frontières extérieures</i>) European Border and Coast Guard Agency
ΙΟΙ	International Ombudsmen Institut
ΙРСΑΝ	Independent Police Complaints Authorities' Network
NPM SEE	National Prevention Mechanisms of Southeastern Europe
OPCAT	Optional Protocol to the Convention against Torture
SIS	Schengen Information System
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund

Συνήγορος του Πολίτη, Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 – ΑΘΗΝΑ
www.synigoros.gr

ISSN:1108 8206